K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

G. X. I. V

1.

6 Stycznia 1917r

1918r

2017 – 2041

Rok 1917

CXIV

Rok nowy – Odpowiedź mocarstw porozumienia na pokojowy wniosek czteroprzymierza. – Odpowiedź środkowych mocarstw na skandynawską notę. – Odpowiedź niemieckiego gabinetu na notę Wilsona. – Nowe panowanie i dalsze zmiany osób. Nowoczesne pojęcia w Buda-Peszcie. Nowy porządek rzeczy i pytanie co do sprawy polskiej. Czy kto i kto spowiednicze i przeszłości zamiar? Domniemana nota niemieckiego rządu. Hr. Tisza i bar. Burian. Obecne komiczności rozwiązanie sprawy polskiej. Przemówienie polityczne z dygnitarzami Warszawy na Zamku jenerał-gubernatora w otworzeniu Beselera. – Przeszkody w utworzeniu Rady Stanu i armii. Niewłaściwe zachowanie się

Konserwatystów i szlachty odpowiedź. —
Jego powody. Mowa Jana Stadnickiego.
Przedewszystkiem armia. niebędzy warunek
niepodległości; jedyna rękojmia — Zmieniona
potrzeba nakazuje zmianę postępowania —
Austryjacko-polskie rozwiązanie byłoby oszczędne to
egzamina. ~~Zajścia z Piłsudskim~~ Dobrowolny werbunek
Zajścia z Piłsudskim. Dobrowolny werbunek
zawiódł. — Objawy przy powstaniu i upadku
polskiego państwa. Zapatrywanie w Berlinie. —
Nowowczesne wrażenia generał-gubernatora ~~na placu~~ Beselera
na Placu Saskim. — Jego uwaga o obowiązkach —
Rumunia oczyszczona z nieprzyjaciela aż ~~po doliny~~ po
doliny Seretu. Zdobycie Braiły. Dobrudża opróżniona
przez Rosjan i Rumunów. —
Nowe ultimatum Porozumienia w Atenach —
6 Stycznia
Rasputin

2018

1917 Rok

3

CXIV

Rok nowy rozpoczął się, bez rozwiązania światowej zagadki, bez danych jakby ~~jakoś~~ rozwiązaną być mogła, nie bez widoków pokoju lecz bez jego podstawy.-

Wedle wojskowych i politycznych granic, środkowe mocarstwa są zwycięzkiemi, lecz nie pokonały nieprzyjaciół. ~~Jest to stan rzeczy [illegible]~~ Stąd błędne koło i dopóki się z niego nie wyjdzie ~~z~~ pokój jeżeli nie niemożliwym, to nie łatwym będzie do zawarcia. Wypadki przerosły ludzi i są oni bezwładnemi.-

Długo oczekiwana odpowiedź mocarstw Porozumienia na pokojowy wniosek środko=wych mocarstw wręczoną nareszcie została wczoraj 30 grudnia ambasadorowi Stanów Zjedno=czonych przez ministra prezydenta Briand w imieniu mocarstw i państw Porozumienia

Potwierdza powyżej naszkicowany stan rzeczy z początkiem ~~od przełomu~~ 1917 roku.-

20~~19~~ 4

Podnosi zarzut przeciw dwom głównym twierdzeniom noty środkowych mocarstw mianowicie przeciw zrzuceniu odpowiedzialności za wojnę na ~~[illegible]~~ mocarstwa porozumienia i przeciw ogłoszenia zwycięstwa środkowych mocarstw. Uzasadnia w obszernym wywodzie zarzut i dowodzi mylności twierdzeń. – Czytamy w niej „Wezwanie do rokowań bez warunków dla ich rozpoczęcia nie jest ofiarowaniem pokoju."

Po wyliczeniu grzechów ~~[illegible]~~ Niemiec, odpowiedź oświadcza

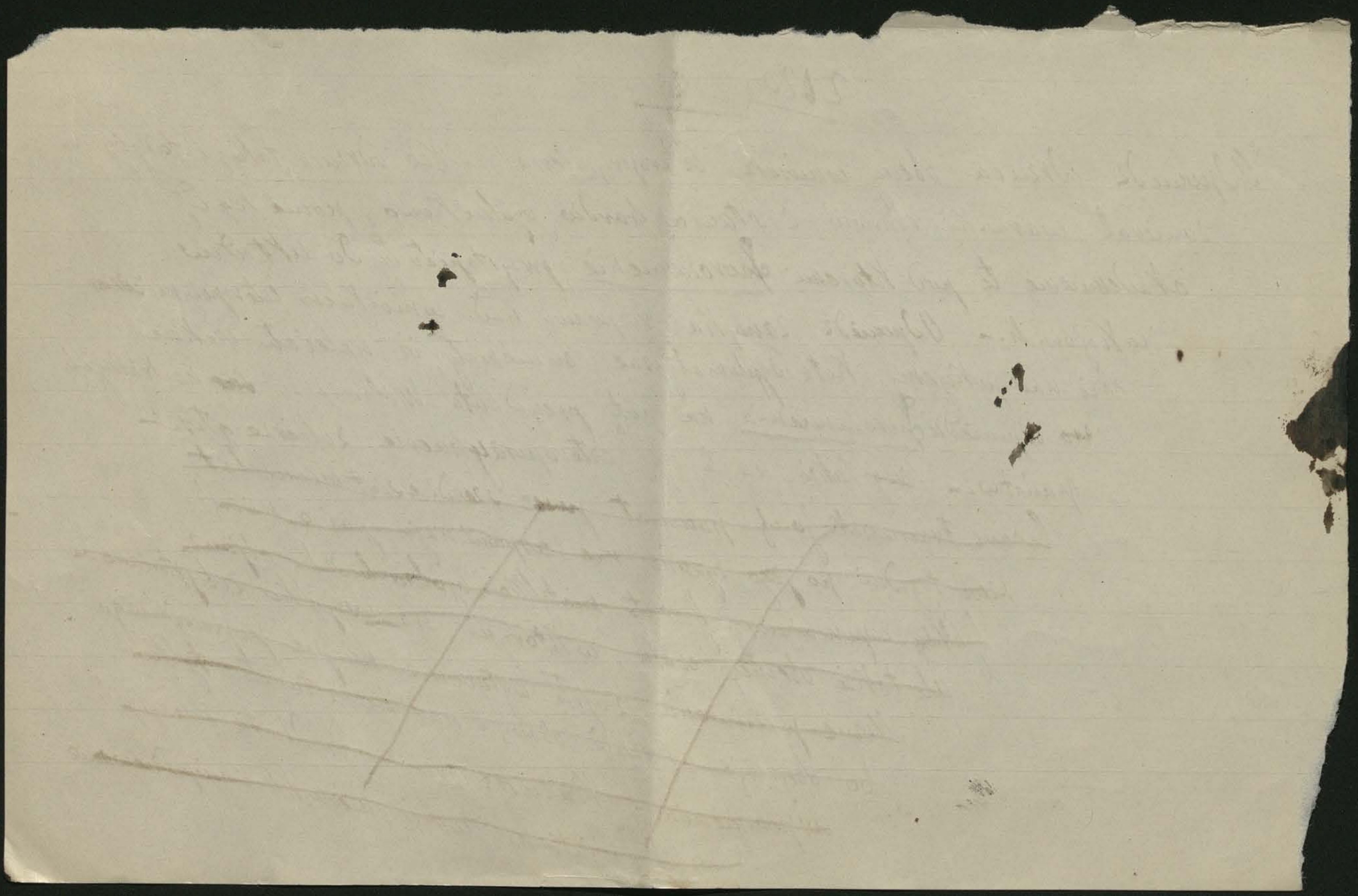
„W zupełnem przeświadczeniu ciężkiej chwili ale także jej doniosłości, sprzymierzone rządy, ściśle ze sobą złączone i w całkowitej jednomyślności ze swojemi ludami, odmawiają, zająć się wnioskiem nie szczerym i bez znaczenia. Ale jeszcze zapewniają ~~[illegible]~~, iż niemożliwym jest pokój, dopóki nie będą miały rękojmi naprawy uszkodzonych praw i wolności, uznania zasady narodowości i swobodnego bytu małych państw, dopóki nie będą miały zapewnionem załatwienie, zdolne zaradzić ostatecznie przyczyny ~~przyczyny~~ które od dawna zagrażały ludom oraz dać jedynie skuteczne rękojmie ~~zapewnienia~~ bezpieczeństwu świata."

Godnem uwagi że odpowiedź poświęca Belgii osobny, szczegółowy ustęp, podczas gdy o innych sprawach nie wspomina osobno –

~~21~~20 5

Odpowiedź odrzuca obecny wniosek czteroprzymierza. Nie odrzuca także, któryby zawierał warunki rokowań i stawia bardzo ogólnikowo, poniekąd zawiadomienia te pod któremi Porozumienie przystąpiłoby do układów pokojowych. — Odpowiedź zamyka rozprawy nad wnioskiem czteroprzymierza nie nad pokojem. Koła dyplomatyczne rozumiały, iż należało czekać ~~na~~ odpowiedzi Porozumienia na notę prezydenta Wilsona i ~~[illegible]~~ neutralnych państw. — ~~Więc~~ także na to, czy czteroprzymierze zabierze głos. —

~~Cesarz Franciszek Józef panował przez [illegible] [illegible] osiem lat;~~
~~Sześć tygodni po jego zgonie nie wspominają już o nim.~~
~~Jakby zapomniano. Jest to nietylko ogólnoludzki objaw~~
~~ale także obecnego czasu, w którym na wszystko zdobywa~~
~~Nowe [illegible] zajęło wyjątkowe miejsce [illegible] tylko~~
~~bo obejmuje wszystkie obawy i nadzieje a tamto [illegible]~~
~~wspomnienia. — [illegible] się do świata i nagłych~~
~~[illegible], jak na Austrię, [illegible] i [illegible]~~

2021

6

Czteroprzymierze odpowiedziało na skandynawską notę tak samo jak na
szwajcarską.–
Gabinet madrycki odpowiedział na notę Wilsona i wezwanie
aby ją poparł, z najżywszem porównie uznaniem, z gotowością
przyczynienia się do pokoju, ale odłożył wszelkie wystąpienie
w tej mierze do sposobniejszej niż obecna chwili.–

~~Austryjacko-węgierskie układy o ugodę zakończone zostały. Stwierdza to urzędowy komunikat~~

2022 7

Cesarz Franciszek-Józef panował siedemdziesiąt osiem lat, sześć tygodni po jego zgonie nie ~~wspominają~~ mówią już o nim. Jakby zapomniano. Jest to nietylko ogólno-ludzki objaw, także obecnego czasu, w którym zobojętniano. Nowego panowania ~~zajęto~~ obawy i nadzieje zajęły miejsce poprzedniego które jest już tylko wspomnieniem. Nowe ramię bierze się do dzieła i ~~nast~~ tych zmian. Jak na Austrię niezwykłe i niespodziewanie ~~wykolejenia~~ wykolejenia.—

Dla tego przywrócenia ~~się~~ są obawy ~~i na ministra ty~~ Na kierownika urzędu Ludowego Wyżywienia ~~Ustanowiony został ministrem~~ ~~Tell~~ i powołany został głównego sztabu pułkownik ~~pułkownik sztabu~~ i naczelnik kwaterunkowego oddziału w głównem dowództwie armii, Antoni Höfer i mianowanym ministrem.— I Kokstein zwolniony z stanowiska prezydenta Ludowego Wyżywienia i naczelnictwa

Jenerał Bolfras zwolniony z adjutantury i naczelnictwa wojskowej Kancelarii cesarza

W ministerstwie spraw zagranicznych wielka zmian. Pierwszym referendarzem w miejsce bar. Macchio zostaje bar. Müller, drugim w miejsce bar. Forgacha bar Flotow.—

2023 8

~~i dlatego przy [illegible] braku przewidywania wykształcenia–~~
~~Urzędowy komunikat stwierdza, że austryjacko-węgierskie układy o ugodę~~
~~zakończone zostały. Pierwszy punkt programu gabinetu [illegible] a także~~
~~[illegible] [illegible] wykonuje zatem [illegible]~~

Nowoczesne przyjęcia w Buda-Peszcie i zwykłe z tego powodu wygłaszane
mowy, były nieco przytłumione pomimo dopiero co dokonanej koronacji
Króla Koroną Sw. Szczepana.– Cień w nich było zaniepokojenie z powodu
zmian w austryjackim rządzie i we wspólnem ministerstwie. Hr. Tisza
~~wspak~~ usunąć je próbował i przedstawił jako rzeczy mniej ważne,
powstanie we wspólnem ministerium bar. Buriana. Wiadomem
zaś jest i uskarżał się na to p. Koerber, iż wspólny minister finansów
nigdy nie bywał przypuszczany do narad ważnych nad
polityką zagraniczną, które odbywały się między ministrem
spraw zagranicznych i prezesami obu gabinetów.–

2024 9

~~i dla tego przy uznaniu bardzi przewidywania wytłumaczenia.—~~

Jakie będzie zapatrywanie i postępowanie nowego porządku rzeczy w bardzo ważnej, może najważniejszej dla monarchii sprawie polskiej, od tego może zależy.— Jeżeli błędnem miałoby być, byłoby to opłakanem, jeżeli byłoby politycznie rozumnem, byłoby co do głównego jej znaczenia — spóźnionem—

~~Kto i tem tego przez i czy kto ponosi tego winę~~

Kto i czy kto tego ponosi winę nie jest dowiedzionem.— Hr. Tisza w krótkowidzeniu i z obawy o dualizm, przeciwnym był przyłączenia Królestwa Polskiego do habsburgskiej monarchii i uniewinnionym być nie może, bo zapewne przyczynił się przez to do niepomyślnego dla niej obrotu rzeczy.— Jak dalece pobłądził bar. Burian nie wiedzieć. Z tak głębokiem przekonaniem, mówił zawsze o konieczności przyłączenia, że zdawać by się mogło, iż nie podobna aby w tym stopniu zdolnym był dyplomatycznej obłudy.— Przypuścić by jedynie przyszło że umiękczył się pod naciskiem hr. Tiszy.— ~~jest m~~ był Hr. Juliusz Andrassy

~~2125~~ a

10

Twierdzi iż jest nota niemieckiego rządu z 14 listopada 1915, która

ss zaprosił rząd monarchii do zawarcia układu o przyznanie jej Królestwa Polskiego,

i że bar Burian nie skorzystał z niej i odłożył załatwienie.

Tatejże ministerium spraw zagranicznych przeczy aby taka nota istniała.

Br. Burian zapewnia, że nigdy nic stanowczego i ostatecznego nie otrzymał

w tej sprawie z niemieckiego urzędu kanclerskiego, że ten zawsze ograniczał się

do ogólników a ile razy ~~każdy~~ bar Burian próbował otrzymać załatwienie napotykał

wybiegi i wymijanie. Hr. Gołuchowski który z zadowoleniem powitał objęcie

teki zagranicznej przez bar Buriana i zapewniał, iż zna jego

zapatrywanie, że wie iż jest gorącym zwolennikiem austryjacko-polskiego

rozwiązania a który później znacznie dla niego ochłódł, bo przypuszczał

iż nie biegle przeprowadzał je ~~je~~ a nawet życzył sobie jego ustąpienia, przecież ~~z listopada 1914~~

był jakiś czas ~~Zapewnia przecież jest przecież~~ żądania, że takiej ~~niemieckiej~~ noty ~~z~~

nie było, a to wskutek twierdzenia bar. Buriana. Teraz jednak ~~z~~

~~Bar Burian mógł życzyć sobie~~ ~~zajęcia Królestwa Polskiego~~

~~p~~ mówi; iż przekonał się, że była nota, że zapraszała do rokowań o przyłączenie Królestwa Polskiego do Austryi, stawiała jednak warunki, żądała wojskowych i handlowych rękojmi. Baron Burian popełnił ciężki błąd, miał bowiem ~~nie dać~~ ~~miał~~ nie dać wcale odpowiedzi na tę notę. Tak rzecz przedstawiają hr. Andrassy i Gołuchowski. — Hr. Gołuchowski twierdzi stanowczo, że nieprowadzenie austryjacko-polskiego porozumienia przypisać należy hr. Tiszy, który w końcu zrozumiał, iż błąd popełniony został, lecz kiedy już było za późno. —

O ile ~~mi~~ mi wiadomo, istotnie w 1915, po rozmowie hr. Gołuchowskiego z niemieckim kanclerzem, ten zapoczątkował rokowania z gabinetem wiedeńskim na tle ~~dalek~~ daleko idących dla Niemiec rękojmi, przy przyznaniu Austro-Węgrom Królestwa Polskiego. Bar. Burian ~~ch~~ spróbować chciał targów o tę rękojmię ~~czy też raczej~~ czy też ustępstwa ~~[illegible]~~ nie okazał pośpiechu i opóźnił się z odpowiedzią, by jednak niemiecka nota która zapoczątkowała rokowania, była tak stanowczą, iż ~~prawie~~ doprowadzić mogła do ostatecznego i natychmiastowego zerwania przez

~~2025~~ c 12

habsburgskiej monarchii Królestwa Polskiego nie jest wyjaśnione. Bar Bu-
=rian przeczy aby taką była –
Zapytałem p. Ugrona, czy może i chce mi powiedzieć czyli bar-Burian zawinił?
Odrzekł „Bar-Burian nie zawinił i zawinił. Zamiarem nie zawinił,
wykonaniem zawinić mógł" nabycia Królestwa
Baron Burian mógł zyskać sobie – jak mi to niegdyś mówił –
Polskiego a nie potrafił otrzymać takiego odkłonienia. –

2026 13

~~nie potrafił tego w Niemczech otrzymać~~. – Hr. Tisza i tutejsze opóźnienia i wahania mogły wywrzeć wpływ na przebieg sprawy; rozstrzygającą musiała być i była wola niemieckiego rządu, który w początku wojny zamierzał utworzyć z Królestwa Polskiego ~~Puffenstat~~ Pufferstaat a gdyby był chciał austryjacko-polskiego rozwiązania byłby umiał nawet narzucić je—

Stała się szkoda monarchii i przyszło do rozwiązania o wiele mniej korzystnego i mniej bezpiecznego dla polskiego narodu niż austryjacko-polskie; ale że nie w jego rękach ~~w~~ załatwienie, winienby mądrze zużytkować, to, co mu przynosi obecne. To polityczny obowiązek—

Jenerał-gubernator Beseler wygłosił 15 grudnia na Zamku do zaproszonych notablów ~~wielce~~ rozumną mowę. Z wielką znajomością i trafnem ocenieniem historycznego politycznego procesu zaznaczył wszystko co

dzieli Polskę od Rosji, jakby lepiej nie potrafił polska mowa-
Ogłoszone zostało państwo polskie, i zarazem zarząd kraju – urzędy – starszyzna
zostanie w ręce Polaków. Państwo jednak nie może wyskoczyć nagle
jak Minerwa z głowy Jowisza. ~~Pomijając~~ Pomijając zatem wojenny stan całości
to z chwilą gdyby rządy rosyjskich mocarstw ustąpiły, niemal całego
talentu organizacyjnego Polaków, nastąpiłaby w kraju anarchia
Trzeba zatem aby Polacy stopniowo ręka w rękę z Niemcami
wykształcili swoje instytucje państwowe. Na pierwszem
miejscu wojsko. Niemcy jakkolwiek czynną byłaby im pomoc
obejdą się i bez tej. Ale wojsko być musi, bo państwo bez
wojska, to martwa litera, bez żadnego znaczenia. –
Polska jeżeli się ona ostać musi – ~~pozostać~~ pozostać w Tarnowie

~~2028~~ 15

z Stolicą państwem Osiennem, ponieważ z Rosją tego się nie może, Komisarz jest najsilniejszy sojusz państwa polskiego ze środkowemi mocarstwami. Jenerał-gubernator zakończył wezwaniem do zaprzestania waśni stronniczych i do wytężenia pracy.

Złote te słowa zdawać by się mogło, że nie zrozumiało ich, zrozumieć nie chciało, na szczęście nie całe Królestwa Polskiego ale znaczna i wartościowa jego część, ziemiaństwo, społeczeństwo, szlachta, stronnictwo realistów, zespolone w międzypartyjnem z demokracją narodową tak zwanemi Wszech Polakami.

Stąd trudności, przeszkody i opóźnienia w przystąpieniu do budowy państwa, przedewszystkiem do stworzenia Rady-Stanu, armii; stąd ~~nie~~ przeszkadzanie ~~do~~ ~~stąd~~ powstania ~~dotąd~~ niezbędnego, pierwszego narzędzia, ~~a~~ ~~to~~ ~~za~~ ~~to~~ ~~za~~

~~2029~~ ~~7128~~ 16

opozycyi

za pomocą błahych wybiegów, tak że ~~stateczni~~ przedstawia się

niebywały światu widok: naroda który ofiarowaną mu

niepodległość przyjąć nie chce, lub zdolnym ją przyjąć

nie jest. — Pomijam innych zwłaszcza narodowych demokratów

gdyż ich stronnictwo w ostatnim okresie, największe przyniosło

narodowi szkody; ~~ale~~ konserwatyści ciężką na siebie biorą odpowiedzialność

tem negatywnem ~~swoich~~ postępowaniem, tą już nie na czasie trwającą, tylko

niewytłomaczonym oporem, który mógłby wchodzić ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

jako ✗ tęsknota za obcą rosyjską niewolą. To zachowanie się 54

~~Konserw~~ konserwatystów, ✗ szlachty ~~[illegible]~~ napiętnował silnie

Jan Stadnicki mową wygłoszoną na posiedzeniu na

krakowskiego stronnictwa i przestrzegł

17

2130

Słusznie –

Co się nawracają – Zachowawcze bowiem żywioły które nie tworzą, nie spełniają głównego warunku zachowawczości.–

P. Ugron który oddany jest polskiej sprawie zatałmyż nad tem rzec; i mówił mi „Znam ich prawie wszystkich, z wieloma łączy mnie przyjaźń, zrozumieć ich nie mogę, ubolewam nad ich zachowaniem się; Nie było dotąd w dziejach Zamoyskiego któryby sprzyjał Rosji: ~~A~~ Odmawiają udziału w budowie, w stworzeniu a usiłować nas Rosji, nie chcą wstąpić do Rady-Stanu a na socjalistach, na radykalnych żywiołach będą się opierały się?"

A cóż mamy począć?

Różne są powody tego zachowania się Konserwatystów.–

Nie należy przypuszczać ~~Nie przypuszczam~~ przywiązania do Rosji, byłoby zbyt niegodnem ~~[illegible]~~ Jest to potwornem narodowego i ludzkiego ~~[illegible]~~ obawa powrotu rosyjskiego panowania; choćby była ~~by nie była~~ ani przypuszczalną, w niczem zawadą ochronną by nie była.–

2031 18

Drugim powodem jest nieszczęsna słabość polskich konserwatystów do demokratów chęć uratowania się z nimi, które sprawiają, że konserwatyści, tak nazwani realiści, pozostają pod wpływem, pod suggestią demokracji narodowej i jej przywódcy Dmowskiego. I stało się że równolegle do zachowania się międzypartyjnego stronnictwa, to jest połączonych realistów i narodowych demokratów, ukazał się w Lausanne, podpisany przez Dmowskiego i jego przyjaciół ~~[illegible]~~ manifest, który odpycha niepodległe polskie państwo ogłoszone 5 listopada r.p. przez środkowe mocarstwa i potępia stworzenie polskiej armii. Ku wiecznemu zaszczytowi Sienkiewicza odmówił on z oburzeniem podpisu na tym manifeście ~~ostatnim~~ i zatruł on ostatnie chwile jego życia. Manifest wręczono wszystkim poselstwom w Bernie.

Z powyższego ~~ogólnego~~ położenia powstał trzeci powód, złudzenie chyba umysłów, że osiągnie się niepodległe polskie państwo nie z łaski Niemiec, ale za ~~[illegible]~~ staraniem

zachodnich mocarstw Victoire ~~wymusza~~ wymusza je na Rosji — i to niepodległe państwo
obejmujące wszystkie polskie dzielnice. — Przeciw temu są stanowcze, piśmienne
dowody albowiem mocarstwa zachodnie w odpowiedzi na wszystkie protest
przeciw ogłoszeniu niepodległego państwa polskiego przez środkowe
mocarstwa, przystąpiły bez zastrzeżeń do wszystkiego sposobu widzenia i ~~[illegible]~~
do jego obiecanego rozwiązania, to jest autonomii ze ścisłym rozstrzygającego
połączeniem z wszystkiem państwem. A gdyby nawet nie było tego mocarstwa
dowodu, to nigdy przypuścić nie można by, żeby zachodnie mocarstwa Nie zechciałyby
przepasty inne jak zgodne z wolą Rosji rozwiązanie. dla środkowych
żadnego dla niej szkodliwego bo byłoby korzystnem zdobyć i połączyć wszystkie
mocarstw. — Żeby zaś Rosja dostała wedle rachunku prawdopodobieństwa nie dałaby
polskie dzielnice, to wedle rachunku [illegible] mogła
urzeczywistnić; a daleko jej do tego obecnie. Wreszcie gdyby wziętem
~~jeszcze~~ i nie chciała by, ~~bo~~ z obawy przed zgubnem w rozbiorze Polski ~~[illegible]~~ i
polonizmu i z potrzeby współtowarzyszy w stworzonej przez
Zatem przeciwstawianie niepodległą Polskę pod wszystkiem jawnem
środkowe mocarstwa całej Polski ~~[illegible]~~ ~~gdyby nie~~
jest ~~nietylko [illegible] ale~~ ~~było [illegible]~~

jest snem i ~~tego~~ to ~~nie dobrym~~ z tym snem. Na razie wybiegiem wobec wyraźnych na jawie patryjotycznych obowiązków. – Nie chcieć porzucić wszystkiego prawno-państwowego stanowiska dla polskiego prawno-państwowego jest nie tylko dziś anachronizmem, pomyłką w biegu wypadków ale zaślepieniem. – ~~Smutno~~ w Czwartym i głównym może powodem, jest długa niewola, która utrudnia wyprostowanie się do wolności. –

~~Wreszcie smutno powiedzieć że~~ Jest piąty ~~powód~~ i szósty. ~~powód~~. Dobrobyt materialny, którego używało Królestwo Polskie pod rosyjskim uciskiem. zastarza jednostki i obawa utracenia go. – ~~Dal~~ ~~Wygodna wygoda~~ Smutno powiedzieć, także ~~w~~ wygoda, jaką dawało jednostkom przekupstwo rosyjskich urzędników, ta jedyna rękojmia, skuteczniejsza od konstytucyjnych, w caracie. –

Wreszcie jest siódmy powód zastarzała nienawiść do Prusaków za doznane krzywdy ~~Prusaków~~ i obawa germanizacyjnych ~~[illegible]~~; ~~narodowe~~ ~~[illegible]~~ zapędów, niezawodnie pierwsza niebezpieczniejsza ~~ale~~ w przeszłości; ~~ale (nie tylko [illegible] i prawie więcej niż [illegible])~~ Druga gdyby była uświadomiona, ~~aby nie [illegible] w polskim państwie, zastarza i Zabezpieczenia w polskiej armii~~ ~~Prusaków~~ nakazywała by własnie uchylić przed nią rękojmię i zabezpieczenia w polskim państwie, zastarza w polskiej armii. –

~~1~~924

21

A tu ~~z~~ spotkowanie Konserwatystów-realistów z narodowcami-demokratami zrodziło potworki. – ~~Later~~ Odmowę udziału w niezbędnej do zapoczątkowania państwowej budowy Radzie-Stanu, następnie ~~zezwolenie~~ pod warunkiem że wykluczoną będzie z jej zakresu sprawa wojskowa, wreszcie pod ~~nie~~ niepojętym, warunkiem, istnem, politycznem dziwadłem, że ~~[illegible]~~ polska armia nie będzie użytą przeciw Rosji. ~~dotyczące [illegible]~~

W końcu rozbić się miały rokowania, ~~co to~~ ~~wstąpienia do~~ [illegible] o stronnicze powody, o liczbę w niej członków międzypartyjnego zrzeszenia, o małostki wśród olbrzymich wypadków. –

Dotyczące wstąpienia do Rady-Stanu

~~Dotyczy~~ I znowu przychodzi ubolewać nad niedojściem do skutku austryjacko-polskiego rozwiązania; ~~[illegible]~~ Oszczędziło by było polskiemu narodowi egzaminu. Którego, obawiać się można, nie zda. –

Do tego co ~~Do tego~~ powyżej dotyczy przychodzi kwestia około Piłsudskiego. – ~~Pod~~ Miał on rozporządzać jakąś organizacją ~~oddzielną~~ ~~[illegible]~~ która utaiciłby mogła stworzenie polskiej armii. – ze stoi w Legionach na żądanie ~~[illegible]~~ niemieckich władz wojskowych, które ~~[illegible]~~ brak wierności, tłumaczył się tem, że musiał oszczędzać, we wielu wypadkach, legiony ~~to~~ inaczej nie istniałyby już

stwierdziły u niego ~~[illegible]~~

~~2~~035 22

Że stanowiska wojskowego nie można ~~było~~ by przyjąć tego powodu, można było może przez palce patrzeć. Podobno polskie zamiśli i zarzuty zniewoliły wojskowe niemieckie władze, do ścisłego, wojskowego postępowania z brygadierem Piłsudskim; którego zdolności przecież wielce cenili. Stało się na raz, że N.N. Komitet który wszelkiemi siłami i pracą wypinał na pierwszy obrys Piłsudskiego, postawił go na piedestale, próbował zrobić z niego Dąbrowskiego, najzawzięciej występuje teraz przeciw niemu, ~~ściga go~~ ~~[illegible]~~ namiętną nienawiścią i przeciwstawia mu ~~jakiegoś~~ (~~[illegible]~~ Sikorskiego ~~[illegible]~~ z którego ~~z Woli~~ znowu chce zrobić Dąbrowskiego. ~~[illegible]~~ ~~tego N.N. Komitetu nie [illegible] Bobrzyńskiego, [illegible]~~ ~~w tej domowej wojnie~~.– ~~Zarzucając~~ N.N. Komitet zarzuca ~~nie~~ Piłsudskiemu że jest socjalistą, jakby nie wiedział był, kiedy go uwielbiał i na świeczniku stawiał, że należał do socjalistycznej bojówki. Nie dość na tem, sposobem przez ten Komitet w początku używanym oskarża go przed austryjacko-węgierskiemi władzami, że właściwie on ~~jest~~ ma rosyjską orientację, co jest ~~haniebne~~ niedorzecznością, a ~~[illegible]~~ swojskiem zasięgniętym [illegible], schować niedogodnego przeciwnika, co się wtedy nazywało, Do szuflady. ~~do szuflady~~.– Jakim był i jakim zapewne pozostał politycznie Piłsudski nie było i nie jest +

2036

23

tajemnicą i należało się z tem od początku wypadków liczyć. ~~zamiast używać go~~ ~~do wszystkich celów~~. Ale brygadjer Piłsudski jest twórcą Legjonów, niezaprzeczenie obdarzony jest wojskowym talentem i okrył się chwałą wobec swoich i obcych. Wreszcie może się przyczynić i ułatwić stworzenie polskiej ~~armii~~

Zrozumiał to jenerał-gubernator Beseler i naradzał się ~~nad niemi z~~ z nim, nad nią ~~[illegible]~~. Austrjacko-węgierskie władze okupacyjne wyznaczyły go na członka Rady-Stanu. Piłsudski usiłował doprowadzić ją do szybkiego przez udział w niej międzypartyjnego stronnictwa oraz skrajno-radykalnego. Powiedział to

Nie powiodło się to dotąd. – Werbunek dobrowolny zawiódł. hr. Czernin w rozmowie z Arcybiskupem Bilczewskim i Biskupem Pelczarem, którzy polecili jego [illegible] polską sprawę przy odwiedzeniu

pozostaje, ~~[illegible]~~ przykre wrażenie ~~[illegible]~~ wad i usterek polskiego narodu, ~~[illegible]~~ podobnych objawów, Oby przejściowe które towarzyszyły jego upadkowi ~~[illegible]~~

Nie można pominąć że, jak powiedział hr. Tisza, polska sprawa jest bardzo zawiła! Do czego on się przyczynił –

Mówią w Berlinie rozumieją to i nie dają się wobec wyprowadzić stąd wynikającemi trudnościami i nie przeceniają ~~[illegible]~~ chwilowych zboczeń, w przekonaniu, że ostatecznie i spełni swoje cały polski naród wnajdzie się posłannictwo. Wytoby to że stroną Berlina wielce wartościowem

Dnia 1° stycznia jenerał-gubernator Warszawy Beseler odbył na Saskim Placu wojskową paradę w której wziął udział polskie Legiony. – ~~[illegible]~~ Zaliczył je do sprzymierzonych armii i wyraził zadowolenie z ich obecności i nazwał je dzielnemi. – Zakończył okrzykiem na cześć ~~monarchów~~ sprzymierzonych monarchów i krajów, oraz na „już teraz z nami sprzymierzone Królestwo Polskie." Orkiestra zagrała niemiecki, austryjacki i polski hymny. –

Jenerał-gubernator wydał wreszcie odezwę która może skuteczniej będzie niż poprzednie jego odezwania się. Prostuje mniemanie jakoby po ogłoszeniu 5. listopada Polska była już zupełnie niezależną a rząd niemiecki się już nie miał do rozkazywania. Polskie władze dopiero się tworzą, nie ma więc jeszcze zawiązku polskiego i ale i ten musiałby nakładać ciężary wojenne. „Walczymy razem za waszą ojczyznę jak za Niemcy. Wasz współudział jest potrzebny dla szczęśliwego ukończenia wojny i ~~jak~~ ~~[illegible]~~ ~~wszystkich Niemiec~~ która zapewni wasze wyzwolenie

„Poddawajcie się zatem chętnie zarządzeniom władz niemieckich, które
tylko chwilowo zastępują władze polskie. Pamiętajcie że przynosicie
ofiary przedewszystkiem waszej ukochanej ojczyźnie, Królestwu Polskiemu
i że opierając się tym zarządzeniom działacie przeciw interesowi własnej
Ojczyzny i samym sobie bardzo szkodzicie"
A teraz zakończenie, może najwłaściwsze w tak zawiłych stosunkach.
„Zwracam się do uczuć patryjotycznych każdego z was; niechętnych
karami, ~~na wasz~~ które
zaś i opornych ostrzegam przed surowemi karami, za każdy opór przeciwko
na mocy prawa wojennego niechybnie spadną
"
obecnej zwierzchności

2039 26

W depeszy do cesarzowej Wiktorii Augusty z życzeniami noworocznemi cesarz Wilhelm donosi o oczyszczeniu z nieprzyjaciela Rumunii aż po doliny Seret.–

Wojska czterosprzymierzone stały 2.° tm w Mołdawii przed obronną linią Braila i Focsani.–

W Dobrudży zdobyty Macin i Jijila.–

Cała Dobrudża została opróżniona przez nieprzyjaciela.–

Braila główne handlowe miasto Rumunii zdobyta została 5. t.m. przez niemiecko-bułgarskie wojska

2040

27

Posłowie Angl. Franc. Rosyi wręczyli greckiemu rządowi nowe, bardzo twarde żądania, mianowicie, ~~[illegible]~~ zupełnego przeniesienia do Peloponezu siły zbrojnej i artylerii dla bezpieczeństwa sprzymierzonych wojsk Sarraila, oraz za rozruchy, zadośćuczynienia. Od spełnienia ich uczynili zależnem zniesienie blokady.—

Angielski rząd zamianował lorda Granville swoim ajentem przy Venizelosie w ~~Salonikach~~ Salonice. ~~Fr~~ Francuski rząd tak samo p. De Billy

Rosyjski rząd poszedł za tym przykładem.—

28

2041

Wróżbiarz ~~Wróżbita~~ cara Mikołaja i ulubieniec Cesarzowej oraz Dam
Dworu Który wielce go cenili Rasputin
zamordowanym został przez Księcia Jussupowa
ożenionego z W. Księżną Ireną córką W. Ks. Aleksandra
Michałowicza. — Ale że już kilka razy
Rasputin był zamordowany i z martwych wstał
trzeba czekać na potwierdzenie
za każdym razem.
tej wiadomości. Corriere della Sera

Wiedeń 6. ~~Stycznia~~

2 h

CXV

29

Inliegend Stück:

Bank Noten	à	1000 fl.=	K		
" "	à	1000 K=	K		
" "	à	100 fl.=	K		
" "	à	100 K=	K		
" "	à	50 K=	K		
" "	à	20 K=	K		
" "	à	10 K=	K		
			K	h	
Münzen				h	
Summa			K	h	

13 Stycznia 1917

2042 - 2061

1908. III.

30

CXV

Przegrana partia i pokój. — Hr. Czernin w głównej niemieckiej kwaterze i w Berlinie. — Hr. Czernin wobec sprawy polskiej. — Konferencja Porozumienia w Rzymie. — Stanowisko Hollandii. — Nota środkowych mocarstw do neutralnych. Odpowiedź Porozumienia na notę Wilsona. — Mowa Lloyd Georgea w Guildhall. — Odezwa cesarza Wilhelma. — Z frontów. Wystąpienie zaczepne Rosjan między Mitawą a Rygą. — Mackensen zdobył Focsani. Bitwa pod Putną. Rosjanie wyparci za Seret. Cesarz Karol w głównej kwaterze w Baden. — Piąta wojenna pożyczka austryjacka. — Ar. Maksymilian w Czarnogórze i Albanii. Ambasador Hr Tarnowski odjechał do Ameryki.

Upadek Trepowa. Na Galicyę
ministrem prezydentem. – Zamordowanie
Rasputina. –
Metropolita Szeptycki. P Rutowski
Nowe w Atenach ultimatum, przyjęte ~~przyjęte~~ –
Wyodrębnienie Galicji. Gabinet Clama. –
Tymczasowa Rada Stanu w Królestwie
Polskiem. – P. Ugron na zastępcę
gen. Andriana we Warszawie. –
Zastępstwa hr. Tisza. – Środkowe mocarstwa
wobec niedawnego werbunku w Królestwie
Niepodległości, panującymi i
Polskiem. –
armia. –

13 Stycznia

~~2042~~ 2012 31

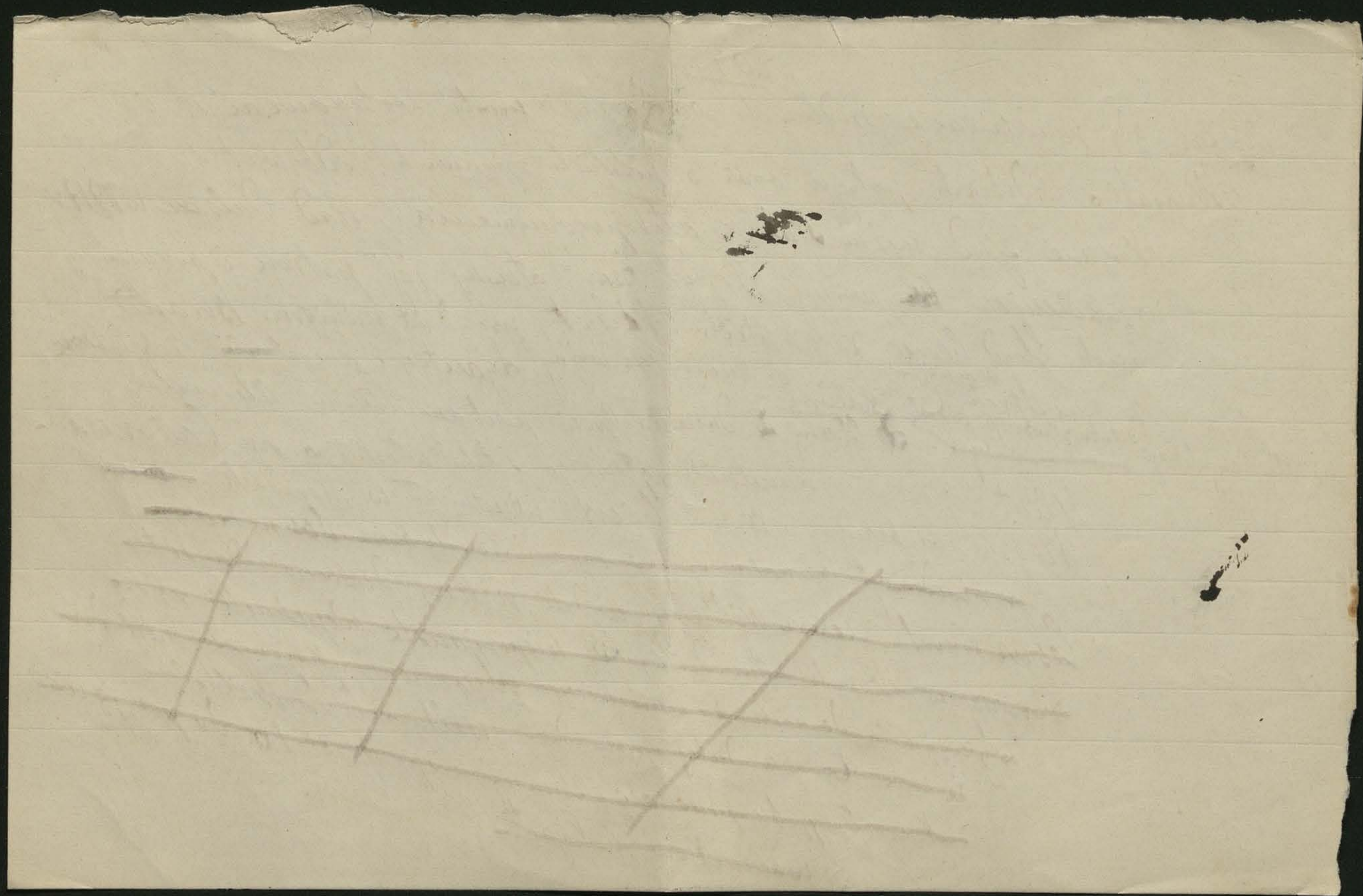
CXV

Hr. Czernin przejął przegraną partię. Po usunięciu austryacko-
polskiego rozwiązania sprawy polskiej, habsburgska monarchia
nie może z wojny wyciągnąć korzyści rzetelnych, narażoną być
może na straty. Stąd im wcześniej zawarty by był ~~zostanie~~ pokój
tem pożądańszem byłoby ~~jest~~ to dla niej. Podobno hr. Czernin jest o
tem przekonany. Udał się do głównej niemieckiej kwatery,
naradzał się następnie z kanclerzem Bethmannem w Berlinie.
~~Jego program~~ W jego programie stoi niezawodnie
w pierwszym rzędzie pokój. Następnie stać by powinno
zachowanie równorzędności Austro-Węgier z Niemcami
w sprawie polskiej, nie łatwe, jak to każdy dzień okazuje
a nie wiedzieć czy hr. Czernin rozumie jej znaczenie.

~~2043~~ 32

Podczas gdy przedstawiciele środkowych mocarstw mogli zastanawiać się i rokować o widokach pokoju oraz o polskich sprawach, odbywał się w Rzymie zjazd wyższej starszyzny i wojskowych ententoporozumienia, nad dalszym w 1917 r. prowadzeniem ~~[illegible]~~ wojny. Przybyli tam, główny jej patron i poruszający duch Lloyd George z ministrem Milnerem, prezydent ministrów Briand z ministrem amunicji Thomas i ministrem wojny Lyautey. Jenerał ~~[illegible]~~ Robertson naczelnik angielskiego sztabu, rosyjski jenerał Palicyn ~~[illegible]~~ ... Głośny ~~z~~ duszenia Grecji poseł angielski w Atenach Elliot. Wreszcie naczelnik głównego sztabu włoskiego hr. Cadorna. Rosyjski ambasador w Rzymie Giers uczestniczył w naradach, ~~[illegible]~~

~~[illegible] Sonnino prowadził [illegible] ministra spraw zagranicznych [illegible] do [illegible] Cesarz Karol i cesarz Wilhelm, [illegible] rokowań [illegible] odepchali rękę z boju, w których stanowili, iż nieprzyjaciele [illegible] pokojowych układów wyciągniętą do nich z [illegible] cesarz Wilhelm i [illegible] trzeba dalej prowadzić walkę [illegible] do [illegible] zakończył [illegible] by pomocą [illegible] nieprzyjaciela warunków pokoju.~~

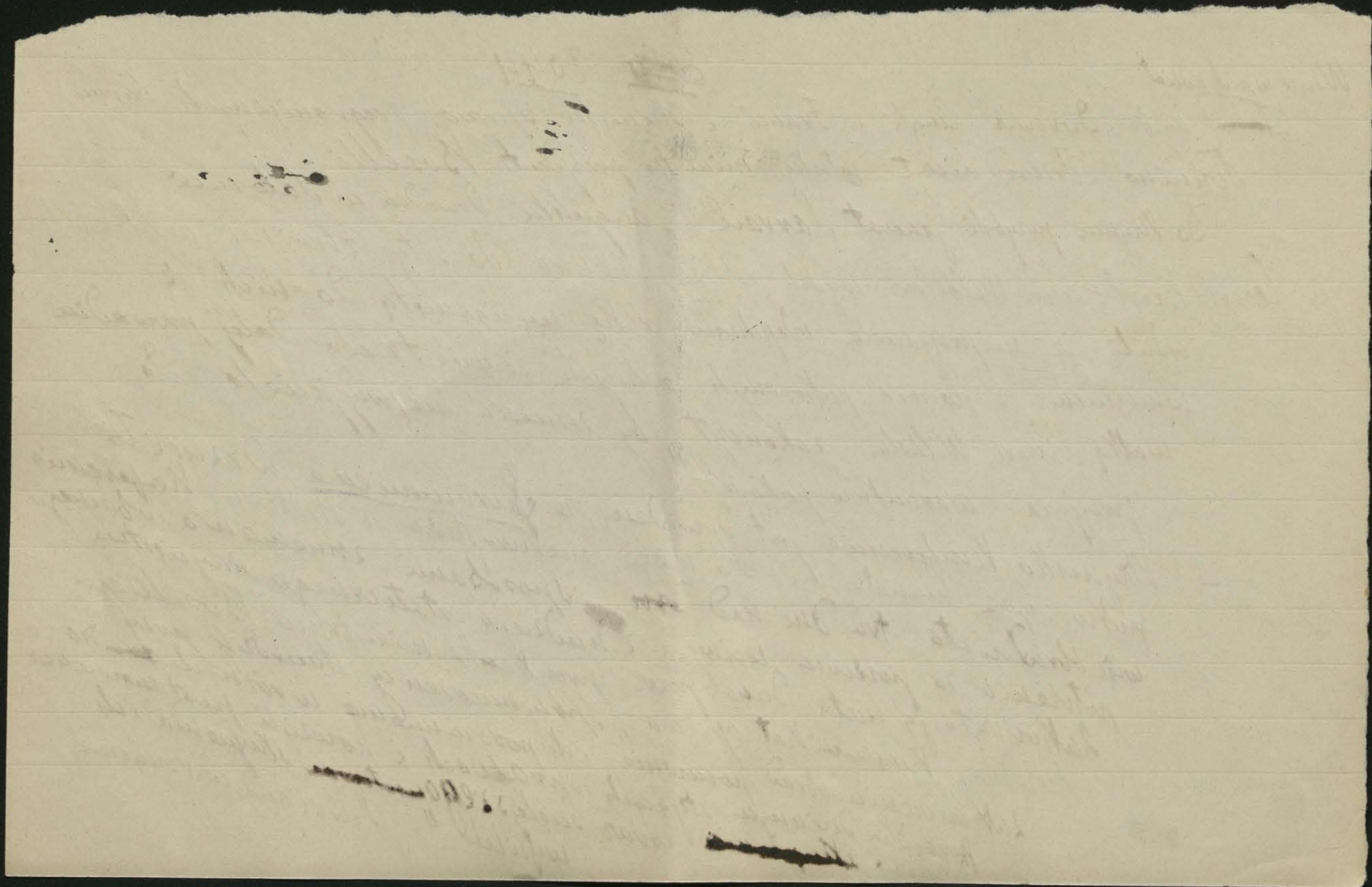
2044 33

Wzięli w nich udział ambasadorowie Anglii i Francji i minister spraw zagranicznych baron Sonnino. Przewodniczył włoski minister prezydent Boselli.–

Do Rzymu przybyli jenerał Sarrail i angielski dowódca w Salonice.

Cesarz Karol i cesarz Wilhelm wydali rozkazy dzienne do siły zbrojnej w których stwierdzili, iż nieprzyjaciele odepchnęli rękę wyciągniętą do nich z wnioskiem rozpoczęcia pokojowych rokowań, że więc trzeba dalej prowadzić walkę. Cesarz Wilhelm zakończył "by zmusić nieprzyjaciela do przyjęcia warunków pokoju".–

Rzymska Konferencja jest dowodem, że Porozumienie odrzuciło to pokój, gdyż musiałby być dla niego niekorzystnym i stratnym. Konferencja więc obradowała trzy dni nad sposobami zmienienia obecnego położenia za pomocą wojny i z nadzieją ostatecznego zwycięstwa. Zakończyła ją uczta dana przez prezydenta ministrów Bosellego. Urzędowy Kommunikat opiewa "Sprzymierzeni stwierdzili przy zakończeniu obrad ponownie, ich porozumienie w różnych na porządku dziennym stojących sprawach i powzięli postanowienie dokonania ściślejszego skupienia ich wysiłków" P. Briand w rozmowie

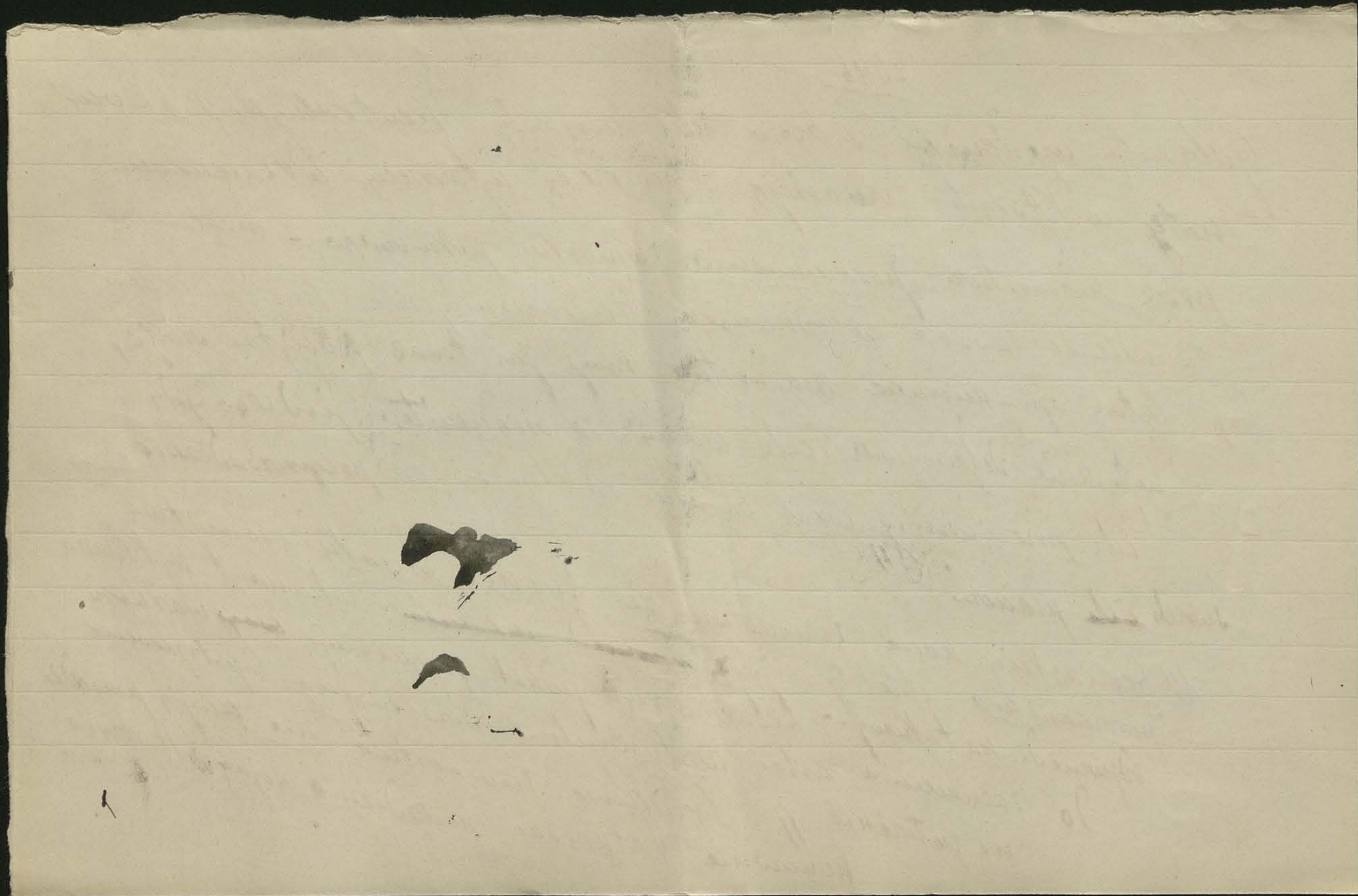

2048

z dziennikarzem, powiedział, że zaszły były nieporozumienia w tonie [illegible] porozumieniu 34
i że rzymska Konferencja usunęła je.–
Tutejszy holenderski poseł ~~de Weede~~ de Weede mówił mi
zgodnie z oświadczeniem ministra spraw zagranicznych w drugiej izbie
iż Hollandja nie weźmie udziału w obecnem, pokojowem działaniu
gdyż nie poparłoby w obecnych okolicznościach, zamierzonego celu.
p. de Weede dodał, że słusznie rząd holenderski nie chce bezowocnie
się zużyć i tem samem osłabić później możliwe wystąpienie za
pokojem.– Otrzymał z Anglji listy w których przestrzegają go iż
nie należy sądzić o usposobieniu angielskiej publiczności, po wojowniczem
i wyzywającem występowaniu dzienników. Życzenie pokoju i zmierzenie
wyraźnie się daje.–

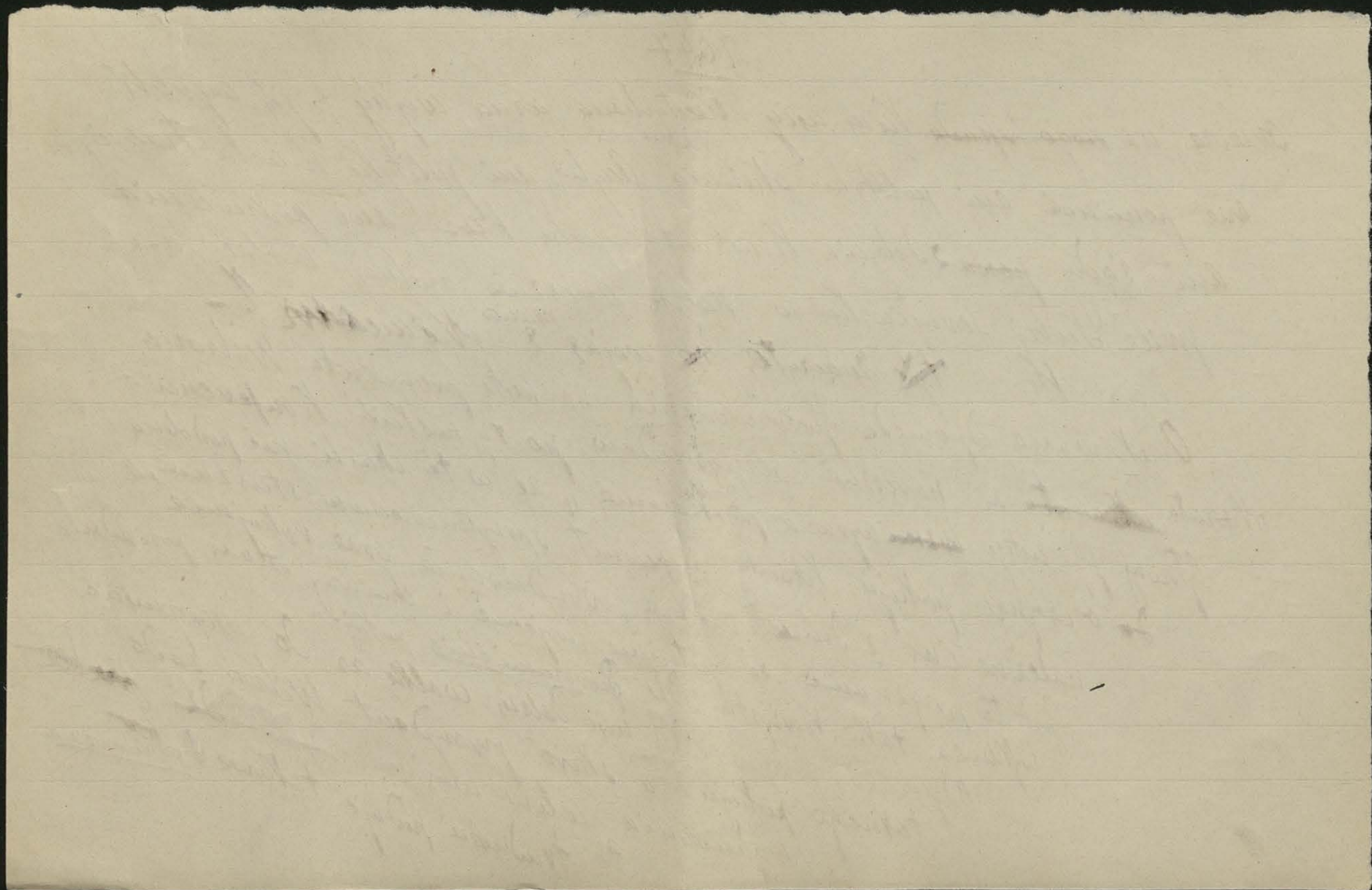
Gabinety wiedeński i berliński wręczyły neutralnym rządom noty w których zaznaczają stan rzeczy wytworzony odrzuceniem przez mocarstwa porozumienia wniosku pokojowego. – Powtarzają oświadczenia zawarte w odezwie. Hr. Czernin pisze między innemi: „Cztery sprzymierzone mocarstwa mogą już teraz poczytać swoje wyłącznie defensywne cele wojny, za osiągnięte, podczas gdy ich przeciwnicy coraz bardziej oddalają się od przeprowadzenia swoich ~~ich~~ planów."

W berlińskiej nocie zaznaczono że forma w jakiej mocarstwa porozumienia odrzuciły swoją ~~odpowiedź wyklucza~~ dokument, wyklucza odpowiedź na takowy. – Cesarski rząd jednak przywiązuje ~~wagę~~ ważność do zaznaczenia wobec neutralnych rządów swojego zapatrywania na położenie. „Środkowe mocarstwa nie mają powodu ponownie rozstrząsać pochodzenia wojny. Historia

Orzecze, na ~~kogo spada~~ kim ciąży niesłychana wina wojny i jej wywoła[nia]
Niemiec przez
nie pominie ani polityki okolenia Anglii, ani polityki odwetu ~~Francji~~;
ani żądzy ~~posia~~ zdobycia Konstantynopola Rosji, ani podżegania
przez Serbję serajewskiego mordu, wreszcie ogólnej mobilizacji
przeciw
Rosji, która ~~[illegible]~~ znaczyła ~~do~~ wojnę. ? ~~Niemcowi~~ Niemiec! —

Oczekiwana odpowiedź Porozumienia na notę prezydenta Wilsona
okazała ~~[illegible]~~ się nareszcie, bezpośrednio po rzymskiej Konferencji —
Główny jej ustęp ~~[illegible]~~ wyraża przekonanie „że w tej chwili nie podobna
~~do~~ osiągnąć pokoju, któryby zapewnił sprzymierzeńcom słuszne, „
należne im zadośćuczynienie, odbudowanie ~~oraz~~ rękojmię
Jest to przyznanie, że położenie wojenne i chwilowy stan posiadania
wyklucza takiż korzystny dla Porozumienia pokój — do osiągnięcia
Odpowiedź zapowiada więc dalszą walkę aż do osiągnięcia
takiego pokoju a skoro prezydent Wilson żąda ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
wyjaśnienia celów wojny, ~~odpowiedź~~ ~~do~~ takowe Porozumienie
bez trudności podaje

1848 37

Przywrócenie Belgii, Serbii, Czarnogóry i należne im odszkodowanie

Oswobodzenie zajętych dzielnic Francji, Rosji i Rumunii wraz ze słusznem wynagrodzeniem

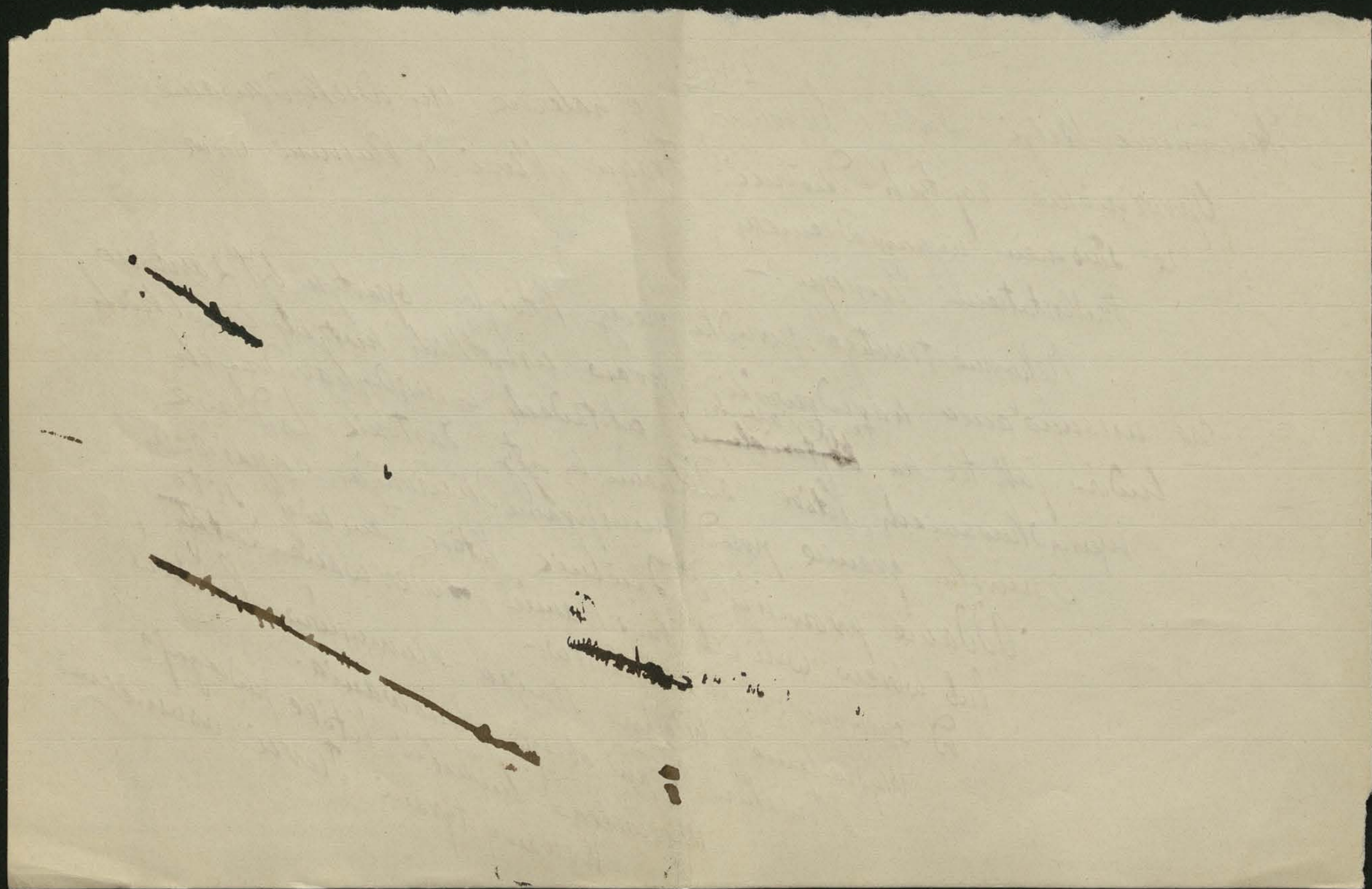
Przekształcenie Europy –

Zabezpieczenie trwałego porządku rzeczy któryby opartym był zarówno na uszanowaniu narodowości i praw wszystkich małych i wielkich ludów jak też na ~~[illegible]~~ terytorialnych układach i międzynarodowych uporządkowaniach, które zdolnemi by były zasłonić lądowe i morskie granice przed niesprawiedliwymi napaściami

Oddanie prowincji i dzielnic, które dawniej siłą lub wbrew woli ich mieszkańców, oderwane zostały od sprzymierzonych mocarstw.–

Wyzwolenie Włochów, Słowian, Rumunów, Czechów Słowaków z pod obcego panowania.

Wyzwolenie ludności, które podlegały krwawej tyranii Turcji; usunięcie

~~2049~~ 38

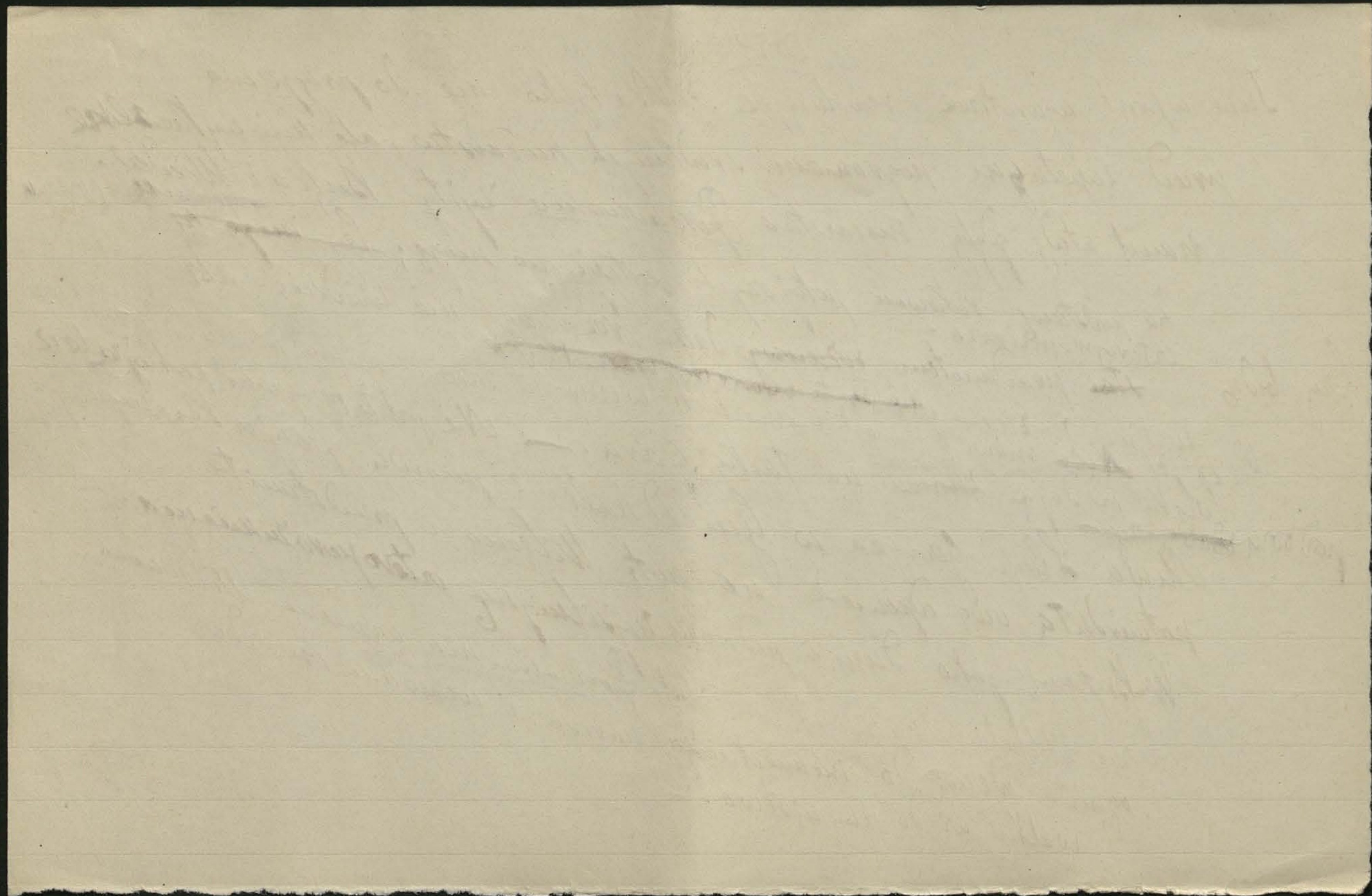
osmańskiego państwa z Europy. albowiem obecnie jest niewspółmierne
zachodniej cywilizacji

Zamiary J. C. Mości cesarza Rosji co się tyczy Polski są
jasne i ujawnione proklamacją którą do swoich
armii wystosował.–

Jeżeli sprzymierzeńcy chcą zasłonić Europę przed brutalną
chciwością pruskiego militaryzmu, to samo przez się
rozumie się, że nigdy nie było ich zamiarem ~~zniszczenie~~
~~niemieckiego narodu~~ ~~niemieckich ludów~~ ~~i ich~~
~~polityczne~~ ~~[illegible]~~. niemieckich ludów zniszczenie i polityczne
zniknięcie.–

Te cele są zatem warunkami pokojowemi ~~[illegible]~~ porozumienia
~~pokoju~~ ~~porozumienia~~.– Istotnie są zamiarem zwycięż=
=enia przeciwnika. ~~[illegible]~~ ~~Narody je można określać~~:–
Niektóre są niejasne i
nie dokładnie określone.
Inne nie do przeprowadzenia

Inne wprost wywrotowe i rewolucyjne. Nie tylko nie do przyjęcia przed zupełnym pogromem środkowych mocarstw, ale nie wykluczone nawet wtedy gdyby mocarstwa porozumienia zajęły Berlin i Wiedeń: ~~pogrom~~ pogromu Na podstawie rokowań pokojowych postawić nie mogą; ~~Czy mogą~~ lecz nie wiedzieć ale
Czy będą ostrzeżenia. ~~stać~~ przedmiotem ~~rozmowy~~ dalszej rozmowy ~~[illegible]~~ nie wiedzieć ale odprzedaży niemieckiej jedności
Odpowiedź ustąpić można — ~~Nie [illegible]~~ mówi o ludach niemieckich, w czem jest zamiast ~~programu~~ programem pokoju, lecz ~~Nota~~ mówi ponownie
~~Polskę oddaje~~ ~~Złotów~~ na łaskę cara. — Nie jest pojęcia Królewskiej
podbijać ~~[illegible]~~
Mowa Lloyd Georgea w Guildhall z pewną przedstawiła potwierdziła ową odpowiedź na notę Wilsona i przedstawiła ~~ostro~~ porozumienia — W. Brytanię jako duszę i podporę najsilniejszą porozumienia wrzucenia Wilsonowi do
Cesarz Wilhelm odpowiedział na notę porozumienia i wezwanie do ogniska odezwą do niemieckiego narodu i wezwanie do walki aż do zwycięstwa —

~~2051~~ 40

Do 8. tm nie zaszło nic znaczącego na polach walki. Spotkania i starcia nie zmieniające stanowiska i położenia.

Po dłuższej przerwie Rosjanie poczęli rozwijać czynność" między Mitawą i Rygą, bez skutku. – Armia ks. Leopolda Bawarskiego stawiła im czoło.–

Armie Mackensena pobiły na głowie 8. tm Rosjan pod Focsani i zmusiły na całym froncie do odwrotu. Wzięły do niewoli 3910 ludzi. Zdobyły i zajęły Focsani. Dalej wyzyskiwały zwycięstwo i ścigały Rosjan. Dotarły do Putna. Wyparty nieprzyjaciel za Sereth.–

Na północy między Mitawą i Rygą gdzie stoczyły zwycięską bitwę Rosjance jak się zdaje próbują rozpocząć nową kampanię, która musi zwrócić na siebie uwagę Niemców. – Rosjanom powiodło się odzyskać wyspę Glaudon [?].–

Armia Arc. Józefa starała z prowadzeniem zawzięte walki z Rosjanami

Cesarz-Karol udał się 8. tm do głównej ~~kwatery~~ dowództwa austryjacko-węgierskiej ~~która znajduje~~ armii, która znajduje się

~~2012~~ 41

Obecnie w Baden pod Wiedniem i tam udzielał, ~~[illegible]~~ najrozmaitsze posłuchania
między innymi ministrowi spraw zagranicznych hr. Czerninowi,
po jego powrocie z Berlina i Drezna. — Cesarz jest uprzejmy i wypytuje się o wszystko,
co schlebia. — Dobroduszni i próżni szczęśliwi są ze zbliżenia się do monarchy. Ale to jeszcze nic nie dowodzi.
Piąta austryjacka wojenna pożyczka przyniosła cztery miliardy czterysta
dwadzieścia milionów koron. — Jest to wciąż ten sam obrót pieniędzy
który pozwala prowadzić wojnę. Nie ~~[illegible]~~ usuwa, lecz zmniejsza
przykre finansowe trudności.

~~Ad~~ Po ustąpieniu jenerała adjutanta Bolfrasa, jenerał Marterer został jenerałem adjutantem cesarza i naczelnikiem wojskowej kancelarii.

Brat cesarza Arcyksiążę Maksymilian przybył do Cetynii, udał się do Skutari
i zwiedził główne miejscowości Czarnogóry.

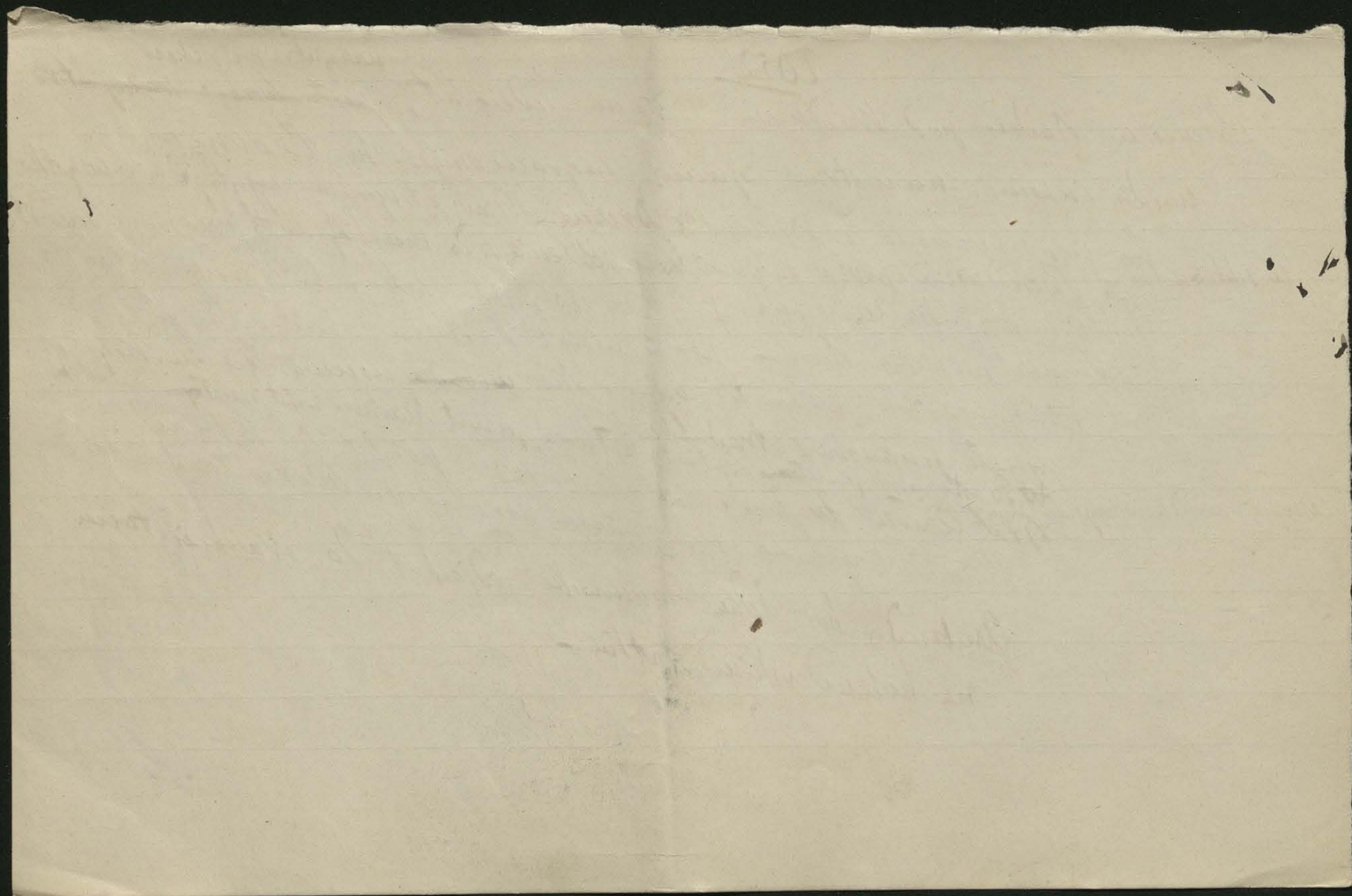
Ambasador hr. Adam Tarnowski odjechał do Waszyngtonu
na holenderskim statku. —

Znowu zmiana w wszystkiem ministerium. ~~Prezydent~~ Minister Prezydent ~~ministrem~~ Trepow i minister oświecenia Ignatiew przeniesieni zostali w stan spoczynku. Senator Książe Golicyn mianowany ministrem prezydentem. Senator Kultszytsky ministrem oświecenia.—

Nic ostatecznie wiarogodnego nie ma dotąd o zamordowaniu Rasputina, tak dalece, iż pojawiła się nawet pogłoska iż jest ono wymysłem. Jednak donoszą z Petersburga że komisja pod przewodnictwem jenerała Kurłow prowadzi w tej sprawie śledztwo.— Mówią także o zamknięciu w sanatorium na Kaukazie W. Księżny Ireny małżonki ~~Ks~~ Ks. Yusupowa domniemanego mordercy Rasputina.—

Wszystko razem składa się na bizantyjski obraz-

O ile co się tyczy rzeczy można coś wiedzieć na pewne, potwierdza się zdaje zamordowanie

2054 43

Rasputina. Rustawaja Duma powody do wyboru. Zazdrości matiuska albo usunie wystawowego u cara i na dworze pacyfisty. Przyszło czekać wyjaśnienia w tych ciemnościach. Nie jest wykluczonem aby raz jeszcze Rasputin nie zmartwychwstał.

W Dumie postawiona była interpelacja w sprawie Metropolity Szeptyckiego. Russkoje Słowo donosi, u Hosowie do wawiska posta=
=wionego w Dumie ministerstwo spraw wewnętrznych zarządziło przeniesienie Metropolity Szeptyckiego ze Suzdala na dalszy pobyt do Jarosławia, gdzie umieszczono go w mieszkaniu pod avertem Domowym!! Ludwa
Ze Stokholmu zawiadamiają, że vice-prezydent Rutowski naresznie uwolniony, przybył tam.

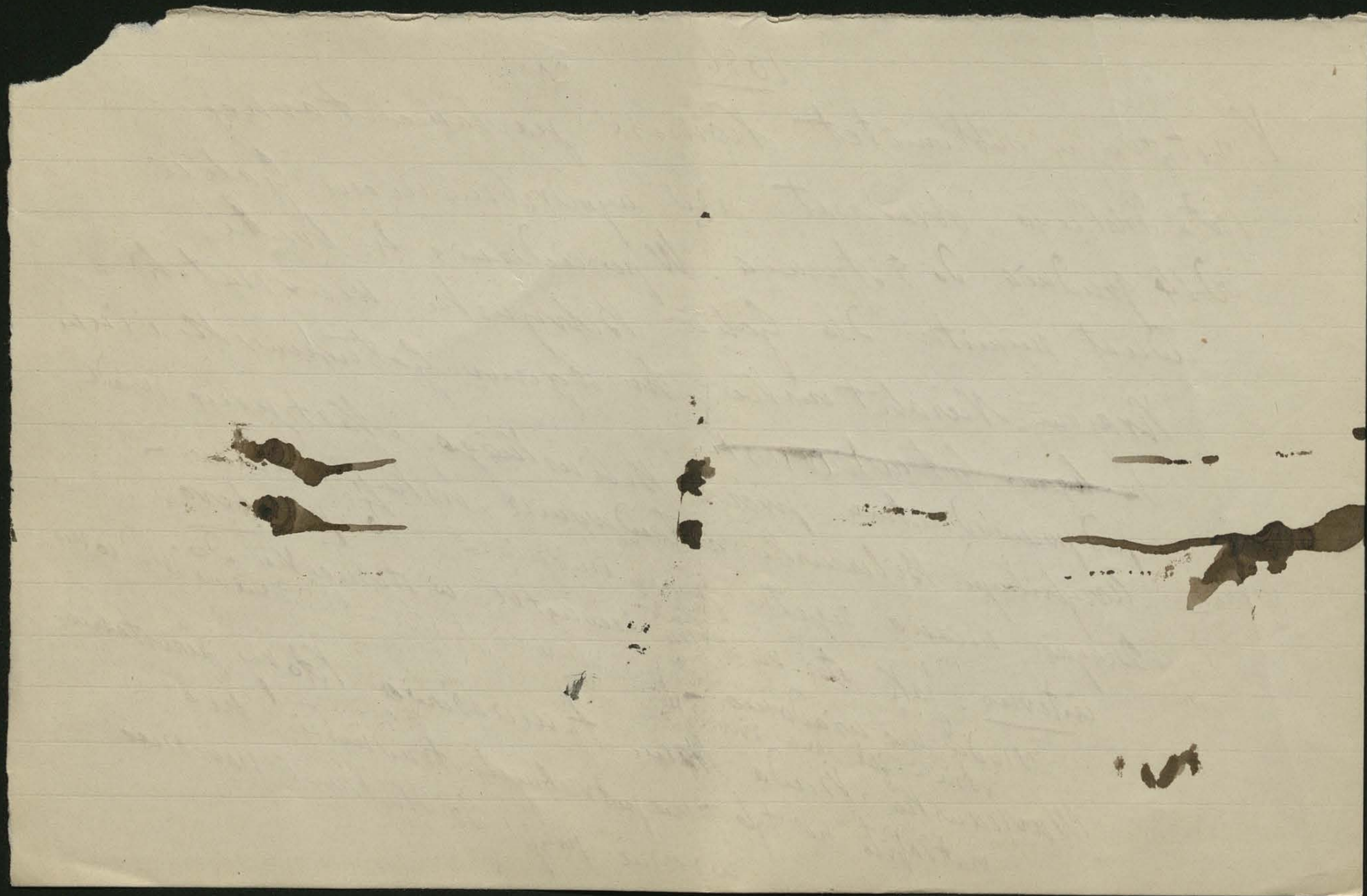
~~2055~~ 44 9 rano

Francja, Anglja, Rosja, Włochy postawiły greckiemu rządowi <u>ultimatum</u> z żądaniem przyjęcia w 48 godzinach, ostatnich ich żądań z [illegible] grudnia.

<u>Biuro Reutera</u> donosi o 10 h że grecki rząd przyjął <u>ultimatum</u> —

20~~56~~ 45

Konstytucyjny subkomitet Komisji parlamentarnej
Koła Polskiego, obradował nad wyodrębnieniem Galicji
od 14 grudnia do 5 stycznia. W posiedzeniach brali
udział minister dla Galicji Bobrzyński, marszałek
krajowy Niezabitowski, hr. Agenor Gołuchowski i inni
~~hr. Agenor Gołuchowski~~, i Bilińskiego. Następnie zasiadł
pod przewodnictwem prezesa
w Komisji Arcybiskup Bilczewski i Teodorowicz, biskup Pelczar.
Osiągnąć miano zupełne porozumienie. To pro foro
interno. Jak stoi rzecz na zewnątrz w stosunku do
rządu nie wiadomo. Powiedziano mi „Gabinet hr. Clama nie wie dotąd co ma
robić i jak ma zrobić". Rada Stanu tymczasowa której powstanie
Warszawska natrafiło na tyle niepotrzebnych trudności, ma
wreszcie przyjść do skutku i nareszcie

~~2057~~ 46

rozpocząć swe czynności. – Jak nazwanym Namiestnikiem Koronnym ma być Dr Stanisław Dzierzbicki

Przedstawicielem austryjacko-węgierskiego wojskowego Zarządu, rządowym Komisarzem przy Tymczasowej Radzie Stanu we Warszawie, został tajny radca, baron Jan Konopka. – Jest to pierwszy na zewnątrz objaw ministra dla Galicji Bobrzyńskiego. Powołanie barona Konopki na to stanowisko nastąpiło oczywiście za jego zaleceniem i wpływem. Baron Konopka jest zacnym, wykształconym, zamożnym obywatelem, wielkim właścicielem w Galicji – bierze czynny udział w życiu publicznem. – Jest członkiem stronnictwa krakowskiego, Prawicy Narodowej i Naczelnego Narodowego Komitetu a jako wielce czynny w tym Komitecie, nie będzie zbyt mile ~~widzianym~~ powitanym w licznych warszawskich kołach politycznych. – N. N. Komitet znacznie bowiem przyczynił się do zwarcia Warszawy i Królestwa Polskiego. Względy stronnicze ~~zostały przeważone~~ zaleciły przy tej nominacji ~~[illegible]~~

~~[illegible] nie zapominano [illegible] politycznie. [illegible] Konfliktu [illegible] Komitetu –~~

2058 47

~~i którego nie nazwano się — Ale ostatecznie z europejskiego katolickiego poglądu na polityczny obóz p. Bobrzyńskiego i jego przyjaciół a to było, od początku, także N.N. Komitetu —~~

Zastępcami bar. Konopki przy Radzie Stanu, zostali radca ministerialny i poseł do Rady Państwa Kwiatkowskiego ~~i~~ sekretarz Stronnictwa i N.N. Komitetu Ignacy Rosner oraz statysta Dzikowski —

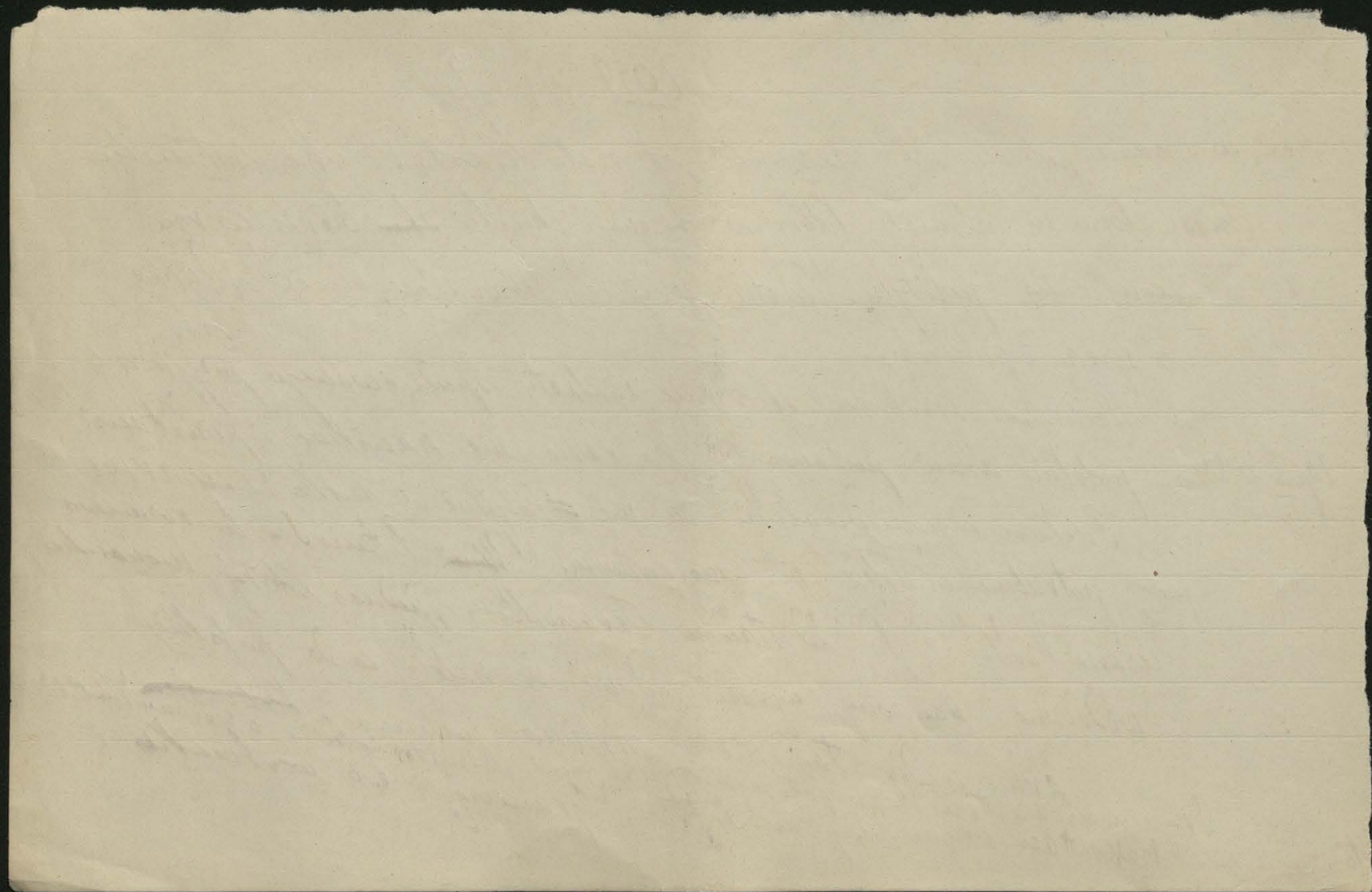
Minister Ugron zajmie we Warszawie miejsce bar. Andriana a tem ~~miejsce~~ p. Ugrona w ministerstwie spraw zagranicznych, ~~po~~ w polskim oddziale. Pierwsza zmiana pożądana; druga ~~nie jest~~ mniej— ~~pożądana~~.

Hr. Tisza ~~trwa~~ trwa w swem zaślepieniu ~~i nietaktowności~~ w sprawie polskiej. Wystąpił wobec hr. Czernina i myśla zepsutego w niej desintéressement i zrzeczenia się administracji co do Królestwa Polskiego zajętej przez Austro-Węgry. Hr. Czernin nie podzielił tego zapatrywania i odporne wobec niego zajął stanowisko — Mówiąc mi

2059 48

że w sprawie polskiej hr.-Czernin jest białą kartą. Nie dostawione
chyba, albowiem człowiek który w obecnej chwili ~~obej~~ bierze w ręce
zewnętrzną politykę Austro-Węgier, powinienby mieć zdanie
o sprawie polskiej.—

Mocarstwa środkowe skoro nie znalazły spodziewanego przyjęcia i
zapału w tworzeniu polskiej armii, postanowiły na razie nie naciskać i pozostawić
Polakom odpowiedzialność za nie ~~#~~ przyjście do składu ~~ich~~ armii
~~pot~~ potrzebniejszej (mowa) Polsce niż mocarstwom. ~~Więc~~ Pikantniejsza to rozmowa, monarchy,
cesarza Karola z hr. Zdzisławem Tarnowskim, podczas której, monarcha,
widocznie nauczony, wyraził zdanie że należy co do polskiej ~~rekrutacji~~ ... czemu
armii nader łagodnie i ostrożnie postępować
Przyczem nadmienił, że błędem było wydanie przez jenerał-gubernatorów odezwy o werbunku i
rekrutacji przymusowej nie będzie. Ograniczą się do werbunku i
tu się sprzeciwiano.—

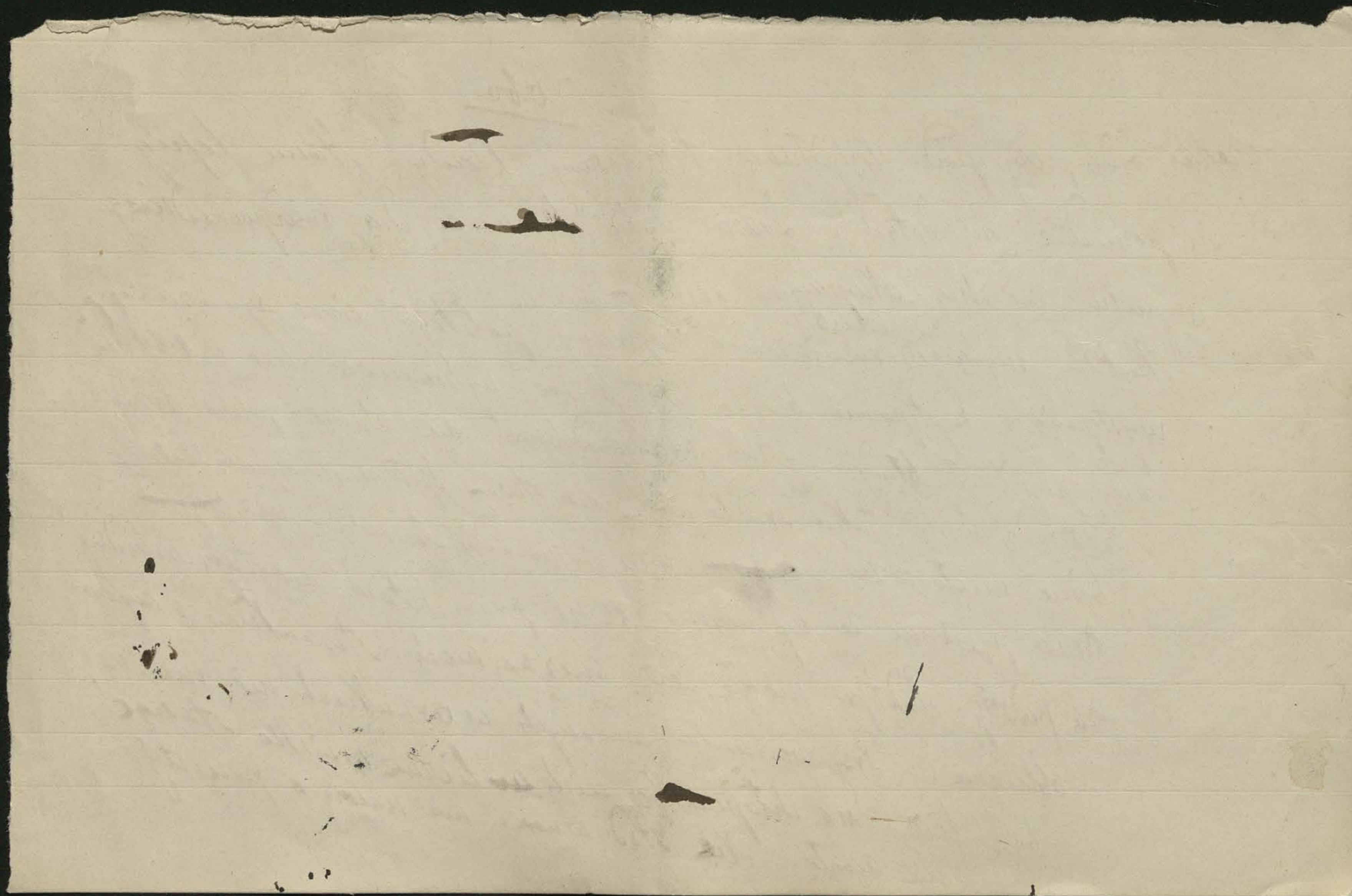

49

20

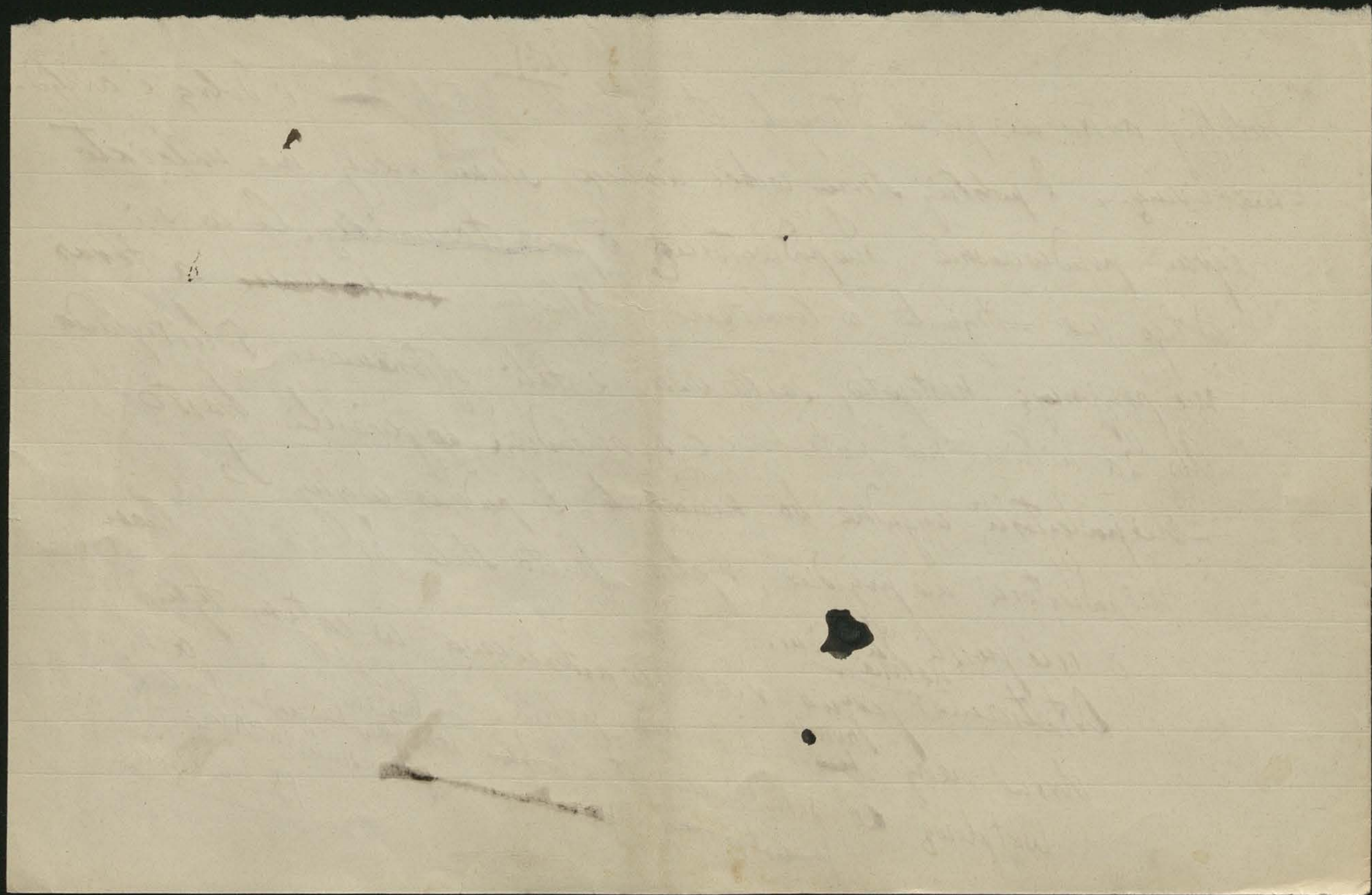
czekać będą, czy pod skrzydłami tymczasowej Rady - Stanu lepiej się powiedzie niż dotąd. Zważać także trudności, dla nieodpowiedniego wyniku nie chcą okupacyjne rządy.-

Skutki mylnego niemieckiego rozwiązania sprawy polskiej coraz wyraźniej występują i występować będą.- Do tego we wykonaniu niemiecki rząd popełnił błędy.- I tak prawdopodobnie nie stanie polska armia ze szkodą Polski, także środkowych mocarstw.- Społeczeństwo polskie będzie miało w tem ~~[illegible]~~ część odpowiedzialności.- Ale ~~[illegible]~~ trzeba przyznać że wystawiono je na próbę, która mogłaby uchodzić za podstęp. Podstępem nie było, lecz nieznajomość stosunków i mylne obliczenie. Przy werbunku w danych warunkach, nie można było liczyć na chłopów, bez nich ~~[illegible]~~ liczne wojsko stanąć nie mogło. Nie stąd wnosić nie należy o przyjętej

polskiej armii w prawidłowych stosunkach, zobaczyłaby i dobrze i wygo-
=nie leżymy z polskiej strony wobec danego stanu rzeczy nie należało
igrać przedwcześnie niepodległością i państwowością. Ci co się
od tego nie wstrzymali w Królestwie Polskiem a teraz
nie przyjmują następstw, zaskoczeni zostali ogłoszeniem 5 listopada.
Aby za nikim nie potrzebować się opowiadać, wynieśli hasło
niepodległości wygodne bo rozumieli że podczas wojny do
niepodległości nie przyjdzie, raptem hasło stało się niewygodnem
i nie poszli za niem.
Ostatecznie narazie jedyna rzecz wartościowa w całym tym, stała się
dwie rzeczy; równie może nie przyjść do władzy hasłem niepodległości spieczonem –
wątpliwą co szkodliwem jest dla państwowości.

13 Stycznia

K. k. Österreichische Staatsbahnen.

CXVI

51

~~Wien I~~

20 Stycznia 1917 r.

2062-2087

~~Mauthen~~

Allg. Form. Nr. 182 g.

CXVI

52

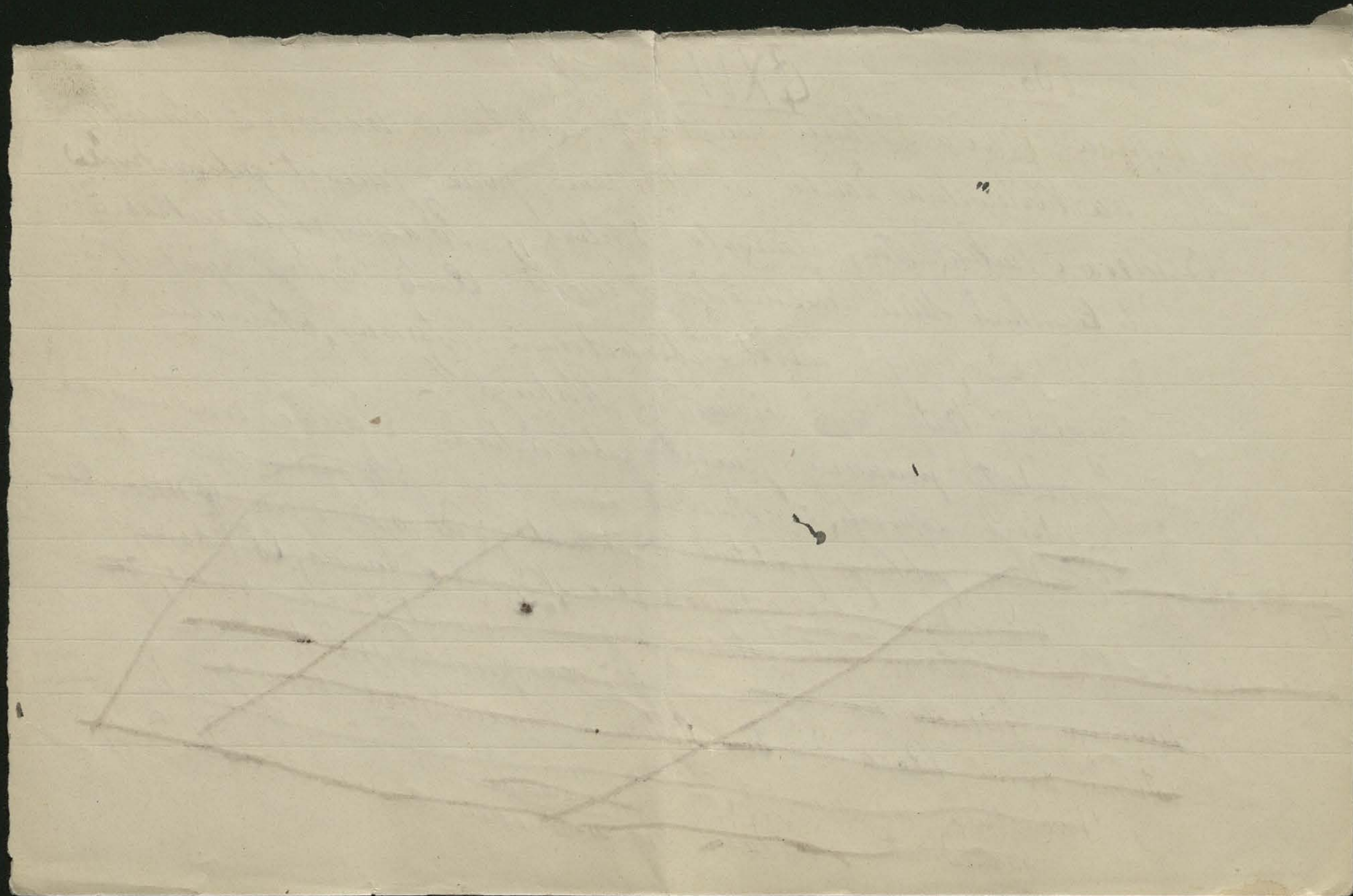
Otwarcie Tymczasowej Radystanu
we Warszawie.— Wacław
Niemojowski Marszałkiem
Koronnym. Pierwsze kroki
i pierwsze prace Tymczasowej
Radystanu.— Utworzenie Rady.—
Tymczasowa Radastanu.— Sprawy
polskie w pruskim sejmie.— Wyodrębnienie
Mowa posła Korfantego.— Austryjacy
Galicji.— ~~Austryjacko~~ Austryjacy
i węgierscy ministrowie w Berlinie.
Sekretarz [stanu] stanu Zimmermann we
Wiedniu.— Zapoczątkowanie
pokojowego wniosku. List Balfoura.—
Z Sasonowem, nowym ambasadorem w Londynie.—
Rasputin.— Z Rosji.— Grecja przyjęła
pontowe ultimatum. Sprawozdania dowództw
wszystkich wysp. z frontów.—
Mobilizacja Szwajcarii

20 Stycznia

2062 CXVI 53

Tymczasowa Rada-Stanu powitaną została i nareszcie otwartą 14. tm na Królewskim Zamku we Warszawie przez jenerał-gubernatorów Beselera i Kuka stosy jenerała Beselera „Po najwyższym rozkazie Ich Cesarskich Mości niemieckiego cesarza i cesarza Austryi apostolskiego króla Węgier, my jenerał-gubernatorowie ogłaszamy otwarcie tymczasowej Rady-Stanu Królestwa Polskiego" –

Nastąpiły ~~Przewodniczy~~ przemowy jenerał-gubernatorów życzliwe, zrównoważone w których zaznaczył, że otwarcie Rady-Stanu jest ~~[illegible]~~ rozpoczęciem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible] polskiego państwa i [illegible] [illegible] wojna, w której [illegible] warunkach jakie [illegible] [illegible] i [illegible]. Jenerał Beseler [illegible] [illegible] [illegible] Przemysłu środkiem dla budowy „[illegible] [illegible] i bezpieczeństwa [illegible]" Jenerał Kuk [illegible] [illegible] dla [illegible] [illegible] [illegible] Królestwa na [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] powiedział [illegible] [illegible] [illegible]~~

2863 5H

Wspólnie z dwoma okupacyjnemi rządami; budowy polskiego państwa i wciągać ją do niej, z uwzględnieniem warunków jakie wytwarza nie zakończona wojna, w której nasze zwycięstwo będzie także naszem zwycięstwem" dla budowy polskiego państwa" Znajdziecie

Jenerał Besler rzekł: "Środek przedewszystkiem, we własnej armii, która nowo tworzącemu się Królestwa zapewni, od samego początku, wewnętrzny spokój i bezpieczeństwo na zewnątrz. Tego zadania kraj wasz do powinien podjąć się dobrowolnie, na drodze ustawodawczej, przyjdzie zażądać spełnienia go, w ważnej chwili, w której przyjdzie odwa się ważnem ...

Jenerał Kuk powiedział: "Będziecie musieli oddać się przedewszystkiem wielkiemu dziełu zadania odbudowy waszego kraju,

~~naszego Kraju, a przedewszystkiem niezawisłego~~

utworzenia własnych państwowych urzędzeń, przyjęcia
państwowej administracji we wszystkich jej gałęziach,
oraz silnej, dobrze zorganizowanej ~~arm~~ narodowej armii"
których kadrami są już, chwałą okryte polskie Legiony
Członek Rady Stanu Niemojowski Wacław odpowiedział,
w jej imieniu, zaznaczając że jest pierwszym ~~zarodkiem~~
zawiązkiem polskiego rządu. Wyraził ~~wdzięczność~~ uznanie dwóm mocarstwom
i dzięki za przemówienia jenerał-gubernatorów. Rada Stanu ~~[illegible]~~
weźmie się do dzieła polskiego państwa ~~na~~ na ziemi wyzwolonej
z ~~[illegible]~~ rosyjskiego ucisku i ~~[illegible]~~ zawezwie naród do poparcia
jej " Utworzenie ~~własnej~~ pod własnemi sztandarami
narodowej, gotowej do walki w obronie ojczyzny,
armii, będzie oraz ~~[illegible]~~ z pracą urządzenia
polskiego państwa naszem wielkiem
zadaniem " ~~Wdzięczni~~

2065

56

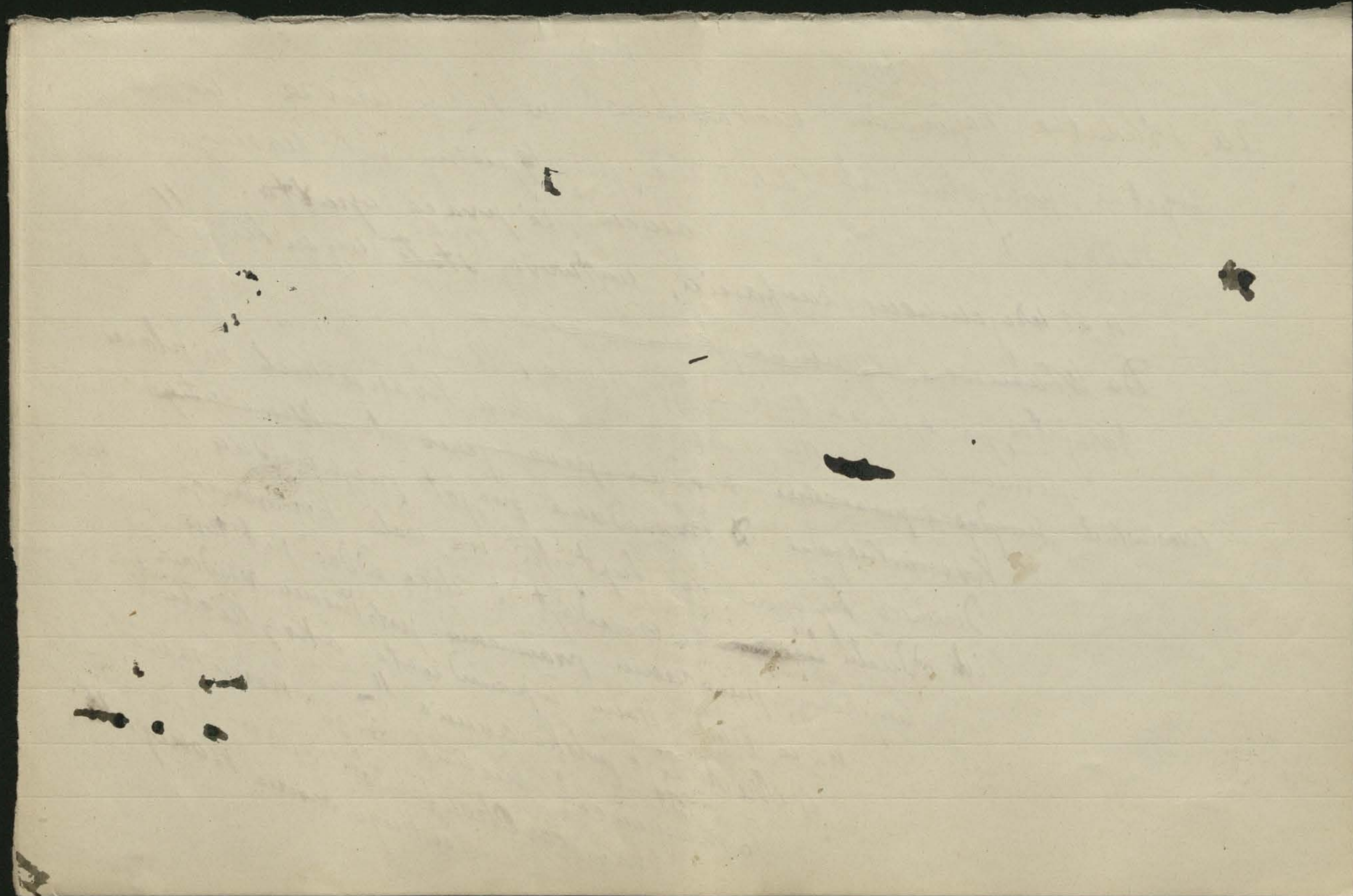
Właściwe, patryjotyczne i rzewne przemówienie zakończył p. Mańujowski słowy: „Świadomi naszego posłannictwa dziejowego, które wymaga rozszerzenia naszych granic państwowych na ziemie, wyzwolone z pod rosyjskiego panowania a ku Polsce ciążące, wdzięczni

~~2066~~ 57

Za szlachetne zapomnienie monarchowi, w silnej wierze w zbożne, pomyślne ich ziszczenie, przystąpiliśmy do naszego dzieła, z głębokiem przekonaniem, że praca oparta na wzajemnem zaufaniu, wytworzy ~~stałe~~ trwałe wyniki."

~~Do właściwej rozmowy przemówienie.~~

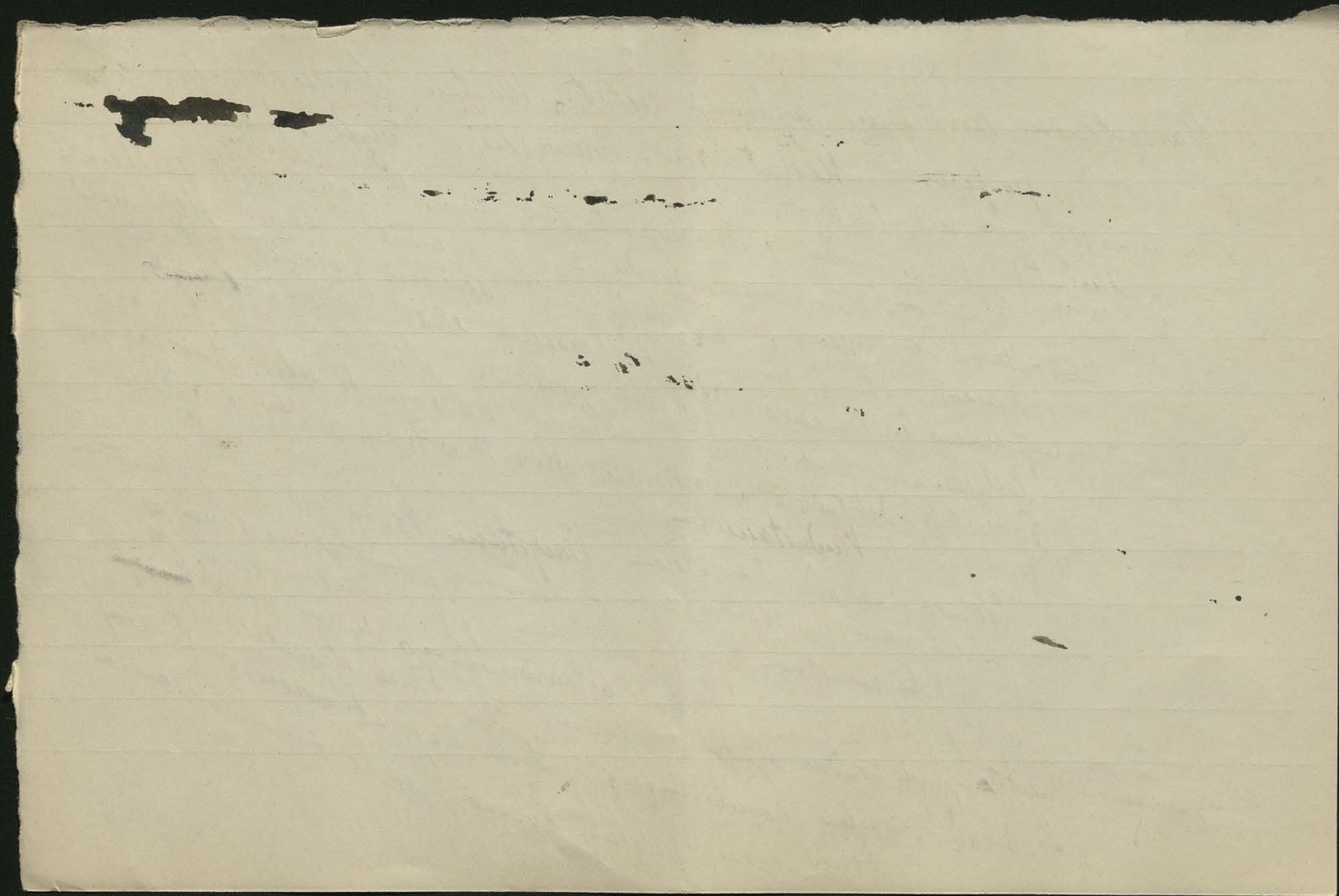
Nazajutrz, po nabożeństwie w Katedrze, Rada-Stanu i Komisarze mocarstw udali się do pałacu Krasińskich na placu ~~Wilczym~~ Krasińskich, ~~wśród zapowiedzi narodu przez generała Kossakowskiego~~ ~~Z~~ Zgromadzenie przyjął przy wejściu, dowódca Legionów hr. Szeptycki na czele honorowego ich oddziału ~~Leg...~~ i oświadczył, że chce oddać pułkom wojskowy, pierwszemu prawnemu polskiemu rządowi i na co Rada-Stanu odpowiedziała okrzykiem „Niech żyje polska armia!" – Po przemowach Komisarza niemieckiego hr. Lerchenfelda i austryjacko-węgierskiego barona ~~Konopki~~

1067

58

Marszałkiem Koronnym wybrany został, Wacław Niemojowski, jego
zastępcą profesor Mikułowski-Pomorski. Złożyli ślubowanie
wiernej ojczyźnie służby.—
Marszałek Niemojowski podziękował, za wybór i omówił, zadania
Rady-Stanu po utworzeniu rządu, sejmu i własnej armii. Wezwał
Radę-Stanu do czynów, celem najszybszej zamiany przeciwników ~~[illegible]~~
w przyjaciół. Złożył uroczyste ślubowanie służby ojczyźnie
oraz wytężonego usiłowania dla dobra polskiego państwa.—
Proklamacji Rady-Stanu rozlepiono na rogach ulic Warszawy.—
Marszałek dokładnie i doskonale określił w trzech punktach zadanie
tymczasowej Radystanu.—
Odezwa zaznacza tymczasowość Radystanu która ma tworzyć państwo
polskie zanim powstanie z wyborów narodowe przedstawicielstwo a do i zmienione będą oraz ~~[illegible]~~=
polski Król obejmie władzę najwyższą. Usiłowania jej
rychłego [illegible] do przygotowania ustawodawczego sejmu oraz
konstytucyjnych urządzeń opartych na równości wszystkich obywateli licznej
wyprowadzenia „Radosną i ~~[illegible]~~ koniecznością jest dla nas utworzenie" „i Zaprowadzenie
bitnej, karnej polskiej armii."

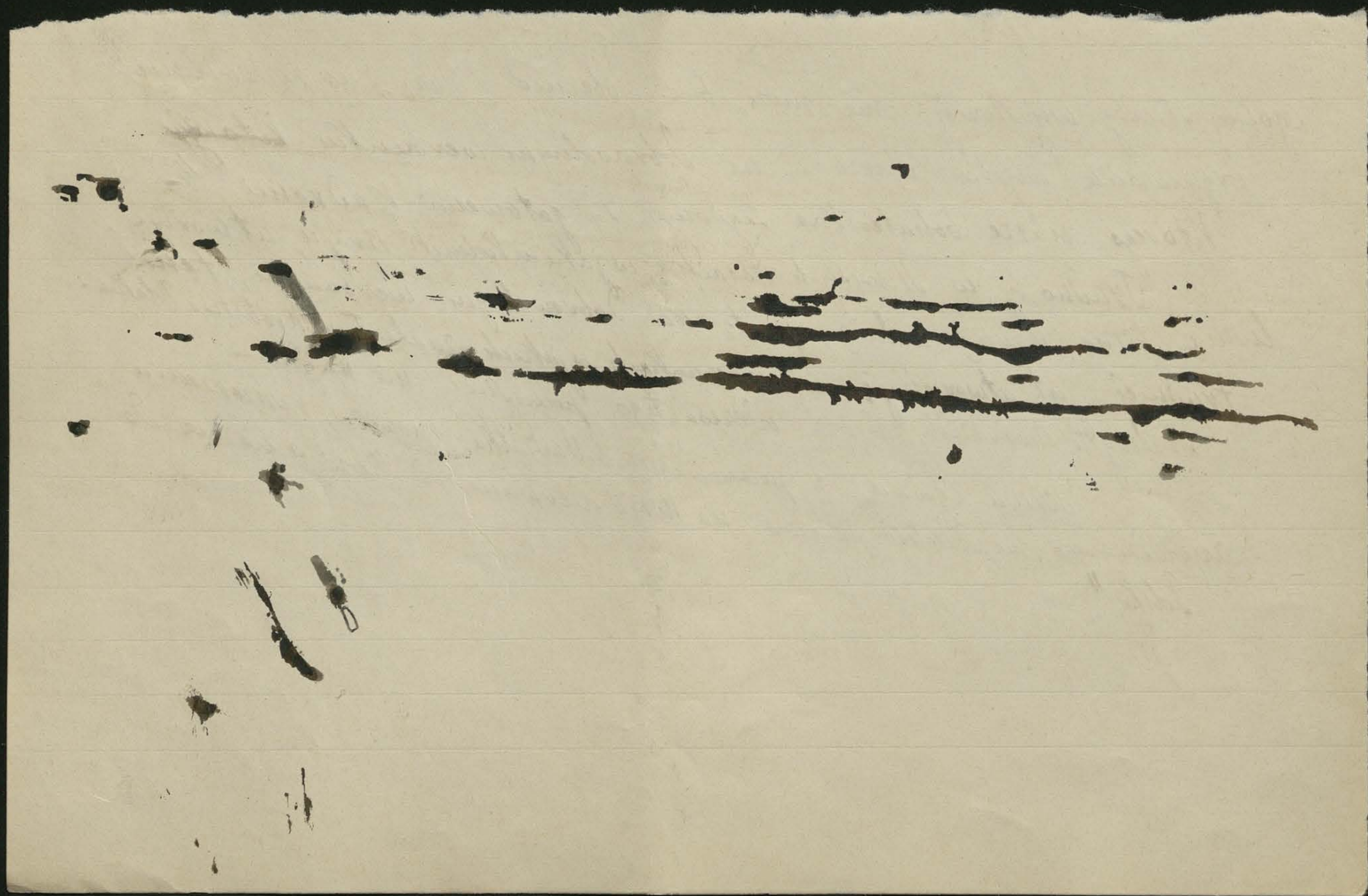

~~2068~~ 59

~~ogólnej~~ służby wojskowej nie może być obecnie już zaw. zakonem,
organizacja wojska opiera się na dobrowolnym werbunku, ~~którego~~ „!!
którego nasze bohaterskie Legiony są gotowemi kadrami”.—

Trudno by w dzisiejszych czasach, w jakimkolwiek kraju, utworzyć,
liczną, bitną, karną armię, opartą na dobrowolnym werbunku, tem
trudniej jest utworzyć ją we warunkach, w jakich, znalazło się Królestwo Polskie.
Należy to stwierdzić, chociaż odezwa tego powiedzieć nie mogła—

Odezwa zgodnie z przemówieniem Marszałka mówi o „urzeczywistnieniu
zapowiedzianego, niepodległego państwa na kraje oderwane od Rosji a ciążące do
Polski”

2069 60

~~[illegible] już [illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

~~Polska~~ + Stanią więc program przyłączenia Litwy i Wilna, zwraca polityką polityka przeciw Rosji a pośrednio odwraca od ziem posiadanych przez Prusy i Austro-Węgry, co jest wskazaniem i rozstrojeniem, przeciw zwłaszcza co się tyczy Galicji, sztucznem. — Odezwa stanowiąca że przedstawia [illegible] rządu, który ~~[illegible]~~ państwowości ze wszystkiemi od ~~[illegible]~~ i stwarza ciało opatrzone atrybucjami równie obchodzić się będzie z obywatelami państwa wszystkich ~~[illegible]~~ równego przestrzegania zarządu potrzeby w takich Odezwa jest może zbyt dydaktyczna i nie ma siły. — Same zdrowe chwilach dojrzałości, tem samem zagrania żądania i uczucia, brak patryjotyczne w niej jeszcze dostatecznego poczucia władzy własnej Litwie wskazuje się dopiero w ostatnim ustępie. —

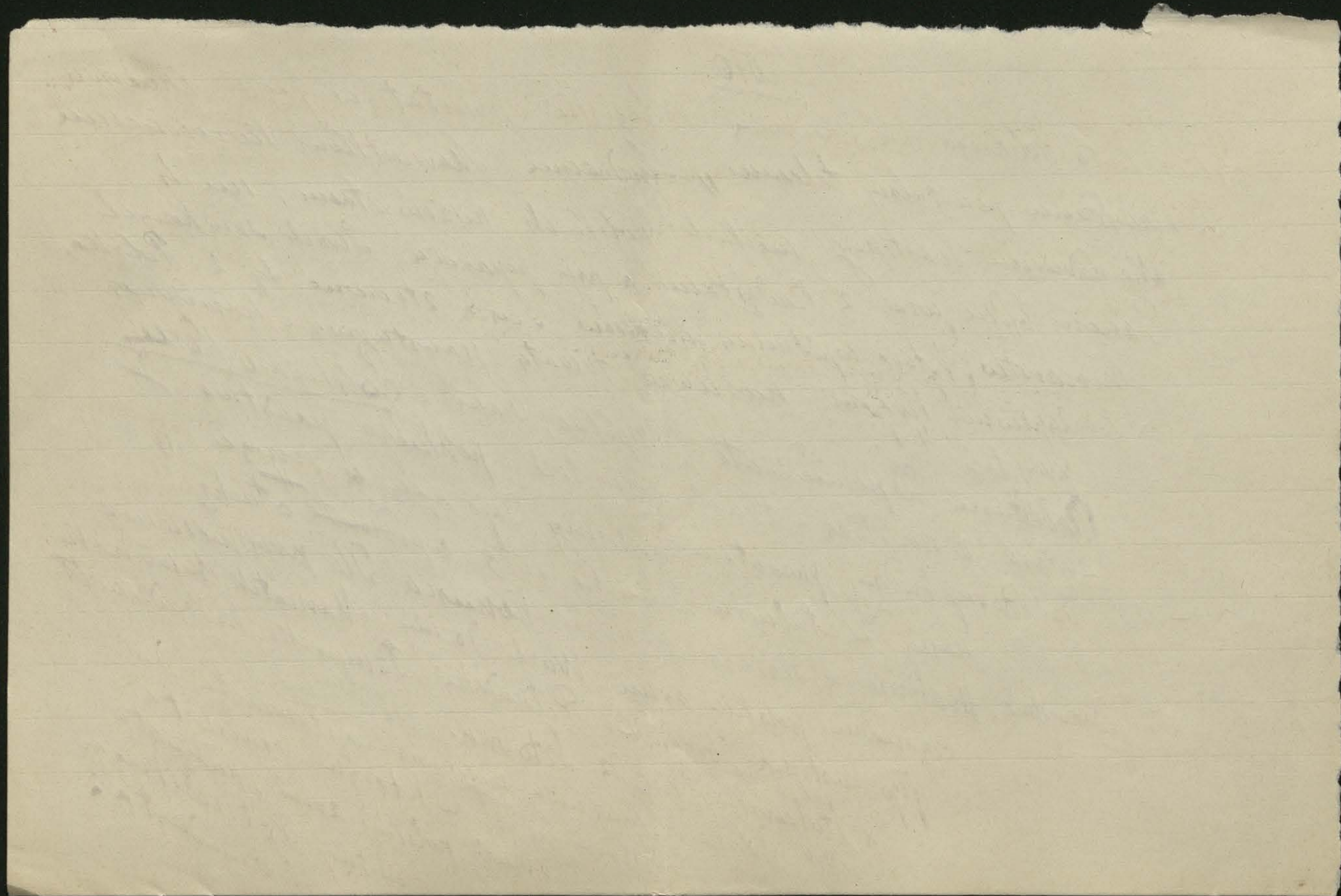
~~2070~~ 61

Przez Koła Polskiego we Wiedniu Biliński przesłał w jego imieniu do Radystanu powitalny telegram „Godnemu Marszałkowi Koronnemu jako godnemu następcy wielkich polskich mężów stanu, niech danem będzie, wraz z Radąstanu a przy poparciu Naszych środkowych z Polską mocarstw, których wspólność interesów ściśle złączone są z Polską i narodową zapewnić Krajowi możliwie trwałą państwową i narodową ~~Polskiemu Kołu~~ przyszłość".

Radastanu odpowiedziała „Wspólna nam i Polskiemu Kołu ~~ja~~ wiara w szczęśliwą i trwałą przyszłość polskiego państwa, do którego budowy powołani jesteśmy, daje nam ~~u~~ prawo ~~i~~ naszej działalności wielką siłę i ~~podniosłą~~ otuchę".

Jednomyślnie utworzoną została wojskowa Komisja dla przyspieszenia organizacji polskiej armii. Weszli do niej: Marszałek Niemojowski, ks. Radziwiłł jego zastępca, brygadier Piłsudski, Zempicki, p. Stolarski, ksiądz Sztobin.

Tajna Polska organizacja wojskowa Piłsudzkiego wystosowała do Radystanu adres, w którym skreśliła rozwój polskiej armii, podniosła zasługi Piłsudskiego i oświadczyła:

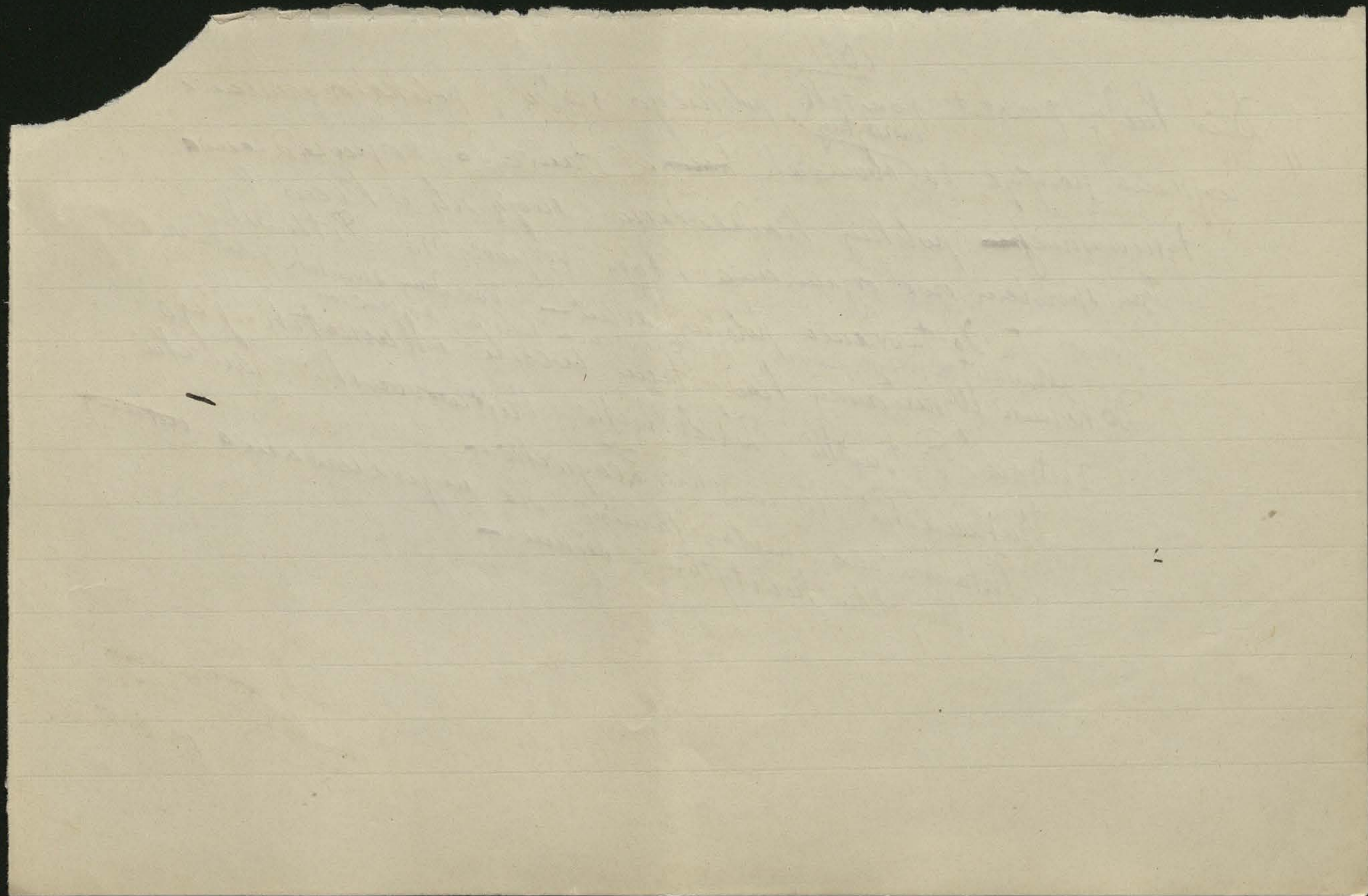
~~2071~~ 69

4 Dziś kiedy powstał zaczątek polskiego rządu, polska organizacja wojskowa poczytuje za obowiązek, stanie do rozporządzenia tymczasowej polskiej Radzie stanu swoją siłę i krew"

Tym sposobem owa organizacja którą rozporządza Piłsudski przystąpiła do tworzenia polskiej armii — Narodowy związek robotniczy uchwalił przystąpienia do tworzenia polskiej armii —

Do komisji Wykonawczej Rady stanu weszli Marszałek — jego zastępca, Piłsudski, Dzierzbicki, Ostrowski, Janicki, Bukowiecki, Kamnowski, Łempicki —

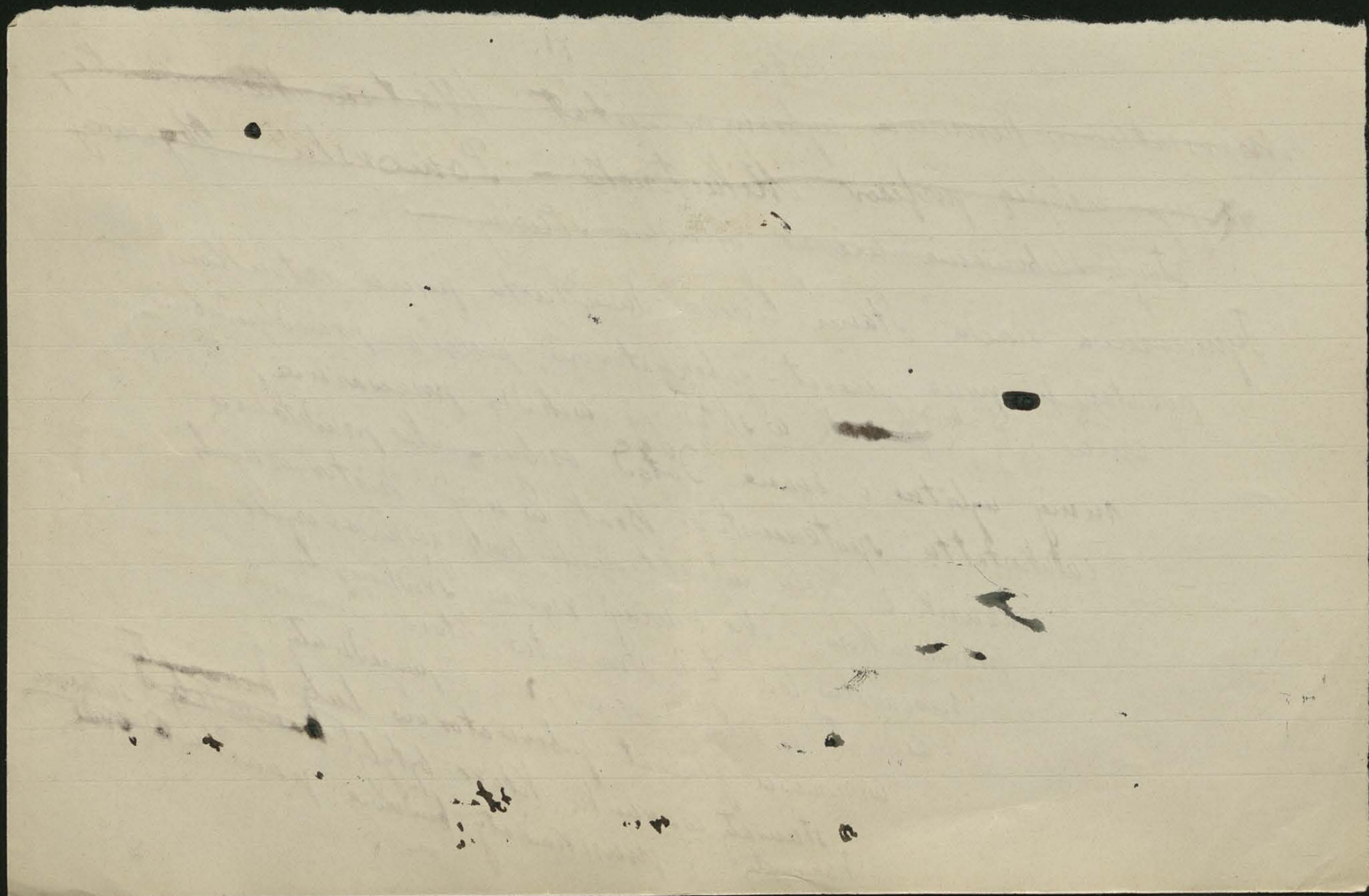
Postanowiono zwołać komisji dla wypracowania projektu konstytucji i sejmu. —

2072 63

~~Naczelnikiem Krajowym wybrany został Wacław Sieroszewski; jego zastępcą profesor Mikułowski-Pomorski. Obydwaj złożyli ślubowanie wierny ojczyźnie służby.~~

Tymczasowa Rada Stanu licząca dwadzieścia pięciu członków powołanych przez jenerał-gubernatorów, posiada prawdopodobnie cenne siły i chociaż w skład jej wchodzą przeważnie mniej wybitne i znane dotąd osoby. Nie przedstawia całokształtu społeczeństwa. Brak w niej historycznych nazwisk i wielu intelektualnych oraz gospodarczych pracowników. Nie z winy władców środkowych mocarstw, lecz tych stronnictw, które odmówiły udziału w Radzie Stanu, nie odpowiadały wezwaniu jenerał-gubernatorów, lub ~~[illegible]~~ stawiały warunki, które były ~~[illegible]~~ zwalczaniem ~~[illegible]~~ hamowały i przeszkadzały budowie państwa ~~[illegible]~~.

2073 64

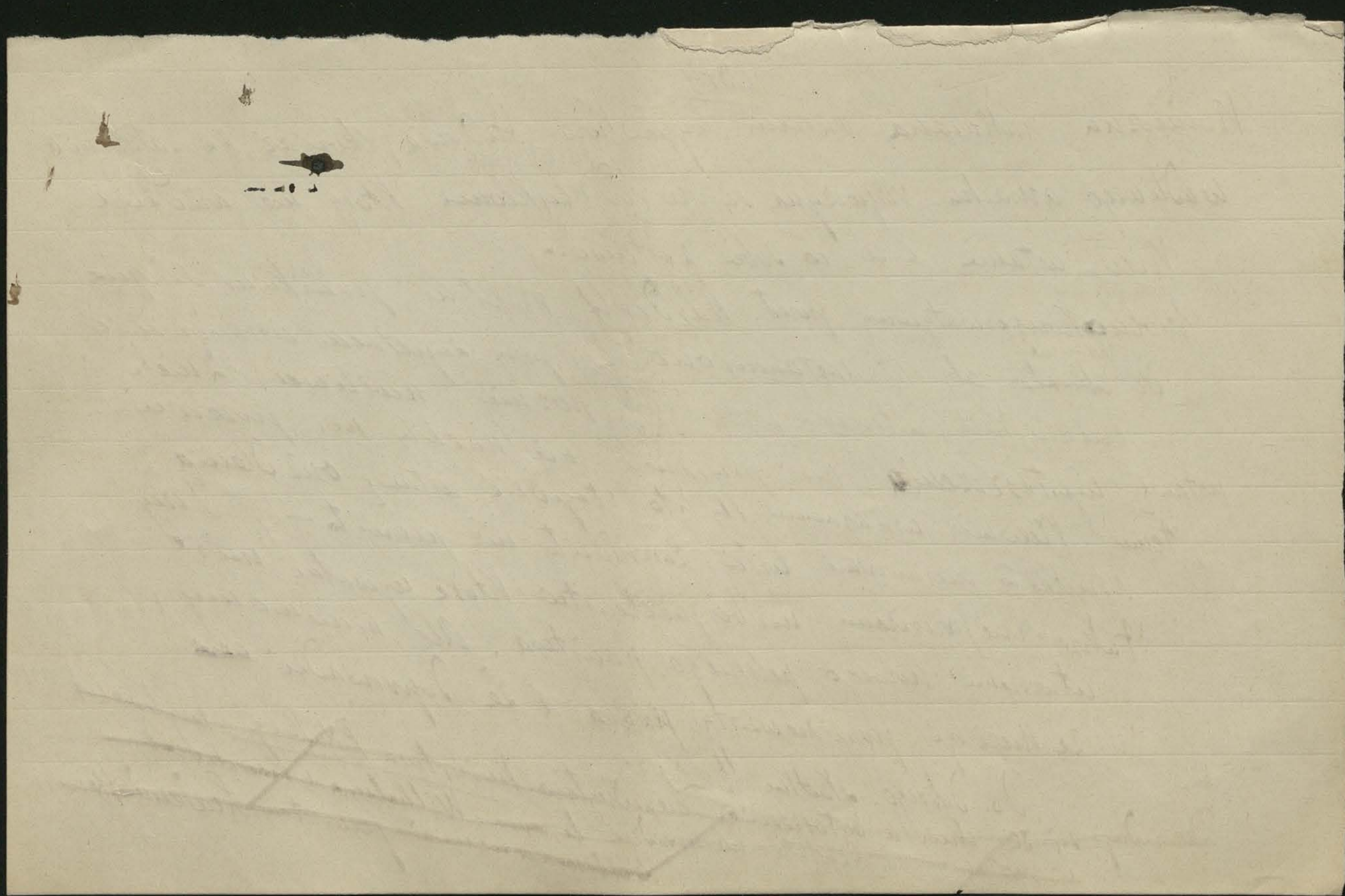
utworzenia armii.— Odpowiedzialność za to spada na realistów, na
Konserwatystów, na znaczny zastęp ziemian, którzy popadli co
niewolę narodowej demokracji czyli Wszech Polaków; co pozwoli
przypuścić, iż zajmują ~~zajęli~~ nieprzyjazne stanowisko względem środkowych
mocarstw a nawet obiedzić, niestety trzeba się spodziewać podejrzenie
~~[illegible]~~ rusofilizmu; na razie zaś pozbawia Kraj i sprawę
pożądanych sił ~~ilu~~ i ludzi, przy tworzeniu niepodległości
i państwa polskiego o które się upominali.— zmartwychwstaniu
Jest to przykry, pożałowania godny objaw, który przy ~~odrodzeniu~~
przypomina chwile zgonu.—
Tymczasowa Rada Stanu jest Komisarzem z zapoczątkowaniem
niepodległości i państwowości Królestwa Polskiego i powinna
być uznaną, słuchaną i popieraną przez naród.—
To pierwsza część egzaminu który przyszło nam z historii.—
Bezpośrednią potrzebą i najpilniejszą czynnością jest utworzenie
polskiej armii.— Najlepszej narodowej szkoły.—

~~2074~~ 65

Konieczna, nakarana biegiem wypadków budowa, chociaż ze założeniu wadliwego gmachu, rozpoczyna się wśród światowego cyklonu, który nie wiedzieć kiedy ustanie i co po sobie zostawi...

Wolno-konserwatywny poseł Kardorff rzekł w pruskim sejmie iż ~~chciałby~~ poważnie aby się zastanowiono czy przy dzisiejszem uszanowaniu możliwem znieść niemieckich interesów, nie byłoby później możliwem nie mieliby nic przeciw ustawę wywłaszczenia; moi przyjaciele nie mieliby nic przeciw temu. Również wskazanem byłoby złagodzić ustawę osiedlenia. Inny: „Wszystko to niezawodnie więcej zaszkodziło niż pomogło — mówi także nieprzewidziany niebezpieczeństwo które wywołać utworzenie nowego polskiego państwa. Ale musimy i ~~...~~ że może być przedsięwzięty próba i że doprowadzi do dobrego skutku!!"

~~Dowiaduję się że chwila ogłoszenia niepodległego Królestwa Polskiego wybrana i postanowiona została na naradzie cesarza Wilhelma i kanclerza Bethmanna i generała Ludendorffa~~

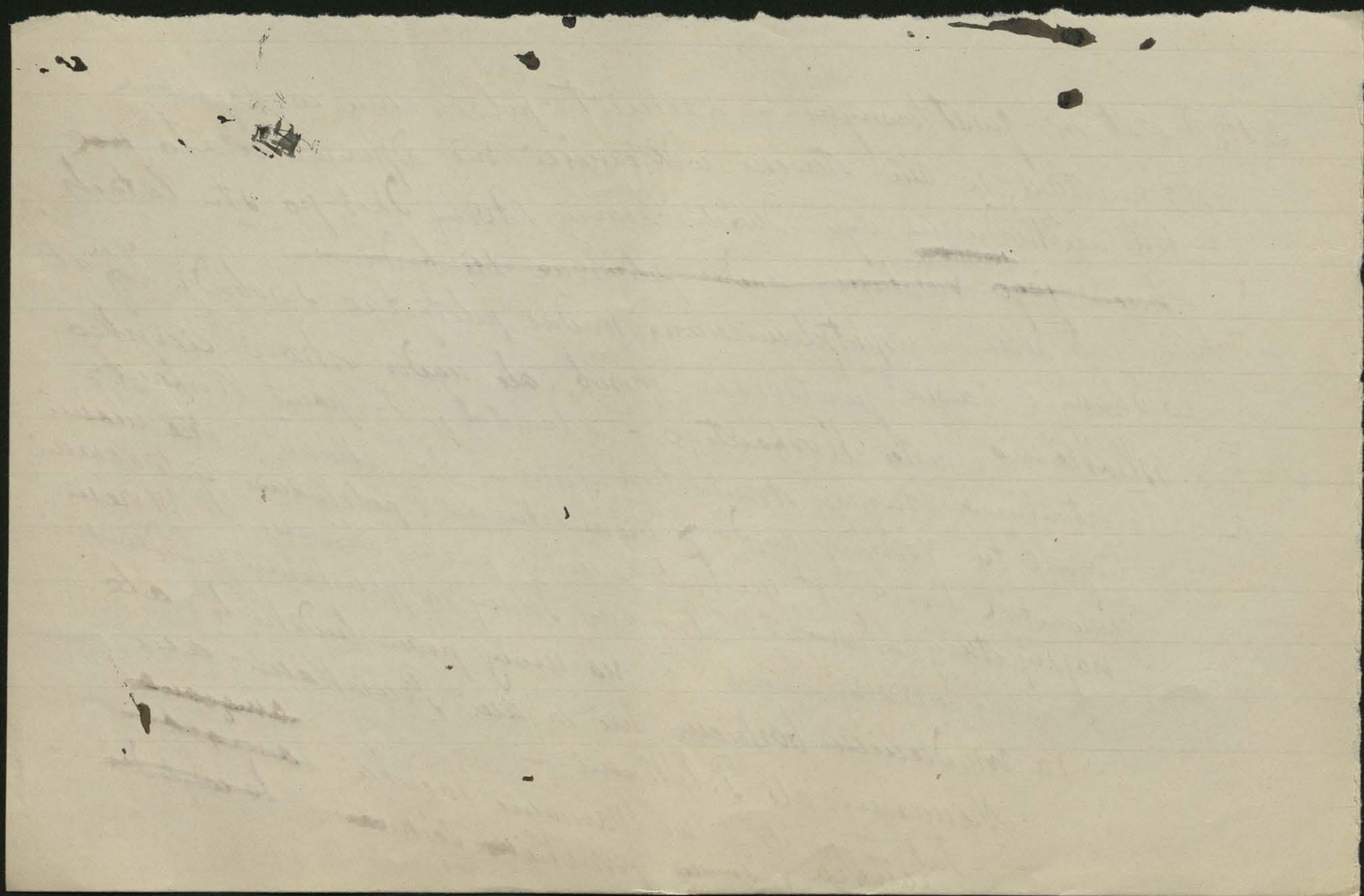
~~2075~~ 66

Narazie w dalszym ciągu będzie takich wyzwań polski poseł Korfanty wystąpił z aktem oskarżenia na ~~polską~~ politykę Prasy ~~i .~~ w polskich ich kręgach i umysłach Polaków, który streścił się w zdaniu, że swobodna wola =mienie istnieje tylko w związkach strzeleckich. — Nie ograniczył się do tego, lecz twierdził, że mniemany pokój domowy jest tylko pozorem, dzięki że wszędzie jest spór i gniew a całe zastępy ludu podnoszą okrzyk walki przeciw kierownikom państwa i żądają usunięcia ministrów. — ~~P. Korfanty dostarczył wrogom Niemcom pożądanych argumentów i zakończył jakby groźbą „Protestujemy jaknajsilniej przeciw gnębieniu naszej narodowości. Ale i dla nas wybije szczęśliwa godzina"~~

P. Korfanty dostarczył wrogom Niemcom. wobec otwarcia Reichstagu we Warszawie, pożądanych argumentów, zakończył jakby groźbą „Protestujemy jaknajsilniej przeciw gnębieniu naszej narodowości. Ale i dla nas wybije szczęśliwa godzina" Minister spraw wewnętrznych Loebell, był widocznie zakłopotany i jakby zaskoczony

2076 67

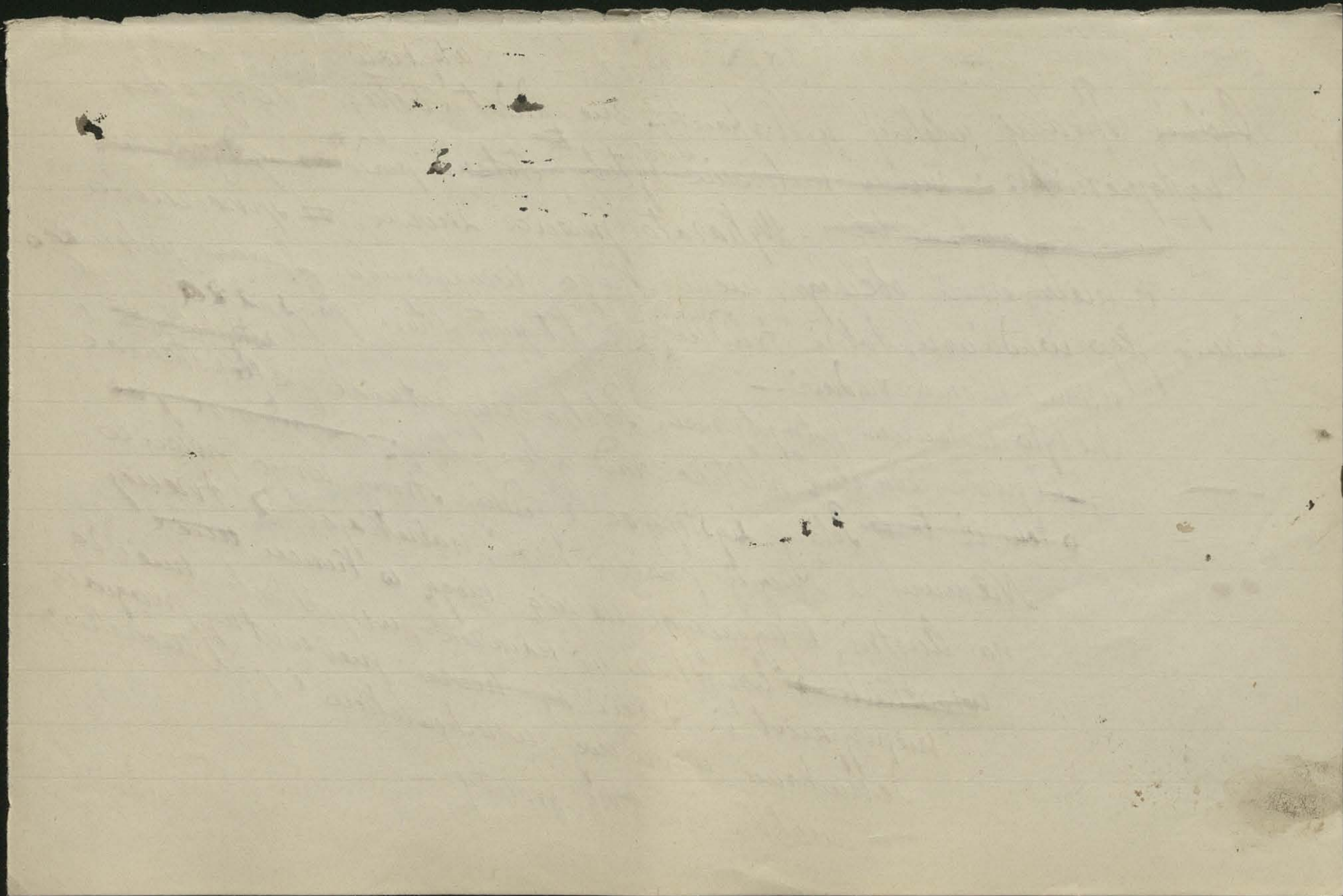
może Nad stał się gwałtownym.— Zarzucił polskiemu w sejmie
stronnictwu, że ani słowem wdzięczności nie odpowiedziało
na wielkoduszny czyn dawnych cesarzy, którzy dziś po stu latach
~~chcieli jego polskim rodakom nadać polityczne swobody.~~
chcieli jego polskim współplemieńcom nadać polityczne swobody. Zyjął
w zamian i zawsze powtarzany sposób, ale nader ostro i cierpko
oskarżenia posła Korfantego.— Zawołał „Ty panie Korfanty
i członkowie twojego stronnictwa jesteście Prusakami i Niemcami
czynić tu różnicę między niemieckiemi i polskiemi interesami
wewnątrz kraju, jest niesłychanem i niemożliwem" Wszem
najzupełniej się pomylił albowiem Polacy są pruskimi poddanymi
i należą do Rzeszy niemieckiej na mocy praw ludzkich, ale
za zrządzeniem boskiem, nie są ani Prusakami ani ~~[illegible]~~
Niemcami ale Polakami.—
Tak to wszelkie we Warszawie radości: ~~[illegible]~~
zamarła, ~~[illegible]~~ pruskim ~~[illegible]~~ sejmie

Całości ~~2077~~ 68

~~Ogólnej~~ Sprawie polskiej p. Korfanty nie oddał [w tej chwili] usługi swojem wystąpieniem ~~i [illegible] [illegible] byłoby [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible] [illegible]~~. Wykazał przeciw znowu, ~~iż~~ sprzeczności i niełogiczność obecnego, niemieckiego rozwiązania ~~sprawy~~ polskiego zadania, jego wadliwość, także trudności i kłopoty które przysparza ~~w tej chwili~~ wystawiając niemieckiemu rządowi. —

Nie było zadaniem patryjotycznem Polaka uwydatniać je, ~~nie mówiąc już~~ ~~polit~~ prowincjonalną politykę nad ogólno polską; ~~o tem iż to~~ Polacy występując z jednej strony wrogo przeciwko Niemcom, z drugiej przeciwko Rosji, natrafiając z trzeciej ~~[illegible]~~ na Austrję i wygadując na nią, mogą w końcu ~~wszystkich~~ wszystkim się narazić, wszystkich mieć za nieprzyjaciół i zejść ~~i [illegible]~~ przeciwnotny programu p. Dmowskiego i ~~[illegible]~~ wszechpolaków demokracji narodowej, — walki na trzy fronty. —

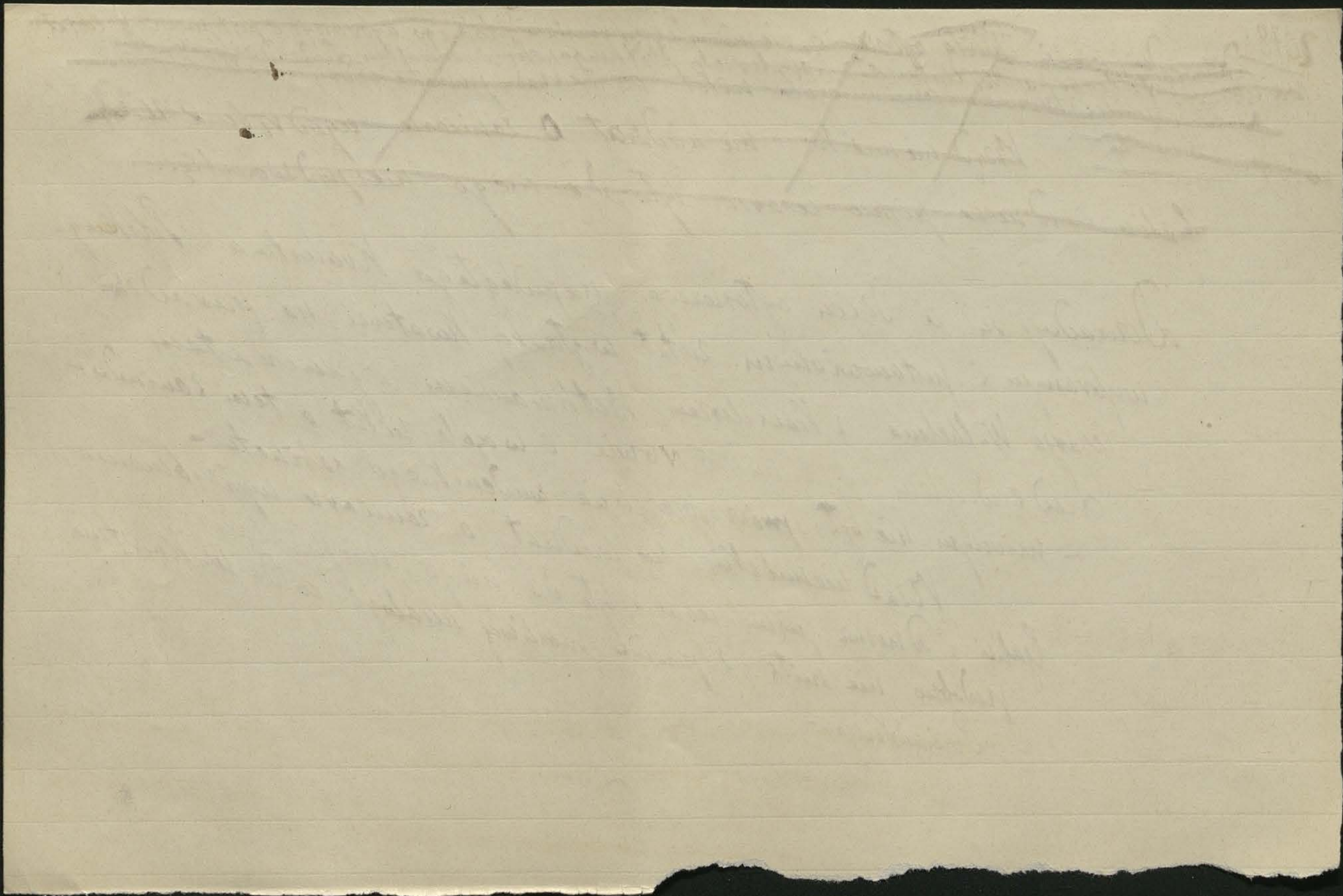

2078 69

~~Dowiaduję się że [illegible] ogłoszenia niepodległego Królestwa Polskiego wybrana i postanowiona została [illegible] z Kanclerzem Bethmannem i jeneratem Ludendorffem [illegible] cesarza Wilhelma [illegible] świat o tem [illegible] że ministrowie [illegible] Urząd niemiecki nie wiedział o zamiarze wyodrębnienia [illegible] nie był [illegible] Galicji i odnośne pismo cesarza było dla niego niespodzianką~~

Dowiaduję się że dzień ogłoszenia niepodległego Królestwa Polskiego wybranym i postanowionym został w głównej Kwaterze na naradzie cesarza Wilhelma z Kanclerzem Bethmannem i jeneratem Ludendorffem i że ministrowie i w ogóle świat o tem zawiado=mionym nie był, przez ogarnięcie wiedeńskiego gabinetu.

Urząd niemiecki nie wiedział o zamiarze wyodrębnienia Galicji i odnośne pismo cesarza było dla niego niespodzianką, podobno nie miała, z powodu możliwej analogi co do W. Księstwa Poznańskiego..

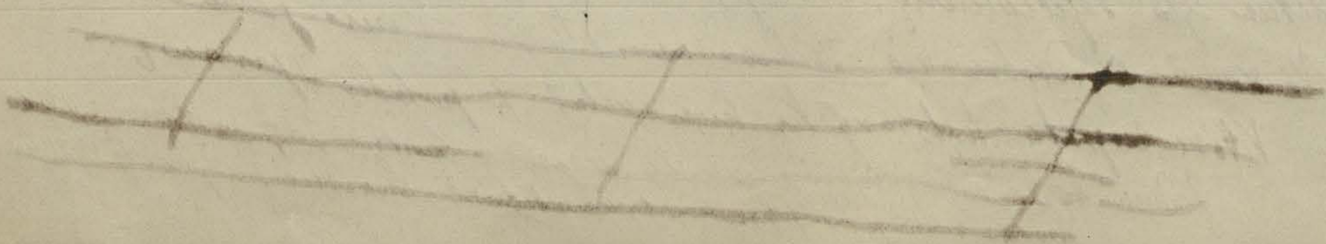

2079 ~~Konieczna, uskarżana budowa chociaż z użyciem wielkiego gmachu, rozpoczyna się wśród cyklonu, którego nie widzieć kiedy ustanie i co po sobie zostawi.~~ 70

Wyodrębnienie Galicji złączone jest z niepodległem Królestwem Polskiem i jego zapowiedź była tegoż zapowiedzią. ~~Ale~~ Jakie przyjdzie Królestwo, kiedy i jak urzeczywistnionem zostanie, dotąd nie wiadomem jest. Przy bliższem rozpatrzeniu natrafia na znaczne trudności, żeby tylko wspomnieć o finansowych. Ma dodatnie i ujemne strony i korzyścią byłoby gdyby oddało w ręce kraju załatwienie własnej sprawy, co jednak jest wątpliwem. Stratą znaczną byłoby dla Polaków ~~[illegible]~~ zmniejszenie bodaj czy nie zniknięcie ich wpływu we Wiedniu, stanowiska w monarchii i udziału w sprawach wielkiego państwa. — Najwłaściwszem byłoby utrzymanie obecnych narodowych swobód Galicji, z rozszerzeniem uproszczeniem i wzmocnieniem jej polskich instytucji tak aby hegemonia w Austryi Polakom była zapewnioną, bez wyłączenia zupełnego kraju z Austryi.

~~Na razie odrębność zachowanem stanie [illegible] jako kraju, który [illegible] historyczną [illegible] z polską [illegible]~~

~~Jednem [illegible] nowego porządku rzeczy w Austryi jest [illegible] przyszłość rozmaity [illegible]~~

2080

Po temu nadawałaby się reforma administracyjna Dunajewskiego.
Połączenie autonomicznych władz z administracyjnemi, z namiest-
=nictwem nieodpowiedzialnym a dyrektorami czy ministrami wydziałów
odpowiedzialnemi przed sejmem, który - wedle pomysłu Bobrzyńskiego
składałby się z dwóch izb, ~~po~~ niższej i senatu. Do czego możnaby dodać
Radę Stanu dla przygotowania i kodyfikacji ustaw.-
Na razie wyodrębniające stanąć winno za hasło zespolenia
Habsburgskiej monarchii z całością sprawy polskiej.-
Jednem z pierwszych zadań ~~pano~~ nowego panowania.
porządku rzeczy w Austryi jest chwalebne ~~postanowienie~~ które znaczne
postanowienie zwalczenia korupcji i przestępstwa
przybrały rozmiary.-

2081 72

Prezydent gabinetu hr. Clam, minister wyżywienia Höfer

hr. Riza, wyjątkowo minister rolnictwa Ghillany udali się

do Berlina na naradę w sprawach wojenno-gospodarczych. –

Czyli wyżywienia

Niemiecki sekretarz stanu spraw zagranicznych Zimermann

przybył do Wiednia 26 w odwiedziny do hr. Czernina. – Przedstawił się Wiem

dla przedstawienia się Cesarzowi. –

Prezydenci parlamentów czterop przymierza zebrali się – na naradę w Berlinie –

~~2082~~ 73

Piąta wojenna węgierska pożyczka wynosi dwa miliardy trzykroć sto tysięcy koron

Wice-prezydent Lwowa Rutowski uwięziony przez Rosjan po dwóch latach uwolniony, przybył do Wiednia —

2083 74

Nordd. Allg. Zeit. ogłasza list cesarza Wilhelma do Kanclerza z 31 października 1916 w którym poleca mu przygotować ów wniosek pokojowy który następnie ukazał się w nowe oświadczenia.— Zapoczątkowanie było ~~jest~~ zatem niemieckie a hr. Tisza mylnie przypisał je gabinetowi wiedeńskiemu.—

Angielski sekretarz stanu spraw zagranicznych Balfour, filozof i teolog, dołączył do odpowiedzi mocarstw porozumienia na notę Wilsona, obszerny list do ambasadora w Waszyngtonie w którym ~~którym~~ objaśnia ową odpowiedź a w którym twierdzi że Niemcy wraz z pruskim militaryzmem są przeszkodą trwałego pokoju i zagrażają bezpieczeństwa Europy. Dlatego pokój nie może być zawarty przed zupełnem zwycięstwem mocarstw porozumienia, które pozwoli przeprowadzić program postawiony w odpowiedzi a który da Europie bezpieczeństwo i trwały pokój. Dlatego cała Anglia ponosi nie bywałe ofiary ludzi i mienia.—

2084 W miejsce zmarłego hr. ~~Benckendorfa~~ Benckendorfa, wszystkim ambasadorem w Londynie ~~został~~
ma być p. Sasonow –
Urzędowe zawiadomienie petersburskiego Biura Prasowego
potwierdza że 19 Grudnia (1 Stycznia) zwłoki Grzegorza
~~Ras. putina~~ Raspuhtina znalezione zostały przy moście Piotra
Władze sądowe prowadzą śledztwo – Papiery i dokumenty
Rasputina zostały za rozkazem urzędowem zabrane –
~~W miejsce zmarłego hr. Benkendorfa, ambasadorem~~
~~wszystkim w Londynie został p. Sasonow –~~
Wszystkim minister wojny Szuwajew ustąpił i zastąpiony
został przez jenerała ~~Belajewa~~ – Belajewa
Zebranie Dumy odroczonem zostało do 27 lutego –

~~Budowa po zatorzeniu wielkiego gmachu rozpoczyna się wśród tych~~
~~którzy nie widzieli kiedy ustanie i co po sobie [illegible] zostawi~~

76

2085

Grecia przyjęła nową notę mocarstw która zażądała
ścisłego i szczegółowego wykonania poprzedniego
ultimatum i za tę cenę obiecała znieść blokadę. —
Między Danią i Stanami Zjednoczonemi zamienionem
zostało podpisanie traktatu mocą którego Dania zachodnie indyjskie wyspy. za
ustąpiła Stanom Zjednoczonym
wynagrodzeniem.

~~2086~~ ~~77~~

Nad Seretem oraz przeciw armii Arc. Józefa Rosjanie i Niemcy próbowali ofensywy, która na obydwóch frontach odpartą została. –

Pogrom ich jednak nie zdążył być ostatecznym, skoro pod Vadem i tam wysunięte turcki wojska cofnęły się przed przeważającemi nieprzyjaciół

16.ᵗ a.m a na froncie Arc. Józefa z ~~łąki wzgórze~~

zdobył wysunięte wzgórze. –

Na północy w okolicy Mitawy i Rygi Rosjanie ~~ciągle~~ ciągną w dalszym ciągu czynni

~~próbują dalej ofensywy~~ są w dalszym ciągu czynni

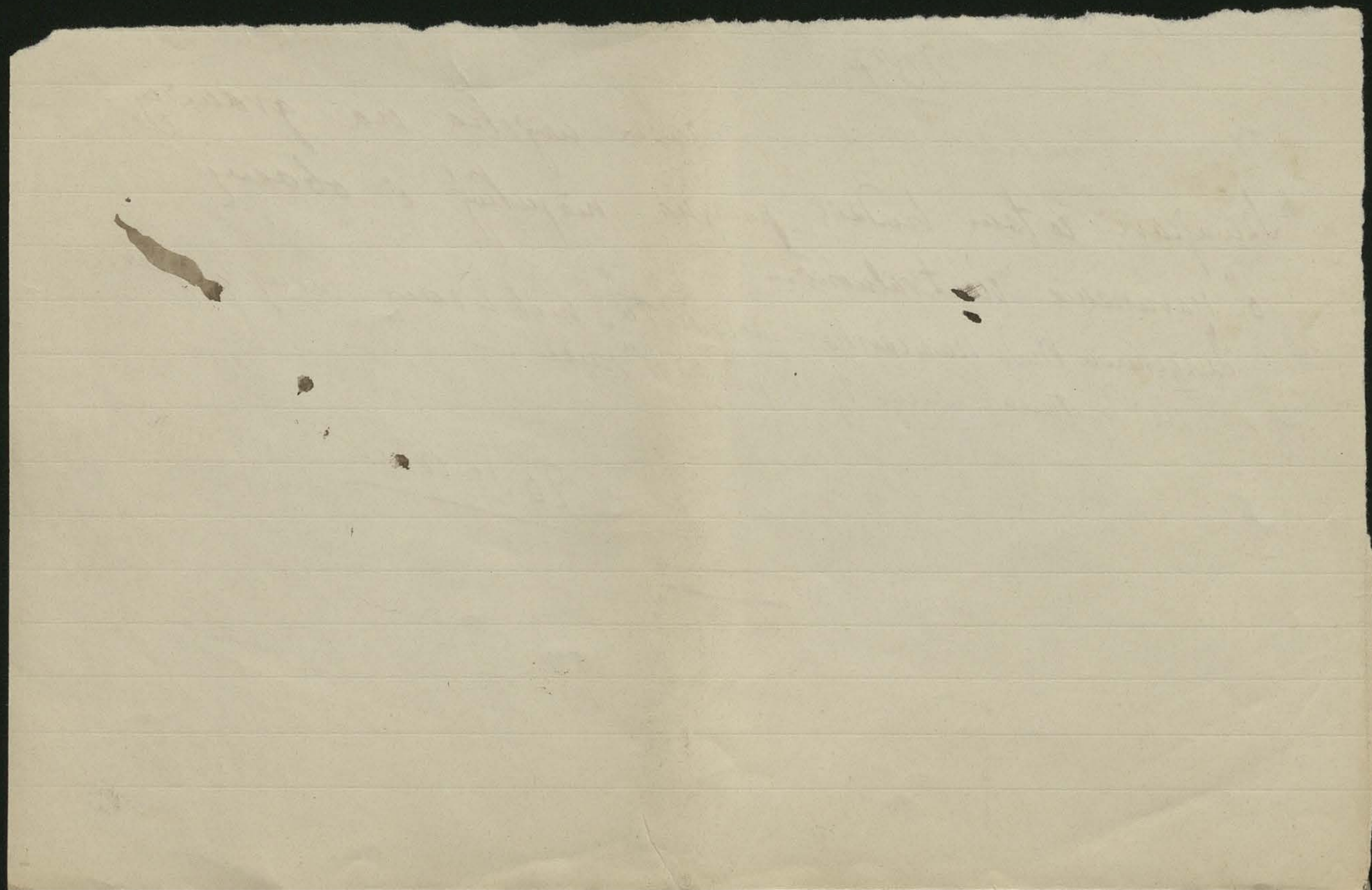
2087

78

Francia gromadzi od pewnego czasu wojska na granicy Szwajcarii; co tam budzić poczyna niepokój i obawy o naruszenie neutralności. –
Związkowa Rada szwajcarska zarządziła „mobilizację” drugiej dywizji oraz dopełnienie czwartej i piątej dywizji. –

20 Stycznia

=

CXVII

79

27 Stycznia 1917

2088 - 2099

CXVII

80

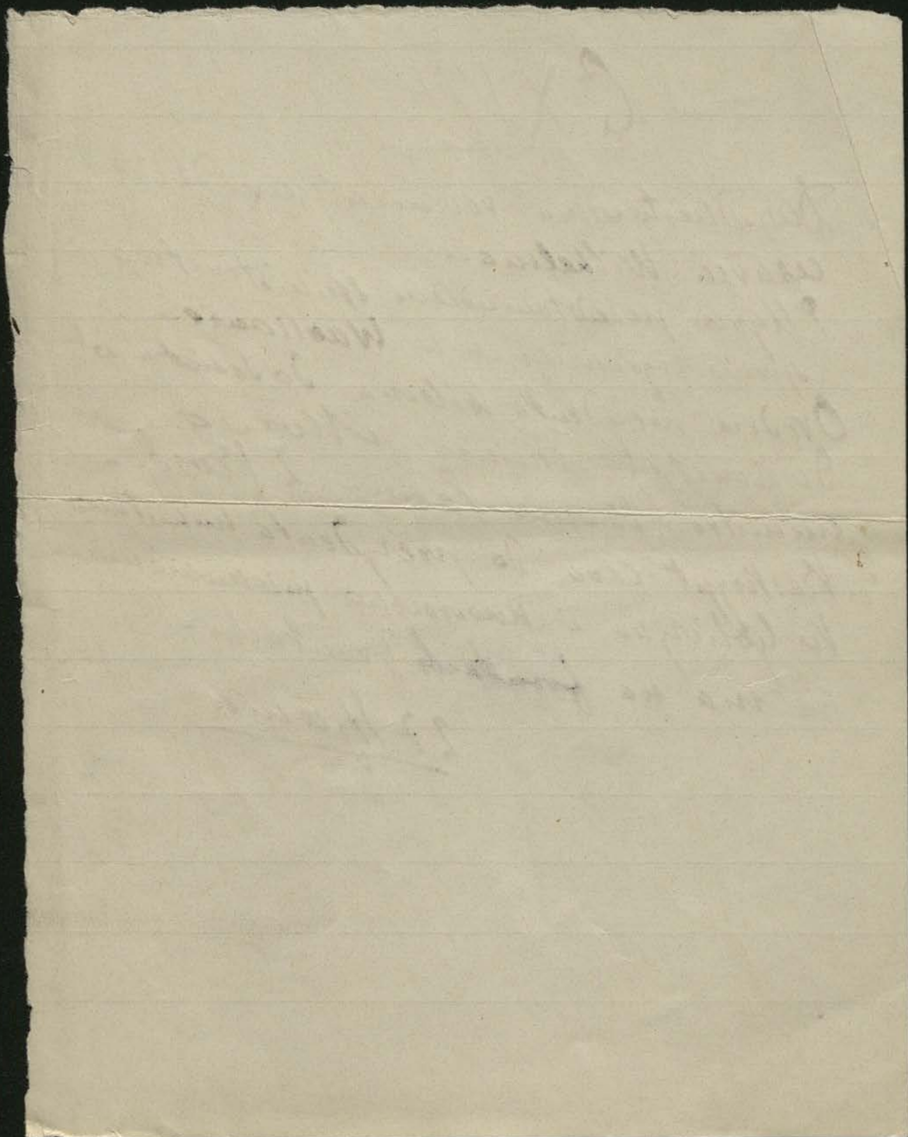
Dwudziestoósma rocznica urodzin cesarza Wilhelma..

Z Ugronem przedstawicielem Ministerstwa spraw zagranicznych w Warszawie –

Orędzie prezydenta Wilsona do senatu o doskonałym pokoju.. Mowa ministra Bonar Law.. Z Rosji.. Reskrypt cara do prezydenta ministrów Ks. Golicyna i noworoczne przemówienie –

Zima na ~~frontach~~ frontach..

27 Stycznia

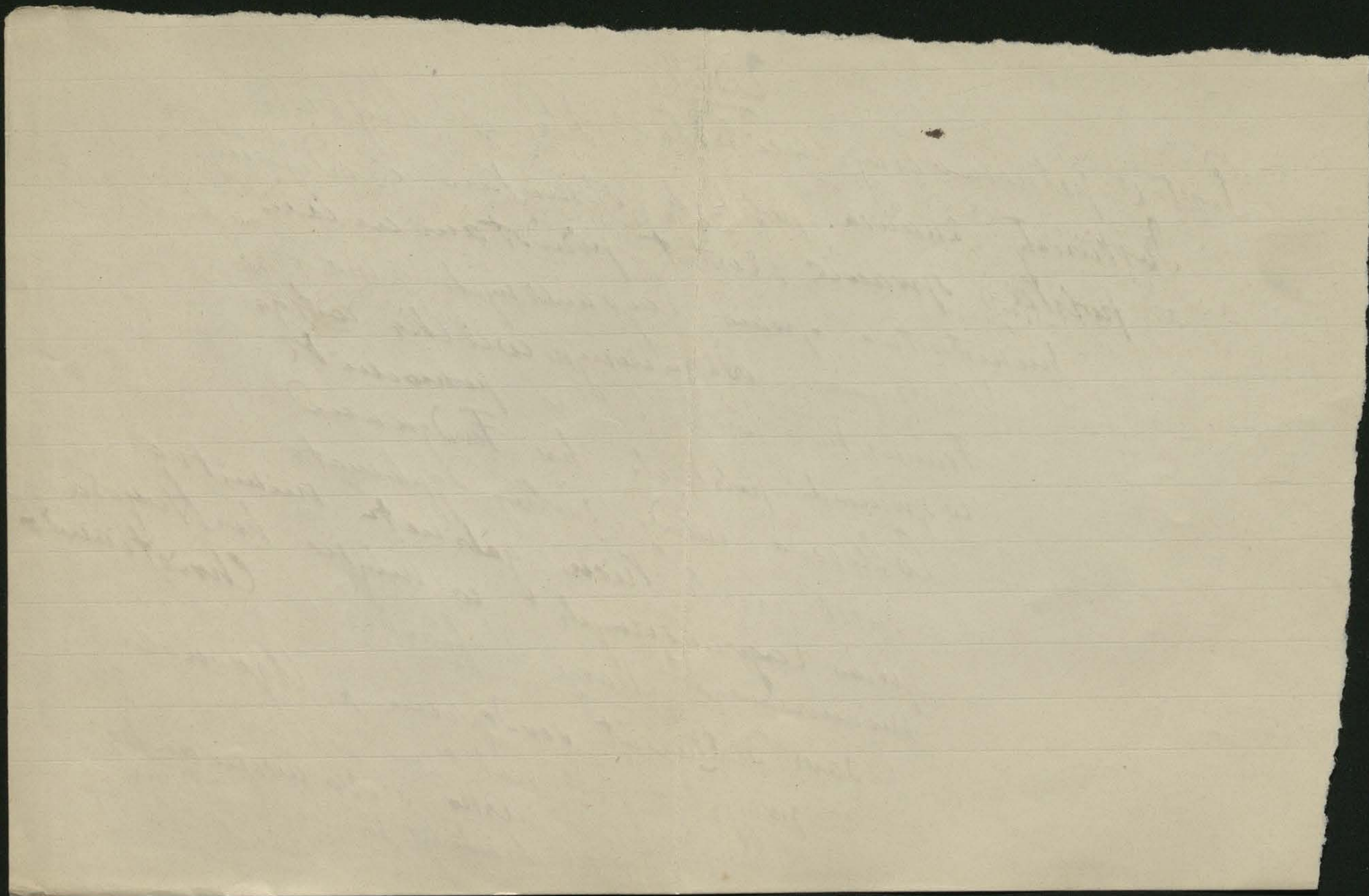
CXVII ~~2088~~ 81

Cesarz Karol, któremu towarzyszył w Czerwcu udał się do niemieckiej głównej kwatery z powodu ~~jako obchodzona~~ 27. t.m. urodzin cesarza Wilhelma który skończył 58 rok życia. Monarchowie przy śniadaniu 26. t.m. zamienili okolicznościowe a nic nie znaczące toasty.–

Z rozpoczęciem 59 r. życia przypadło cesarzowi Wilhelmo=wi ciężkie zadanie utrzymania zagrożonego wojną dzieła Bismarcka i zapewnienia ~~[illegible]~~ bytu habsburgskiej monarchii, którą Bismarck poczytywał za konieczną w Europie a niezbędną dla Niemiec, z których ją ~~wydalił~~ wyparł.–

2089 82

Poseł i pełnomocny minister Stefan Ugron
doskonały znawca polskich stosunków i oddany
polskiej sprawie, został przedstawicielem
ministerstwa spraw zagranicznych we
Warszawie i odznaczonym wielką wstęgą
Franciszka-Józefa. Jego pomocnik
w sprawach polskich hr. Ferdynand
Colloredo urzędnik, zdolny dyplomata
został naczelnikiem gabinetu ministra
spraw zagranicznych w miejsce hr. Hoyosa
mianowanego chargé d'affaires w Christianii.
Cesarz [illegible] Karol serdecznie p. Ugronowi
przyjął — jak widać — ważne i
trudne stanowisko. Na wzmiankę
o tem aby był królem polskim
nie odpychał tej

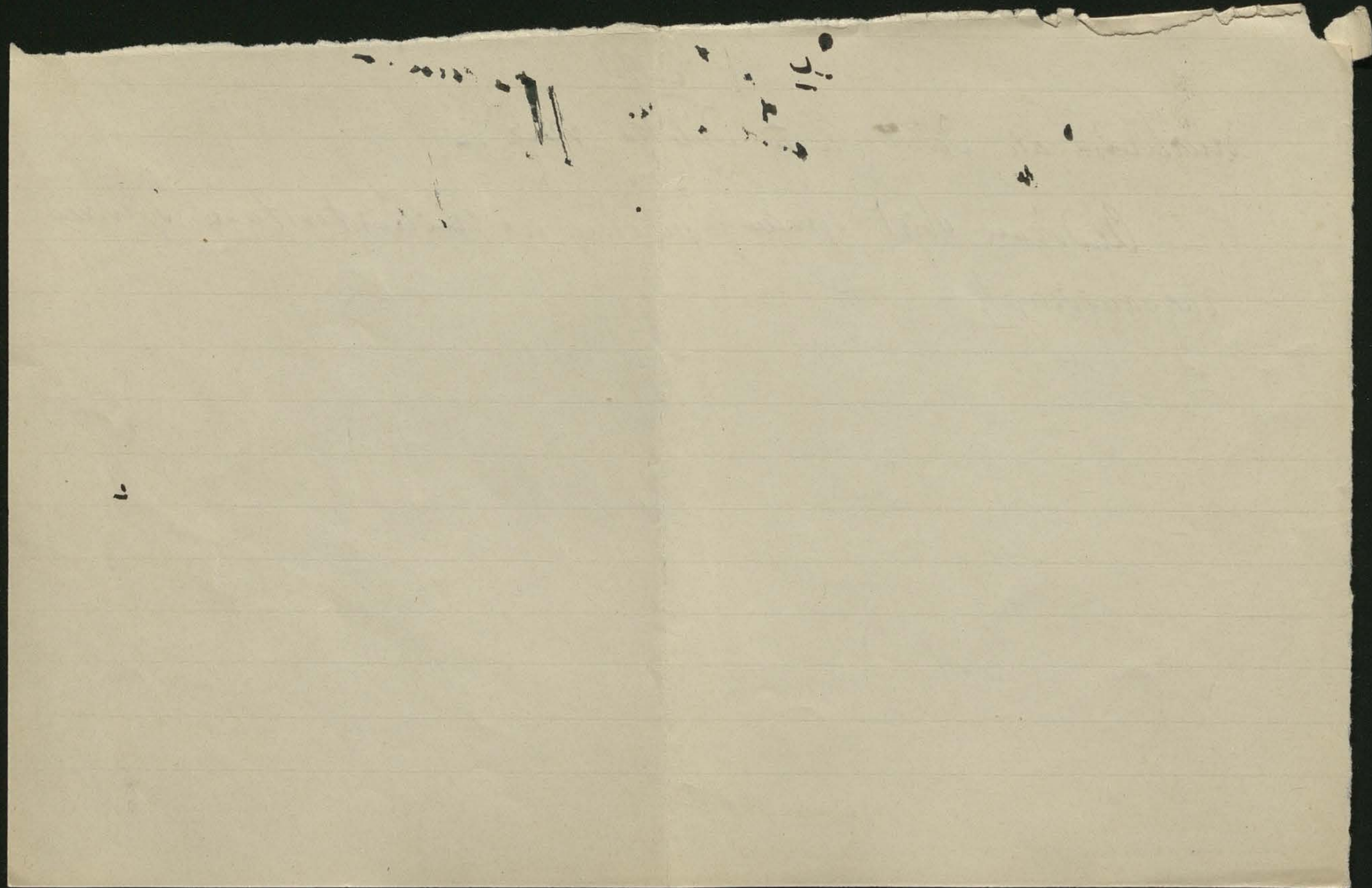

2090

83

mówiono ale dodał, że to daleka rzecz.—

Baron Andrian objął sprawy polityki w ministerstwie spraw zagranicznych.—

2091 84

Prezydent Wilson wystosował do amerykańskiego Senatu orędzie, które pomieszane jest z systemem trwałego poniekąd wiecznego pokoju, po zakończeniu obecnej wojny i któryby zażegnał na zawsze ponowienie się takiej jak dzisiejsza katastrofy. – Już założenie jest profesorsko-idealistyczne z zieloną teorią i powiedzieć można z tłumieniem. – Środek do celu jest podobny do założenia. Ma nim być wspólność wszystkich państw, koncert który by miał zadanie i moc zażegnania wojny za pomocą władzy i siły ludzkości które ~~kto~~ nastem i za pomocą władzy i siły i prawo. – Pierwszym, by świata zapewniły pokój i prawo, bez warunkiem jest zakończenie obecnej wojny ~~bez~~, bez zwycięzców ~~zwycięstwa~~ zwycięstwa. Ani zwycięzców ani zwyciężonych!! Wymienia stanie z jednoczesnych prezydent stania trzy dalsze a te

2092 85

Dotyczą już istotnie nader ważnych i praktycznych żądań:

1° Wolność mórz. ~~Żaden naród nie powinien być~~ Żaden naród nie powinien być pozbawiony przystępu do otwartej drogi światowego handlu. Każdemu winien być zapewniony dostęp do morza.

2° Ograniczenie uzbrojeń na morzu i lądzie.

3° ~~Zasadniczo [illegible]~~. Rząd ~~[illegible]~~ za zezwoleniem rządzonych. —

W ciągu orędzia prezydent przytacza jeden tylko przykład Polski „Pozytywnie" — mówi — jako uznane, iż wszędzie Polska ~~Jest~~ ~~[illegible]~~ w rozkazie stanu z grudnia 19, w tem, że powinna by być „Polska ~~Dalej [illegible]~~ zjednoczona, niepodległa, samodzielna ~~z niemiecką [illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~z jednoczenia z niemiecką [illegible]~~ ~~bez [illegible]~~ ~~[illegible]~~ rozwoju ~~[illegible] i [illegible]~~ ~~ostatniego~~ ~~[illegible]~~ które dotąd jest pod ~~Jest to nie co zagadkowe [illegible]~~ ~~Dalej [illegible]~~ ~~zabezpieczenie [illegible]~~ ~~wszystkim narodom~~

Jest to nowe zagadkowe połączenie wszystkiego zjednoczenia
całej Polski z niemniejszą niepodległością jej części. Pozbawia
Prusy i Austrię ich polskich posiadłości.
Zebranie amerykańskich Polaków w Nowym-Yorku przesłało
do prezydenta Wilsona prośbę, aby odpowiednio ~~do~~ amerykańskim
tradycjom natychmiast poczynił kroki zmierzające do
uznania Rycerstwa Polskiego przez Stany Zjednoczone.
Prezydent zaznaczył, dalej w orędziu, iż Narodom być
winno niezawodne zabezpieczenie, życia, bożej służby,
osobistego i społecznego rozwoju, wszystkim narodom
które dotąd żyły pod władzą rządów
których jedynie posłuszeństwem i celem względem nich-

2094 87

nieprzyjaźni" Stany-Zjednoczone winny wspóldziałać w zapro-
=wadzeniu takiego pokoju. ~~Jakiś ...~~ Zauważmy
iż wtedy pozostało by powiedzieć: Tout va pour le mieux
Dans le meilleur des mondes Już francuski król Henryk IV zamierzał utwo-
=rzyć związek europejskich państw. ~~Powstał to zjednoczenie~~
Piękne to marzenie nie zbliża do głównego warunku - zakończenia
obecnej wojny. Są to znowu bezsilne słowa, we wypadkach które wypadły
z rąk ludzkich.
Orędzie zachowuje pewną równowagę między tem co żąda w obydwóch obozach
tak że każdy tłomaczy je na swoję korzyść". W duchu orędzia jak w
całej polityce Wilsona dopatrzeć się można sprzyjania niedostępnym
porozumienia autuników one zapowiedziały że wcale nie przypuszczają
zakończenia wojny bez zwycięstwa. A nie jest to korzystnem ani
dla bezpośredniego ani dla trwałego pokoju..
Minister Bonar Law na zgromadzeniu w Bristol, omawiał
orędzie i między innemi wyliczając przestępstwa i zbrodnie Niemców
zarzucał im iż właśnie teraz - co najgorszem jest - zniewalają

2095 88

poddanych ich nieprzyjaciół, przeciw własnemu krajowi, broni podniósł:

Odnosi się to do Królestwa Polskiego i jest zarazem osławionem

~~Krótkiego~~ Krótkie rosyjska dyplomacja namówiła Bonar Lawa powtarzać

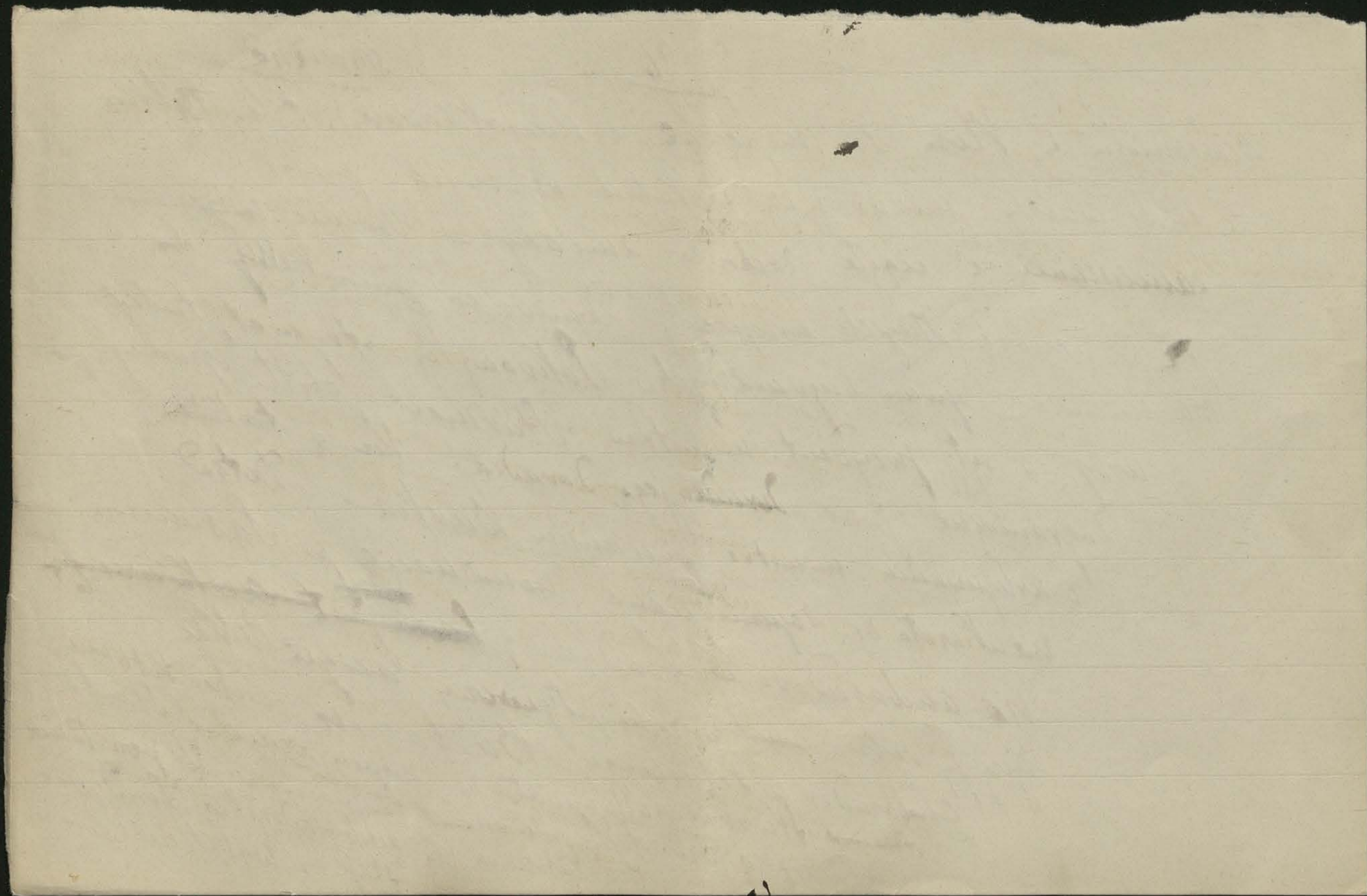
jak papuga. — Z tego on następnie cenne uznanie u ~~[illegible]~~ tej:

"teraz zawarty spoczywał by na drugiej stronie Niemiec" dla tego

zamknąć go nie można. —

2096 89

Wiadomości z Rosji są niepewne i niedokładne [sprzeczne]. ~~Tyle~~ tylko z nich wnosić można, iż w kołach rządowych panuje zamieszanie i ciągłe zachodzą zmiany. — Obecnie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ się za pomocą dziwnych urlopów: Dopiero co powołany na ministra spraw zagranicznych Pokrowski otrzymał także urlop a były prezydent ministrów Stürmer objął i sprawy zagraniczne jako ~~[illegible]~~ jego doradca. Mówią ~~[illegible]~~ dotąd o urlopowaniu ministra finansów Barka. — Nie ukazała się zapowiedziana nominacja p. Sasonowa ~~[illegible]~~ na ambasadora w Londynie i ~~[illegible]~~ życzył jej sobie ~~[illegible]~~ wszechpotężny angielski ambasador w Petersburgu Buchanan, wobec którego ~~[illegible]~~ Stürmer zachowywał się nieprzyjaźnie. — Stąd z jego powrotem do spraw zagranicznych powołanie p. Sasonowa na ambasadora w Londynie staje się wątpliwem. —

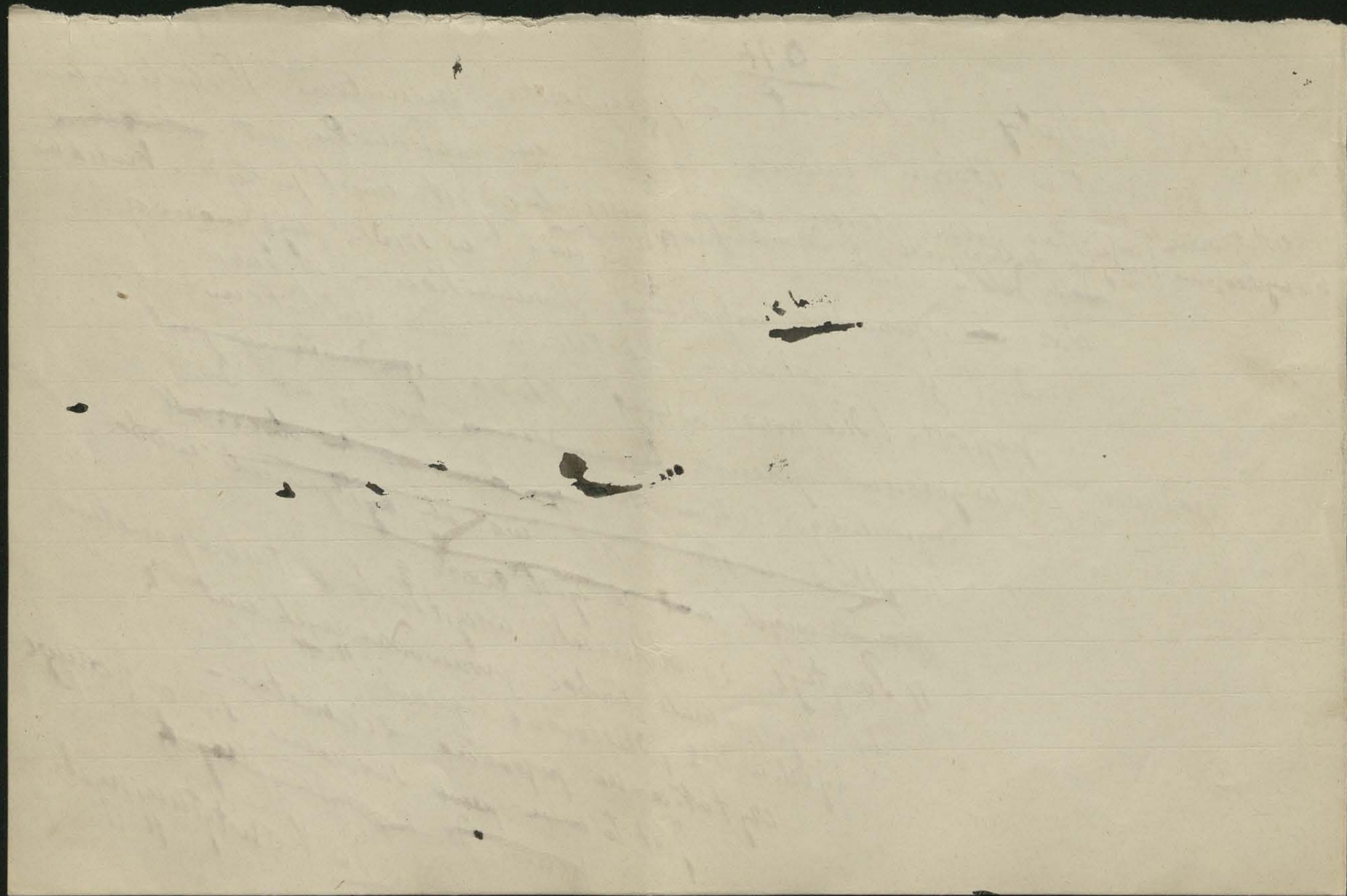
2097 90

Cesarz Mikołaj wystosował do prezydenta ministrów Ks. Golicyna reskrypt w którym zaznacza, że głównem zadaniem jest ~~ostateczne~~ ostateczne zwycięstwo przed którem nie przypuszczalna jest myśl pokoju. Rosja ma niewyczerpane zasoby a nieprzyjaciel już ~~[illegible]~~ wyczerpany.

Dalej poleca opatrzenie armii i ludności w środki wyżywienia oraz ~~[illegible]~~ odpowiednie urządzenie komunikacji. Wyraża nadzieję że we wskazanej działalności rada ministrów poparta będzie przez Dumę, która ~~zjednoczona jest~~ zjednoczoną jest w gorącem życzenia ~~prowadzenia~~ wojny aż do zwycięskiego zakończenia ~~[illegible]~~ ~~wszystkich w służbie państwa~~ ~~[illegible] że życie tworzą~~

Poczytuje za obowiązek wszystkich w służbie państwa aby występowali wobec prawodawczych ciał z życzliwością, szczerością i godnością. Car liczy także na poparcie ziemstw.

Jest to ~~[illegible]~~ zwrócenie się o pomoc ~~pomoc do konstytucyjnych~~ do konstytucyjnych

instytucji, której okazuje tej potrzeba.

W przemówieniu noworocznem car tak samo wyraził się o wojnie, przewidując bliski, pomyślny w niej zwrot, za kilka tygodni; przyczem ~~zap~~ rzekł że „walki nad Seretem ~~zapisały~~ zapisały nowe pełne chwały czyny ~~ar~~ wszystkiej ~~dla armii wszystkiej~~ armii!" — „Ale ciężkie dni stoją jeszcze przed ~~nami~~ — "

„Walki nad ~~Seretem~~ Seretem ~~uchodziły~~ ~~uchodziły~~ dotąd na porażki wszystkiej armii —

2099 92

Armia Mackensena zdobyła Macesti i ostrzeliwa Galac gdzie liczne wybuchły pożary. Rosjanie odzyskali Vadeni — ~~Niemcy~~ Wojska Mackensena opuściły północny brzeg ramienia Dunaju zwanego S' Jerzego na północ Tulczy —
Na wschodnim południu Rygi Niemcy z powodzeniem walczyli i zdobyli nieco terenu —
Na wszystkich frontach zapanował niemal zupełny spokój spowodowany zimą, a za frontami czynione są przygotowania do dalszej walki —

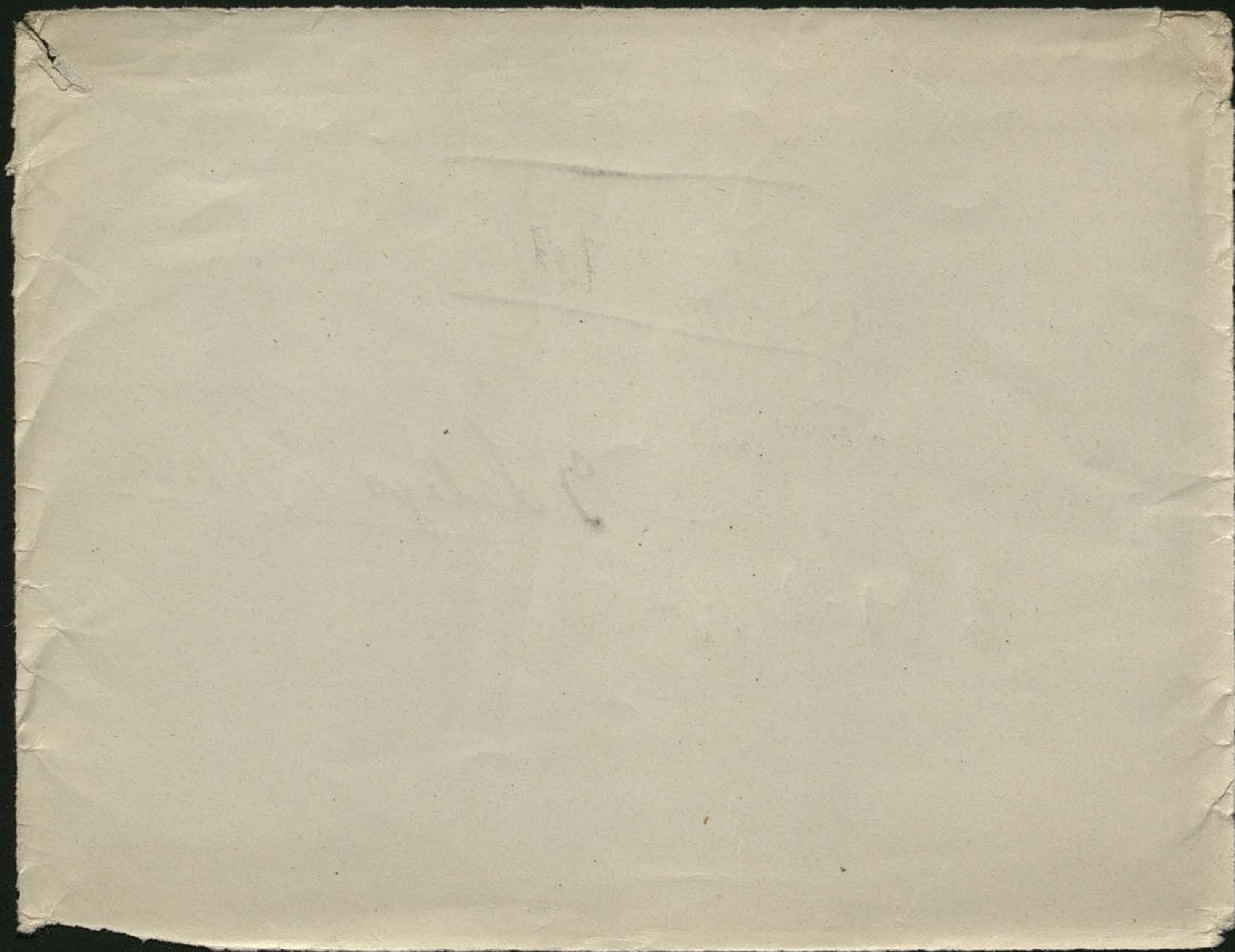
27 Stycznia

93

CXVIII

Z Latigo 791t.v

2100-2114

CXVIII 94

Ogłoszenie przez środkowe mocarstwa zaostrzonej wojny podwodnemi łodziami.-

Hr. Czernin o pokoju.

Wojna podwodnemi łodziami.-- Z frontów.-

Nowa Mewa.-- Norwegia i Niemcy--

Usunięcie cr. Fryderyka od głównego dowództwa-- Ar. Maksymiliana Albani--

Konferencja mocarstw porozumienia w Petersburgu-

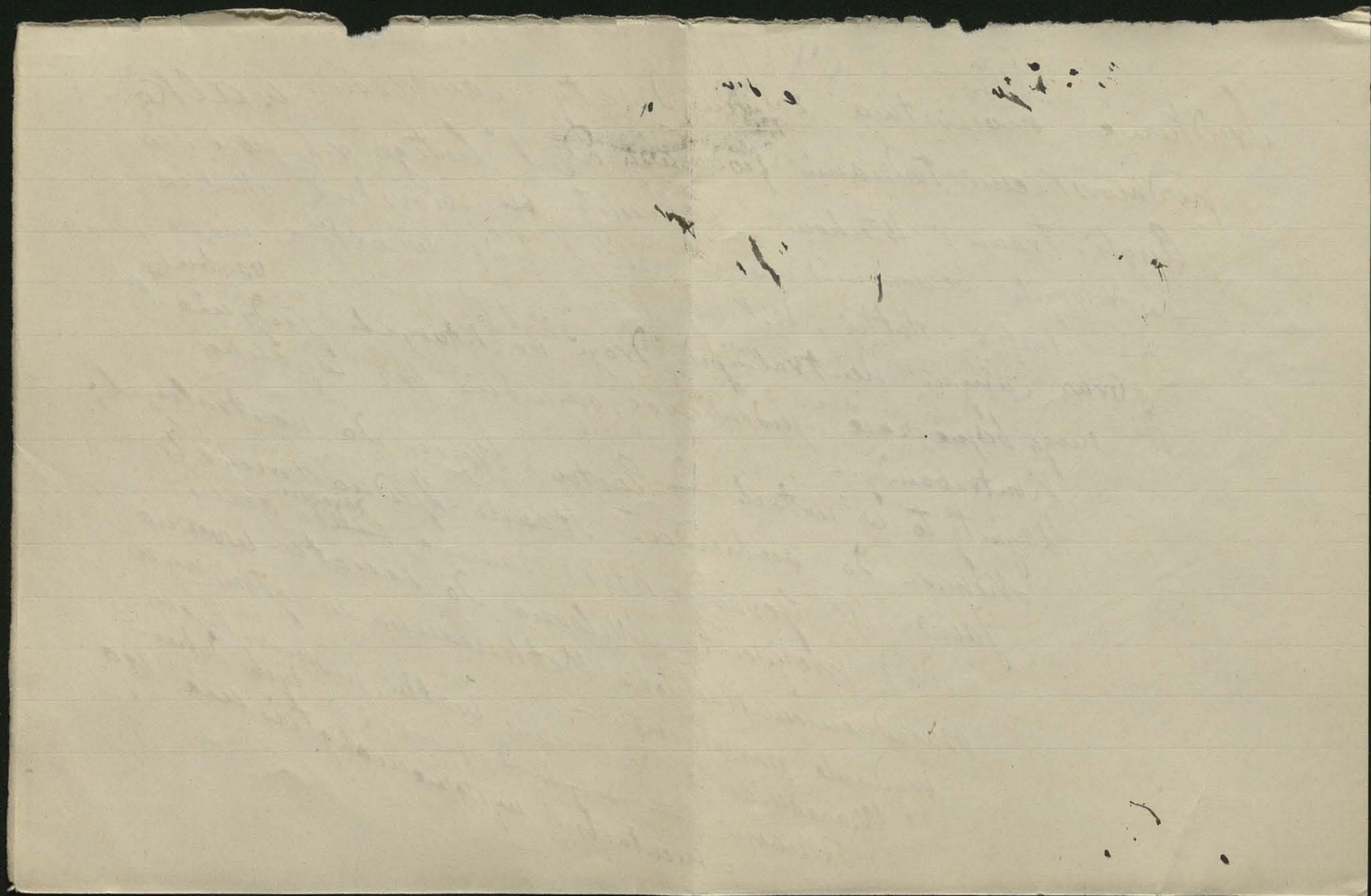
P. Sazonow ambasadorem w Londynie.-- Rosja i Koleje żelazne.-- Minister Romanones o pośrednictwie Króla Alfonsa. Odpowiedź cesarza Karola na przemówienie marszałka Niemojowskiego.-- Tymczasowa Rada Stanu w Warszawie. Zamiana telegramów z cesarzem Wilhelmem. Stronnictwo pracy narodowej w Poznaniu.- Księstwo Warszawskie i Królestwo Polskie ogłoszone przez środkowe

mocarstwa — Zfałszowana genealogia tego Królestwa —

Nadaśtanie, przymusowa rekrutacja przygotowana i polska armia. —

3 Lutego

Środkowe mocarstwa zapowiedziały zaostrzoną walkę podmorskiemi łodziami począwszy od 1° lutego r.b. przeciwko Anglii, Francji i Włochom. — Zakreśliły ~~na~~ morskie okolice w których bezwarunkowo niszczyć będą wszelkie nieprzyjacielskie i neutralne statki. Wskazały Stanom-Zjednoczonym osobno, oraz innym neutralnym, drogi na których jedynie mogą bezpiecznie podróżować, oczywiście bez wojennej kontrabandy. — Uczyniły to w notach ~~do~~ Austro-Węgier do neutralnych i Niemiec do ambasadora Stanów-Zjednoczonych James. W. Gerarda, która zawiera ~~także~~ zarazem orędzie prezydenta Wilsona do senatu; wreszcie oświadczeniem kanclerza Bethmanna w głównym wydziale parlamentu. — Uzasadnienie zaostrzenia walki podmorskiemi łodziami ~~jest w tych~~ opiera się w tych dokumentach i wystąpieniach głównie na

2101 96

odrzucenia przez mocarstwa ~~porozumienia~~ pokojowego wniosku
ententowi i wyjaśnienia zamiaru zniszczenia Niemiec,
rozbioru Austro-Węgier, wyparcia ~~wyparcia~~ Turcji z Europy,
uszczuplenia i podporządkowania Bulgarii, który nakazuje
użyć wszelkich środków obrony oraz skrócenia wojny. –
Kanclerz dodał ~~w swej~~ że jedynym z powodów przystąpienia
dopiero teraz do zaostrzonej walki podmorskiej takiemu
jest znaczne ich liczby ~~powstanie~~ zwiększenie w Niemczech. –
Oświadczenia te mają na celu wzniecić niepokój w
ludnościach ~~ludach~~ mocarstw porozumienia. – ~~Kanclerz znowu~~ Niemiecka nota
~~W rozmowie powtórzył zapewnienie że~~ nie
powtarza zapewnienie, że Niemcy nigdy nie żądały zamiaru ~~ma~~ nie
wcielenia Belgii i tylko chcą mieć rękojmię iż
postawy jej nieprzyjaciołom do zamachów na nie.
W rozmowie z przedstawicielem Associated Press
of America hr. Czernin

~~2702~~ 97

czeństwo i doskonale określił położenie. Rzekł, iż odkąd mocarstwa porozumienia zapowiedziały zniszczenie ~~$~~ ~~#~~ mocarstw i państw sprzymierzonych, nic pozostaje ~~im~~ im jak walczyć ~~w~~ w obronie własnego bytu i użyć wszelkich po temu skutecznych środków, które zawarem(?) skrócą wojnę. — ~~Czteroprzymierze w~~ Podczas gdy porozumienie żywi zamiar ~~[illegible] do~~ zniszczenia przeciwników i ~~do~~ podbojów, ~~co~~ czteroprzymierze nie dąży do zniszczenia nieprzyjaciół ani do podbojów, chce tylko przeszkodzić i zwalczyć ~~[illegible]~~ ich zamiar oraz zdobyć rękojmie przeciw ponownieniu się takowego. —

~~$~~ Europa wchodzi zatem w okres najostrzejszej walki na noże, na morzach i lądach. — ~~Idzie o~~ Co się tyczy ~~zapewne~~ ogłoszonej podmorskie=mi łodziami, rozchodzić się będzie o rozmiary jej skuteczności. — Środkowym mocarstwom ~~rozchodzi się~~ idzie o być albo nie być, jak się wyraził cesarz Wilhelm.

2103 98

Podmorskie także wywiadzały jak to raz szkody nie przyjaźnym ~~…~~ -ciołom. Przy ostrzejszym ich zastosowaniu znikną je ~~…~~ ~~jaki~~ także czy używa rozstrzygający apetyt, czekać przychodzi -- na to, jak neutralni zastraszona Stany-Zjednoczone powitają ~~…~~ zaostrzenie niemi walki --

Kanclerz Bethmann przyjął ~~…~~ z zapotrzywanie[?] w. admirała Tirpitza, z powodu którego ten ustąpił ~~…~~ z naczelnictwa marynarki wobec przeciwnego zdania Kanclerza który pragnął oszczędzić Stany-Zjednoczone i uniknąć zerwania z niemi. Dziś odłożył ten wzgląd na bok. --

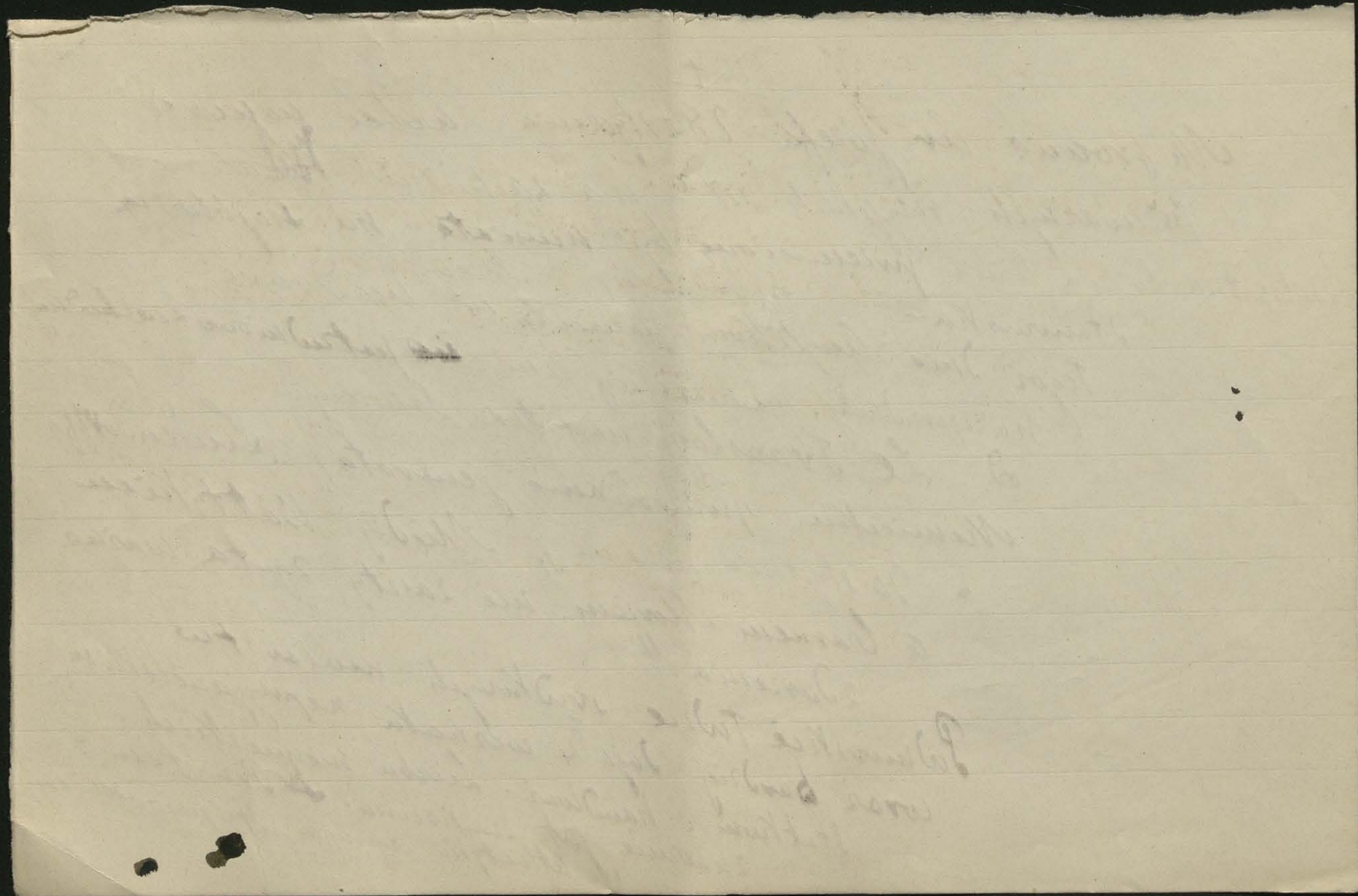
~~2706~~ 99

Na froncie arc. Józefa 28. stycznia wobec naporu przeważających wszystkich sił na zachód od ~~[illegible]~~ Bałapułna bojowa linia przeniesioną być musiała na najbliższe stanowiska -

Tegoż dnia Anglikom powiodło się usadowić na przedniej niemieckiej linii ~~[illegible]~~ południowo-zachodniej od Le Transloy na północ Sommy -

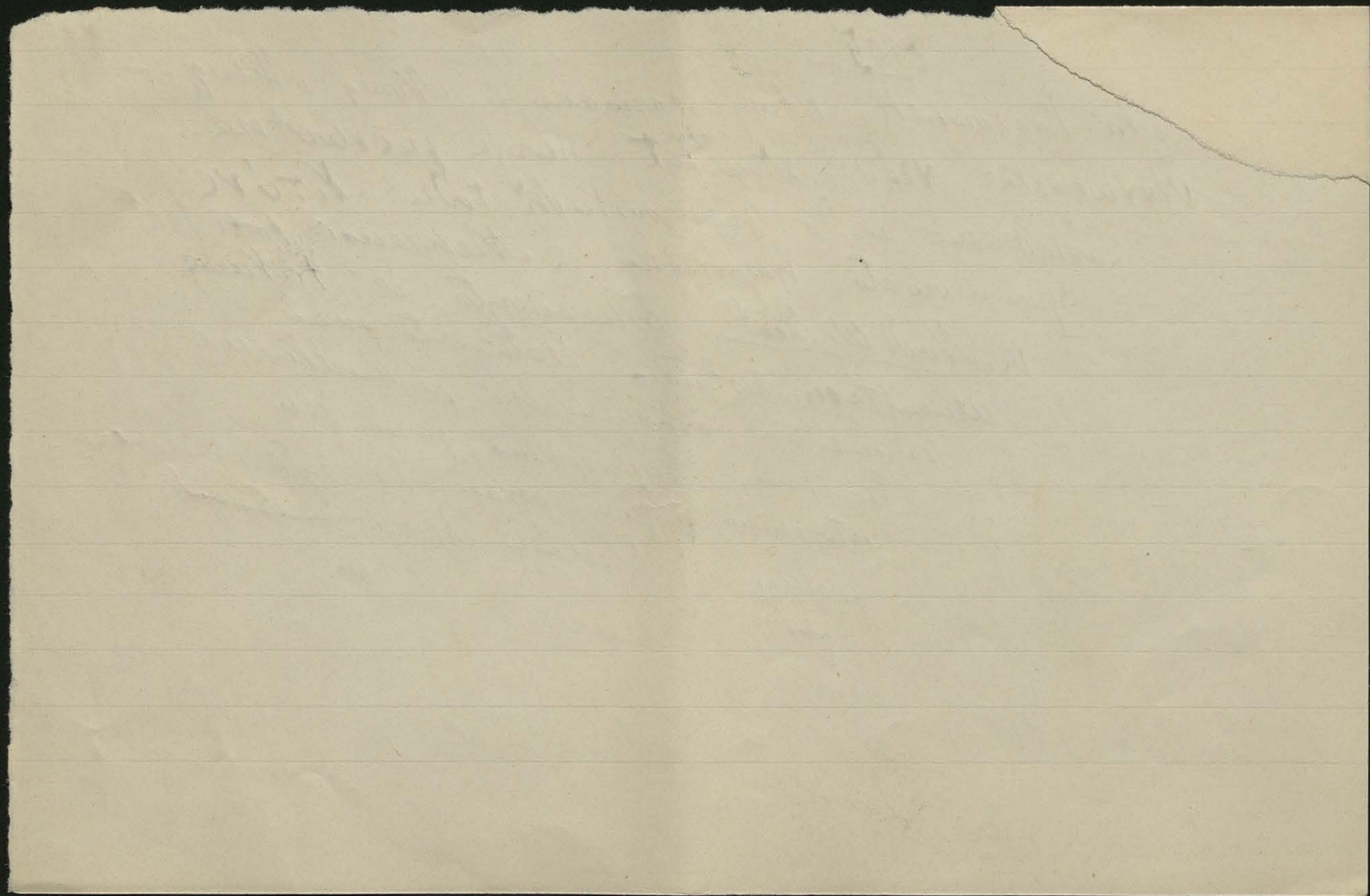
Niemieckie sprawozdanie jenerała Ludendorffa z 30 stycznia opiewa „Między Bałtykiem a Czarnem Morzem" nie zaszły zgoła ważne zdarzenia

Podmorskie łodzie środkowych mocarstw coraz bardziej ~~dają~~ dawały się we znaki nieprzyjacielskim statkom i handlowi. Liczba niemieckich - jak oświadczył kanclerz - znacznie jest zwiększona. ~~D~~ Przy tem na Atlantyku czynnym jest z powodzeniem

2705 200

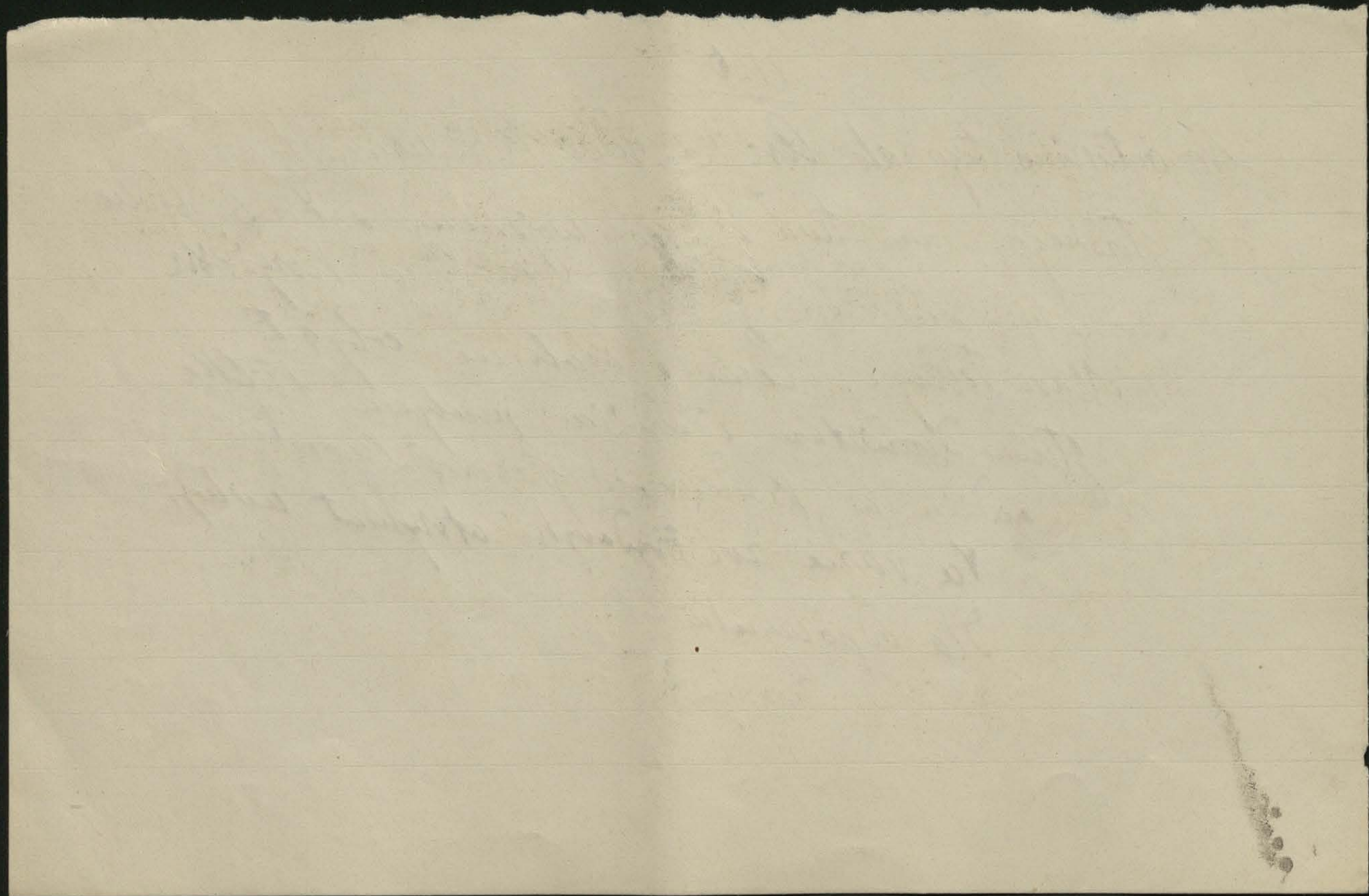
niemiecki krążownik który nazwano: Nowa Mewa.—
Norwegski rząd złagodził swoje pierwotne
zarządzenie co do podmorskich także które
spowodowało naprężenie z Niemcami tak,
iż Nordd Alg Zeit oświadczyła, iż łatwe
usuniętem zostało.— Stało się to przed
zapowiedzią ostrej walki podmorskiemi
łodziami. Bezpośrednio przed tem
ogłoszeniem Anglia ograniczyła była ponownie
żeglugę na Północnem Morzu;

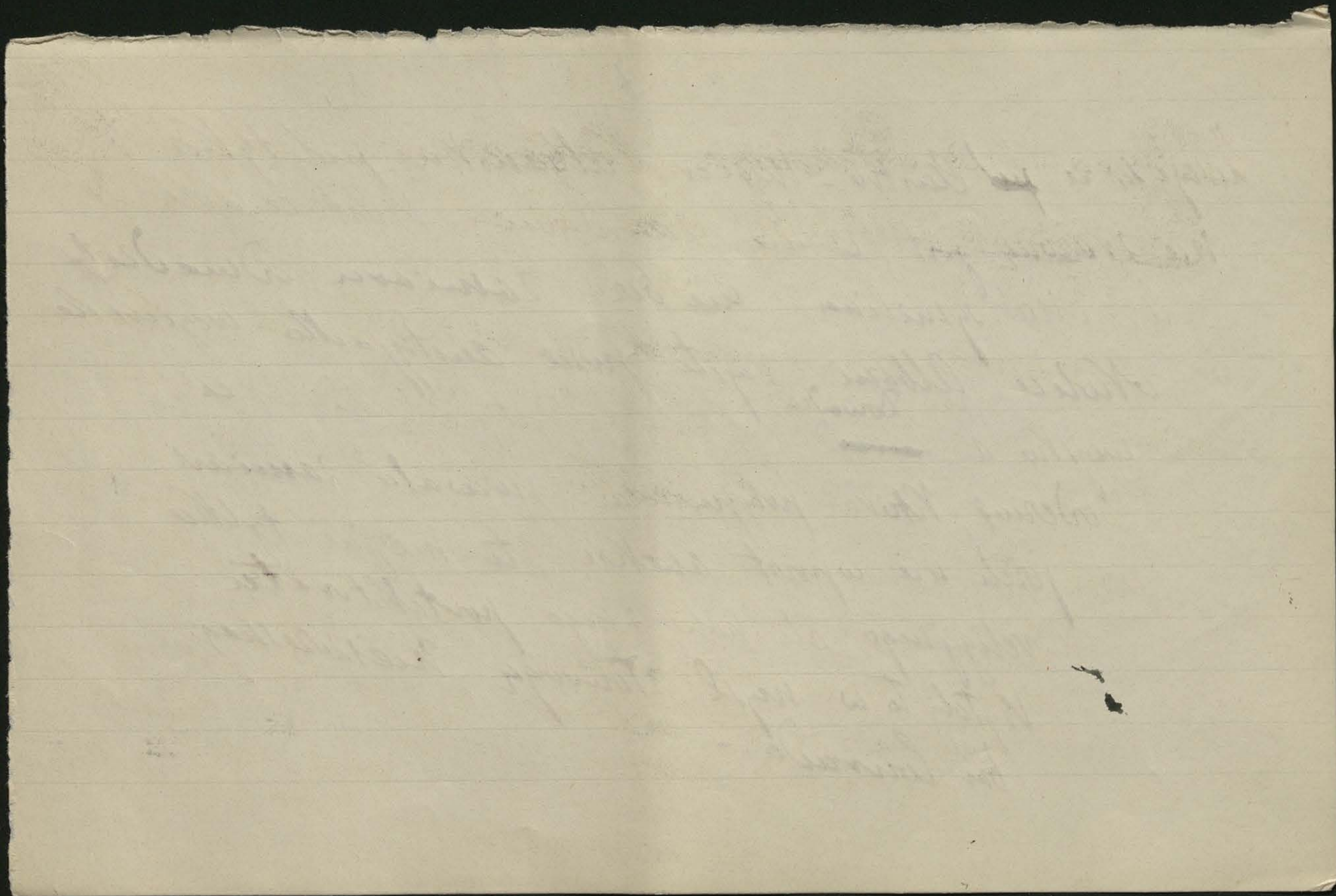
~~2106~~ 101

Nie ogłoszono tego ale Arc Fryderyk usunięty jest od głównego dowództwa a jego wojskowy sztab będzie zwinięty. Nie zbyt zgadza się to z w. Krzyżem Marii Teresy. Cesarz osobiście objął główne dowództwo i codzień przebywa kilka godzin w Baden, w głównej kwaterze..

Na razie arc Fryderyk otrzymał urlop dla odpoczynku.-

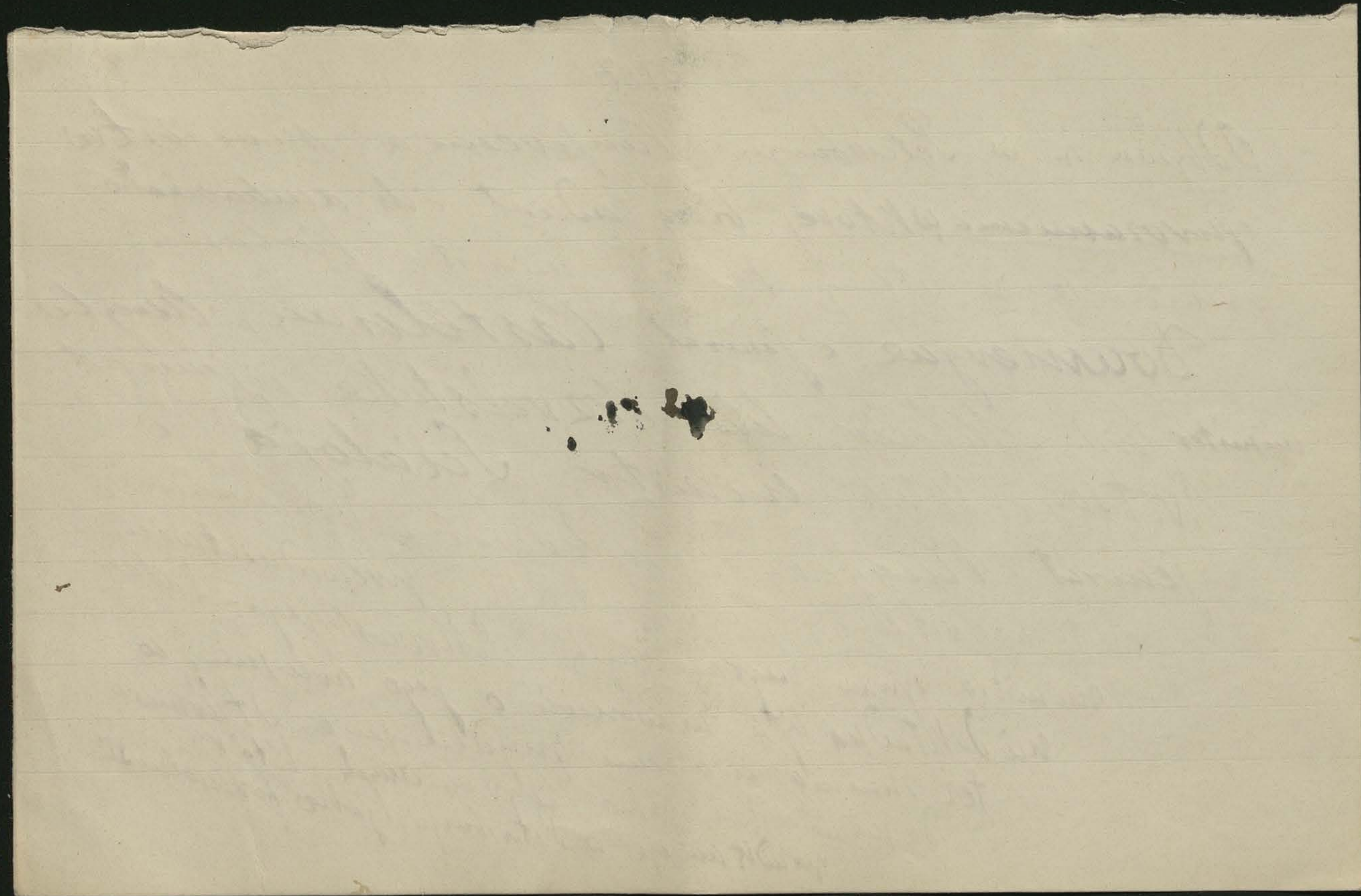

Zdaje się że ~~jest~~ Austro-Węgier albańska polityka nie zrażoną jest, ~~ostatniej~~ zawodami. Brat cesarza Arc. Maksymilian nie bez zamiaru odwiedził okolice Albanii zajęte przez austrjacko-węgierskie wojsko a ~~Zarząd~~ Dowództwo wojskowy wydał, do ludności odezwę, która przypuszczać pozwala zamiar jeśli nie wprost anneksji, to nie jak tylko religijnego ale politycznego protektoratu. Byłoby to w myśl złowrogą, nieszczęsnego bar. Conrada.--

2708 103

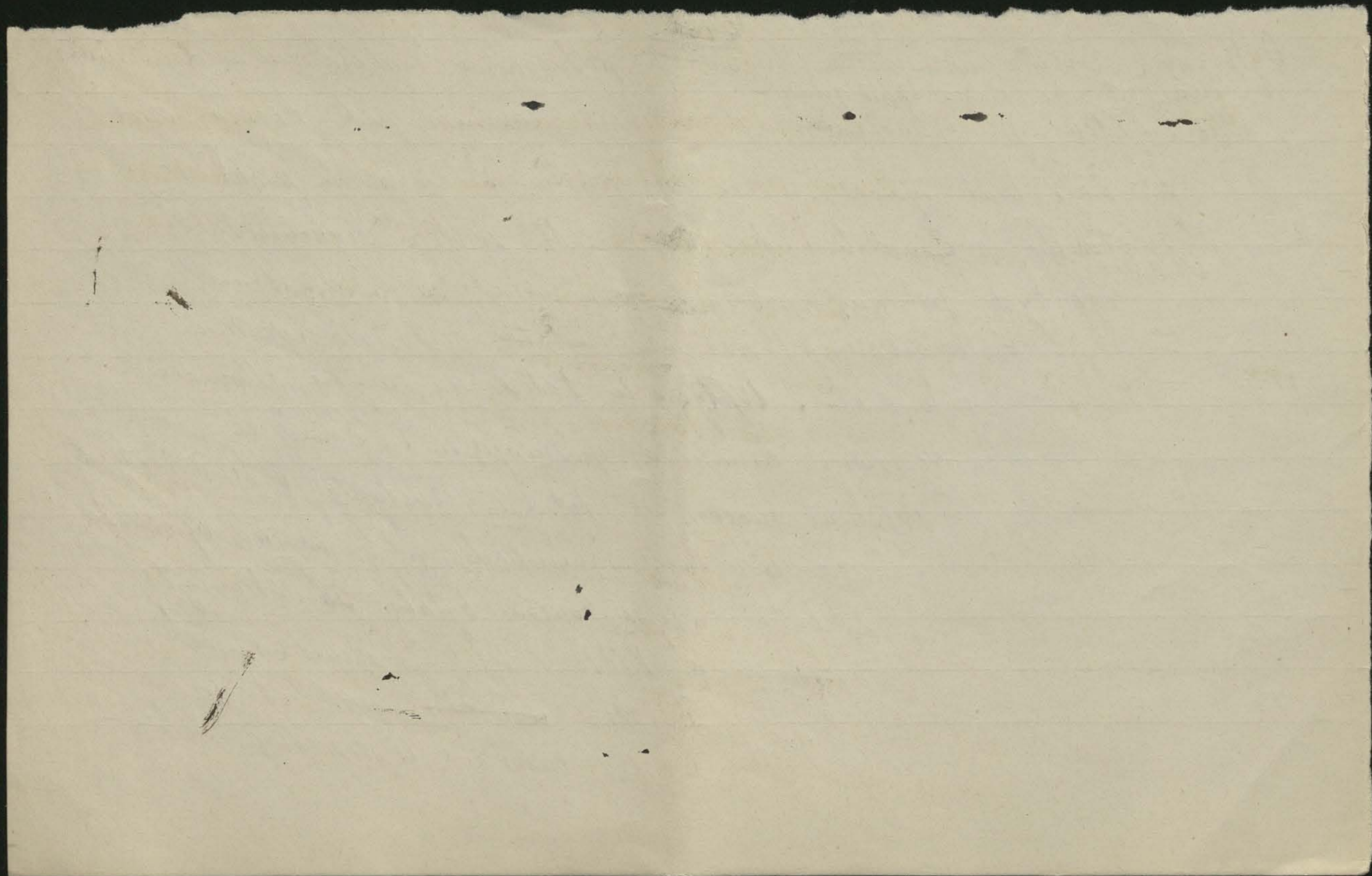
Odbywa się w Petersburgu konferencja mocarstw porozumienia, w której biorą udział ich ambasado=
=rowie oraz ze strony Francji minister kolonii
Doumergue i jenerał Castelnau, Anglii
minister lord Milner, lord Revelstoke i jenerał
Wilson, Włoch minister Scialoja i
jenerał Ruggeri Ladevoni. Konferencja
miała się rozpocząć 1go we czwartek pod przewodnictwem
ministra spraw zagranicznych Pokrowskiego. Zatem
nie dokładną była wiadomość o jego urlopie, co
też zmieniła znaczenie przydzielenia Stürmera
do ministerstwa spraw zagranicznych, które
przedstawiają w Petersburgu jako formalność.

2109 ~~2108~~ 101

Ogłoszona została urzędownie nominacja p. Sazonowa ambasadorem w Londynie. Zrezygnował ambasador Buchanan.—

Nie zwykłem jest zjawiskiem że w kraju zasobnym jak Rosja, czuć się daje brak żywności i wielka drożyzna. Zdaje się to pochodzić głównie z niedostatecznych i wadliwych środków komunikacji a tych przyczyną przekupstwo i nieład w administracji kolei żelaznych oraz ~~nie dostatecz~~ nie dokończenie ich sieci. Wpływa to także na wojnę, albowiem rezerwy i amunicja spóźniają się. Dowód że środkowe mocarstwa byłyby się znalazły w trudniejszych jeszcze niż dziś warunkach, gdyby wojna opóźniła się była. Rosja bowiem byłaby do dokończyła ~~swej~~ swoje koleje i byłaby w stanie rzucić na pole walki ~~wszystkie~~ swoje siły w potrzebnej mierze i w stosownej chwili —

~~2107~~ ~~2110~~ 105

~~Oczekiwane zostało wydanie mianowania p. Sazonowa ambasadorem w Londynie. Ustąpił ambasador Buchanan.~~ –

Minister prezydent Romanones oświadczył publicznie że Hiszpania zachowa neutralności i że on żywi nadzieję iż Król Alfons ~~wystąpi~~ wystąpi jako pośrednik pokoju, ale dopiero w stosownej chwili –

W odpowiedzi na hołdowniczą przemowę marszałka Niezabitowskiego wygłoszoną w imieniu galicyjskiego Wydziału Krajowego i Galicji cesarz Karol między innemi, rzekł „Przepełnia mnie serdeczną radością, że z ust pańskich usłyszałem zapewnienie przywiązania do dynastii jakoteż wdzięczności za to, że mój stryjeczny dziadek z powodu ~~przyczyny~~ ogłoszenia samodzielnego Królestwa polskiego zapewnił krajowi Galicji rozszerzenie jej prawa samorządnego". –

2/XI ~~2/XII~~ 106

Rada stołecznego miasta Warszawy uchwała ~~powzięta~~

~~Do~~ Tymczasowej Radzie Stanu —

Wogóle stanowisko Rady Stanu ustaliło się:

i ci co od niej stronili uznają ~~[illegible]~~ jej potrzeby

i zbliżają się do niej i objecują ~~ofiarują~~ pomoc i poparcie —

Rada Stanu powitała z powodu urodzin cesarza Wilhelma

~~Szczególnie ustawiczny~~ telegram z wyrazem głębokiej wdzięczności ~~[illegible]~~, którą

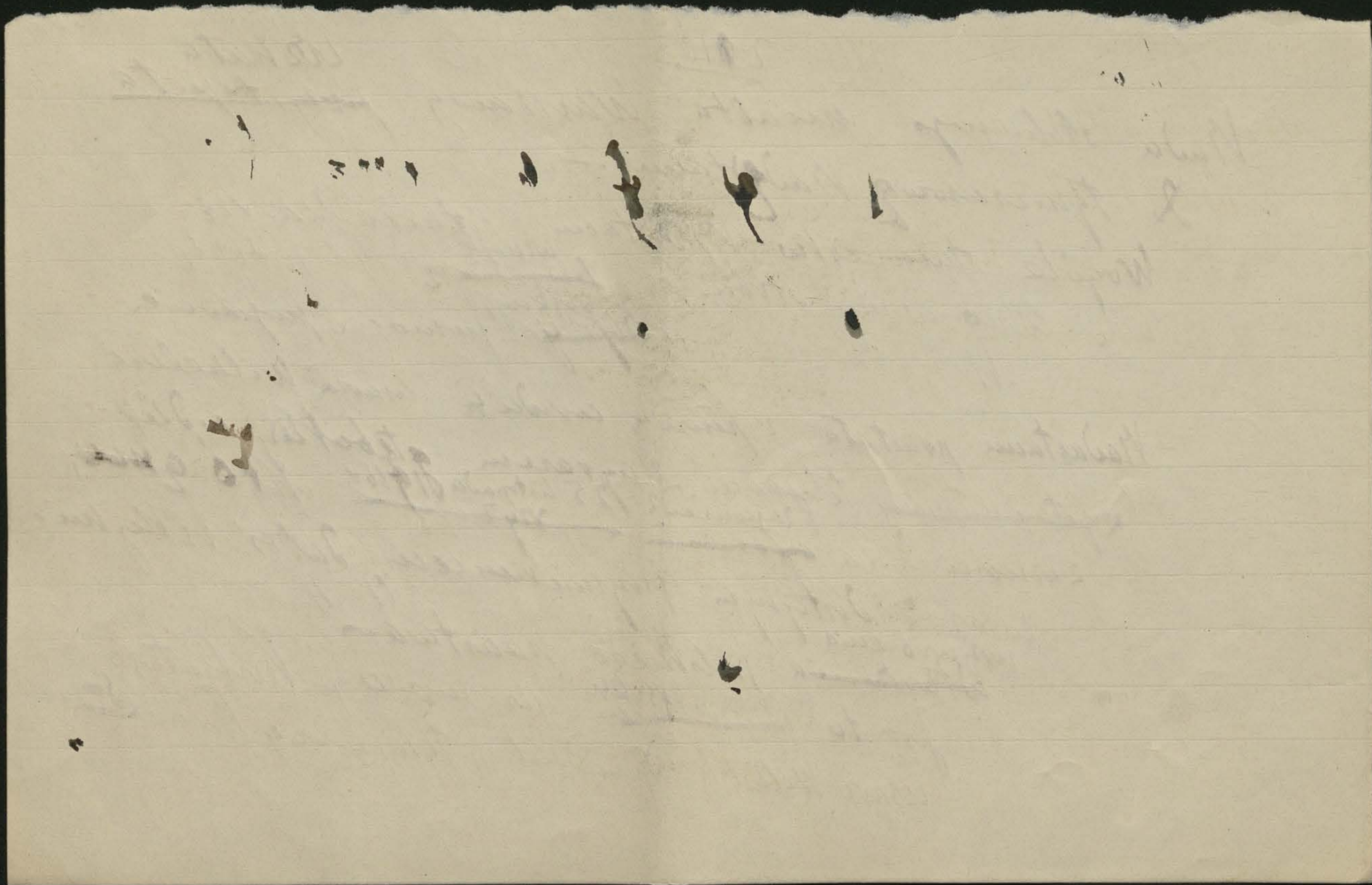
uczucia za zapowiedź ~~ogłoszenia~~ z 5 listopada 1916 r. ~~przybliżającą~~

wraz z dostojnym sprzymierzeńcem, "dałeś" wielkiej [illegible]

przywrócenia ~~ustanowienia~~ polskiego państwa —

Jest to przeciwieństwem ~~[illegible]~~ niż mowa p. Korfantego —

Cesarz Wilhelm odpowiedział "Tymczasowej Radzie ~~Stanu~~

211 107

Dziękuję wielce za przyjazne życzenia z powodu moich urodzin. Również ze zadowoleniem przyjąłem wyraz wdzięczności za zapowiedziane ~~przyrzeczenie~~ ~~dane~~ wspólnie z moim dostojnym sprzymierzeńcem ~~dane~~ przywrócenie ~~całemu~~ ~~odbudowanie~~ ~~jako~~ Królestwa Polskiego. Życzę ~~ustawicznego~~ pełnego powodzenia, pełnej odpowiedzialności pracy Tymczasowej Radzie Stanu! —

W Poznaniu nowe polskie stronnictwo pracy narodowej otrzymało zatwierdzenie statutów wedle których dąży ono do narodowego równouprawnienia Polaków w Prusiech i możliwej wolności na polu religijnem i państwowo-obywatelskiem. Stronnictwo wyraża gotowość poparcia, natchnionej przez zrozumienie

2112 108

dzieci Polaków, polityki rządu państwa i stronnictwo politycznych niemieckich. Organem stronnictwa jest wychodząca w Poznaniu i Gazeta Narodowa.

~~Nie wołającego i starszego~~ jak Dążenie do porozumienia i modus vivendi z państwem, którego monarcha

odtwarza państwo polskie.

Zużytkowanie tego obrotu rzeczy jest wskazanem i jest obowiązkiem

Wątpliwości co do ostatecznego zwycięstwa w obecnej wojnie nie mogą być wzięte w rachubę. Gdyby Polacy obliczali byle

możności upadku Napoleona w 1806 nie byłoby trzeciu lat Księstwa Warszawskiego i ~~[illegible]~~

narodowo-państwowego bytu, który wskrzesił sprawę polską i pozostawił po sobie znaczne korzyści i niezbojętne następstwa pomimo upadku Napoleona i zniesienia

Rycerstwa Warszawskiego. I nie byłoby polskiej armii – 217

~~Rycerstwa Warszawskiego~~. – Epoka napoleońska była, w ostatniego

rozbioru, jedyną w której uzasadnionemi były odrodzenie i

wskrzeszenie Polski: ~~Zachodziła bowiem~~ Niezbędna bowiem obca

potęga i jej pomoc mogły je urzeczywistnić. To też acz w końcu

zawiodły, bo same pokonanemi zostały i epoka ta, dla tego

że uzasadnionym był rachunek na niej oparty, przyniosła

owoce, podczas gdy wszystkie inne nieuzasadnione przedsię-

-wzięcia i powstania, spiski i rachuby przyniosły ~~same~~ tylko

~~przyniosły~~ klęski i zniszczenia. – To samo rozumowanie

dowodzi. Do obecnego położenia. – Pomyślne choćby tylko względnie

rozwiązanie sprawy polskiej złączone jest z przypuszczalnem zwycięstwem

światkowych mocarstw i jest uzasadnionem. Dana już sposobność rozwoju

narodowego bytu winna być zużytkowaną, bez oglądania się na finał.

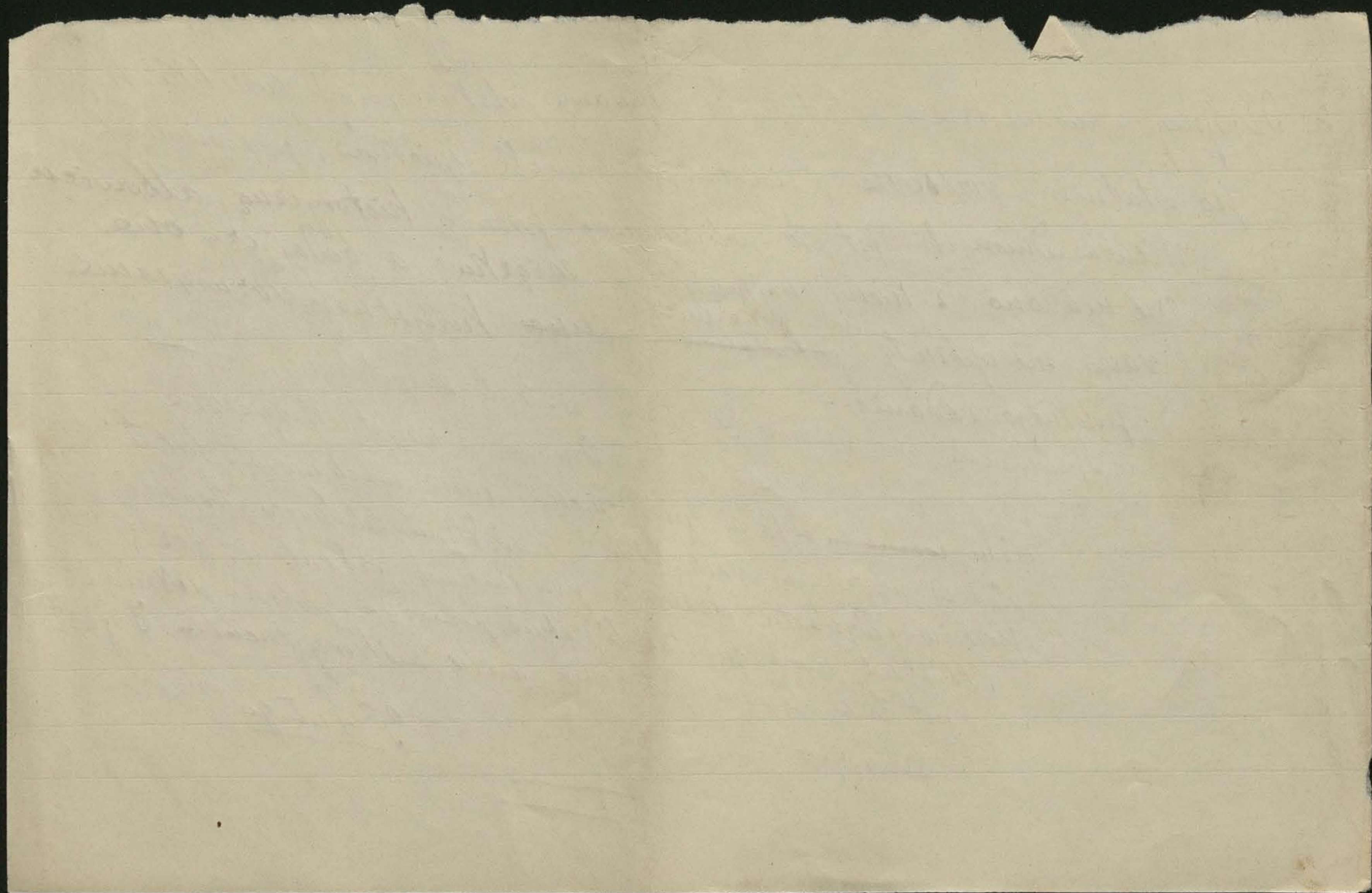
Wyprowadzać zaś – jak to niektórzy usiłują – genealogię

211/4 110

Dzisiejszego niemieckiego załatwienia sprawy polskiej, od wszelkich, po ostatnim rozbiorze, powstań, rozruchów, spisków, przedsięwzięć nieuzasadnionych jest, to policzkowaniem prawdę historyczną, albowiem nie ma ono z niemi najmniejszego związku a bodaj czy ~~one~~ raczej nie opóźniły jakiegokolwiek ~~jakichkolwiek~~ ~~innego~~ korzystnego rozwiązania polskiego zadania.—

Spowodowały one bezowocne ofiary i straty niepotrzebne, dziś, ~~gdy~~ Kiedy ofiary i poświęcenia są uzasadnione a nawet konieczne wielu ~~wacha się~~ cofa się przed niemi, inni wachają się. Jest to błąd w politycznym rachunku.— Nadarzam otwarcie głosami przeciw jedynastu odrzucona przymusową rekrutacji, bez której nie może powstać liczebnie poważna, polska armia.— Jest to w obecnem położeniu wielce niekorzystnem.— I jest szkodą.—

Z. Latigo

CXIX

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

1/1

An Seine des Herrn

10 Lutego 1917

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2115-2140

TAGESORDNUNG

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXIX

112

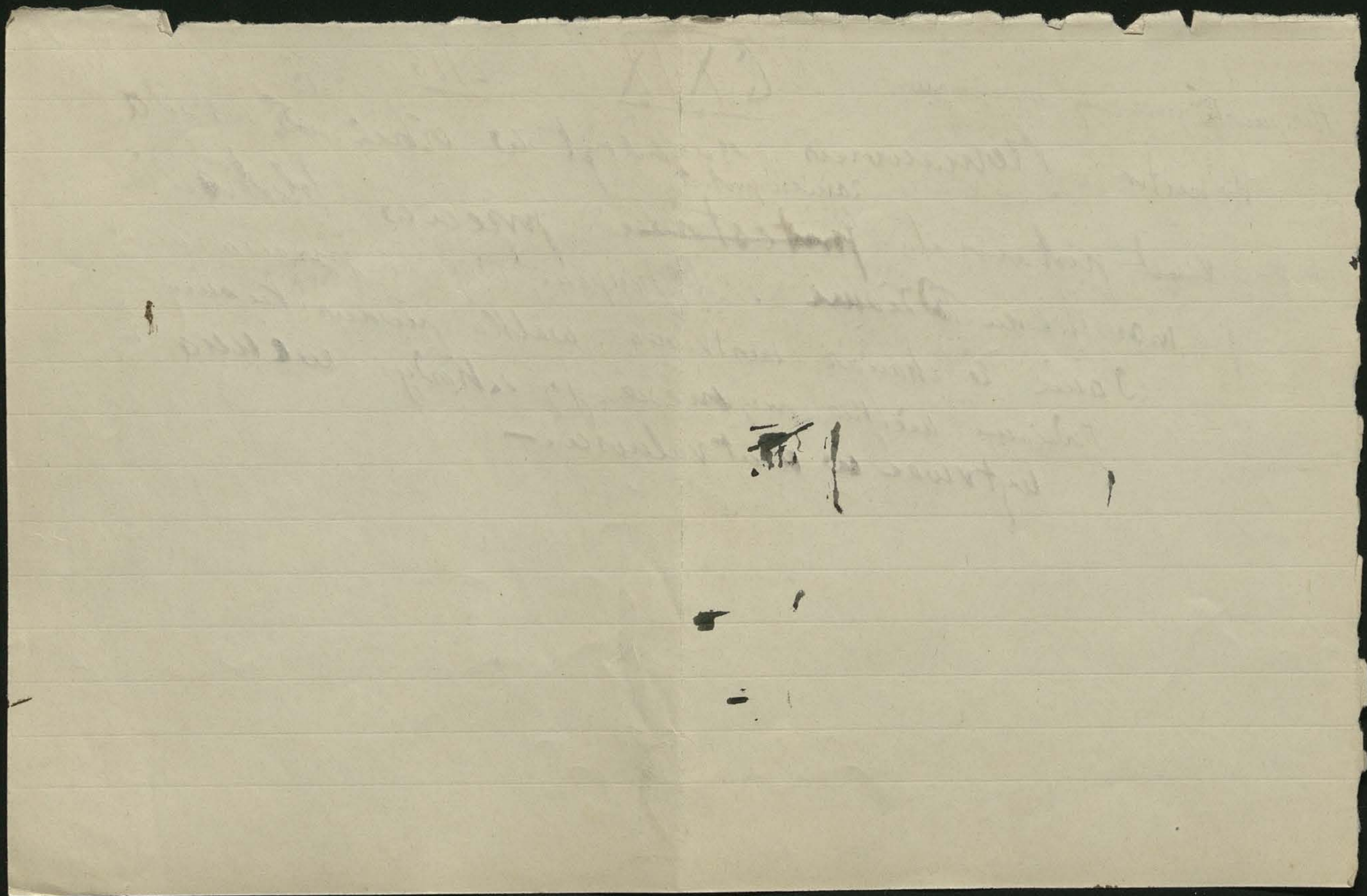
Protest Hiszpanii przeciw zaostrzonej
wojnie łodziami podwodnemi —
Z powodu tej wojny prezydent Wilson
zerwał stosunki dyplomatyczne
Stanów - Zjednoczonych z Niemcami —
Następstwa. Mowa Lloyd Georgea —
Odkryte oblicze prezydenta Wilsona — Amery=
=kańskie zarządzenia. Pierwsze chwile
zaostrzonej wojny — Neutralni. —
Mowy angielskich ministrów na
zgromadzeniu ~~Narodowej~~ Straży. Minister
Long o niemieckich koloniach.
~~Zamierzone ataki~~ Zamach na Lloyd-
Georgea ~~Georgea~~. Ustąpienie z dowództwa
floty ks. Abruzzów — Zgon w. admirała
Haus. Zmiany we wielkich austryjac=
dworskich urzędach ~~dworskich~~ Nadużycia i korupcja=
=kich. Nadużycia i korupcja —

Ustąpienie . w wezyra Said Halima
Blockada Grecji — Z Rosji — Komisja
dla sprawy polskiej . —
Koniec N. N. Komitetu . —
Tymczasowa Rada Stanu w War=
=szawie . Wojskowa szkoła
w Dęblinie . — Machiavell o
armii . —

10^{go} Lutego

CXIX 2116 113

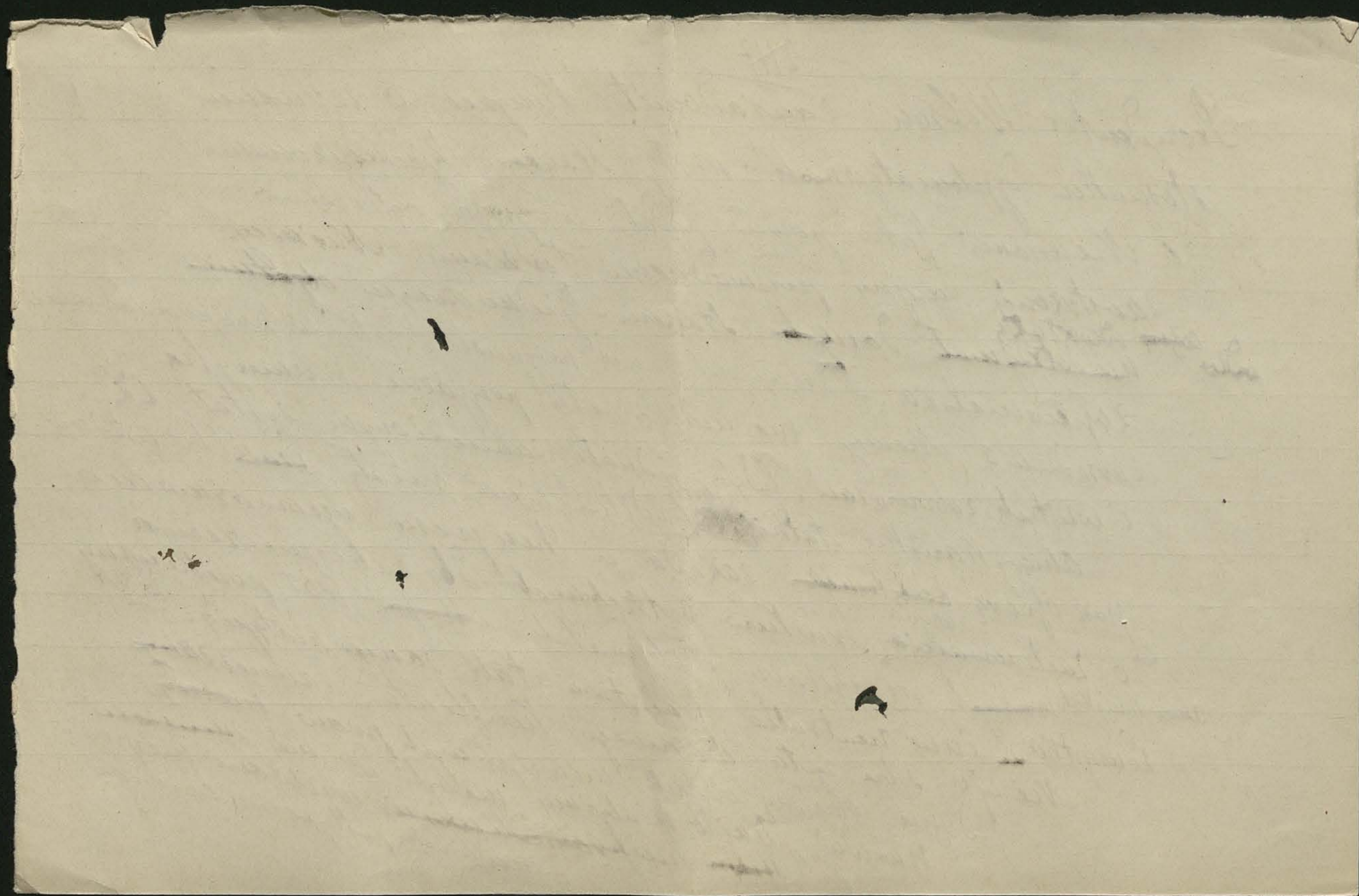
Hiszpański prezydent ministrów ~~Minister~~ Romanones oświadczył w obliczu, że rada ministrów ~~rząd~~ postanowiła ~~protestować~~ zanieść protest przeciw blokadzie podmorskiemu łodziami. W Hiszpanii zdaje się przeważać zdanie, że chociaż zaostrzona walka podmorskiemi łodziami wielkie przyniesie jej szkody, powinna wytrwać w neutralności.—

2117

114

Prezydent Wilson zawiadomił Kongres o zerwaniu
stosunków dyplomatycznych między Stanami Zjednoczonemi
a Niemcami. Jako powód podał że przez ogłoszenie
zaostrzonej wojny podwodnemi łodziami Niemcy ~~obietnic~~
~~odło~~ ~~ofia~~ odwołały ~~nie dotrzymały~~ dane~~go~~ Stanom Zjednoczonym ~~ofi~~
zapewnienia. — Prezydent nie przypuszcza jeszcze aby w przeprowadzeniu
zarządzenia, Niemcy nie uwzględniły przyjaźni z Ameryką
i wszystkich zobowiązań. Gdyby jednak zawiedzionym został iż ~~paść~~ berlińskie
amerykańskie statki lub ludzkie życia miały ~~paść~~ upoważnienia
paść ofiarą ~~berlińskiego~~, zażąda od Kongresu upoważnienia
do ~~zastosowania~~ użycia środków potrzebnych dla zabezpieczenia
amerykańskich ~~naszych~~ marynarzy i obywateli. ~~Al jest~~ Jest przekonany
że wszystkie ~~z~~ inne neutralne państwa tak samo postąpią. — Zamierzeniem ~~naszym~~
Nie życzy sobie zgoła wojennego konfliktu. ~~naszego~~
jedynie w rządu obronę niewątpliwych praw ~~zmuszeni~~
narodu. „Daj Boże abyśmy nie byli do niej wyzwani nieprawdziwem ~~nieprawdziwem~~
= niechlubnem postępowaniem

2118 115

„Prezydent polecił, wręczyć paszporty niemieckiemu ambasadorowi hr. Bernstorff a Niemcy ~~ojamcił~~ nakazały ambasadorowi w Berlinie Gerard ~~aby~~ opuścić i zamknąć amerykańską ambasadę. ~~oraz konsulaty~~ rządu niemieckiego."

~~Dotąd nie nastąpiło~~ Nie nastąpiło jednocześnie zerwanie stosunków dyplomatycznych z Austro-Węgrami. Ich ambasador hr. Tarnowski przybył do Nowego-Yorku 1go lutego i nie wręczył był listów uwierzytelniających. — Przedłożył je nas=tępnie sekretarzowi stanu Lansingowi ~~..~~ który

Rząd niemiecki musiał być przygotowany na ten obrót rzeczy i obliczył jego następstwa. Zerwanie stosunków dyplomatycznych nie ma rozstrzygającego już ~~katastroficznego~~ znaczenia. — Jakie prezydent Wilson ~~...~~ zamierza zastosować środki w razie, najpewniej, ofiar ludzi i statków amerykańskich, od tego zależeć będzie dalszy rozwój konfliktu. Może oczywiście doprowadzić do wypowie=dzenia wojny. ~~Tot~~ Do której Stany Zjednoczone nie są

2119

116

przygotowane, nie mają broni ani dostatecznej ~~floty~~

a ich ~~floty~~ wielkie wojenne statki jak innych państw ~~są~~ byłyby w obecnej wojnie bezsilnemi.

~~bezużyteczne~~. Mogą dostarczać ochotników armiom

Sprzymierzeńca. ~~Ale~~ W amunicji i broń zaopatrują je od

początku wojny.- Pokaże się czy zaostrzenie walki także

podwodnemi zrównoważy lub przeważy ~~niekorzyści zerwanej~~

~~stosunków dyplomatycznych dla Niemiec~~ dla Niemiec ~~tyjest~~, ~~wychodzą z tej~~

niekorzyści zerwania ~~z Nowym Światem~~,

z Ameryką Północną.- sprawdziła się zapowiedź Wilsona,

~~Wielkie się~~ ~~Niemcy~~ ~~Wyjątkiem~~ Wyjątkiem by było gdyby państwa pójdą za przykładem

i wszystkie neutralne państwa ~~i ..~~

Stanów Zjednoczonych

~~Nad tu Niemcy dopięty odkrył swoje karty i pozwolił~~

~~Prezydent Wilson~~ ~~Niemcom~~

~~prawdziwe swoje oblicze~~ ~~Cyklon rozleje się~~

~~jawny przeciwnik.-~~

~~rozszerza się do krańców ziemi.-~~

2120

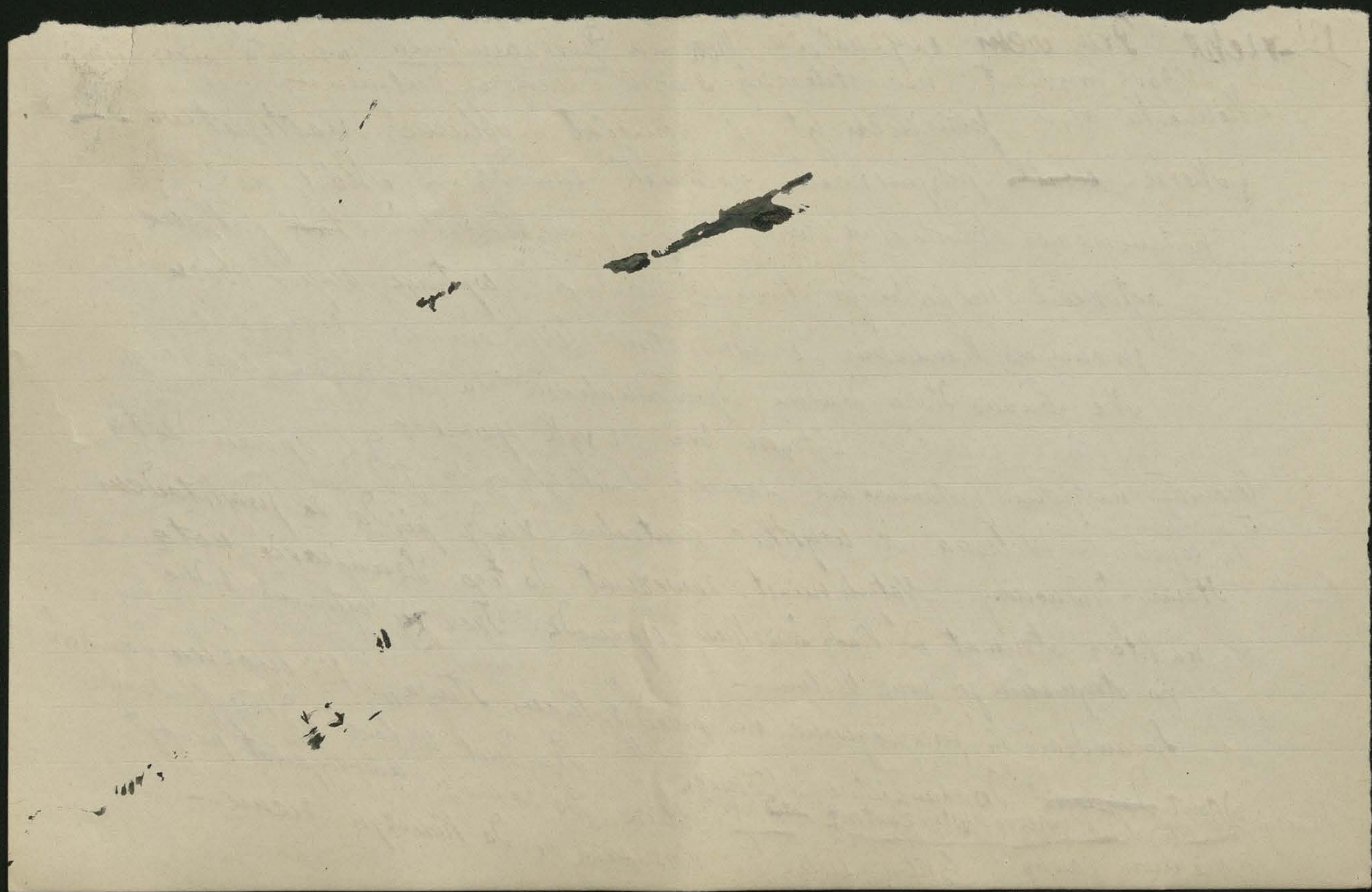
Z niemieckiej strony stwierdzają, że uczynione Stanom Zjednoczonym zapewnienia były warunkowe i tymczasowe, zatem ich cofnięcie nie usprawiedliwia zerwania stosunków. ~~Hiszpania obejmie interesy Stanów Zjednoczonych w Niemczech~~ Niemcy zastrzegły sobie bowiem wolność działania i uczynił zawisłem od postępowania Anglii. Hiszpania obejmie przedstawicielstwo interesów Stanów-Zjednoczonych w Niemczech.–

117

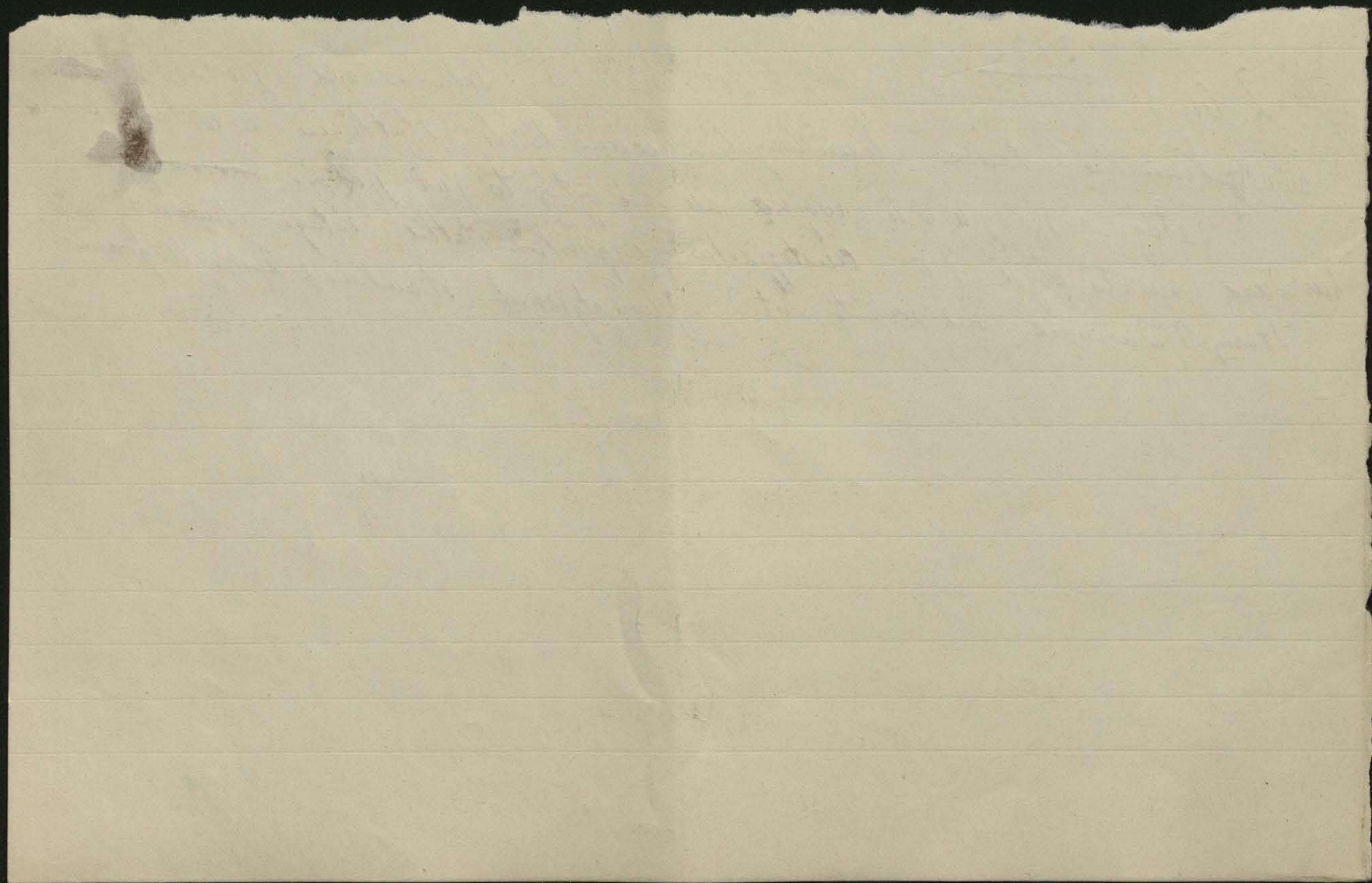
Biuro Reutera donosi o zarządzeniach zapobiegających działaniom Niemców żywiołów sprzyjających w Stanach-Zjednoczonych, W Kongresie pojawił się wniosek pożyczki pięciu ~~set~~ set milionów dolarów dla utrzymania ~~w~~ w pogotowiu armii i floty, aby stawić czoło takim działaniom.– Obawiają się zamachów i wysadzania w powietrze fabryk broni.– Idzie o amerykańskich Niemców.–

Lloyd George wypowiedział, w Carnarvon ~~ui~~ mowę w której dał silny wyraz swemu niezachwianemu postanowieniu doprowadzenia wojny do zwycięstwa oraz wierze, iż osiągniętem zostanie, do czego promiennemi słowy zawezwał ~~ang~~ angielski naród.– Omawiając zaostrzoną walkę podwodną, mówiąc przyznał iż „Niebezpieczeństwo jest wielkiem” ~~Stanów [illegible] się jednak z [illegible]~~ Ale że temu poradzić się–

21/21 ~~rzekł~~ — Przy czem wyznał, że Koalicja Porozumienia pomimo niezręcznie którą przypisał nie dostatecznej spójni i energii w działaniu — 118
Niemiecki rząd powinien był i musiał obliczać następstwa —
Nieraz ~~~~ przypuszczalny rachunek zawodzi — Mógł na
postanowienie zaostrzenia wojny podmorskiemi łodziami ~~tak~~ jak na
ogłoszenie niepodległego Królestwa Polskiego wpłynąć, napór obozu
przeciwnego Kanclerzowi z admirałem Tirpitzem w namiocie —
Nie chciano dłużej dźwigać odpowiedzialności za nieużycie zabójczego
środka i chciano wytrącić broń z rąk opozycji —
Ujemne następstwa postanowienia znacznie zwiększyłyby się gdyby sprawdziła
się zapowiedź Wilsona iż wszystkie neutralne rządy pójdą za przykładem
Stanów-Zjednoczonych. Natychmiast zawezwał do tego Szwajcarię nota
na którą otrzymał od Rządu Związkowej odpowiedź. Treść jej ogłoszoną będzie
po otrzymaniu jej przez Wilsona —
Sprawdzają się przypisywane mu przed rokiem słowa „Nie można dopuścić
do zwycięstwa ~~Zjednoczenia~~ Niemiec —" Prezydent Wilson odkrył swoje
karty, wystąpił ~~zbladł~~ i ~~~~ jako przeciwnik zostaną ~~~~ zakryte ~~~~ oblicza. Do „za wiele" nieprzyjaciół przybył
Niemcom jawny. Cyklon szaleje i rozszerza się do końca ziemi —

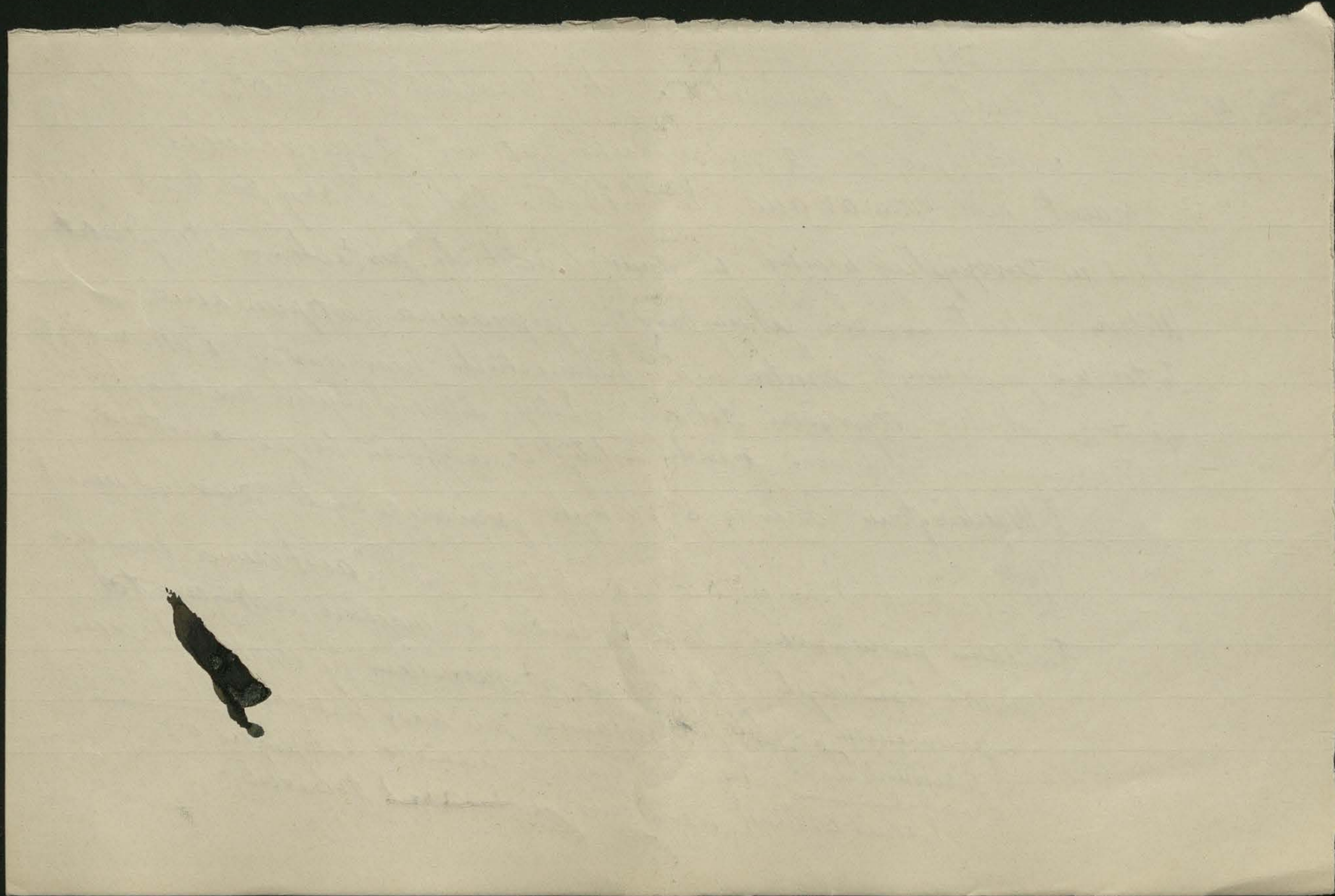
Z Anglii rozpuszczono natychmiast wieści o sekwestracji przez ~~amery-~~ amerykańskie władze handlowych, niemieckich statków o inte[illegible]wania załóg. Nie byłaby to wojna ale nie byłby to już pokój. ~~Zarzą[illegible]~~ Zarządzenie miało objąć także austryjacko-węgierskie statki i załogi, chociaż Stany-Zjednoczone nie zerwały dotąd dyplomatycznych stosunków z Austro-Węgrami.

2123

120

Wieści te okazały się mylnemi. Z Waschingtonu otrzymało
biuro Wolfa doniesienie iż z miarodajnej strony zaznaczono
iż nawet nie rozważano konfiskaty statków ~~[illegible]~~ przebywających
w skutku europejskiej wojny w amerykańskich portach. — Prezydent
Wilson zalecił urzędom jaknajbardziej poprawne postępowanie
To też nie przedsięwzięto aresztowania niemieckich marynarzy i oświadczyły
że mogą jak chcą rozporządzać statkami. Zatem internowanych niemieckich
kierowników oddalonemi z nich zostały ze względów bezpieczeństwa —
Z Waschingtonu donoszą o różnych przedwojennych zarządzeniach
rządu. —
W pierwszych dniach nie uwydatniła się zaostrzona wojna
takiemi pozorami. Dlatego może że znacznie otrzymała
powrócie handlowych statków, co jest pierwszem jej następstwem. Robota
i przeważnie ~~[illegible]~~ — Ale już niebawem pod nową rubryką zatopienia
Podwodnych Łodzi zaczęto pojawiać coraz liczniejsze zatopienia
statków wszelkiej narodowości i ~~[illegible]~~ towarów.

Trzy Państwa skandynawskie postanowiły wspólną notę zanieść protest w Berlinie przeciw zaostrzonej wojnie podwodnemi łodziami; ~~która już miała być wystawiona lub wybrana~~ ~~wystawiona będzie~~ Nie znaczy to oczywiście więcej jak zapowiedziany protest Hiszpanii, aby te państwa miały zadość uczynić wezwaniu Wilsona, pójścia za przykładem Stanów Zjednoczonych. Z głosów ich półurzędowych dzienników, tak samo jak szwajcarskich wnosić raczej można by że odpowiedzi odmowne ~~otrzyma~~ prezydent Wilson i że neutralni europejscy chcą pozostać nadal neutralnemi.

Noty prezydenta Wilsona do trzech państw skandynawskich wysłane zostały, wzywają do zerwania stosunków dyplomatycznych z Niemcami. Na to ~~[illegible]~~ dzienniki skandynawskie odpowiedziały, iż Wilson który przedstawił ją jako

2X25

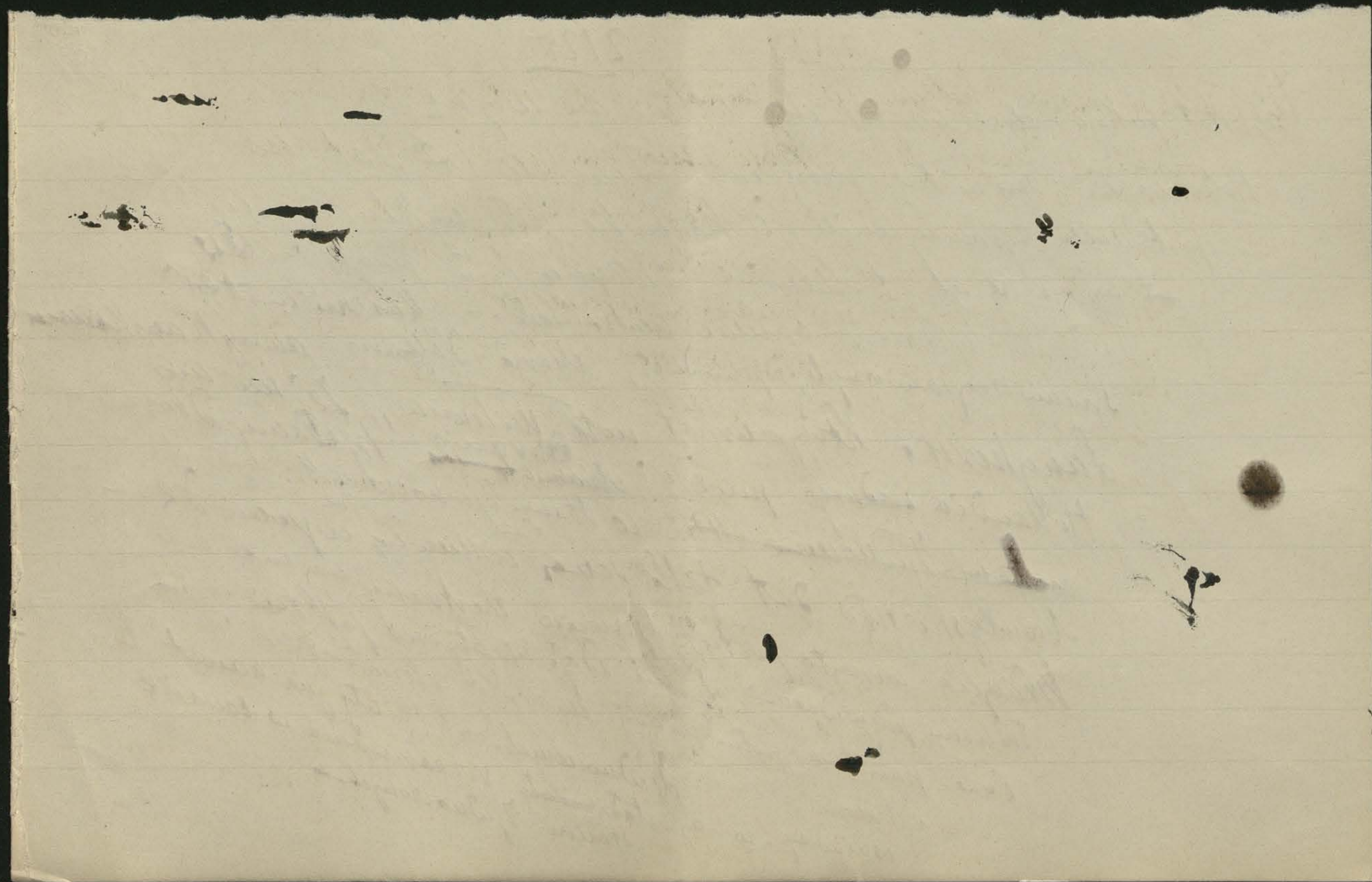
122

apostoł pokoju chce wszystkich wtrącić we wojnę.

Holenderski minister prezydent Linden ~~?~~ dał na publicznem zgromadzeniu wskazówkę, iż wykluczonem ~~jest~~ wydaje się aby Hollandia skłonna była przystąpić ~~się~~ do Noty Wilsona i opuścić neutralność. — Zaś ~~?~~ minister spraw zagranicznych, odpowiedział, chargé d'affaires amerykańskiemu Langhorn'e który wręczył notę Wilsona, iż nie ma Hollandia ~~żadnego~~ powodu ~~?~~ obrania „tej samej drogi" co Stany-Zjednoczone" ~~co Stany-Zjednoczone"~~

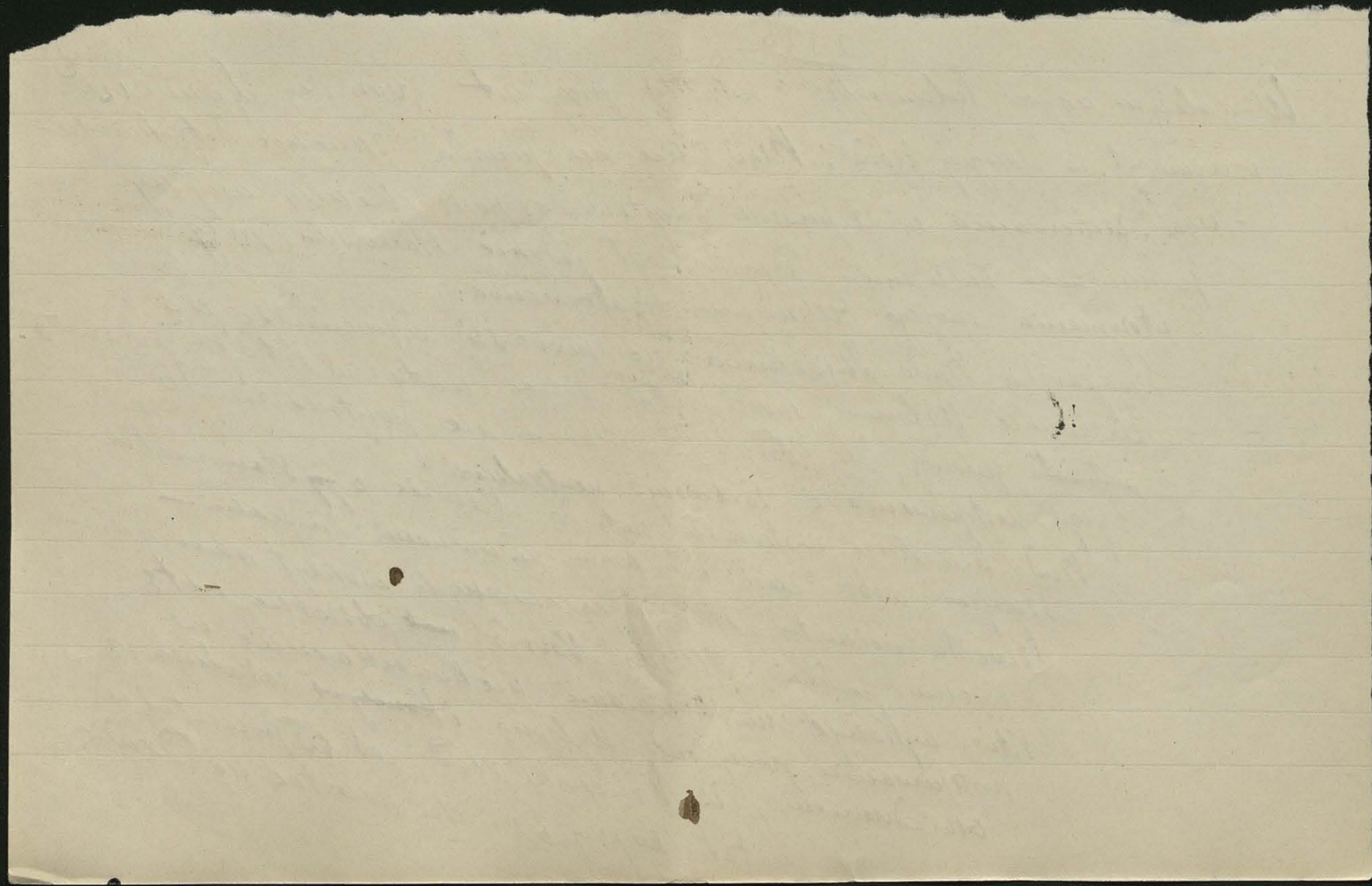
Norwegski-rząd dał taką samą odmowną odpowiedź. —

Brazylia wręczyła protest przeciw zaostrzonej wojnie łodziami-podwodnemi; ale nie zdaje się aby ona jak ~~też~~ inne państwa południowej Ameryki chciały pójść za przykładem Stanów-Zjednoczonych. — Miały już nawet to oświadczyć, co wywołało ~~?~~ rozczarowanie w łonie Stanów-Zjednoczonych. —

~~2 V 26~~ 123

W dalszym ciągu holenderski minister prezydent von der Linden
oświadczył, w drugiej izbie: Rząd nie ma powodu zmienić dotychczaso=
=wego zachowania się z powodu zaostrzenia przez Niemcy wojny
podwodnemi łodziami. Zaprotestował jedynie stanowczo, przy
utrzymaniu swojego bezstronnego zapatrywania.
Szwajcarska Rada Związkowa po pierwszej odpowiedzi na
wezwanie Wilsona, sporządziła drugą notę w której wyłuszczyła
~~wyłuszczała~~ powody, dla których Szwajcaria nie przyłącza się do
jego postępowania i zachowuje neutralność".
Rada Związkowa wystosowała notę do Niemiec o ~~ij~~ stanowisku
Szwajcarii wobec zaostrzonej wojny podwodnemi łodziami. —
Szwedzki minister spraw zagranicznych wręczył amerykań=
=skiemu posłowi Nelson Norris ~~notę~~ obszerną notę
która wykazuje między innemi, niekonsekwencję w
postępowaniu prezydenta Wilsona i ~~[illegible]~~ zakończa ją
oświadczeniem " iż królewski rząd, jak w przeszłości
tak ~~w~~ w przyszłości chce pozostać na drodze

2127 124

neutralności i bezstronności wobec obydwóch stron prowadzących

wojnę „Hiszpański protest wniesiony został w Berlinie 8. t. m. –

Zatem, na ogół, neutralne państwa dotknięte ~~[illegible]~~ a =

= przedewszystkiem zaostrzoną wojną łodziami podwodnemi, wniosły

przeciw niej zasadniczy protest, lecz ~~[illegible]~~

z powodu odmiennych geograficznych, handlowych i politycznych

położeń ~~[illegible]~~ od Stanów-Zjednoczonych, odmówiły „pójść” za

ich przykładem i zerwać stosunki dyplomatyczne z

Niemcami; co jest pierwszą porażką Wilsona i jego

polityki sprzyjającej. mocarstwom ~~przewozalności~~ „porozumienia”. ~~neutralnych~~ –

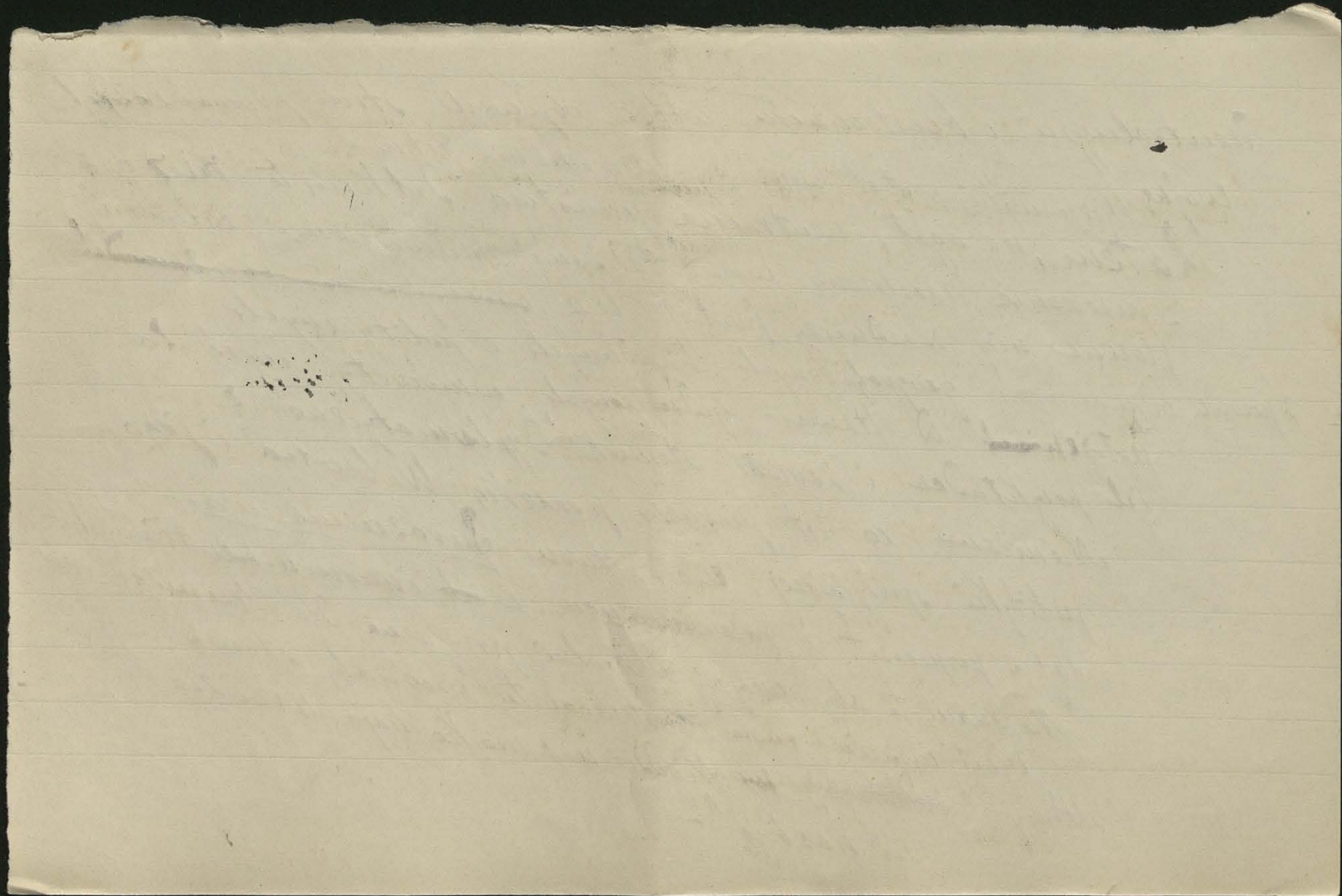
Zbyt się pospieszył z przemówieniem w ~~ich~~ imieniu neutralnych –

Nie znaczy to aby wszyscy neutralni przyjaźni dla Niemiec

zjednoczonych; raczej zastosować tu możnaby słowa

Moltkiego ~~Moltkego~~” ~~nas~~ Nigdzie nas nie kochają, wszędzie

się nas boją!! –

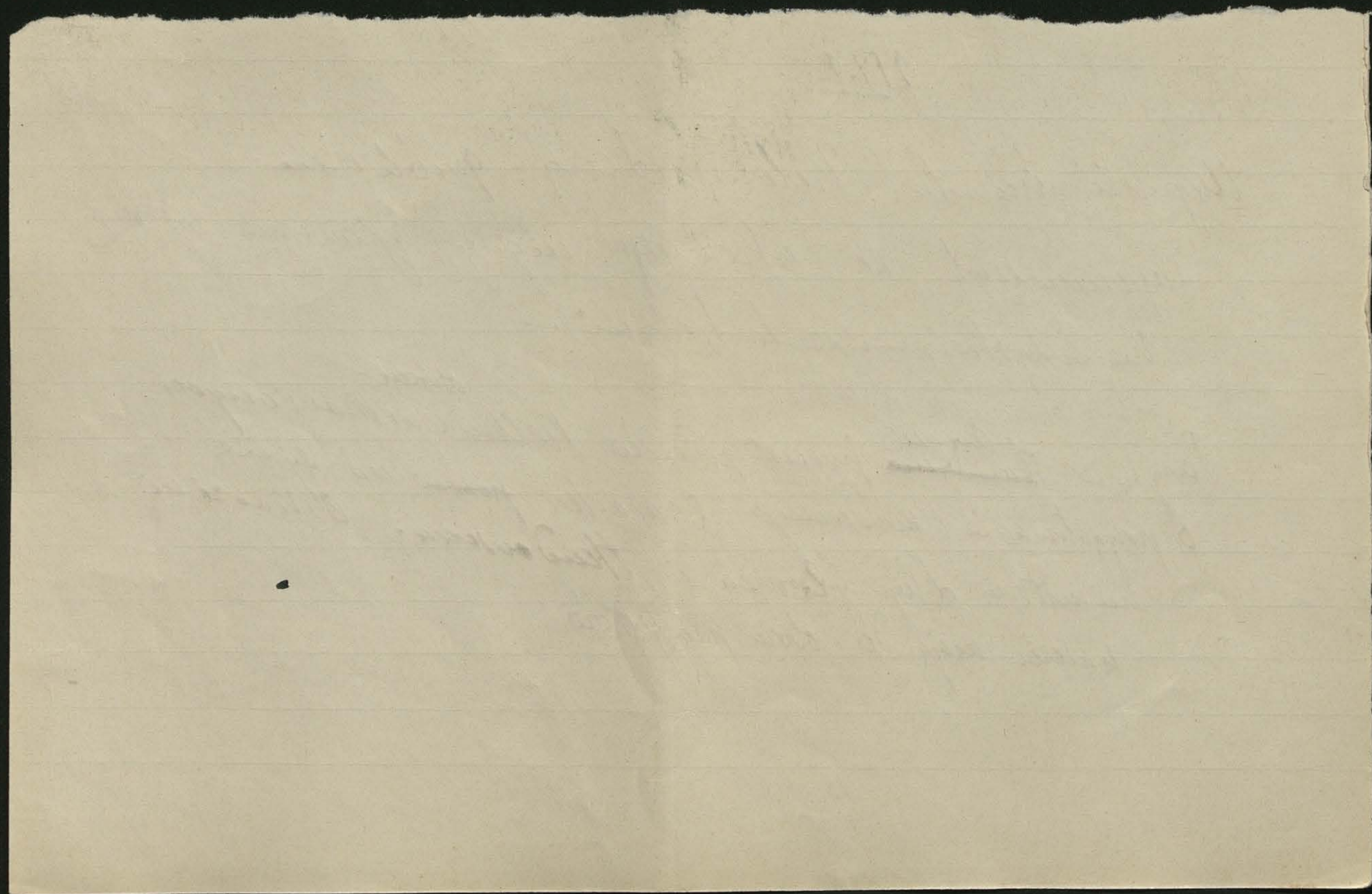
~~2~~128 125

Na zgromadzeniu Narodowej Służby przemawiali ministrowie
Henderson, Chamberlain jeneralny dyrektor Narodowej Służby,
minister pracy Hodge, arcybiskup Canterbury i Lordmajor Londynu,
~~Z~~ wreszcie pierwszy minister Lloyd George. Z ~~[illegible]~~ ich ~~mów~~
przebijała obawa ~~z~~ zaostrzonej wojny podwodnej, tudzieżami=
wszyscy oświadczyli, iż odpowiedzieć na nią trzeba ~~należy~~ narodową
służbą mężczyzn i kobiet. Lloyd George rzekł, iż ~~nie~~ niebezpie=
=czeństwo ~~stąd~~ pochodzi z doskonałej organizacji Niemiec—
„Przeciw organizacji barbarzyństwa – zawołał – należy
postawić organizację cywilizacji" i zawezwał który
do niej cały kraj— Ministrowie rozwinęli plan ~~n~~ zaprowadzony już w
~~[illegible]~~ obejmuje Irlandię ~~[illegible]~~ a naśladując, ~~[illegible]~~ Niemczech—

~~Too~~

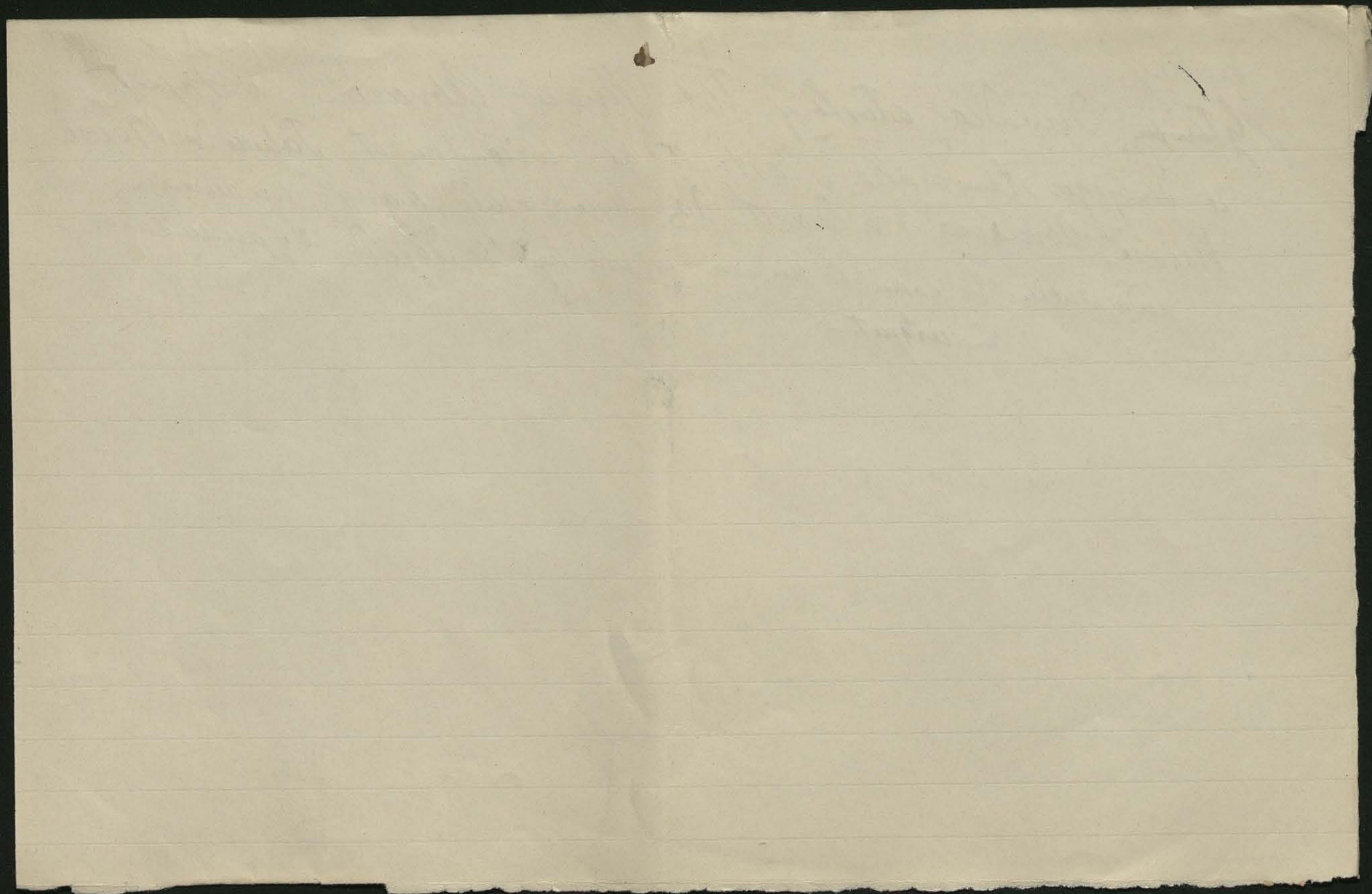
2129 126

Angielski minister Walter Long publicznie
zapowiedział że Niemcom nigdy już nie zostaną
~~nie odzyskają swoich kolonii~~ –
zwrócone ich kolonie –
Toczy się w ~~Londynie~~ Anglii proces przeciw kilku osobom oskarżonym
o przygotowanie morderczego zamachu ~~przeci~~ na życie
ministrów Lloyd Georgea i Hendersona. Oskarżeni
należeć mają do obozu pacyfistów

2770 127

Naczelny ~~Główny~~ dowódca włoskiej floty Książę Abruzzów ustąpił ze swojego stanowiska. Zastąpił go wiceadmirał Taon de Revel. Książę Abruzzów nie dorósł do nowoczesnej wojny, mianowicie podwodnemi łodziami i minami i dla tego — dając do zrozumienia dzienniki — ustąpił.

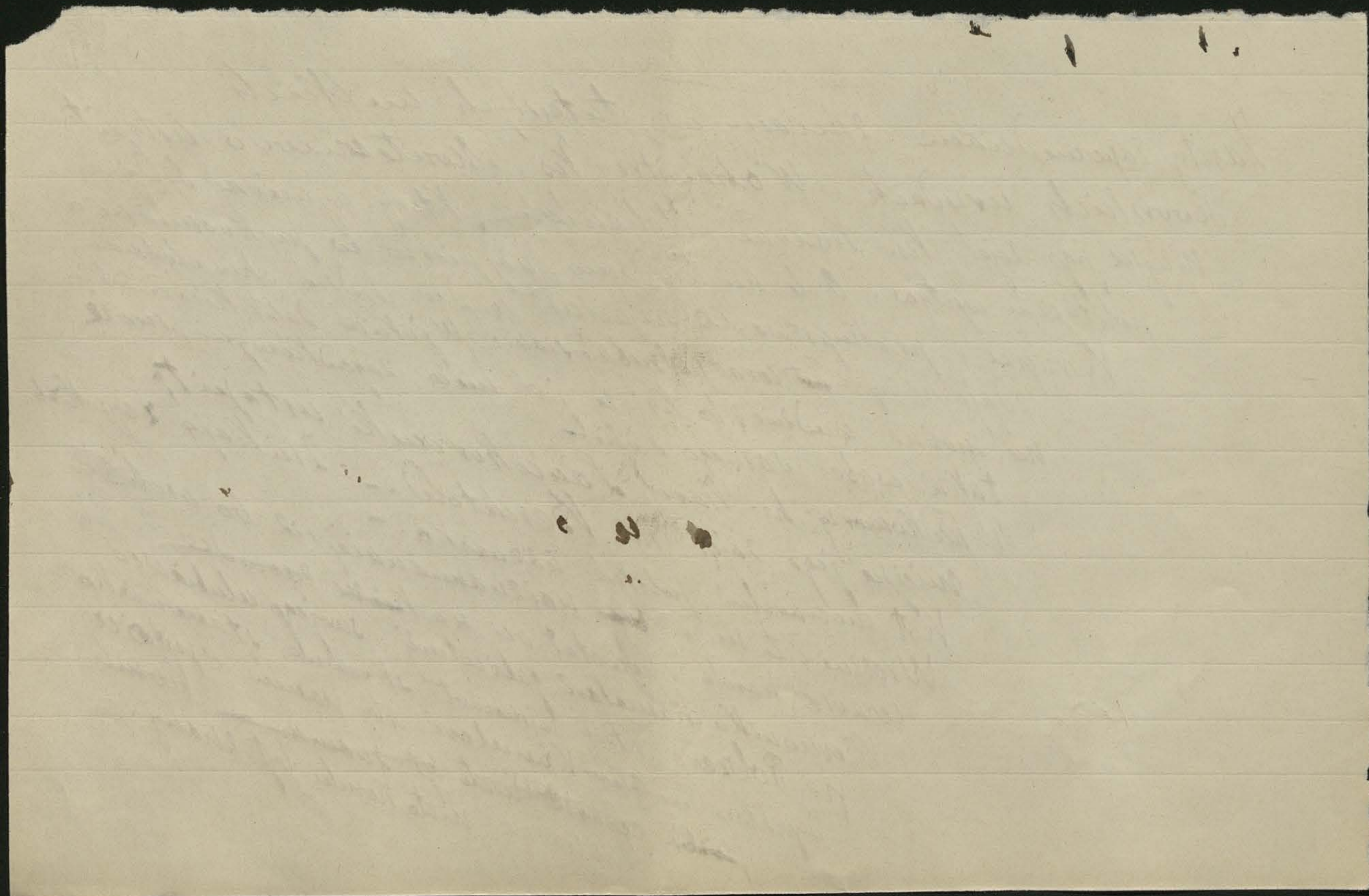

W Pola umarł austryjacko - węgierski w. admirał
Haus. Umiejętnie względnie szczupłemi środkami
i siłami kierował marynarkę i zużytkować ją
umiał od początku wojny.— To też odznaczyła się
i oddała nie mało usługi sama przez się i jako
pomocnicza armii.— Także podwodnemi łódkami

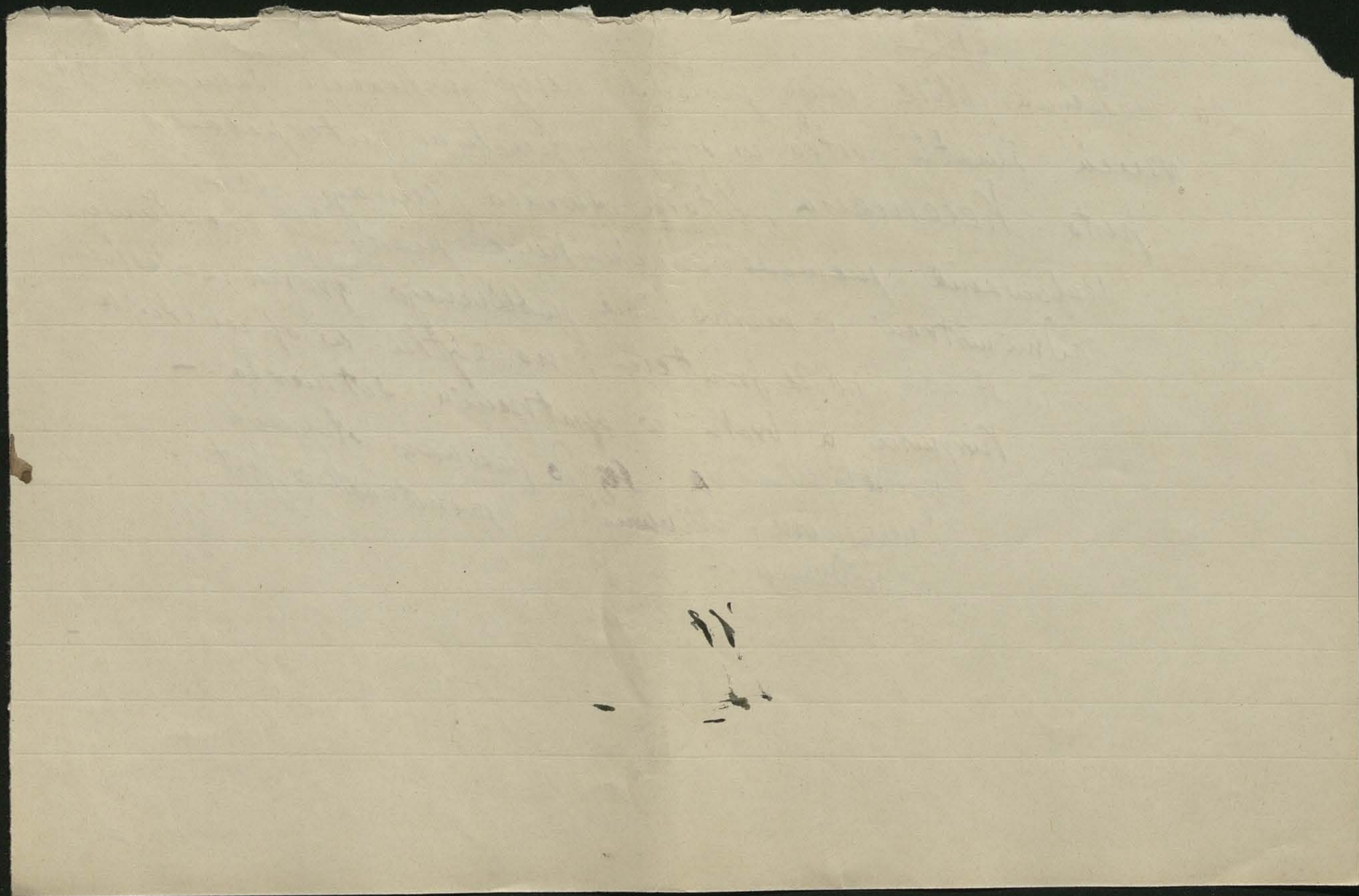
Zaszły zapowiedziane zmiany w tutejszych wielkich dworskich urzędach. W. ochmistrz Ks. Montenuovo ustąpił i miejsce jego zajął Ks. Konrad Hohenlohe, który wywierać będzie polityczny wpływ. O ile mi wiadomo, najpierw w poskromieniu korupcji i przekupstwa, co oczyścić nader będzie chwalebnem i zdaje się być ~~potrzeba~~ potrzebniejszem. W jakim dalej kierunku nie można widzieć, bo książę jest nieco zagadkowym, może także wobec samego siebie.–

W. podkomorzy hr. Karol Lanckoroński ustąpił i miejsce jego zajął hr. Berchtold.– Znikają z wysokich kół monarchii, polskie nazwiska.–

Wreszcie i to może ~~być~~ najznamienniejsze, bo osobiście cesarza Karola, powołał on na ~~kier~~ ~~zarządce~~ kierownika kancelarii gabinetowej swojego ulubieńca p. Polzera, który zajmował skromne stanowisko dyrektora ~~kancelar~~ kancelarii ~~cesarskiej~~ ~~mało był znany~~, żeby panom i [illegible] ~~komu~~ ~~przed~~ monarsze mało komu był znany.–

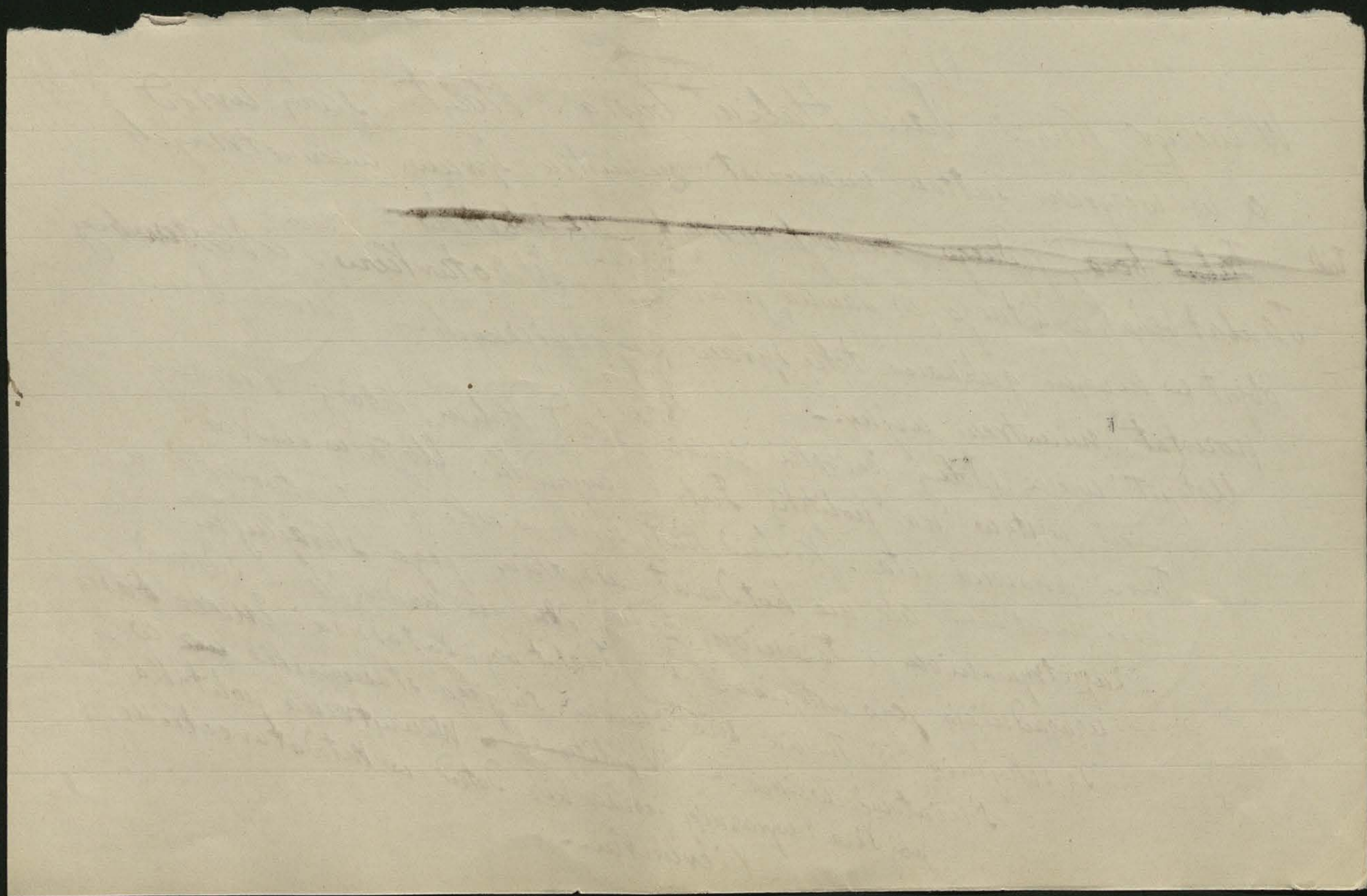

Na nadużycia które nowy porządek rzeczy poskromić zamierza
rzuca światło ostra w sejmie węgierskim interpelacja
posła Kelemena, która zwraca uwagę na
szafowanie ~~pieniędz~~ bezrachunkowe pieniędzy wojskowej
administracji i marnowanie publicznego grosza zwłaszcza
w służbie po za frontem; na zbytki w oficerskim
korpusie a braki w opatrzeniu żołnierza. –
Wszystkie to oskarżenia są do pewnego stopnia
uzasadnione – [illegible] marnotrawstwo jest
widocznem. –

2134 ~~214~~ 130

W. wezyr książę Said Halim basza złożył swój urząd
a w. wezyrem sułtan mianował ministra spraw wewnętrznych
~~Jak Talat beya, jednego z najwybitniejszych Młodoturków.-~~
Taalat beya, wybitnego, od dawna przywódcę Młodoturków. Nessim bey
objął w nowym gabinecie tekę spraw zagranicznych.- Enver basza
został ministrem wojny.-
Ustąpił wielce zdolny egipski książę Said Halim, który znaczny
wywarł wpływ na politykę Porty i wypadki. Ubyła w rządzie
Turcji znaczna siła. Ks. Said szedł ręka w rękę z młodotureckim
skrajnym stronnictwem ale nie hołdował wszystkim jego
zapatrywaniom i dążeniom.- Względy na nadwątlone zdrowie
uzasadniają jego ustąpienie.- Taalat bey, zwłaszcza Enver ~~basza~~
są rękojmią że Turcja nie zmieni swojego stanowiska ~~we~~ w
światowej wojnie.- ~~W polityce w~~ wewnętrzna polityka
pójdzie wyraźniej jeszcze niż dotąd w młodotureckim
kierunku.-

~~W następstwie zakończenia przeprowadzania greckich wojsk do Peloponezu, zapowiedziano zniesienie blokady zachodnich mocarstw na brzeg Grecji. Berliner Tageblatt twierdzi że już zniesioną została..~~

Donoszą że rząd grecki spełnił żądania zawarte w ostatniem ultimatum mocarstw, iż poddał się upokarzającemu publicznemu przeproszeniu za zamach na ulicach Aten walką i przeprowadził wojsko do Peloponezu, blokada Grecji ~~ist~~ zniesioną dotąd nie została..

Rząd grecki odpowiedział na notę Wilsona iż nie zamierza zmienić dotychczasowego zachowania się wobec wojny..

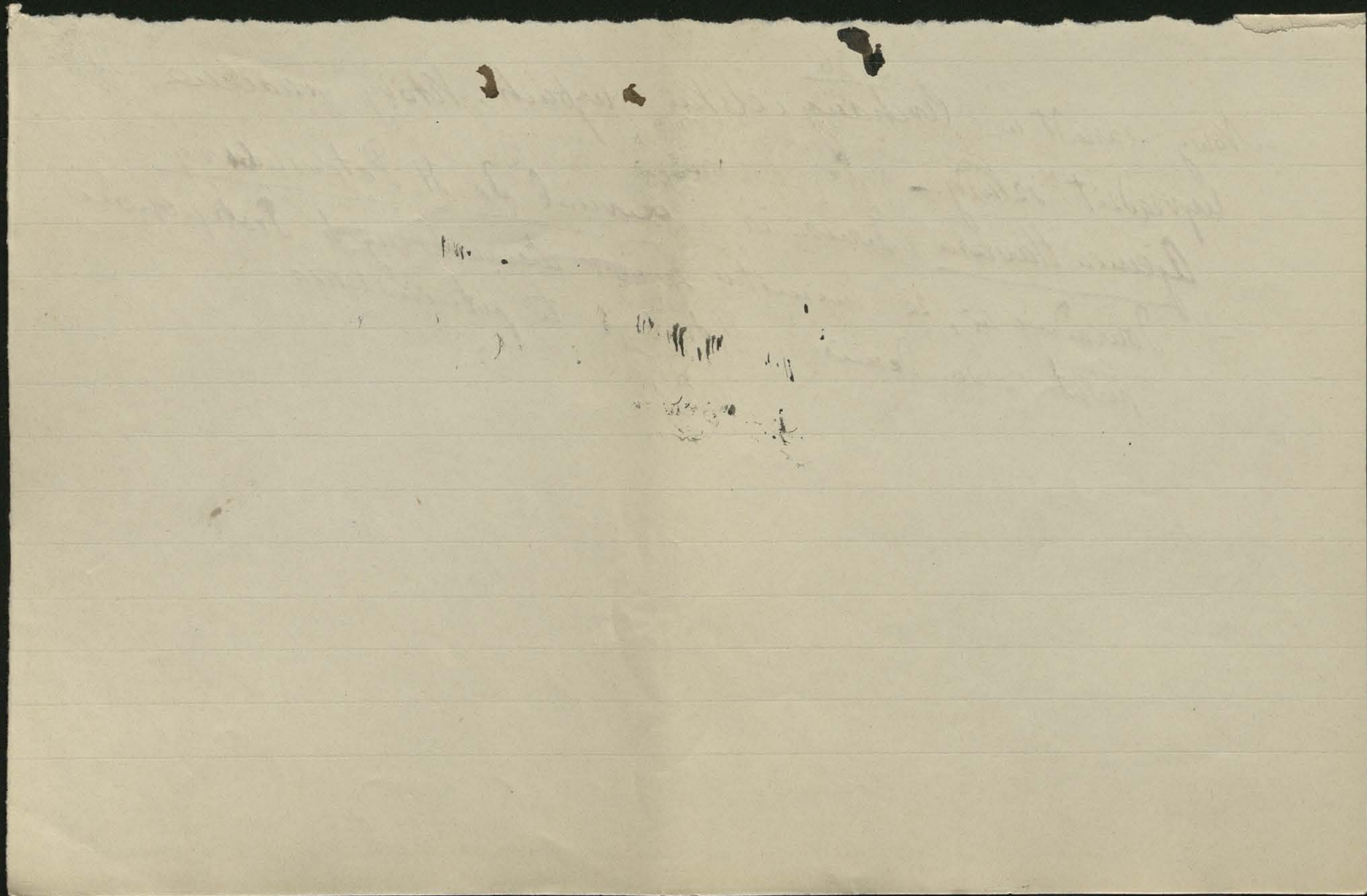

2156 133

Nowy zaszedł w Archangielsku wybuch, który znaczne wyrządził szkody. —

Agencja Havasa donosi że Journal de St Petersbourg ~~spraw wewnętrznych~~ Protopopow dowiaduje się, że minister ~~spraw~~ potrzebuje to potwierdzenia podał się do dymisji. Potrzebuje to potwierdzenia

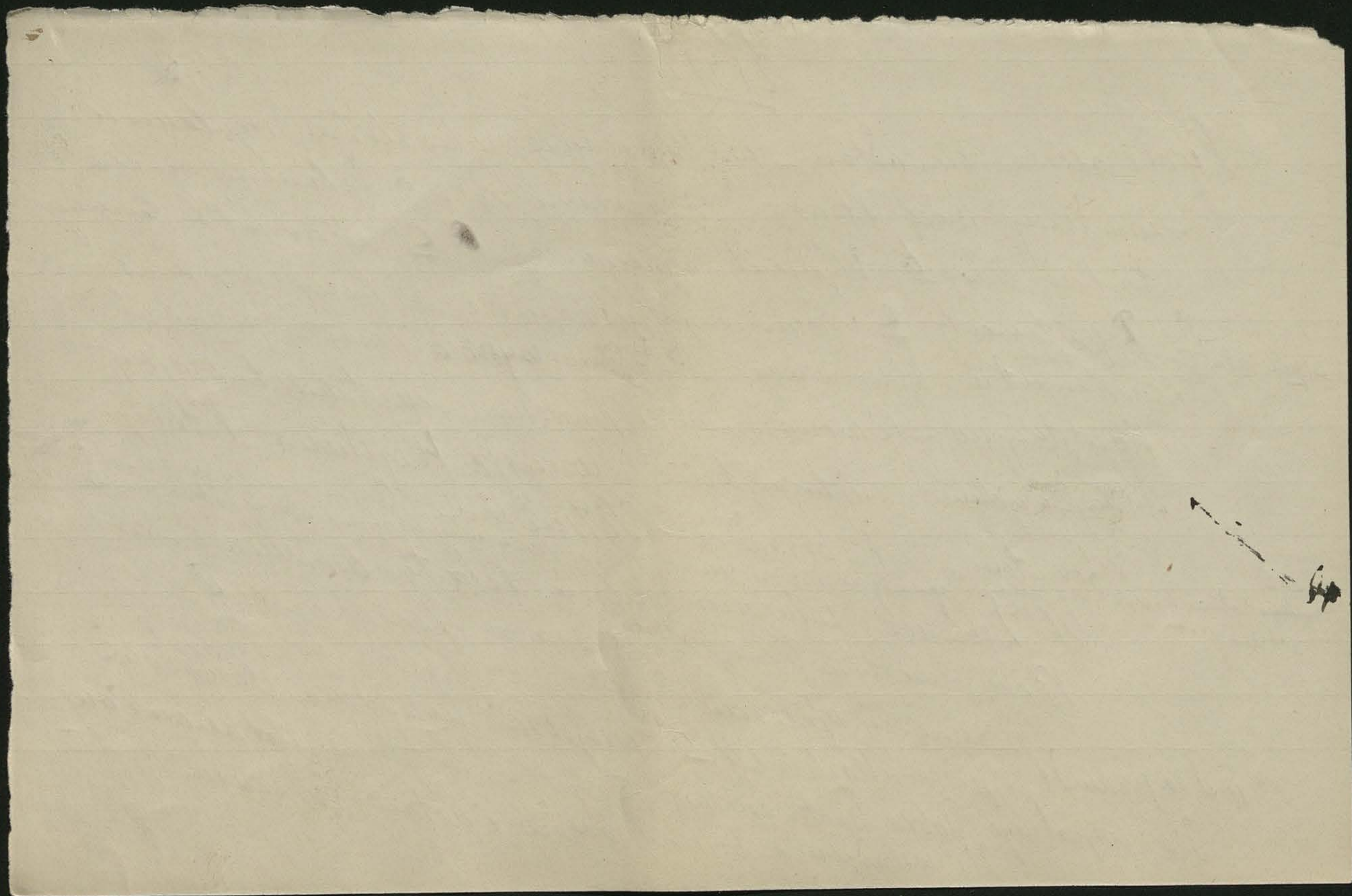
~~21/17~~ 134

Petersburgska Agencja Telegraficzna zawiadamia że car
zarządził ustanowienie specjalnej Komisji do narady nad
sprawą polską, pod przewodnictwem ministra prezydenta.
Trzej ministrowie wydziałowi powołani Zostali do
niej przewodniczący Dumy i Rady Państwa oraz Goremykin i
i Sazonow. Nie pierwsza to i nie ostatnia

Naczelny Narodowy Komitet ogłosił zapowiedź rozwiązania
się; co uzasadnił tem, że skoro Legiony przechodzą pod
władzę Tymczasowej Rady Stanu, jako zawiązek polskiej armii,
jego zadanie jest spełnionem.- Pomógł on do utworzenia Legionów
i położył w tem dziele zasługi, aczkolwiek pod koniec
omal że nie rodzicem został.- Zapomina o tem, że sięgał
po polityczne ~~stanowisko~~, przywłaszczyć sobie chciał
przedstawicielstwo całej sprawy polskiej ~~oraz rządy~~ z węgła ich
wtrącał się w ~~formy~~ stosunki Królestwa Polskiego, nie był powołanym
opanowania, do czego wszystkiego, ~~stanie~~
uprawnionym ani uzdolnionym. Tem szkodę. Co też
był samozwańczym i wyrządził nim nad miarą jego wartości.
Zmusiło do zajmowania się
i znaczenia ~~znaczenia~~ w tak wielkich wypadkach.

Tymczasowa Rada Stanu w Warszawie uchwaliła regulamin wewnętrzny mocą którego jej organami są: a Zebranie ogólne członków Rady b Wydział wykonawczy c Marszałek Koronny d Departamenty e Komisje przygotowawcze g Komisarze miejscowi w powiatach i miastach. — Departamentów będzie osiem. Rada Stanu wybrała Komisję przygotowawczą Konstytucyjno-sejmową. Zanim powstanie departament wojny sprawy wojskowe załatwiać będzie Komisja Wojskowa której referentem jest brygadier Piłsudski. — Organizacja departamentu wojskowego mocarstwa sprzymierzonych upoważnionego do tworzenia wojska naczelnego dowódcy wojskowego, kolegą zatwierdzenia polskiego — W Dęblinie założono polską szkołę wojskową; w której nauczycielami są oficerowie Legionów i niemieccy oficerowie. —

„Zaprawdę — pisze Machiavelli — wszystkie urządzenia stworzone dla wspólnego dobra społeczeństwa, wszystkie instytucje ustanowione dla wzbudzenia bojaźni bogów i ustaw, ozdobami by były

2~~1~~40 137

gdyby nie było publicznej siły dla zapewnienia ich uszanowania;
Kiedy zaś ta dobrze jest uorganizowaną, zapobiega nawet wadom
Konstytucji. Bez jej pomocy państwo najlepiej urządzone
w kraju rozpadłoby się ~~rozkłada się, jak owe upada~~, jak te ~~wspaniałe~~
pałace, świecące wewnątrz złotem i drogiemi kamieniami
a bez ~~które nie mają~~ dachu któryby zasłaniał by je przed
słotą"

„Jeżeli nie przyzwyczai się żołnierza do karności z możliwą
starannością, nigdy nie będzie się miało dobrej armii;
albowiem nie ulega wątpliwości, że mężni ludzie ale ~~karni~~
bezładni, słabszemi są, niż nieśmiali ale
wzorowo karni; karność zdusza bojaźń a bezład
unicestwia męstwo"

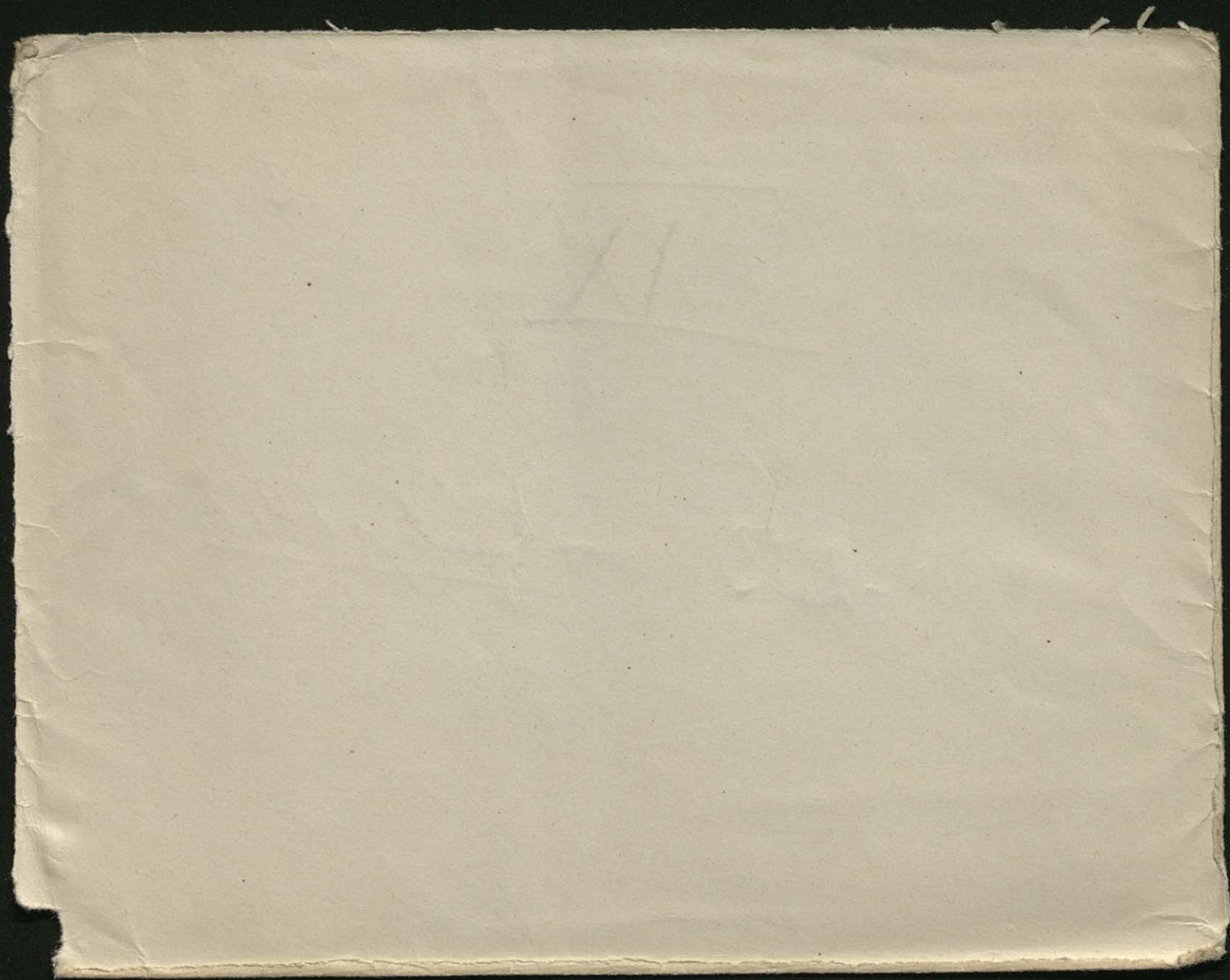
~~10go Lutego~~
10go Lutego

138

C XX

17 Lutego 1917

2141-2183

CXX

Cesarz Wilhelm we Wiedniu.— z frontów. Powodzenia w Szampanii. Arcyks. Fryderyk zwolniony z głównego dowództwa.— Neutralnych państw protesty z powodu bezwzględnej wojny podwodnemi łodziami.— Próba rokowań z Stanami Zjednoczonemi.— O wojnie bezwzględnej podwodnemi łodziami oświadczenia W Izbie wyższej angielskiej o bezwzględnej wojnie podwodnemi łodziami.— Lloyd-George o konieczności wojny w 1914 r. zwycięstwa obecnie.— Tymczasowa Rada Stanu Królestwa Polskiego i dobrowolny werbunek.— Proces Kierzniów o zdradę stanu.— Oświadczenie posła Trąmpczyńskiego w pruskim sejmie

17 Lutego

2141 CXX 140

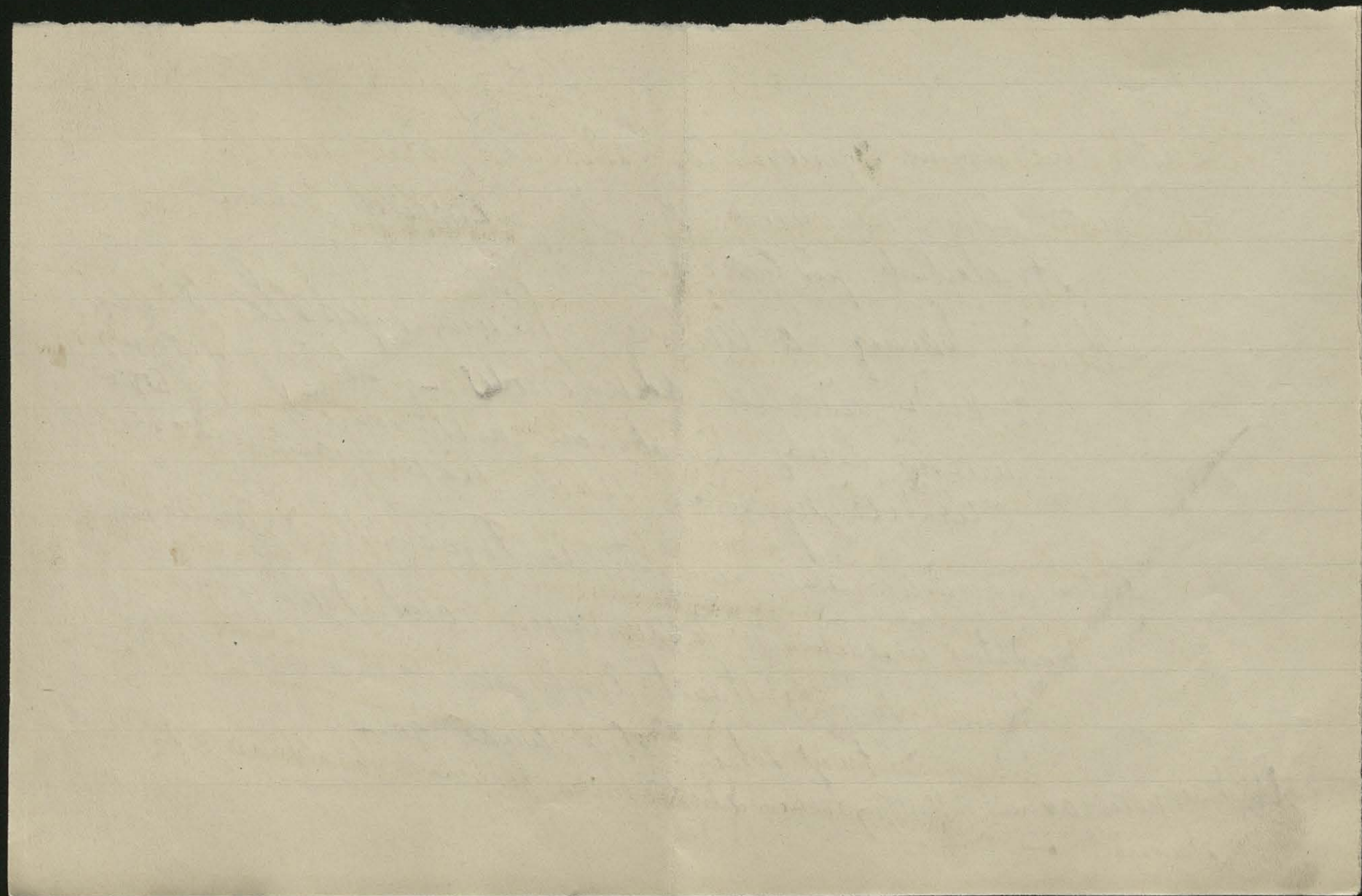
Cesarz Wilhelm przybył do Wiednia i zabawił tu przez poniedziałek 12. t.m i wtorek 13 [illegible]

Zastój we wojnie przerwało zdobycie przez wojska austryjacko-węgierskie kilku włoskich rowów strzeleckich pod Gorycją.—

Między Sommą a Ancre Niemcy odparli szereg z rzędu ataków Anglików.— Niemcy posiadają wielką liczbę karabinów maszynowych, które użyte wyrządzają szkody nieprzyjacielowi.—

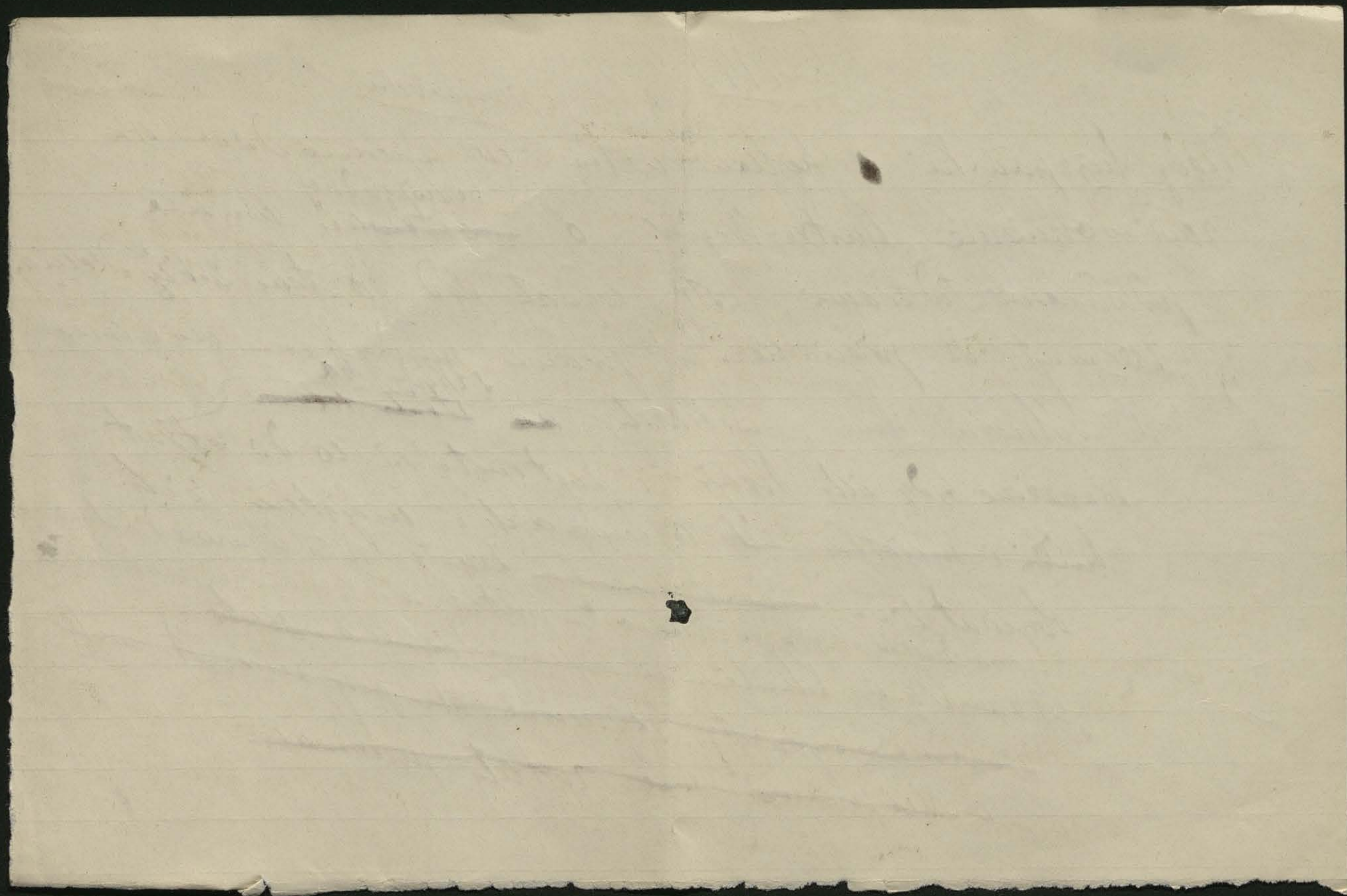
Listem odręcznym cesarz zwolnił Ar. Fryderyka z głównego dowództwa uzasadniając to zarządzenie osobistem jego objęciem. Przyczem stanął Arcyksiążę do rozporządzenia i zastrzegł sobie dalsze użycie go.—

W Szampanii armia Następy tronu zdobyła kilka francuskich obronnych stanowisk i—

~~2143~~ 142

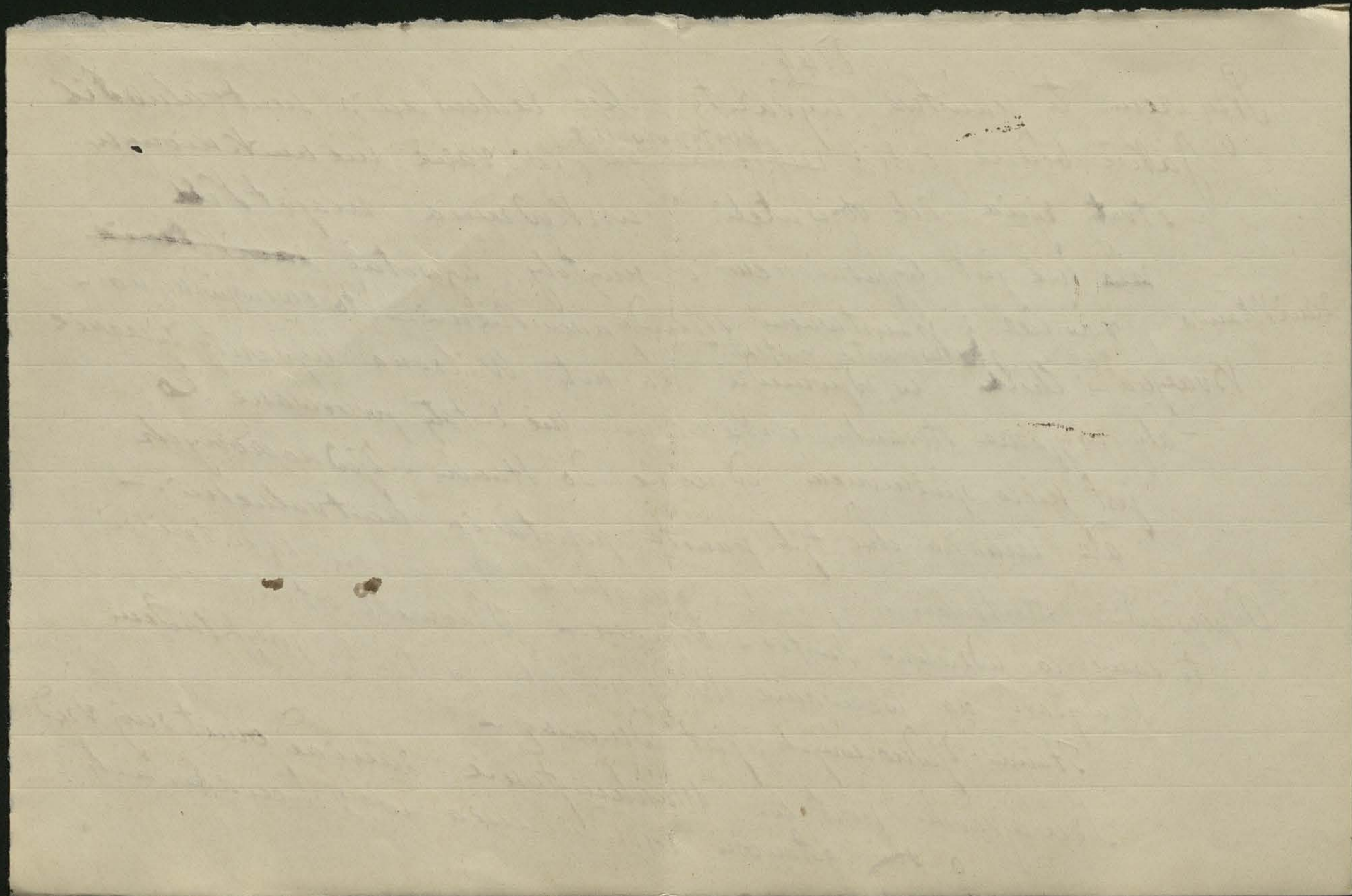
Rządy hiszpański ~~i~~ hollenderski i szwajcarski w odpowiedzi na zawiadomienie Austro-Węgier o ~~zaostrzonej~~ bezwzględnej wojnie podwodnemi łodziami, ostry wydały sąd o tem zarządzeniu; zaznaczyły iż przeciwnem jest prawu międzynarodowemu i wolności mórz, wskazały ~~na~~ ~~straty~~ na szkody na które narażone będą ich kraje i zastrzegły się co do strat ~~ludzi i majątku ich~~ w ludziach i majątku ich obywateli. ~~Zaniosły protest~~ Zwróciły za to odpowiedzialność na Austro-Węgry i zaniosły protest. — Tak samo odpowiedziała ~~na nota~~ i Brazylia. i ~~Chili w odpowiedzi na przyjęcia stosunków~~ ~~ostrzejszej uporczywej żądanie aby przyjęcia~~ ~~z Niemcami nie zostały porwane~~

2744

143

Przyczem te państwa wyraziły chęć zachowania neutralności
Jakie będzie ich ~~zachowanie się~~ postępowanie w razie nieuniknionych
straty życia ich obywateli i uszkodzenia majątku
~~się~~ nie jest wyjaśnionem i mogłyby wywołać ~~zawikłania~~
zawikłania, również z państwami skandynawskiemi - które współczujące
Brazylia i Chile także ogłosiły protest - w odpowiedzi na notę Wilsona wyraziły życzenie
aby przyjazne stosunki z Niemcami nie zostały przerwane. Co
jest nieco spóźnionem odnośnie do Stanów-Zjednoczonych
ale zaznacza chęć tych państw pozostania neutralnemi.-
Odpowiedzi neutralnych państw przesłane Niemcom są w treści
te same co udzielone Austro-Węgrom.- Odpowiedź ostateczna
Szwajcarii na wezwanie Wilsona aby poszła za przykładem
Stanów-Zjednoczonych, jest odmowną.-
Szwajcarski poseł we Waschingtonie zawiadomił swój rząd
o ~~swej~~ gotowości pośredniczenia w rokowaniach

~~2/145~~ 144

że Stanami-Zjednoczonemi o ~~ogłosz~~ ~~wyznaczone~~ zamknięte przez Niemcy przestrzenie mórz podwodnemi łodziami — a to dla zażegnania niebezpieczeństwa wojny między Stanami-Zjednoczonemi a niemieckiem cesarstwem. Skoro o tem niemiecki rząd zawiadomionym został

poprosił ~~poprosił~~ Radę Związkową szwajcarską aby doniosła swojemu we Waszingtonie posłowi: że jak przed tem tak i teraz Niemcy gotowe są rokować z Ameryką i byleby zamknięte przestrzenie mórz dla handlu wymierzone ~~prze~~ nie tylko przeciw Anglii ale w ogóle przeciw ich nieprzyjaciołom, nie zostało naruszone, i to rokować dopiero po przywróceniu dyplomatycznych stosunków. Dalszym przedmiotem rokowań ~~było~~ byłyby pewne ustępstwa co do osobistych podróży amerykańskich obywateli — Nawet

~~146~~ 2146 145

po przerwaniu dyplomatycznych stosunków. ~~...~~ z miesiącami
~~...~~ pod żadnym warunkiem nie mogłoby być ~~dostateczne~~
zamknięcie zamorskiego przyczółka dla nieprzyjaciół
Niemiec.. Nie ma dla nich cofnięcia się we wojnie
podwodnemi łodziami.–
Przy skłonności do rokowań niemiecka odpowiedź
wyraża stanowczość w przeprowadzeniu przyjętego
środka walki, przed użyciem którego niemiecki ze względu
rząd, przed ~~tem~~ cofnął się był, ~~przeważnie~~
na Stany-Zjednoczone, także ~~także~~ mając ~~rezultaty~~ na uwadze ~~względu na Stany-Zjednoczone~~.– Jest to zmiana usprawiedliwić
nie całkiem wytłomaczona a która ~~bezwzględny~~
przyjdzie stanowczem powodzeniem. Znaczy czy
bezwzględnej wojny podwodnemi łodziami. brali ~~poważnie~~
możliwy ją zamiar z obliczenia.– Niemcy ~~wyrzucili~~
wyrzutali się zerwania ze Stanami-Zjednoczonymi

i protesty wszystkich neutralnych państw do których nawet Chiny przyłączyły się. Przyczem zauważyć można, że przeciw naruszeniu dotąd obowiązującego międzynarodowego prawa przez Anglię, te same państwa albo nie zaniosły były protestów albo ~~po~~zostały nierównie łagodniejsze niż te które wręczyły Niemcom. — Przyszłości nie jest wolna od niebezpieczeństw które zażegnać może jedynie stanowcze prowadzenie światłych mocarstw —

2748 147

W izbie wyższej angielskiej odbyta się rozprawa
o bezwzględnej wojnie podwodnemi łodziami w
której mówcy oraz przedstawiciele rząd wyliczyli
wszelkie, przedsięwzięte, zaradcze środki i wyrazili
przekonanie, że ani transportom wojsk i
amunicji, ani dostarczania żywności,
nie przeszkodzi..

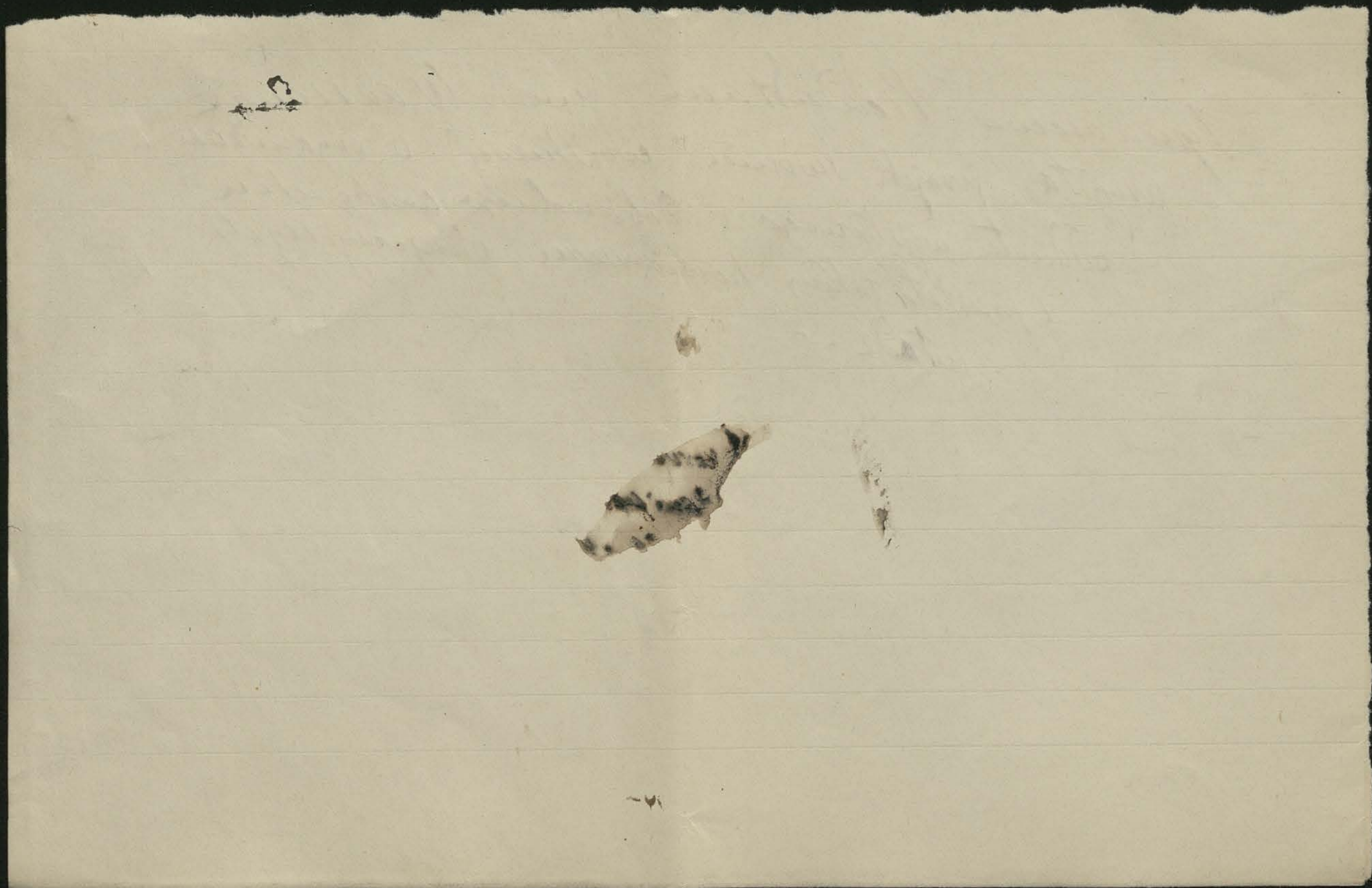
~~2149~~

148

Lloyd George ogłosił w *New-York Times* otwarty list w rocznicę wybuchu [illegible] w którym stwierdza że w 1914 ~~jasnem i otwarcie~~ musiało się nabrać przekonania, iż jej pokojowe załatwienie w Europie stało się niemożliwem — Porozumienie prowadzi wojnę o wyzwolenie całego świata a ~~tak~~ wojna nie dopuszcza kompromisu. Rozchodzi się ~~się~~ nie [illegible] w tym wypadku tylko o zwycięstwo lub porażkę.

2X50 149

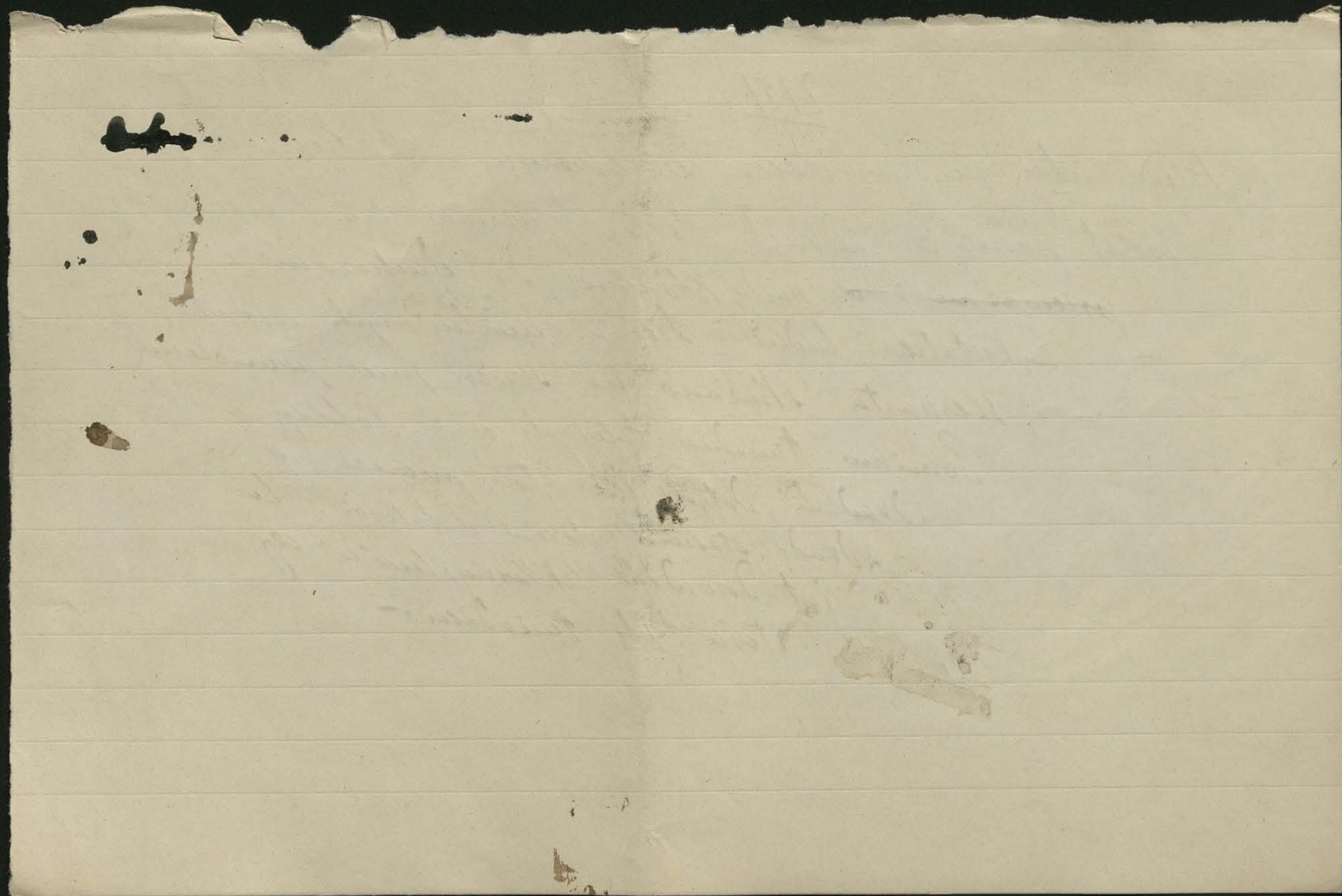
Tymczasowa Rada Stanu we Warszawie przyjęła projekt Komisji wojskowej o organizacji oddziału wojskowego i dobrowolnego werbunku i przesłała takowy Komendantom okupacyjnych władz. –

2X57

150

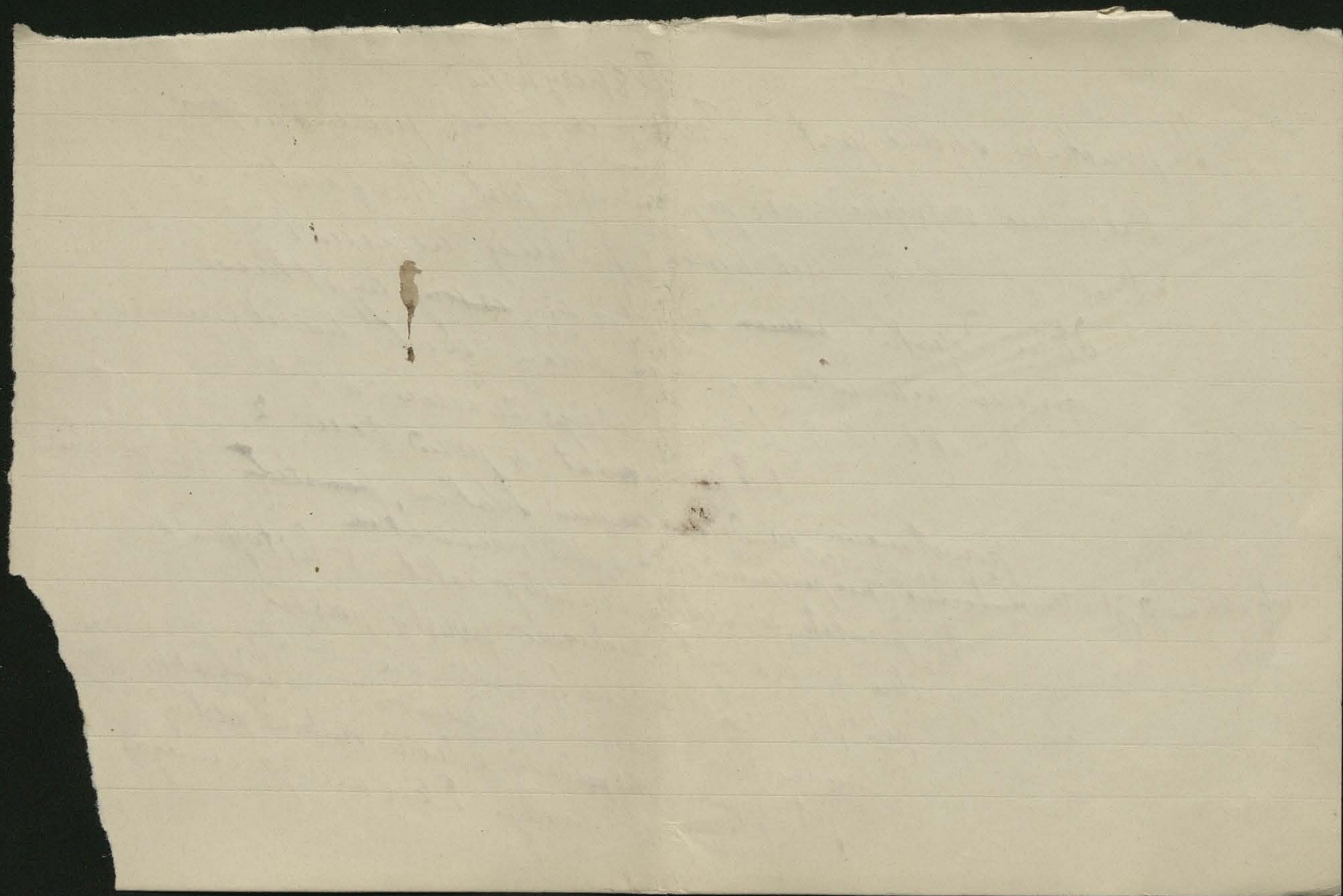
Przed tutejszym sądem wojskowym zakończonym
został proces o zdradę stanu przeciw 22 Rusinom
~~przeciwnimi z o~~ między którymi są duchowni i
wykształceni ludzie. Sześciu uwolnionych zostało,
szesnastu skazano na śmierć przez powieszenie.
Pomimo twierdzeń tutejszych, że i Polacy
zdradzali, dotąd nie było procesu o
zdradę stanu przeciw Polakom. Co
jest dowodem lekkomyślności czy
złości tych twierdzeń –

2152 151

Trzeporyński

W pruskim sejmie poseł ~~Trzeporzyński~~ przemówił niemniej ostrzej niż poprzednio poseł Korfanty... Rzekł, że Polacy nie mogą poddanej uczuć dotąd dopóki ~~rząd~~ w drugiej ~~kraj~~ dzieją się ~~swoj~~ wyjątkowe przeciw nim ustawy. ~~Ale~~ Polacy wcale nie lekceważą ~~Ale~~ dobre aktu 25 listopada i jego znaczenia i z stąd że rząd nie ~~porozu~~miał się przed tem z ~~posłami~~ przedstawicielami Polaków, ~~posłaty~~ chociaż wiedział że cały polski naród jest w tem ~~z tak~~ solidarny, powstały liczne porozumienia. ~~Nie porozumi~~ Nie porozumiał ~~ale~~ się przedtem, że wobec doniosłego aktu 5 listopada chce się na ogół zachować pruską polską politykę - celem ażeby zbliżenie między niemieckim i polskim narodami a to nie podobnem jest, dopóki ~~wolno~~ zda się wolność ruchów polskiej ludności w Prusiech... Polacy niczego innego

2X53 152

jak ~~i~~ tylko prawa ... przestawania

nie ~~ona~~ żądają ~~jak~~ na Wschodzie (wyznawania i ~~[illegible]~~

z Niemcami i jako wolni z wolnymi —

Minister spraw wewnętrznych Drews odpowiedział, też spokojniej

~~też tajemnicy~~ niż poprzedni Korfantemu. Obiecał

iż rząd zbada skargi uprawnienia Polaków.

odwołał się na dawne oświadczenia rządu

w polskiej polityce i zapewnił

tajemne dalej wykonywanie ustaw

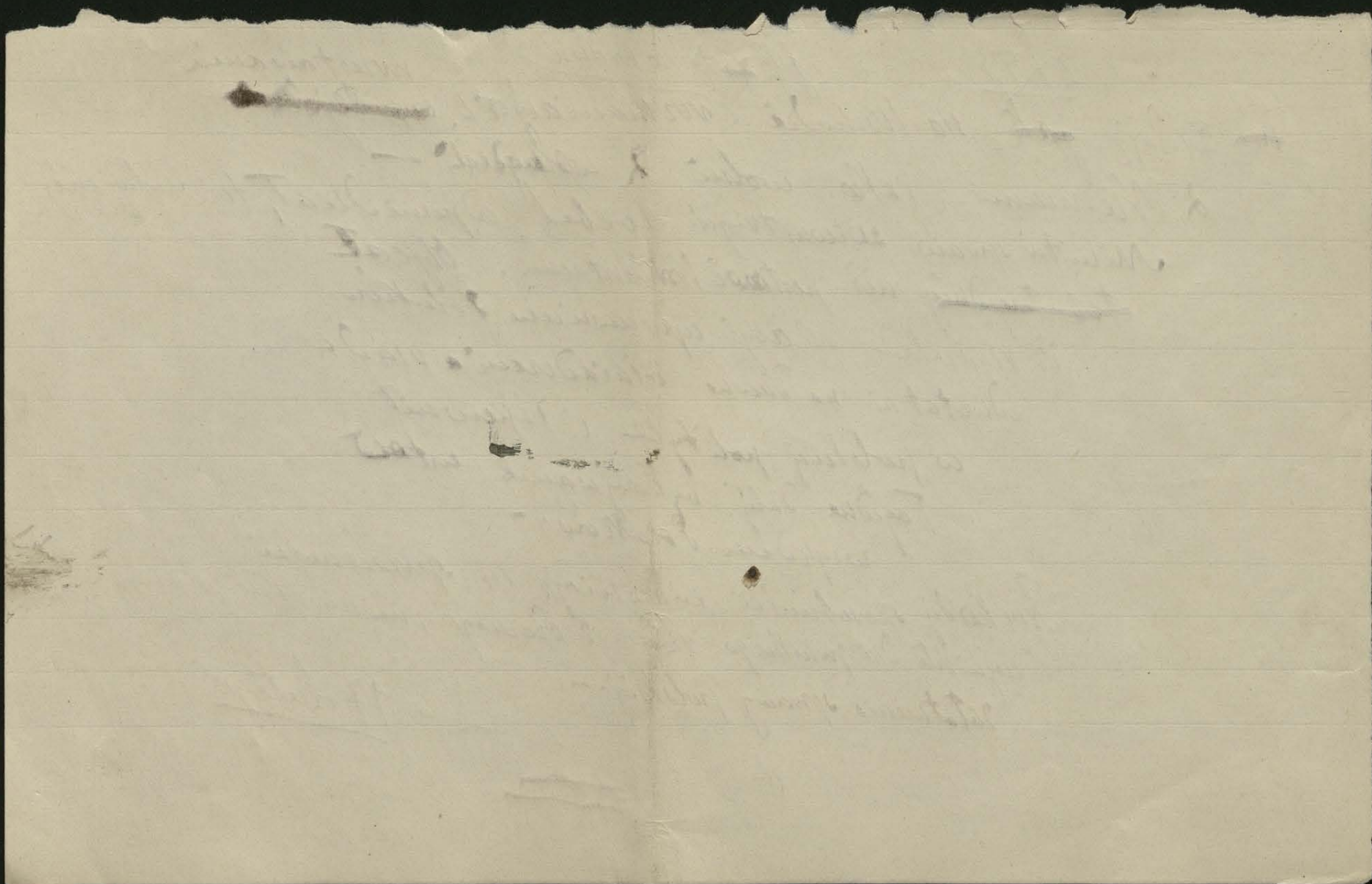
względem Polaków.—

Przy każdej sposobności ujawniają się sprzeczności

wynikłe dla pruskiego rządu z obecnego niemieckiego

załatwienia sprawy polskiej.—

17 Lutego

2 h

CXXI

153

Inliegend Stück:

. . . Banknoten zu 1000 K . . . . K

. . . „ „ „ 100 K . . . . K

. . . „ „ „ 50 K . . . . K

. . . „ „ „ 20 K . . . . K

. . . „ „ „ 10 K . . . . K

Münzen „ . . . . K

. . . . K . . . h

. . . . K . . . h

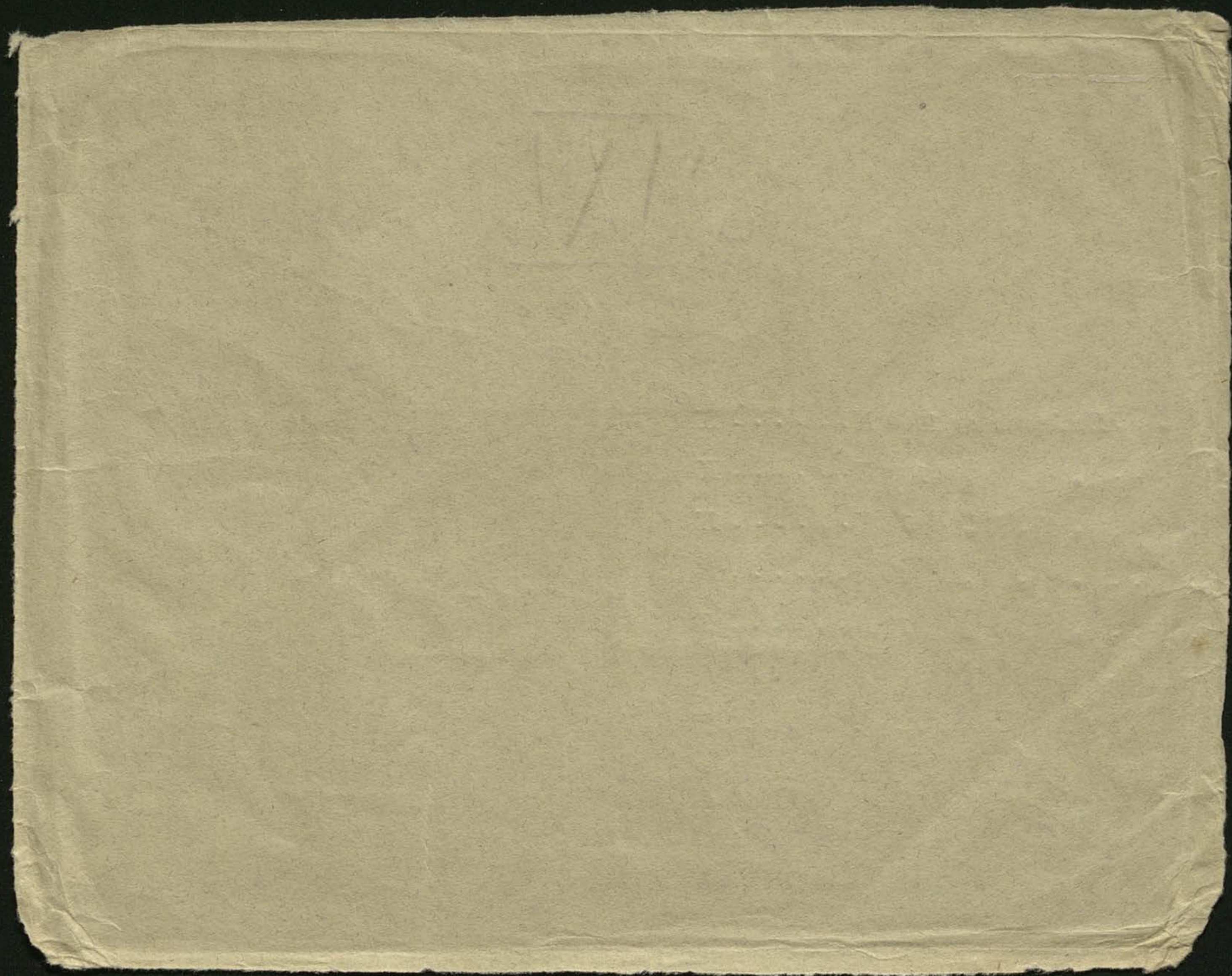
. . . . K . . . h

Summe . . . . K . . . h

24 Lutego 1917

2154-2171

1907. IX.

CXXI 154

Zastój we wojnie. Robota todżi pod 5
= wodnych. – Oświadczenia co głównych
Wydziale niemieckiego ~~parlamentu~~ –
Wielomowny hr. Tisza. – Lloyd George
o niebezpieczeństwie wojny tedziami –
Dyrektor Baillie o jej prowadzeniu –
P. de [illegible] o Hollandii. – Zajęcy porta =
= wione przez Anglii neutralnej żeglud [illegible]
Aide-mémoire Stanów Zjednoczonych
wręczone wiedeńskiemu gabinetowi –
Polityka Wilsona. ~~Charakterystyka~~ Wilsona
i Lansinga. Przewidywany odjazd tutejszego
ambasadora Stanów Zjednoczonych. Rada
Rewolucja na Kubie.
Carranza przestaną Wilsonowi –
Widoki wygnania ~~światowej~~ europejskiej ~~Lang o niemieckich~~
wojny – i jej zerwania ~~Ministra~~
~~Koloniach~~ –
Jesienne liście 1914. cesarza Wilhelma

Minister Lang o niemieckich koloniach

Niemiecki parlament uchwalił

nowy wojenny kredyt piętnastu

miliardów.—

Zmiany w zarządzie austryjacko-

węgierskiej marynarki.—

Subkomitet polityczny komisji Koła

Polskiego u hr. Czernina

Demisja jenerała Dillera Namiestnika

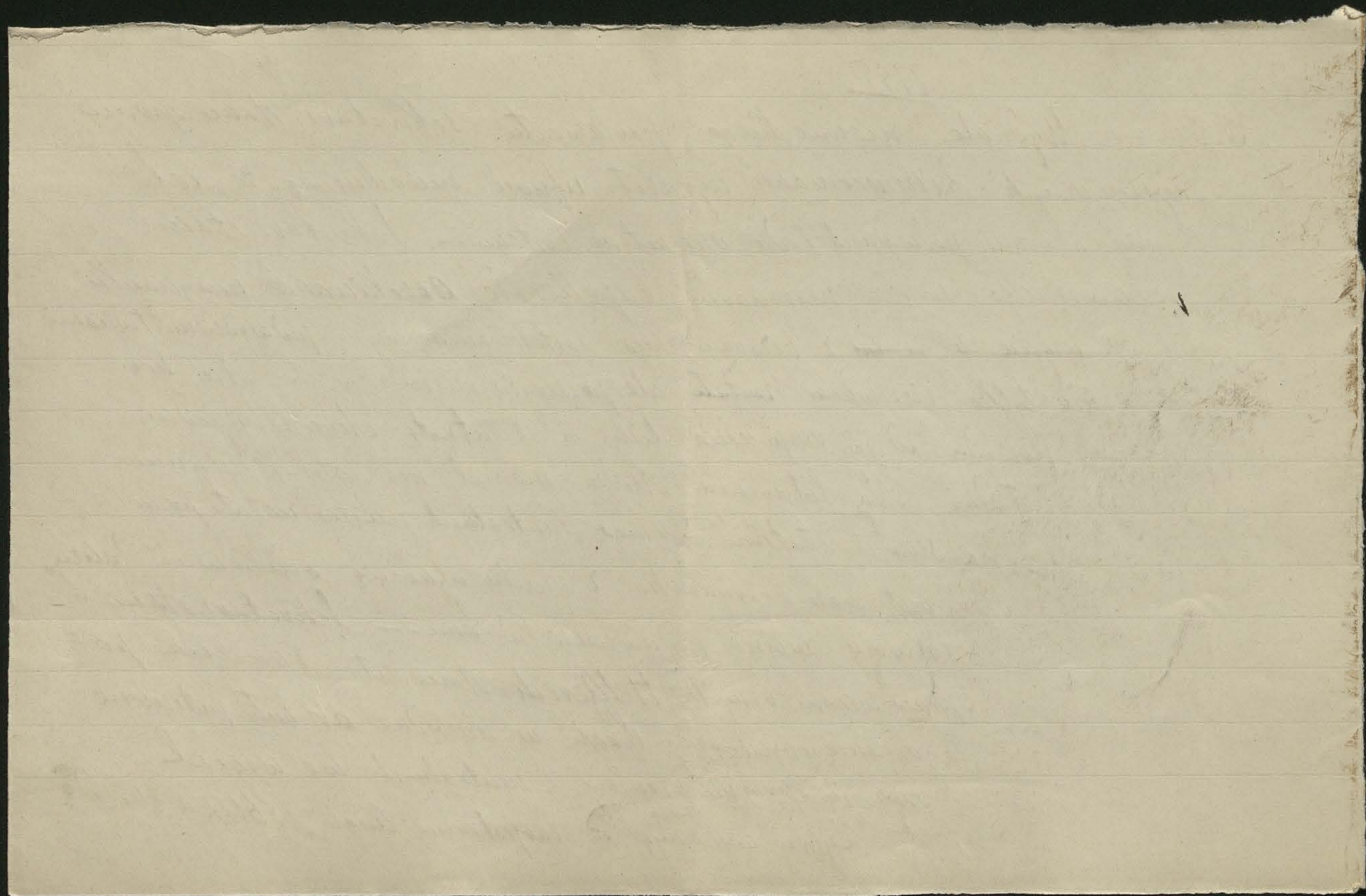
Galicji.—

24 Lutego

Niemieckie sprawozdanie z 19 lutego opiewało „Na Zachodzie przy nieprzejrzystym czasie, na Wschodzie przy silnem zimnie nic znaczącego" Zaś 22 opiewa: Z żadnego frontu nie doniesiono o znaczniejszych walkach. W rubryce: Robota łodzi podwodnych codziennie zapisane są niszczące czyny niemieckich. Przyczem wstrzymują one wyjazd handlowych statków.

2175 156

W głównym Wydziale niemieckiego parlamentu sekretarz stanu spraw zagranicznych Zimmermann wyraził ufność niezachwianą, że cel wojna broni podwodnych łodzi osiągniętym zostanie. – Sekretarz stanu cesarskiego urzędu marynarki Capelle że oczekiwanie marynarki ~~z wojna b~~ ~~ze sa~~ z bezgranicznego zastosowania wojny podwodnemi łodziami nie tylko ziszczonem ~~zostało~~ ale przewyższonem zostało. Nie ma powodu w jej rozpoczęcia liczyć się z utratą choćiażby jednej łodzi. Na Śródziemnem Morzu niemal nie istnieje czynność handlowych statków. Żegluga neutralnych państw ustała prawie. – Na ogół może marynarka z wielką ufnością oczekiwać dalszego rozwoju wojny podwodnemi łodziami. – Sekretarz stanu spraw wewnętrznych Helfferich stwierdził znaczne po-=gorszenie zaopatrzenia Anglii w niezbędne artykuły potrzebne oraz jej sprzymierzeńców i neutralnych we węgiel. Cyfry wykazują że zaopatrzenie Anglii zbliża się do

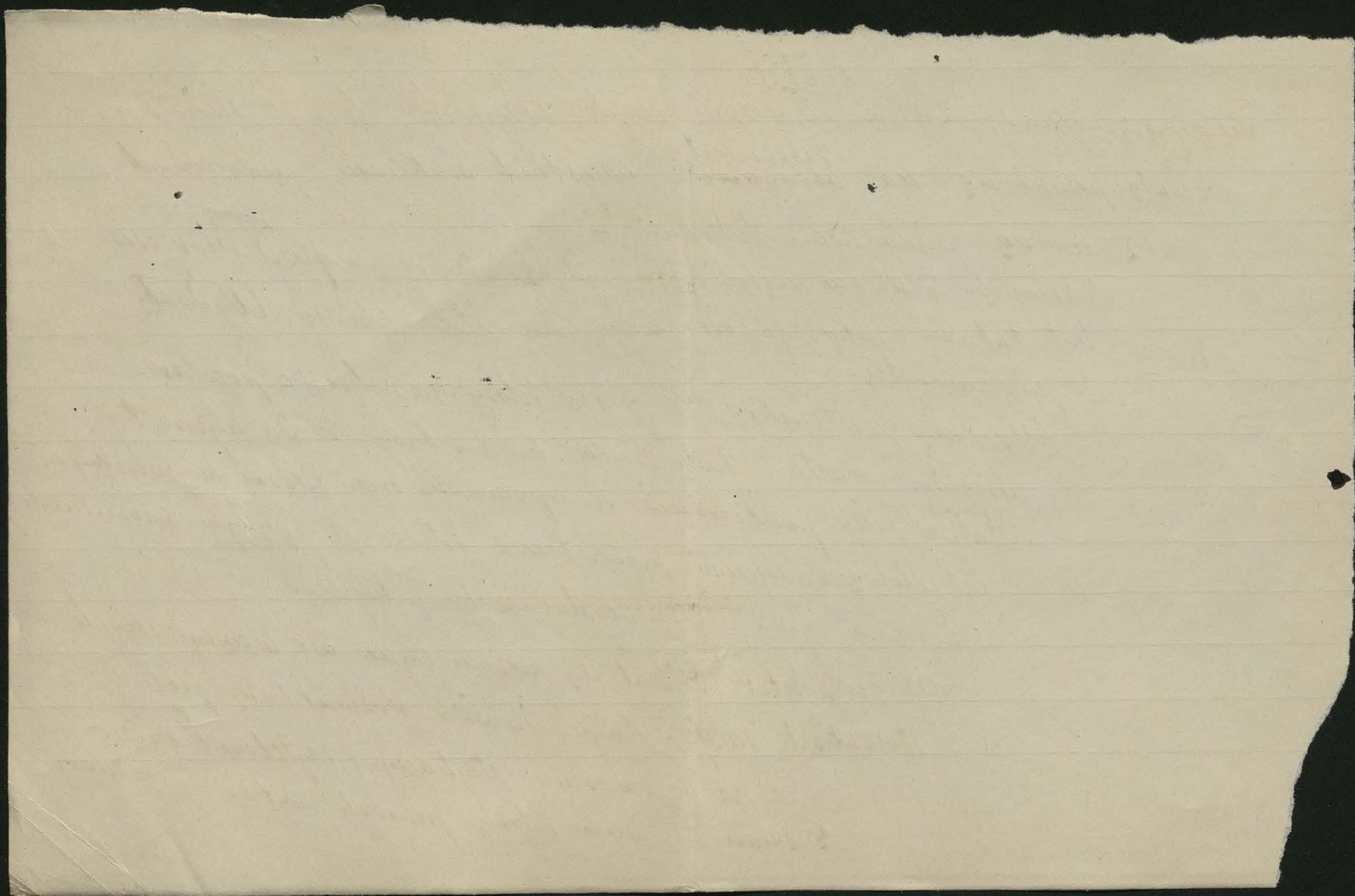
2156 157

niebespieczeństwa. Także z gospodarczych względów liczyć można z całą pewnością na ~~osiągnięcie~~ ziszczenie wszystkich oczekiwań połączonych z wojną podwodnemi łodziami.–

Niemogłoby to ulegać wątpliwości gdyby stan rzeczy pod morzem i na morzu był takim, jako go odrysowano na stole Głównego Wydziału parlamentu.

W sejmie peszteńskim hr. Tisza który niewolniczo powtarza wszelkie hasła i twierdzenia niemieckiego rządu wyraził także silne przekonanie że uprawiona bronią którą chwyciliśmy się jest celową i zapewni powodzenie. Które jest jedynym warunkiem możliwie rychłego i zadawalniającego pokoju.–

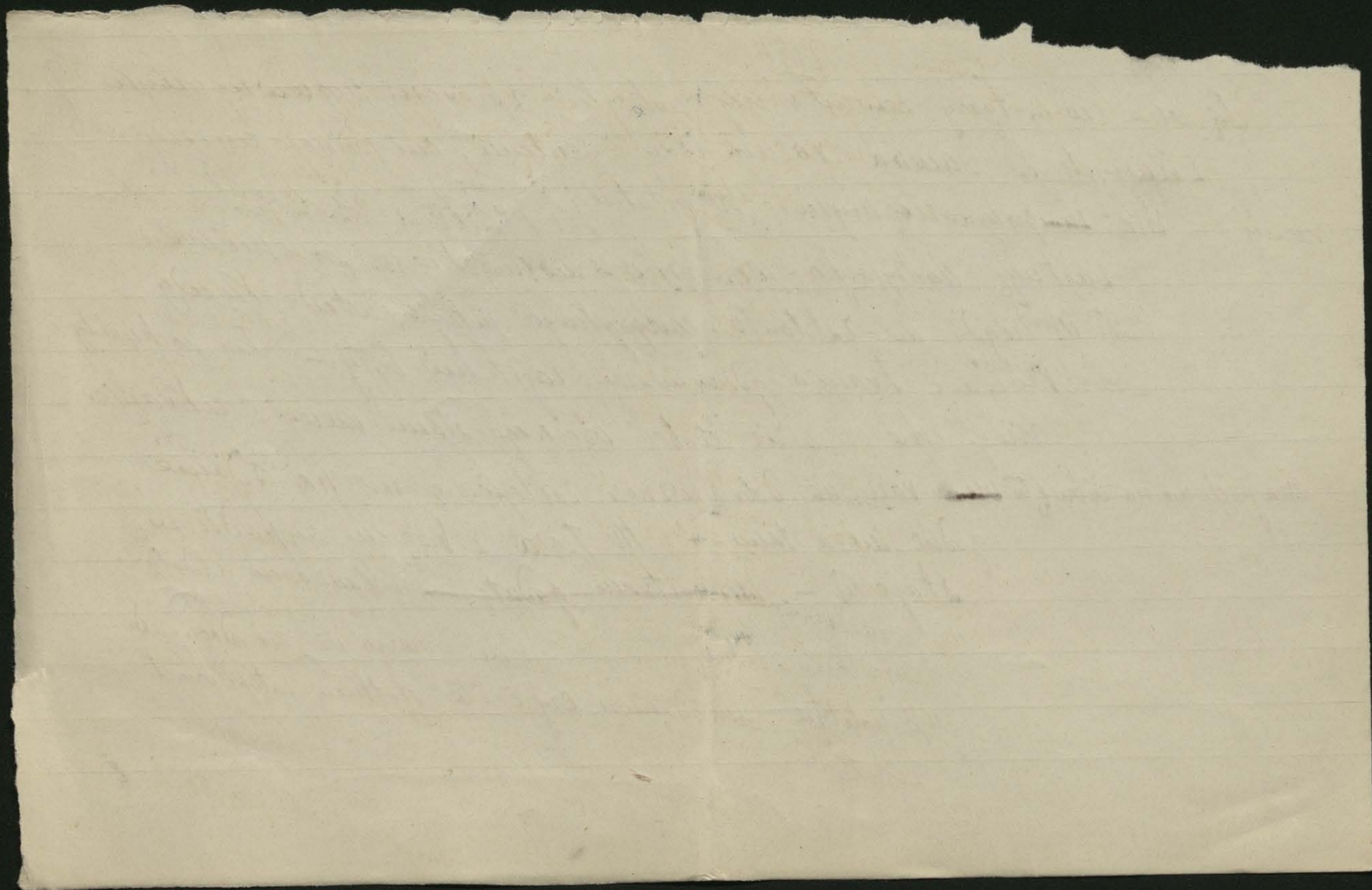
Hr. Tisza który okazał się mężem czynu we wewnętrznych stosunkach swojego kraju, dziwnie rozwlekłym jest w mowie aż do znużenia słuchaczy i czytelników.– Znam też wielu którzy przestali czytać jego mowy.

2757 158

Są one co się tyczy zewnętrznej polityki zbiorem rozwadnionych lub znanych od dawna rozumowań i sentencji, ani jednej wyższej lub nowej nie ~~m~~ przynoszą myśli. W ostatniej, powiedział, że wielkie zasługi austryjacko-węgiersko-niemieckiego przymierza iż nigdy nie zakłócono europejskiego pokoju, atedy, kiedy Rosja i Francja gdzieindziej zajętemi były.– Tej pochwały mógł sobie oszczędzić wobec obecnego stanu rzeczy i zakrawa ona jedynie na ironię ~~[illegible]~~ raczej na dobroduszność zaślepioną niż na żądanie godne męża stanu.– Hr. Tisza z biegiem wypadków staje się – ~~ministrem gadułą~~ Madziarem gadułą.–

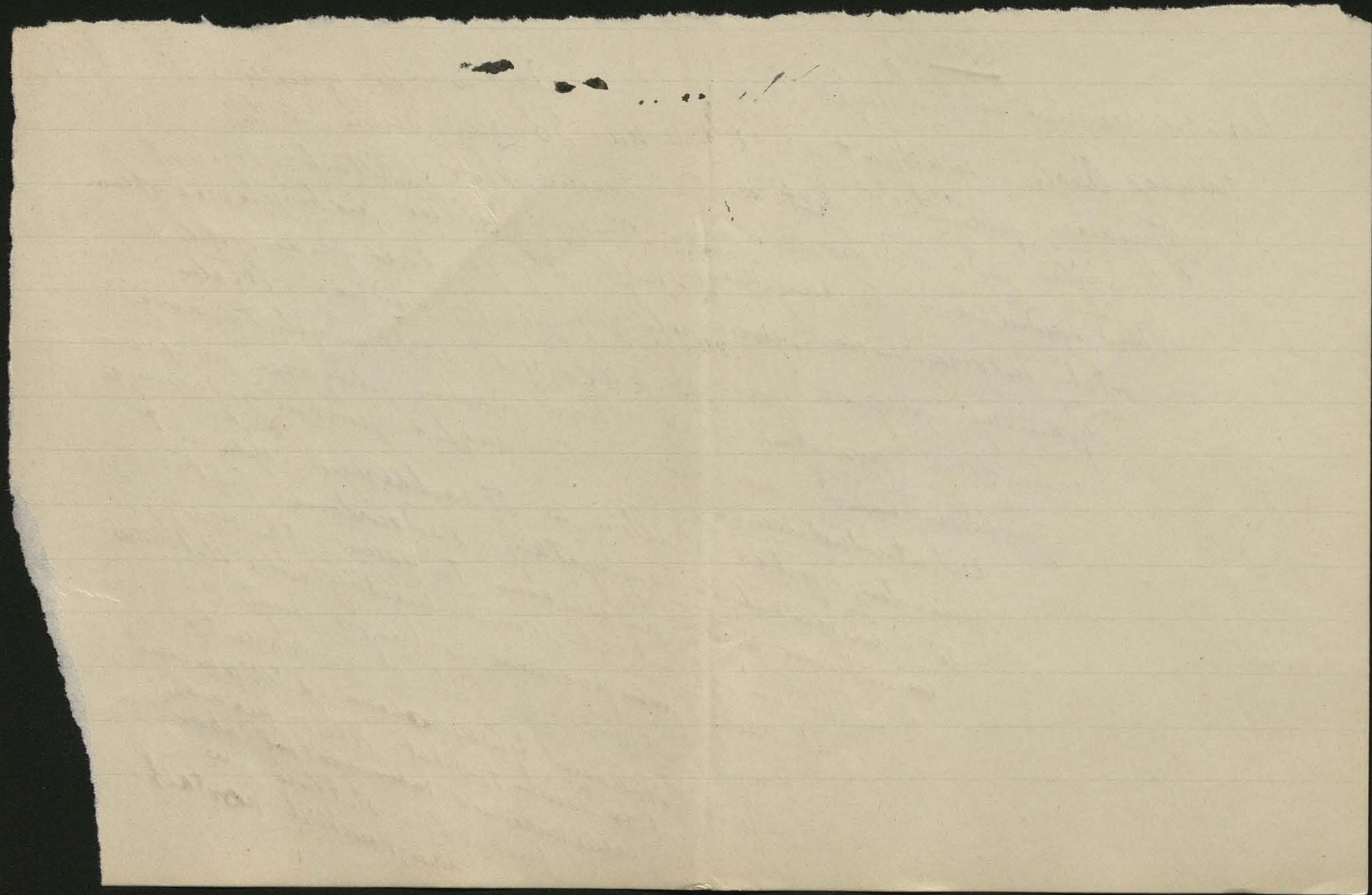
Ze strony angielskiego rządu oświadczono iż nie odpowiada jego polityce zawiadamianie Rosji i ile statków zatopionych zostało

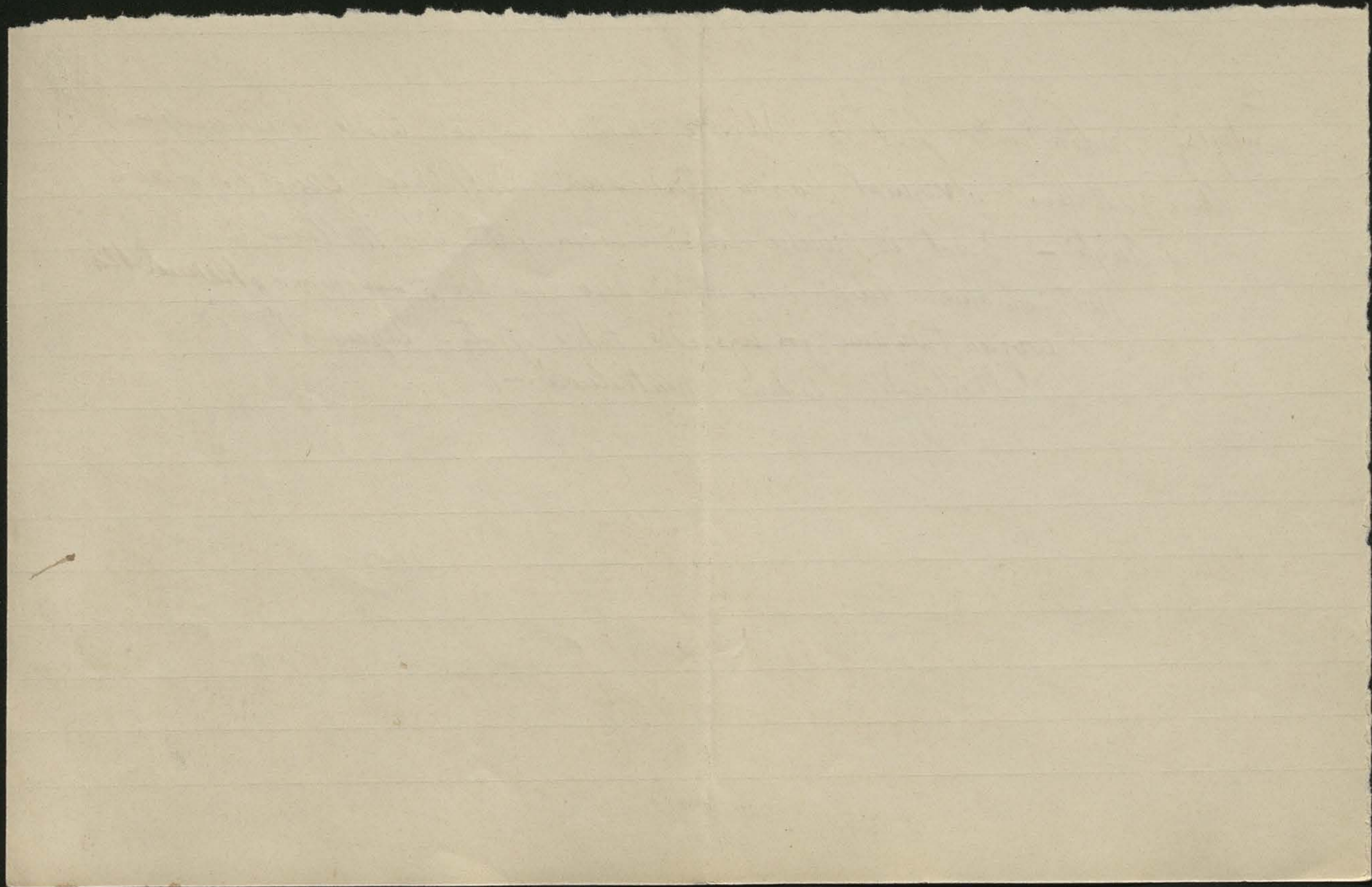
Dzisiejszy minister Lloyd George oświadczył w izbie gmin że
tonnage Anglii zmniejszył się z 50 na 30 milionów a to
głównie z powodu opatrzenia Francji, Rosji i Włoch. Przyznał
że wojna podwodnemi łodziami stwarza wielkie niebezpieczeństwo
Rząd spodziewa się że znajdzie środki aby je zażegnać, ale
byłoby nierozsądkiem opierać politykę na tej nadziei. Trzeba
ograniczyć przywóz pewnych i zatrzymać zbytkowych towarów
i zwiększyć produkcji zboża. Skoro władzy program przeprowa-
=wadzony zostanie ~~będzie~~ ~~na~~ będzie mogła Anglia sprostać najgorszym
ewentualnościom —

Jeneralny dyrektor Ballin w Hamburgu zapewnił
że admiralicja najzupełniej zadowolona jest
z wyników wojny podwodnemi łodziami; głównym jej
celem nie tyle jest zatapianie wielkiej ilości statków
jak raczej ~~prze~~ przerwanie żeglugi z Anglii i do
Anglii a ten początek można za osiągnięty

Między Stanami Zjednoczonemi a Niemcami
jest ~~to~~ zawarty traktat który ~~zabór ich~~ ~~st~~ zabór
uniemożebnia statków niemieckich w
amerykańskich portach

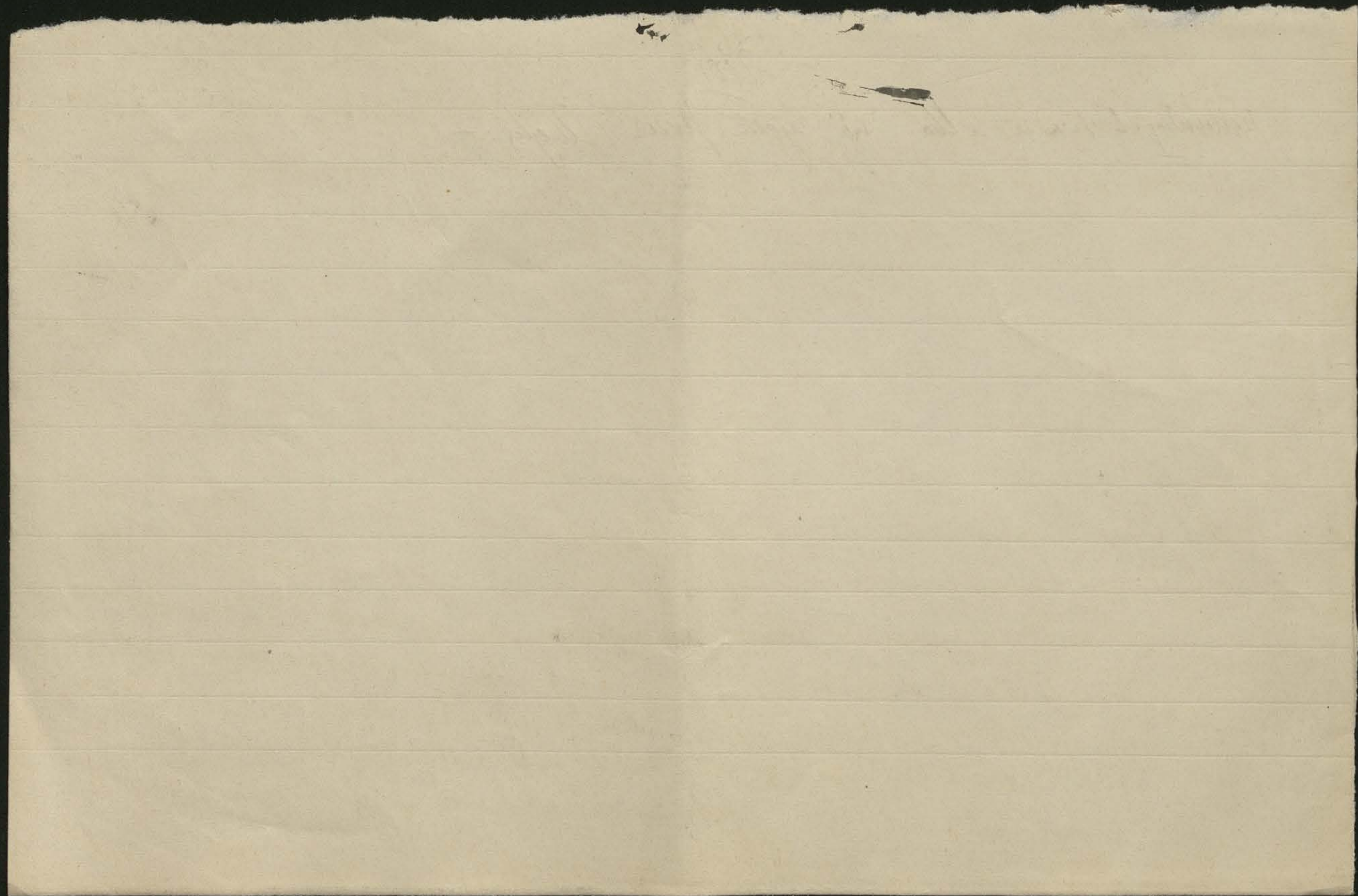

Tutejszy holenderski poseł de Weede mówił mi że według wiadomości które z Hollandii otrzymał, wojna łodziami, dotkliwie czuć się daje w Anglii.— Dodał że wielce uciążliwem jest dla Hollandii postępowanie Anglii i że budzi ono niechęć; ~~ale tego~~ niemiecka wojna łodziami jej wyrządza takie straty. Zapewniał że Hollandia zachowa neutralność.—

Urzędowa London Gazette ogłasza w odpowiedzi na niemieckie
Memorandum o wojnie podwodnemi łodziami „ które
w koncepcji jest sprzeczności ze zasadami międzynarodowego
prawa, wymaganiami ludzkości i obowiązkami nieprzyja=
=ciela" ~~nowe~~ rozporządzenia zmieniające raczej uniemo=
=żliwiające handlowe stosunki neutralnej żeglugi z nieprzyja=
=cielskiemi ~~państwami~~ mocarstwami i państwami, a to
przez rewizję; względnie ~~...~~ ~~Konfiska~~ zajęcie, ~~względnie~~ konfiskatę neutralnych
statków które nie zawitają do angielskich lub przynależnych zaniem portów a udrążają ~~statków udających się~~ do nieprzyjacielskich portów ~~lub~~
oraz wiozących nieprzyjacielski lub dla nieprzyjaciela
przeznaczony wszelki towar. — Rozporządzenie
ma na celu zmuszenie neutralnych statków do ~~zaw~~ zawitania
do angielskich portów, zkąd zniewolone będą przedsięwziąć
jazdy na rzecz Anglii — Neutralnym statkom powstaje
albo wystawienie się na niebezpieczeństwo ze strony niemieckich

powstańczych twierdzy albo na zajęcie przez Anglię —

2162 163

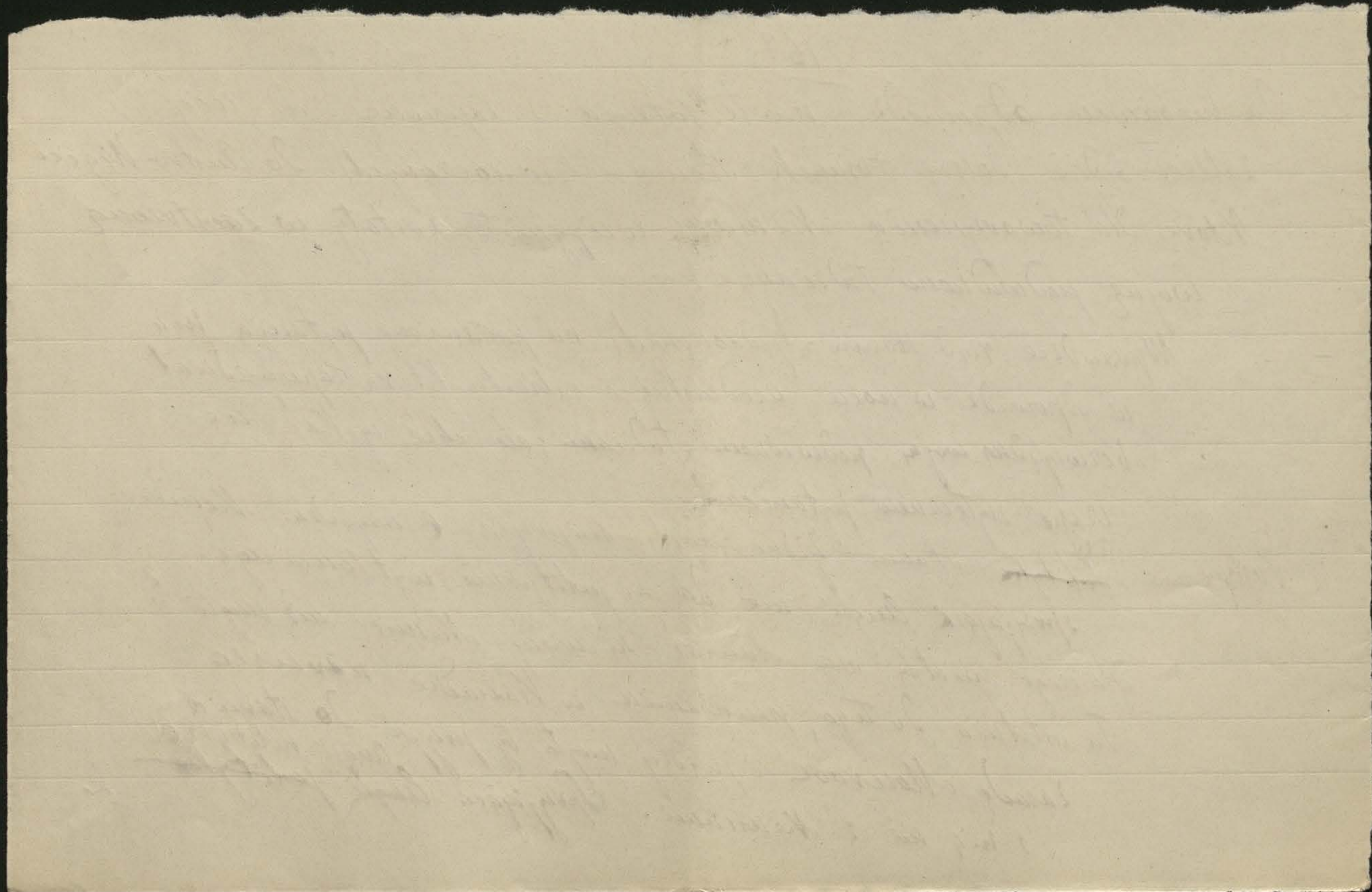
Ambasador Stanów-Zjednoczonych we Wiedniu wręczył ministerium spraw zagranicznych Aide-Memoire w którem powołując się na poprzednie ~~oświadczenia~~ zapewnienia Austro-Węgier co do obchodzenia się z handlowemi statkami, oznajmia iż o ile nie przedsięwezmą ucieczki lub oporu, zniszczonemi nie zostaną przed zabezpieczeniem podróżnych, oraz że każdy uzbrojony statek poczytanym będzie za wojenny. Rząd Stanów Zjednoczonych żąda ostatecznego i jasnego zawiadomienia, w następstwie noty która zapowiedziała bezwzględną wojnę podwodnemi łodziami, jakie C.K. rząd zajmuje stanowisko w prowadzeniu wojny podwodnemi łodziami, i czy poczytuje, powyższe dawne ~~oświadczenia~~ zapewnienia za zmienione albo cofnięte. — Albowiem ową notą zdaje się być ~~zmienionem~~ mniej lub więcej zmienionem zapewnienie że statki które nie przedsięwezmą ucieczki lub oporu nie będą bez poprzedniego zawiadomienia i uratowania ludzkiego życia, zatopionemi. — Tutejsze ministerium spraw zagranicznych

~~216~~3 164

Da niebawem odpowiedź na te pytania i zapewne od niej zależeć będzie dalszy stosunek Stanów-Zjednoczonych do Austro-Węgier które dla towarzyszenia Niemcom wciągnięte zostały w zaostrzoną wojnę podwodnemi łodziami.–

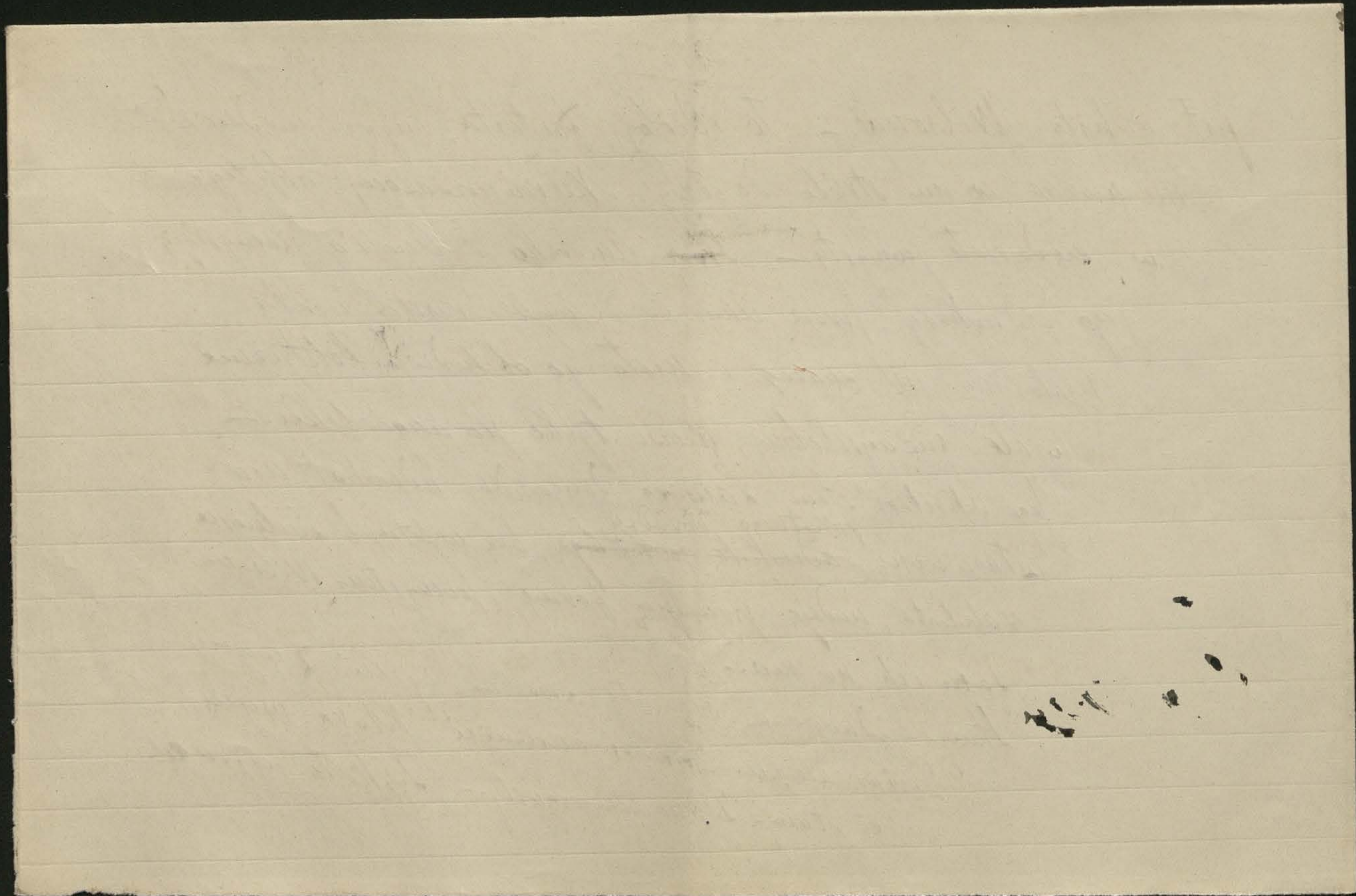
Wprawdzie rząd Stanów-Zjednoczonych na postawione pytania ma już odpowiedź w nocie wiedeńskiego gabinetu który zapowiedział bezwzględną wojnę podwodnemi łodziami, ale chce zyskać na czasie zbytecznem pytaniem.–

Postępowanie rządu ~~polityka~~ Stanów-Zjednoczonych nieprzyjazne względem Niemiec, sprzyjające Anglii, nie da się politycznie wytłumaczyć.. Dlaczego miałyby one obawiać się wojny Niemiec niż Anglii? Ta ostatnia, do tego, panowaniem w Kanadzie narusza zasadę Monroe i prędzej mogłoby przyjść do starcia z nią niż z Niemcami. Anglii polityka ~~Sprzyjająca Anglii polityka~~

jest osobistą Wilsona. – To ideolog, fantasta, nigdy wiedzieć nie można co mu strzeli do głowy. Niezrównoważony obfituje w ~~niedojrzałe~~ nieobliczalne pomysły. – ~~Poza~~ Ameryka i Anglia zamykają jego widnokrąg, poza Ameryki i Anglii reszta świata mało mu jest znaną i mało go obchodzi. Polityczniek wcale niewyszkolony, mówi tylko po angielsku. – Jego sekretarz stanu Lansing, drugorzędny adwokat, ma właściwości pokątnego doradcy ~~adwokata pokątnego~~, bez wybitnych zdolności, rabulista, nadaje prawną formę pomysłom Wilsona, sam ich nie ma. –

Stany-Zjednoczone odniosły znaczne zyski z wojny dostarczaniem broni i amunicji które wojna i Stany-Zjednoczone żywiły. – Zyski te ciągnąc

mogły tylko z mocarstw Porozumienia, i środkowym dostawcami wojennych zasobów nie mogły, bo temu przeszkodziła by Anglia na morzu. Zresztą środkowe mocarstwa miały ~~i mają~~ ich dostatecznie. To jedyny zrozumiały powód sprzyjania Porozumieniu, niedostateczny aby pchnąć do wojny raczej przeciw niej przemawia on. Winna by ona bowiem głównie spotęgować pomoc w broni i amunicji udzieloną Porozumieniu podczas gdy własna potrzeba ograniczyć by ją musiała. Wojna zwiększyć by mogła zastępy amerykańskich ochotników, którzy już ~~[illegible]~~ i dziś walczą w szeregach zachodnich mocarstw, mianowicie w kanadyjskim kontyngencie.

Z zachowania się Wilsona wnosić by można, że podczas gdy przemawiał za europejskim pokojem, pragnie przedłużenia europejskiej wojny dla dalszych ~~[illegible]~~ zysków ze sprzedaży broni i amunicji. –

Żona tutejszego ambasadora Stanów Zjednoczonych, powiedziała onegdaj szwedzkiemu ministrowi Beck-Friise, iż mniema iż w przyszłym tygodniu opuści Wiedeń

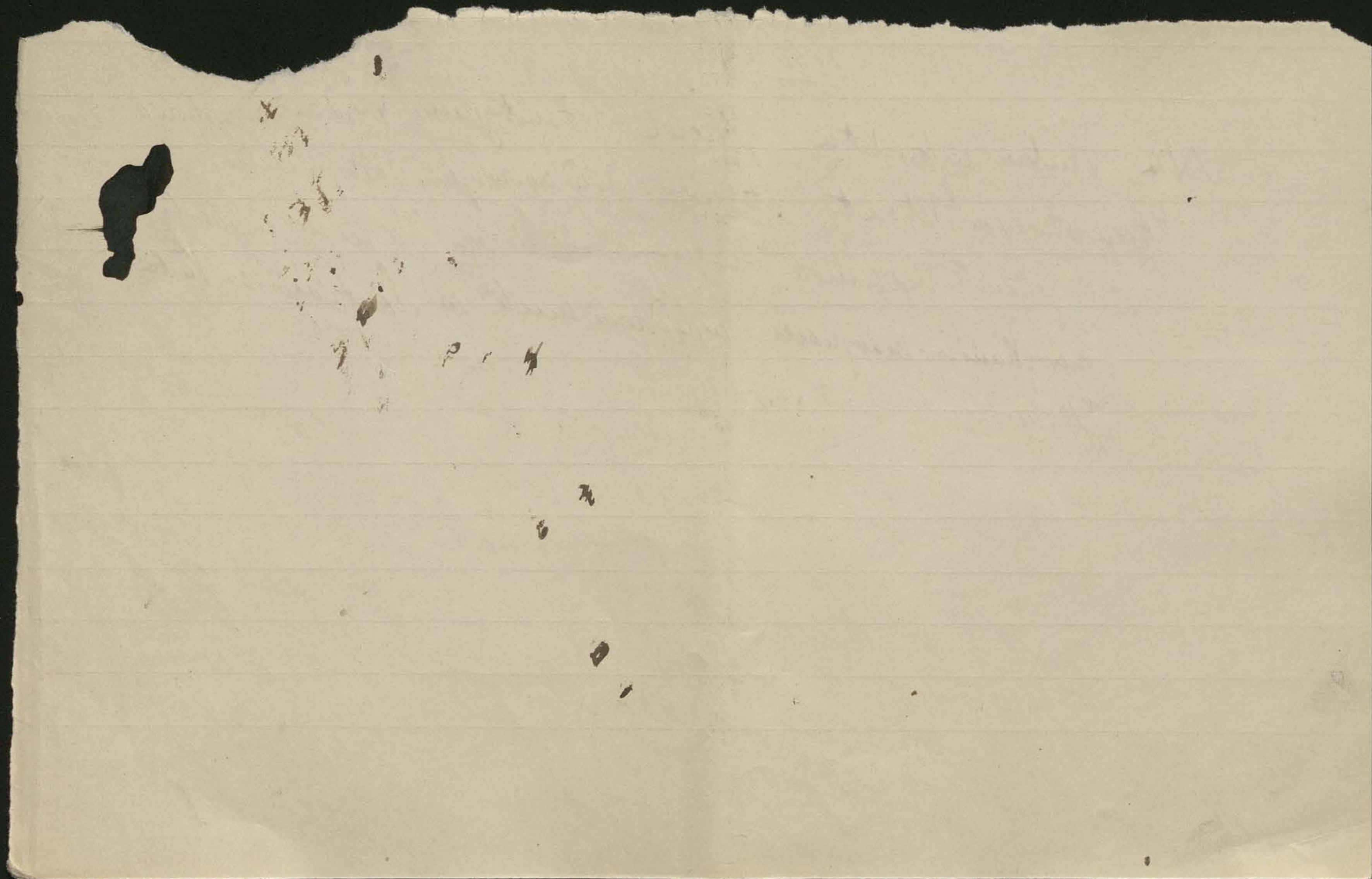
Na Kubie wybuchła przeciw tamtejszemu rządowi rewolucja

Kuba stwarza kłopoty Stanom-Zjednoczonym. Na jej czele

stoi jenerał Gomez ~~[illegible]~~ wrogo dla nich usposobiony

Amerykańscy marynarze wylądować mieli w Santiago na Kubie

Także w Portorico zaszły rozruchy

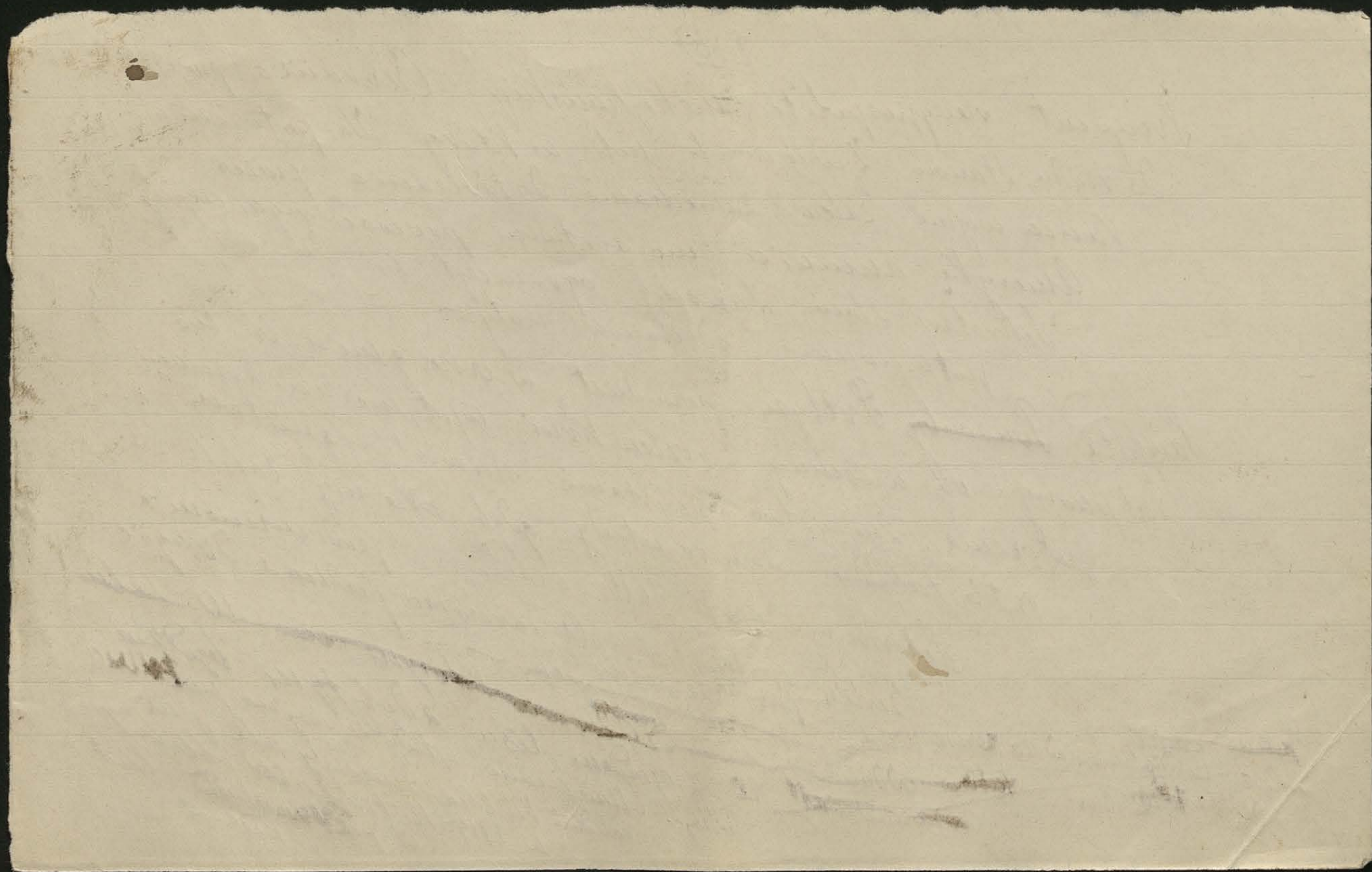

~~2167~~ 168

Prezydent rzeczypospolitej meksykańskiej Carranza przesłał
do rządu Stanów-Zjednoczonych noty w której dla położenia
końca wojnie zaleca zaniechanie dostarczania przez
Ameryki amunicji mocarstwom prowadzącym wojnę
Sekretarz stanu Lansing ograniczył się do
potwierdzenia odebrania noty —

Pacyfista ~~Ponsonby~~ Pringan powiedział w izbie gmin iż nie
jest pewny czy urośniemy rozlew krwi wystarczy na zmianę
położenia zwycięstwo powstanie nierozstrzygniętem
byłoby ~~takiem~~ rozstrzygniętem dopiero wtedy gdyby Niemcy zajęli
Petersburg - Paryż albo mocarstwa porozumienia i drugie
a zarówno jedno i ~~Wilhelm~~
Berlin i Wiedeń jest niemożliwem ~~niemożliwem~~ — ~~którą~~ z dobytym będzie ~~potrwa~~

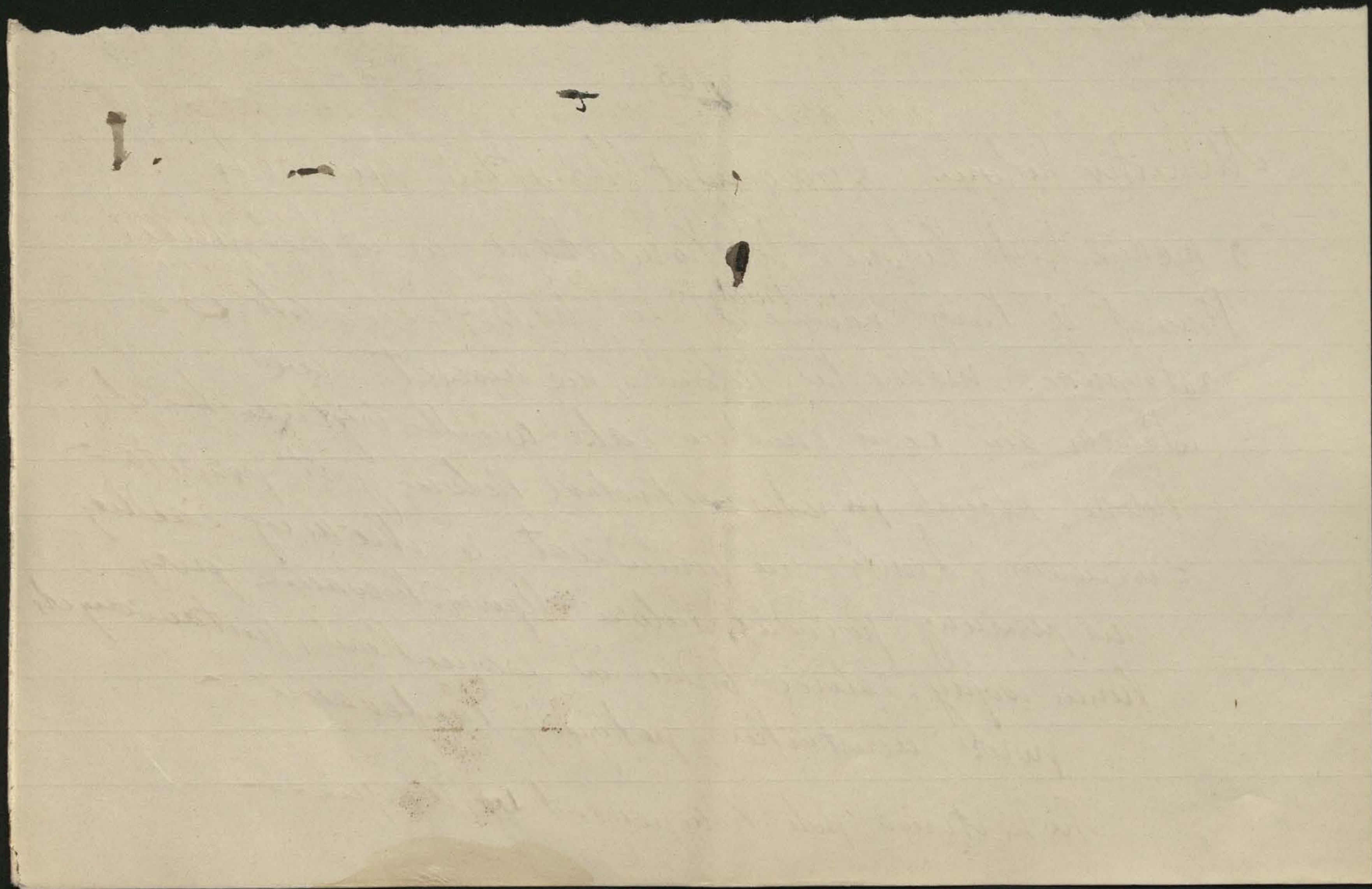
~~Jakaś zaniedba~~
Jakaś zaniedbana przepowiednia cesarza Wilhelma jest ~~niemożliwem~~ ~~jakaś oddalenie~~ ~~intrygi~~ ~~zapowiedział~~ że z opadem liści
w tece ~~1914~~ 1914 r.
jesień - Mniemano wtedy że wojna potrwa miesiący ale już
zaledwie kilka ~~obecnie~~ ~~około~~ lat
w 1914 r. ~~tych~~ ~~potrwa~~ pięć —

~~2168~~ 169

Minister Kolonii Long dał do słów surowych o niemieckich koloniach komentarz w izbie gmin. Tłomaczył iż kiedy nadmienił że W. Brytania chce zatrzymać niemieckie kolonie, nie mówił we własnem ani rządu imieniu, ale wielkobrytańskich kolonii, których jako sekretarz kolonii jest przedstawicielem. Zresztą nie powiedział, że Niemcy żadnej nie powinny posiadać kolonii. Uporządkowanie przy końcu wojny, zależeć będzie od warunków, postanowionych przez uczestników pokojowej konferencji.—

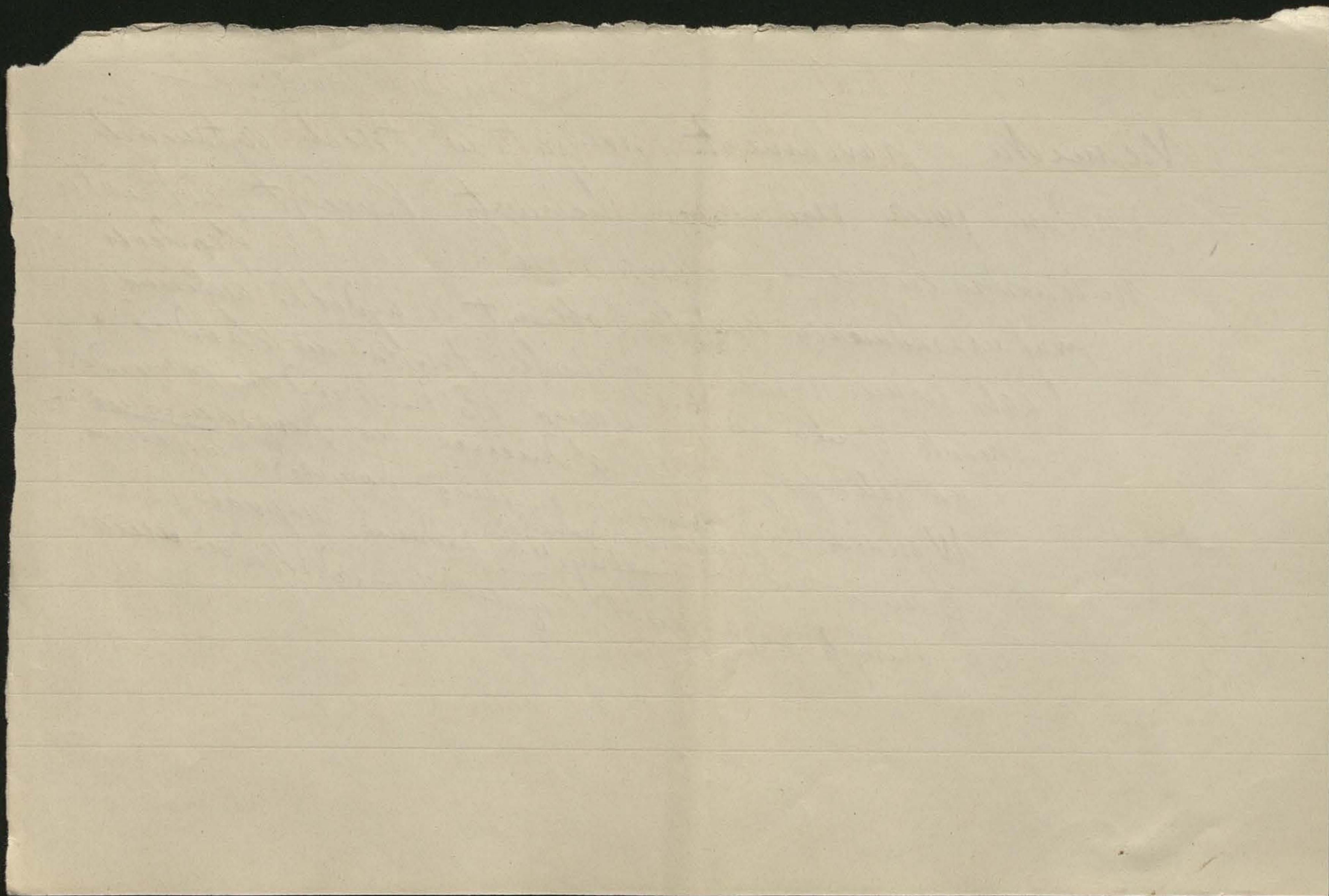
Tu się otwiera pole kompensat w Europie.—

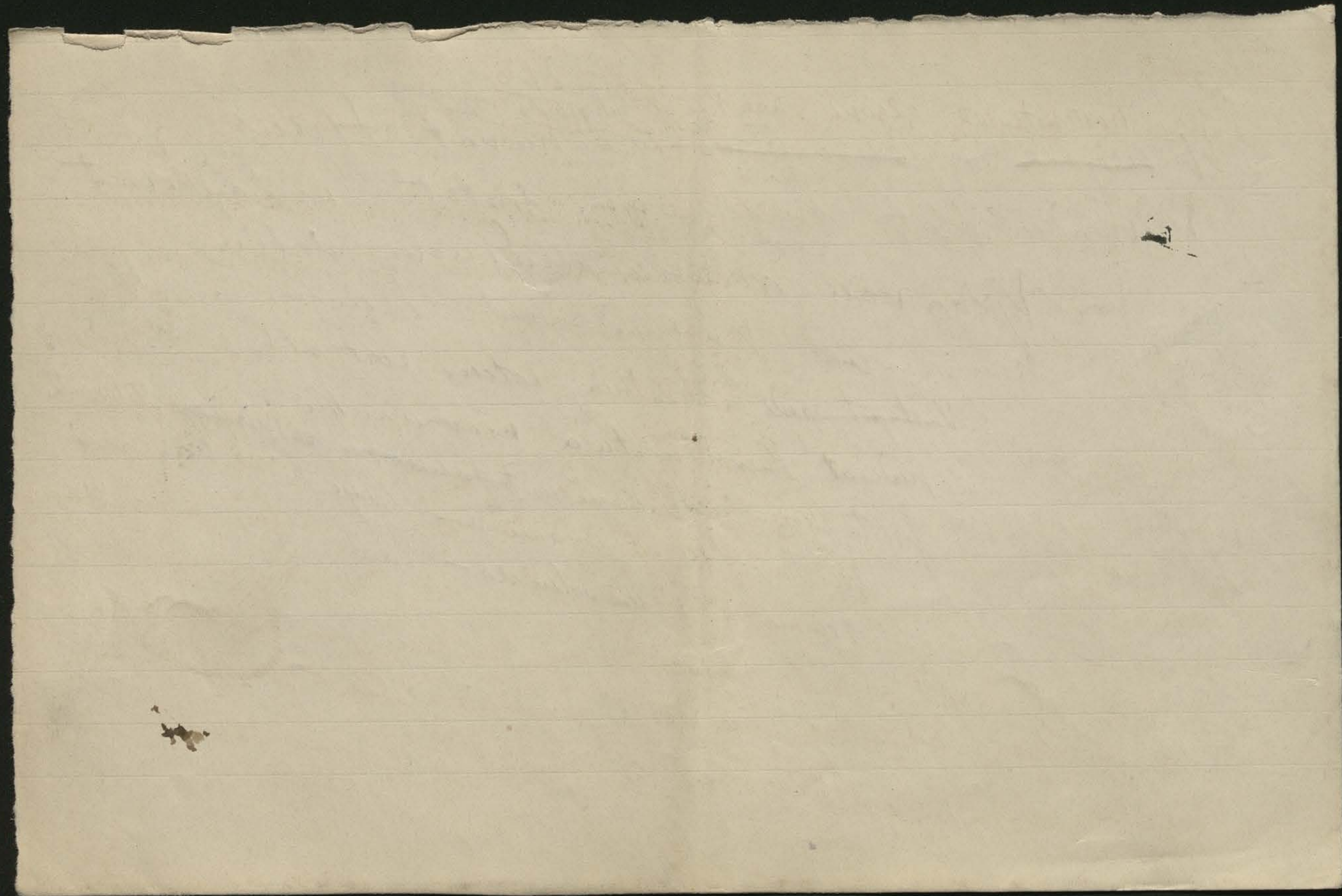
~~2769~~ 170

na jednem posiedzeniu

Niemiecki parlament przyjął w trzech czytaniach
żądany przez rząd nowy niebywały kredyt piętnastu
miliardów koron.— Sekretarz stanu skarbu hr. Röder[n]
przy uzasadnieniu kredytu, obliczył że wydatki wojenne
całej ziemi wynoszą w tej chwili trzysta miliardów przypada
mark i nawet więcej z czego sto miliardów przypada ~~porozumienie~~..
na czteroporozumienie a dwieście na przyjaciółka wojenna.
W mowie rząd wystąpił z nową
Po zwycięstwie będziemy mogli odpowiedzieć ~~odpowiemy~~ na żądanie naprawy
nieprzyjaciół, żądaniem — odszkodowania.—

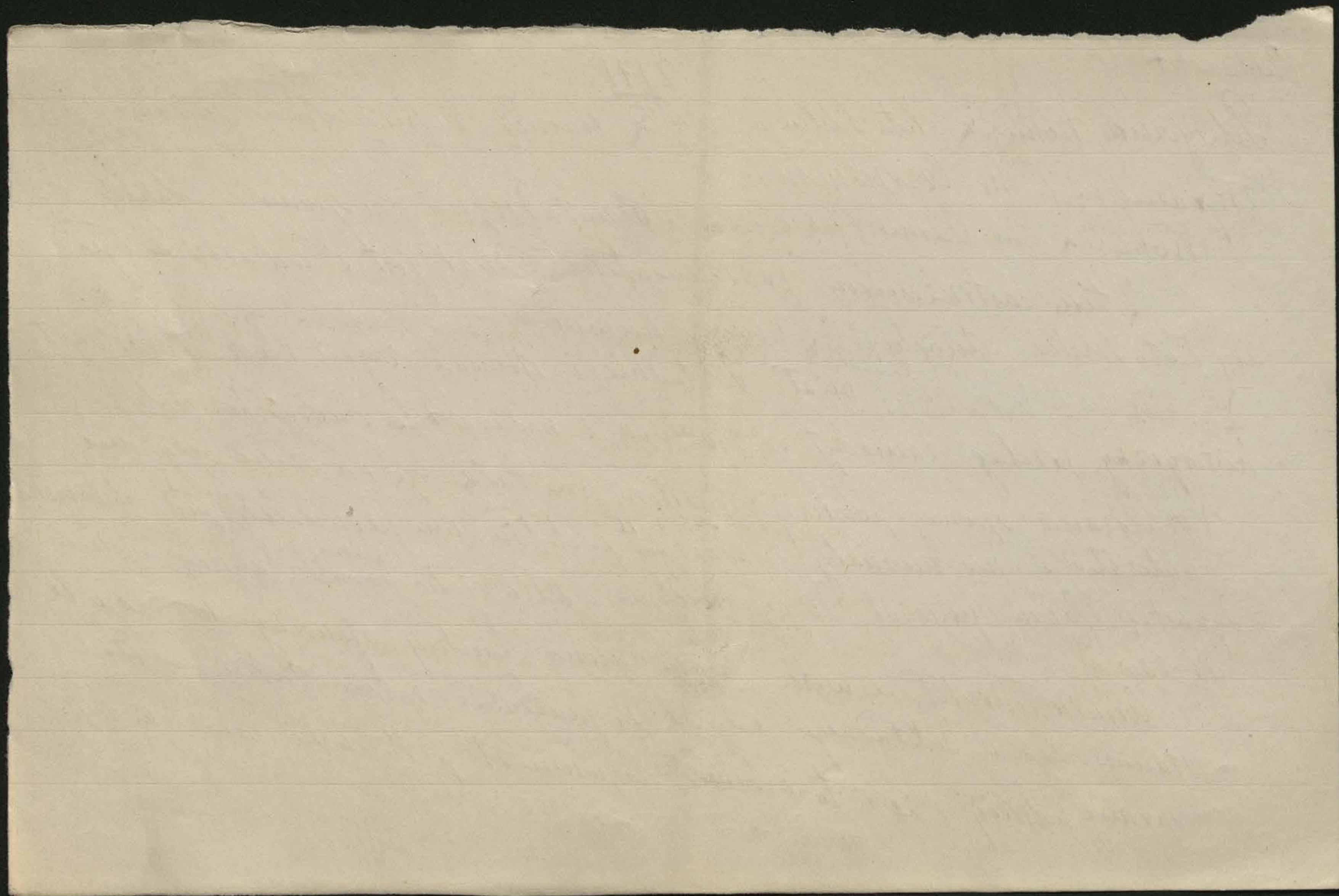

W ~~wojnie~~ następstwie ~~światowego~~ zgonu wielkiego ~~austryjacko~~-węgierskiego ~~ad~~ admirał Haus dowódca floty mianowany został wiceadmirał Njegovan a naczelnikiem sekcji marynarki kontradmirał Kailer. ~~Nastąpił podz~~ Zarządzony zatem został podział kierownictwa marynarki. Jest to znowu wykonaniem ~~testamentu~~ niespisanego testamentu Arc. Franciszka-Ferdynanda – zdaje się że Cesarz monarcha trzyma się go niewolniczo –

Subkomitet 2171 172

Polityczny Komisja Koła Polskiego odbyła naradę z ministrem spraw
zagranicznych hr. Czerninem.
Komisja i hr. Czernin są obecnie bezwładnemi w sprawie polskiej...
Z tem zastrzeżeniem zrozumiałem jednak jest i wskazanem było
aby Koło Polskie zetknęło się z nowym ministrem.
Prezes Koła Polskiego Biliński miał dokładnie i stosownie zagaić rzecz. Przedstawił
historyczny przebieg, zaznaczył iż życzeniem i nadzieją było austryjacko-polskie
rozwiązanie sprawy polskiej, że skoro przestało być na czasie, czy nie
należałoby i nie możnaby nadać jej kształtu unii personalnej pod habsburgską
dynastią. Poczem przeszedł do wyodrębnienia Galicji, jako częściowego wynagrodzenia
za zawód
Hr. Czernin odrzekł, że wobec niewiadomości, wielkiej ofensywy niczego
stanowczego i dokładnego nie da się powiedzieć, zatem także co do o
sprawie polskiej, że i to o czem wspominał p. Biliński, zamiast być

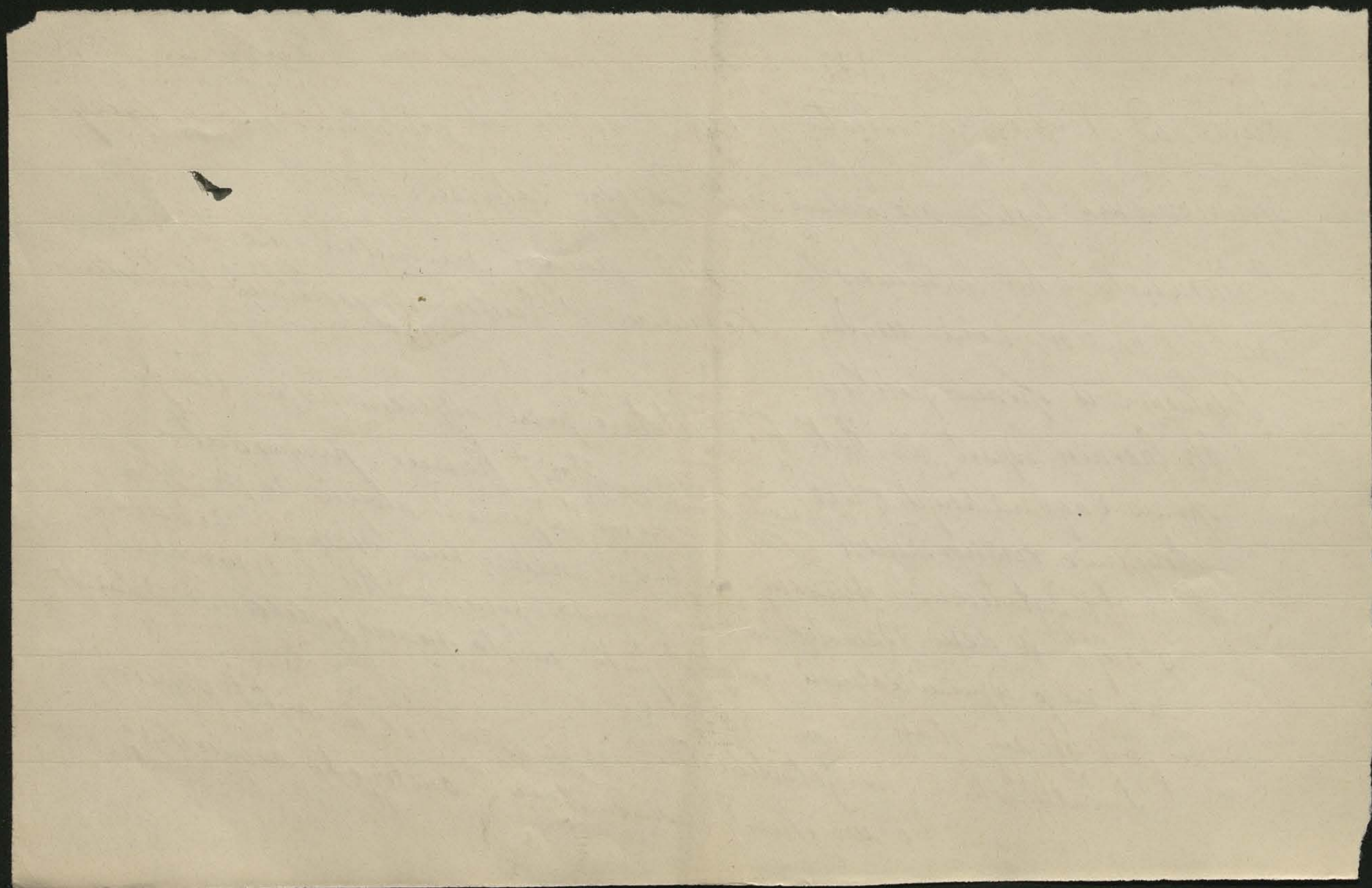

musi od końcowego obrotu rzeczy i należy do przyszłości. Co się tyczy wyodrębnienia Galicji, nie ~~należy~~ jest ono ~~do~~ wz jego zakresie. —

P. Daszyński i hr. Gołuchowski zwrócili uwagę ministra na to, iż nie ma równorzędności między Niemcami i Austro-Węgrami w Królestwie Polskiem i w sprawie polskiej.

Hr. Czernin odparł, iż tak było istotnie przed objęciem przez niego spraw zagranicznych, lecz że temu położył koniec, przywrócił i utrzymuje równorzędność. Oraz samodzielność w ~~polskiej~~ polityce. ~~Nie może być odporne działaniom za przeszłość~~ nie jest dostatecznie obeznany z nią i należy mu oszczędzić zdania o niej. W czem zdawałaby się być nagana poprzednika i zwracanie na niego odpowiedzialności za obrót jaki wzięła sprawa polska. Przedstawił jej obecny stan.

P. Daszyński i hr. Gołuchowski ten (wielce ostro jak to zwykł czynić) przemówili o wojskowej administracji austryjacko-węgierskiej

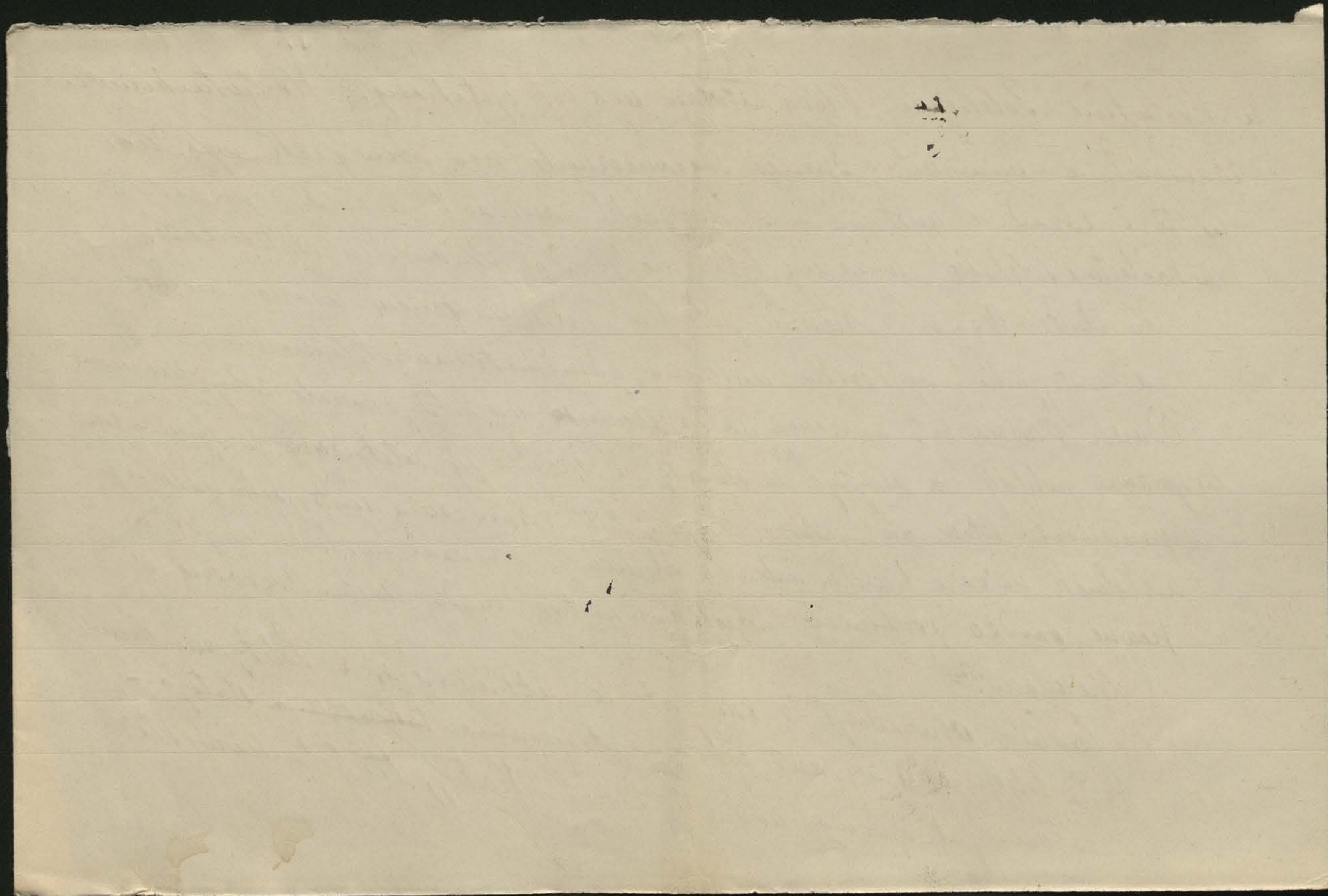
2173 174

w Królestwie Polskiem, która istotnie ma być opłakaną. Hr. Gołuchowski zauważył, że ministerstwo spraw zagranicznych ma obowiązek wglądać w to i zaradczo wystąpić.- P. Daszyński zauważył że kiedy z początku w Królestwie Polskiem, wyraźną była miłość do Niemiec a skłonność do Austro-Węgier, Niemcy potrafili postępowaniem usunąć miłość a austryjacko-węgierska wojskowa administracia skłonność!-

Odnieść można było wrażenie, że hr. Czernin nie hołduje wcale zobojętnieniu w sprawie polskiej, że poczytuje ją za otwartą a dzisiejsze jej załatwienie za tymczasowe i przejściowe który nie wyklucza w przyszłości rozwiązania austryjacko-polskiego jakkolwiek na razie liczyć się należy z obecnem.- Przyczem dostrzedz przyszło pewne, bardzo zrozumiałe współzawodnictwo między Austro-Węgrami i Niemcami.-

Hr. Czernin oświadczył, iż rad jest że zetknął się z Polityczną Komisją Koła Polskiego i wyraził życzenie utrzymania ~~takowego~~ stałego.-

To też - jak opiewa urzędowy komunikat „Hr Gołuchowski

2174 175

dał, w imieniu obecnych, wyraz jednomyślności ze zapatrywaniami wypowiedzianemi przez ministra spraw zagranicznych, podziękował za udzielone objaśnienia i oświadczył że Koło Polskie chętnie uczyni użytek z wezwania hr. Czernina, do ścisłej zamiany z nim myśli"

W Kole p. Dawid Abrahamowicz rzekł porufnie do hr Czernina iż w długim publicznym zawodzie nauczył się cierpliwości, na co minister odpowiedział, iż więcej nie ~~należy się teraz~~ wskazany jest teraz – wszystkiem Niedyskolwiek.

Dowiadują się z jenerał Diller ustąpić ma z galicyjskiego namiestnictwa, co pociągnie za sobą inne, dalsze zmiany. –

24 Lutego

=

K. k. Österreichische Staatsbahnen.

CXXII

176

3 Marca 1917. r

2185-2208

Allg. Form. Nr. 182 g.

CXXII

177

Nierówne terytorialne zmiany.—
Mowa Kanclerza Bethmana—
Mowa hr. Westarp. Stanowisko
Konserwatystów.— Mowa z uznaniem
dla rządu narodowo-liberalnego posła
Schiffera.— Mowa posła Seydy.
Przywitanie w parlamencie ks. Ferdynanda
Radziwiłła i jego przemówienie.—
Orędzie prezydenta Wilsona do Kongresu—
Zatopienie Laconii. Sekretarz stanu
Zimmermann o pośrednictwie szwajcarskiego
posła. Przymierze Niemiec z Meksykiem.
Uchwały izby deputowanych i senatu
w Waszingtonie. Niemieckie
torpedowce w Kanale La Manche
Zaostrzona wojna podwodna. Tadziano
i jej wyniki— Orlans i Rochester
przybyły z Ameryki do Francji—
Powodzenie tadzie w Morzu
Śródziemnem—

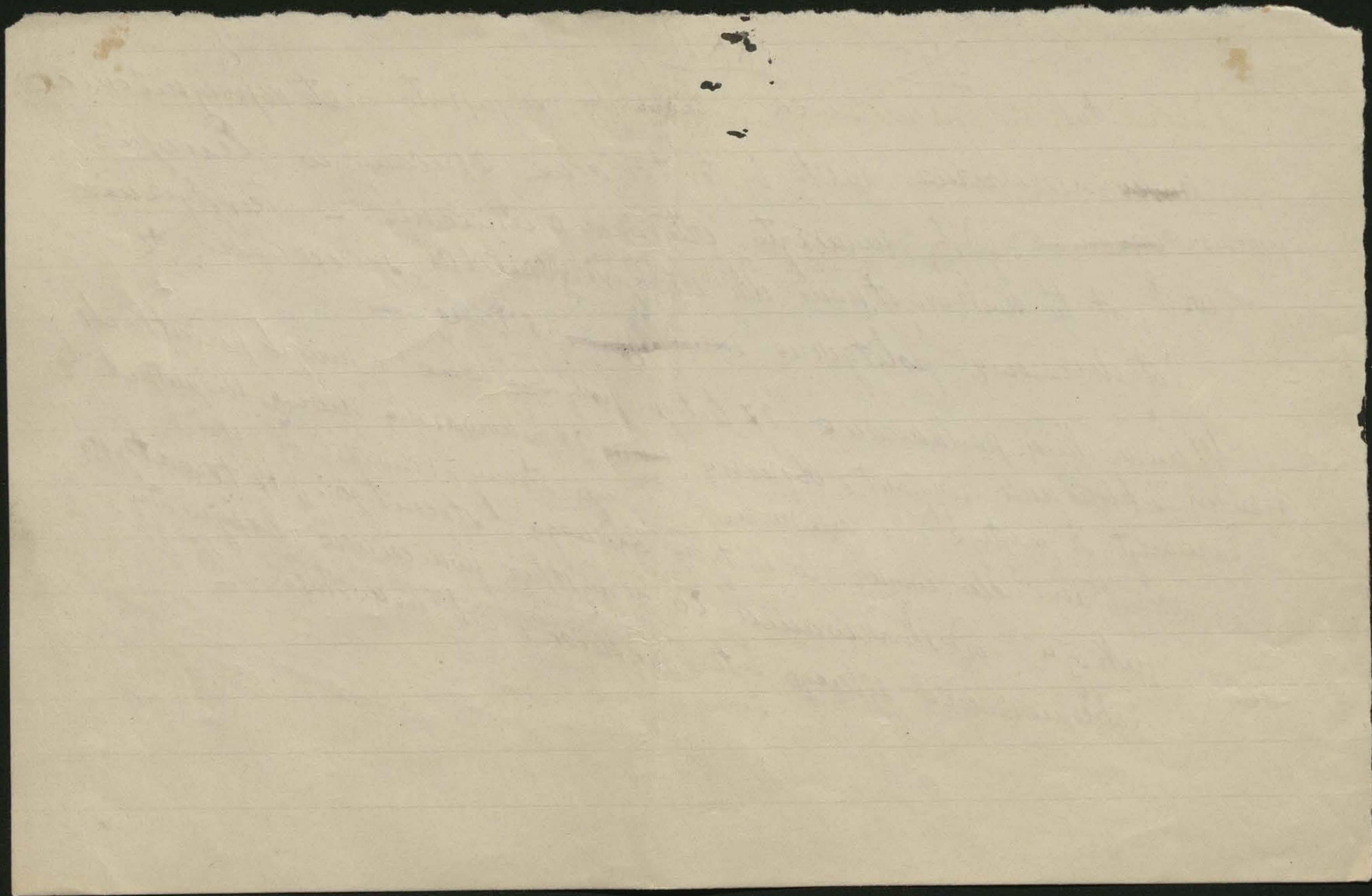
Niemieckie wojska zajęły nowe,
tylko stanowiska na brzegach Ancre--
Turcy opuścili Kut-el-Amara--
Hr. Andrassy wyjaśnił w peszteńskim
sejmie powód ustąpienia hr. Berchtolda.
Hr. Tisza z tym duchem w sprawie polskiej.
Kommunikat o ugodzie austryjacko-wę=
=gierskiej.– Gabinet hr. Clama. Jego
przemówienie w sprawie żywnościowej–
Usunięcie bar. Conrada z naczelnictwa
głównego sztabu. Następcą jenerał Arz.
Baron Conrad.– Notyfikacja wstąpienia
na tron.– Arcyksiążę Maksymilian.–
Duma.– Demisja namiestnika Galicii
Dillera. Hr. Huyn namiestnikiem.–
Cesarz Karol.– Przyszłość Galicii i wyodrębnie=
=nie. z Warszawy.– Armia i państwowości
~~Co~~ Monarchia habsburgska wobec sprawy
polskiej. ~~Co należy uczynić Polakom~~ Co
Polacy uczynić powinni.–

3 Marca

2175 CXXII 178

Rzecz tak się przedstawia, że gdyby zwyciężyło czteroprzymierze niezmierne zaszłyby terytorialne zmiany w Europie, przeciwnie, gdyby zwyciężyło czteroporozumienie. – Terytorjalnie już jest, to niekorzystnem dla czteroprzymierza, sprzecznem z dotychczasową polityczną sztuką. –

W niemieckim parlamencie 27 lutego przy budżecie i nowych podatkach kanclerz Bethmann wygłosił obszerną zrównoważoną mowę, niepospolitą. Zaznaczył iż poczytuje za przedwczesne z jego strony, rozwodzić się nad szczegółami celu wojny. Co się tyczy ogólnego streścił go: „W trwałym pokoju, odszkodowania za wszystkie poniesione krzywdy, zabezpieczenia silnego bytu Niemiec i ich przyszłości.“ –

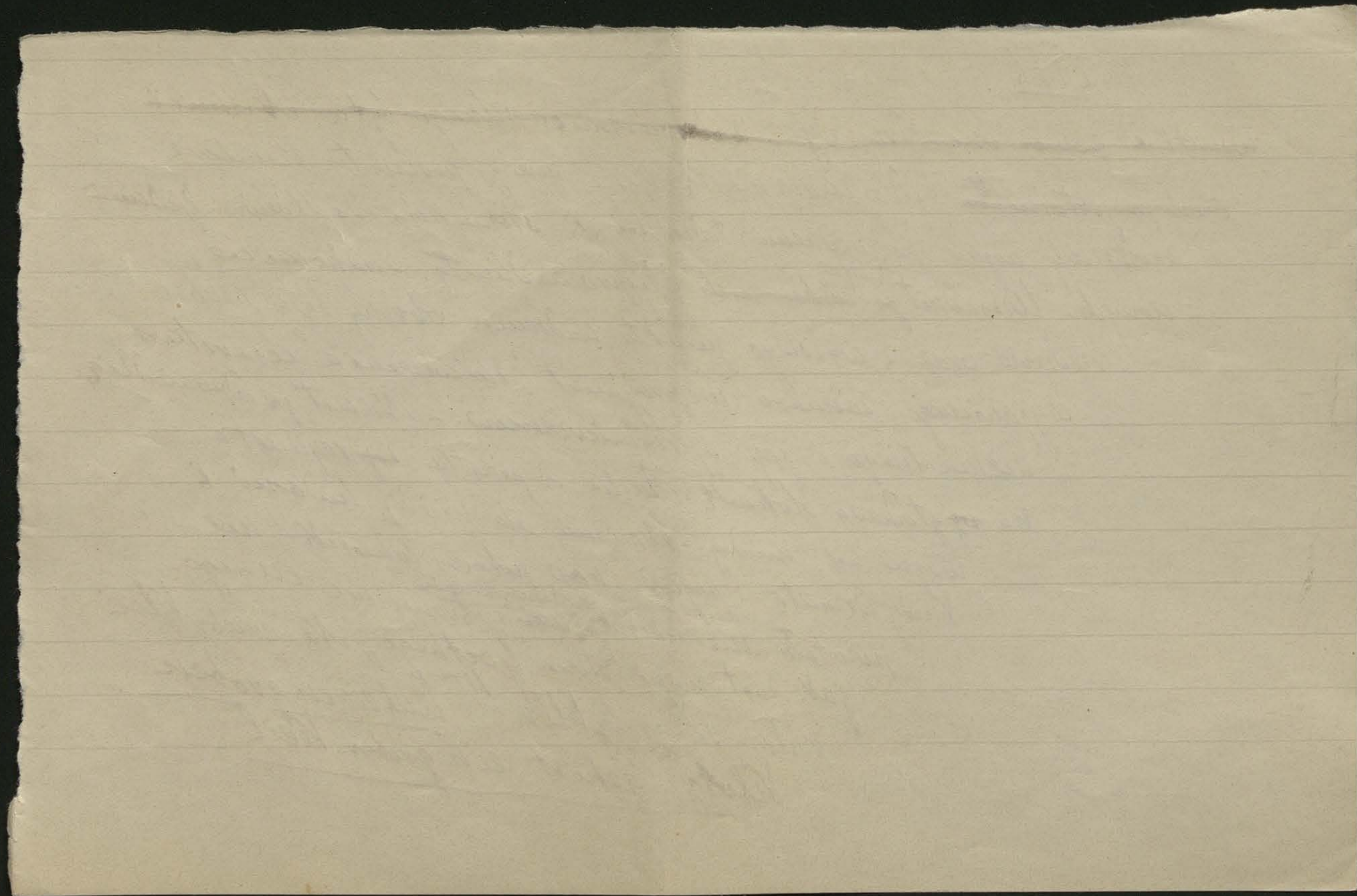

2176

179

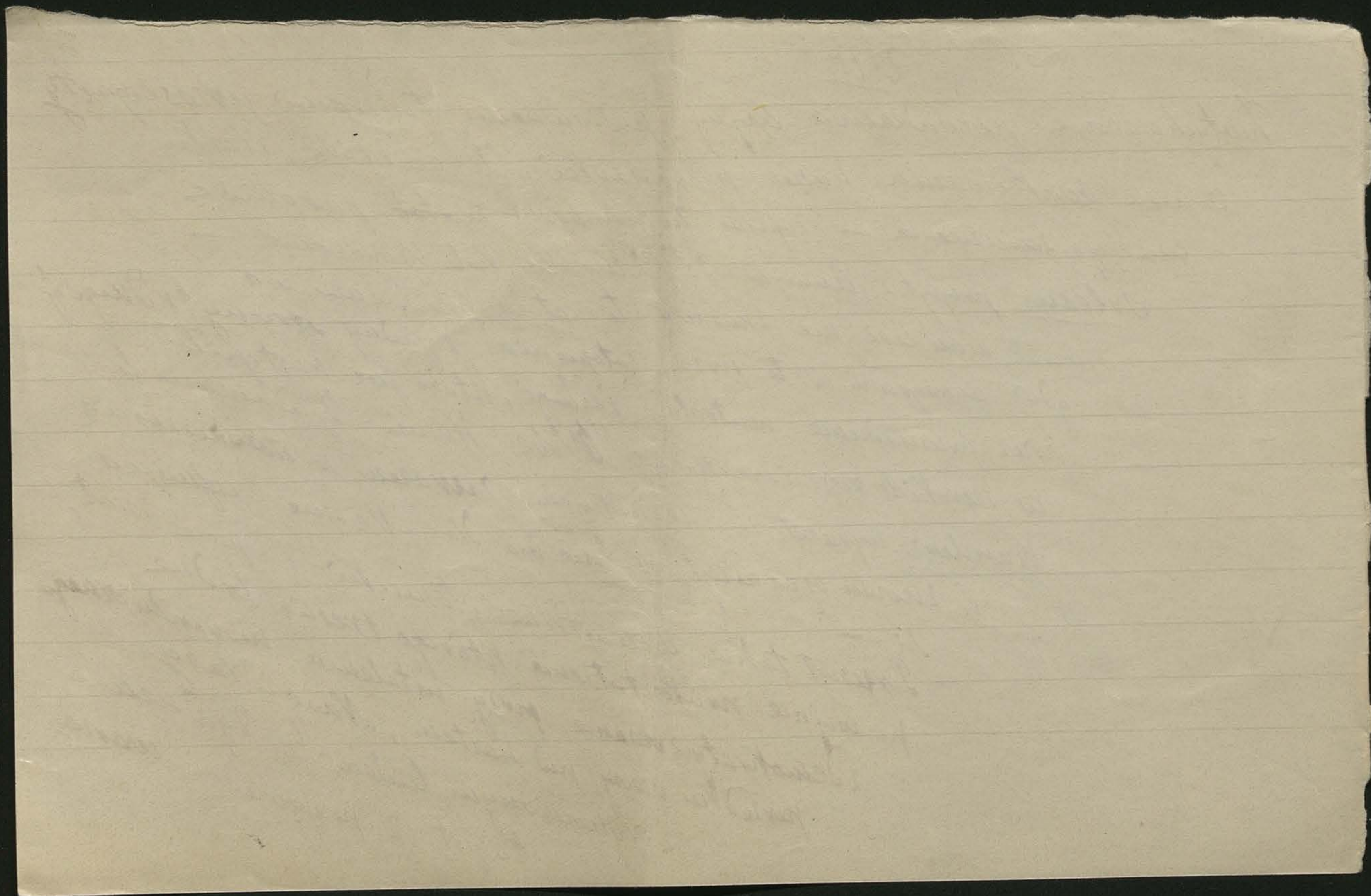
~~[illegible]~~

~~ich przystani~~ Najznaczniejszą część mowy poświęcił Kanclerz zaostrzonej wojnie podwodnej – tudzież i stosunkowi do Stanów Zjedno=czonych. Uzasadnił ją tę wojnę ~~wobec nich~~ i usprawiedliwił znakomicie, rzeczowo oraz z wyższego punktu widzenia obrony bytu, wobec wyjaśnionego zamiaru nieprzyjaciół zniweczenia cesarstwa niemieckiego i jego sprzymierzeńców. – Nazwał ją odpowiedzią na ~~og~~ głodową blokadę. Anglia od początku ~~za~~ rozpoczęła wojnę nie między armiami ale między ludami i kiedy odrzuciła z pogardą nasz pokojowy wniosek nie pozostało niemieckiej ~~[illegible]~~ postanowieniu obrony, nic innego, jak zastosować słowa Goethego „Na gruby kloc należy się gruby klin" Auf einen groben Klotz gehört ein grober Keil..

Dotychczasowe prowadzenie wojny podwodnemi łodziami przeszczęgnęły o wiele oczekiwania naszej marynarki. Że niektóre statki unikają zniszczenia — zapisać to przychodzi że ~~stat~~ parowiec Orleans przybył z Ameryki do Pauillac, koło Bordeaux — mówił kanclerz, nie zmienia to całości przedsięwzięcia gdyż wynagradza się to przez zatopienie z jednej strony, z drugiej przez przeszkodzenie neutralnej żegludze, które już nastąpiło w szerokich rozmiarach. — Wobec Stanów Zjednoczonych stanowczości zachowam ze spokojem, zachowanie stanowcze afirmacja kanclerz wyraził się i znowu oświadczył, iż nie ma dla Niemiec zapowiedział, się. —

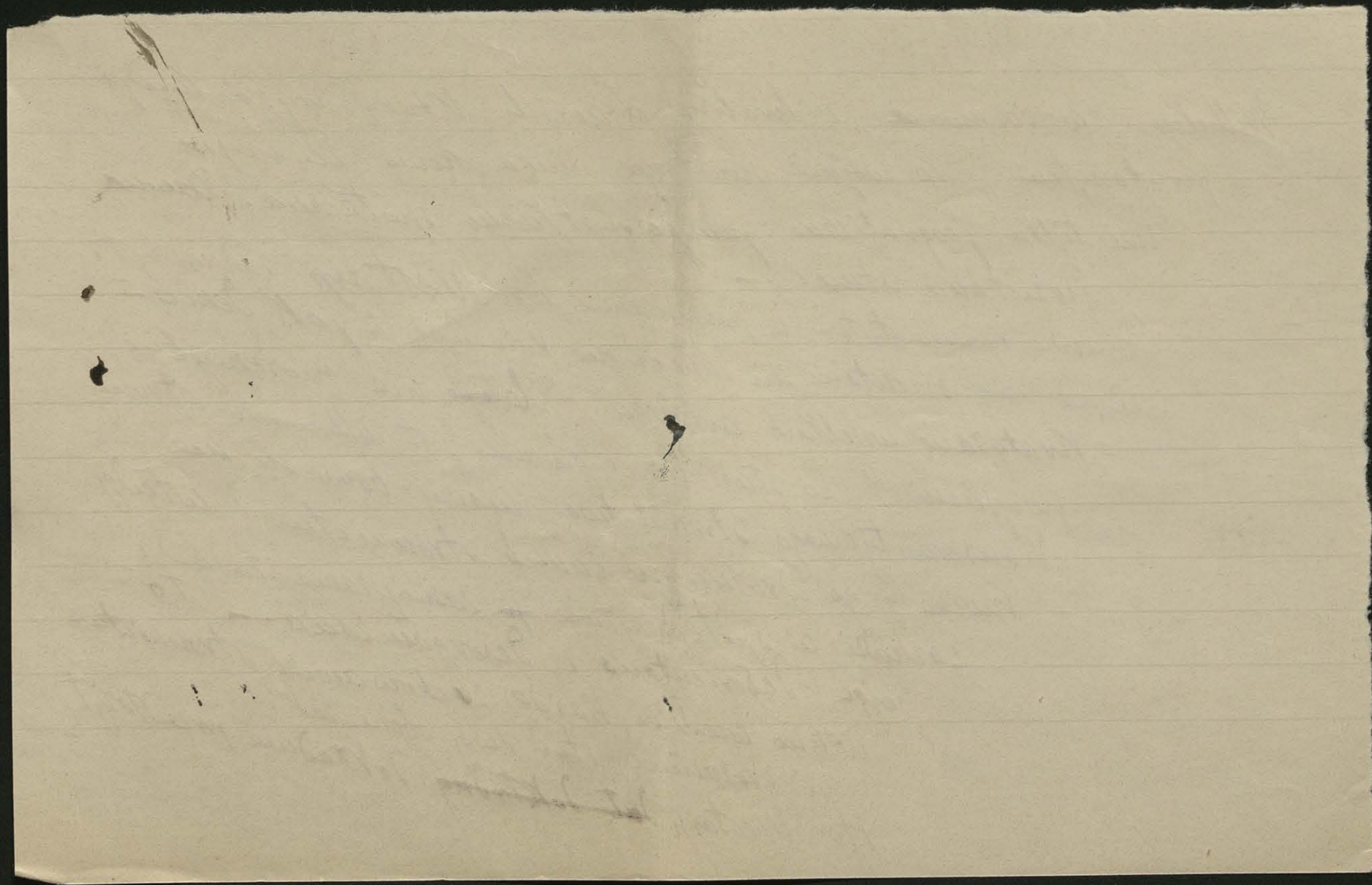
Poruszył także wewnętrzne stosunki i zapowiedział po wojnie przekształcenie, którego treścią będzie z demokratyzowanie przy ustaleniu monarchicznego porządku rzeczy pod hasłem „Nowe czasy z odnowionym ludem". Zgadnem to jest z przepowiednią cesarza

2178 181

Wilhelma w rozmowie z hrabiną Larisch, którą wyżej kiedyś przytoczyłem „Po wojnie powstanie inna nowa Europa nie tylko" jeograficzna, przedewszystkiem społeczna. ~~Dawna~~ przestanie istnieć!— "

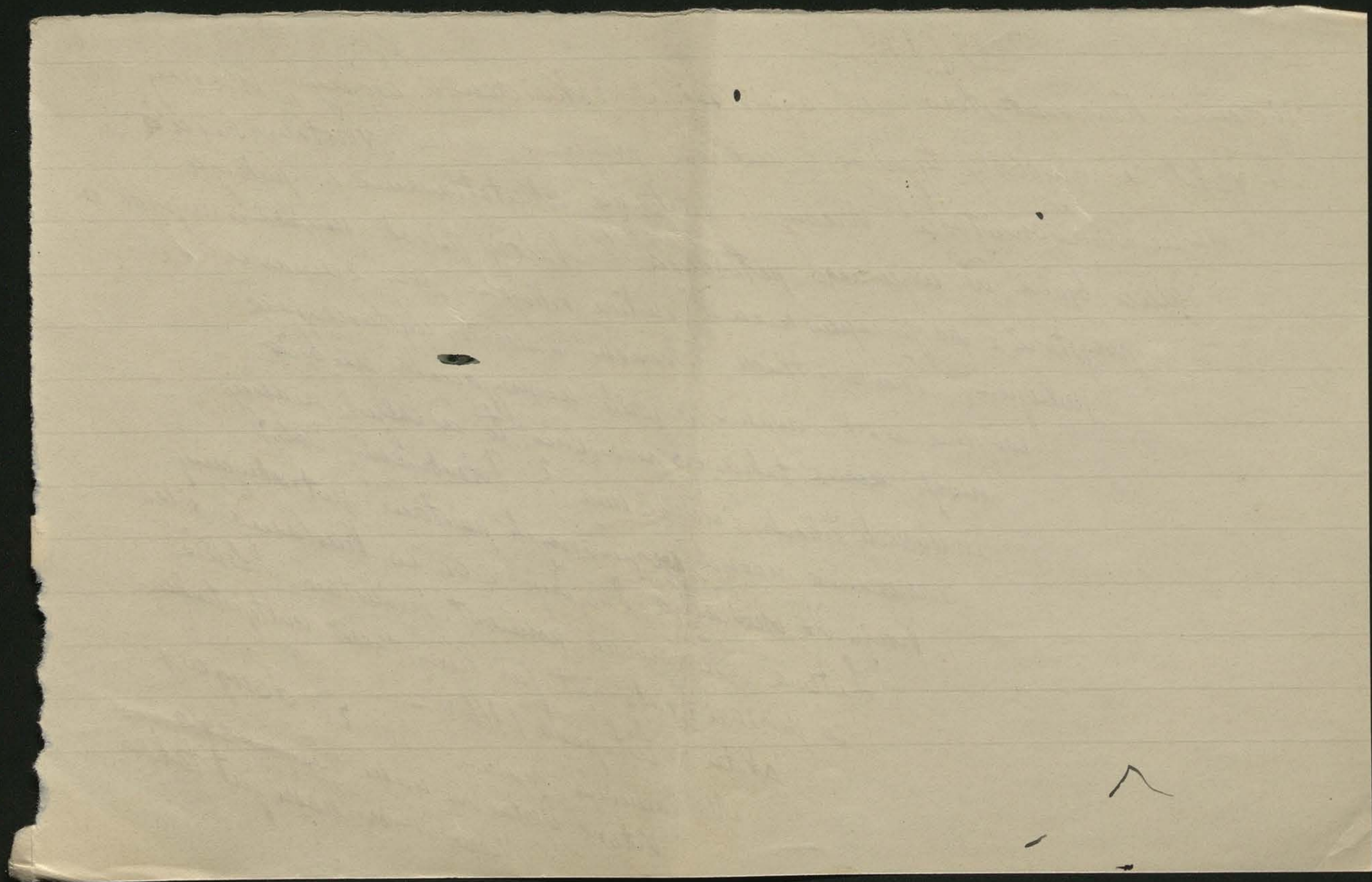
Przywódca konserwatystów w parlamencie hr. Westarp zaznaczył, że pod nową orientacją nic innego nie rozumie się jak demo-
=kratyzacię wszelkich urządzeń" ~~Dlatego~~ tej nie możemy być ze strony ~~albowiem~~ „Co strasznem i gadnem jest, ze strony konserwatywnego stronnictwa, inaczej bowiem nie pozyskamy możnaby go odróżnić od innych stronnictw i wtedy zachodzi w społeczeństwie ~~to~~ zamięszanie zasad i pojęć, dezorientacia i dezorganizacia.— To winno wiedzieć, każde zachowawcze stronnictwo i zrozumieć stąd swój obowiązek. Hr. Westarp ~~dał dokładny~~ dokładnie przedstawił,

~~2179~~ 182

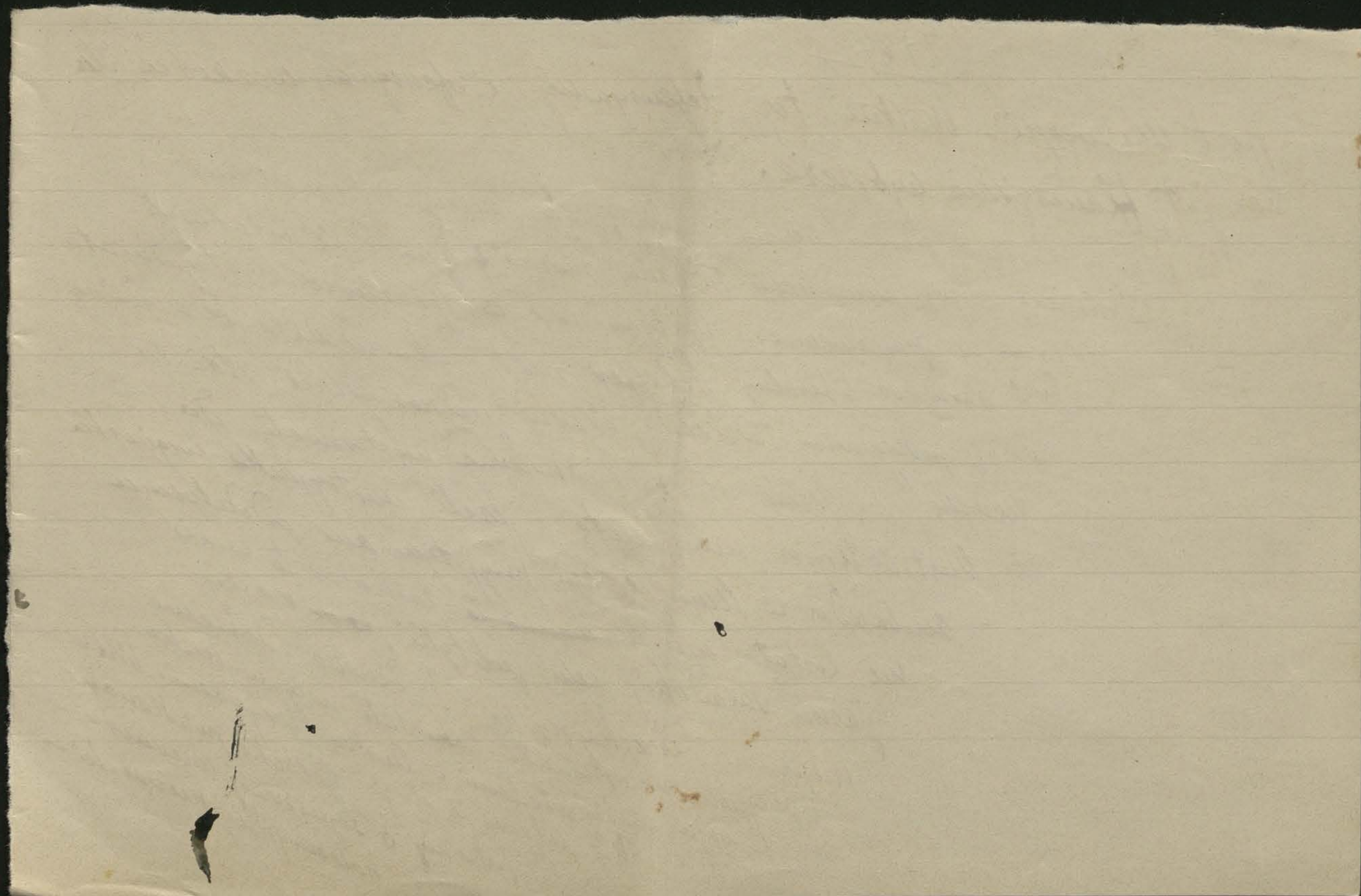
zjęcia Konserwatystów po zwycięstwie i zakończeniu wojny. „Wiemy wszakże, że najbliższe tygodnie i miesiące przyniosą nam rozstrzygające największej doniosłości. Wiemy, że ostatecznie, ukształtowanie się pokoju zależeć będzie od wojennego położenia". Należy jednak ~~myśleć o~~ myśleć o przyszłości i dla jej zapewnienia, szukać rękojmi przy zawarciu pokoju. Przedewszystkiem stawiam należyte, wystarczające wojenne odszkodowanie a jeżeli nieprzyjaciele nie będą mogli uiścić takowego pieniężnie, to od całego mamy w naszych rękach ich ziemię? Potrzebujemy dalej rozszerzenia naszych gospodarczych podstaw, potrzebujemy kraju dla osiedlenia. Znajduje się on w Kurlandii i na Litwie. Tu mowca pominął Królestwo Polskie co przyznać trzeba jest jaś Kongresem, nastąpiło aktu 5 listopada 1916 r. Briej i Longwy

Na zachodzie mamy które dostarcza nam rudy i węgla Niezbędnym nam jest także

21~~8~~0 183

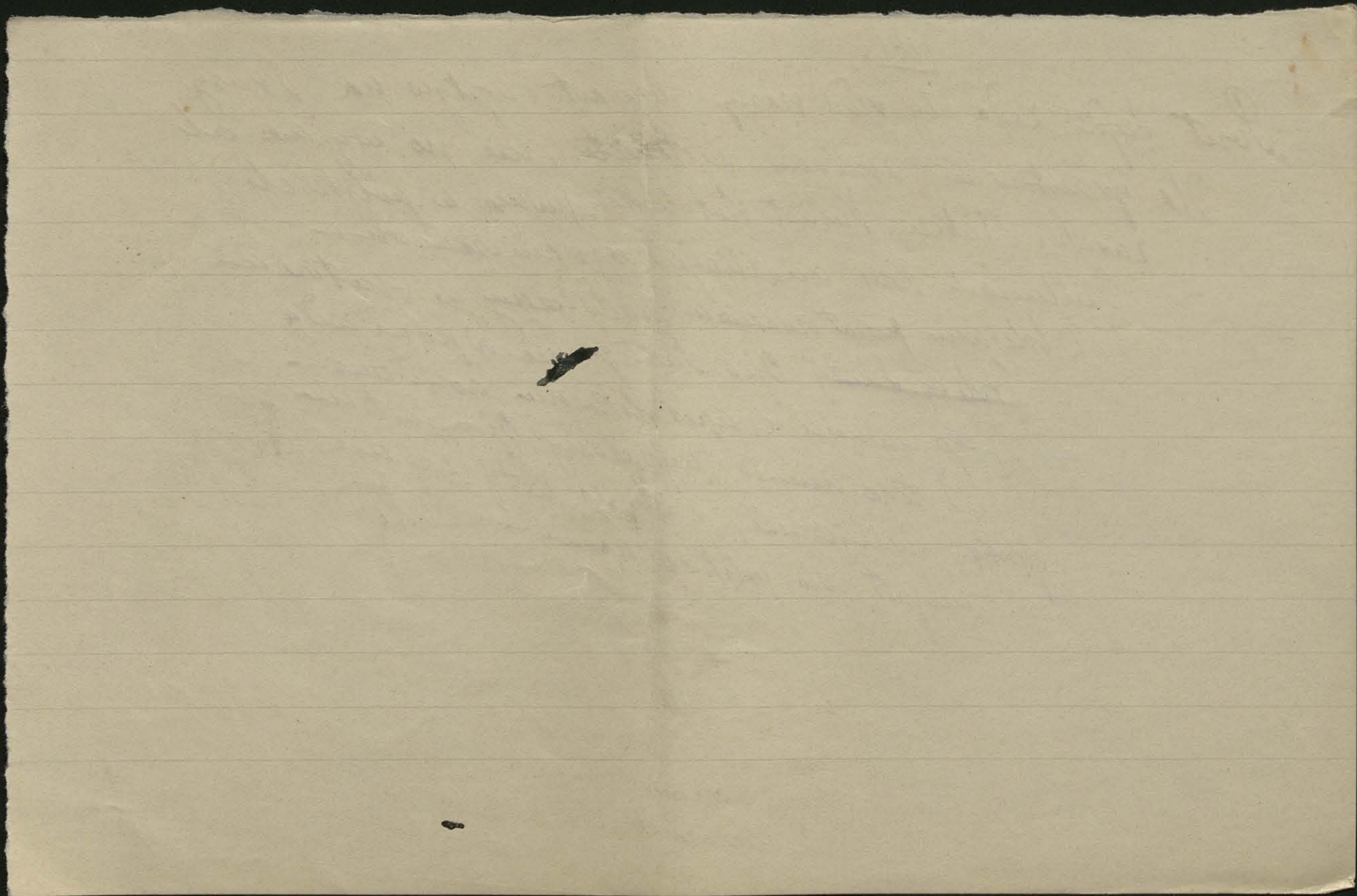
port Andwerpi. Wielkiej tedy defensywnej i ofensywnej ważności dla
nas jest, flandryjskie wybrzeże.
Że istnieje związek między wewnętrznemi, stronniczemi stosunkami a
zaostrzoną wojną podwodnemi łodziami można ~~z~~ wnosić z ostatnich
rozpraw w parlamencie. Opozycja przeciw Kanclerzowi złagodniała.
Poseł narodowo-liberalny Schiffer rzekł „Naród wita bezwzględną
wojnę podwodnemi łodziami. Naród jednomyślnie stoi za
rządem" „Jeżeli Stany Zjednoczone wystosowały do
Austro-Węgier nową notę i jeżeli austryjacko-węgierski
ambasador w Ameryce ani przyjętym ani oddalonym
nie został, nie ~~poznamienia to~~ zaznacza to wcale ~~bez~~ raczej
jasnej, świadomej celu polityki, To dziwne zdarzenie
niepewną, wahającą się. przypomina stosunki panujące przy wybuchu
wojny między Włochami i Austro-Węgrami. Wiemy
że nie potrwa to długo. Głęboko przekonani
jesteśmy o sojuszowej wierności
habsburgskiej monarchii –

~~1781~~

184

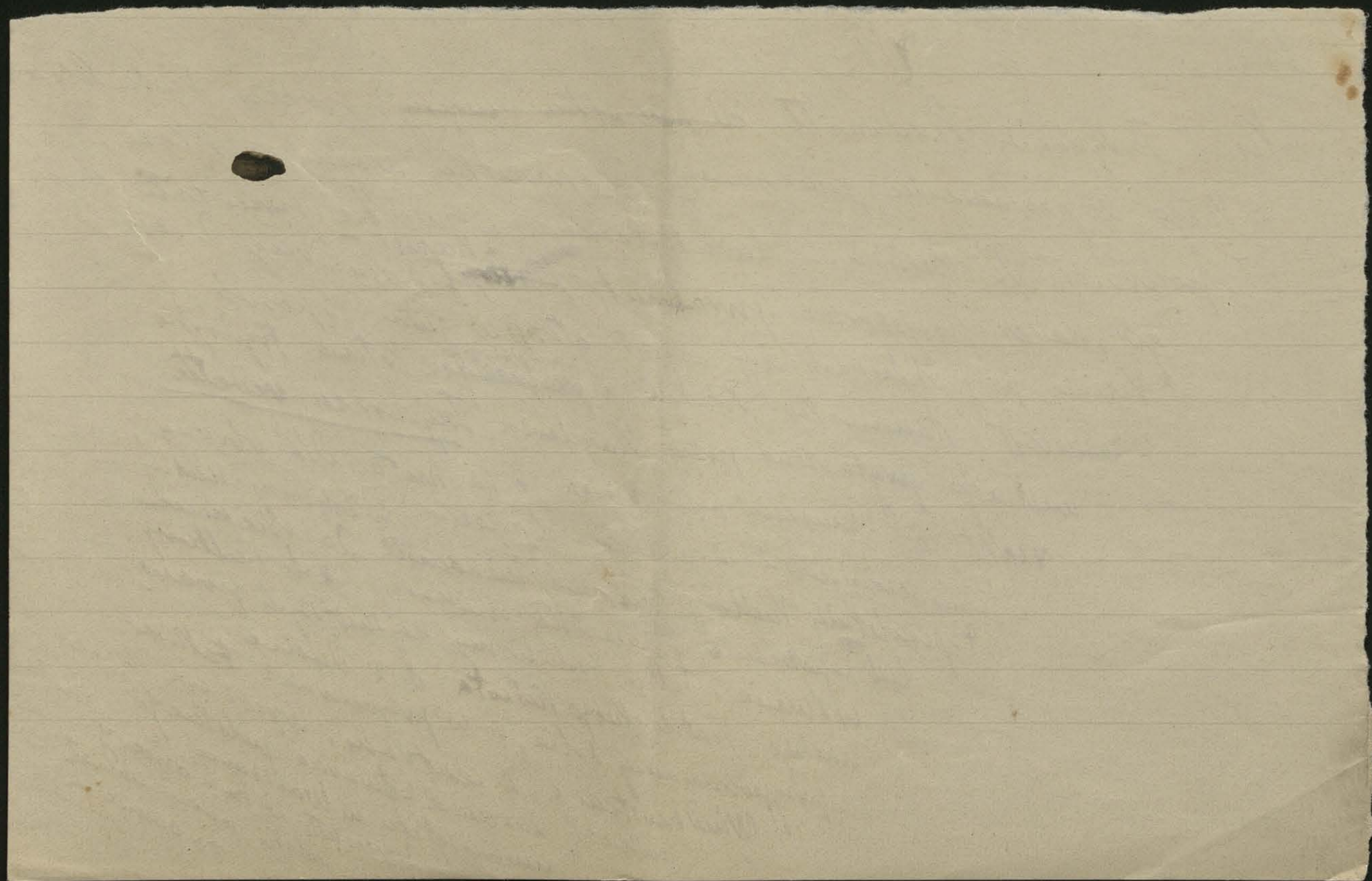
Poseł Seyda żąda aby rząd rzeszy wywarł wpływ na Prusy
dla gruntownej zmiany systematu, nie po wojnie ale
zaraz. Także Kościół Katolicki podlega w polskich
dzielnicach Prus uciążliwym ograniczeniom –
Z bolesnem poruszeniem widzimy że położenie
~~Stolicy Świętej~~ Ojca Świętego nie odpowiada
jego godności i apostolskiemu urzędowi –
Z tego miejsca wyrażamy Ojcu Świętemu
głęboką wdzięczność, za to, co w tej wojnie
uczynił dla polskiego narodu –

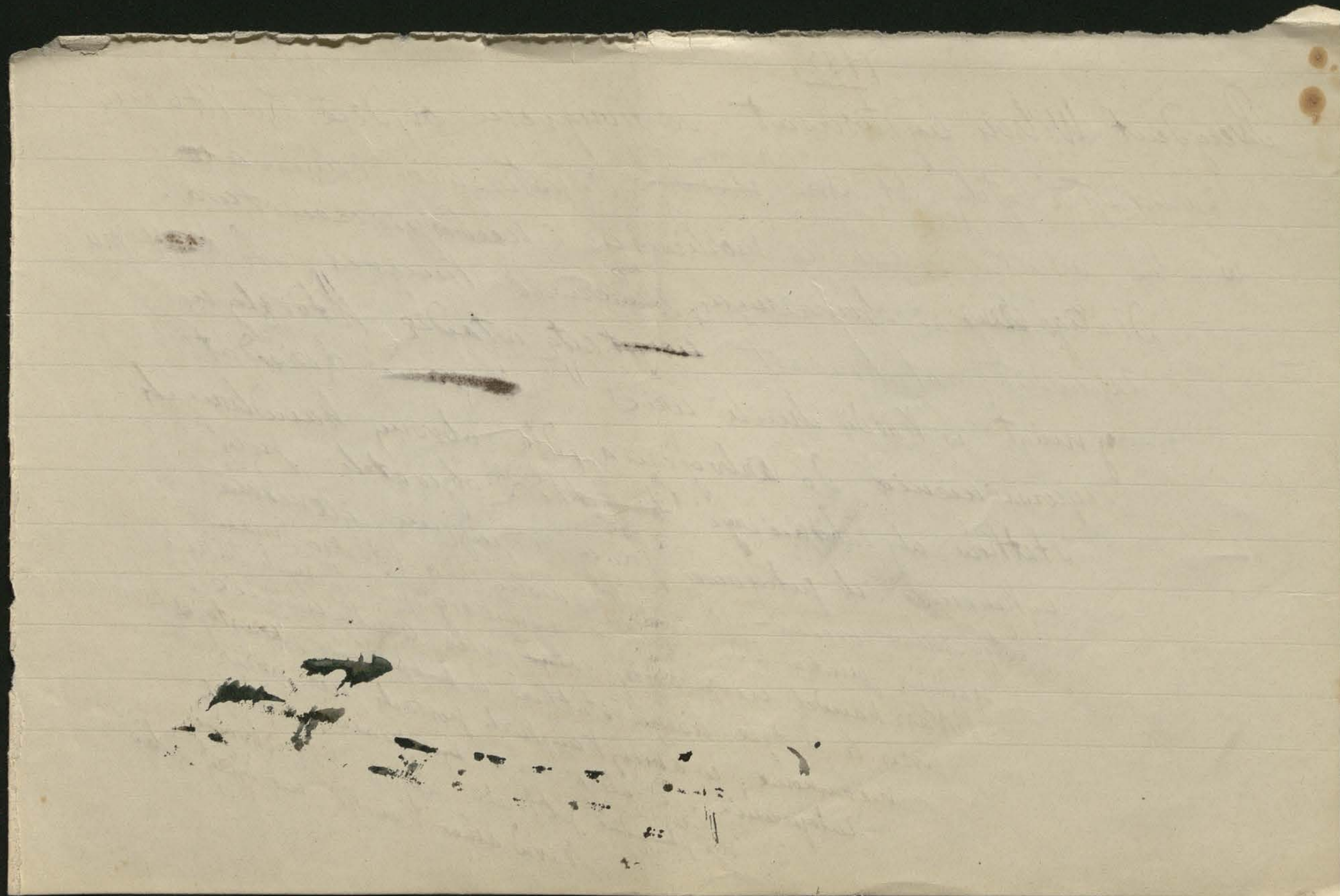
2/182

~~185~~

Książę Ferdynand Radziwiłł ~~od początku wojny~~ prezes Koła Pols-
-kiego w parlamencie, internowany od początku wojny w Rosji,
powrócił do Berlina. — Za ukazaniem się w izbie powitał
go nader przystojnie prezydent, ~~Kaempf~~ Kaempf. — Na drugi dzień
Książę przy oklaskach izby zabrał głos, w godny sposób
zaznaczył stanowisko Polaków a ~~piętnując~~ napiętnując słowa Fryderyka
wielkiego przytoczone przez Kanclerza, **toujours en vedette**
rzekł, iż zmuszeni byli wziąć je za hasło dla obrony
własnej narodowości w poczuciu obowiązku względem naszej
tysiącoletniej kultury, nie zaś z nienawiści do Niemców
lub zapomnienia stanowiska Niemiec i ich kultury
w świecie. Także broniliśmy najświętszych praw
naszego katolickiego Kościoła i z dumą ~~takim~~
przypominamy sobie, iż w przymierzu z
Windhorstem i z centrum. Wreszcie Książę
podniósł znaczenie otwarcia polskiego uniwersytetu w Warszawie i
zapewnił, że milionowy naród polski umiał to ocenić —

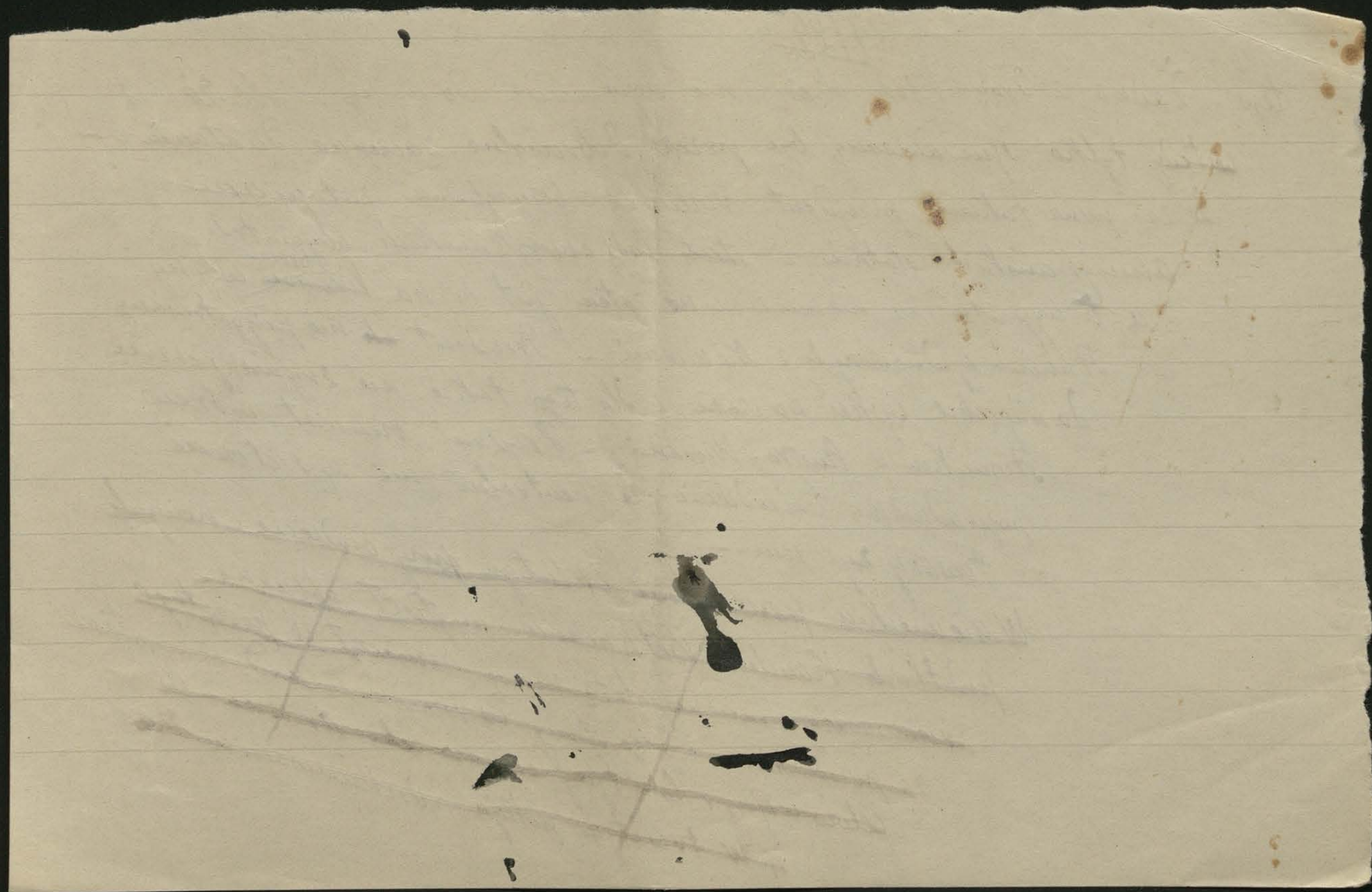
Prezydent Wilson wystosował do Kongresu orędzie w którem
zaznaczył, iż byłoby błędnem ~~mniemać~~ nie przyznać, że ~~po~~tworzenie zawiera [illegible]
w sobie wszelkie, poważne możliwości i niebezpieczeństwa.
Dlatego ~~czuję~~ się obowiązanym, zawezwać Kongres, aby [illegible] mu
zapewnił, natychmiast [illegible] całą władzę, ~~którąbym~~ żądał
którejbym mógł w każdej chwili użyć [illegible]
upoważnienia do uzbrojenia, dla obrony handlowych
statków, aby zabezpieczyć ~~ich~~ oraz obywateli przy
wykonaniu ich pokojowej pracy i podjęcia ~~ich~~ [illegible].
Dotąd – mówi orędzie – nie zaszedł jawny czyn którego, mam
nadzieję, unikać będą dowódcy niemieckich podwodnych łodzi.
Nasz handel cierpiący ~~stąd~~ przez oczekiwanie pozostając w niepokoju,
przez to że tyle naszych statków ~~w niepokoju~~
niewykonane w amerykańskich portach, nie przez
zatapianie. Z całego serca ~~życzę~~, mam nadzieję,
iż nie ~~przyjdzie~~ zajdzie potrzeba użycia siły zbrojnej
Nawet amerykanki nie życzą sobie

~~2184~~ 187

tego. Żadna z dróg które obiera nie doprowadzi do wojny. Może ona ~~wtedy~~ tylko spowodowaną być przez dobrowolne zaczepne działania. — Że zaś przez takowe prezydent rozumie bezwzględne zatapianie amerykańskich statków i ~~strat ludzi~~ amerykańskich obywateli a że wypadki są nieuniknione, zatem już się na ~~krawędzi~~ brzegu wojny Stanów-Zjednoczonych z Niemcami. — Prezydent ~~ch~~ nie przygotowany do niej, chce zyskać na czasie i dla tego także nie zrywa jeszcze stosunków z Austro-Węgrami. — Przyznać musiał, wbrew poprzedniemu twierdzeniu, że neutralni nie są stronami ~~bezstronnie i mających~~ towarzyszyć im. —

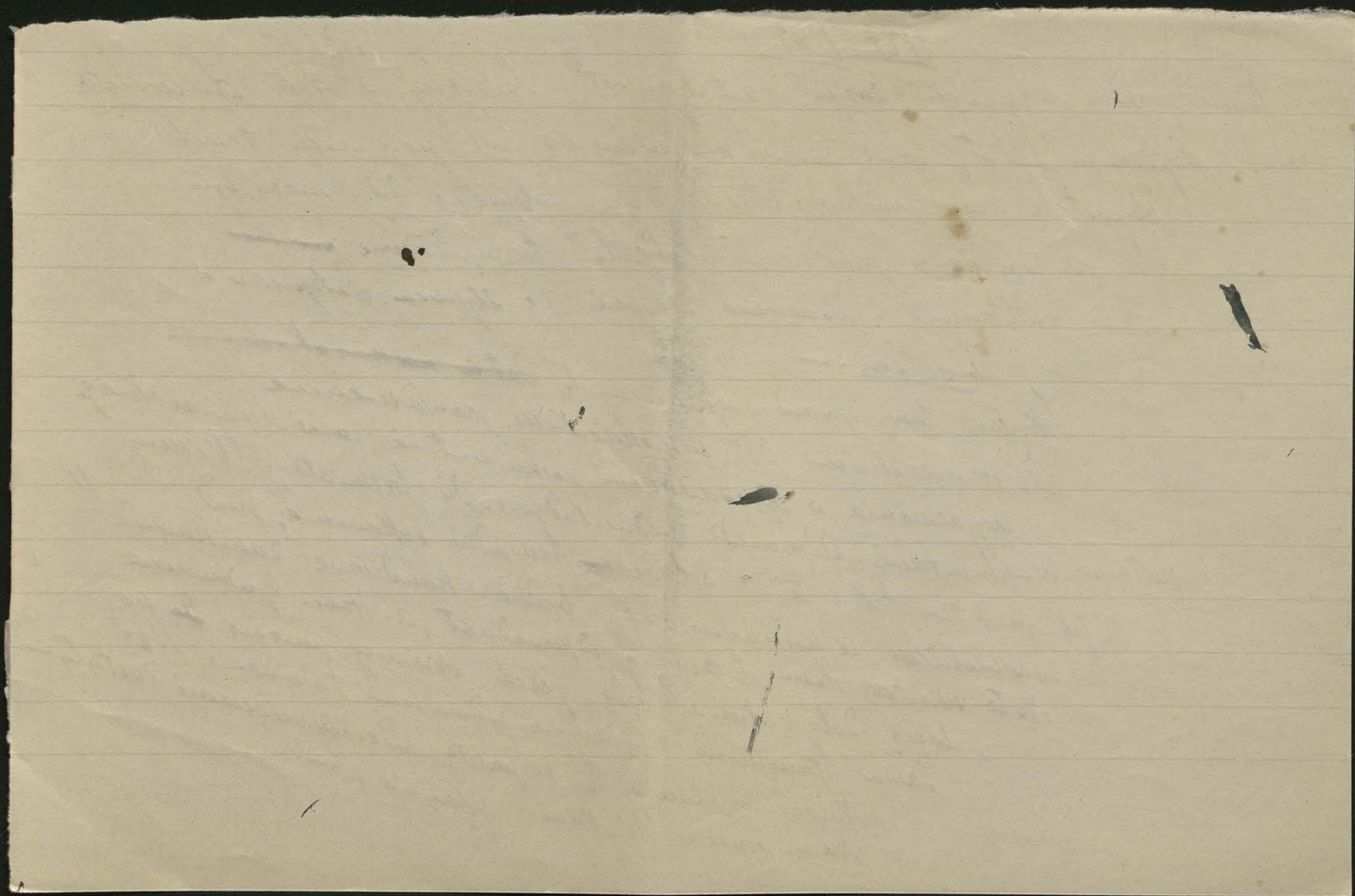
~~W niemieckim parlamencie 27 lutego [illegible] wygłosił obszerną~~
~~o podatkach kanclerz Bethmann [illegible] zaczął się początkiem [illegible] rozpoczętym~~
~~z [illegible] niepospolitą mową [illegible] wprowadził [illegible]~~
~~za [illegible] z jego stron [illegible] agitacyjnych [illegible]~~
~~celowo wojny [illegible] pokoju, odrzekadawania~~
~~u [illegible] traktatu~~

~~1187~~ 2185 188

Przewidywany wypadek zaszedł natychmiast. Podróżny angielski statek Laconia
zatopionym został, przez podwodną niemiecką łódź, przy czem trzech
obywateli amerykańskich (dwie amerykanki) utraciły życie. Zatopienie dokonanem było
bez poprzedniego ostrzeżenia. Wywołało to w Ameryce ~~[illegible]~~
wzburzenie i porównano zdarzenie ze słynnem zatopieniem ~~[illegible]~~
Lusitanii.—

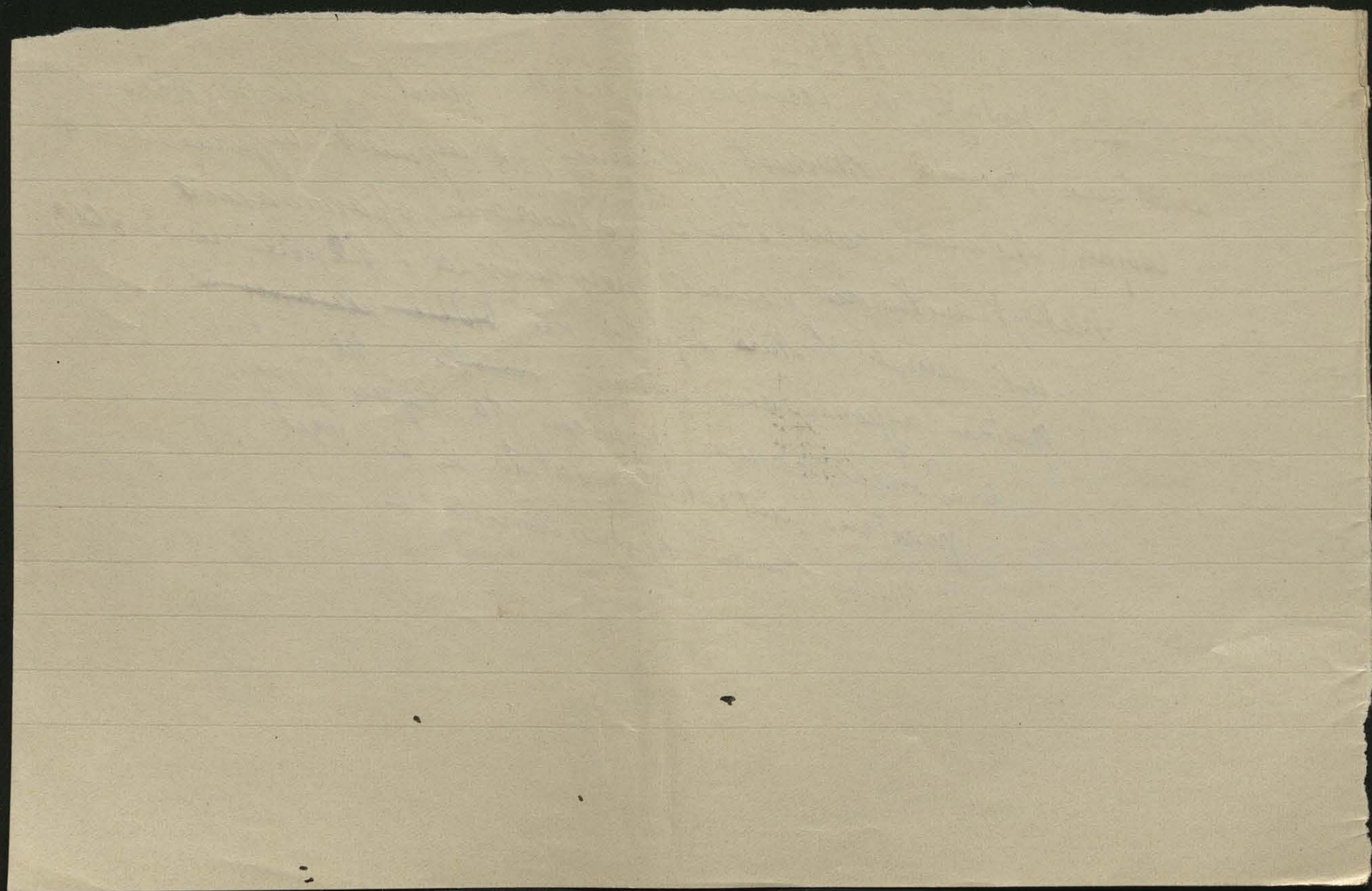
Sekretarz stanu spraw zagranicznych ~~[illegible]~~
Zimmermann dał, w niemieckim parlamencie
wyjaśnienia o ofiarowanem pośrednictwie przez szwajcarskiego
posła we Waszyngtonie. Odpowiedź niemieckiego rządu brzmiała „Niemcy
są jak przed tem tak i teraz gotowe prowadzić rokowania, pod
warunkiem, że nienaruszonem będzie handlowe zamknięcie"
Na to sekretarz stanu Lansing odpowiedział, iż Stany-Zjednoczone
z chęcią dalej rokować będą, jeżeli Niemcy powrócą na
dawne stanowisko we wojnie podwodnemi łodziami. Stąd
rokowania zanim się rozpoczęły, udaremnionemi zostały. —
Niema bowiem dla Niemiec cofnięcia się —

2186

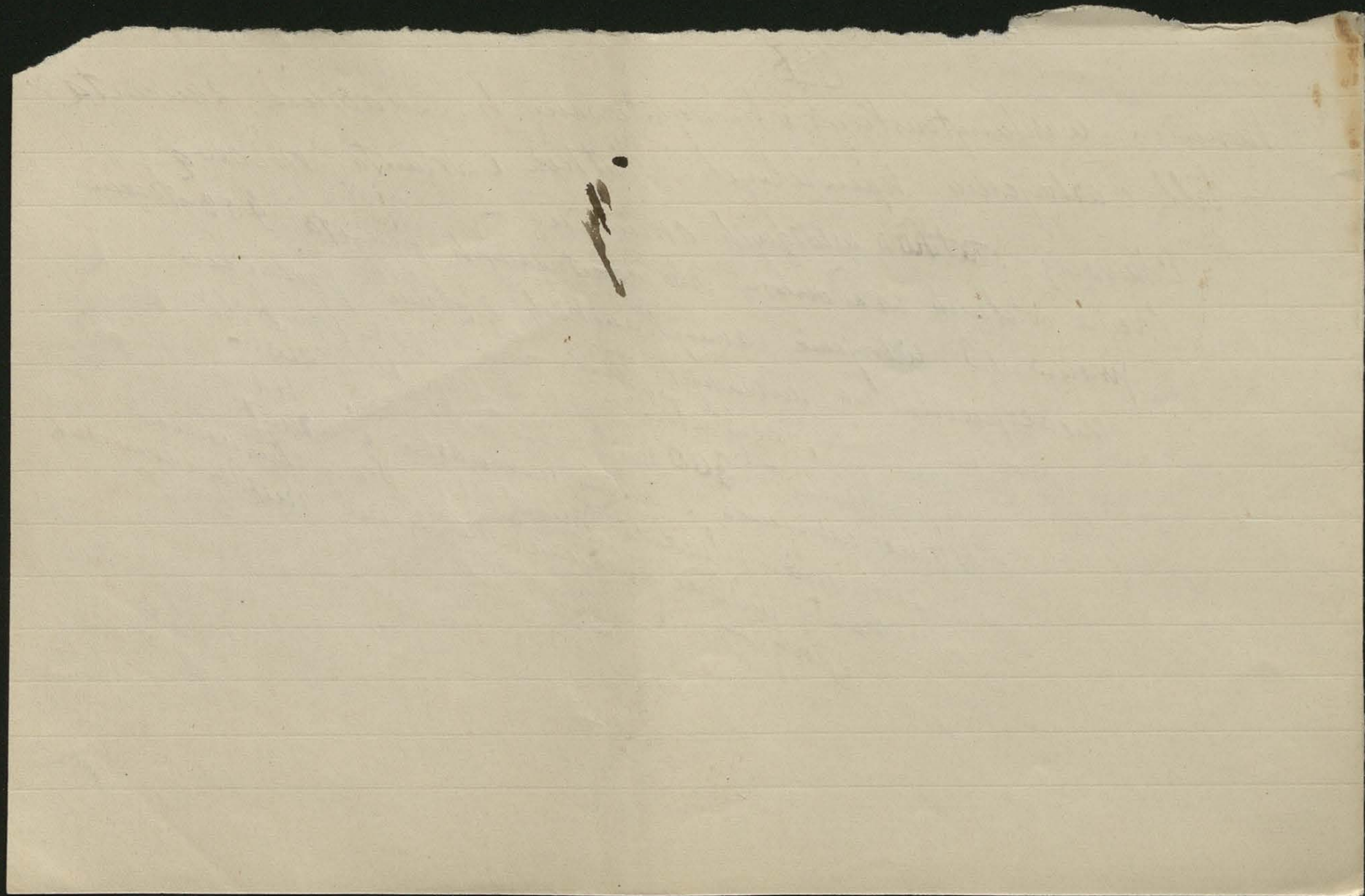
189

Biuro Wolffa podaje, że cesarsko niemiecki poseł w Meksyku w połowie stycznia, otrzymał polecenie, na wypadek wypowiedzenia wojny Niemcom przez Stany-Zjednoczone, ofiarować meksykańskiemu rządowi przymierza. Nie przedsięwzięto jednak dalszych kroków dopóki nie ~~będzie~~ ~~nastąpi~~ nastąpi wypowiedzenie wojny. ~~Trzeba~~ Nie jest wiadomem, jakim sposobem ta tajną drogą przesłana instrukcja, dostała się w ręce rządu Stanów-Zjednoczonych. —

Komisja waszyngtońskiej izby deputowanych, znacznie zmieniła bill o uzbrojeniu handlowych statków i odrzuciła rządową asekurację statków wiozących ammunicję.— Wedle ostatnich wiadomości izba deputowanych przyjęła 403 głosami przeciw 13 uzbrojenie amerykańskich statków przeciw niebezpieczeństwa podwodnych łodzi.— Zaś 403–13 bill. który nie pozwala, prezydentowi innych użyć środków.—

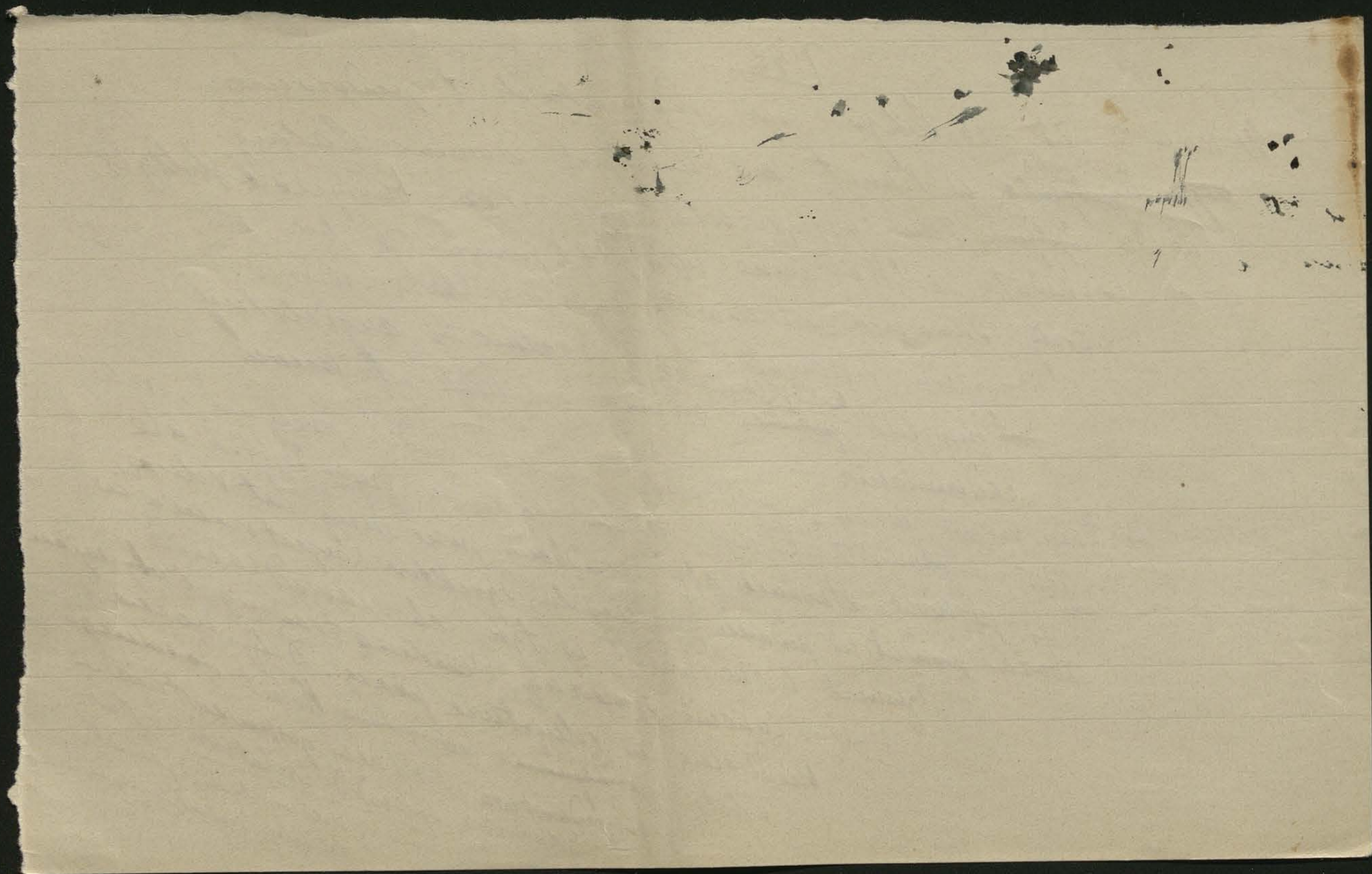
Senat uchwalił 300 milionów dolarów! na różne uzbrojenia i budowy marynarki i [illegible] [illegible] klauzulę mocą której Stany Zjednoczone miały poddać rozjemczemu sądowi międzynarodowemu spory.—

~~2/188~~ 191

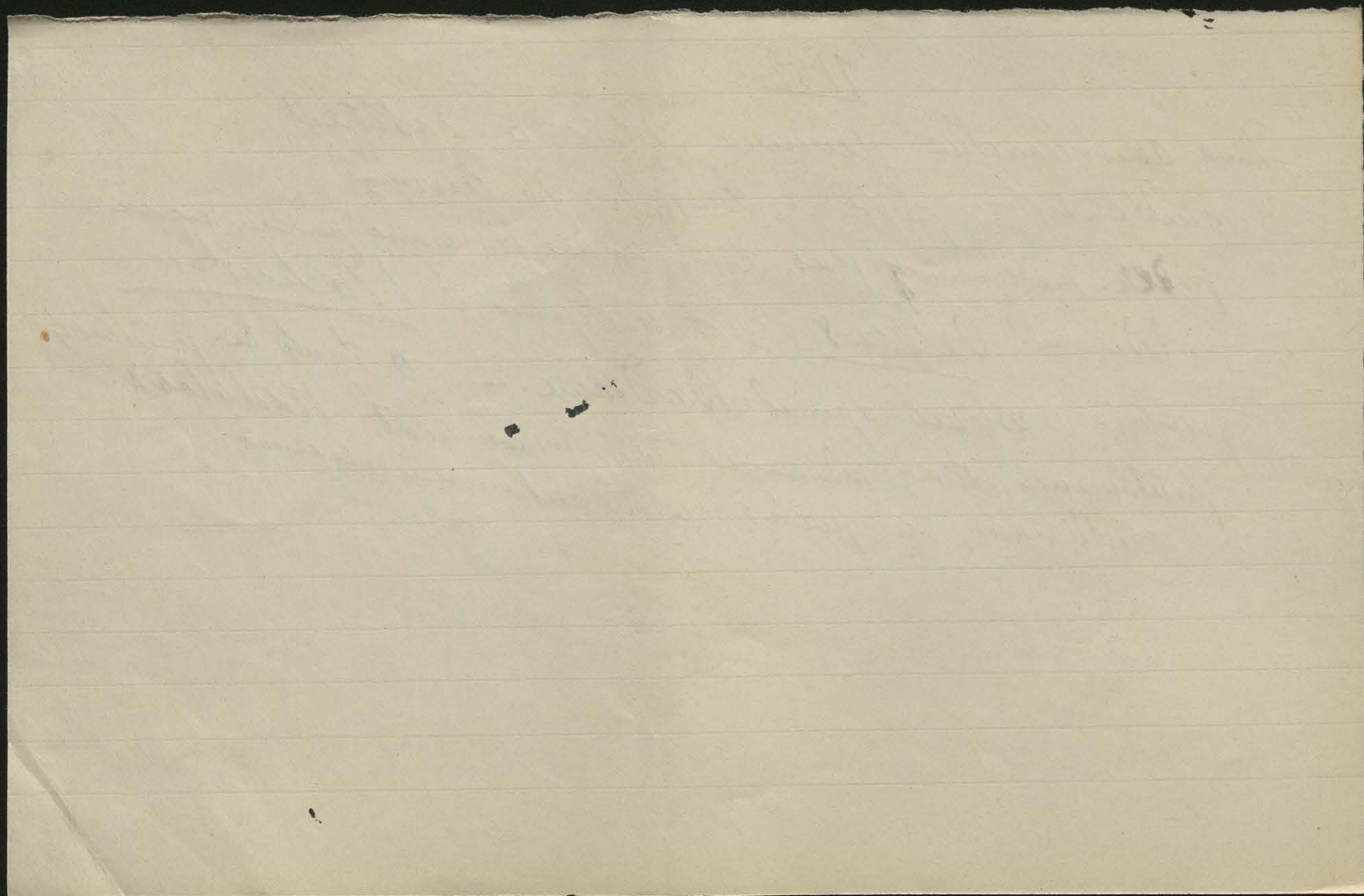
W nocy z 25–26 lutego część niemieckich torpedowców
~~wyszła~~ wtargnęła w Kanał ~~na~~ na wysokości Dower–Calais flotylle
aż do ~~[illegible]~~ wyjścia Tamizy rozbita angielską burzycieli
uszkodziła wielką z nich, inne uciekły się, powróciła bez
straty. Inna część ostrzeliwała wybrzeża [illegible] z
miastem Margate. To wyzyganie się angielskiej
~~flot~~ mówiącej ~~potężnej~~ wszechwładzy sprawia nie mało Niemcom
zadowolenie. —

~~W~~ Zaostrzona wojna podwodnemi łodziami, budzić poczyna jeżeli
już nie obawy to ~~czujność~~ troski angielskiego rządu. Czyni szybkie ~~ale~~
spóźnione starania aby zaniedbaną przez szereg lat rolnictwa, w
zboża produkcję podnieść! Jeneralny dyrektor zaopatrzenia
żywności, liczne wydał w tym celu zarządzenia i obyczajem
między innemi, spowodował z ~~wielkiem~~ tradycją. Dały nową
niedzielną w rolnictwie pracy. Kobiet ~~do rolnego~~
robotę i ~~po~~ użycie ~~[illegible]~~ ~~do rolnej~~ w rolnem gospodarstwie —
~~gospodarstwa~~ Gospodarcza splendid isolation byłaby
jednem z niezwykłych zjawisk
obecnego kataklizmu!

2/82 192

Dwa amerykanski[illegible] parowce Votive o zakład przedsięwzięty podróż z Ameryki do Europy przez niebezpieczny pas objęty niemiecką wojną podwodną Tudzież Orleans a następnie i Rochester przybyły szczęśliwie opodal Bordeaux. – O tych wypadkach przełamania, z[illegible] podwodnych także wspomniał kanclerz Bethmann w pow[illegible] wzmiankowanej mowie. –

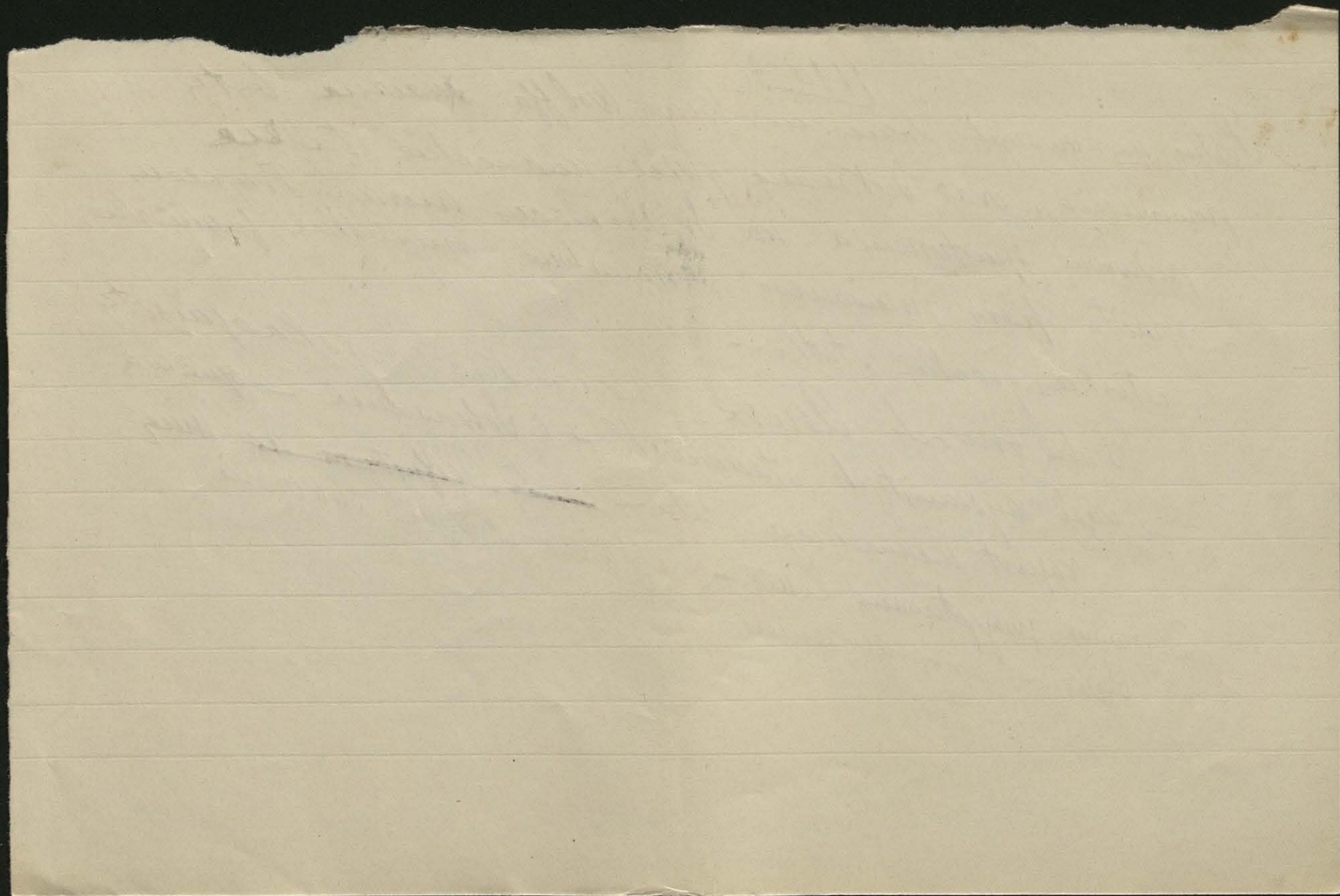

193

2120

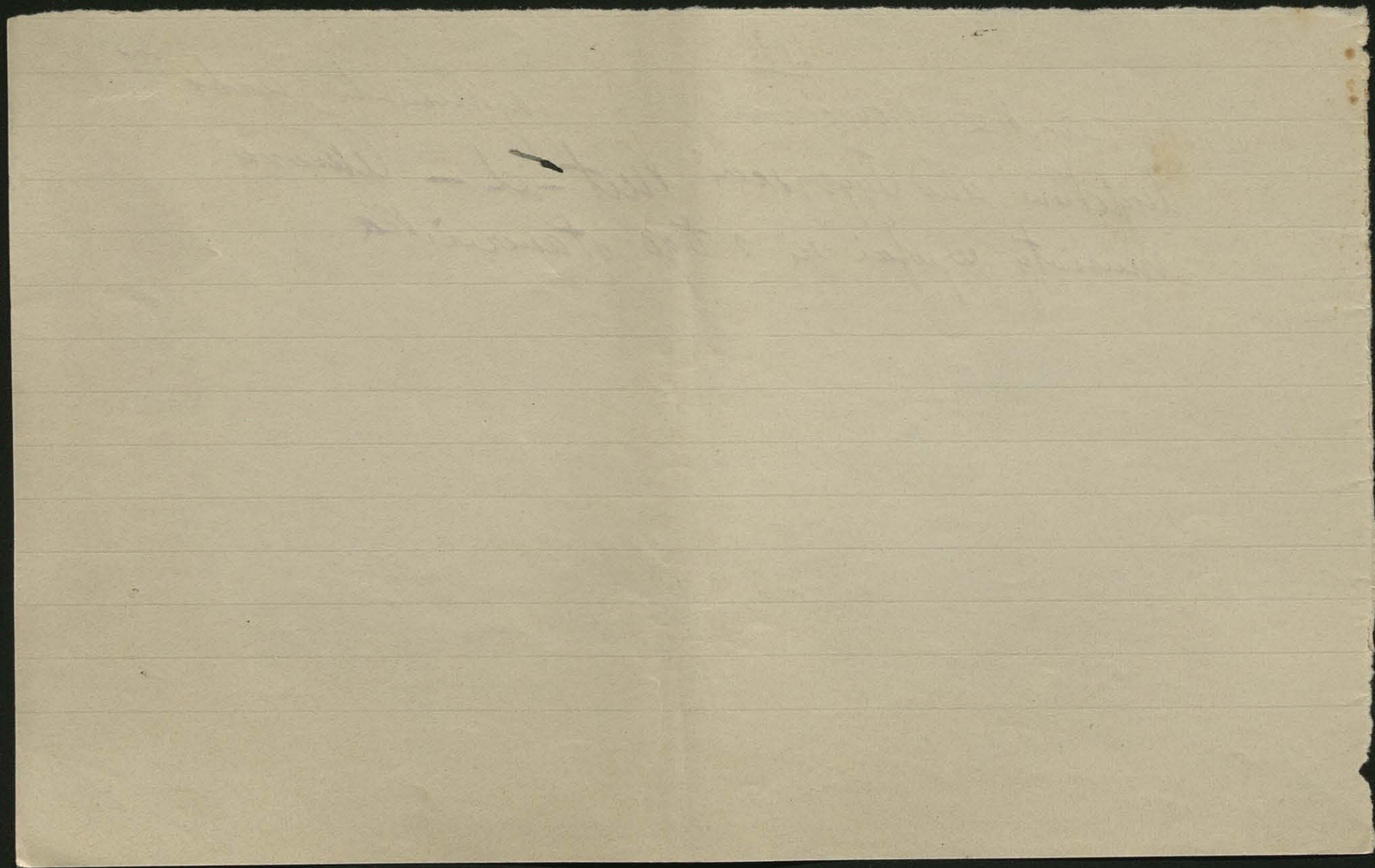
Podług najnowszych doniesień biura Wolffa ~~znaczne~~ były takie
powodzenia, oraz dokonane przez niemieckie łodzie
podwodne, spustoszenia na światowem morzu. Przyczem
padły ofiarą parowce i handlowe angielskie, francuskie
włoskie, greckie statki -

Po obu brzegach Ancre niemieckie wojska opuściły
część wysuniętych stanowisk - i dowództwo - opiewa
raport niemieckiego sztabu - i ~~zajęte. cofnięte - na~~ zajęte inną
od dawna przygotowaną linię. - Ma ona utrudnić znacznie
ofensywę sprzymierzeńców -

2191 194

Wojska tureckie, które od roku zajmowały wobec Anglików nad Egiptem Kut-el-Amara musiały wycofać się z tego stanowiska

~~2112~~ 195

W Sejmie peszteńskim ~~podczas~~ w rozprawach nad ~~o~~ nadzwyczajnemi
władzami rządu podczas wojny, hr. Julian Andrassy między innemi
dał, wyjaśnienie, iż hr. Berchtold dlatego ustąpił,
iż hr. Tisza przywłaszczył sobie zbytni wpływ na
zewnętrzną politykę, a hr. Berchtold nie poczytał
za właściwe podzielić ~~się~~ z kimkolwiek swoje
prawo ~~jako~~ ministra spraw zagranicznych. — i
~~W następstwie stanu~~ Standpunkt, iż stąd wielkie ~~powiedział~~ powiesza
popełniono błędy w sprawie polskiej; takowe —
w tem, że polski naród, naprawi złowrogi wpływ
Wyjaśnienie hr. Andrassego rzuca światło ~~także~~ na z tym duchem —
hr. Tiszy w przebiegu polskiej sprawy. Był on jej złym duchem, iż przy najwalszem
Jenerał Rozwadowski mówił mi przed parą dniami, iż ~~podobnym~~
miał ongi długą rozmowę z hr. Tiszą, w której tenże — mimo iż nie
~~przy najwalszych uznawaniach~~ dla sprawy polskiej — oświadczył monarchii
współczucia do krótkodystansowych ter — wszystkie zdobycze Węgrów sprawy
podobnemi ~~podobnych~~ nie dopuścić, do tego aby długoletnie uszczuplone zostały rozwiązaniem
polskiej. —

~~1~~193   196

Urzędowe doniesienie opiewa „W rokowaniach które od
dłuższego czasu toczą się między rządem austryjackim i
węgierskim co do ugody gospodarczej między obu państwami
pomimo iż utworzenie się stosunków politycznych po wojnie
nie da się na razie ocenić, doprowadziły o tyle przecież
do tymczasowego wyniku, że obecnie nie stoi nic na
przeszkodzie rozpoczęciu rokowań handlowo-politycznych
z trzeciemi państwami, zwłaszcza z państwem niemieckiem.
Przy ~~tegem~~ stanie rzeczy oba rządy obecnie nie mogą jeszcze
dać żadnych dalszych ~~uw~~ uwiadomień."

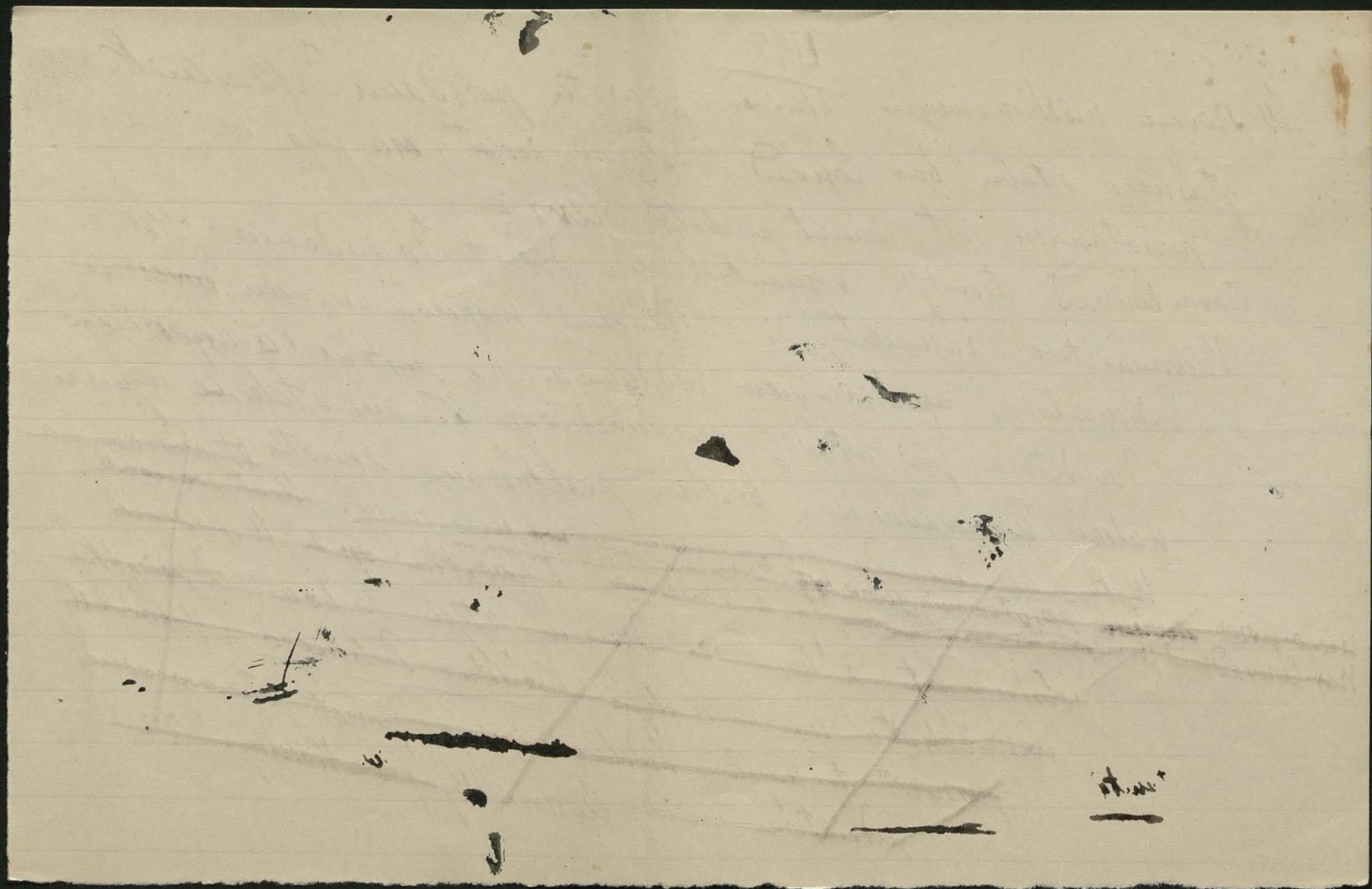
W najważniejszej, wewnętrznej sprawie monarchii nie zdobyto
się na nic więcej, jak ~~na~~ to chwilowe, niedokończone
załatwienie. Gabinet hr. Clama jest bezradny, wciąż
stoi wobec rozwiązania żądań za pomocą rozporządzeń

cesarskich lub uchwał parlamentu, którego zwołanie wciąż oddala się..
W gabinecie są różnice zapatrywań które także hamują jego działalność..
Jak wszystko tak i przyjęte oświadczenie spowodowanem jest względem
na stosunek do Niemiec..

Prezes gabinetu hr. Clam-Martinic zwołał zgromadzenie znawców oraz
rządowych organów dla omówienia sprawy wyżywienia. Zwłaszcza
niższych warstw ~~[illegible]~~ w myśl troski o takowe cesarskiej
pary. Hr Clam przedstawił socjalno-polityczny program rządu..
Zamierza on głównie równy rozdział środków wyżywienia
to jest zaopatrzenie ~~klasy~~ mniej ~~zaopatrzonych~~ bogatych
klasy, z lepiej obdarzonych, oraz wyrównanie ~~zamożniejszych~~
~~i potrzebujących~~ różnic co do środków wyżywienia między
zamożnemi a ubogiemi.. Wreszcie zapobieżenie zbyt
wysokim dla niezamożnych cenom
Hr. Clam dodał ~~pa~~ powojenny program, który
zaliczyć przychodzi do muzyki przyszłości..
W ogóle było to stwierdzeniem dobrych chęci..
Także ponowne zapewnienie iż rząd pragnie
zebrania Rady Państwa i ma nadzieję
że w niedalekim czasie nastąpi..

W szeregu nieskończonym zmian, zaszła pożądana: Naczelnik głównego sztabu bar. Conrad zwolniony został; na jego miejsce powołanym jest jenerał piechoty Arz. Baron Conrad teoretyk, romantyk nie dorósł do zadania; jego ~~wojsko~~ kierownictwo zaznaczyło się ciężkiemi niepowodzeniami, zakończyło się upokarzającem poddaniem się austryjacko-węgierskiego dowództwa pod władzę niemieckiego głównego sztabu, co przypisać należy nieporadności i brakowi praktycznego zmysłu. ~~Wyobrażony na~~ ~~Miał zaczem~~

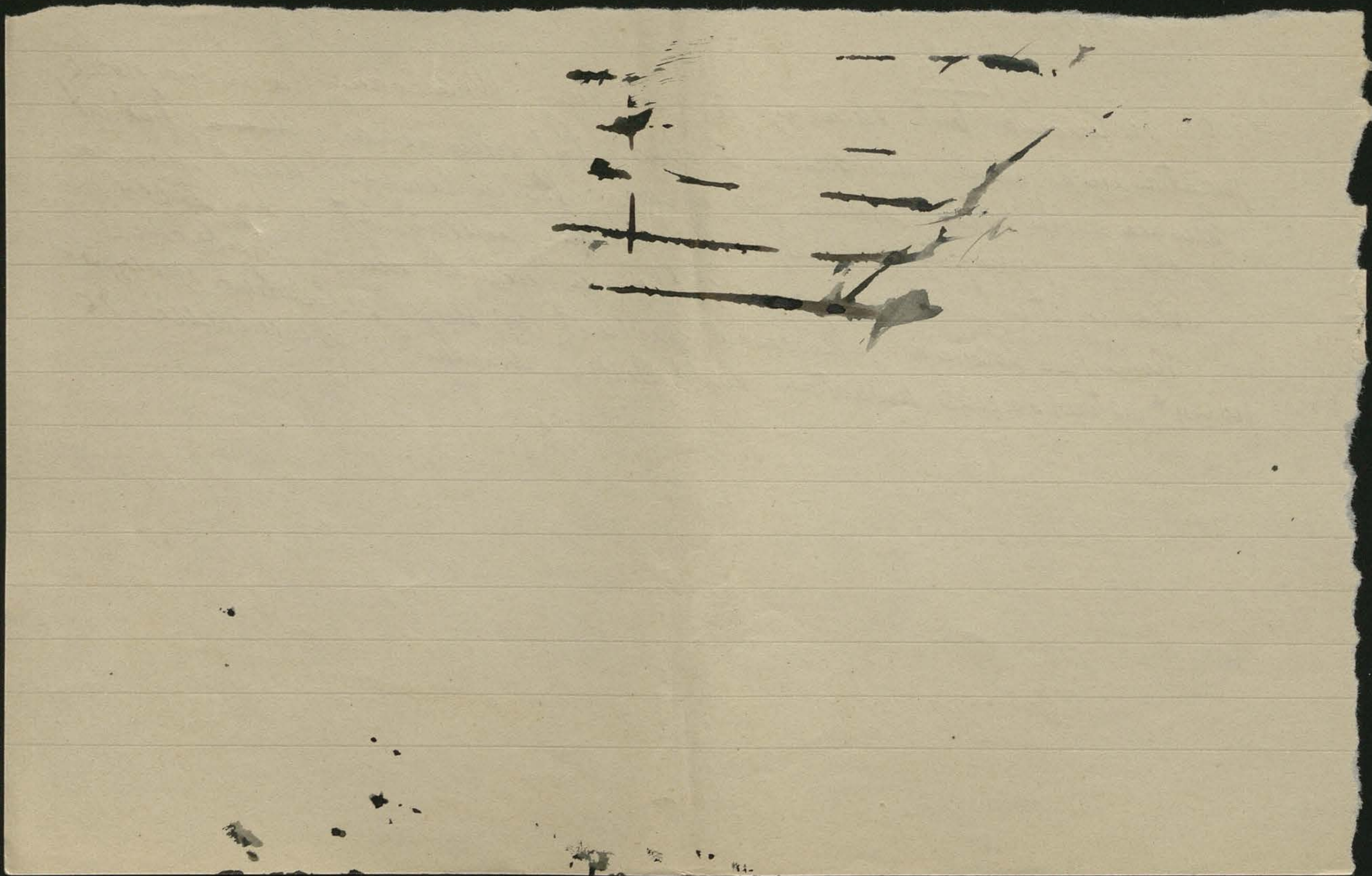
~~Wystąpił bar. Conrada był znaczny ... niezdrowy. ... była szkodliwy ... Z początku ... Wypuszczenie ... pozostawienie ... sztabu a zmieniona ... Z początku Z początku ... niego przez ... Bar. Conrad miał ... polskiej był z tem Tiszy, Drugim z tym Duchem Polskiego Naczelny ... Komitetu ... począt ... ważniejszego ... pocz ... Polska ... myśl ... Polska ... Węgry i Niemcy ... podstawie między Austro-Węgry~~

1196

199

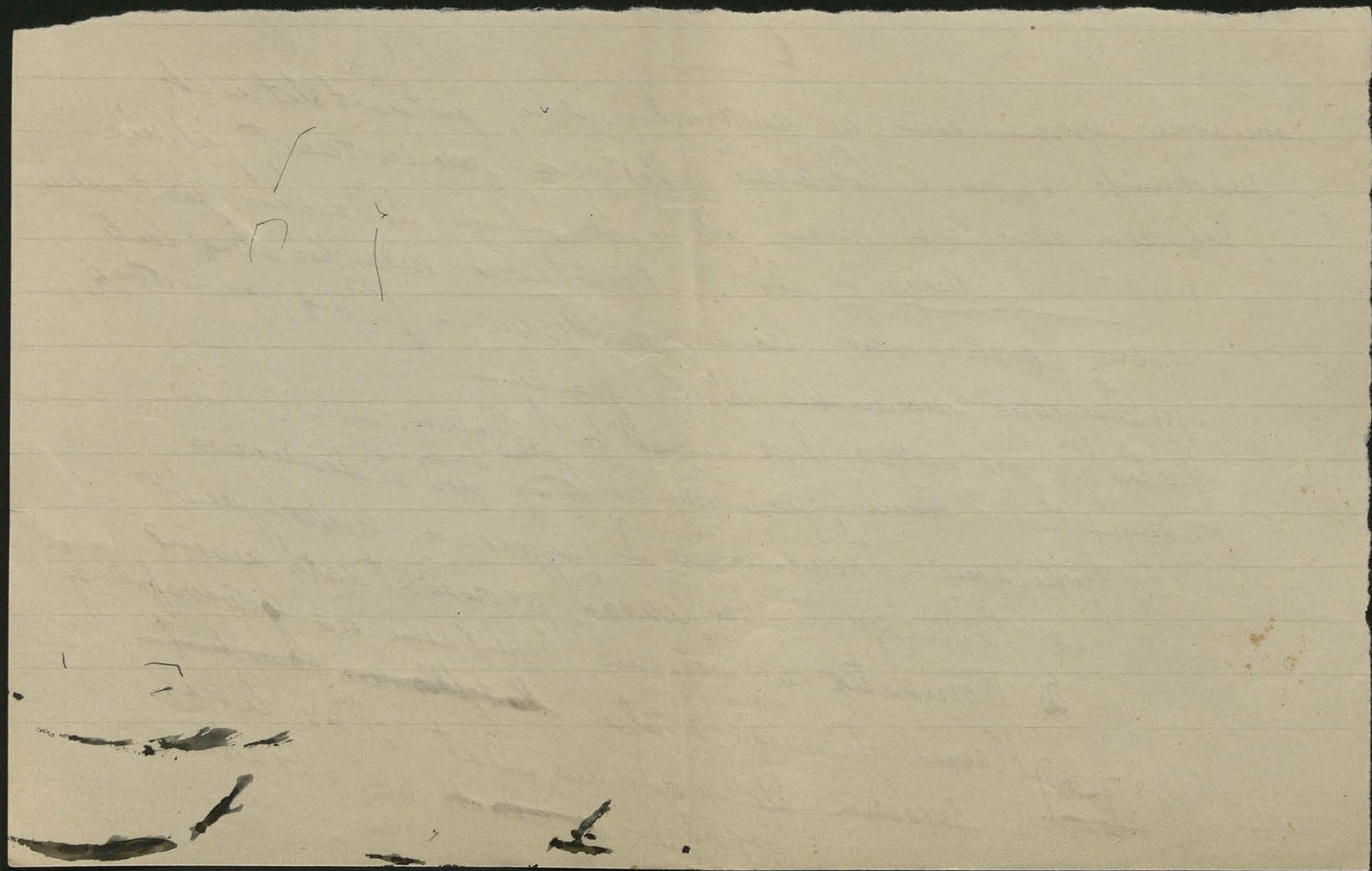
Wpływ bar. Conrada był znaczny a niezdrowy. Wyczerpany na niego przez
poratowania godne, niestosowne otoczenie, był szkodliwym. ~~Wreszcie~~ Już od
pewnego czasu stracił wszelkie znaczenie. Baron Conrad miał spaczone,
polityczne pomysły a zmienne. W sprawie polskiej był z hr. Tiszą,
drugim z tym duchem. Z początku uśmiechało mu się nabycie
Królestwa Polskiego. Niebawem porzucił tę myśl. Podobno sprzyjał
pociąg z tworzeniem podziałowi między Austro-Węgrami i Niemcami za

217 200

Zamiarem zaprowadzenia w austryjackiej części, piętnastoletnich wojskowych rządów i Kołomyjan. Następnie przeciastaniu, jedynie mądrem rozwiązaniu sprawy polskiej, hr. Juliusza Andrassego, przyłączenia królestwa Polskiego do Austryi, krakowiana, niedokończona lub zgubną aneksji Serbii, Czarnogóry, Albanii — jedyną jego zasługą, przedwojenne umocowanie wschodniej granicy. —

Podczas gdy jego następca Arz zdziałał brat znaczny udział we wszystkich walkach, poważny w bitew pod Limanową, Gorlicami — Tarnowem aż do wyparcia nieprzyjaciół ze Siedmiogrodu, bar Conrad prowadził całą wojnę z komnaty w Cieszynie, szpilkami na geograficznej karcie głównego sztabu. Nigdy z tamtąd ~~wyjechał~~ ~~prochu, ale nigdy~~ nie wąchał już na linii bojowej — ~~jednak~~ nie z bratem

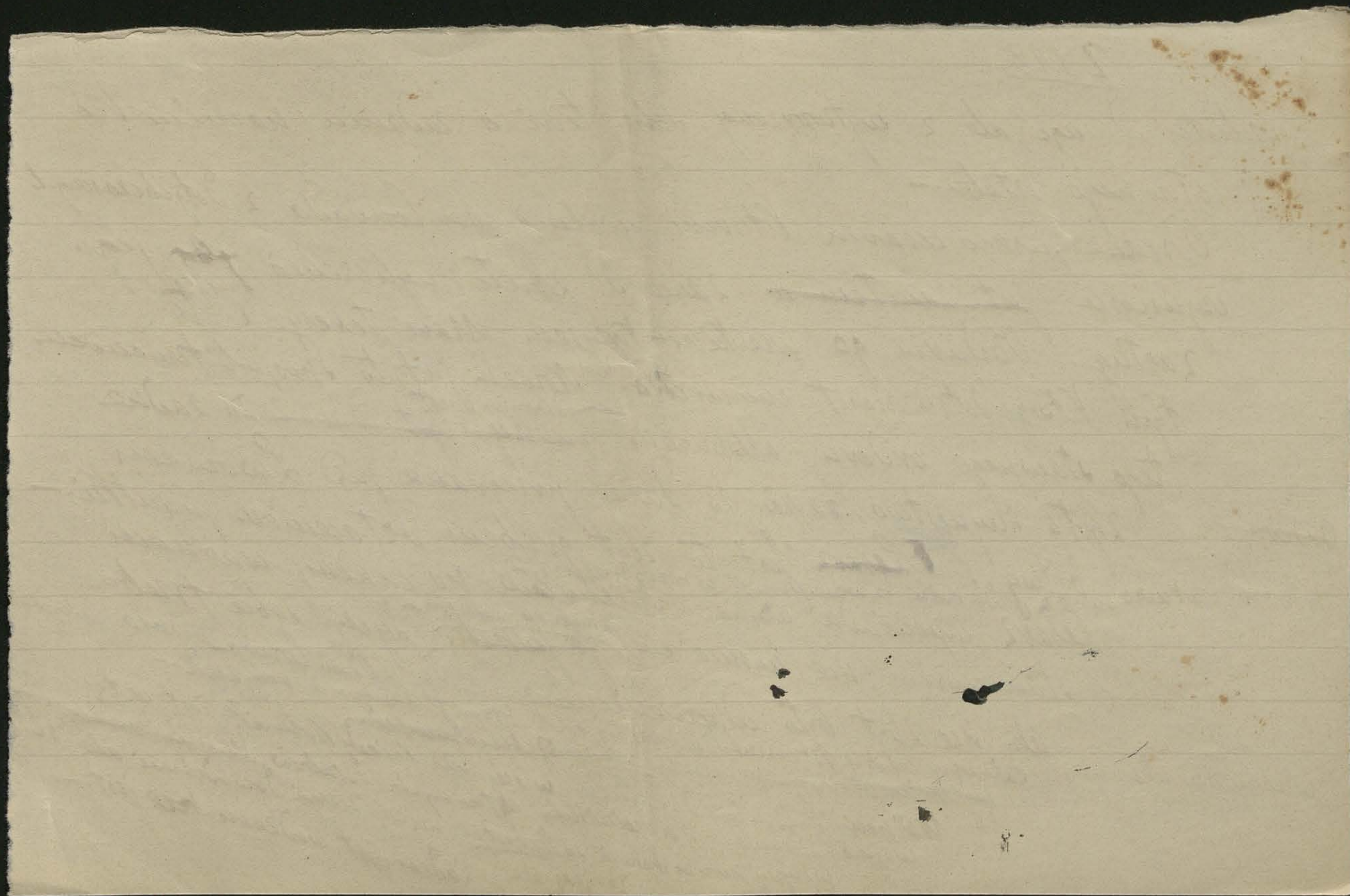

~~2~~ ~~118~~

201

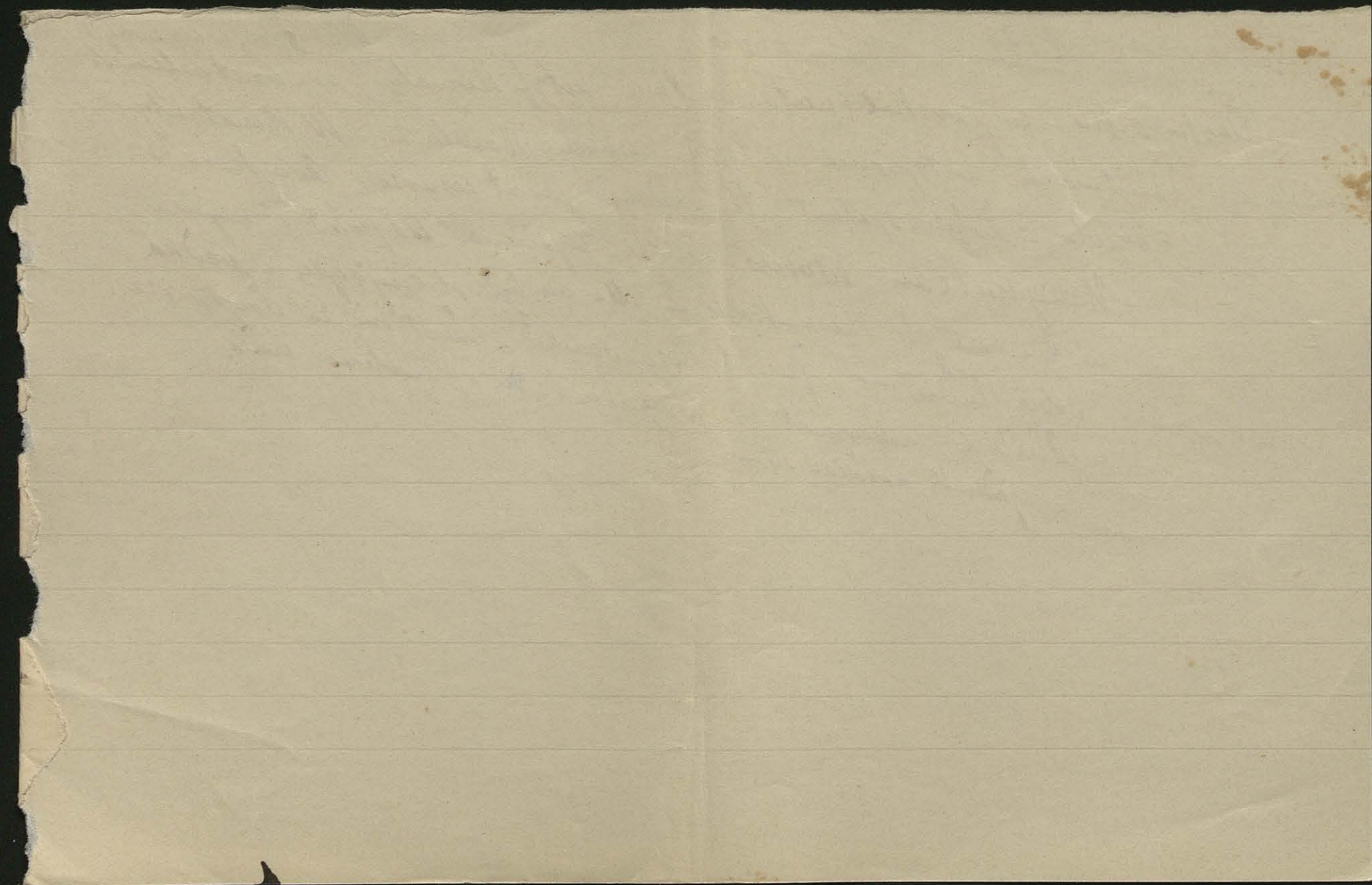
osobistej odwagi, ale z wytworzonej sobie teorii o zadaniu naczelnika
głównego sztabu.—

Odręczne pismo cesarza Karolem zwalnia bar. Conrada z dotychczasowych
czynności, ~~jest zaszczytem o~~ zawiera zaszczytne wyliczenie ~~...~~ jego
zasług. Obdarza go wielkim Krzyżem Marii Teresy i to
tym Krzyża dotąd nosił monarcha. Nowem jest to spospolitowaniem
tego sławnego orderu, albowiem ~~za~~ danym jest ~~zasług jest dawano~~ za żadne
złota rycerstwo, raczej za durę przegrane pod Lwowem
~~Order~~ bitwy ~~Lwowa~~ Jest to zbyt grubem ortocemiem pigułki.—
Order przeistacza się w nagrodę za wiele czynności, w pożegnalna.—
Cesarz zapowiada użycie bar. Conrada na innem, ważnem
stanowisku, nie wymienia jednak na jakiem.— ~~je jednak.~~ Życzyć sobie trzeba
Bar. Conrad na niedogodne
Aby nie zbyt było odpowiedzialnem — zaufanie przyjaciół.—
własności, ułudnej genialności. Nie straszny dla nieprzyjaciół, straci ~~genialności~~ ~~przypisywanej~~ ~~tajemnej strony~~, który kolwiek jest w tej
Ważnem i odpowiedzialnem więcej nie wiele innych sztabów. W niej bowiem się tej
wojnie zadanie naczelników głównych najwyższemi dowódcami ~~są~~
wszyscy monarchowie są ~~...~~ zbrojnej, ale żaden ~~jest~~ wodzem ~~...~~ jest.—

2199 202

Austryjacko-węgierskie dyplomatyczne przedstawicielstwa notyfikowały w sprzymierzonych ~~neutralnych~~ i neutralnych państwach wstąpienie na tron cesarza Karola I. W Konstantynopolu i Zofii spełnił to zadanie brat cesarza Arcyksiążę Maxymilian, którego cesarz wysuwa naprzód i używa w rozmaitych kierunkach. – Ma on być objeżdżającym i jedna sobie ludzi – Jenerał Rozwadowski mówił mi że Arcyksiążę dzielnie zachowywał się w ogniu. Nie dozwolono mu jednak narażać się –

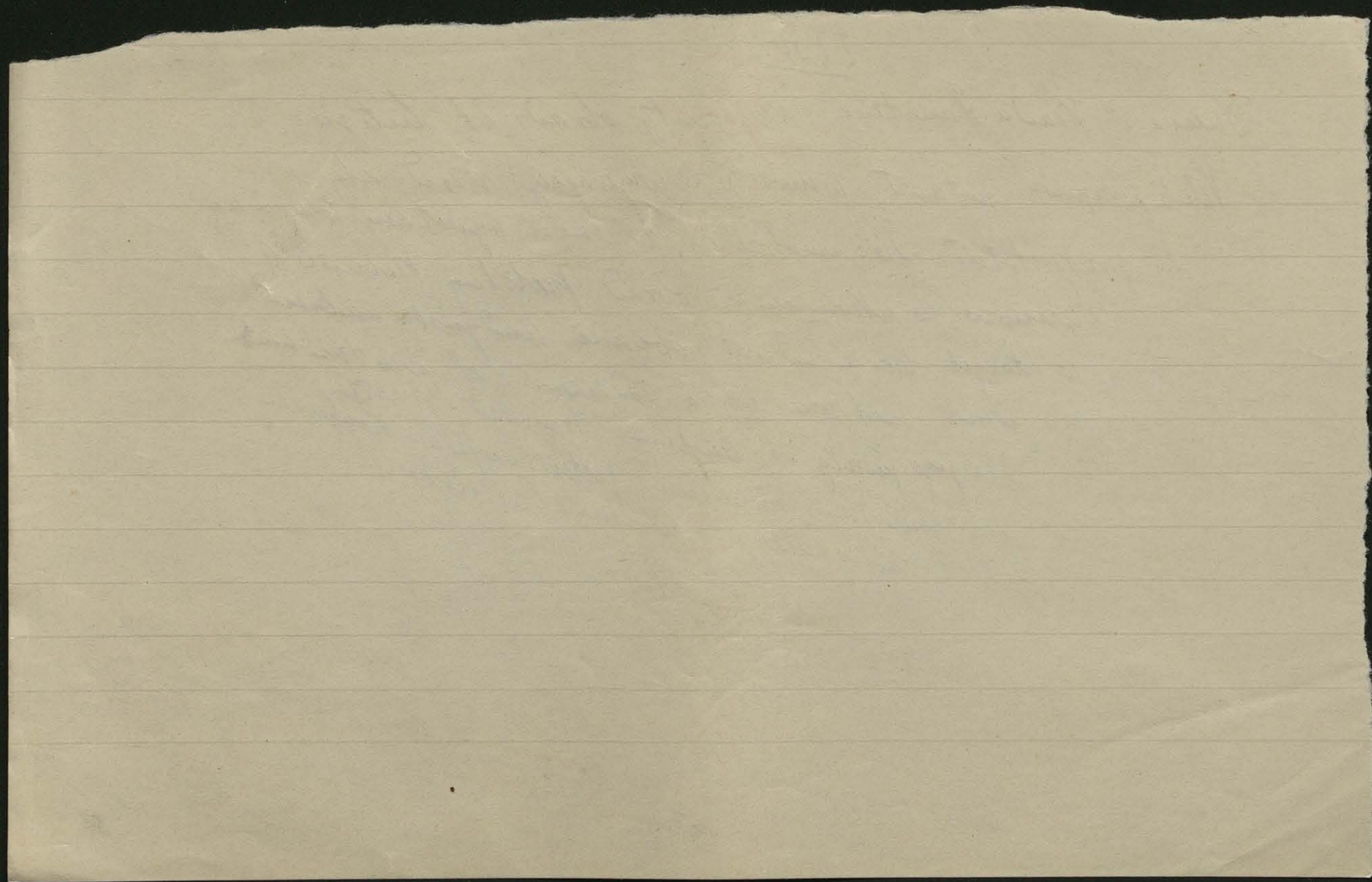
~~22~~00 203

Duma i Rada Państwa rozpoczęły obrady 27 lutego.

Klub postępowy postawił wniosek wzywający rząd aby się przekształcił dla zwalczenia trudności wywołanych wojną

Sasonow po ukończeniu obrad polskiej komisji w których bierze udział, obejmie londyńską ambasadę

Jednak zaostrzona wojna łodziami stwarza trudności dla jego podróży do Anglii. — Przeszkadza także powrotowi członków petersburskiej konferencji między innemi jenerałowi Castelnau. —

2201

202

Cesarz przyjął na posłuchaniu namiestnika Dillera wiele łaskawie, nie wspominał ani słowem o usunięciu go z galicyjskiego namiestnictwa, we dwa dni później zawiadomiony został o dymisji. – Gdyby zastąpił go Polak, rzecz byłaby jest ~~godzi~~. Urząd pożądany i wskazany. Że jednak taki nie ponosi niepotrzebnie stratę zacnego i sprzyjającego nam namiestnika. Przypisać ją przychodzi intrygom i głównie sztabowi, ku zadowoleniu Rusinów, których dażnościom nie hołdował ~~sprzyjał~~ jen. Diller. – Te ciągłe zmiany czynią wrażenie, iż nie są ~~[illegible]~~ samoistnej woli monarchy, lecz ukrytych doradców. ~~[illegible]~~ – Cesarz przyjął na posłuchaniu ministra Bobrzyńskiego, zawiadomił go o dymisji jenerała Dillera, oraz o następcy, by dnie ~~[illegible]~~ ~~jenerał, lecz nie wymienił go. [illegible] jest żeby minister dla Galicji nie miał uprzednio wpływu o tak ważnej sprawie [illegible] [illegible] [illegible] na posłuchaniu [illegible] zwalczał i wobec [illegible] [illegible]~~

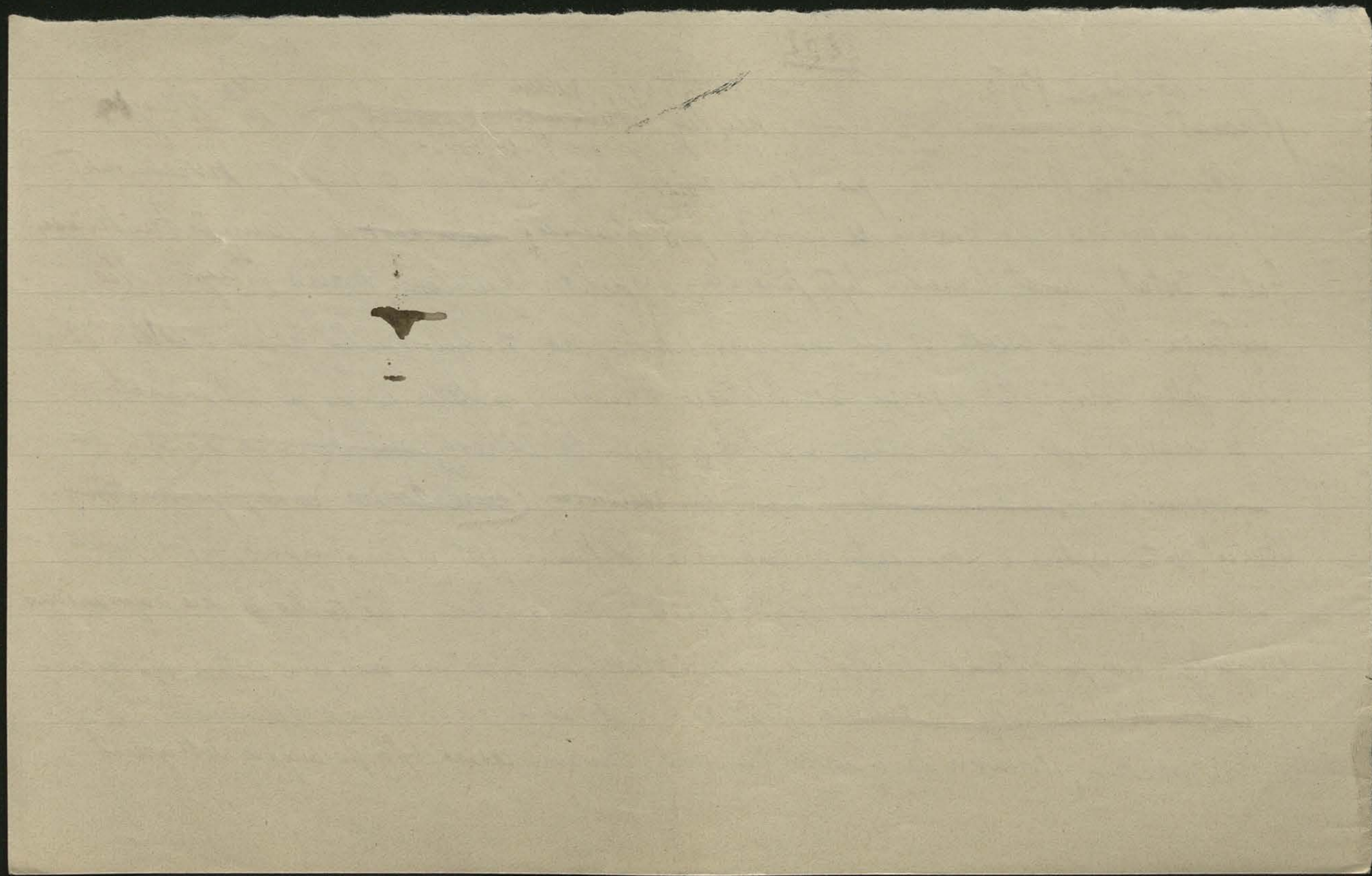
2202

205

jenerał nie Polak. – było trzech kandydatów między niemi Hr. Huyn. Wiedziano w mieście, że na niego padł wybór.

Wtedy Minister Bobrzyński po zasięgnięciu wiadomości o nim, przemówił za nim na następnem u cesarza posłuchaniu. ~~jednocześnie~~ Namiestnikiem Galicji został, jenerał kawalerii, były jeneralny inspektor kawalerii hrabia Huyn. Nie uważa mu to wcale iż nie ma warunków na namiestnika Galicji. Minister dla Galicji Bobrzyński i prezes Koła Polskiego Biliński znaleźli się na posłuchaniach u cesarza wobec dokonanego odwołania jenerała Dillera. ~~Nie świadczy to o wpływie i znaczeniu tych Polaków, raczej o ich obniżeniu.~~ ~~Coraz[?] trwa i dalej[?] następny..~~

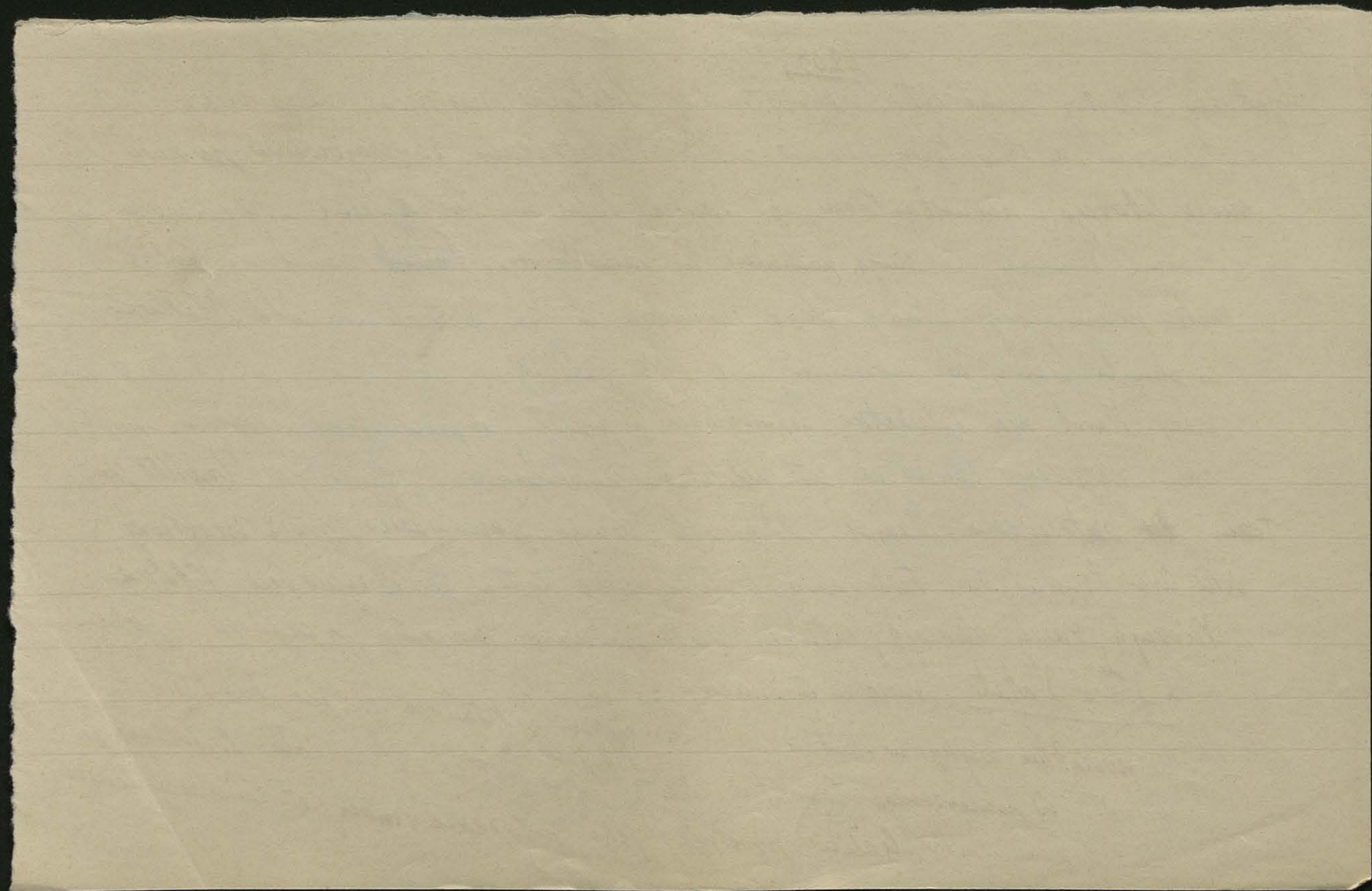
Obniżył się tu wpływ i zmniejszyło się znaczenie Polaków.. Jest w tej zmianie, w ten sposób dokonanej, nieco lekceważenia kraju, który znaczy Polaków. Nie tylko że nie naprawiono krzywdy nie powołania Polaka na namiestnika, ale odwołano zmiłego i użytecznego krajowi; ~~a dano nie właściwego dla zadania~~. Przedstawia się i utwierdza nie obsadzanie Polakiem namiestnictwa, stosownie do życzenia Rusinów. Poprzedni cesarz były po wojnie dotrzymał

objetnicy i byłby powierzył namiestnictwo Polakowi, następca którem nie jest niespowany a są względy przeciw pięćdziesięcioletniemu, zwyczajowemu prawu mocą którego namiestnikiem był zawsze Polak. – Postępowanie w tej sprawie i nowa zmiana nie mogą pochodzić od samodzielnego, ~~Polaka~~, nawet na krótką metę przewidującego władcę. Mają znamiona intrygi, nieżyczliwości dla Polaków, w chwili ważnej dla monarchii w sprawie polskiej

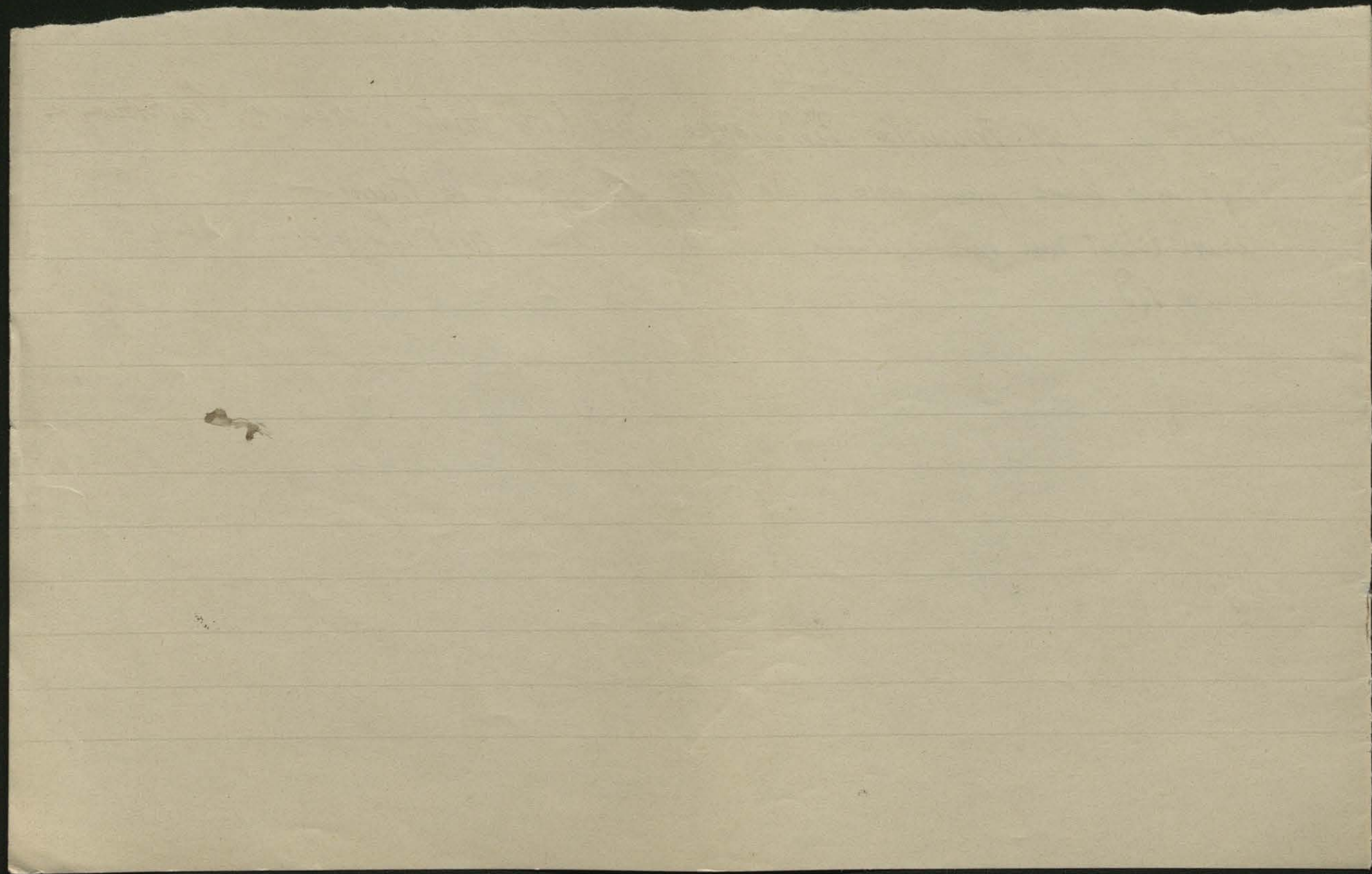
Cesarz Karol ma szlachetne usposobienie i popędy, jest pracowitym, czynnym, najlepszych chęci. Wątpiłem zawsze aby był politycznie wyszkolonym i samoistnym, brakło po temu ~~..~~ antecedencji i danych. Od początku nowego panowania, prócz martwej ręki Arc. Franciszka – Ferdynanda, często się cinie czyteż inne zewnętrzne wpływy na monarchę, raczej obracają władcą, niedoświadczonym monarchą. Z czasem i przez la grâce d'état może się to zmienić. –

Na początku wojny w skutku nie znanego mi do władnie zajścia hr. Huyn odszedł od powierzonego dowództwa i odtąd nie brał w niej udziału. Powołanie go na namiestnika Galicji prostuje jego położenie, może jest zadośćuczynieniem.

2204 207

Powstały po Arcyk. Franciszku-Ferdynandzie dwie listy biała i czarna. Zastosowuje się do nich nowe panowanie. Na białej znajduje się hr. Huyn.— Cesarz zalecił mu sprawiedliwość względem Rusinów.— Hr. Huyn ma trzeźwy o nich sąd.

2205 208

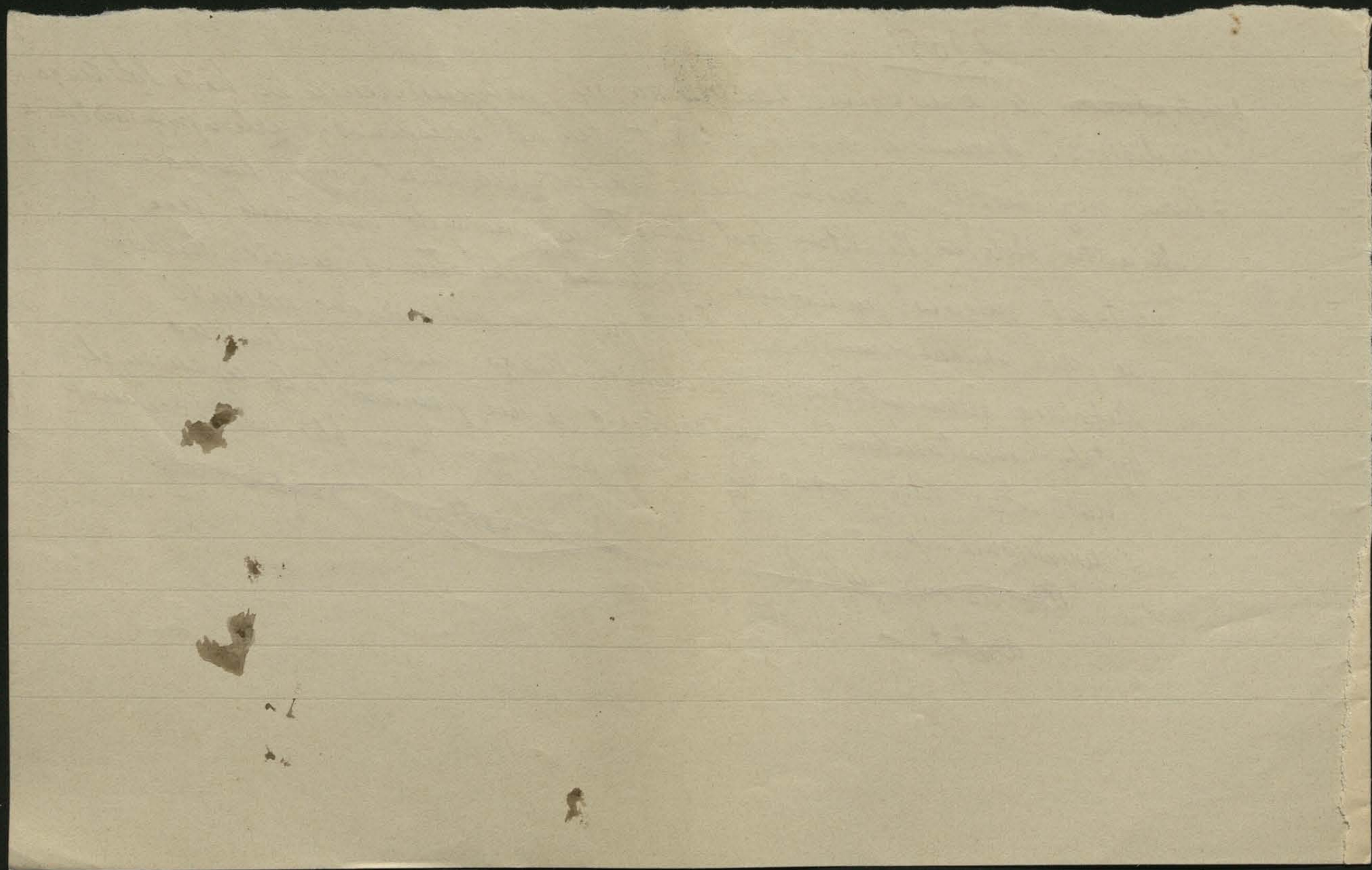
Przewidywać przychodzi pożałowania godną przyszłość Galicji, gdyby
pozostała przedwojenna. Przemawia to za zmianą. Sprawa jest zawiła,
nie wyjaśniona i oddalona. – Przedstawiające się zajęcie znacznej części
Wschodniej Galicji przez Rosjan i nie wyparcie ich dotąd z niej
nie ułatwiają stanowczych postanowień i ostatecznego załatwienia,
chyba że zadowolono by się takowem na papierze. –
Komisje Koła Polskiego wygodnie zbudowały dowolny plan tak zwanego
wyodrębnienia Galicji: Elles ont fait leur siège. Plan jest tak co się
tyczy stosunku do monarchii, jak co do wewnętrznego ustroju, przesadny
niemożliwy. Żaden minister dla Galicji nie mógłby go przedłożyć
władzy. Jest tworem licytacji o popularność. – Co się tyczy wewnętrznego
ustroju również. Dość powiedzieć że prawem wyborczem Sejmu
ma być czteroprzymiotnikowe, co jest wręcz w danych stosunkach
niego wystąpkiem
kraju i wszelkim względem

~~2205~~ 2206 209

~~wystąpiłcm~~ a co więcej zawdzięcza się przypuszczeniu do Koła Polskiego socjalistów. Wprawdzie ma być senat, ten nie zrównoważy otwórz przywódców z Izby niższej a między niemi nieustająca toczyłaby się wojna. Minister Bobrzyński który brał udział w odnośnych naradach, nie wystąpił przeciw podwójnym, ~~..~~ nierozważnym ukwatom a przecież mówi, że jeśli zmienionemi nie będą, przyjdzie mu żądać dymisji. Reforma administracyjna Dunajewskiego nieco dopełniona byłaby najwłaściwszą i wystarczającą a nie przyniosłaby ujemnych następstw które wraz wyraźniej występują przy bliższem zbadaniu wyodrębnienia. ~~polski naród~~ ~~... fatygy, ...~~

~~Ale na raz, polski naród~~

~~apetyt.~~ -

~~2207~~ 2208 210

Z Warszawy donoszą „Od chwili podjęcia werbunku
przez Departament Wojskowy na terenie całego Królestwa Polskiego
do chwili jego faktycznego, przymusowego przerwania rozkazem
władz okupacyjnych dała akcya werbunkowa łącznie
następujący wynik: Zgłosiło się 1373 ochotników, uznano
za zdolnych 697; nie stawiło się 380, uznano za niezdolnych
296.—"

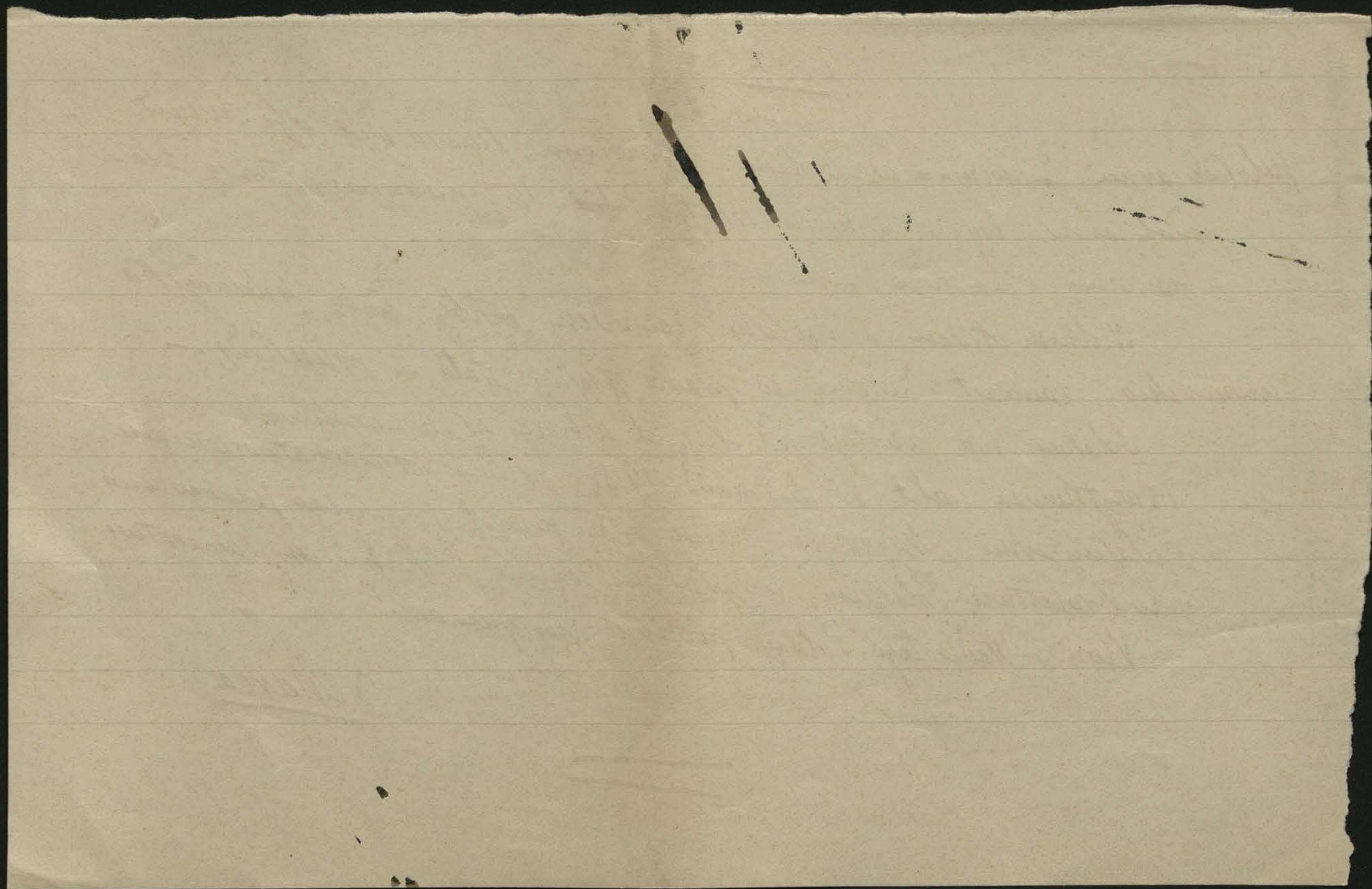
Wynik krzyczaco-sprzeczny z niepodległem państwem:—
Przerwanie werbunku przez władze okupacyjne, nastąpić
miało z powodu rokowań niemiecko-austryjackich o rotę przysięgi—
Spory o słowa, kiedy rzecz byłaby jedynie wyznaczonym.
We Warszawie u góry ustawanie u dołu sedna: Tak
mi z tamtąd piszą.— Przypomina to czasy ostatniego
rozbioru.— Jednak 1 lutego otwartym został
we Warszawie kurs ośmiotygodniowy
dla sztabowych oficerów

polskiej armii. Jednocześnie w Dęblinie utworzono kursa dla oficerów i podoficerów; wyższą i niższą szkołę także dla pionierów, służby tele=fonicznej i wojskowej administracji.

Wielkim błędem a ciężkim zawodem byłoby, gdyby habsburgska monarchia zamiast dźwignią w sprawie polskiej, stała się przeszkodą.—

Polakom nie pozostaje jednak, jak uzbroić się w cierpliwość i zużytkować akt 5go Listopada 1916r; przedewszystkiem utworzeniem polskiej armii. Najgorszym bowiem byłby powrót wojskowego panowania w Królestwie Polskiem; najopłakańszem dla polskich ziem, zwycięstwo Rosji. Wedle tego Polacy powinni postępować.

3 Marca

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

212

CXXIII

10 Marca 1917 r

2209—2239

Allg. Form. Nr. 182 g.

213

CXXIII

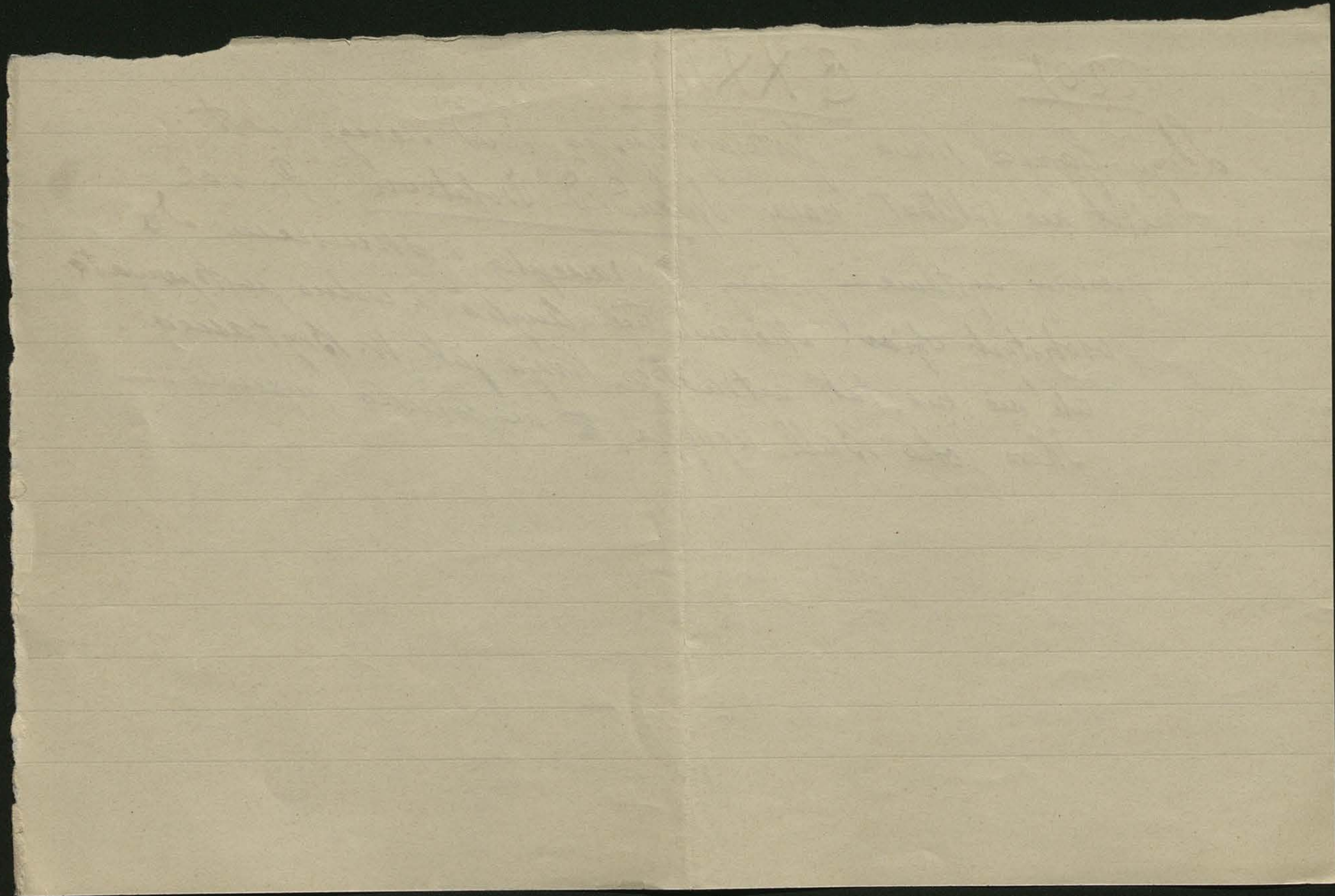
Wytrwałość John Bulla. – Obstrukcja
mniejszości w amerykańskim senacie –
Potwierdzenie drugiej prezydentury Wilsona
Jego inauguracyjny adres. Zmiana regulaminu
senatu. Dawne ustawy. – Bank w Nowym Yorku.
Senat uchwalił zmianę regulaminu. –
Wilson odwołał się do prawników, co do uzbrojenia
statków handlowych bez upoważnienia ciał prawo-
-dawczych. Wilson zastał. – Nota Zimmermanna
do posła niemieckiego w Meksyku podchwycona
przez policję Stanów Zjednoczonych. Usiłowania
względem Japonii. – Przesilenie w Pekinie
z powodu zamiaru gabinetu zerwania z
Niemcami ~~Niemcami~~ Niepowodzenia powstania na
Kubie. – Odpowiedź hr. Czernina na
~~[illegible]~~ amerykańskie Aide Mémoire. –
Patryjotyczna uroczystość w paryskiej Sorbonie. –
Zakończenie petersburgskiej konferencji. –
z Dumy. – Irlandzcy deputowani z Homerule. –

Kanclerz Bethmann o flamandzkiej
autonomii — Zgon hr. Zeppelina —
Zaostrzona wojna podwodnemi łodziami —
20 Feldmarszałek Conrad i włoski front —
1 Z innych frontów — Rosjanie
24 zajęli Ekbatan —
10 Para cesarska — Wspólny Wydział
16 Wyżywienia Monarchii — Dalszy
29 przebieg i dalsze uwagi o dymisji
12 namiestnika Dillera i namiestnikostwie
hr. Huyna — Hr. Szeptycki ma być
12 jenerał-gubernatorem w Lublinie —
Legiony i Dąbrowskiego Legiony —
18 Oczekiwanie krótkiej ofensywy —
Wojna czteroprzymierza i wojna porozu-
-mienia —

10. Marca

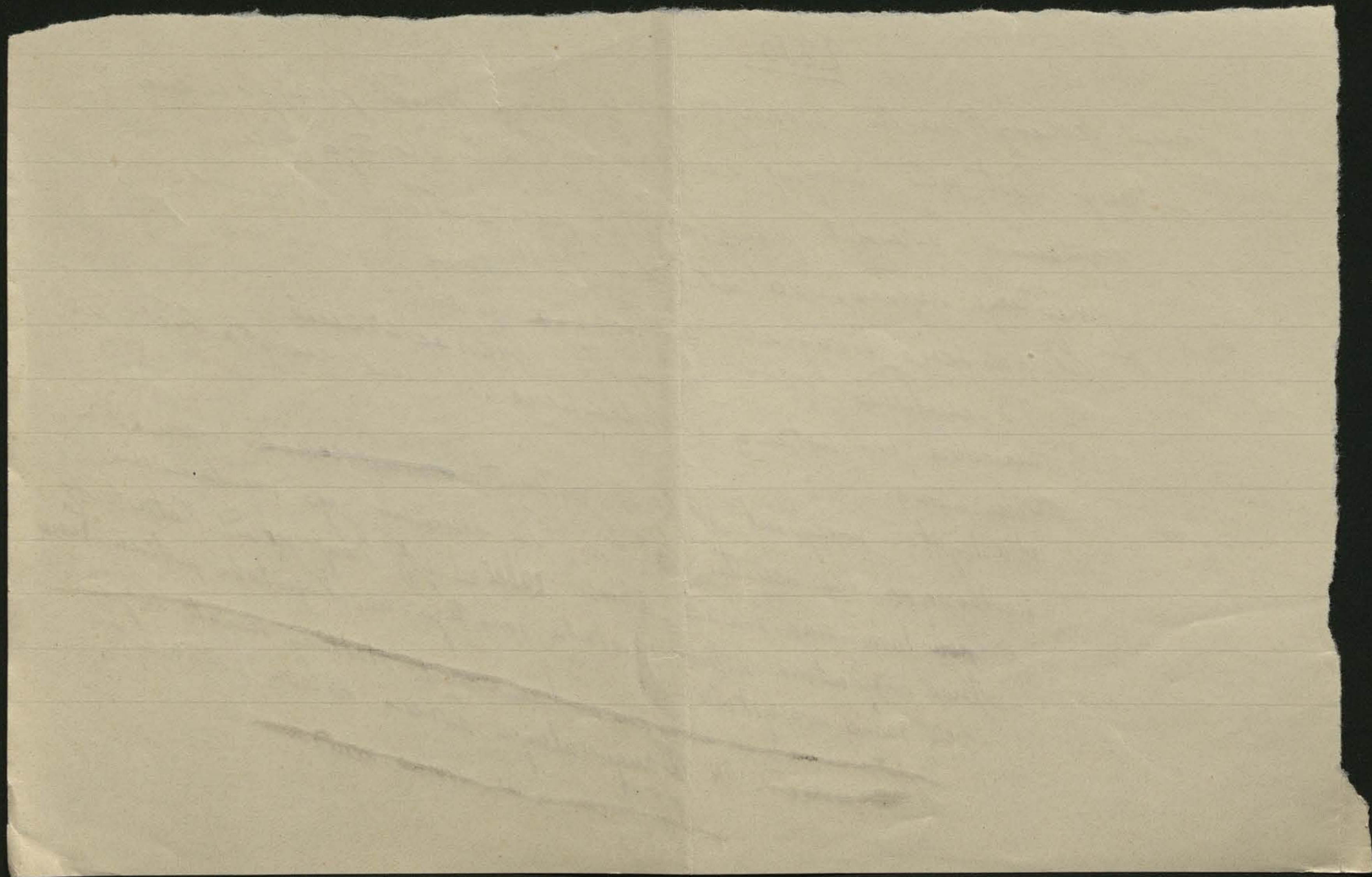
2209 CXXIII 214

Lloyd-George słowa: Jesteśmy wyspą i od szeregu lat nikt nie zakłócał naszej Splendid Isolation. Po raz pierwszy wystawieni jesteśmy na zaczepkę i zmuszeni do osobistych ofiar! Niezawodnie Anglia z wolna postępowała ale nie na tak wytrwałego kraju jak W. Brytania. Skoro John Bull ugryzie, nieprędko popuści. —

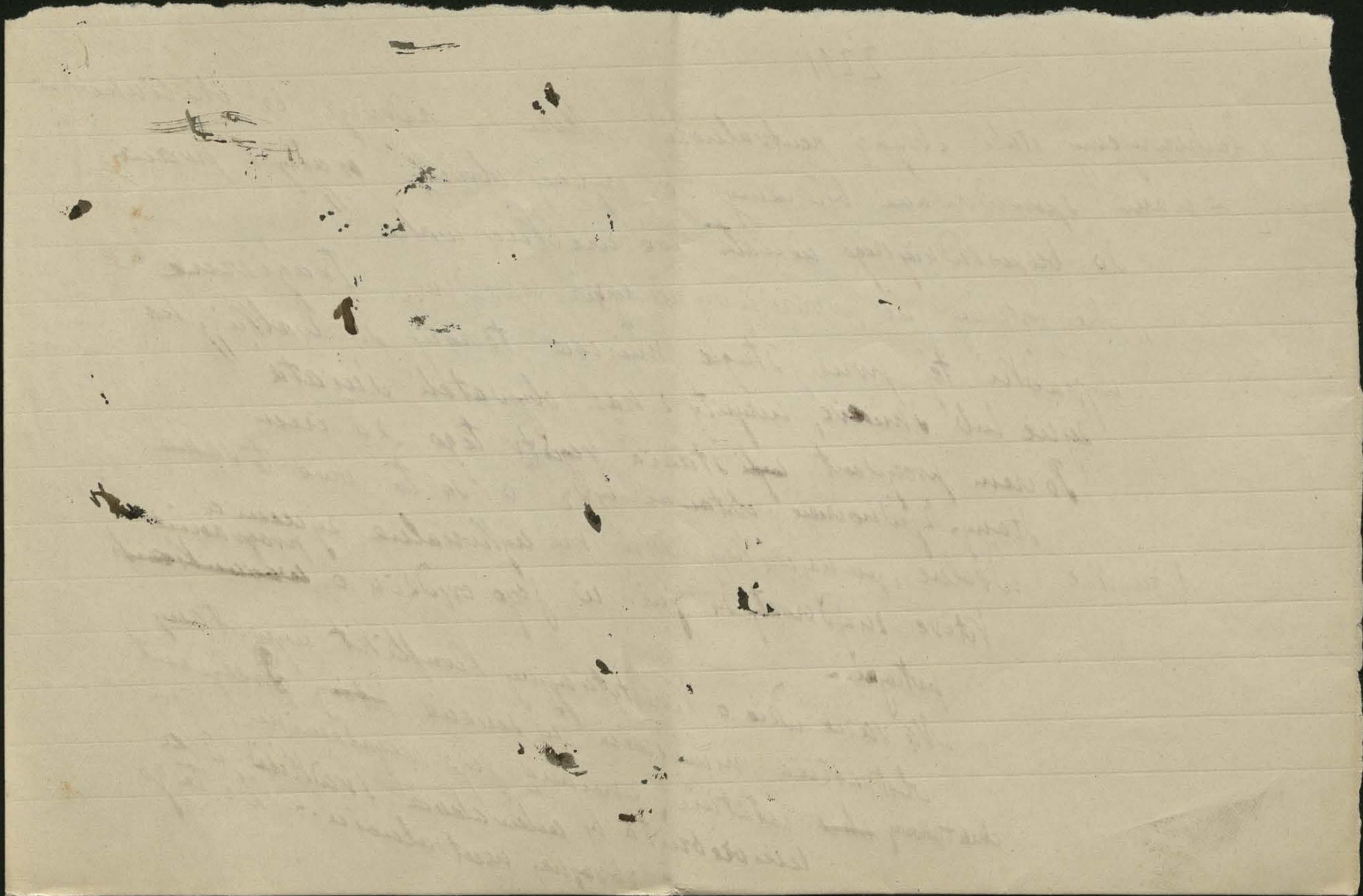
~~2210~~ 215

Senat amerykański odroczył się 4. t.m. przed przyjęciem ustawy dotyczącej zbrojnej neutralności, a to dla tego, że regulamin dozwalał pacyfistom i przyjaciołom Niemiec przedłużyć rozprawy do południa o której godzinie obecna sesja Kongresu ~~wygasała~~ wygasła.
Z 93 senatorów 86-ciu podpisało oświadczenie stanowcze za ustawą i ubolewanie iż nie mogła być już uchwalona.
Na zajutrz prezydent Wilson ogłosił ~~oświadczenia~~ zapowiedź nadzwyczajnej sesji senatu 5. t.m. dla zmiany jego regulaminu i ~~[illegible]~~ zaprowadzenia środków któreby zabezpieczyły kraj przed katastrofą.
Nowa prezydentura Wilsona została dnia tego na Kapitolu potwierdzona bez żadnej uroczystości. ~~[illegible] statków handlowych [illegible]~~
~~[illegible]~~ W inauguralnym adresie Wilson zaznaczył: ~~[illegible] zbrojnej neutralności~~
~~[illegible]~~

22~~1~~1 216

„Zachowujemy stale zbrojną neutralność". Może się zdarzyć że okolicznoś=
=ciami spowodowani będziemy do czynnej obrony naszych praw
– do bezpośredniego udziału we wielkiej walce"
„Nie jesteśmy już prowincjonalnym narodem. Tragiczne
wypadki tej porze, długie miesiące toczącej się walki" na
życie lub śmierć, uczyniły z nas obywateli świata"
Potem prezydent ~~wy~~ stawia rejestr tego za czem
Stany-Zjednoczone obstawać będą a są to owe te same
literackie, idealne, po największej części niewykonalne życzenia prawianie..
które znajdowały się już w jego orędziu o ~~warunkach~~
pokoju..
Na razie idzie o konstytucyjny konflikt wywołany
obstrukcją mniejszości w senacie. ~~Który~~ Prezydent, która
zatatać, zmianą jego regulaminu, środków, dla
chętakowy ~~[illegible]~~ uniemożebniła by uchwalanie
zbrojnej neutralności.. Do tego

~~2212~~ 217

opozycja wynalazła dawne, nieodwołane przepisy, które wprawdzie
pozwalają konstytucyjnie Prezydentowi, wiele wykonać z tego ~~do~~ co do
czego zażądał od Kongresu pełnomocnictwa, ale które zarazem stwarzają
praktycznie nie ~~do usu~~ dające się usunąć przeszkody ~~i które mogą~~
~~uniemożliwić pełnomocnictwo~~ i uniemożliwić by mogły pełnomocnictwo.
~~Jest~~ Stąd zawikłanie od którego załatwienia ~~zależy dalszy~~ zależał dalszy
przebieg.—
Tymczasem przygotowania do uzbrojenia handlowych statków
musiały się rozpocząć.— Odszukano jednak drugą, dawną ustawę, która zabrania
tego Prezydentowi.—
Rosyjski minister finansów Bark przybył do Nowego-Yorku
i tam oraz we Waszyngtonie odbędzie ważne narady.—
Stany Zjednoczone nie tylko bronią i amunicją zaopatrzą
Rosji ale także pieniędzmi mówi, a rządowe
rosyjskie domniemane. Zaskakująca pomoc udzielona
przez demokracji. despotyzmowi, przez cywilizacji
barbarzyństwu.—

~~2213~~ ~~2213~~ 218

O dalszym przebiegu konstytucyjnego konfliktu uwiadomił Times
mówiąc, że Wydział Kongresu uchwalił ~~przedłożyć senatowi~~
~~wniosek~~ zalecić taką zmianę regulaminu senatu ~~zakończenie~~
mocą której 2/3 głosami rozprawa ~~zakończona~~
zamkniętą być miała.-- Senat uchwalił tę zmianę. ~~Wygłosami przeciw 5~~
Bez względu na ~~nadaną~~ nadzwyczajną sesję senatu prezydent
Wilson zwrócił się do prawników i najwyższej ~~izby~~
związkowej izby sądowej, że zapytaniem co do ~~pra~~ ustalenia
handlowych statków i zażądał od tej izby prawnego
orzeczenia.

Większość prawników i gabinetu ma być zdania,
że owe dawne przepisy uniemożliwiające działalność
Prezydenta, stwarzają, że zmiany stosunków, swoją
Mimo w tem prezydent Wilson zostałby i nakazanym
nie został dopełniony, przez dni kilka
spokoju.--

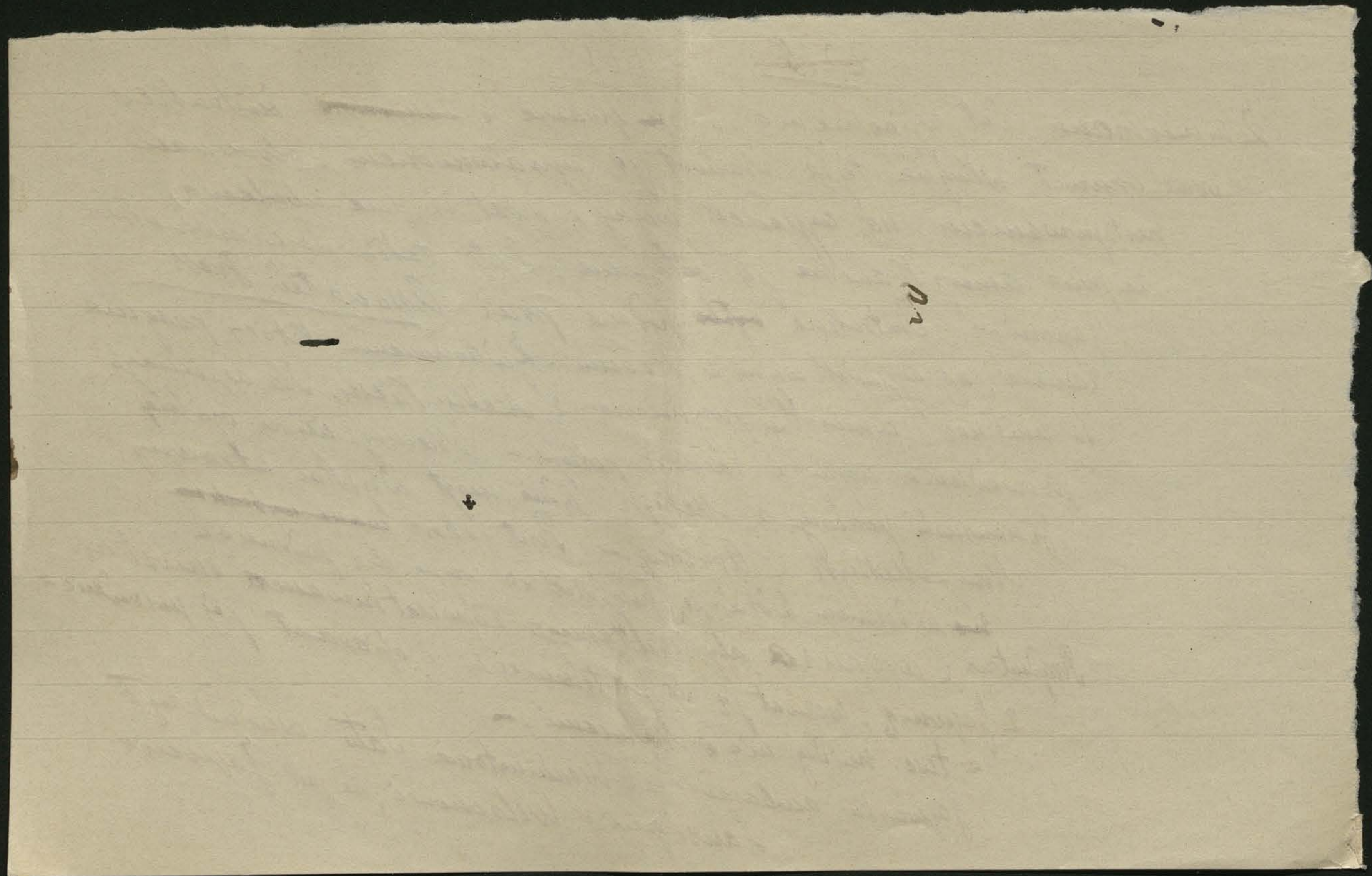
~~221~~ ~~22X4~~ 219

Tajna policia Stanów-Zjednoczonych uchwyciła kurjera niemieckiej ambasady który wiózł do Meksyku instrukcje sekretarza stanu niemieckiego Zimmermanna dla posła Eckhardta poselstwa zalecające zawarcie przymierza z Meksykiem na wypadek wojny Stanów-Zjednoczonych z Niemcami. Odkrycie tego jak go zowią w Ameryce spisku który był ~~tylk~~ uzasadnioną i polityczną powinnością i obowiązkiem niemieckiej dyplomacji, wywołało ~~[illegible]~~ wzburzenie w Stanach-Zjednoczonych nie małe i zaostrzyło nieprzyjaźń do Niemiec; tem więcej, iż ~~[illegible]~~ dowiedziawszy się iż ~~[illegible]~~ przedsięwzięty podobne usiłowania, ~~i Tak~~ dla oderwania Japonii od ~~[illegible]~~ całkiem *Porozumienia*. - W głównym wydziale niemieckiego ~~parlamentu~~ parlamentu sekretarz stanu "

~~2215~~ ~~2215~~ 220

Zimmermann dał wyjaśnienia o ~~w~~ sprawie i ~~zamiarze~~ instrukcyi oraz omówił okoliczności tejże. Nazwał ją uprawnionem, obronnem postępowaniem, na wypadek wojny i dodał że nie ubolewa że przez amerykańskie jej ogłoszenie. Została także do wiadomości Japonii.– Instrukcja ~~ogłosz~~ podana przez Associated Press zawiera, na wypadek wojny ze Stanami-Zjednoczonemi której pragnie się uniknąć, wniosek przymierza z Meksykiem, dla wspólnego prowadzenia wojny i zawarcia pokoju.– Niemcy udzielą ogólnej finansowej pomocy a Meksyk będzie mógł odzyskać utracony Nowy-Meksyk i Arizonę.– Poczem skoro ~~wojna wybuchnie~~ ~~[illegible]~~ widocznem będzie że przyjdzie do wojny ma podsunąć Prezydentowi Carranza, aby z własnego zapoczątkowania zniósł się z Japonią, wezwał ją do przystąpienia i ofiarował jej pośrednic=twa między nią a Niemcami.–

Japoński ambasador we Washingtonie Sato oświadczył ~~t~~ Lansingowi i Wilsonowi, że jak Japonia

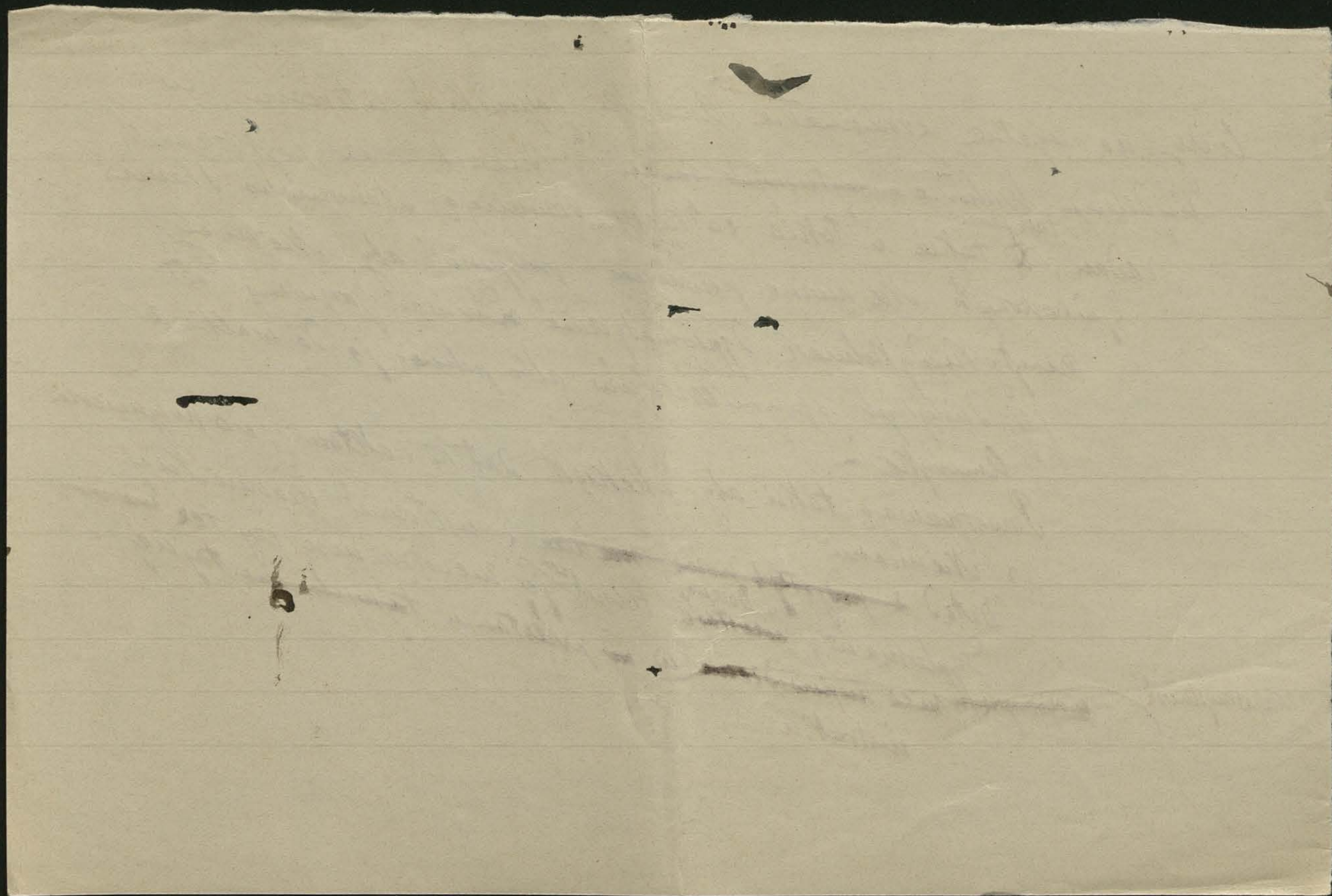
2216

221

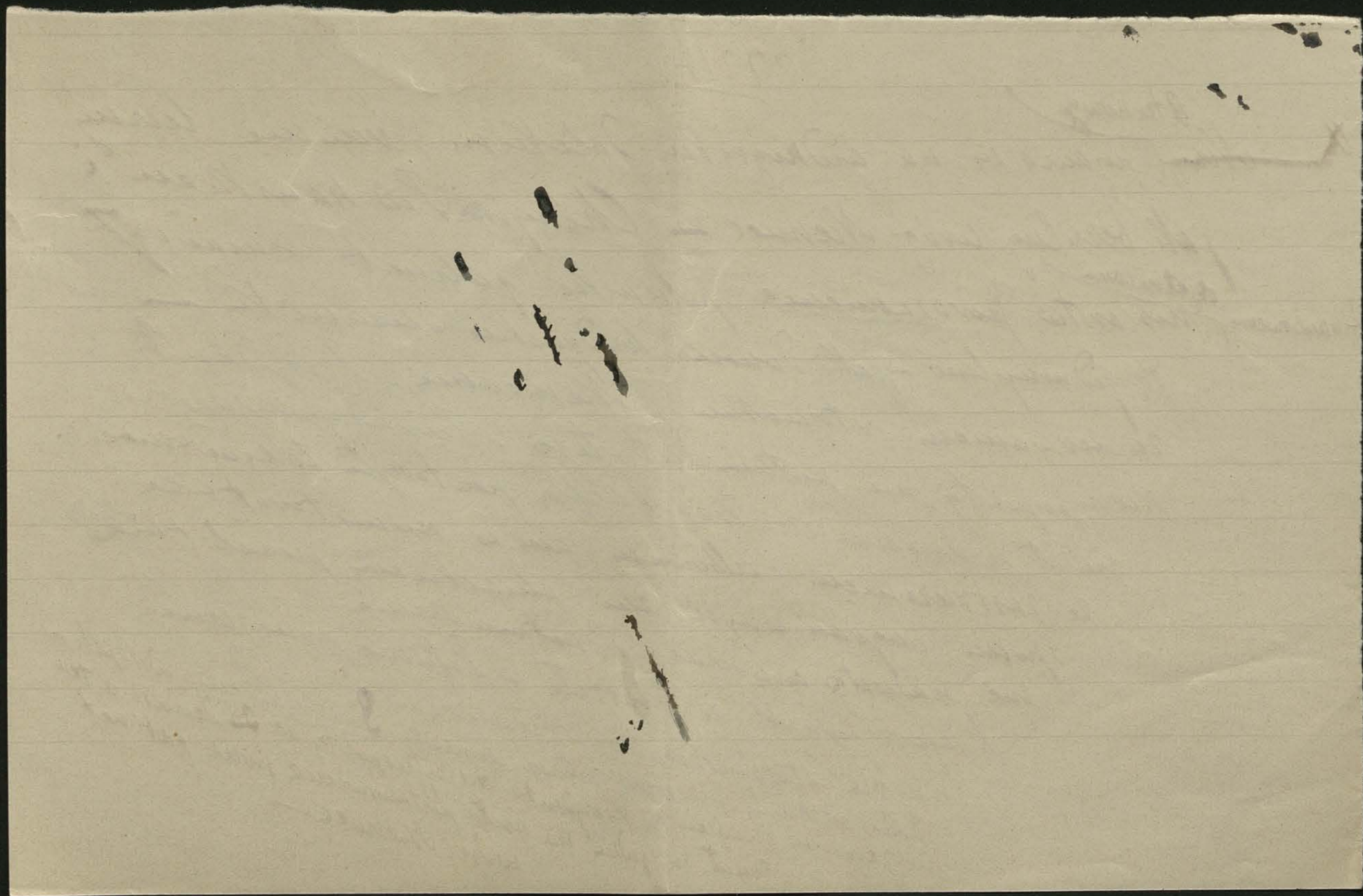
liczy na częściowe zrozumienie Ameryki japońskich interesów w najdalszym Wschodzie ~~i wytężonych żądań~~ i Chinach oraz wytężonych żądań, ~~że~~ tak samo także w Tokio całkiem rozumieją stanowisko Stanów Zjednoczonych. Nie można poważnie przypuścić aby Niemcy mogły kiedykolwiek dyplomatycznie oderwać Japonię od jej dzisiejszych sprzymierzeńców albo pchnąć ją do walki z Ameryką –

Powątpiewają także aby Meksyk dał się nakłonić do przymierza z Niemcami.

Dotąd ~~[illegible]~~ z usiłowań niemieckiej ~~[illegible]~~ tajnej dyplomacji, ~~[illegible]~~ widoczną tylko jest jej nieostrożność czy też ~~[illegible]~~ niepomyślność ~~[illegible]~~ w ~~od~~ przesłaniu ~~tajnych [illegible]~~ instrukcji

~~A~~ ~~Nowy~~ Atenowy pojawia się na widnokręgu dalekim, ważny, liczny i jako bezsilny wróg Niemiec — Chiny. Pod naciskiem i finansowemi obietnicami mocarstw Porozumienia pekiński gabinet oświadczył się jednomyślnie — jak donoszą londyńskie dzienniki — za zerwaniem stosunków z Niemcami. Prezydent rzeczypospolitej nie potwierdził tego. Pierwszy minister podał się do dymisji. Biuro Wolffa powtórzyło tę wiadomość ze zastrzeżeniem, albowiem ani w ministerstwie spraw zagranicznych ani chińskiem poselstwie nie nadeszło urzędowe jej potwierdzenie. Zdaje się jednak, że powstało w Pekinie przesilenie na tle stosunku do Niemiec. — Podług ostatnich doniesień postawa mocarstw Porozumienia odstąpiła zamiaru zmuszenia prezydenta rzeczypospolitej do ~~ze~~ dymisji a ten miał się zgodzić na kroki postanowione przez gabinet wobec Niemiec. —

22 ~~18~~

223

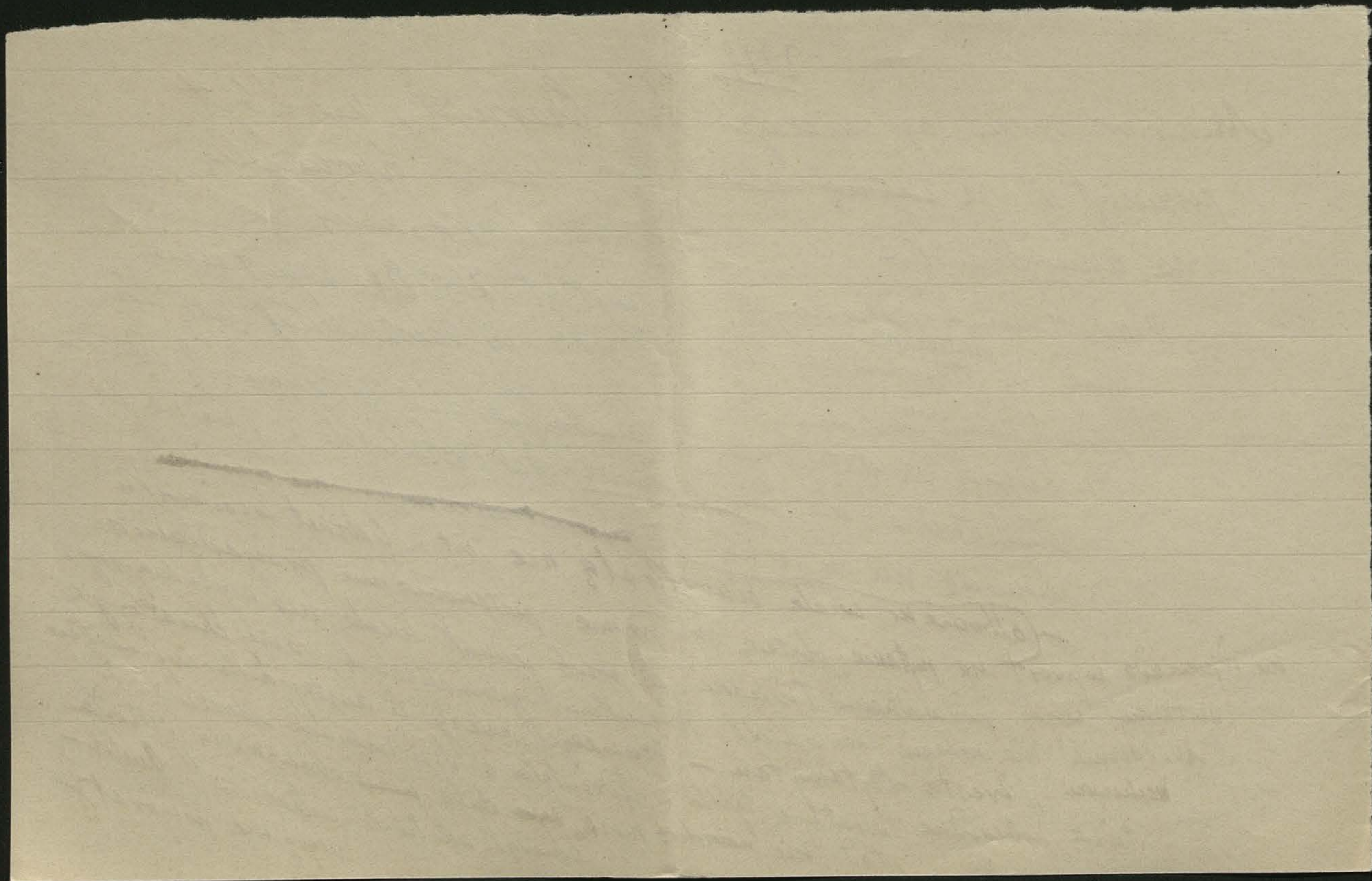
Na Kubie rządowe wojska — jak donosi New-York Herald — wzięły do niewoli dowódcę powstania byłego prezydenta Gomez wraz z jego sztabem —

2219

2214

Minister spraw zagranicznych hr. Czernin, nie zbyt pospieszył się ze ~~zbytnią mową~~ zbyt obszerną odpowiedzią na amerykańskie aide Mémoire w którem Rząd Stanów Zjednoczonych postawił był zbyteczne zapytanie, jakie jest ~~stanowisko~~ ostateczne stanowisko Austro-Węgier w zaostrzonej wojnie podwodnemi łodziami.

Hr. Czernin wręczył tę odpowiedź ambasadorowi Stanów Zjedno=czonych. Takie jako aide Mémoire tak wcale lekkie i mdłe iż ~~nie odpowiada~~ z pewnością nie on je napisał ~~gabinet wiedeński~~ ~~to~~ albowiem wcale bierwatą nie jest. Gabinet wiedeński nie odpowiada wprost na pytanie; obstaje przy prawie i postanowieniu prowadzenia zaostrzonej wojny podwodnemi łodziami, w sposób jednak wcale nie wyzywający. Widocznie nie pragnie zerwania stosunków dyplomatycznych, raczej chciałby je zachować. „Reszta – czytamy tam – zauważyć należy, że austryjacko-węgierskie łodzie podwodne działają tylko w Adriatyku i Śródziemnem Morzu, i że stąd nie ~~[illegible]~~ może ~~[illegible]~~ chyba ~~[illegible]~~ obawiać się szkody amerykańskich interesów" Austro-Węgry nie przybrały

jak Niemcy bohaterskiej postawy wyzywającej świat cały. —

W paryskiej Sorbonie urządzono wielką patryjotyczną uroczystość o ile sądzić można dla podniesienia ducha. Ministrowie i przedstawiciele ~~ciał~~ prawodawczych ich przemawiali za ~~wyzyskaniem zwycięstwem~~ odszkodowania i odzyskaniem Alzacji i Lotaryngii, w sposób nienawistny ~~w tonie co sposób o tem~~ jednakże mniej względem Niemiec ~~nienawistny~~ nawet Prus ~~nienawistny~~ i bezwzględny, niż stanowcza nota porozumienia o warunkach pokoju. Obecnym był prezydent ~~Poincaré~~ Poincaré

Nordd. Allg. Zeit. do żywego dotknięta zamiarem odzyskania Alzacji i Lotaryngii co – jak zapewnia – nigdy nie stanie się – odpowiedziała gwałtownie.

227

2222

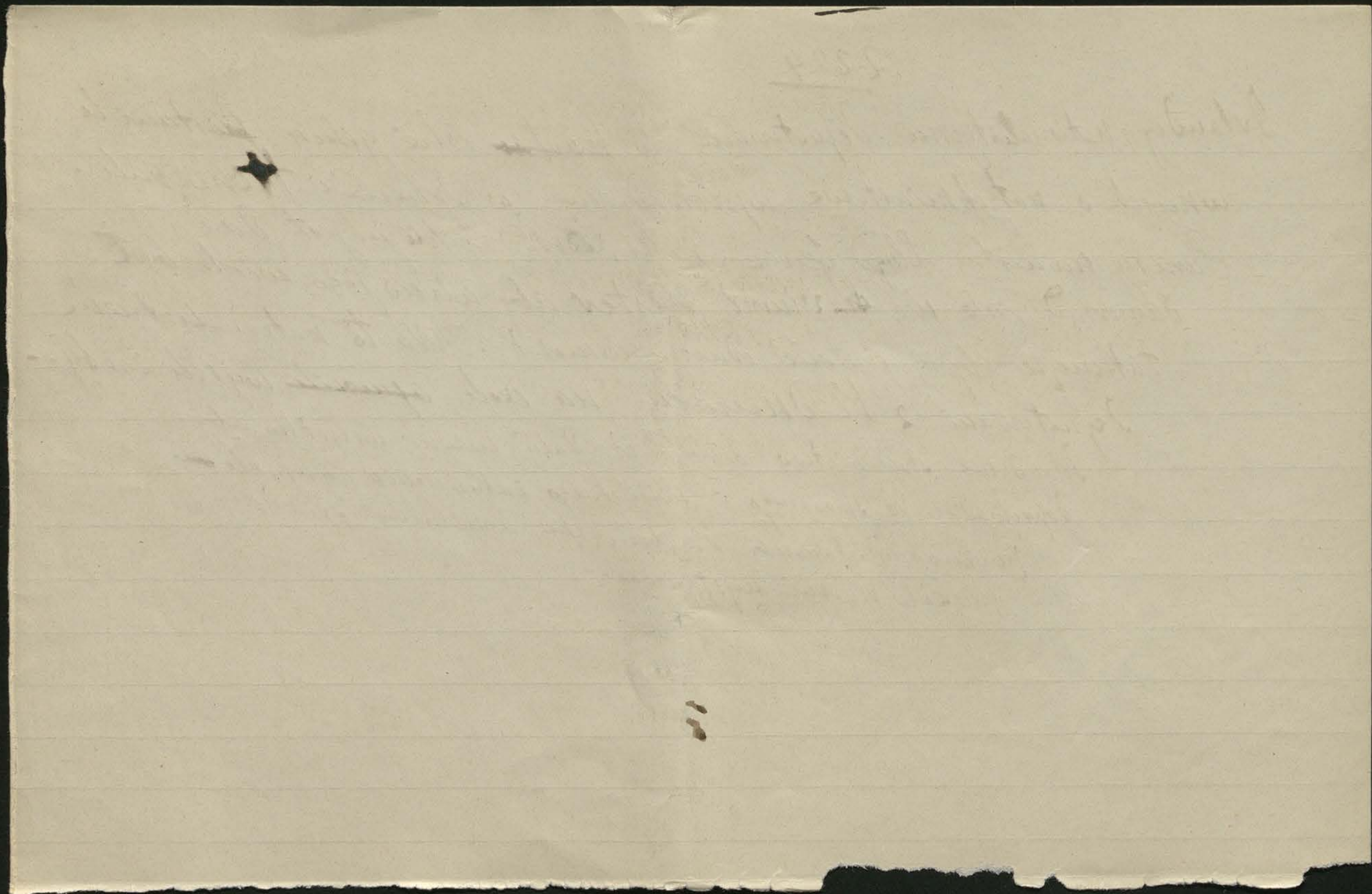
Petersburgska Konferencja mocarstw [illegible] ich zakończyła obrady. Wydany komunikat podaje takie same o niej ogólniki jak o paryskiej i rzymskiej. Ztąd też główny nacisk na osiągnięcie jednolitości w dowództwie i zapowiada okalającą ofensywę ~~do Londynu~~ ~~Członkowie nich~~ nareszcie ~~powrócili do Londynu~~ Członkowie powrócili nareszcie do Londynu. —

2223

228

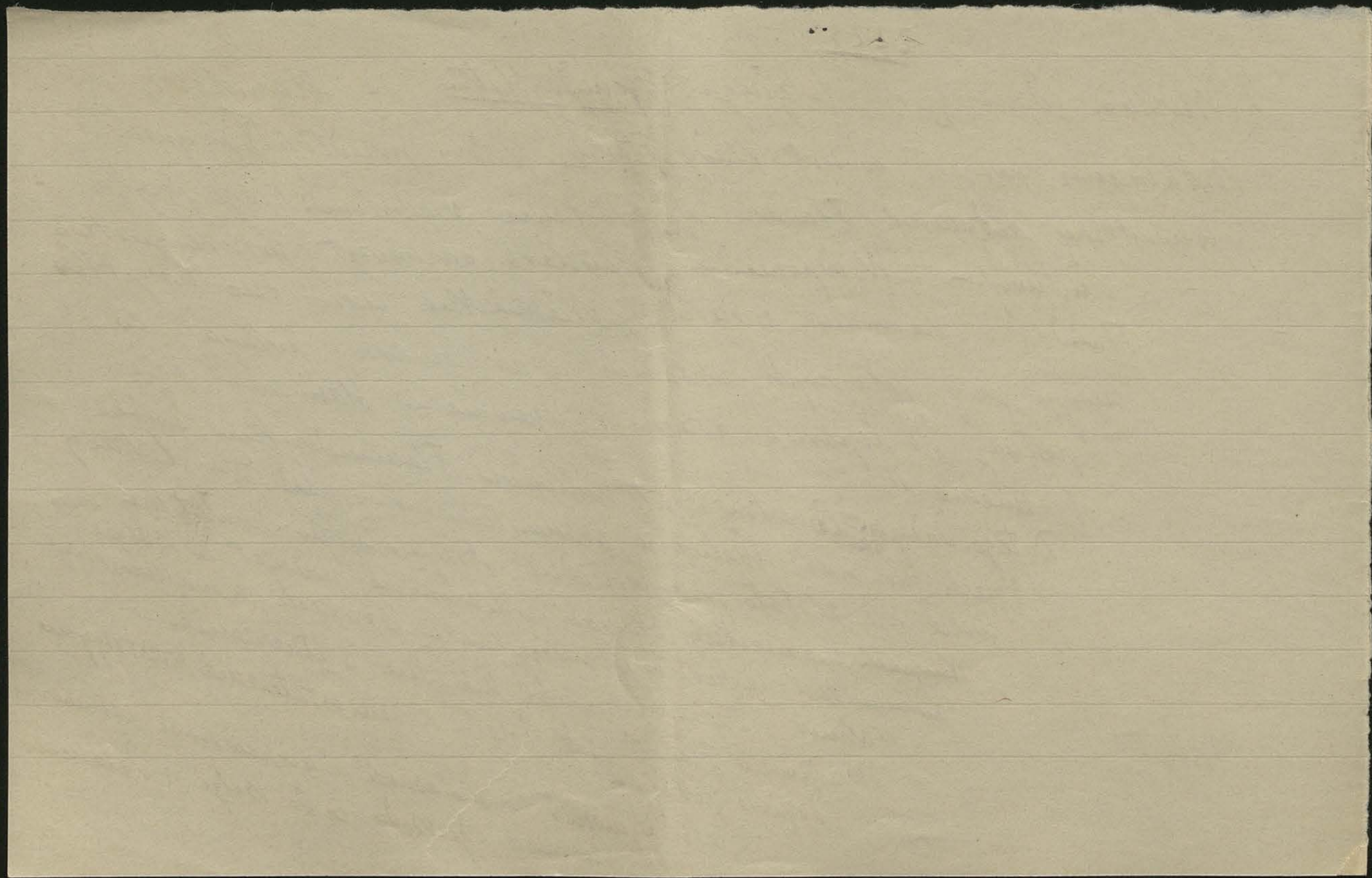
Drugie posiedzenie Dumy było burzliwe. Przywódca Kadetów Milukow i przywódca stronnictwa pracy Kierenski przedstawili opłakany stan wewnętrzny, a dorzucili namiętnie na rząd i rzucili na wykonawcę Dumy.

Irlandcy, nationalistyczni deputowani w ~~parlam~~ izbie gmin ~~po~~stawili
wniosek o natychmiastowe wprowadzenie w Irlandii Homerule.
Pierwszy minister Lloyd George rzekł, że rząd gotów ja[k] jest dać
samorząd, ale nie ~~z~~ zmusi Ulster aby wbrew jego woli był
takowym objęty i stawił odnośny wniosek. Na to nationalistyczni
deputowani z Redmondem na czele ~~opuścili~~ wyszli z izby.–
Irlandzkie stronnictwo ogłosiło iż dalej uczyni wszystko aby
doprowadzić do spiesznego i zwycięskiego zakończenia wojny, ale ~~u~~
poczuwa się zarazem do obowiązku wszelkimi środkami
przeciw rządowi występować!–

2225 230

Z Berlina donoszą do tutejszego ~~Fremdenblattu~~ że Kanclerz
Bethmann przyjął oddział Rady Flandrii który przedłożył program
wewnętrznej autonomii Flandrii na podstawie niederlandzkiego języka
i kultury. — W odpowiedzi Kanclerz zaznaczył pokrewieństwo
Flandrii z Niemcami i rzekł „Niemieckie cesarstwo wszystko
uczyni przy pokojowych układach i po zawarciu pokoju, co
posłuży do poparcia rozwoju i zapewnienia flamandzkiego
plemienia”. Flamandczykom, wobec długoletniej
Do tego dodają: co cztery i pół milionów
trzech milionów Wallonów, francuskiej mowy, one po dwuletniej
walce nie zdołało przeprowadzić, otrzymały po dwuletniej
~~okupacji~~ niemieckiej okupacji: Mianowicie podział w Belgii
administracji ze siedzibą flamandzkiej w Brukseli, a wallońskiej
w Namur. Rozumie się że nie idzie o utworzenie
samodzielnej Flandrii jak Polski. O tem ostatecznie rozstrzygnie
dopiero pokój. —
Z tego wyjawnia się niejasność i niepewność zamiarów
niemieckiego rządu co do Belgii, z dążeniem

na rzecz przeciwstawienia flamandzkiego plemienia, francuskiemu; w podobny sposób jak niektórzy chcieliby w Galicji użyć rutenizmu wobec polonizmu. – Ta jednak zachodzi różnica że tam jest pokrewieństwo flamandzko-niemieckie, tutaj rusko-rosyjskie. –

٣٢٢

Zgasła gwiazda na germańskiem niebie. Hr. Zeppelin umarł 8go t.m. w Charlottenburg w 79 roku życia na zapalenie płuc. Był twórcą jednego z nowych środków wojny które ją tak bardzo przeistoczyły i wynalazkami nowoczesnej cywilizacji uczynił barbarzyńską.—

Zaostrzona wojna podwodnemi łodziami szerzy zniszczenie, także na Śródziemnem Morzu. Nie zbliża dotąd pokoju, co przecież wciąż z niemieckiej strony przepowiadają.—

Powszechnem jest mniemanie że bar. Conrad obejmie dowództwo na włoskim froncie.—

Niemieckie sprawozdanie z 5go t.m. opiewało: Na Zachodzie przy opadnięciu śniegów, na Wschodzie przy ostrej zimnie, nie zaszły zgoła ważne zdarzenia

Następnie na Zachodzie zmógł się ogień artylerii. Przyszło do różnych walk bez znaczniejszych z obu stron wyników.— Wojska Arc. Józefa na Wschodzie wsparte niemieckiemi zdobyły 8go t.m. silnie przez Rosjan umocnioną, graniczną górę Magyaros; wzięły do niewoli przeszło sześćset żołnierzy.—

Madrycka Epoca donosi, że pierwsze, portugalskie wojsko wylądowało we Francji.—

W Persji Rosjanie zdobyli starożytną Ekbatan, ścigali ustępujących się Turków.—

~~Uczniowie w Persji Wobec Ekbatanem stawiający Ekbatana~~

~~z księgi wszystkie ich [illegible] wszystko~~

Para cesarska udała się 8. tm na jednodniowy pobyt do Pesztu. Stosunek do Węgier jest dotąd ~~jedi~~ inaczej, jak ten, który zdawało się, że byłby nastał, gdyby arc. Franciszek Ferdynand był zasiadł na tronie. Cesarzowa Zita zasiadła w pracowni Benczura do wielkiego koronacyjnego obrazu ~~w niemaniu cesarzowa nie jest~~ ~~obraz poważniejszy~~ ~~po raz piąty przy nadziei~~. ~~Ktoś powiedział: i nadziei~~ ~~że to znowu jedna ze zamożniejszych~~

Cesarzowa Zita dobrocią, dobroczynnością, zajęciem się życiem ubogiej ludności, rodzicielstwem wyrażonym coraz bardziej zyskuje sobie serca i uznanie. Jest głęboko pobożną ~~uważną~~ – Cesarza Karola wiele czynnego i ruchliwego, ~~[illegible]~~ skorego do zmieniania osób, ~~Wiedeńczycy: Der plötzliche~~ nazwali, Wiedeńczycy: Der plötzliche. –

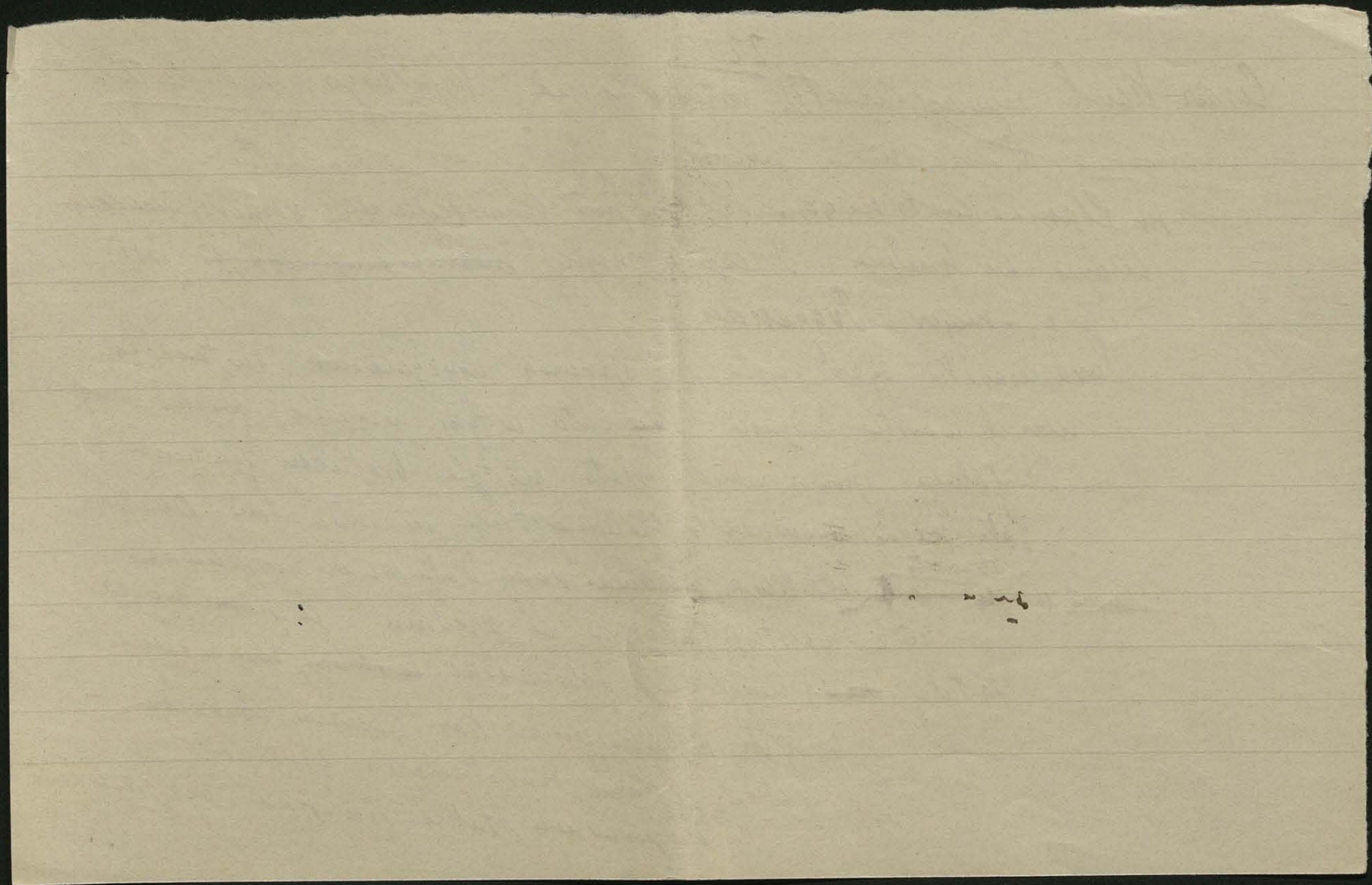
2228

~~Paní Ceradi Via udala si na jednodenní pobyt do Paříže. [illegible]~~
~~povědomí [illegible] Marta si [illegible] [illegible] jedna se~~
~~více již [illegible] Vitai poradit, že [illegible]~~
~~[illegible]~~

2229 234

Cesarz Karol zapoczątkował, ustanowienie Wspólnego Wydziału Wyżywienia dla monarchii w związku z polityczno-społecznym programem hr. Clam-Martinica. Stoi ten Wydział ~~on~~ pod bezpośrednim rozporządzeniem Cesarza, we Wiedniu. Przewodniczącym ~~mianowany został~~ jest jenerał-major Pragenau.–

Para cesarska żywo zajęła się sprawą wyżywienia, zwłaszcza ubogich warstw ludności. ~~Nie~~ Bieda w tym względzie obecna działalności spowodowana jest ~~została~~ nie tyle brakiem żywności, jak nierównomiernym i nieumiejętnem jej rozdziałem, ~~oraz~~ wygórowanemi cenami, zapoczątkowanymi ~~[illegible]~~ dotkliwie ~~odczuwać~~ raczej dotkliwie odczuwać owe warstwy, zwłaszcza we Wiedniu i co pomimo iż są tutaj ~~i i~~ są cierpliwe i dobroduszne ~~wielkiej~~, ~~zawsze~~ to wszystko w nich niezadowolenie, skargi czasem oburzenie.– Złożyły się na to, biurokratyzm zadawniony, nieporadność, także korupcja i wyzyskiwanie

Zdaje się że burmistrz Weiskirchner nie dorósł do zadania które Lueger byłby niezawodnie opanował. Zrozumiano, że nietylko względy ludzkości ale także społeczno-polityczne ~~nak~~ oraz przezorność nakazują, z tem, o ile się da i potrafi, zapobiedz. – Stąd oddanie sprawy pod bezpośredni nadzór cesarza z dążnością ułagodzenia doli i niezadowolenia mniej zamożnych i ubogich warstw ludności ~~z~~ głównie w stolicy. –

Demisja namiestnika Dillera pozostaje może nie w związku z tą ogólną żywnościową ~~żywnościową~~ troską. – Mylne i bezpodstawne doniesienia wojskowych władz, miały mu zarzucić że zbyt oszczędza Galicji i ~~niedostatecznie~~ w niedostatecznej mierze odciąga z niej potrzeby państwa. Co jest wprost niedorzecznem, zważywszy że Galicja ~~że~~ jest najbardziej ~~dotkniętą~~ ze wszystkich krajów monarchii, dotkniętą, wyniszczoną, ~~z~~ zburzoną, zubożoną,

że potrzebuje wsparcia i pomocy, że lat kilka upłynie
zanim będzie mogła sama ~~sama~~ i dla państwa wydobrzeć i odrodzić się —
~~Z tak nieuzasadnionego powodu nieuzasadnionego powodu czy pozoru~~
Z tak nieuzasadnionej przyczyny, czy pozoru, spowodowano zmianę
w galicyjskiem namiestnictwie i niebezpiecznem jest, przypuszczenie
iż jest ~~ona~~ ona jednym z ostatnich niepocieszających pomysłów barona
Conrada przed upadkiem; nie sprzyjał bowiem od początku jenerałowi
Dillerowi. —

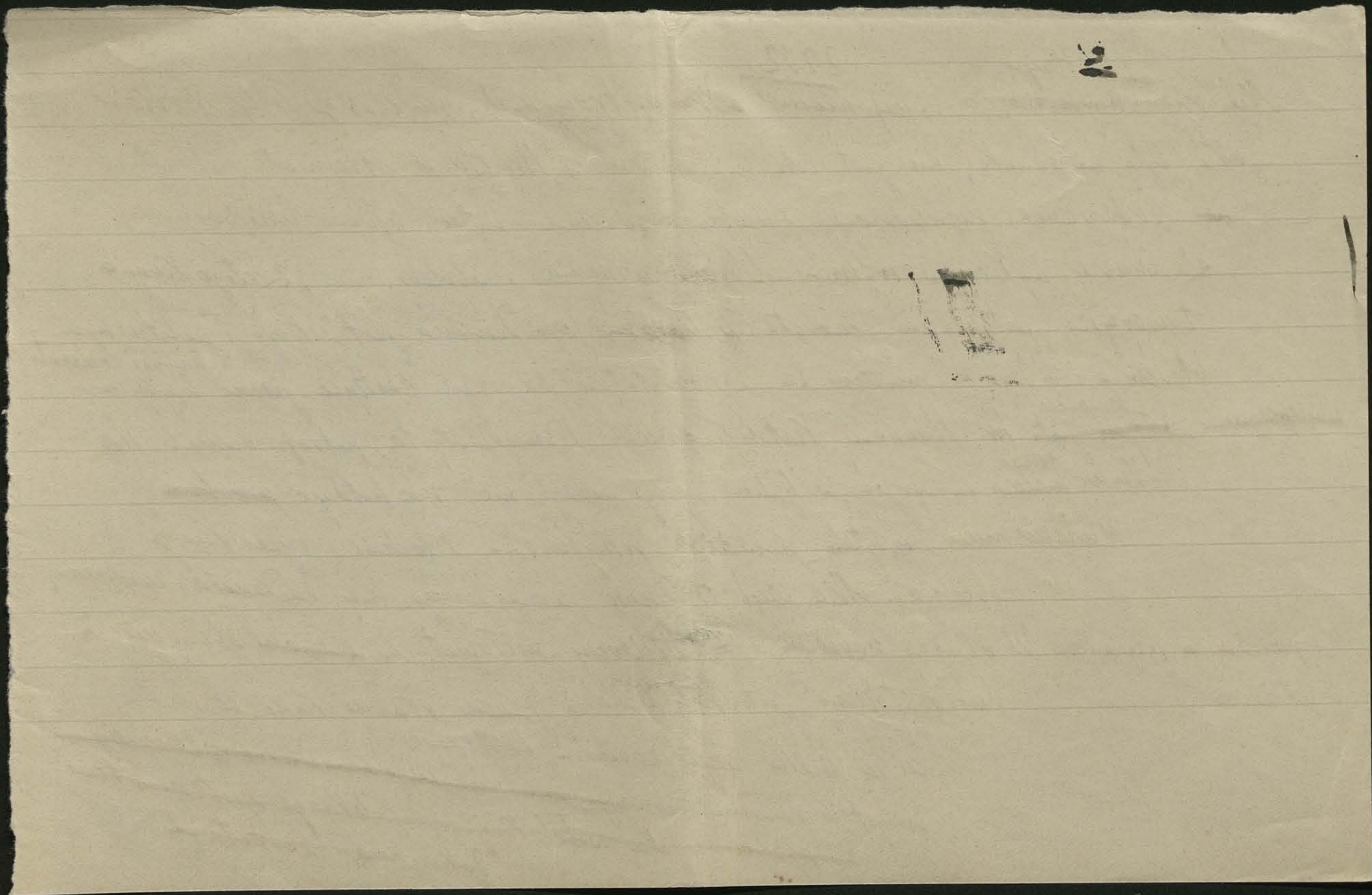
Kiedy po pięćdziesięciu latach, po raz pierwszy, powołano na
namiestnika nie Polaka, cesarz Franciszek-Józef mianował nim jenerała
Colarda który biegle mówił po polsku; następnie jenerała Dillera
który, acz nie dokładnie, posiada polski język. Hr. Huyn całkiem
nim nie włada. — Nie czyni to ujmy ~~zaletom~~ jego osobistym
zaletom, że nie ma potrzebnych warunków dla namiestnika
Galicji, tem mniej przecież usprawiedliwia zmianę. —

2232

237

Nie ma ~~..~~ hr. Huyn, ~~najważniejszej~~ znajomości administracyjnych, podczas gdy bar. Diller jako były urzędnik, nie jest ich pozbawiony.– Hr. Huyn otrzymał instrukcję ~~do~~ zachowania poprzedniego sposobu rządzenia, zatem będzie tym samym, ~~..~~ inaczej wykonywanym.– Objawy uznania i ubolewania, z całego kraju, towarzyszą ustąpieniu jenerała Dillera.– Jego dymisja jest szkodą i politycznym błędem.– Zdaje się przytem że z kandydatów na jego następców, wybrać należało ~~jeszcze~~ ~~najlepszego~~ ~~najlepszego~~ przecież ~~z tych jest~~ hr. Huyna.– Katolik gorliwy, konserwatysta, potrafi ocenić, na kim trzeba ~~należy~~ się oprzeć w Galicji i kogo uwzględnić; nie hołduje ~~podob..~~ militaryzmowi, jest ~~obytego~~ poważną rękojmią.– Szlachcic i rycerskiego usposobienia. Ma czuć trudność powierzonego mu zadania, zwiększoną nie posiadaniem języka kraju. W długiej naradzie z bar. Dillerem usiłował się ~~z nim~~ obznajomić z położeniem.–

Świta złączony jest przyjaźnią z Janem Stadnickim, co może stać się wielce użytecznem.– ~~Hr. Huyn~~ ~~... usprawiedliwienia zmiany~~ ~~Wszystko razem wziąwszy ... polskiego społeczeństwa~~ ~~i sposób wyjścia wobec kraju ... dokonana została.~~

Hr. Hayn wyraził przed nim zamiar dołożenia wszelkich usiłowań dla odbudowania kraju i zagojenia ran zadanych wojną.– Jego programem powinno być: mało polityki dużo ekonomii politycznej.– W tym kierunku odbył naradę z prezesem koła polskiego Bilińskim, któremu to wszystko wyłożył.– Odbył także naradę z ukraińskiemi przywódcami. Wszystko ~~jednak~~ razem wziąwszy nieusprawiedliwioną jest zmiana i sposób w jaki wobec kraju i polskiego społeczeństwa dokonaną została.– Minister Bobrzyński na posłuchaniu u cesarza żądał, powołania na jenerał-gubernatora w Lublinie, dotychczasowego dowódcę Legionów hr. Szeptyckiego, na co cesarz zgodził się.– Jest to ~~[illegible]~~ godne pochwały. Zarządzenie aby Polak i to taki wytrawny jak hr. Szeptycki objął rządy w części Królestwa Polskiego zajętej przez Austro-Węgry. Zrównoważy to może nieco, niemieckie jenerał-gubernatorstwo we Warszawie.– Prawdopodobnie tworzy się ta pożądana zmiana z wcieleniem Legionów do przyszłej, polskiej armii. Inaczej

~~Pozostały po Arcyksięciu Franciszku Ferdynandzie dwie bluzy~~
~~biała i czarna. Do nich zastosowuje się nowe [illegible]~~
~~Na białej znajduje się ta Huyn. –~~

2234 239

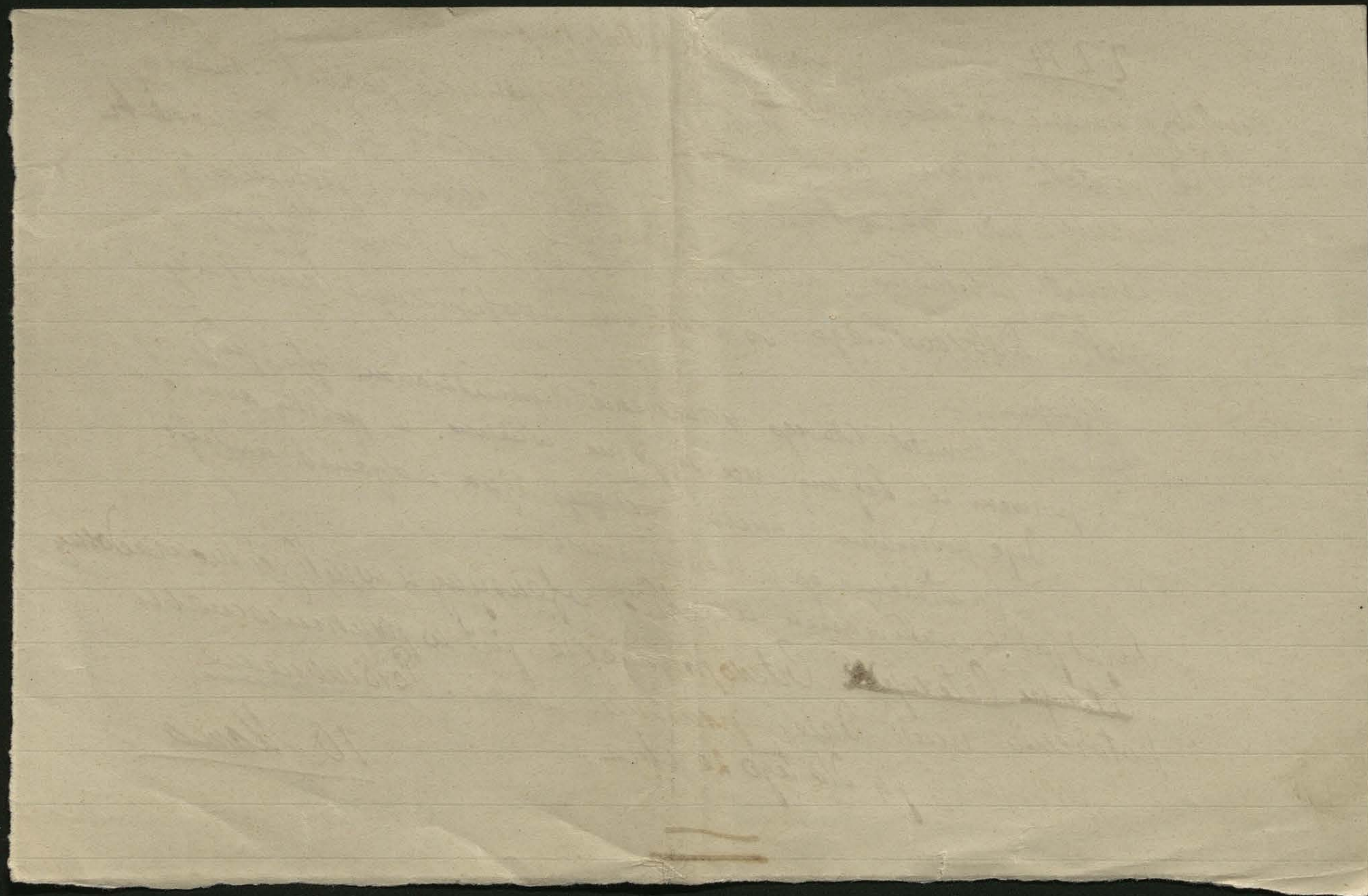
uratowany przez hr. Szeptyckiego. –

mogłaby narazić byt Legionów. Jeżeli mają przynieść pożytek muszą dać początek polskiej armii. ~~Inaczej~~ Bez tego powstała by tylko powieść chwalebna przeszłość. Legiony były bohaterskie i przyniosły zaszczyt polskiemu narodowi. Dzisiaj nie ~~nie~~ przejdą w taką legendę jak Dąbrowskiego, bo brak im uroku napoleońskiej epopei. –

Ow N. N. Komitet którego rozwiązanie zapowiedziano było i pod pozorem że Legiony nie są jeszcze wcielone w polską armię daje podrygami znaki ~~martwego~~ życia i objawia nadzieję przedłużenia go w nieskończoność. –

Świat jest w oczekiwaniu wielkiej ofensywy a wielki jej nieświadomy ~~Czterop. Czterop.~~ Czteroprzymierze jest w przymusowem położeniu musi dalej prowadzić wojnę. Porozumienie prowadzi ją dlatego że chce

10 Marca

FEINST GELBLICH
VELINPOST

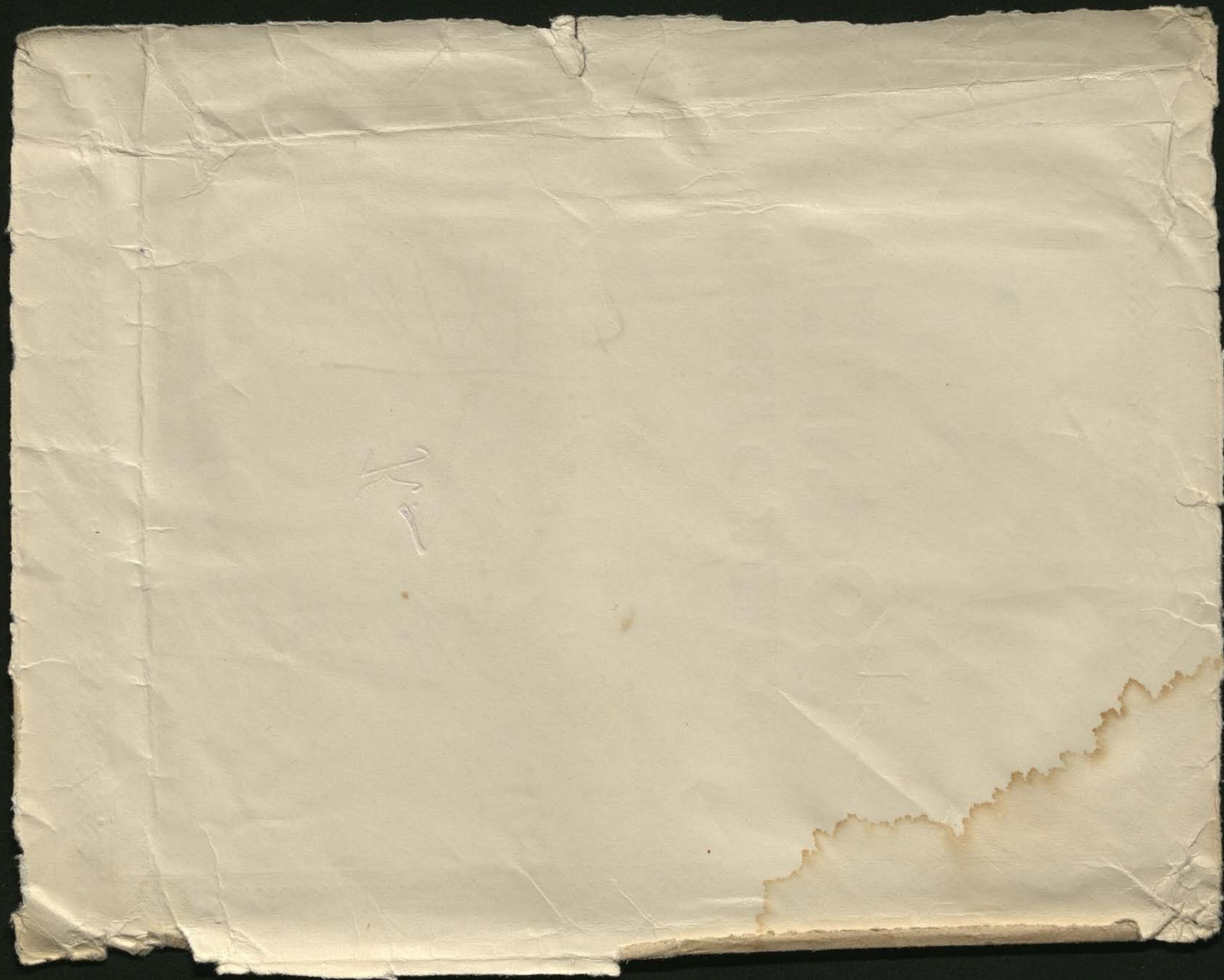
240

CXXIV

2235-2260

K.

17. Marca 1917r.

CXXIV 241

Zwycięska rewolucja w Petersburgu –
Mowa Kanclerza Bethmanna
o przyszłem, wewnętrznem przekształceniu
w Niemczech i Prusach. Kanclerz we Wiedniu
Bawarski prezydent ministrów o
bezwzględnej wojnie łodziami. Nadzwyczajna
sesja amerykańskiego kongresu. Uzbrojenie
handlowych statków. Roosevelta legion –
Powstanie na Kubie zwalczone –
Przyjęcie jakiego doznała austryjacko-węgierska
Aide Memoire we Waschingtonie – Protest
Chili – Chiński rząd zerwał dyplomatyczne
stosunki z Niemcami – Baron Conrad
Dowódcą na tyrolskim froncie –
Znamiona zwycięstwa w obecnej wojnie
Anglicy zdobyli Bagdad – Zniszczenia
a ostateczny skutek zaostrzonej wojny
łodziami –

Dymisja francuskiego ministra wojny Lyautay. – Wyrok w procesie o zamierzone morderstwo Lloyd-Georgea. Wiedeński triumwirat. Tymczasowa warszawska Radastanu, polska armia, legiony i jenerał-gubernatorstwo lubelskie. Pułkownik hr. Szeptycki. –

Zjazd polskich biskupów w Warszawie

F Z Maria

CCXXIV 2235 242

~~Stanisław Kozłowski: Podczas czteroletniej wojny.~~

~~28 lipca 1914 r. – 16 listopada 1918 r.~~

~~Książka ta, pisana we Wiedniu, w Kijowie, nieco później w Krakowie.~~

~~Umieszczamy z niej wyjątek~~

~~Upadek caratu~~

W Petersburgu wybuchły w niedzielę 11 marca 1917 r. chlebowe rozruchy. W skutku niedomagań kolejowego ruchu w dostawie zboża powstał w ludności niepokój, poczęta gwałtem zdobywać chleb. Kobiety zwłaszcza burzliwy, namiętny wzięły udział w tym szturmie i w nieporządkach, które w końcu władze zażegnały. Tłumy zaczepiły były policję i wojsko. Naczelnik petersburskich wojsk przestrzegł, odezwą, iż otrzymały rozkaz użycia broni przeciw burzycielom publicznego porządku. Dzienniki nie wyszły, przerwany

2236 243

zostat ruch ~~na~~ miejskich tramwajów. Żegnaj miasto w rozruchach, trzysta do czterysta ludzi; wojsko bowiem dało ognia a ze szeregów ludu padły takie straty. Tłumy miały wydawać okrzyki za pokojem. Doniesienia te należało przyjąć ze zastrzeżeniem; że były rozruchy nie ulegało wątpliwości, lecz nie pewnem było, aby przybrały groźne rozmiary. Odbyła się jednak w nocy w Petersburgu rada ministrów a minister spraw wewnętrznych Protopopow zaprowadził ~~wzmocnioną~~, wojskową dyktaturę w Petersburgu, Moskwie i Odessie; dla jej zastosowania powołanym został do ministerium spraw wewnętrznych jenerał Newraszyt.– Duma przyjęła jednogłośnie wniosek Milijukowa który żądał natychmiastowego zaopatrzenia w żywność stolicy, Moskwy i przemysłowych miast oraz powołania do komitetu narodowej obrony przedstawicieli robotników. Robotnicy strajkują, aby demonstrować przeciw brakowi chleba.

Miało znowu przyjść do krwawych starć.. W Radzie Państwa Gutterkow w imieniu 36 członków wystąpił w interpelacji, bardzo ostro przeciw rządowi z powodu groźnego rozstroju komunikacji i przeciw niedostatkom wyżywienia, co nazwał państwowem nieszczęściem; zapytał co rząd zamierza uczynić, aby je zażegnać. Rada państwa

22 37 244

jednogłośnie przypisała rozprawę nad interpelacją. –

Wymowną oznaką rozpiskich stosunków jest, iż w kraju, obfitującym w zboże i jego zapasy, nastał brak chleba, w skutku przekupstwa, nieładu, nieporządności w kolejowym zarządzie. –

W poszukiwaniu za sprawcami rozruchów przeszukiwano także gmach Dumy. Urzędowa "Petersburgska Agencja Telegraficzna" stwierdziła, że rewolucyjny ruch w kraju ma republikańskie dążności". Dokonane przez policję rewizje w domach wykryły, obciążające dowody, co spowodowało aresztowania.

Ukazały się wreszcie dwa cesarskie reskrypty, które zawieszały posiedzenia Dumy i Rady-Państwa; rozpocząć się miały ponownie w kwietniu lub – i to jest znamiennem – później, odpowiednio do „nadzwyczajnych stosunków"! –

Rozkazem wojskowych władz wyższe uczelnie w Petersburgu zamknięte zostały z powodu rewolucyjnych działań. Odbywały się narady w Carskiem Siole a rada ministrów nieustannie zebrana była.

Patryjotyczny związek w Moskwie, pod przewodnictwem księcia Ortowa uchwalił opór przeciw mieszaniu się obcych, cudzoziemców, zwłaszcza angielskiego ambasadora Buchanana i włoskiego Carlotti, którzy popierają liberalne dążności, we wewnętrzne sprawy Rosji. –

~~V~~ 2238 245

Doniesiono tu ~~(?)~~ do Wiednia ze Stokholmu, że petersburskie rozruchy zwracają się przeciw Anglii. Przed angielską ambasadą gwałtowne zaszły demonstracje robotniczego tłumu, wybito szyby, rozbito spichlerz ambasadorowej Buchanan, w którym zgromadzone były angielskie dary dla wojska. Obiegały pogłoski że angielska ambasada przeniesie się chwilowo do Helsingforsu z obawy przed robotnikami; którzy przeciwni są przedłużaniu wojny i jej imperialistycznym celom, podczas gdy liberalne zjednoczenie w Dumie i odpowiedni ruch uliczny powstają pod wpływem Sir George Buchanana i oświadczają się za silnem i tęższem, niż dotąd, prowadzeniem wojny. –

Takie nadchodziły do Wiednia ~~tu~~ z Rosji wiadomości, gdy w tem we czwartek 15 marca otrzymano telegram „Petersburskiej Telegraficznej Agencji" następującej treści:

[„Wybuchła w Petersburgu rewolucja. Wykonawczy Wydział z 12tu członków Dumy jest w posiadaniu władzy; przewodniczy mu prezydent Dumy Rodzianko. Wydział ustanowił się na wiadomość, że rząd zamierza rozwiązać parlament. Wydał proklamację i ogłosił się Tymczasowym Rządem. (Proklamacja nie wspomina o carze, stwierdza ~~ogłasza~~ panowanie woli ludu, pomija rzecz o wojnie i pokoju. Wszyscy ministrowie są uwięzieni. Załoga stolicy, trzydzieści tysięcy ludzi, połączyła się z rewolucjonistami.

Pułkownik głównego sztabu Engelhardt mianowanym został przez Wydział dowódcą w Petersburgu. W trzecim dniu rewolucji porządek był w stolicy przywrócony.
I dalej „Deputowani do Dumy Pepelajew i Taskin udali się z rozkazu Wydziału" do Kronstadtu, którego załoga oddała się do rozporządzenia Wydziałowi. Pepelajew został mianowany dowódcą w Kronstadzie. Miejskie Zarządy Moskwy, Kazania, Charkowa, Odessy przyłączyły się telegraficznie do petersburskiego Wydziału i ogłosiły się Wydziałami wewnętrznego wyswobodzenia Rosji. Cesarz Mikołaj znajdował się w głównej kwaterze"
Stwierdzić przyszło przedewszystkiem iż nowy to jest dowód, że obecnie rewolucja wtedy tylko zwyciężyć może, kiedy po jej stronie stanie wojsko. Jedno z następstw powszechnej służby wojskowej.—
Petersburskie wypadki nie zdawały się zwracać przeciw carowi i dynastji, nie tyle były wywrotem jak raczej zmianą; pokonaniem biurokratycznej reakcji, zwycięstwem liberalnego zjednoczenia i konstytucyjnych urządzeń. Kierunek ten popierał angielski ambasador Sir George Buchanan i w ścisłych zostawał stosunkach z przywódcą kadetów Milijukowem, który w dwóch swoich ostatnich mowach zapowiedział był rewolucję. ~~[illegible]~~
Zmiana zatem była porodzeniem angielskiego ambasadora i wzmocnieniem

№ 2240

247

zwolenników wojny stanowczej wytrwałej aż do zwycięstwa. Nowy porządek rzeczy ~~będzie chciał się~~ zechce się ustalić, wojennym patryjotyzmem i na razie petersburgskie wypadki nie zbliżyły do pokoju, zapowiadały wzmożoną wiosenną ofenzywę. Obok czy też pod wszystkim liberalizmem-konsty-tucyjnym ruchem, wre robotniczo-socjalistyczny, pokojowy, wrogi wpływowi Anglii i jej ~~ambasadorowi~~ ambasadora. W rewolucjach zwykle skrajne żywioły pokonywują umiarkowane, łuszczą je i spożytkowują ich robotę reformatorską. Mogłoby się to stać w Rosji, wtedy byłby to pokojowy zwrot, wyzyskanie znaczny ~~z~~ wywrze wpływ. Tymczasem pozostało czekać na postanowienie i zachowanie się cara, na rozwój wypadków, na to, czy Rosja zdolną jest dokonać, nie niszczącej tylko, lecz przeobrażającej rewolucji. Można było przypuścić, iż oczekiwanie krótkiem będzie. Jakoż kanclerz skarbu Bonar Law zawiadomił, 15 marca Izbę gmin, że car Mikołaj II abdykował, brat jego W. Książę Michał Aleksandrowicz powołanym został na rejenta. Kanclerz dodał, iż jest pocieszającem, że ruch nie zwrócił się przeciw wojnie, lecz właśnie przeciw dawnemu rządowi, dla tego, iż nie prowadził ~~wojny~~ jej skutecznie i z energią przez lud oczekiwaną.

IV 2241

248

Teraz więc pozostało czekać, czy Rosja potrafi się obejść bez carskiego samowładztwa. Wykonawczy Wydział Dumy czyli Tymczasowy Rząd z prezydentem Rodzianką na czele składał się przeważnie z liberalno-opozycyjnego zjednoczenia w Dumie, od październikowców do socjalistów i robotniczego stronnictwa. Nowy rewolucyjny gabinet powstał z księciem Lwowem na czele, prezydentem ministrów i ministrem spraw wewnętrznych. Przywódca Kadetów Miljukow został ministrem spraw zewnętrznych, Kiereński, słynny adwokat i przywódca robotników, ministrem sprawiedliwości, profesor Manuiłow oświecenia, Guczkow wojny i marynarki, Tereszczenko z Kijowa finansów; jest on właścicielem wielkich fabryk cukru na Ukrainie.

Dalsze wieści były niedokładne, niepewne, chaotyczne. W Moskwie trwać miały krwawe walki, gdyż tam dowódca Mrozowski odmówił kłaniania nowemu rządowi i nie chciał mu oddać władzy. Ten nowy rząd nie miał być panem położenia. Niepewnem miało być dalsze zachowanie się wojska; środki wyżywienia miały być niebawem wyczerpane; rozruchy miały coraz wyraźniej przybierać przeciw wojnie kierunek. Do zupełnie niepewnych, raczej nieprawdopodobnych domysłów zaliczyć przychodziło zamordowanie przez motłoch ~~[illegible]~~ Protopopowa i Stürmera, wreszcie

angielskiego ambasadora Buchanana; ten miał być paść z ręki zwolenników dawnego porządku rzeczy lub pacyfistów. Liczne miały być aresztowania przedstawicieli dawnego systematu, między innemi Goremykina. Więźniów politycznych z poprzedniego okresu wypuszczono na wolność, a lud zburzył gmach policji i spalił policyjne akta. Carowa i carewicz znajdowali się w Krasnem Siole pod nadzorem; car w głównej kwaterze. Wszystko to wymagało wyjaśnienia. Widocznem tylko było, że rewolucja była ~~przeważnie~~ także wojskową. Parę pułków wiernych rządowi stoczyło walkę z oddanemi rewolucji i Dumie wojskami. Te przeważyły szalę, kiedy gwardja wraz z ~~[illegible]~~ Preobrażenskim pułkiem stanęła po stronie nowego porządku rzeczy, powstałego z wielkiego nieładu i ogólnego ~~[illegible]~~ rozluźnienia. Z dalszym przebiegiem połączoną była sprawa wojny i pokoju. Przewrót w Rosji nie wzmacniał Koalicji Porozumienia. Wywroty w Rosji nie zmieniają jej wobec Polski.—

[W tem stało się coś niebywałego. Angielski kanclerz skarbu Bonar Law odwołał udzieloną sobie [illegible] wiadomość o abdykacji cesarza Mikołaja, oświadczył nazajutrz, że nadszedł od ambasady angielskiej w Petersburgu

~~№~~ 2243

250

telegram, który donosi, „że poprzednie zawiadomienie o abdykacji cara i regencji W. Kr. Michała, nie zdaje się być dokładnem; nie stało się to jeszcze, aczkolwiek Wykonawczy Wydział powziął odnośne postanowienie; nie wiadomym jest pobyt cara.—"

Do ogólnej niepewności i zamieszania przyczyniła się niedokładna urzędowa wiadomość o tak bardzo doniosłem zdarzeniu, udzielona angielskiej Izbie gmin przez ministra. Rzecz niezwykła—

~~Wiedeń 2 Kwietnia 1917 r.~~

~~(D. [illegible])~~ ~~Wiedeń 13 Marca 1917 r.~~

W odpowiedzi na mowy konserwatystów zwłaszcza, na gwałtowne przemówienie hr. Yorka w pruskiej izbie panów, przeciw zapowiedzianej przez rząd nowej orientacji w polityce wewnętrznej, zabrał głos w pruskiej izbie posłów kanclerz Bethmann z niezwykłym zapałem i bezwzględną stanowczością, za demokratyczno-liberalnem przekształceniem po wojnie w Niemczech i w Prusach, włącznie z reformą wyborczą pruskiego sejmu. – Rzekł:

„I po wojnie potrzebna nam będzie silna zewnętrzna polityka. Będziemy otoczeni nieprzyjaciółmi, ~~pr~~ wobec których nie chcemy wystąpić pięknie brzmiącemi słowy, lecz wewnętrzną siłą ludu. – „Politykę siły wewnętrznej i zewnętrznej prowadzić możemy, wtedy tylko, jeżeli polityczne prawa całego narodu, we wszystkich jego warstwach także najszerszych masach, umożliwią zapewnią uprawniony i radosny ~~udział~~ współudział w państwowej pracy"

Kanclerz z podniesionym patosem zawołał „Biada mężowi stanu
który nie rozpoznaje oznaków czasu! Biada mężowi stanu, który
mniema, że po katastrofie, takiej, jakiej świat jeszcze nie widział
której rozmiary my współżyjący i współdziałający, zgoła jeszcze
zrozumieć nie możemy" – zatem stawne przewidywanie już nie dopisuje –
„który po takiej katastrofie, wierzy że można po prostu nawiązać
znowu do tego co przed tem było, że można nowem i młodem winem
napełnić stary gąsiór ~~[illegible]~~ i żeby ten nie pękł~~o~~." Te myśli chce
Kanclerz przeprowadzić i przeprowadzi je. Z cały temu się odda –
Nie chce przystąpić teraz do reformy kiedy otoczony jest wrogimi wewnętrzne
nieprzyjaciółmi, bo niechybnie wywołałaby wewnątrz tylu pomnożenie
walki, a akademickie jej roztrząsanie nie przyniosłoby wiele użytku ~~wystąpić~~
wtedy, kiedy, Kanclerz nie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jeszcze wiele ~~[illegible]~~ będzie mógł wszystkich
miesięcy ~~[illegible]~~ zapewne ~~w którym dnia~~ z dnia wystąpić. Nadtem wszystkiem dla niego i wszystkich mamy tę
górują, jedna tylko myśl, jak prowadzić wojnę o życie i śmierć, aby ją doprowadzić
do zwycięstwa –

2246 253

Z wszystkich stron izby gorąco oklaskiwano kanclerza, prócz z prawej, na której zasiada konserwatywna większość; ta zachowała ponure milczenie. – Kanclerz mówił, iż nie chce wywołać wewnętrznej walki a niezawodnie zaostrzył ją z konserwatystami, zapowiedział bowiem z mistyczną stanowczością przeprowadzenie nowej orientacji, przeciw wszelkiemu oporowi. Mowa jego wywarła wrażenie, że powstała nie do usunięcia sprzeczność między kanclerzem i najpotężniejszem stronnictwem w pruskiem państwie; że on powziął przekonanie, iż konserwatyści za każdą cenę chcą go zwalić i że postanowił przyjąć z całą energią walkę! – Stąd mówił namiętnie. – Demokratyczno-liberalne przekształcenie musiałoby pociągnąć za sobą osłabienie stanowiska Prus w Niemczech. – Do tego zmierzają jawnie złączone mocarstwa we walce ze swoikowemi. –

Kanclerz Bethmann przybył na dwudniowy pobyt do Wiednia wczoraj wieczorem i złożył wizytę hr. Czerninowi, hr. Clam. – Na jego przyjęcie dano dziś śniadanie u cesarskiej pary w zamku Laxenburg, gdzie obecnie dwór przebywa. –

W bawarskiej izbie radców państwa prezydent ministrów hr. Hertling rzekł „Powitać należy że przez zapoczątkowanie bezwzględnej wojny podwodnemi łodziami, zażegnanym został powód różnicy zdań, albowiem w rozstrzygającym okresie wojny nie ma miejsca dla wewnętrznych różnic" to potwierdza że także wewnętrzne względy były w grze przy ~~[illegible]~~ zastosowaniu tej wojny.-

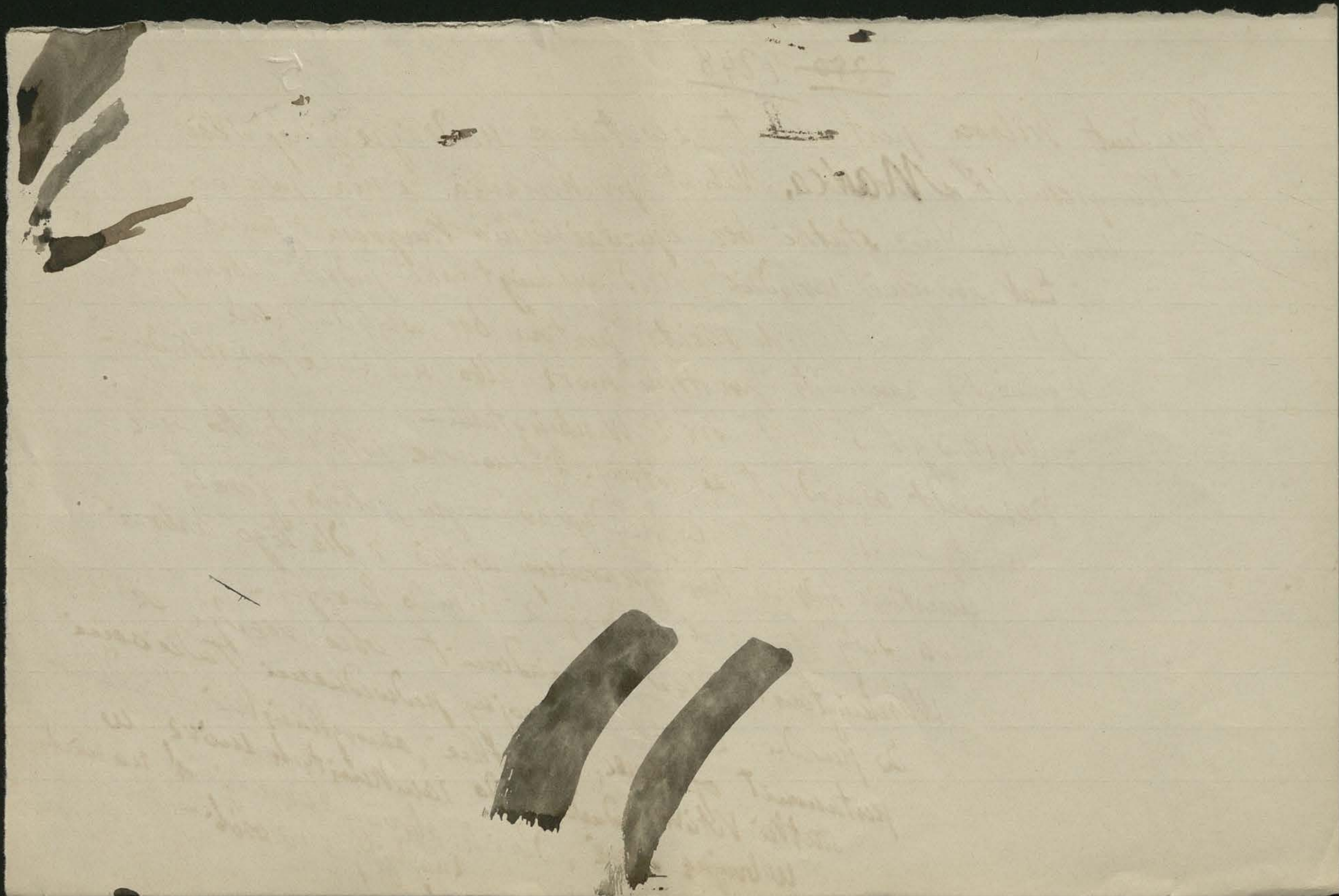
~~2250~~ ~~2248~~ 255

Prezydent Wilson postanowił zwołanie nadzwyczajnej sesji Kongresu 16go ~~kwietnia~~ marca. Nabrał przekonania że ma prawo uzbroić handlowe statki bez upoważnienia Kongresu i miał już tak uzbrojenie zarządzić. Rząd waszyngtoński ~~powtór~~ postanowił uzbrojonych statków do wszystkich świata portów bez względu na niemiecką zamkniętą przestrzeń mórz albo na inne przeszkody.–

„Wszystko gotowe" donoszą z Waszyngtonu–

Roosevelt oświadczył że Stany Zjednoczone wtedy tylko będą mogły wziąć udział w międzynarodowym pokoju, jeżeli uczestniczyć będą w międzynarodowej wojnie i dlatego uzbroi on swój legion i podąży z nim do Europy.–

Waszyngtoński rząd zawiadomił obce rządy, iż z powodu zaostrzonej wojny podwodnej także postanowił opatrzeć wszystkie amerykańskie handlowe statki które udadzą się do zamkniętych mórz w uzbrojoną straż, dla ich obrony oraz znajdujących się na nich osób.–

Z wzięciem do niewoli jenerała Gomez ~~w [illegible] przez rządowe wojsko~~ poczytują powstanie na Kubie za zwalczone —

~~2850~~ ~~2292~~ 257

Według telegramu z Nowego-Yorku Associated Press zawiadamia
że urzędowo stwierdzają iż odpowiedź wiedeńskiego gabinetu na zapytanie
o prowadzeniu zaostrzonej wojny podwodnemi łodziami otwiera drzwi
dla dalszych rokowań. Oddala na razie zerwanie stosunków które
zdawało się nieuniknionem; chociaż obstaje najzupełniej przy
prowadzeniu tej wojny, jest przyjacielską. Rząd waszyngtoński
da na nią odpowiedź jeżeli jakiś czyn nie sprowadzi tymczasem
nagłego zerwania którego widocznie obydwie strony pragną
uniknąć —

~~225 I~~ 258

Poseł rzeczypospolitej Chili wręczył tutejszemu ministerstwu protest przeciw zaostrzonej wojnie podwodnemi łodziami którą Niemcy się zdaniem, że uznaniem jej Chili opuściłby stanowisko ścisłej neutralności.

Carranza został 12. t.m. ponownie wybranym prezydentem meksykańskiej rzeczypospolitej.

Obydwie izby chińskiego parlamentu potwierdziły politykę gabinetu łączącą się ze zerwaniem stosunków z Niemcami.

Biuro Reutera donosi: chiński rząd zerwał dyplomatyczne stosunki z Niemcami.

Minister spraw zagranicznych wręczył niemieckiemu posłowi paszporty.

Feldmarszałek baron Conrad objął nie naczelne dowództwo na włoskim froncie które pozostaje w rękach Arcyksięcia Eugeniusza lecz nad armią Tyrolu, które piastował jenerał Dankel — Nad Isonzo dowodzi jak przed tem jenerał Boroević który znaczne oddał usługi. Na wyłączne zarządzenie cesarza Karola miał on zakazać rzucania bomb na Wenecję —

Znamiennem ogólnem obecnej wojny jest że nigdzie zwycięstwo dopełnionem nie jest i nie sprowadza ostatecznego rozstrzygnięcia. — Świetna kampania rumuńska jest tego nowym dowodem. Pomimo stanowczego zwycięstwa nie zdobył Makensen Galatzu ani zajął Mołdawii i Jassy. Widoki oddziałania na armie rosyjskie w Bukowinie i Galicji dotąd nie ziściły się — Twierdzą że nigdy nie było zamiarem Makensena przetamowania linii Seretu — Zwycięstwo w obecnej wojnie pociąga za sobą takie straty i taką konieczność nowego uporządkowania się, że stoi, na razie, na przeszkodzie zupełnego jego wyzyskania — Nie mówiąc już o tem że liczne fronty wymagają nieraz przesunięcia sił —

~~Wojsko Ocu Józefa wsparte niemie[illegible] i Węg[illegible]~~
~~jako Rosian granicznej górę Maggaros W[illegible]~~
~~Węgier żołnierzy Na za[illegible] brzmie[illegible]~~
~~Byt[illegible] Wi[illegible]ty [illegible]~~

225~~4~~ 260

Angielskie wojska pobiły tureckie nad Tygrysem i zajęły Bagdad w niedzielę 11.° t.m.— Zwolna, wytrwałością Anglicy cieszą się odwetem.— W Persji i Mezopotamii poczyna Turkom nie powodzić się.—

Ten niepomyślny obrót dotkliwie odczuć mogą Niemcy zwłaszcza co dotyczy kolei bagdadzkiej z którą łączyły daleko idące widoki.— Skończyło się z hasłem — od Ostendy do Bagdadu!—

Urzędowe niemieckie sprawozdania zapisują codziennie wyniki bezwzględnej wojny podwodnemi łodziami.— Nie może się tu rozchodzić o zniszczenia liczne rzeczy, lecz o ostateczny skutek jaki ona wywrze na ogólne położenie i zakończenie światowej walki.—

Na zachodnim froncie Niemcy dokonali dalszego cofnięcia swoich stanowisk w południowym kierunku.— Anglicy w [illegible] nimi zajęli opuszczone okolice.—

2255

261

Z powodu zajść w izbie francuskiej minister wojny jenerał Lyautey podał się do dymisji. Zastąpił go tymczasowo admirał Lacaze.—

~~225~~ 262

Wyrok w procesie o zamierzone morderstwo ministrów Lloyd Georgea i Hendersona skazał, na długoletnie więzienie, oskarżonych.–

22 5~~7~~ 263

Cesarz Karol przeciwny jest wyodrębnieniu Galicji przed ukończeniem wojny, co z wielu względów jest uzasadnionem, zwłaszcza wobec zajęcia przez Rosjan znacznej ~~części~~ wschodniej części Kraju, Tarnopola, Stanisławowa itd. — Tutaj trzech ludzi zdaje się wywierać wpływ, minister spraw zagranicznych hr. Czernin, prezydent ministrów hr. Clam-Martinitz i w. ochmistrz Ks. Konrad Hohenlohe. —

Odbywają między sobą narady nad wszystkiemi monarchii sprawami. —

Tymczasowa Rada Stanu we Warszawie zajmuje się przygotowaniem państwowych urządzeń; nie wyszła dotąd po za teoretyczny zakres. Prezydent miasta Warszawy Ks. Zdzisław Lubomirski — Któremu jak twierdzi wychodzące w Moskwie „Echo Polskie", Rosjanie, w chwili odwrotu powierzali opiekę nad Warszawą — po dłuższem wahaniu, bierze udział w pracach Rady Stanu; także Kanonik Chełmicki ze stronnictwa rea=listów. — Rada Stanu nie ma poważnego, należytego posłuchu i poparcia w społeczeństwie. Czuje to. Stąd w głównem, na razie zadaniu, stworzenia polskiej armii nie posunięta ~~[illegible]~~ stanowczych zarządzeń. — Spotyka się z oporem. Jedni występują, z tem, że tylko

polski rząd może powstać do życia armię i temu się zastanawiają, nie uważają, iż w danych warunkach musi być tymczasowy, polski rząd i że nim jest Rząd Stanu; jest to wybieg. Inni godzą się ~~na~~ na armię a między temi podobno Ks. Zdzisław Lubomirski, pod warunkiem, nie możliwym i nie zrozumiałym, iż nie będzie z Rosją walczyć.— Powinszłaście pojąć i niemoc czynów.— Piłsudski o którym głoszono że rozporządza liczną wojskową organizacją, ~~nie zda~~ gubi się w polityczno-społecznych kombinacjach, ~~na~~ opiera się na socjalistycznych zasadach i chce nie armii ale milicji, a nie widać wcale owych ~~ludzi którzy wojsk~~ zastępów które miały stać pod jego rozkazami.— ~~Sprawa~~ Polakom

Carnotem dotąd nie jest. ~~Sprawa~~ ~~bierze~~ Sprawa bierze niepomyślny obrót, a raczej stoi w miejscu. Licznej i godnej tej nazwy armii nie może być, bez chłopa, tego prawie wszędzie a już zgoła w Królestwie Polskiem pozyskać dla niej nie da się, bez przymusowej służby wojskowej; bez niej powstać by mogło ~~tylko~~ chyba coś podobnego do powstańczych oddziałów 1863 r. Do zaprowadzenia wprowadzenia przymusowej służby ~~...~~ nie czuje się Rząd Stanu dość silnym.— Legioniści nie ustają w przygotowaniach werbunku, i nawet tacy którzy mniemają, że do jeśli im stanie pod bronią czterykroć sto tysięcy, polska armia, że oficerów dostarczą Legiony oraz środkowe mocarstwa. Te nadzieje nie odpowiadają ~~istotnemu~~

~~2200~~ 265

rzeczywistości
~~stanowiony~~ i nazwać je można złudzeniami. – Zdaje się nawet, że Rada Stanu
nie zamierza, na razie, urządzić werbunku. – Żądanie się wikła. – Powiadano
Austro-Węgry że czuły porażkę żądaną im ~~[illegible]~~ niemieckiem załatwieniem
sprawy polskiej i że ~~działają~~ przeszkadzają powstaniu polskiej armii; ~~nie przypuszczam~~
o ile mi danem ~~jest~~ ~~było~~ jest znać stosunki nie przypuszczam aby podejrzenie było
uzasadnionem. Teraz są, zdaje się, powody mniemania, że Niemcy przestają
sprzyjać i popierać powstanie polskiej armii, skoro nie dopięła w oczekiwanych
rozmiarach, że zwłaszcza nie chcą aby jej podstawą i kadrami były Legiony,
które są dotąd częścią ~~ar~~ austryjacko-węgierskiej armii i na jej żołdzie; –
dopóki nie będzie polskiej armii, której odstąpił je cesarz austryjacki. –
Rada Stanu przeciwstawiła wojskowej roty przysięgi, ułożonej przez niemieckie
główne dowództwo, inną, w której wiązała przysięgę ~~na~~ przyszłemu Królowi ~~zastąpiła~~ zastąpiła ~~ją~~ tą
~~Polskiego~~ Polskiemu, wykreśliła cesarzowi niemieckiemu, którym jest cesarz Wilhelm –
przysięgę głównemu dowódcy sprzymierzeńców, byle nie było przysięgi niemieckiemu cesarzowi –

2260 266

Nad tą zmianą toczą się rokowania z głównem niemieckiem dowództwem i wcale nie są ukończone. – Pojawiają się przypuszczenia, że niemiecki rząd mógłby zachować sobie możność porozumienia z Rosją w sprawie polskiej. – Cesarz Karol przyjął dwukrotnie na posłuchaniu dowódcę Legionów hr. Szeptyckiego. Szło o jenerał-gubernatorstwo w Lublinie. Jak było do przewidzenia, rzecz splotła się ze sprawą Legionów, dla których i ich przyszłości; oraz przeistoczenia w polską armię, obecnie komendantem jest hr. Szeptycki. Cesarz wspomniał i uwzględnił ten powód. Do tego przyłączyła się owa wyżej nadmieniona dążność niemieckiego rządu i na teraz obsadzenie nowe lubelskiego jenerał-gubernatorstwa ~~pozostało~~ pozostało w zawieszeniu. –

Odbywa się we Warszawie konferencja biskupów. – Warszawski Arcybiskup Kakowski zarządził jednocześnie obchód stuletniej rocznicy powstania warszawskiego arcybiskupstwa. Przybyli aby w nim udział wziąść: Książe biskup krakowski Sapieha, biskup Przemysla Pelczar, tarnowski Wałęga, arcybiskupi lwowski Bilczewski i ormiański Teodorowicz, arcybiskup gnieźnieńsko-poznański Dalbor. – 17go Marca

K. k. Österreichische Staatsbahnen.

CXXV

267

24 Marca 1917.r

2261 - 2297

CXXV 268

Przebieg rosyjskiej rewolucji. - Tymczasowy Rząd. Abdykacja Mikołaja II. Wojna i spokojny rząd. - Mikołaj II. - Cofnięcie się Niemieckich armii na front na Zachodzie. Optymizm cesarza Wilhelma. - Niemiecka flotylla w kanale. Powrót Morze Wojenne niemieckich drzew przez Chiny. - Zatopienie amerykańskich parowców. Kongres zwołany przez Wilsona na 2 kwietnia. - Upadek Brianda. Gabinet Ribota. Jego program. ~~Lloyd-George~~ Mowa o carze i rewolucji. Bonar Law i Asquith o rosyjskiej rewolucji i carze. Kilka uwag

o przewrocie w Rosji – Uznanie
Tymczasowego Rządu przez sprzymierz–
=onych – Rosji. W. brytanika
Konferencja. Irlandja – Gabinet
Clama i jego zadania. Hr Tisza
o prawie wyborczem – z Warszawy –
Wilsonowie nie dziatanie

24 Marca

~~2244~~ 2261.

~~Stanisław Koźmian: Odezwa ostatecznej wojny~~

~~30 lipca 1914 – 11 listopada 1918~~

~~Książka ta pisana [illegible] wiadomie ukaże się nie prędzej w druku~~

~~[illegible] niż, w dalszym ciągu wypadk~~

~~Upadek carstwa~~

Cesarz Mikołaj II wydał manifest którym złożył carską koronę. Sprawdziło się pierwsze doniesienie angielskiego kanclerza skarbu; zbytecznem było odwołanie.

Manifest jest, ~~[illegible]~~ pokorno czuły, mówi, że wewnętrzne trudności grożą złowrogiem oddziałaniem na ostateczny wynik wojny a przyszłość Rosji wymaga aby doprowadzoną została do zwycięstwa, za każdą cenę.

Car w tej stanowczej chwili odczuwa obowiązek sumienia, ułatwienia narodowi zadania. Dla tego uznał, zgodnie z Dumą, za dobre złożyć

~~2245~~ 2262 270

Koronę o najwyższą władzę. Car nie chce rozłączyć się z ukochanym synem i przekazuje dziedzictwo tronu bratu W. Ks. Michałowi; poleca mu rządzić w zupełnem porozumieniu z przedstawicielami narodu i zaprzysiąc ustawodawcze urządzenia „Niech Bóg strzeże Rosję!" W. Ks. Michał zrzekł się miał tronu. Przed abdykacją cesarz Mikołaj powierzył naczelne dowództwo armii W. Ks. Mikołajowi-Mikołajewiczowi. Mikołaj II znajdował się 16 marca w Pskowie wśród małego oddziału wojska; dano mu wybór abdykacji lub detronizacji; w dniu tym podpisał abdykację. Carowa przebywała w Carskiem-Siole w zupełnem bezpieczeństwie. Tymczasowy Rząd ogłosił proklamację która zapowiada jaknajdalej idący liberalno-demokratyczny-polityczno-socjalny program, stwierdza, że poparty załogą oraz ludnością stolicy najzupełniej złamał i usunął szkodliwy wpływ dawnego rządu i powołał pierwszy narodowy gabinet. Zwołaną będzie Konstytuanta powstała z powszechnego głosowania. Wszelkie ograniczenia społeczne, religijne, narodowe znosi się. Minister spraw zagranicznych Milujkow oświadczył, w rozmowie z dziennikarzami „Nasze zadanie polega na odtworzeniu siły Rosji w ten sposób, aby była w stanie zapewnić narodowi ostateczne zwycięstwo nad nieprzyjacielem. Rozstrój za poprzedniego rządu mógł wywrzeć niebezpieczny wpływ na

wynik wojny!! Minister sprawiedliwości Kiereński rzekł, do delegacji robotników że wprawdzie wszedł, do rządu tymczasowego ale pozostaje republikanem.

Zaprzeczono zamordowania Goremykina i ~~Prop~~ Protopopowa; zostali wraz ze wszystkiemi byłemi ministrami internowani. Angielska ambasada zaprzeczyła zamordowania Buchanana. Pełno było niepewnych, sprzecznych wiadomości. Krwawe starcia miały się przedtem, zwłaszcza w Moskwie.

Śmiałym był pomysł Anglii podania ręki sprzysiężeniu i rewolucji przeciwko sprzymierzonemu rządowi cara, dla zażegnania osobnego pokoju i wzmocnienia wspólnej wojny. Przypisać go można, pierwszemu angielskiemu ministrowi Lloyd-Georgeowi. Bystry, wielce zdolny, niepospolity mąż stanu, wewnątrz radykalny, na zewnątrz imperialista ~~silnych z~~ w silnych zamiarach i czynach wytrwały; bezwzględny a jednak zręczny, stanowczy; przerasta on znacznie karłów dzisiejszych olbrzymich wypadków, uosabia tradycyjną brytańską rację stanu, pomnie wielkości W. Brytanii jej ~~...~~ energii i twardości. Szczęśliwy kraj, któremu danem jest, w danej chwili, mieć — człowieka.

Podczas petersburskiej konferencji Porozumienia lord Milner członek gabinetu usiłował nakłonić cesarza do zadośćuczynienia żądaniom Dumy, car odmówił.

2264.

272

Lord Milner odjechał, wybuchł przewrót w myśli przy zachęcie oraz poparciu angielskiego rządu. Naówczas był Buchanan miernych zdolności dyplomata którego znaliśmy tu z czasu ambasady jego ojca; żona zastępuje to, czego jemu brak. Anglik mniema zawsze, że dość zaprowadzić Konstytucję aby wszystkiemu zaradzić i stworzyć błogosławiony stan rzeczy. Nie od formy rządu ani od instytucji zależne są losy narodu, lecz od jego żywotności, soków w żyłach, od jego ~~istoty~~ zdrowia, od jego istoty. Tych żadne instytucje i przewroty nie zastąpią i nie dadzą. - Doświadczenie, przeszłość, na prawosławnym fałszu oparta religia, ciemnota ludu, obniżenie od pewnego czasu patryjotyzmu, głębokie zepsucie, zasta=nałe, wyrodzone obyczaje, zakorzeniona sprzedajność i to, iż podczas wojny przyszło do wywrotu przy obcem współudziale, wszystko to przemawia przeciw możliwości odrodzenia i wzmocnienia Rosji. Opierała się na caryzmie i prawosławiu; szuka podpory w radykaliźmie który nie raz przeistacza się w terorystyczną tyranię. - Bezpośredni, poprzedni porządek rzeczy zmarnował caryzm i ośmieszył prawosławie. Do jakiego stopnia był zaślepiony poznać można stąd, że jeden z najgorliwszych jego przedstawicieli Izwolsy, za swojego ministerstwa, na wiadomość o rzuceniu w jednem z rosyjskich miast bomb rewolucyjnych rzekł, do Księżny Mari Taxis, „Bomby rzucać

mogą, ale rewolucję zgnietliśmy na zawsze". Na razie niepewność i wąt-
=pliwość", chaotyczny stan rzeczy. Rosja bez cara i prawowstania urzędowego; republikańskie zachcianki. Z kolei carem powinien by być W. Ks. Cyryl syn W. Ks. Włodzimierza i Marii Pawłówny meklemburgskiej księżniczki, blisko spokrewnionej z berlińskim dworem; nie zbyt zaszczytnie znany z japońskiej wojny; nie wiedzieć czy bierze udział w obecnej. W. Mikołaj Mi-
=kołajewicz przekazany przez byłego cara nowemu rządowi, na naczelnego wodza armii, znany jako taki z niedalekiej, nieszczęsnej przeszłości; z otwartej proklamacji do Polaków na początku wojny, uchodził dotąd za podporę reakcji i samowładztwa, miał się oświadczyć za abdykacją i ustępstwami wobec Dumy.— Przypomnę ~~Nadmienię~~ tu że kiedy z polskiej strony, odwołano się przed Izwolskim na ową pamiętną proklamację do Polaków ~~[illegible]~~ nazwał ją: une improvisation irréfléchie", "nierozważną improwizacją!"— Pod naciskiem rewolucyjnego prądu Tymczasowy Rząd uznał za potrzebne, znieść nominację W. Ks. Mikołaja i zarządził, że żaden członek rodu Romanowów nie może objąć dowództwa armii. Same zagadki. W najważniejszej sprawie wojny zastanowić musi, iż w programie Tymczasowego Rządu zamilczano o niej, prawdopodobnie ze względu na ~~którym~~ liczny udział przedstawicieli socjalistów i robotniczego stronnictwa w rządzie.

się musi z pokojowym prądem. Minister spraw zagranicznych Milijkow starał się zapełnić tę lukę w rozmowie z dziennikarzami przeczawszy Porozumienia I tu więc „niejasna przyszłość", nie całkiem wolna zawada dla Angli –

Mikołaj II przy zaletach prywatnego człowieka, nie miał ani jednego przymiotu władcy, ani jednego potrzebnego dla rządzenia wielkiem państwem warunku, podczas gdy mógł był przystojnie zarządzać większym majątkiem. Przedewszys-tkiem brakło mu woli i stąd bezwzględnemi, marnemi były jego dobre chęci. Twórca pokojowej, hagskiej Konferencji wywołał dwie wielkie wojny zgubne dla Rosji i caratu. Panowanie jego ściągnęło na Rosję ciężkie zewnętrzne i wewnętrzne klęski. W stanowczej chwili załamało się, przed zewnętrznem rozstrzygnięciem. Był na tronie niewłaściwym człowie-kiem na nie właściwem miejscu, odkąd jest niczem, jest właściwym na właściwem miejscu. Może odetchnął. Jak każdy słaby charakter był fałszywym. – Jakim był względem Polski drobny świadczy może szczegół-ik, gdy jednego na radzie ministrów, podsunął ministrowi wojny Suchomlin papier na którym ołówkiem wyraził życzenie aby w sprawozdaniu ~~nie posługiwać się słowa~~ unikać słowa Królestwo Polskie, ~~lecz~~ ~~II~~ i zastąpić Nadwiślańskiego Krajem – ~~że Mikołaj II~~ Skłonny do chorobliwego

2267 ~~8~~ 7 275

mistycyzmu, zabobonny otaczał się wróżbiarzami i przypuszczał do zażyłości wszelkiego rodzaju szalbierzy, w których upatrywał proroków nawet świętych, z mistyczną łatwowiernością. Każdy z nich kolejno wyzyskiwał go, nie bez szkodliwego wpływu na państwowe sprawy. To bizantynizmu znamię, nadał najwyraźniej petersburskiemu dworowi, słynny Rasputin, chłop-wróżbiarz, którego tragiczny zgon był krwawym, ponurym prologiem katastrofy caratu.–

Że Mikołaj II przymiotów i wzniosłych pożądań władcy nie miał, dowodem ostatnim, sposób w jaki bez oburzenia i oporu zrzekł się ~~tronu~~ pokornie tronu nawet prawa do niego jedynego syna. Niskiego wzrostu, wątły brak mu ~~było~~ cara postawy, którą poprzednicy uświetniali grozę ale także wrażenie potęgi. Brak mu było męskich postanowień. Ma piętno Romulusa Augustulusa. Brak mu bohaterskiego końca Konstantyna Paleologa owego ostatniego cesarza Bizancjum. Tamci zaś upadli we walce z obcym wrogiem, on przed ~~[illegible]~~ wewnętrznym – bez walki. Nikt nie stanął po jego stronie. Wielkie w dziejach monarchizmu upokorzenie i wielki wstyd. Upadek bez uroku heroizmu. Teodora wśród strasznego buntu zawołała „Ja tu pozostanę. Purpura jest pięknym całunem"!!

2268 ~~12~~ 8 276

Przy ciężarach wojny i ogólnem znużeniu, wypadki w Rosji mogłyby się stać epidemicznemi w Europie.

Zrzeczenie się tronu W. Ks. Michała jest w niebywały, zdumiewający sposób warunkowanem. Wydał proklamację: „Wolą mojego brata, przekazanem mi zostało ciężkie zadanie, wstąpienia na cesarski tron, podczas bezprzykładnej wojny i wewnętrznych niepokojów" oświadcza, dalej że powziął nieodwołalne postanowienie przyjęcia najwyższej władzy, pod warunkiem, że jesto wolą narodu, co ten stwierdzić ma plebiscytem wydanym, przez Konstytuantę powstałą z powszechnego, bezpośredniego, równego, tajnego głosowania, która ustanowi formę rządu oraz nową Konstytucję rosyjskiego państwa.„ Doowej chwili polecam wszystkim rosyjskim współobywatelom podporządkować się rządowi powstałemu za zapoczątkowaniem Dumy, uzbrojonemu pełną władzą i powagą." Obydwa manifesty cara i W. Ks. Michała, miały być sporządzone i nakazane przez Tymczasowy Rząd.

Duma uchwaliła jednogłośnie, że aby wojnę doprowadzić do zwycięstwa uznaje władzę Tymczasowego Rządu aż do zwołania Konstytuanty. Polecа tąd przywrócić i podjąć wspólną pracę za frontem.-

2269 ~~9~~ 277

Minister spraw zagranicznych Milukow przesłał, do przedstawicieli Rosji za granicą telegram w którym naszkicował przebieg wypadków „Rząd który objął władzę w chwili najwyższego, zewnętrznego i wewnętrznego przesilenia w dziejach Rosji świadomym jest „niezmiernej" odpowiedzialności która przypadła mu w udziale" W zewnętrznej polityce gabinet uznaje przekazane mu zobowiązania oraz dane słowo Rosji. Ufamy że pod nowym porządkiem rzeczy, jeszcze ściślejszemi i trwalszemi staną się stosunki które nas łączą ze zaprzyjaźnionemi i sprzymierzonemi narodami; nowy porządek rzeczy postanowił kierować się demokratycznemi zasadami, uszanowaniem należnem wielkim i małym narodom, ich wolności i rozwoju oraz dobrem porozumieniem ~~między~~ z niemi. Po czem najważniejszy ustęp, który nie znalazł miejsca w pierwszem telegraficznem streszczeniu a w którym przy znanych i zużytych hasłach oraz wrogich słów o zaborczym duchu i militaryzmie pruskim, Tymczasowy Rząd zapowiada wierność sprzymierzeńcom i wraz z niemi walkę ze wspólnym nieprzyjacielem, aż do końca, bez przerwy i słabości; naprawa w tej dziedzinie błędów poprzedniego porządku rzeczy.

Ten spóźniony dodatek musiał być wymuszony przez

~~8~~ ~~12~~ 2270 278

mocarstwa Porozumienia. Powtarzamy go teraz w obszernym manifeście Tymczasowego Rządu do narodu, który zwiastuje — o ile się da — rychłe zebranie Konstytuanty wybranej przez powszechne głosowanie; żołnierze wezmą udział we wyborach. — Przed tem jeszcze

8 Dane będą Krajowi silne podstawy politycznej wolności i równości. —

~~Wiedeń 21 [illegible] 1917~~

~~(D. C. W.)~~

2271

279

~~Stanisław Koźmian – Podczas czteroletniej wojny~~

~~30 Lipca 1914 – 11 Listopada 1918 r.~~

~~Książka ta pisana w [illegible] później w druku~~

~~Umieszczony z niej, w dalszym ciągu, wyjątek~~

~~Upadek caratu~~

Tymczasowy Rząd, za przykładem francuskiej rewolucji ogłosił cesarski Zimowy Pałac narodową własnością i siedzibą Konstytuanty.

W Petersburgu dzierży, na razie, władzę Tymczasowy Rząd. W łonie jego są znaczne, poważne różnice. Kadeci, październikowcy i inni umiarkowani ścierają się ze socjalistami oraz przedstawicielami robotników i żołnierzy; przy czem pierwsi są za wojną, drudzy raczej hołdują pacyfizmowi. Prawica, reakcjoniści usunęli się, znik=nęli. Z owych starć w Tymczasowym Rządzie wynikły dotychczasowe zarządzenia o [illegible] szerokiej, wszelkiej naturze odpowiedni program wewnętrznego przeobrażenia, który w radykalizmie

~~2~~

2272 21 280

~~W obszernym manifeście Tymczasowego Rządu, do narodu, który ogłasza, o ile się da wyjęte żebrowanie, z powszechnego głosowania powstałej Konstytuanty, we wyborach której, wszyscy udział ... Rząd ten jeszcze dane będą silne Rosji podstawy polityczne wolności i równości. — Tymczasowy Rząd ... Za przykład owej francuskiej rewolucji ... że wszelkie ... jest ... Konstytuanty. ... Ale zanim ... Petersburga ... Tymczasowy Rząd ... jego ... Francja ... wojny ... dotychczas ...~~

Z owych stanów w Tymczasowym Rządzie wynikły dotychczasowe zarządzenia o szerokiej naturze rosyjskiej odpowiedni programowi wewnętrznego przeobrażenia, który w radykalizacji

przeciąga najskrajniejsze ogólne pojęcia. Zastosowany do Rosji, ~~wywołuje~~
wywołać tylko może uśmiech politowania i bezmiernej wątpliwości.—
Jest wprawdzie ~~przygotowaniem~~ muzyką ~~dalej~~ przyszłości, orężem jednak ma być
zaraz zastosowany.— Niepodobna aby wzbudził uwagę ~~a~~ zastąpienie
caryzmu, wolą ludu, wyrażoną przez Konstytuantę z powszechnego głosowania,
zaliczyć przychodzi, do najkrótkowzroczniejszych w dziejach i polityce
prób.— Wprawdzie odpowiada to ~~przewidywaniom~~ powszechnym, przewidywaniom
polityczno-społecznego przekształcenia Europy po wojnie, którego wyznawcę
przyznał się być ~~niemiecki~~ kanclerz, podczas gdy socjalistyczny ~~poseł~~
Scheidemann jakby na ~~poparcie~~ przestrzegł ~~Scheidemann~~ wobec wszystkiego wywodu, ~~przestrzegł wtedy~~ ~~to Odpowiada ale~~ W Rosji
że także w ~~Niemczech~~ Niemczech za pięć ~~minut~~ ~~niebawem~~ wybije dwunasta.— z szalonym pędem
~~on~~ przekształcenie ~~...~~ dokonywa się podczas wojny, przesadnie, bezgranicznie, Stąd
raczej jak śmiertelny taniec niż odrodzenie.—
wielka zagadka.— ~~O~~ ~~Tymczasowy~~ Nic nie jest pewnem, nic wykluczonem.—
Tymczasowy Rząd dzierży władzę, może tylko pozornie.. Może wziąć nad
nim górę radykalny prąd i ~~rad~~ skrajni ludzie. Może
reakcja wysunąć jako pretendenta

Mikołaja II lub jego syna Alexego. – Może być carem W. Ks. Michał ale już nie z bożej łaski lecz ludu łaski, może być zaprowadzoną rzeczpospolita i może rozpaść się na wielką republik. – Od wojska raczej od wojsk zdaje ~~A z temi znakami~~ ~~Wszelkie przyszłości~~ ~~zależeć~~ się zależeć przyszłości. A z temi znakami zapytania ~~zapytania~~ Opłata też krwawe, najdonioślejsze zadanie europejskiej wojny. – Dla swoich mocarstw zamieszanie, zagmatwanie przewrót, niepewność, złowrogie próby wewnątrz ~~pań~~ nieprzyjacielskiego państwa i narodu, mogą być pomocnemi, tem samem pożądanemi, ułatwiającemi, pomimo iż przyłożyło do nich ~~i bezwzględnie z~~ rękę inne nieprzyjacielskie mocarstwo i z lekkiem sercem ~~zadowoleniem~~ powitało. – Wbrew gniewu Lloyd George zapowiedział, odwet pozornie z wrażenia dla rosyjskiej Dumy ale dodał „Nie można już powiedzieć, że w Rosji ustąpiło wszelkie niebezpieczeństwo”. – Zabrakło tchu. ~~W Z zapytaniem~~ ~~pojęć~~ Znowu wypadki przewracają ludzi. – ~~Jeżeli zapytam dzieckiem ludzkie~~ ~~Ich ludzkość~~ ~~= się~~, ~~przyjmowana~~ ~~ziemi~~, ~~trwa o~~ ~~nich~~ ~~sąd~~ –

26 2275 283

Austryjak konserwatywny ~~Aus~~ Żołnierze na galicyjskim froncie, usłyszeli dwa pewnego, mocne i radosne słowa! słowa! ~~Żoł~~ dolatujące ~~przyszłe~~ z rosyjskich rowów strzeleckich. Nie mogli zrozumieć co to miało znaczyć. Było to, pełne szczęścia powitanie wiadomości, o petersburskiej ~~[illegible]~~ rewolucji.

Wypadki ~~posuwają~~ przesunęły się w dalszym ciągu. ~~Dokonał~~ Tymczasowy Rząd zawiadomił, aby był car i carowa ~~przystawieni~~ uwięzionemi zostali do Carskiego Sioła. ~~pozostali za [illegible]~~ Naczelnik głównego sztabu Alexiejew dostarczył oddziała dla straży cesarskiej pary. Car wkrótko przekonał się że upokorzenie nie daje bezpieczeństwa. ~~[illegible] [illegible]~~ W gmachu Dumy co tamże ~~[illegible]~~ natenczas zasiadł, Wydział robotników socjalistów i żołnierzy

Który z każdym dniem wzmaga się, żąda nagłego zwołania Konstytuanty, w nadziei iż ogłosi rzeczpospolitą, żąda oddalenia wszystkich Romanowów. — Po przemówieniu przywódcy socjalistów Terejsse wygnał uchwalił rezolucję która żąda, aby Tymczasowy Rząd natychmiast zakończył wojnę —

Wolnościowy ruch odbił się w Finlandii na tle odrębności i państwowości. — Tymczasowy Rząd mianował posła Roditszewa ministrem dla Finlandii i zarządził aresztowanie dotychczasowego jenerał-gubernatora Seyn. W jego miejsce powołał rosyjskiego senatora Lipskiego i [illegible] wysłał dla zaprowadzenia trzy komisje ~~trzech komisarzy~~ dla zmiany i usunięcia dawnych rządców —

~~[illegible] ale niedostatecznych [illegible] wiadomości [illegible] Tymczasowy Rząd [illegible] dalszej [illegible]~~

~~227~~ 28 285

Następnie zatwierdził, osobnym manifestem finlandzką konstytucję, zapowiedział, rozszerzenie praw sejmu, rychłe jego zwołanie, i ogłosił amnestię polityczną dla Finlandii. Także ogólną dla całego państwa. W Bałtyckiej flocie powstały były 16^go^ marca ~~[illegible]~~ rozruchy i bunt. Naczelny dowódca floty admirał ~~Nepenin~~ Viren został zabity. Po przybyciu Komisarzy Tymczasowego Rządu, załogi okrętów takowy ~~[illegible]~~ uznały. ~~do miejscowych~~

~~Z licznych niedokładnych, co mówi nie wspominających o losie [illegible] jest przekonanie że jakkolwiek oraz ze ścisłych autentycznych odnosi się [illegible] do [illegible] spotyka do Tymczasowy Rząd pragnie wprowadzić wojnę aż do [illegible] dalszej i że pozostał [illegible] jednak z [illegible] przedtem, i że [illegible] ogólnie mniemają, ustępującego wojennej kampanii, wchodził jak [illegible] będzie Pokaże się czy [illegible] [illegible] wyzyskać tę okoliczność~~

2278 ~~24~~ 29 286

Organ obecnie Tymczasowego Rządu „Petersburgska Telegraficzna Agencja" ogłosiła 22: t.m. obraz ~~wypadków~~ i stanu rzeczy który przedstawia go ~~w~~ ~~w~~ jako błogi, najpomyślniejszy dla nowego porządku i Tymczasowego Rządu ~~[illegible]~~ „przy ~~[illegible]~~ silnem mocnem poparciem patryjotycznych wojsk" otrzymuje on że wszystkich stron, z Finlandii, Turkiestanu, Syberii uznanie i przystąpienie. – Wszędzie wzywają i głoszą: Precz ze starym, zgniłym systematem". Dawny, u[n]a siłby w[s]kroś zamułbny rząd, pod kierunkiem zniezaświatłej dynastii, byłby i ~~d~~ wstydliwie wtrącił ~~[illegible] w przepaść~~* państwo w przepaść bezdenną. Za ~~mach~~ stanu byłby przegrał wojnę. Wiedział o tem nawet i dla tego zabitych i odbył się w 130 milionowej Rosji, przy dwóch tysiącach zabitych i rannych. a nieporządki w ~~[illegible]~~ kraju, raczej w Petersburgu, tylko tydzień trwały; i prawidłowe życie przywrócone niemal całkiem zostało. – A Tymczasowy Rząd zaprowadził, już znaczne reformy: ~~[illegible]~~ Komunikat wylicza znane zarządzenia. – Gubernatorzy oddani dawnemu rządowi zostali aresztowani a ich władza tymczasowo oddaną jest przedstawicielom ~~[illegible]~~. Wygnańcy powracają. Sprzedajna policja zastąpiona milicją. – Minister Sprawiedliwości Kerenskij powziął zarządzenie

~~[illegible] Polityczni więźn~~
Więźniowie. Polityczni więźniowie uwolnieni. ~~Zesłańcy~~

Które przypuszczają kobiety do wzięcia udziału we wyborach Konstytuanty
Cenzura zniesiona. Zapewniona wolność zgromadzeń. ~~Wielkie~~ Pamiętne dnie
przeżyte przypominają już tylko, czerwone chorągwie i emblematy
wolności oraz ~~[illegible]~~ wielki, czerwony sztandar na Zimowym Pałacu
przyszłej siedzibie Konstytuanty. — „Aby się zabezpieczyć wobec
kontrrewolucji i monarchicznej propagandy Tymczasowy Rząd
pozbawił wolności cara i carową i odosobnił ich w pałacu
w Carskiem Siole” + Dowódca ~~w~~ petersburgskiego okręgu
~~„Z monarchicznej propagandy” zdaje się przemawiać forma z czerwoną chorągwią~~
~~rządu i rozporządzenie rzeczpospolitej~~ Komisarzy Tymczasowego
~~[illegible]~~ jenerał Korniłow aresztował cesarzową. Komisarzy Tymczasowego
Rządu przyjął, w Mohilewie jenerał Alexjew i tam car został
w drodze do Liwadii zatrzymany i przewieziony do Carskiego Sioła. Przybyły udał się z
automobilu w towarzystwie Ks. Dołgorukiego do przeznaczonego
mu pomieszczenia cesarskiego. —
Wszystko to ~~[illegible] monarchicznej propagandy~~ + zdaje się przesądzać formę
rządu i rozporządzenie rzeczpospolitej, z czerwoną
chorągwią. —

2280 ~~2279~~ 30 288

To też Maxim Gorki wystosował, do Tymczasowego Rządu pełne zapału pozdrowienie i ~~którem~~ wzywa wszystkich socjalistów Rosji aby przyłożyli ~~ręki~~ ręce do ~~budowy~~ nowej, rosyjskiej, państwowej budowy.

Wzywa rząd aby uwieńczył wyzwolenie, zawarciem pokoju. Pokój jednak nie powinien być zawartym za wszelką cenę. Ludzkości dosyć już krwawienia się. Nowy rząd największą oddałby ~~usługę~~ przysługę nie tylko wszystkim ludziom ale także całej ludzkości, gdyby potrafił ją doprowadzić do rychłego pokoju.

Z licznych niedokładnych, w części nie wiarogodnych z Rosji doniesień oraz ze skąpych autentycznych, odnosi się przekonanie, że acz Tymczasowy Rząd pragnie prowadzić wojnę ~~do~~ aż do zwycięstwa, spotyka się jednak z pokojowym prądem oraz że przewrót wcale nie ułatwia ~~dalszej, a na nowo~~, dalszej wojennej kampanii, w chwili jak ogólnem jest ~~wzburzenie~~, rozstrzygającej.

Pokaże się czy armiom środkowych mocarstw, danem będzie wyzyskać te okoliczności.

Ustalenie się obecnego porządku rzeczy Tymczasowego Rządu nie byłoby ~~zw~~ bezpośrednim zakończeniem wojny, lecz raczej może jej zaostrzeniem.

2280 (bis) ~~Do 2280~~ 289

Trudno przyjdzie Rosji utrzymać równowagę bez wiekowego caratu
Ten zaś w stanowczej chwili nie dopisał. Ale Rosja która
nawet głód dawniej strawić umiała, mogłaby strawić
rewolucję. Nieprawdopodobne i prawdopodobne kryzysy się —
W ostatnim okresie caratu, car panował, biurokracja
rządziła; z dawna bizantynizm zaszczepiony był na barbaryzm=
=stwie. Potwór gubił i zatruwał Polskę.— Aleksandrowo
Carat upadł przy dźwiękach Marsylianki, którą wezmie
wysłuchał był stojąco, z odkrytą głową.— Rewolucja obrót polityczny,
prawdopodobnie socjalistyczno-agrarny. Stąd zatamować
nie zapuściła korzeni w rosyjskiej ziemi. Stąd ostatnie
się może despotyzmem w tym lub owym ~~Tymczasowego Rządu~~
~~Petersburska Telegraficzna Agencja organ Komisji do uporządkowania~~
~~zawiadamia, że zarządzenia ... państwowych~~
~~polskich spraw ... z wojennego ... pierwotnych~~
~~Polski do chwili, ... Aleksandrowskiej~~
wyjątkowej ~~Dumy ... Cesarskiej~~ — ~~zostać na ...~~

We wojnie najważniejszym wypadkiem ~~z~~ zimowej kampanii jest, dalej na zachodzie cofnięcie się niemieckich armii i zajęcie nowego frontu. Niemieckie sprawozdanie mówi: „Między Arras i Oisą, Anglicy i Francuzi zajęli w okolicy przez nas planowo opuszczonej, nasze dawne stanowiska i obsadzili wielka miejscowości, Bapaume Péronne, Roye Noyon i inne. Zauważyć przychodzi, że Bapaume uchodziło za ważny strategiczny punkt. Niemieckie dowództwo przedstawia te ~~ws~~ zdarzenia, jako obmyślane i zapewniające ~~ws~~ znaczne korzyści. Sprzymierzeni, jako ich powodzenia. – ~~Nie~~ Opuszczenie ~~zdobytych~~ zdobytego strategicznie kraju nie jest nigdy miłem, choćby strategicznie było ~~korzystnem~~ wskazanem. Od objęcia naczelnego sztabu przez Hindenburga, mówiono iż armie potrzebnem względnie cofnięcie się i zajęcie

~~2282~~ 291

dalszego na tyłach ~~odt~~ frontu. Że odbyto się bez szkody i strat, że sprzymierzeńcy
nie ~~pot~~ potrafili, czy nie mogli skorzystać z niego aby żądać
poważny, jeżeli już nie klęski, to przemania na rzecz niemieckiego
dowództwa i niemieckich armii. – Przyszłość okaże dalsze
skutki, ważnego, nowego obrotu ~~[illegible]~~ na wojnie zwiniętym pole walki
Niemcy ufając w wszystko ~~dla~~ sobie zniszczyli, zabrali
~~[illegible]~~ ludność zdolną ~~[illegible]~~ do broni. – stanowiska
Niemcy twierdzą że z umysłu opuścili dawne
Francuzi i Anglicy, iż z konieczności ~~pod ich naciskiem~~. – Od tego
zależałoby było znaczenie tych nowych, wojennych
zdarzeń. –

Anglicy i Francuzi po zajęciu ostrożnem opuszczonych
miejscowości, poszli się naprzód posuwać i usiłowali
dotrzeć do nowego niemieckiego frontu. We walkach
przednich straży odparteni dotąd zostali. –
Wobec tego stanu odczuto potrzebę uspokojenia publiczności
czy też uzasadniania w pomyślnem świetle
zawiadomienia. –

2283 292

Cesarz Wilhelm wystosował, do Króla Bawarskiego pismo w którem wyraża pełnego powodzenia działalności jego syna, następcy tronu Księcia Ruprechta przy przeprowadzeniu wielkiego ruchu armii na zachodnim froncie, które jest chwalebną kartą w dziejach obecnej wojny.– W piśmie do Ks Ruprechta cesarz składa mu dzięki za planowe, doskonałe dokonanie tego strategicznego ruchu. Gabinetowym rozkazem do feldmarszałka Hindenburga cesarz, podnosi wielkie znaczenie zarządzenia dla całego położenia na zachodnim froncie „W mądrem przewidywaniu, wraz z dowódcą twoim jenerałem Ludendorffem powziąłeś, po temu, ciężkie postanowienie; i tem znowu złożyłeś dowód „w daleko sięgającej” umiejętności dowództwa” Cesarz przesyła feldmarszałkowi i wykonawcom podziękowanie i bezgraniczne zadowolenie.– Orła Czerwonego Jenerałowi Ludendorffowi udzielił osobiście order I klasy.– osobliwości tej wojny zaliczyć przychodzi, świeżemu Do ~~(...)~~ cofnięcia się armii i opuszczenia jako znacznego powodzenia, części zdobytego kraju.–

2284 293

Ks. Aleksander Taxis opowiadał, iż podczas ostatniego tutaj pobytu cesarza Wilhelma, spotkał się z nim na herbacie u Arcyksiężnej Marii Józefy. Cesarz był w różowem usposobieniu, mowny, uprzejmy, ciekawy. – Książę zwrócił rozmowę na podwodne łodzie a cesarz okazał wielką pewność w ich powodzenie i nie mało zadowolenia, że także na Śródziemnem Morzu znaczną jest ich robota. Na uwagę czy nie osłabi to ich działania na północy, cesarz odparł: „I tam damy radę" Książę nadmienił, iż widzi że J. Cesarska Mość jest optymistą, „Niezawodnie – odrzekł monarcha i najlepszy do tego się przyznaję" Na co Książę „Przypominam sobie starego, mądrego żyda, który mi powiedział, „że pesymista nie może mieć programu" „To właśnie – były słowa cesarza –

2285 294

słusznie żyd powiedział, tak jest"

~~Do pewności zwycięstwa opartej na poczuciu siły, j~~

~~Do pewności zwycięstwa opartej na poczuciu siły, dotyczy~~

~~Azaka optymizm cesarza Wilhelma –~~

Do poczucia własnej siły które daje Niemcom niezachwianą pewność zwycięstwa, dołączył przychodzi, optymizm Wilhelma II

2286

295

Oddział niemieckiej floty przedsięwziął nową wyprawę 18.I.n do angielskich wybrzeży i ujścia Tamizy; ~~[illegible]~~ bombardował tankowce, zatopił angielski wojenny [illegible]; i bez uszkodzenia powrócił.

Möve zawitała ~~pominięta~~ do niemieckiego portu z powtórnej wyprawy do Antlantyku, ~~i bogaty~~ po zadaniu szkód nieprzyjaciołom i zdobyciu bogatego łupu. Dowódca, wielkiej dzielności hrabia Dohna, został flügeladiutantem cesarza Wilhelma.

2287 296

Donoszą że ~~[illegible]~~ chińskie wojsko zajęło niemiecką koncesję Hankau
i Tientsin.. Mnożą się kolonialne straty Niemiec
coraz dotkliwsze a niepowodzenia ich dyplomacji,
zaznaczają pewne ~~ot~~ obniżenie ich wpływów i powagi
w świecie, pomimo zwycięstw w Europie.–

~~3288~~ 297

Amerykańskie parowce Vigilancia i Illinois City of Memphis zatopione zostały bez przestrzeżenia przez niemieckie podwodne łodzie. — Następnie Healdton, przy Doggerbank

Prezydent Wilson, nie jak poprzednio doniesiono na 18 Marca, lecz na 2 Kwietnia zwołał nadzwyczajną sesję Kongresu —

~~228~~ 229

298

We Francji nowe przesilenie. Po zajściach w izbie i ustąpieniu ministra wojny, Briand wręczył prezydentowi Poincaré dymisję gabinetu. Po krótkich naradach przyjętą została i powstał nowy gabinet, pod prezydencją Ribota ministra finansowego w poprzednim gabinecie. Objął także zagraniczną tekę. ~~w poprzednim~~ Należą do niego Viviani, Painlevé jako minister wojny, Bourgeois. Podpory wojny upadają ~~jeden po~~ Briand jest świetniejszy niż Ribot, wytrawniejszy i lepiej zrównoważony jest Ribot niż Briand. — Programowe oświadczenie w izbach nowego gabinetu zawiera: silne postanowienie prowadzenia wojny aż do zwycięstwa; odzyskanie zagrabionych prowincji, zadośćuczynienie i rękojmie. Ograniczenie w używaniu żywności i — nowe podatki.. Oświadczenie stwierdza pierwsze cofanie się „nieprzyjaciela". ~~Dodaje i~~ Rząd wita „wyzwolenie ludu w Rosji." — Izba Deputowanych uchwaliła jednogłośnie zaufanie do nowego gabinetu. W senacie i izbie deputowanych, prezydenci powitali erę wolności w Rosji, która ścieśni jeszcze lepiej stosunki między nią a Francją. ~~[illegible]~~ ~~[illegible] Rosji [illegible] jej swobodę [illegible] Rosji i [illegible] będzie [illegible]~~ ~~[illegible]~~ —

2289 (bis)   32   299

~~Nowy we Francji gabinet Ribota w programie swoim~~
~~powitał wyzwolenie ludu w Rosji. W senacie~~
~~i w izbie deputowanych, prezes gabinetu Ribot przyznał~~
~~powitali ... wolności w Rosji. ...~~
~~lepsze stosunki między nią a Francją.~~ Prezes gabinetu
Ribot pozdrowił Rosję w jej rewolucji, wyraził
nadzieję, że rozwinie się bez rozlewu krwi
i będzie przykładem dla innych krajów

Nieco łatwe rozstanie ze serdecznym, wczorajszym, carskim
sprzymierzeńcem. — Wytworny jednak francuski obyczaj
nakazał, p. Ribot poświęcić kilka ciepłych słów
Mikołajowi II.

~~2290~~ 33 300

Jednocześnie w izbie gmin kanclerz skarbu Bonar Law wniósł życzenia i powitanie dla wszystkiego ludu, z powodu nadania mu wolnościowych instytucji. Wypadki w Rosji – rzekł – przypominają początki francuskiej rewolucji, a za wcześnie aby powiedzieć", że wszelkie niebezpieczeństwo usunięte już zostało. Ale dla matki parlamentów nie za wcześnie przesłać ~~powitanie~~ młodemu parlamentowi ~~spoczywającego~~ z ciężkim zadaniem kraju i rządowi, który powstał ze ~~wzywaniem~~ zadaniem prowadzenia wojny do zwycięskiego końca. Zadanie ~~tego rządu~~ jego zaliczyć przychodzi do najtrudniejszych jakie kiedykolwiek przypadły jakiemu bądź rządowi. Ma uwolnić z kraju najeźdźcę a wewnątrz zaprowadzić ład i wolność!.." Bonar Law

3~~4~~ ~~2291~~ 301 ~~niemcom~~ przeszło trzy lata

posiadał, Witkia stosi byłemu carowi Mikołajowi jako ~~mu~~ ~~nienaw~~ sprzymierzeńcowi
przy czem wydał o nim historyczny, bezlitosny, z prawdą zgodny sąd. „Urodzeniowy
spadło był na niego ~~ciężar~~ brzemię, które za ~~ciężkiem~~ ciężkiem okazało się dla niego.—
Asquith poparł, gorąco wniosek Bonar Lawa. Obaj przeciwstawili demokracji
despotyzmowi i powitali w skutku ~~przed~~ przeobrażenia w Rosji wzmocnienie ~~ze~~ ~~[illegible]~~
walki, pierwszej, przeciw drugiemu.— Mniemając zatem że Rosja zwinęła się z ~~[illegible]~~ Szło tu o utrzymanie przymierza
z rewolucyjną Rosją ~~Przewrót w Rosji odbył się w sposób raczej podobny do~~ [illegible] i przy szkaniu się Słowiańszczyzny, rozszerzył się i odbył się z Zachodem.—
Przewrót w Rosji ~~odbył się i rozpoczął~~, w sposób raczej podobny do francuskiego
4go Września 1870r, niż do wielkiej rewolucji.— Odbył się w Rosji i we
Francji podczas wojny, usunął panującą dynastię i jej ~~ich~~ rządy, ~~bez~~ przy
udziale i zezwoleniu wojska, bez oporu z jego ~~ich~~ strony, ~~bez~~ i stąd z
małemi krwawemi ofiarami.— Pod zewnętrzną grozą.— ~~lecz~~ chlebowym.—
Ludowy ruch w Petersburgu nie był wolnościowym
W porozumieniu ze zgodą przywódcy opozycji w Dumie zużytkowali
go ~~aby~~ dla zmiany rządu i objęcia władzy, zachęcani i popierani
przez agentów Anglii — czego dla zaszczytu Francji nie było przy obaleniu

35 2292 302

Napoleonistkiej dynastii w 1870 r. — Był to zamach stanu nie rewolucia. — Upadły porządek rzeczy był tak zgnity, z gruntu zepsuty i już bezsilny, że nie znalazł obrońców i że wielka większość myślącej ludności powitała nowy chętnie, przyłączyła się do niego i uznała. Tu dopiero rozpoczęła się rewolucia, przewrót który się spiesznie odrysowuje ideowo więcej niż ludności którego końca dziś przewidzieć trudno. — W szerokim rozpędzie doktryny radykalnej, pod czerwoną chorągwią, przesiąga wielką rewolucię francuską i przyznaje kobietom prawo wyborcze. —

Rząd Stanów-Zjednoczonych uznał pierwszy tymczasowy rząd rosyjski. —

Następnie Ambasadorowie Francii, Anglii, Włoch i Stanów-Zjednoczonych wspólnie dnia 23 marca przedstawili ministrowi spraw zagranicznych rządu tymczasowego Milukowi, urzędowe uznanie przez ich rządy.

Tutejszy niemiecki ambasador hr. Wedel żywo zajmujący się wywrotem w Rosii śledzi jego przebieg. Na zapytanie jaki może być jego wynik odpowiedział, że korzystny dla swoich, że ze carstwem powinnyby go zużytkować. Wolał by zapewne osobny pokój z carem. —

22~~9~~3 303

W mieszkaniu pierwszego ministra Lloyd-Georgea
otwartą została 20-tym ~~wielko~~ brytańska gabinetowa
konferencja w której zasiadają przedstawiciele
Kolonii, Kanady, Nowej Zelandii ~~Nowej Fundlandii~~
Nowej Fundlandii, Południowej Afryki i Indii. –
Irlandzcy nationaliści pod przywództwem Redmonda
uchwalili oświadczenie, w którem oskarżają pierwszego
ministra Lloyd Georgea o złamanie danego Irlandczykom
słowa w sprawie Ulsteru i Homerule i wzywają zjednoczonych aby
Irlandczyków w Koloniach i Kanadzie aby ten
wywarli nacisk na angielski rząd ~~[illegible]~~ aby ten dla
obchodził się z Irlandją zgodnie ze zasadami do niej
których walczy w Europie i zastosował [illegible]
to, co Wilson co ~~[illegible]~~ historycznem wypowiedział –
Senatu tak jasno i sytuację wypowiedział
Lloyd George zapowiedział nową próbę
rozwiązania irlandzkiego zadania

Gabinet hr. Clama miał obraz załatwienie, za pomocą cesarskich rozporządzeń w sprawach czeskiej i regulaminu (i podobnie niemieckiego pośredniczącego języka) utknął na wyodrębnieniu Galicji przed końcem wojny.– Rozporządzenia wydane być mają, zaraz po Świętach Wielkanocnych, nastąpić przedtem rozwiązanie będą Radkei-Państwa.– Odłożone wyodrębnienie Galicji, spowodowałoby dalszy udział w niej Koła Polskiego. Tego nie życzą sobie Niemcy którzy już cieszyli się naukiej, jego nieobecności. W tem trudność!–

Co do niemieckiego państwowego, czy też pośredniczącego języka mają jeszcze być wątpliwości w tonie gabinetu

~~2295~~ 305

Hr. Tisza znakomity mąż stanu w polityce wewnętrznej, na żądanie opozycji w sejmie, daleko idącej reformy wyborczej wypowiedział, mądrością i przezornością nacechowane słowa: –

„Muszę zaprotestować przeciw mylnemu zapatrywaniu aby socjalna polityka polegała na udzieleniu daleko idącego prawa wyborczego. Mógłbym raczej powiedzieć że rzecz ma się wprost przeciwnie. Albowiem gdy przy udzieleniu prawa wyborczego, przekroczylibyśmy odpowiednią granicę i wyjęli takowego, takim ludowym warstwom, które nie są jeszcze w stanie zużytkować go dla dobra ojczyzny; nie oddalibyśmy ludowi lecz demagogii usługi i ani też sprawie słusznej socjalnej polityki lecz stworzylibyśmy

2~~2~~96 306

przeciwnie takie ogólne i parlamentarne potrzebie, ~~które~~ które by
wprost przeszkodziło by, rozumnej i prawdziwej socjalnej polityce.
„Nie można opierać się na przykładzie Niemiec. Cesarstwo
niemieckie jest, jednolitem, wielkiem państwem. Przeciętna
oświata jest tam, wszędzie, o wiele wyższa ~~…~~ niż u nas a konstytucja
~~…~~ zna ~~parlamentarnych~~ ~~parlamentar~~-
~~niemieckiego cesarstwa, nie zna parlamentarnego~~
~~-nego rząd.~~ niemieckiego cesarstwa nie zna, parlamentarnego rządu!" —

Avis au lecteur — polskiemu. —

2297 307

Departament spraw wewnętrznych Rady Stanu zwołał ~~w~~ do Warszawy ogólno krajowy zjazd na którym dużo rozprawiano, ślicznie ~~podniośle~~ przemawiano wcale rozumnie i patryjotycznie. ~~Gromi~~ Głównie obradowano nad polską armią i uchwalono jej ~~powstanie~~ utworzenie, nie tylko za pomocą werbunku, lecz powszechnej rekrutacji, biorąc Legiony za podstawę i kadry. Uchwalono ~~wszystko~~ co potrzebne do stworzenia i rozwoju polskiego państwa. Uchwalono posłuszeństwo Tymczasowej Radzie Stanu. Wszystko chwalebne. Jednak to dopiero ~~tylko~~ wiecowanie ale jeszcze nie działanie. —

24go Marca

CXXVI

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

31 Marca 1917 r.

An Seine des Herrn

308

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates ꝛc. ꝛc.

Stanislaus von Koźmian,

Hochwohlgeboren.

2298–2328

[illegible] der Rechten

Krakau.

Wien,

IV., Mayerhofgasse 11.

In Reichsratsangelegenheiten.

CXXVI

Runął spróchniały budynek. Kanclerz Bethmann i hr. Czernin wobec nowego porządku rzeczy w Rosji — Ponowny pokojowy wniosek. Akademickie przypuszczenie. P. Zimmermann do litewskiej deputacji. Odpowiedź cesarza Karola przesłana warszawskiej Radzie Stanu — Berczava — Rozmowy w pruskiej izbie Panów o polskich sprawach — Mowa ks. Radziwiłła. Mowa ministra Breitenbacha. Stwierdzenie zmiany w polskiej polityce ~~wewnętrznej~~ ~~w sprawach polskich polityki~~ pruskiego rządu. ~~Czy~~ Jaka będzie zapowiedziana po wojnie nowa orientacja w europejskiem społeczeństwie? Mowa hr. Westarpa i niektórzy polscy konserwatyści

Z Rosji. Nieautentyczne i autentyczne

Zamieszania — Na razie sytuacja Tymczasowy

Rząd. Dwa główne prądy. Kontrrewolucja —

Wolność i Wojna .. Wojsko — Konstytuanta —

Odpowiedź Waschingtońskiego rządu na

notę Carranza — Chiny zerwanie

stosunków dyplomatycznych Chin z

Niemcami — Rozciągnięcie niemieckiej

wojny w Zadawatem Morza —

Minister wojny Painlevé o cofnięciu niemiec=

=kiego frontu — Ks. Fryderyk-Karol

Pruski ranny. Król Bułgarski prowadzi

wojny z patami

[illegible]

31go Marca

Carat runął jak spróchniały ~~zgniły~~ budynek. Zastąpi go ma rzeczpospolita bez podwalin. — Dawny porządek rzeczy obalony, nowy nie ustalony.

Hr. Czernin udał się do Berlina na naradę z Kanclerzem Bethmannem, nie zawadzi i prowadzi rozejściej ~~[illegible]~~

W rozprawie nad budżetem Kanclerstwa i zagranicznego urzędu p. Bethmann Hollweg zabrał w parlamencie głos, najpierw aby się podziękować za gładkie uchwalenie nowych podatków. O Ameryce i Chinach mówił spokojnie, powściągliwie, wyrozumiale i pojednawczo. Nakreślił ~~[illegible]~~ wojenne położenie. Początek o Rosji nastąpił głównie jeśli nawet nie jedynie znaczny ustęp kanclerskiej mowy. O ile stąd sądzić można — rzekł Bethmann — Carowi Mikołajowi stał się ofiarą jakoby nienawiści własnej, tragicznej winy. Najsilniej wystąpił przeciw Carowi [illegible] wewnątrz nad Zamierzał, [illegible] spraw cara i utracić [illegible] jak pozyski sprawy Rosji. Ma ona we własnym domu urządzić podstawy [illegible] życzymy sobie jedynie, aby ukształtowały się w ten sposób, ażeby stały się silnym i zapewniającym przedmurzem pokoju.

2299 ~~22~~ 27 311

~~pokoju~~. Doprowadził ~~do tego~~ nowy ~~rząd~~ porządek rzeczy do [ułatwienia] ~~ponownego~~ zbliżenia obydwóch narodów, przeznaczonych uprawiać dobre sąsiedzkie stosunki, powitamy to, z zadowoleniem. Rosyjski naród który nienawidził nie chciał tej wojny; wolnym być może od wszelkiej tendencji, co się tyczy jakiegobądź z naszej strony wmieszania się.

„Niczego innego nie pragniemy, ~~jak~~ jak tylko możliwie rychło znowu z nim żyć w pokoju; w pokoju zbudowanym na ~~podstawie~~ zaszczytnej dla stron [obydwóch] podstawie".

Kanclerz chciał pozyskać nowy porządek rzeczy w Rosji, ~~widocznie~~ ~~zapewnić aby~~ ~~w nadziei że po ułatwi pokój; do którego wyraźnie go~~ i wyraźnie wezwał, w nadziei, że skłonnym będzie do zawarcia pokoju i wyraźnie wezwał, aby ~~..~~ zamienił wojenne stosunki, na dobre sąsiedzkie.

W braku ~~[illegible]~~ [delegacji] hr. Czernin [ministra spraw zagranicznych] uciekł się, do rozmowy z naczelnym redaktorem Fremdenblattu. Zgodnie i prawdopodobnie w porozumieniu z Kanclerzem ~~[illegible]~~ [zaznaczył], że jeżeli zmiana porządku rzeczy w Rosji nie postawią do tego, aby nawiedzone ludy Rosji przyjęły, że dalsza wojna

28 2800 312

jest wystąpieniem, że tak samo jak mocarstwa porozumienia może dnia każdego zawrzeć zaszczytny pokój ze środkowemi mocarstwami, wtedy ta wstrętna rzeź ludzka zakończy się. Nie możemy być zniszczonemi ale też nie chcemy zniszczyć. – Przejdę dalej. Oświadczył bowiem, że dostaje przy zebraniu pokojowej konferencji. Podczas niej, wojna może być prowadzoną, a gdyby okazało się na konferencji że porozumienie jest niemożliwe, nie przerwana, dalej prowadzoną by była. Ale to jedyny sposób dojścia do jej zakończenia. ~~Posiadamy obecnie~~ „Zajmujemy obecnie" ziemie nieprzyjaciół; oni widzieli nasze niwy. Na morzu blokada naszych nieprzyjaciół walczy z powodzeniem. Tadziami

~~2) pierwsze powody~~

„Kto chce pokoju, ten chcieć musi o nim rozmówić się i rokować"! – „Nic nie stoi na przeszkodzie pokojowi jeżeli nasi przeciwnicy zaniechają niewykonalnego zamiaru zniszczenia nas i jeżeli gotowi się układać się o ~~...~~ dla nich i dla nas zaszczytny pokój. –

~~34~~ 2301 39 313

Mową Kanclerza niemieckiego i mową ministra austrjacko-węgierskiego poczytać można, za ponowny wniosek pokojowy świadczących [?] mocarstw i zaproszenie na Konferencję.—

W zdaniu hr. Czernina, „zajmujemy obszerne ziemie nieprzyjaciół, oni zajęte [?] nasze niwy [?]" „dopełnić możnaby ~~zamiana~~ zamiany i kompensat." ~~Odnos~~ Odnosić by się mogły do polskich ziem.. Część Królestwa Polskiego zajmują Austro-Węgry i część Galicji Rosja.—

40

2302

314

Gdyby Tymczasowy Rząd rosyjski, pod naciskiem pokojowego prądu, spróbował zawrzeć pokój za cenę ~~odstąpienia~~ zwrócenia przez środkowe mocarstwa polskich ziem, mogłyby one zgodzić się na to, aby pozbyć się jednego z wielkich nieprzyjaciół a uzyskać wolne ręce przeciw Anglii, Francji, Włochom, Japonii, Serbom, Czarnogórcom, Portugalii, Rumunom, względnie Stanom-Zjednoczonym i Chinom. Trzeba bowiem być zaślepionym, aby nie widzieć, że potrzebują zakończenia nadludzkiej walki. Cóż wtedy stałoby się z uroczystem zapewnieniem niemieckiego Kanclerza, że nigdy Niemcy dobrowolnie nie oddadzą polskich ziem? Powiedzianoby, że nie dobrowolnie oddają, ale z konieczności, dla przywrócenia pokoju.

~~I wtedy tym niewiadomym wypadkiem, który [illegible] położyć~~ ~~Lata akademickie~~
~~Koniec wojnie byłaby~~, i ~~Rosja niewolnie~~ ~~[illegible] zadanie przyspieszenia~~

~~(26-26)~~

2703

315

Mówiłby Iwanow, że nie ~~powstanie~~ utworzenie armii polskiej i opuszczała

budowa państwa, ~~uspr~~ uzasadniają odstąpienie Rosji polskich

ziem, Niemcom niechętnych ~~Litwa~~, tem więcej, że pod nowym w niej porządkiem

rzeczy, Polacy otrzymają równouprawnienie i ulgi..

I wtedy, tym niewiadomym wypadkiem, który ma

zakończyć wojnę, byłaby rosyjska rewolucja. Są to ~~przypuszczenia~~

akademickie ~~komunikacja~~, zaledwie ~~przypuszczenia~~

~~Nie wojsko będzie po upadku caratu polskiem~~

~~Dalsza Litwie się odstąpią u stóp Cara..~~

Przybyła do Berlina litewska deputacja z ~~niedawno~~ a

z żądaniem wolnej, pełnej formującej państwowości..

Przyjął ją sekretarz stanu spraw ~~z~~ zagranicznych Zimmermann

Zapewnił o największej życzliwości cesarskiego rządu okaże on

dla litewskiej ludności a przy zawarciu pokoju jej życzenia daleko idącego i nawet

zupełne uwzględnienie jej samorządu!! Dość wstrzemięźliwie zagadkowo..

2304 116

Na posiedzeniu warszawskiej tymczasowej Rady Stanu 21/XII [90]
odczytał Marszałek Koronny Niemojowski telegraficzną odpowiedź
cesarza Karola I na telegram wysłany przez Radę Stanu
do monarchów obu mocarstw środkowych. –

Odpowiedź cesarza Karola jest nadzwyczaj przychylną i ciepłą; odznacza się
polityczną myślą. Po wstępie mówi „Niemniej nie zmartwienia Monarsze
leży Mi na sercu pomyślność" i rozwój narodu polskiego, który od
wieków stanowi tak ważny czynnik w historii cywilizacji zachodniej, do
najściślejszych moje życzenia towarzyszą, tworzenia się powstałego do
życia ponownie, łącznie z Moim Dostojnym Sprzymierzeńcem, „
Królestwa Polskiego, którego pierwszym organem jest Rada Stanu.
„ W szczególności oceniam należycie Wasze dążenie do stworzenia
wojska polskiego, którego powstanie jest rzeczą największej

~~2305~~ 317

dla Państwa Polskiego wagi i postanowiłem popierać
jaknajsilniej dzieło tworzenia armii"
„Oby błogosławieństwo Boże spoczęło na Polsce i na wszystkich
pracach, podjętych dla dobra ukochanej Ojczyzny!" –
Dokument ten przynosi zaszczyt cesarzowi Karolowi I i jego
doradcom. Świadczy że nowe panowanie rozumie doniosłość sprawy
polskiej dla habsburgskiej monarchii i chce w jej załatwieniu
wziąć należny jej udział. Zarazem jest uroczystem
zaprzeczeniem, jakoby Austro-Węgry ~~[illegible]~~ stawiały przeszkody
lub zwalniały przeprowadzenie dzieła 5 listopada 1916 r.
zwłaszcza utworzenia polskiej armii. Jest świadectwem
że chce, przedewszystkiem, aby była Polska. – Jest to
ważny fakt w austryjacko-polskiej polityce. – Oby nie
odpowiedzialny następstwa...
Ta z niezwykłym ~~[illegible]~~ zwłaszcza ~~[illegible]~~ z Wiednia, impetem przestana,

~~2306~~ 318

się zdaje

Odpowiedź, ~~że mu~~ potwierdzić ~~się zdaje~~ i zapewniać, ~~że przyjęta~~
że powyższe, na wstępie uwagi, ~~nie mają innej jak~~ jedynie
akademicką mieć ~~mogą~~ mogły wartość!! – ~~Pod warunkiem~~ Potrzeba by jednak
aby Polacy zdołali utworzyć i ustalić państwo, zwłaszcza
aby powstała polska armia –
Do dziś cesarz Wilhelm nie odpowiedział na taki sam hołdowniczy
telegram Rady-Stanu jak ten który wysłała do cesarza Karola
Hr. Berlin chce otrzymać ~~na~~ choćby najmniejszej wdzięczności
ze sprzymierzeńcem w sprawie polskiej i to mogło także odpowiedź –
spowodować ową wspaniałomyślną i śmiałą ośmieszającą odpowiedź
Tym razem uprzedziła niemiecka –

2907 B 56 319

~~Agencja Havas donosi, że~~ Rządy Sprzymierzone zawiadomiły Miljukowa iż podzielają uczucia wyrażone w proklamacji do Polaków Tymczasowego Rządu o ich niepodległości i wolności. W tem postanowieniu Rosji widzą triumf zasady wolnościowej, we walce z germanizmem i cieszą się uzgodnieniem z Rosją w dziele oswobodzenia Polski... Jest to zgoda na rozwiązanie ~~niezawisłej~~ ~~zachodnie~~ ~~Jest to prawdopodobnie~~ ~~całkowite~~ ~~wolności~~ ~~bowiem zgadza się na~~ sprawy polskiej, stosownie do życzenia Rosji...

2308 320

W pruskiej izbie panów odbyły się 28. t.m. ~~zaczęte~~ rozprawy nad budżetem, zakończone znaczącemi ~~uwagami~~ w sprawie polskiej. – Powiedział jen. v. Roon słowa „Państwo nie powinno być podkopane ~~drażnione~~ demokraty=cznem prawem wyborczem. Mamy dziś i innych ciężkich ~~spraw~~ trosk, na przykład polską sprawę. Ta odgrywa się także w naszej wewnętrznej polityce. Obawiam się, że Prusy tę sprawę wzięły na siebie bardzo ciężkie brzemię. Życzyłbym sobie aby rzecz mogła być zreasumowaną albo jeżeli już to po proklamowaniu nie możliwem jest, aby przynajmniej postarano się żeby Polska nie tylko wojskowo ale także gospodarczo, pozostała całkowicie i silnie w naszych rękach."

Dotąd nie doszło do nas ani jedno słowo wdzięczności przedstawiające

Dało to przedsmak tego, jak sobie konserwatyści [illegible] stosunek do Prus – i to tylko ~~[illegible]~~ z konieczności uznania Polski niepodległej

2309 321

Ks. Ferdynand Radziwiłł zapoczątkował polską rozprawę. Podkreślił doniosłość historyczną manifestu listopadowego i wyraził stanowcze zapatrywanie polityczne, że taki naród jak polski, położony w sercu Europy, wobec swej przeszłości historycznej, rozległości etnograficznej, swego wysiłku działalności w dziedzinach cywilizacji ludzkości, musi odzyskać własne stanowisko wśród państw Europy. Do tej myśli manifestu odnosimy się wszyscy z podziękowaniem, uznaniem i pewną nadzieją. Z tego logicznie wynika, że nowy twór państwowy musi być dość silnym i zdolnym do życia, aby mógł w przyszłości zwiększyć rękojmię pokoju Europy. —

2310 / F
332

~~Ks. Ferdynand Radziwiłł [illegible] polska [illegible]:~~

Sprawiedliwa polityka Prus względem polskich obywateli
- ciągnął - wpłynie korzystnie na stosunek Polaków do Prus. Wprost
przeciwna, która zatruwa takowy, zdaniem naszem ~~[illegible]~~, nie ~~może~~ będzie
mogła dalej się utrzymać ~~dłużej potrwać~~. Tylko na podstawie zupełnego równouprawnienia
może powstać harmonijny stosunek polskiej ludności z pruskiem
państwem i niemieckiem cesarstwem. „Prusacy Polacy
zaświadczyli swoją wierność przy każdej chorągwi, we wszystkich
wojnach niemieckiej armii i nie wątpię, że i w przyszłości
spełnią swój obowiązek".
Książę Trachenberg powitał ze zadowoleniem stawa, ks. Radziwiłła
~~[illegible]~~ przez wszystkich Polaków, czcigodnego imienia Polaków
Dziś wręcz nie mogą już nam być obojętnemi

Utworzenie niezależnej Polski, poczytanem zostało przez wielu za błąd. Ale co mieliśmy począć? Nie dalibyśmy sobie rady z trzema milionami Polaków, nie dalibyśmy sobie rady ze siedmioma milionami. Rosja nie zaniecha posuwania się na Zachód. Polska na prawdę należy geograficznem położeniem, historią, kulturą, religią do Zachodu. Polacy nie powinni się dać w błąd wprowadzić co do tego, iż nie możemy im ~~[illegible]~~ ustąpić Gdańska i pruskich Polaków, ale nasza wewnętrzna polityka musi się w ten sposób zmienić, aby uwzględniła nowego sąsiada. Będziemy musieli znieść ustawy o wywłaszczeniu, musimy także zmienić ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ osiedlanie, musimy dozwolić Polakom naukę religii w ich języku

języku a także użycia go w stowarzyszeniach i zgromadzeniach żywimy nadzieję dobrego stosunku z naszemi polskiemi współobywatelami.

Nastąpiła najważniejsza chwila.. Przedstawiciel rządu minister Breitenbach wziął mowę ks. Radziwiłła, brzmi ona zupełnie inaczej jak mowy Korfantego i towarzyszy. Witam szczerze pana ks. Radziwiłła ocenienie wartości manifestu sprzymierzonych monarchów i świadom on jest tego co Niemcy dla Polski zdziałały. Przekonany jestem że zapomniane zostaną ciężkie walki z naszej polskiej polityki. — „Rząd zmienił stanowisko, iż dopiero po wojnie rozważy zmiany, „z powodu jej długiego trwania. Mogę w imieniu rządu zawiadomić," że rozstrzygnął powziąć zniesienie ustawy o wywłaszczeniu oraz udzielenie ułatwień w używaniu ojczystego języka. ~~Dana~~ będzie możność" osiedlania się w ojczyźnie polskim obywatelom ~~osadnictwa się w~~ ~~Przez to prawdziwie~~ Przez to porozumienia niebawem zakończone zostaną. ~~Przez to~~ powstaną nowe czasy wspólnej pracy, ~~pruskich~~ ~~tych~~ pruskich i polskich ~~obywateli~~ — (Zdziwienie —

2313 325

Więc bardzo poważna, cenna i pożądana zmiana w Prusach
polskiej polityki i mógł sumiennie p. Franciszek Morawski
wyrazić szczerze w imieniu swoich polskich przyjaciół, podziękowa=
=wanie za [illegible] przychylne — Dalej można domyśle — oświadczenie
~~Prusy nie mo~~ Pruski rząd nie mógł dłużej przedstawiać sprzeczności między
utworzeniem polskiego państwa a prześladowaniem w Prusach
Polaków. — ~~Nie wiem~~ Zamieszanie czy też raczej złagodzenie takowego
nie potrwa końca ~~[illegible] [illegible]~~ anomalia ~~[illegible]~~ ogłoszenia
niepodległego Królestwa Polskiego przez państwo które posiada
i zatrzymuje część Polski; ale jeśli, co złagodzić ją może i
wytworzyć *modus vivendi*, to polityka Prus w duchu
i kierunku, zapowiedzianych 28. t.m. zmiany. Powitać je
też przychodzi z uczuciem zadowolenia — ~~Mnie~~ a nie tylko
przypada to Polakom. Mowca centrum w parlamencie

1914 326

Spahn również powitał, że naturalnie „Wdzięczny w tem względzie —
powiększający dowód zaufania do polskiej ludności"
Kanclerz Bethmana zaś także w parlamencie, powołał się na
oświadczenia ~~rządu~~ pruskiego, państwowego rządu w sprawie polskiej
udzielone ich panów, aby zaznaczyć, że nadal ~~zasadą~~
nie będzie całkowicie zachowaną zasada, odtrącenia wszystkiego,
aż do pokojowych czasów..
Dostojnemu Księciu Radziwiłłowi powiodło się naprawić psoty i szkody
wyrządzone przez narodowych-demokratów, berlińskiego Koła Polskiego
Z dwóch stron, na raz.
Uczynił to z politycznym zmysłem i zacnie:—
usunięta się przyszłość polskiemu narodowi:—
W rozprawie nad budżetem w ich panów Ks. Ernst Günther zu
Schleswig-Holstein powiedział był „Socjalistyczne państwo przyszłości
którego podczas wojny mamy przedsmak, nikogo nie zadowoliłoby!!
nawet w szeregach socjalistów!!—

2315 327

To wskazywałoby nową po wojnie orientację, o której mówił kanclerz Niemiec, do czego zapewne odnosiły się gorące słowa uznania dla ludowych wysiłków hr. Czernina w powzięciu przystosowanej rozumowo

~~To w tej nazywa nową po wojnie orientacji, najprawdopodobniej~~

prawdopodobnie weźmie socjalistyczny kierunek i odbędzie się w duchu socjalistycznych doktryn. Praktyki które konieczności wojny narzuciły rządom są do tego przygotowaniem; ich zarządzenia zgodnemi są ze socjalistyczną nauką. — Socjaliści okazali się bezsilnemi w chwili wybuchu wojny, nie mogli jej przeszkodzić, czeka ich odwet po wojnie. Długo trwać atoli by nie był. Socjalistyczny porządek rzeczy okazałby się dokuczliwym i rozstrajającym. Nastąpiłaby zmiana odpowiednia doświadczeniom historii i istocie ludzkich społeczeństw. Na razie może nawet silna reakcja ładu i przywróconych praw. Toteż mądrze rzekł w niemieckim parlamencie przywódca konserwatystów hr. Westarp, konserwatyści

2716 3.28

Świadomi są także że po wojnie wystąpią przed nami nowe
Konserwatyzm
żądania gwałtownego rozwoju i ~~konstytucyjni~~ także
oświadczyli, iż gotowi są współpracować przy reformach.—
Nie przeczy jednak że są pewne zasadnicze zapatrywania
i zasadnicze poglądy, którym pozostaniemy wierni
okresie
także w nadchodzącym ~~[illegible]~~. Z całą stanowczością
trzymać się będziemy pewnych państwowych urządzeń.—
Mniemamy iż należy z ~~[illegible]~~ przeszłością nawiązać.— Państwo
takie jakie je mieliśmy i z jakiem rozpoczęliśmy wojnę, okazało
swoją przewagę
~~się przewodnikiem~~. ~~Jeśli demokratyczna~~ Jeżeli demokratyczna
fala chce zerwać podwaliny które poczytujemy za potrzebne sprzeciwiemy
dla niemieckiego narodu, to temu z całą mocą. [illegible]
tej II. Męskie państwa powinnyby wziąć do serca

i sumienia te konserwatywne, polskie stronnictwa, które już do tego doprowadziły, że między niemi a demokratyzmem i radykalizmem, prócz nazw, nie ma ~~zgoła~~ niemal różnicy —
Pocóż więc nazwy?

~~2318~~ 330

Podług niewiadomych doniesień Tymczasowy rząd powierzył główne dowództwo
jenerałowi Alexiejowi pod nadzorem Komisji Obrony z ministrem
wojny Gutszkowem jako prowodnikiem —
Na czele socjalistów ~~socjalistów~~ stoją dwaj Gruzini Czcheidze i Czenkeli ~~[illegible]~~
Pierwszy jest głównym przywódcą. Odmówił wstąpić do ~~[illegible]~~
gabinetu ~~Rządu~~. Jest duszą Wykonawczego Komitetu socjalistów i żołnierzy
Kiereński zaś przedstawia w gabinecie ~~[illegible]~~ radykali-
-zm społeczny i polityczny oraz republikanizm —
Mnożyły się doniesienia z Rosji, sprzeczne, niesprawdzone, niepewne
na których polegać nie można.— Opierać się należy jedynie na ogłaszanych przez jego organ ~~[illegible]~~
dokumentach i aktach Tymczasowego Rządu
organ Petersburską Telegraficzną Agencję. Z jednej strony ~~[illegible]~~ zapewnienia, że
ustalenie się między stronnictwami ładu się odbywa i pomyślnie,
z drugiej twierdzą, iż należy być przygotowanym na gwałtowne

2319 331

zwrotu. W Tymczasowym Rządzie ~~[illegible]~~ mnożą się stawia, — zaostrzają się sprzeczności między mieszczańsko-szlacheckiemi a robotniczemi żywiołami. Stanowisko owe jest ~~niewyjaśnione~~ niewyjaśnione; ~~Mnożą~~ ukazują się oznaki kontrrewolucji. — Z tego chaosu dowieści, tyle tylko wynika że, na razie, istnieje Tymczasowy Rząd z hasłem wojny aż do ~~[illegible]~~ rozstrzygającego zwycięstwa i że dzielny podkopany, zachwiany we wszystkich członkach państwa, władzę. — Trudno Rosji utrzymać równowagę bez wielkiego czynu. — Ale Rosja [illegible] Ten zaś w stanowczej chwili nie dopisał. — ~~stracić by mogła rewolucję~~ ~~nawet grób stracić dobry był, stracić by~~ ~~teraz~~ teraz mogłaby nawet grób stracić dawniej umiała, stracić rewolucję. — Nieprawdopodobne i prawdopodobne, ~~nie jest wykluczone~~ ~~zaś nie wykluczone~~. Krzyżuje się. — Co do przyszłego kształtu państwa zdaje się rzecz rozgrywać między monarchią a rzecząpospolitą. Co do istoty między teorią ~~i praktyką~~ i realizmem. —

332

Nie swojska będzie bez cara i polskim duchom któż ~~co~~ 2820 ~~korzysty~~ się przed nim

Petersburgska Telegraficzna Agencja donosi że wszystkie

pułki gwardii które znacznie przyczyniły się do prowadzenia

zamachu stanu, wypisały na swoich sztandarach: Wojna

i Wolność! To samo uczyniły inne pułki petersburskiej

załogi. Minister wojny zarządził, ~~zmieścić~~ zniesienie sądów

wojennych. Były minister wojny Polimanow udał się do

głównej kwatery, aby ją na nowej podstawie przekształcić,

składanie ocenię wzajemny stosunek głównego sztaba

i Tymczasowego Rządu, rozdzielić ~~odpowiedzialność~~ zatwierdzenia i

oddalić dowódców którzy przekroczyli ~~wiek~~ lata służby

Organ Komitetu robotników i żołnierzy pisze:

„Rosja nie powinna się stać łupem Hohenzollernów

2321 ~~2321~~ 333

i ich sprzymierzeńców. Monarchiczne Niemcy widzieć powinny że rewolucyjna Rosja poświęci wszystkie swoje siły zapomniawszy swoich z Dołyczy

Pułk Semenowsky i 3ci strzelców udały się przed Dumę z napisami na wielkich czerwonych chorągwiach „Wolni żołnierze" „Wojna do ostatniego tchu. Niech żyje wolność! Niech żyje rzeczpospolita!" ~~[illegible]~~

Szły przy dźwiękach Marsylianki, którą Aleksander III ~~[illegible]~~ dopuścił ~~[illegible]~~ do Rosji i przy której upadła jego dynastia.— ~~[illegible]~~ Przybyła także deputacja floty czarnomorskiej i załogi Sebastopola z hasłem: „Wojna aż do zupełnego zwycięstwa! Wielka, wolna Rosja".

Do pułków i deputacji przemówili ~~Isz~~ Tscheidse, Rodzianko, Gutczkow. Pierwszy żądał wolności i zwołania konstytuanty dla utworzenia demokratycznej rzeczpospolitej. Rodzianko zachęcał żołnierzy do walki ze strasznym wrogiem: z Niemcami

2322 334

8.

Obiecał rychłe zwołanie Konstytuanty. Która rządzić będzie krajem i której orzeczeniom poddany być i popierać będziemy całą siłą rząd który ustanowi. – W końcu rzekł !! Oświadczam – [illegible] że jeżeli Konstytuanta orzecze, ziemia dana będzie bez opłaty ludowi !! – Wreszcie, iż wojna musi być prowadzona aż do Rosjanom zupełnego zwycięstwa, bo wiarę Niemcy naszemu to co w ostatnich dniach powalili. –

Tymczasowy Rząd postanowił, aż do rozstrzygnięcia przez Konstytuantę, wszystkie ~~m~~ apanażowe majątki, ogłosić jako narodową własność z których ~~z których~~ dochody mają być przekazane państwowej Kasie. –

Waszyngtoński Departament Państwa ogłosił notę do prezydenta Meksyku Carranza, która nie przyjmuje jego wniosku zakazu wywożenia amunicji dla stron wojujących, i odmowę uzasadnia tem, że obecnie nie ma ~~widoków~~ nadziei i pokoju; czego dowodem nieprzychylne usiłowania Wilsona oraz „Próba Niemiec wciągnięcia Meksyku i Japonii we wojnę z Ameryką" — ~~która~~ ~~jest spiskiem~~ Odkrycie tego spisku napewno jeszcze bardziej potężnie. Polityka Stanów Zjednoczonych nie zerwała na zamieszanie dostarczania amunicji, co zgodnem jest ze zdrowemi zasadami międzynarodowego prawa. Prezydent Wilson nie może zmienić tych zasad ~~tak~~ tylko też tego życząc, do Meksykańskie rząd ugłaskować,

~~2277~~ 2274

~~Pokaże się w swoich środkowych momentach Janowi będzie wszystkie te okoliczności~~

2324

Stanów Zjednoczonych nową notę w odpowiedzi na przyzwę
którą zaprasza do wspólnej pracy dla przeszkadzenia udziałowi
w europejskiej wojnie krajów Nowego Świata i Rząd Meksyku
że nie zaprzestanie usiłowań przywrócenia w Europie pokoju

2325 337

Poseł Chin w Berlinie wręczył ministerstwu spraw zagrani-
-cznych telegram swojego rządu, w którym oznajmia on zerwanie
stosunków dyplomatycznych, co ~~które~~ uzasadnia zaostrzoną
wojną podwodnemi łodziami i [illegible] odmową ~~wobec~~
~~ze~~ niemieckiego rządu, wobec protestu Chin, zaniechania
jej. — Poseł zażądał paszportów.

Niemiecki rząd ~~ogłosił~~ ~~wojnę~~ rozciągnął, zamknięcie i wojnę bezwzględną w Lodowatem Morzu ~~zamknięte~~ z wyjątkiem norweskich wód ~~morza~~ Przeciął tem samem północny związek Rosji na morzu ~~za~~= =mierzył!

2327 339

Nowy francuski minister wojny Painlevé rzekł w izbie:
"Wchodzimy w rozstrzygający okres wojny, co nie znaczy w krótki okres. Po raz pierwszy musiała Damna, niemiecka armia przyznać, że zachodni front nie jest nienaruszalnym. Ale działaniem byłoby przypuszczenie że cofnięcie się Niemców jest zwycięstwem. Cofnięcie się świadczy raczej o sile francusko-angielskiej armii i nadzwyczajnego współdziałania, jak o osłabieniu niemieckiej armii"

~~2327~~ 2328

340

Książe Fryderyk Karol Pruski ~~poniósł bohaterską~~ ranny, dostał się do angielskiej niewoli.

~~śmierć na angielskim froncie~~. Zwiększył znaczną

liczbę Książąt panujących domów w Rzeszy Niemieckiej ~~domów~~, lub odnieśli ~~bohaterskie rany~~

którzy ~~[illegible]~~ w służbie dla ojczyzny polegli; tym razem nie

na lądzie, lub morzu, lecz w powietrzu; jako

nieustraszony aeronauta.-

Książęta panujących domów, sprzymierzonych z Niemcami;

~~Szczęśliwszemi są: Dziedzic ich, podczas takiej wojny, [illegible]~~

szczęśliwszemi są: ~~Śmierć~~ Dziedzica ich ~~podczas obecnej~~

~~wojny~~.- obecna wojna.-

Na macedońskim froncie bułgarskie i niemieckie wojska zmusiły wsparty armią Sarraila pod Bittolą za co Król Ferdynand przesłał im Dziękczynny rozkaz Dziękczyn. ze swojego pałacu.-

31ª Marca

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXXVII

341

7 Kwietnia 1917 r.

2329 – 2358

Allg. Form. Nr. 182 g.

CXVII

Austryjacka para cesarska w niemieckiej
głównej kwaterze. Klejnoty niemieckiej
cesarzowej. –
Katolickie przekonania cesarzowej Zyty i
cesarza Karola. – Szlachetne cechy [?] – Proces
cesarza. Ks. Szwajkowska [?]. –
Kramarza [?]. – Komisja dla
Z rosyjskiej rewolucji. – Polaków
polskich spraw i odezwa do Niesmak w Berlinie.
Tymczasowego Rządu. w głównej kwaterze. –
Tymczasowy Rząd Szeptyckiego. –
Uwolnienie Metropolity rewolucji. – Tymczasowy gabinet –
Sejm węgierski wobec rosyjskiej
Rad ostatniej [?] o tejże. – Nowy rzecznik gabinetu [?]
Odjazd ambasadora Penfield. Orędzie prezy-
= denta Wilsona. Stan wojenny z
Niemcami. – Ustęp orędzia
o Austro-Węgrzech. Zapowiedź

wiedeńskiego gabinetu ~~zamaszenie~~
odwołania ambasadora Tarnowskiego. –
„Przetrwamy" a „Zwyciężymy"! Z frontów – –
„Austryjacko – węgierskie baterie nad
Kanałem Suestkim. –
Powrotne polskiego witowania Papieża

7° Kwietnia

CXXVII

Habsburgska para cesarska udała się 2. t.m. do niemieckiej głównej kwatery dla krótkich odwiedzin hohenzollernskiej pary cesarskiej. Przy czem odbyć się miały polityczne narady między cesarzami z udziałem kr. Czernina i Kanclerza Bethmanna. — Odwiedziny odbyły się w Homburgu. — Główna kwatera niemiecka znajduje się tam czy też w pobliżu. Zwinięta została na wschodnim brzegu. —

Cesarzowa niemiecka Augusta ofiarowała oraz swoje klejnoty. Chwalebny niezawodnie czyn, ale dla poprawy waluty niemieckiej nie podobna aby dopiął wskazanego celu. Postawić jednak może za przykład i zachętę. —

Cesarzowa Zita odmówiła posłuchania zięciu byłego naczelnika głównego sztabu Conrada. Jak wiadomo obaj przeszli na protestantyzm ~~i pobrali się podczas wojny~~ aby módz połączyć się związkiem małżeńskim, a uczynili nie czekając końca wojny. – Przekonania i uczucia katolickie cesarskiej pary są głębokie i we całem jej życiu objawiają się. Można przypuścić, iż nie ograniczają się do ogniska domowego lecz zbawienny wywiera wpływ na publiczne życie – ~~sprawy~~. Jest to także spadek po Arc. Franciszku-Ferdynandzie. –

Cesarz Karol składa dowody dobroci i szlachetności. – Ks. Szwajkowski z Gorlic, który ~~z~~ miłością chrześcijańską, poświęceniem, odwagą, wytrwałością, odznaczył się i niezapomniane położył zasługi podczas rosyjskiego najazdu i w krwawych, strasznych ~~przejściach~~ przejściach wojny, postawiony został przed sąd, przez wojskowe władze podwładne, bezwyznaniowego naczelnika głównego sztabu Conrada, które, ~~na~~ niewar semickiego pochodzenia, wcale nie przyczyniły się

Do zwycięstw nad nieprzyjacielem, lecz za to odznaczył się prześlado-
=waniem i podejrzewaniem ~~niewinnych~~ obywateli i których zaślepienia
nie jedna padła niewinna ofiara. – Tak samo się miało ze zacnym ~~[illegible]~~
Ks. Jędrzejem Szwejkowskim, który wyszedł czysty z nieprawnego
postawienia go przed sądem, ale ze zbolałem sercem. – Chciano
mu wynagrodzić krzywdę i odznaczono ~~go~~ orderem. W uczuciu
godności osobistej ~~obrażonej~~, oddał ~~on~~ order Cesarzowi z listem,
w którym powiedział, iż jako katolicki ksiądz nie ubiega się
o odznaczenia a wobec postawienia go nieuzasadnionego ~~niesprawiedliwego~~ przed
sądem, nie może przyjąć orderu. Na to cesarz Karol odpowiedział,
pięknym listem, w którym mówi iż zrozumiał i ocenił powody
Ks. Szwejkowskiego; żałuje głęboko iż wyrządzono mu krzywdę i
żywi nadzieję ~~że~~ ~~on~~ ją przebaczy i o niej zapomni. –
Słowa ~~list [illegible]~~ chrześcijańskiego monarchy. – wszystko wglądać. –
Cesarz jest wciąż czynny i stara się osobiście we

2232 346

We wysokim stopniu ~~zajmuje~~ zajął uwagę ogółu tutaj proces o podbijanie cen i malwersacje wytoczony przeciw Dr Kranc prezesowi Banku Depozytowego, który nabrał znaczenia przez wmięszanie do niego i powołanie na świadków ministrów Wojny Krobatina, bonawszem Spitzmüllera i sprawiedliwości Schenka. Ten ostatni przed przesłuchaniem wniósł dymisji zmuszony aby nie występować sądow-nie.

~~Ten~~ Proces jest oznaką dezinfekcji postanowionej przez nowe panowanie.

Zakończył się skazaniem Dra Kranca i trzech współoskarżonych na sześciomiesięczny areszt i karę pieniężną. — Ktoś powiedział „Ministrowie nie zostali skazani ~~nie~~" Był to uszczypliwy żart. Istotnie ministrowie wyrzekli się a raczej nie przyjął dymisji bar. Schenka —

~~22~~ 33 347

Wydział robotników i żołnierzy w Petersburgu, jest rządowym komitetem z czternastu członków który przedstawia socjalno-demokratyczną rzeczpospolitą. Poruczonem mu jest przygotowanie wyborów na rzecz radykałów. „Russkije Słowo" pisze „Są teraz w Rosji dwa rządy, jeden społeczeństwa, drugi robotników. Nie zadługo rozstrzygnie się, który weźmie górę"
Walka - stanowiska holenderska socjalistyczna Tribuna - między rewolucyjnemi, ludowemi warstwami, które chcą pokoju, a związanym od Anglii rządem „Rodzjanka i Miljukowa oraz współtowarzyszy wybuchła
Rewolucja w Rosji weźmie prawdopodobnie socjalistyczno-agrarny obrót, polityczna nie zapuściła korzeni w rosyjską ziemię. Stąd też może ~~wkrótce~~ zakończyć się despotyzmem. —
- Petersburgska Telegraficzna Agencja zawiadamia, że prezydent izby Rodzjanko oświadczył, członkom Dumy iż na froncie

2234 348

nie pozostaje nic do życzenia. Nie ma obawy aby front został przełamany. Ze względu na stolicę nie należy obecnie oczekiwać rozstrzygającego działania. Dalej, że litewski pułk powitał w Taurydzkim Pałacu Tymczasowy Rząd oraz Wydział robotników i żołnierzy. Wreszcie iż w Kijowie zgromadzenie ukraińskich oficerów przyjęło rezolucję połączenia wszystkich krajów Ukrainy i ich zespolenia z federalistyczną, wolną Rosją.

Tenże organ Tymczasowego Rządu donosi, iż zawiadomił on utworzenie Komisji która ma uporządkować polskie sprawy. Ma ona stwierdzić gdzie i w jakim stanie znajdują się dobra należące do publicznych i rządowych instytucji Polski i jak ustanowić, mają być utrzymane i zarządzane do chwili zwrócenia ich polskiemu państwu. Ma dalej ustanowić stosunki państwa z rzymsko-katolickim Kościołem. Wreszcie ma wypracować postanowienia dotyczące wojennych

2235

349

jeńców i powstańców pod bronią Polaków, którzy znajdą się w mocy
nieprzyjaciół. Członek pierwszej Dumy Aleksander Lednicki
powołanym został na przewodniczącego tej Komisji.

2236   42   350

~~Politische Korrespondenz~~ ~~Dams...~~, Tymczasowy Rząd wojskowy

Wydał ~~proklamacji~~ odezwę do Polaków, w której zaznacza, jako istotne, polityczne prawa, nadane Polsce przez środkowe mocarstwa i zapowiada utworzenie polskiego państwa, ze wszystkich dzielnic ~~zamieszkałych przez większości polsk~~, w których polska ludności stanowi większość; ~~które~~ wojskowo będzie ono ściśle zespolone z Rzeszą. Konstytuanta rozstrzygnie z powszechnego głosowania powstała, ~~i zwołana we Warszawie~~ dopiero we Warszawie, o formie rządu Polski. Rzeszka Konstytuanta dopiero ~~będzie~~ ostatecznie ~~zezwoli~~ oznaczy i zezwoli zmiany terytorialne które będą następstwem powstania nowego państwa polskiego.

Jest to ~~...~~ drugie wydanie proklamacji W. Ks. dyktatorskiej ~~...~~ ~~Przypowiadła polityczna ...~~ tej samej wartości równie ~~będzie~~ istotne jak pierwsze. Tymczasowy Rząd zapowiada zeznaniami które uczą o posiadaniu ~~...~~ Konstytuanty ~~w~~ której ~~...~~ a nie rzesz i zwołuje do Warszawy Konstytuantę ~~...~~ Rzesz. Polska z Rzeszą ~~...~~ co to ma wojskowo ściśle zespolona nadzi jenerał Beseler. – może być wątpliwości ~~...~~

znaczyć. Ścisłe zespolenie z carstwem czy z Rzecząpospolitą byłoby zawsze usunięciem niedźwiedzia. Nic nie byłoby zgubniejszego jak gdyby Polacy ~~tu~~ trudzili się od rewolucji rosyjskiej mogąc, co do głównych linii politycznych, oczekiwać czegoś innego jak od carstwa – A że w Polsce nie brak radykalnych żywiołów i radykali z mo=wanych mózgów, mógłby powstać niebezpieczny prąd sprzyjający uzurpatorowi w Rosji... ~~albo [illegible] carstwo albo~~ ~~[illegible] Rzeczpospolitą~~ ~~Niektórzy komunistyczni nie [illegible] socjaliści mogliby [illegible] rosyjskiej~~ ~~[illegible] i radykały [illegible]~~ ~~[illegible] potrzebne oddzielenie~~.

~~Ze strony średnich mocarstw [illegible] i Rosja~~ ~~Frankfurter Zeitung pisze [illegible]~~ ~~[illegible] wysoko [illegible]~~ ~~niebezpieczne [illegible] średnim mocarstwom [illegible] Austrji~~ ~~[illegible] wpływ do tego [illegible]~~

2337 (bis) 352

Niektórzy konserwatyści, wyznawcy sił — nie zawahali carskiej orientacji
już ~~potem~~ nawet podczas wojny; radykały, komuniści, socjaliści mogliby zwrócić
się w stronę, chodzi najskrajniejszej, rosyjskiej rzeczypospolitej, bez zająknięcia
o niedorzeczności —
~~Nie twierdzono w Polsce~~
Nie twierdzono w Polsce o przesadzie w karygodnym kierunku ~~oddziałać~~.
~~środkowych mocarstw rządy uznały za potrzebne nowi ministrowie rosyjscy~~
~~Fremdenblatt potwierdzony pisze: „Czy nowi ministrowie tak~~
~~mniemają, że Rosja odzyska złote bramy wylotu. Któremu z Czy~~
~~będzie niebezpieczna zagrażało środkowym mocarstwom. Kosztem Austrji~~
~~umniejszają i te bramy wylotu nawet jeszcze wreszcie.~~
Ze strony środkowych mocarstw uznano za potrzebne
oddziałać. Potwierdzony Fremdenblatt pisze: „Czy Rosja
nowi ministrowie rosyjscy mniemają, że Rosja tak niebezpiecznie
odzyskać złote bramy wylotu. Któremu z ? [illegible] do tego
zagrażała środkowym mocarstwom? Kosztem Austrji i Prus
wreszcie jeszcze te bramy wylotu. Albowiem oderwać żąda
oraz i własną wojskową potęgę — nową Polskę z Rosją — jeszcze i to czyjąż, z
świętego wojskowego stosunku, ? że złota polskie naród dla siebie pozyskać
znacznie wzmoże się ? ale całkowicie
dotąd cesarstwo

2238 353

49

~~i Powaga ... która wojskowa potęgę — ostrożnie odercowi~~
~~żądą świętego, wojskowego strumienia nowej Polski z Rosją —~~
~~jawnie zucenie wzmocni — że cała polska naród i to nie jest~~
~~dość ostrożnie ale uciszenie dla siebie przyjmie —~~ jeśli

ostatnie nowi ministrowie i ich zwolennicy w to wierzą !!
wtedy opanowani są najgorszego rodzaju złudzeniem
„Rosyjska Konstytuanta nie ~~będzie~~ będzie miała możności, jak to
!! zastrzega dla niej" wzrost, oznaczenia granic owego polskiego
państwa którego Tymczasowy Rząd chce utworzyć aby przyjął z

Nowi wrogą prowincję !! —

Urzędowa Norddeutsche Allgemeine Zeitung zabiera także głos i naprzeciw Polskę ~~...~~
szumliwym obietnicom ~~...~~ Tymczasowego Rządu, stawia fakta
!!

50 ~~[illegible] przeszłości~~ 2339 45 354 stwarzają, których

~~[illegible] przeszłości Polski~~ Których świadkowie mocarstwa ~~[illegible]~~ są

zapewniony jest wolności bez dalszej orężnej walki; bez ofiary ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ życia choćby jednego Polaka, skoro tylko + nowy rząd Rosji

postanowił ogłosić, przerwaną drogą wojny. Świadkowie to

mocarstwa mają w swoich rękach Polskę. Czynami nie słowami

składają dowody, że wielko nawiedzionemu krajowi, wolności

przynoszą. Polacy wiedzą dobrze jak my znają rzecz, i wiedzą

po której stronie jest moc ~~[illegible]~~ i uczciwa wola. Dla tego

wątpić nie będą, że wojska oderwą obnażona z blichtru ~~[illegible]~~ o

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, niczem innem nie jest, jak i wołaniem o

pomoc, a tem samem [illegible] uznaniem [illegible]!

wszystkich pamiętna ~~[illegible]~~ zaprzeczenia

Tymczasem – jak mnie zapewnia osoba przybyła

51 ~~47~~ ~~46~~ 47 355

~~22~~40

z Berlina – zatiją tam już przedwczesnego, ~~i takt bardzo~~ wadliwego

zatatwienia sprawy polskiej. W ministerstwie spraw

zagranicznych niemal rozpaczają nad ~~tem~~ nią ~~jej~~ obecnym stanem i pytają: Co ta począć? Co

robić? To największy kłopot – mówią. –

A to dla tego, że nie ~~zgodzono się na~~ obrano ~~jedynie~~ ~~austryjacko-~~ rozsądnego i zdrowego rozwiązania ~~polskiego~~ austryjacko-polskiego. ~~i to~~

~~Damas „Metropolit~~

~~Petersburgska Agencja Telegraficzna~~ ~~Tymczasowy Rząd"~~

~~Szeptycki, Nikolaus~~

~~jeńców~~ 22/41 ~~przestępstw pod broń polskich pochodzenia polskiego, którzy uczestniczą i zmobilizowanych wszystkich Komisji. Członkami znajdują się pod przewodnictwem prezesa pierwszej Dumy Aleksander Lednicki na prezydenta tej Komisji.—~~

Członkowie Tymczasowego Rządu udali się do głównej kwatery w ~~Mohilewie~~ Mohilewie. Powitał ich jenerał Aleksjew wraz z całym sztabem. Milukow i Kerenskij wygłosili przemowy. Przyjęto ich owacyjnie.

Wydział robotników i żołnierzy uchwalił rezolucję co dwóch punktach a ustalenie zdobytej rewolucją wolności. Komisarzowi zaniechania wszelkich sporów które na pomagają sprawie dawnego porządku rzeczy b i wykorzystanie wytężając wyrabianie amunicji, niezbędnej w obecnej chwili, dla pokonania niemieckiego militaryzmu, który zmierza do przywrócenia samodzierżawia w Rosji. To samo uczyniły Japonia, Szwecja i Norwegia uznały Tymczasowy Rząd. Rumunia.— Minister spraw zagranicznych Milukow Belgia, Portugalia, Serbia, podziękował i oświadczył, że nowy rząd stanowczo postanowił przywrócić wolność i niepodległość Belgii, Serbii i Rumunii.

2242 57 357

Petersburgska Ajencja Telegraficzna donosi, „Metropolita Szeptycki, którego Tymczasowy Rząd" pozwolił na powrót do Galicyi, przybył do Petersburga

52 ~~49~~ ~~45~~ ~~22~~43 358

Opozycja w sejmie węgierskim postawiła wniosek wyrażający życzenie
aby węgierskiemu narodowi pozostawiono wolność używania wywalczonych
konstytucyjnych swobód i zastrzeżenia aby broń narodu węgierskiego
mogła być kiedykolwiek użytą celem przywrócenia samodzielnej
władzy. Minister skarbu Teleszky, w zastępstwie chorego hr. Tiszy,
oświadczył że rząd w pełni zgadza się na treść wniosku i pragnie widzieć
aby węgierski rząd cieszył się zaufaniem całego narodu, z którymbyśmy
mogli zawrzeć pokój ~~[illegible]~~ zaszczytny.—
Te międzynarodowe chęci ze strony rządów środkowych mocarstw, nastąpią
dojścia do pokoju z nimi w kraju porządkiem rzeczy i niepewności
najpierw na tę trudność że wobec niestałego jego bytu i niepewności zamiast
~~[illegible]~~ nie wiedząc jak, z kim i kiedy możnaby zawrzeć
układy.— We Francji po zamachu 4° września 1870 r
który skorzystał z wojennej klęski aby usunąć panującą
dynastię i ogłosić rzeczpospolitą, trwała dalej wojna
aż beznadziejna.—

22/44 359

Prezydent ministrów Radosławow przyłączył się w odezwaniu w imieniu Bulgarii do stanowiska Kanclerza Bethmanna i hr. Czernina wobec rosyjskiej rewolucji.

2245/I

360

Nowy szwedzki gabinet Swartz – Lindmana ~~z poranny~~ oświadczył, iż trzymać się będzie polityki bezstronnej neutralności poprzedniego gabinetu Hammerstoldscha –

~~Rewolucja w Rosji wznieci prawdopodobnie [illegible] w [illegible]~~
~~niewiadomość, bo położenia nie ma pewnie w wszystkich ziem~~
~~Nad tem [illegible] [illegible] zatłoczonymi despotyzmem~~

Ambasador Stanów-Zjednoczonych Ameryki, przy wiedeńskim Dworze Penfield udaje się wraz z małżonką do Waszyngtonu za kilkomiesięcznym urlopem. Powstały został — bowiem urzędowy komunikat — przez sekretarza stanu Lansinga dla stworzenia sprawozdania; żadna zgoła zmiana między Austro-Węgrami a Stanami-Zjednoczonymi nie jest powodem ~~w urlop~~ urlopu p. Penfielda.

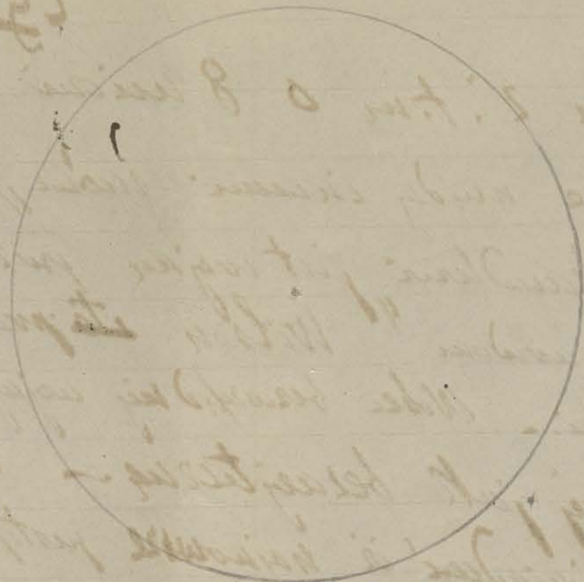
Nie zapowiada to zatem odjazdu z Waszyngtonu hr. Tarnowskiego. Co tyczy p. Penfield to łatwiej nie wrócić jak odjechać.

W tem nadeszła treść orędzia prezydenta ~~prezydenta~~ Wilsona.

2

~~2247~~ 362

Prezydent Wilson z d. t. m. o 8 rano odczytał w Kongresie orędzie, między innemi mówi „Obecna niemiecka wojna przeciw handlowi jest wojną przeciw ludzkości i wszystkim narodom" Wilson ~~sta~~ przedstawia się jako obrońca ludzkości. — Wobec bezwzględnej wojny toczonej neutralność zbrojna jest więcej jak bezużyteczną — Doradza zatem Kongresowi oświadczyć, że najnowsze postępowanie niemieckiego rządu, faktycznie nie jest czem innem jak wojną przeciw Stanom Zjednoczonym i uznać formalnie wojenny stan. oraz natychmiast powziąć zarządzenia dla zmuszenia Niemiec do przyjęcia warunków, pod którymi ma być wojna zakończona. Wojenny stan wyczytany w orędziu sprowadzuje [illegible]

z innemi rządami, które walczą z Niemcami. Udzielimy im szczodrego, finansowego ~~pomocy~~ kredytu, dla oddania im do rozporządzenia wszystkich pomocniczych źródeł kraju, dostarczenia wojennego materiału i zadośćuczynienia innym ich potrzebom. Nastąpi zupełne natychmiastowe uzbrojenie floty, zwłaszcza dla zwalczania łodzi podwodnych; ~~dalej~~ zwiększenie armii najmniej o pięćkroć sto tysięcy ludzi z upoważnieniem użycia według potrzeby siły zbrojnej;

„Amerykanie uważają że nasze nadzieje co do przyszłego świata i pokoju wzmocnione zostały przez przedziwne, dodające ~~otuchy~~ ~~odwagi~~ otuchy wypadki w Rosji. Mamy tam godnego uczestnika w honorowym związku.” Austro-Węgry nie biorą udziału we wojnie ~~[illegible]~~ „Faktycznie ~~„ [illegible] faktycznie~~ morskiej; przeciw amerykańskim obywatelom. „Prezydent chce odłożyć rozważanie stosunków z Wiedniem”

364

2349 Podczas odczytania orędzia nadeszła wiadomość o zatopieniu przez niemiecką
łódź podwodną, pierwszego amerykańskiego uzbrojonego handlowego statku Aztec
Politycznego powodu ogłoszenia stanu wojennego prezydent Wilson
nie miał. Uniknął ni zatem do obrony praw ludzkości, stanął
jako jej rycerz w bohaterskiej postawie. Bezpośrednio nie
wpłynie to użytecznie na położenie Niemiec. Od początku
Stany Zjednoczone pośrednio ~~pośrednio~~ prowadziły z niemi wojnę
dostarczając ich nieprzyjaciołom ~~broni~~ broni i amunicji. W mniejszej
mierze czynić to będą mogły teraz, gdy same ~~ich~~ zapotrzebują
broni i amunicji a ~~Zat~~ przewóz ~~ich~~ znacznie utrudnia bezwzględna
walka łodziami. ~~Udział we woj~~ Bezpośredni udział we wojnie
europejskiej Stanów Zjednoczonych, ~~wątpliw~~ siła ich wojska jest
wątpliwy, równie przed niemi łodziami utrudniony, przeciw
nie obojętny. Ponowienie być może ~~gdzie~~ przeciw podwodnym przystąpienie
łodziom. ~~W żadnym razie~~ W każdym razie przystąpienie tak licznego, zamożnego
do nieprzyjaciół Niemiec,

2250 365

silnego narodu i państwa, jest dowodem ich obarczeniem. Wreszcie oddziałanie moralne Zwiastuna na Rosji, wziąć trzeba w rachubę. ~~Nowy Ja~~ Odmienny ustęp ongdzie ma widocznie to na celu. Nowa Rosja zechce się okazać godną towarzyszki nowego świata i rosyjska rewolucja zapewne pędzi ręką amerykańskiej demokracji. Rosyjski minister spraw zagranicznych Milukow miał telegrafować do prezydenta Wilsona życzenie, aby Stany-Zjednoczone o ile można najśpieszniej wzięły udział we wojnie albowiem nie tylko wojskowo ale Zwiastuna moralnie wielką będzie miał ważność!..

Nie może być dowodem dyplomatycznego kunsztu i prowadzenia ciągłe, mnożenie się nieprzyjaciół Niemiec. Prezydent Wilson ogłoszeniem wojennego stanu zamiast wydania wojny, chce na Niemcy zrzucić odpowiedzialność za jej rozpoczęcie. W Berlinie jednak okazują ~~niew~~ niezachwianą pewność siebie, która być co być zawsze jest nieco niepokojąca.

Rząd waszyngtoński otworzył obydwom izbom postanowienie, które orzeka, że istnieje wojenny stan z Niemcami. ~~Senat~~ Bo senat zaraz ~~już~~ uchwalił. – Następnie izba deputowanych przyjęła [illegible] wojenny wniosek.

Biuro Reutera donosi, że prezydent Wilson podpisał wojenną rezolucję oraz ogłoszenie wojennego stanu z Niemcami".

2252

367

Dalsze telegramy podały cały ustęp orędzia o Austro-Węgrach: „Nic nie powiedziałem o rządzie sprzymierzeńca Niemiec, albowiem nie przedsięwziął właściwych przeciw nam wojennych czynów i nie wyzywał nas do obrony naszych praw i naszego honoru.

W prawdzie austrjacko-węgierski rząd najzupełniej oświadczył zgadza się ~~[illegible]~~ na bezwzględną i nieprawną wojnę podwodnemi łodziami dla niemieckiego rządu i dlatego nie możliwem jest dla naszego rządu przyjąć austrjacko-węgierskiego ambasadora Tarnowskiego, ale przecież austrjacko-węgierski rząd nie ~~[illegible]~~ uczestniczył we wojnie na morzu przeciw amerykańskim obywatelom i dlatego pozwalam sobie ~~[illegible]~~ przynajmniej na razie, odłożyć omówienie ~~Do~~ stosunku do wiedeńskiego rządu”.

Jednak tutaj przewidywano, że po uchwaleniu

— stanu wojennego Ameryki z Niemcami; Austro-Węgry
przez wzgląd na sprzymierzeńca będą musiały zerwać
stosunki dyplomatyczne ze Stanami Zjednoczonemi, tak samo
jak w podobnym wypadku Niemcy zerwały je z Włochami
a Austro-Węgry z Japonią. Prawdopodobnie poselstwu
holenderskiemu oddana będzie opieka nad amerykańskiemi
i angielskiemi obywatelami.–

Jakoż ukazał się we **Fremdenblatt** komunikat:
11 austryjacko-~~angielsko~~-węgierskiemu ambasadorowi we Waschingtonie
polecono, w razie gdyby kongres oświadczył się za wojną między
Stanami Zjednoczonemi i Niemcami i ogłosił zaprowadzenie
stanu wojennego, opuścić ~~[illegible]~~ Waschington wraz z członkami
ambasady. Zatem w takim razie nastąpiłoby zerwanie
stosunków dyplomatycznych między monarchią a Stanami Zjednoczonemi

2754 369

Podczas gdy zwiększa się liczba przeciwników Niemiec w różnych częściach świata, nie odniosły dotąd ~~stan~~ stanowczego zwycięstwa, nad żadnym z wielkich. — ~~Ale~~ Środkowe mocarstwa wzięły za hasło „Przetrzymamy" mocarstwa porozumienia „zwyciężymy". Teoretycznie daje to wyższość drugim. —

~~2355~~ 370

Na zachodnim froncie francuskim odbywały się odosobnione walki. Na rosyjskim nie ustały po wybuchu rewolucji; ważniejszego znaczenia [illegible] nie miały. ~~[illegible] ustały~~. — W rosyjskiem sprawozdaniu z 29 marca czytamy te dziwne pansłowiańskie słowa „W nocy z 26 na 27 marca wysadziliśmy ~~[illegible]~~ na wschód od Brzezan wielką minę. Po czem wywiadowczy oddział pod dowództwem porucznika Jakhzatefeffa a wraz z nim Czesi i Słowacy pod dowództwem porucznika Medicka wtargnęli do nieprzyjacielskich rowów" Zatem Rosja używa wszystkich do niewoli branych Słowian we wojnie a obawia się na swój [illegible] w Królestwie Polskiem. —

Na froncie ks. Leopolda Bawarskiego 3. t.m. wojska środkowych mocarstw zdobyły rosyjski przyczółek mostowy Toboły na Stochodzie. Rosjanie ciężkie ponieśli straty, do niewoli dostało się wraz z [illegible] 130 oficerów 9500 żołnierza 15 dział 150 karabinowych maszyn i wiele wojennych zapasów. —

22 ~~86~~ 371

Pomimo cofnięcia niemieckiego frontu na Zachodzie i pomimo rewolucji w Rosji, niemieckie sprawozdanie zaznaczyło 3. t.m. dużą walkę na zachodnim i na wschodnim frontach

2257 372

W sprawie przez wojsko tureckie Anglikami pod Gazą w okolicy Kanału Suezkiego wzięty oddział austryjacko-węgierskie baterie i strzelnych Mozerów. Z tego powodu Sułtan i cesarz Karol zamienili telegraficzne pozdrowienia. — Bitwa rozpoczęła się 26. Marca. Cztery angielskie dywizje przybyłe z nad Kanału Suezkiego zostały pobite i straciły 3000 ludzi! Potem cofnęły się. —

~~Ojciec Św.~~

Ojciec Święty Benedykt XV nie zrażony dotychczasowem niepowodze=
=niem pokojowych usiłowań, ponownie je przedsięwziął. ~~i usilnie~~
Król hiszpański Alfons odnowił, zapoczątkowania w obecnym
okresie; wtedy Papież na własną rękę rozpoczął na wszystkie strony
starania około zakończenia wojny. – Miały być
gdzieniegdzie przychylnie powitane. –
~~Wiadomość~~ potwierdza to tutejsza Nuncjatura. –

7. Kwietnia

K. k. Österreichische Staatsbahnen.

CXXVIII

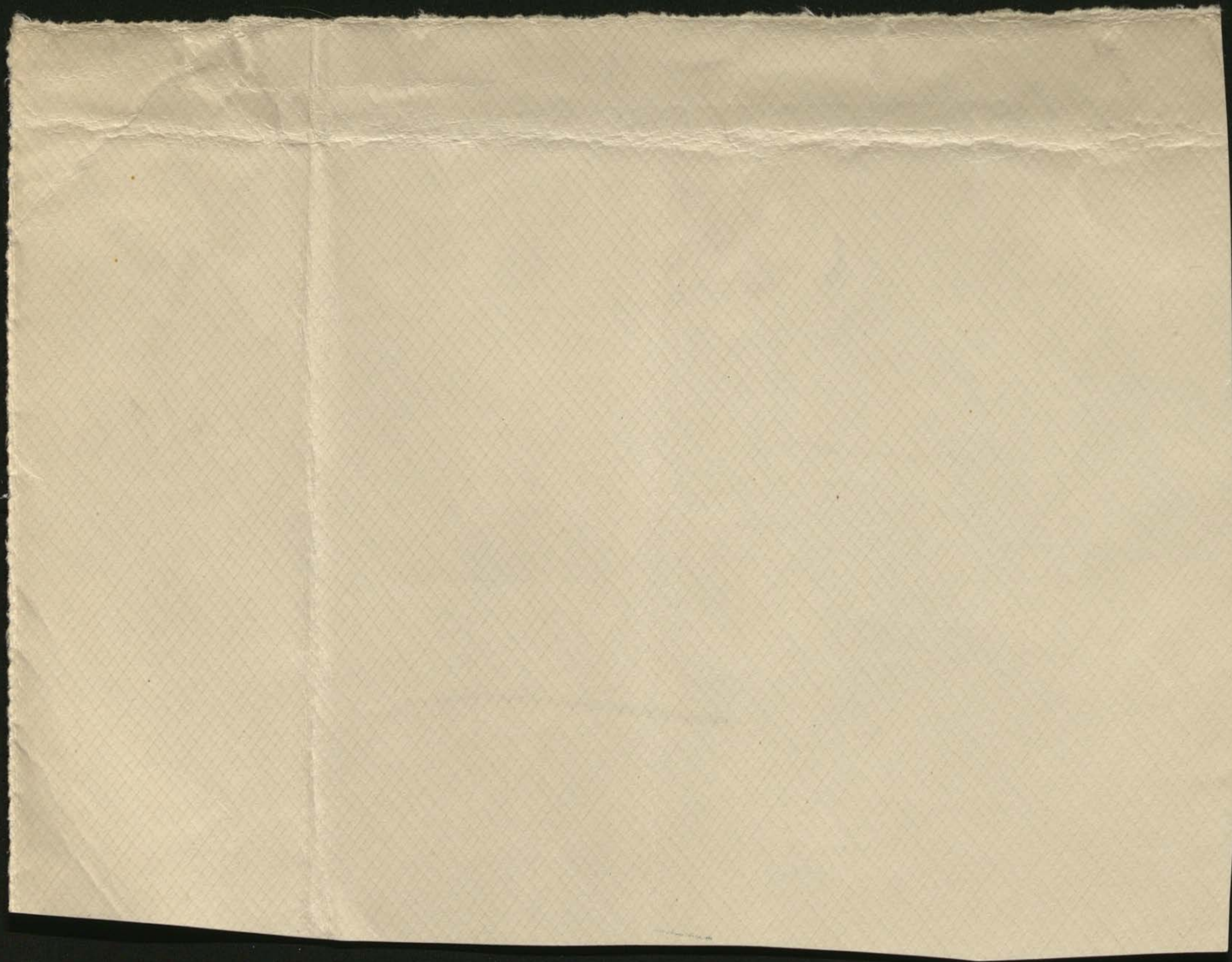
374

~~Wien~~ I

14 Kwietnia 1917 r.

2359-2389

~~Martha~~

CXXVIII

Bitwa świąteczna pod Arras. Porażka Niemców. — Zgon ks. Fryderyka Karola. Rosjanie połączyli się z Anglikami w Mezopotamii. — Dymisja wspólnego ministra wojny Krobatina. — Odwołanie węgierskiego sejmu. — Oddanie Legionów do rozporządzenia Beselerowi, dla celów polskiego wojska. — Wilson ogłosił stan wojenny z Niemcami. — Rzeczpospolita Kuby przystąpiła do stanu wojennego z Niemcami. Wiedeński gabinet zerwał dyplomatyczne stosunki z ~~Niemcami~~ Stanami Zjednoczonemi. — Rzeczpospolita Panamy zapewnia pomoc Stanom Zjednoczonym. Pożyczka pięciu miliardów dolarów. Wojna bez politycznego powodu. — ~~postanowienia Wieści o żądaniach [illegible] w Rosji.~~ —

Rewolucja

Program Miljukowa.—
Wydziału robotników i żołnierzy.—
Odmienne od programu Miljukowa
oświadczenie Tymczasowego Rządu.
Postanowienia Wydziału robotników i żołnierzy.
Socjalistyczna działalność za pokojem.
Kongres robotników i żołnierzy. Odpowiedź
Tymczasowej Rady Stanu na adresę
do Polaków Tymczasowego Rządu rosyjskiego.—
Reskrypt cesarza Wilhelma do Kanclerza
o wewnętrznych przeobrażeniach.—
Socjalistyczna przyszłość.—

14 Kwietnia

~~2259~~

CXXVIII

376

Podczas dwóch największych i podniosłych Świąt chrześcijaństwa, religii przebaczenia, ~~pokoju~~ miłości i pokoju, walczono niemal na wszystkich frontach. Na zachodzie, po obu stronach Arras ciężko. Tam Anglicy stoczyli bitwę z armią bawarskiego następcy tronu Ruprechta. Pomimo genialnej zmiany frontu Niemcy ponieśli znaczną porażkę. Po kilkodniowym silnem ostrzeliwaniu artylerii, Anglicy uderzyli, 9. t. m. z rana na szerokości 20 kilometrów na niemieckie stanowiska. W zaciętej walce powiodło się im wkroczyć do tychże, na drogach wiodących się od ~~na N…~~ Arras. W dzisięciu upornych walkach z przeważnym nieprzyjacielem dnie niemieckie dywizje poniosły znaczne straty. Bitwa pod Arras trwa dalej. Tak opiewało niemieckie sprawozdanie z 10. t. m. —

Angielskie z 9. wyliczało liczne miejscowości zdobyte i zaznaczało posuwanie się naprzód ~~D~~ angielskich wojsk. Wzięty do niewoli 5816 żołnierzy 119 oficerów, najmniej z bawarskich dywizji; zdobyty działa, do 2giej po południu. — Dalsze

2260 377

angielskie sprawozdanie oblicza że wzięto w ogóle do niewoli 11000 ludzi i zdobyto sto dział oraz sto sześćdziesiąt trzy karabinów maszynowych. Anglicy wkroczyli do pierwszej obronnej niemieckiej linii. Niemcy stawili i stawiać będą opór na dwóch dalszych.

Niemieckie sprawozdanie stwierdziło, że ~~przełamane~~ front ~~frontu nie~~ przełamanym nie został. Napór miał ~~w~~ w trzecim dniu zwolnić. — Co pozostanem ustało za ustąpienie, na razie, od niedawnego zamiaru przełamania niemieckiego frontu. —

2261

Książe Fryderyk Karol Pruski, który ciężko ranny w bohaterskiej powietrznej walce, dostał się do angielskiej niewoli, zmarł we wojskowym szpitalu w nocy ze soboty na wielkanocną Niedzielę.

W Mezopotamii rosyjskie wojsko połączyło się z angielskiem

Minister wspólny wojny jenerał Krobatin w następstwie procesu Kramarza podał się do dymisji, które cesarz przyjął i mianował go dowódcą armii.

Jenerał Krobatin zawinił jedynie zbytniem poleganiem na podwładnych i powierzeniem tego co mu dawali do podpisu. — Otoczenie jego, tak samo jak bez Conrada, pozostawiało wiele do życzenia, w niem było było pochodzenia semickiego. Nadużyć podobno było marnotrawstwo. Dosyć a pewnem ~~z pewnością~~, bo widocznem było

I tu potrzebna jest dezynfekcja. —

Cesarz mianował wspólnym ministrem wojny, mało dotąd znanego jenerała Stöger-Steinera

~~22~~63 380

Węgierski sejm został zwołany. Cesarska para udała się do Pesztu. – Pojawiły się wieści o zachwianiu stanowiska hr. Tiszy i o gabinetowem przesileniu. –

2364 387

We wielkiej komnacie posiedzeń, na warszawskim Zamku dnia 10-tym w obecności jenerał-gubernatorów Beselera i Kuka, zawiadomiono Tymczasową Radę Stanu, że Polski Korpus Posiłkowy, dawne legiony, oddany został przez cesarza austryjackiego jenerał-gubernatorowi Beselerowi, jako podstawa powstać mającego wojska polskiego.– Odczytano telegram cesarza Wilhelma do Marszałka Koronnego Niemojowskiego ~~w którym~~ w którym wyraża przekonanie, że „widzi w tworzeniu polskiego wojska najpewniejszą podstawę pod budowę Waszego państwa i spodziewa się, że w krótkim czasie przy Waszym czynnym a silnym współudziale powstanie ono, dla dobra Waszej Ojczyzny!“–

Jenerał-gubernator Kuk odczytał rozkaz cesarza Karola I, do dowództwa polskiego korpusu posiłkowego, którym oznajmia, że dla celów wojska polskiego stawia ten korpus do rozporządzenia

C

2265 382

jenerał-gubernatora warszawskiego Beselera. Po czem w podniosłych ciepłych wyrazach zachęca do okazania się godnemi czasów wielkich, w których zmartwychwstało państwo polskie „jako przedmurze religji i kultury zachodniej". Oddaje hołd Legjonom i wdzięcznie ~~pod~~ zaznacza religijno-narodową tradycji, słowy „Oby Najświętsza Matka Boża Częstochowska osłaniała Was we wszystkich niebezpie=czeństwach"

Tak więc cesarz Karol wszystko uczynił i to nadzwyczaj dostojnie aby ułatwić powstanie polskiej armii. – Musiał jednak po temu oddać ~~je~~ się wraz z Legjonami, w ręce Niemiec, co pozbawia Austro-Węgry odpowiedzialności w ~~[illegible]~~ polskiej sprawie. – Legjony tworzą odtąd kadry polskiej armii. ~~pod~~ pod niemieckiem dowództwem.

Do tego ~~[illegible]~~ to dowództwo było niemiłe Legjonom ~~[illegible]~~ znamienicie się przyczynił, dowódca Legjonów Gen. Szeptycki, który w tym celu, nie przyjął jenerał-gubernatorstwa lubelskiego i oddał się cały ~~tak~~ usilnemu pracom i ułatwieniu powstania polskiej armii, na podstawie Legjonów. –

2366 383

Marszałek Koronny Niemojowski złożył w imieniu Rady-Stanu jenerał-gubernatorowi podziękowanie i zapewnił, że Rada-Stanu na nowo utworzonej podstawie, przy tworzeniu wojska polskiego będzie współdziałać.–

Przeszkody zewnętrzne usunięte. Teraz trzeba żeby powstała
wewnątrz kraju, polska armia. Stanowi bowiem mówi cesarz Wilhelm, iż widzi w polskiem wojsku, najważniejszą podstawę polskiego państwa.–

Ale też ze niemieckiej strony nie powinnyby zachodzić przeszkody.

Sprawa przysięgi została polubownie załatwiona. to mi ale nie dosyć.

2267 384

Po uchwaleniu przez obydwie izby Kongresu, wojennego stanu z Niemcami, prezydent Wilson ogłosił takowy słowy: Ja ~~Wo~~ Woodrow Wilson prezydent Stanów-Zjednoczonych Ameryki niniejszem zawiadamiam że między Stanami-Zjednoczonemi a cesarskim, niemieckim rządem istnieje wojenny stan i rozkazuję ~~zwłaszcza~~ szczególnie wszystkim urzędnikom i oficerom Stanów-Zjednoczonych spełnienie baczne i chętne ich obowiązków odnośnie do wojennego stanu.

Wyszedł rozkaz mobilizacji armii i floty. Blisko sto niemieckich statków w portach Stanów-Zjednoczonych zostały zasekwestrowanych.

Prezydent Kuby Menocal zażądał w Kongresie oświadczenia iż Kubańska rzeczpospolita znajduje się w wojennym stanie z Niemcami.

~~Wskutek wojny~~ W następstwie wojny między Stanami-Zjednoczonemi i Niemcami, wiedeński gabinet zerwał z pierwszemi stosunki dyplomatyczne i ambasador hr. Adam Tarnowski opuścił Waszyngton. W Berlinie

~~2268~~ 385

powitano to zarządzenie, jako odpowiedź na zamiar prezydenta Wilsona ~~w~~ odgraniczenia Austro-Węgier od Niemiec, wich wojnę z Ameryką jest nocą.

Wniosek ambasadora który wyjechał za urlopem, tutejsze ministerstwo spraw zagranicznych wręczyło paszporty chargé d'affaires Stanów Zjednoczonych. Przedstawiciel Austro-Węgier we Waszyngtonie otrzymał polecenie żądania paszportów i opuszczenia z ataszkami ambasady Stanów Zjednoczonych. Żądanie paszportów zwrócił się ~~[illegible]~~ do chargé d'affaires, albowiem ambasador hr. Tarnowski nie mógł swoich ~~[illegible]~~ ~~listów~~ kredytyw wręczyć. —

Austro-Węgry wciągnięte są coraz dalej w morze nieprzyjaźni i nienawiści które zalewa Niemcy. —

Amerykańskie władze położyły sekwestr na wszystkie austryjacko-węgierskie statki w portach Stanów Zje-=dnoczonych.

Za przykładem Kuby, która ogłosiła się w stanie wojennym z Niemcami
i odwołała swojego w Berlinie przedstawiciela, prezydent rzeczypospolitej
Panamy wydał odezwę, która zapewnia Stanom - Zjednoczonym obronę
kanału i zapowiada odjęcie exequatury niemieckim konsulom.-
Amerykański kanclerz skarbu Mac Adoo wyraził pewność co do
pokrycia wojennej pożyczki pięciu miliardów dolarów; z których trzy
przeznaczone są dla kredytu rządów obcych które prowadzą wojnę z Niemcami.-
Berliński socjalistyczny Vorwärts pisze „Światowy związek dla
zniszczenia Niemiec swojemi olbrzymiemi rozmiarami staje się grotes-
-kowym: Goliat przeciw Dawidowi” Tak samo Dreadnought przeciw
podwodnej łodzi.-

~~2270~~ 387

~~Za przykładem Kuby, która ogłosiła w stanie wojennym~~
~~z Niemcami prezydent rzeczypospolitej Panamy podpisał~~
~~wraz która zupełnie Stanom Zjednoczonym obronę~~
~~Kanału i zapowiada wyjście niemieckim Karaibów~~

~~Oscar Ostgraduary~~

Polityczny powód wojny Stanów Zjednoczonych z Niemcami wciąż jest niewyjaśniony
i niewytłomaczony. Byłby nim chyba gdyby Waszingtoński rząd żywił
nadzieję w razie zwycięstwa nad Niemcami uzyskania od Anglii
Kanady, podczas gdyby ona zwalczała wynagrodzenie w pogromie
handlowego współzawodnika i w przytłoczeniu sobie jego
kolonii. — Zresztą już to ~~w~~ rasowa wojna. — ~~która~~

~~Amerykańskie władze~~ ~~nie do mierzenia wiadomości~~ ~~angielskie~~ ~~ego~~
~~Sojusz się nadzieją ~~ ~~nimał~~ ~~angielskie o rokowaniach~~ ~~pokoju~~
~~podając Reuters iż w Rosji~~ ~~o~~ ~~zajściu~~ ~~dostępnym~~
~~rządu z Tymczasowym Rządem~~ ~~wszystkich dzielnic na północy oraz odstąpieniu~~
~~Anglików~~

Anglii zajętych obecnie przez niemieckie wojska. Żąda ona rękojmi
że Rosja użyje wszelkich sił i środków aby czem prędzej je wyzwolić –
Tyle Kurjer Krakowa. ~~Skądinąd [illegible] się, że te~~ rokowania już podczas
petersburgskiej konferencji zapoczątkował był lord Milner z rządem
Cara, niemniej oddanie w zakład Estonii i Liwlandii, oraz
ustanowienie jako angielskie, [illegible] stacje, pewne wybrzeża
i wyspy w finladzkich i ryskich morzach ~~przystaniach~~, które po wojnie
pozostały by w trwałej angielskiej dzierżawie. Układy nie dopro=
wadziły do ~~traktatu~~. Po rewolucji odnowione zostały przez ambasadora
Buchanana, przy udziale ambasadora Stanów Zjednoczonych. Anglia
miała by zobowiązać, ~~umocnić~~ szybko obronne miejscowości rosyjskiego Bałtyku
w nowoczesny sposób i dostarczyć potrzebnych takich. Na czas wojny rosyjska
flota Bałtyku przeszłaby pod angielskie dowództwo, po jej zakończeniu
owe miejscowości przeszłyby w angielską dzierżawę. Flota rosyjska by
po spłaceniu wszystkich pożyczek zaciągniętych przez Rosję w Anglii lub
przez tę gwarantowanych. ~~Te [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~ ~~[illegible] [illegible]~~ ~~[illegible]~~

Angielski rząd rosyjskiemu

~~2272~~ 2282

~~51~~ ~~52~~ 58

389

Stat. Tymczasowemu Rządowi Do zrozumienia iż jest niezadowolony z biegu wypadków w Rosji. Niewątpliwie z detronizacji cara Mikołaja —

Instrukcje Buchanana zalecały jedynie popieranie liberalnych stronnictw we walce z istniejącym porządkiem rzeczy. Zrzucenie dynastii i rzeczpospolita nie odpowiadały życzeniom Angli— Buchanan ~~mial~~ się okazał iż liberalni nie zasięgnęli jego rady przy najnowszych zarządzeniach. Początek wyczerpywania z własnej roboty —

~~Mac Adoo uważał pewności co~~ ~~Amerykańskie kredyty i Skarbu [illegible] z tego trzy~~ ~~do jedenastu pięciu miliardów na cele wojenne, rządów, które~~ ~~miliardy przeznaczone są na kredyty innych~~ ~~dla prowadzenia wojny z Niemcami~~ ~~Sprzymierzeńcy [illegible] pięć [illegible] światowy dziełek~~ ~~Zwycięstwa Niemiec, [illegible] wojny obrony~~ ~~[illegible] Davidson~~ ~~Kościuszko i [illegible]~~

Tymczasowy Rząd i Rada

Wewnątrz Rosji wciąż wrzało, dwie ~~[illegible]~~ powstały władze: robotnicy i żołnierzy, przesilenia przeciągały się chaotycznie ~~[illegible]~~ ~~Cesarz [illegible] jak [illegible]~~ Dawny porządek rzeczy obalony, nowy nie ustalony.

~~Wiedeń~~ 21 kwietnia ~~1917~~ r.

~~2273~~ 390

W rozwlekłej i doktrynerskiej rozmowie z przedstawicielami dzienników, rosyjski minister spraw zagranicznych Miljukow przedstawił swój program zewnętrznej polityki. Zaznaczył wierność rosyjskiej demokracji w stosunku do sprzymierzeńców i konieczność zwycięstwa nad Niemcami. Postawił niemal zupełnie te same warunki pokoju, które znajdowały się w odpowiedzi mocarstw porozumienia na notę Wilsona, włącznie z gruntownem przekształceniem Austro-Węgier, stworzeniem czesko-słowackiego państwa jako granicy zaborczych dążności Niemiec oraz połączeniem ukraińskich dzielnic habsburgskiej monarchii ~~z rosyjskiemi~~ z rosyjską Ukrainą.

O Polsce tyle tylko nadmienił, że „Wilson nie tylko wyraził się był o ogólnych celach wojny, ale także o konkretnych sprawach, na przykład o oswobodzeniu ludów, zatem i Polaków"! —

Pełny Wydział deputowanych robotników i

żołnierzy oświadczył się przeciw prądom które mogą podkopać spoistość
armii i uchwalił rezolucję: ~~Tymczas~~ Niech Tymczasowy Rząd ogłosi
całemu światu, że Rosja dla swej obrony tak długo prowadzić będzie
wojnę, dopóki Niemcy i Austro-Węgry nie zrzekną się zdobyczy
i nie okażą się gotowemi przystąpić do pokojowych układów bez
żądania terytorialnych ustąpień oraz wojennych wynagrodzeń. —

— Na razie postanowienie wojny przygłusza pokojowe dążności; które
jednak pod niem ozwać się dają. — Minister sprawiedliwości Kiereński
na zgromadzeniu przedstawicieli żołnierzy, uzasadniał swój udział w
rządzie i usprawiedliwiał obchodzenie się ~~para cesarska~~ względne ~~tegoż~~ [illegible]
z rodziną z parą cesarską ~~[illegible]~~ oraz jenerałem Iwanowem. — W końcu dodał,
„Niebawem rząd ogłosi oświadczenie, że Rosja odstępuje od zamiaru
wszelkiego terytorialnego nabytku ale bronić będzie do ostateczności zdobytej
wolności". Nie zgadza się to ze zapowiedzią ministra spraw zagranicznych
Miljukowa, przyłączenia wschodniej Galicji do rosyjskiej
Ukrainy i jego ~~[illegible]~~ zapatrywaniem na ~~[illegible]~~ ~~Turcji~~ przyszłość
Turcji, ~~przyszłości~~, Konstantynopola i cieśnin — które
by dostały się w niewolę Rosji, tak samo jak ~~dostać~~ niewątpliwie carskiej. —

~~2275~~ 392

Tymczasowy Rząd wszystkie wysłał wraz 10 Kwietnia oświadczenie podpisane przez prezydenta rady ministrów Księcia Lwowa. W głównej treści zaznacza, że:

Obalony rząd pozostawił cały kraj w stanie wielkiego nieporządku. Tymczasowy Rząd przy życiu i czynem wspólnym działaniem całego narodu użyje wszystkich sił aby usunąć złe następstwa dawnego rządu.

Obrona ~~naszej własnej~~ naszego narodowego, ~~narodowej ojczyzny~~ dziedzictwa za wszelką cenę i oswobodzenie kraju z nieprzyjaciela który wtargnął przez nasze granice, tworzy najważniejsze i najgłówniejsze zadanie naszych bojowników, broniących wolności narodu.

„Tymczasowy Rząd pozostawia woli narodu by w ścisłej jedności z naszymi sojusznikami wziął postanowienia we wszystkich sprawach wojny światowej i układania jej; poczytuje jednak za swoje prawo i obowiązek już obecnie oświadczyć,

że wolna Rosja nie ma zamiaru panowania nad
innymi narodami, odbierania im ich narodowego spadku, przemocą
obsadzić obce terytoria, lecz pragnie sprowadzić trwały pokój,
na podstawie prawa narodów do samostanowienia o
swoim losie. Naród rosyjski nie dąży do wzmożenia swej
zewnętrznej siły kosztem obcych narodów, nie zamierza
ujarzmiać lub poniżać jakiegokolwiek narodu. W imieniu
równości usunął kajdany jakie ciężyły na narodzie polskim,
Ale naród rosyjski nie pozwoli, by jego ojczyzna z tej walki
wyszła poniżona i złamana w swych warunkach
życiowych!" – „Te zasady będą stanowiły podstawę zagranicznej
polityki rządu. Rząd ten zachowuje zobowiązania
jakie ma wobec naszych sojuszników"

Niezawodnie jest to czemś innem, jak program ministra spraw zagranicznych Milukowa. Ten ~~obejmował~~ obejmował zajęcie Konstantynopola, przyłączenie wschodniej Galicji itd. Oświadczenie ~~rządu~~ rządu pozornie zrzeka się zaborów. Rosja jednak ~~pod~~ rewolucyjna zatrzyma prawami narodów, dawną panslawistyczną politykę w myśli iż słowiańskie narody Austro-Węgier zamienione w państewka, byłyby jej wasalami i narzędziami; ~~byt~~ jest to swojego rodzaju rosyjska zaborczość, która na jedno wyszłaby, co ~~jak~~ imperialistyczny caryzm.- Oświadczenie objecuje Polsce nic innego i nic więcej, jak równouprawnienie z najczystszymi takimi być, któryby nie zagrażał żywotnym warunkom Rosji. A więc tu, co to ma, w wszystkiem rozumieniu znaczy; zależność i podległość pomimo równouprawnienia.- Dla obrony

takiego były Rząd Tymczasowy, ~~wezwał~~ w odezwie do Polaków, wezwał
ich do wspólnej walki. Gdyby nawet prawdą było i działo się
& stanowisko Polski w związku z Rosją i wśród panslawistycznego
świata, (zachwycające) ~~zapowiedziane~~ w odezwie; to jeszcze przeciw rażącemu
go przez Polaków, przemawiały by religia, ~~kultura~~ kultura, obyczaje,
historia, treść i istota polskiego narodu, tak mało słowiańskiego
więcej już zachodniego, któremu ostatecznie byłoby nie swojsko
w panslawistycznej atmosferze. — Wezwanie zaś ~~ich~~ Polaków do
wspólnej walki za takim ideałem jest choćby za niem kto zważył
się pojęć, bezprzedmiotowem, skoro rdzennie polskie ziemie
i ludności ~~są~~ są w rękach środkowych mocarstw.
Odezwa Tymczasowego Rządu, jest wyrazem dwóch ciał ~~rządów~~, ~~rząd~~, obok
Tymczasowego Rządu ~~tego~~, oraz Wydziału robotników i żołnierzy, które istnieją dotąd obok
siebie, dzięki wzajemnym ustępstwom. —

2279

396

~~obok siebie, dzielił wojennego entuzjazmu.~~ —

~~Jednak~~ Jednocześnie z ~~Obok~~ Pełnomocnikami Tymczasowego Rządu ~~zacz~~ ukazały się postanowienia Wydziału robotników i żołnierzy, nie rzadziej mniej nadsyłające się do policyja. Zapowiedział on stworzenie komisji dla zagranicznych stosunków co zamiarze zawiązania bezpośrednich rokowań z nieprzyjacielem. W tym celu udała się deputacja do Stokholma. Uchwała Wydziału brzmi: żądamy natychmiastowego otwarcia pokojowych rokowań między toczącemi wojnę oraz propagandy dla zakończenia wojny. Telegram niemieckich socjalistów do Tscheidzeja, wywarł nawet wielki wpływ na wszystkich robotnikach. — Rozstrzelają się pogłoski, zaczynają się socjaliści całej Europy przez Stokholm, w wojny socjalistyczno-pokojowa sieć. — Zarządzenia Tymczasowego Rządu, gdzie obradują, poskarane zostały ziemskie posiadłości, nie zabrane przez Kapitały, dawnym ministeriom górnicze zakłady, fabryki. byłego Cara. — były tego ministra Odbyło się pierwsze przesłuchanie Protopopowa. Ukazywał się na złe obchodzenie się we więzieniu. Odpowiedziano, iż on ~~[illegible]~~ jest twórcą regulaminu więzien. —

~~22~~80

~~397~~

Na Kongresie przedstawicieli robotników i żołnierzy Tscheidse rzekł że nadeszła chwila w której ludy same mają rozstrzygnąć o wojnie i pokoju. Przystąpimy się do tych którzy żądają aby wszystkie rządy bezzwłocznie wypowiedziały zrzeczenie się wszelkich podbojów i przystąpiły do przekształcenia ich traktatów. Dopomnąć się że to

za kończenie wojny — Kongresu

Podczas posiedzenia ~~wydziału~~ robotników i żołnierzy wniósł Trevetelli wniosek wypowiedziany stary „Rewolucyjny rosyjski naród, nie ustanie w usiłowaniach za pokojem" na zasadzie braterstwa i równości wolnych ludów

Kerenski zaś rzekł „Zawsze są chwile w których należy bronić własnych interesów i taką jest obecna chwila. Rosyjska demokracja odrzuciła wszystkie hasła aneksjonistów. Ale dopóki nie zastąpimy na naszej granicy zrzeczenia się zdobyczy, musimy na naszych

2381 398 1

· stanowiskach przestać "Na obronę ~~wolności~~ wolności ojczyzny"
~~Ni~~ Ni zatem niebezwarunkowy pokój. — I w tych niejasnych
szczer sprzecznych objawach trudno się rozpatrzeć. Na razie
wewnętrznemi wstrząśnieniami osłabiona.
Dalsza wojna. Zapewne

53 ~~40~~ ~~38~~ 48 2782 399

Tymczasowa Rada Stanu Królestwa Polskiego uchwaliła jednogłośnie
oświadczenie wobec odezwy rosyjskiego Tymczasowego Rządu do Polaków.—
Stwierdza że sprawa polska mogła być rozwiązana tylko utworzeniem
polskiego państwa. Tę konieczność historyczną uznały najprzód
rządy ~~państw~~ ~~wrog~~ sprzymierzonych mocarstw. Aktem 5. listopada 1916.
powstało do życia niezależne państwo polskie. Teraz Tymczasowy
Rząd rosyjski uznaje także niezależność naszej Ojczyzny.
Ofiarując jednak Polsce kraje, które nie znajdują się w jego
mocy, przekazuje ustanowienie granic polskiego państwa
rosyjskiej Konstytuancie i przed tem z góry stawia — Musimy
wojskowe połączenie obydwóch państw — warunkom
się zastrzec zastrzedz przeciw wszelkim warunkom, Rada Stanu ~~[illegible]~~
które krępują naszą wolną i narodową wolę. ~~[illegible]~~
wita ~~wita~~ z zadowoleniem promień wolności, żyły i ~~[illegible]~~
w ciemnościach niewoli w których lud rosyjskiego państwa stwierdza i
także z zadowoleniem

nowy ~~[illegible]~~ rząd rosyjski uznaje ~~niepod~~ niepodległość Polski. ~~Jednocześnie~~ zaznacza, że ~~w~~ który spór polsko-rosyjski o ~~etnograficznie~~ między Polską a Rosją leżące kraje, powstające ~~powstałe~~ + dawniej w ~~dawnych liniach~~ stosunku do Polski, nie ~~jest~~ może być rozstrzygnięty orzeczeniem rosyjskiego rządu, lecz w duchu państwowych ~~duchu~~ interesów niepodległej Polski, przy uwzględnieniu woli zamieszkujących je ~~ludów~~ narodów. Tymczasowa Rada Stanu stawia jasno swoje cele: Konstytucyjną monarchię, silny rząd, liczną Armię; zwłaszcza utworzenie własnej siły zbrojnej, jako ostatecznej rękojmi niepodległego państwowego bytu, jest obowiązkiem od którego nic nas zwolnić nie może. Życzymy sobie utrzymać przyjazne stosunki z rosyjskim państwem, ~~ale musimy zastrzec się przeciw żądaniu prowadzenia wojny przeciw środkowym mocarstwom, którym monarchicznie zawdzięczamy naszą niepodległość.~~ – Skrwawione ludy Europy pragną nie dalszej wojny ale pokoju.

Nawet (1) aktem 5 listopada 1916 ogłoszone niepodległe państwo.

55 ~~2284~~ 401

obecnie uznane przez rząd odrodzonej Rosji winno być podstawą dla rozpoczęcia pokojowych rokowań i ustalenia prawidłowych, życiowych warunków Europy.—

Nalot

Wciąż staje dylemat: Polski po stronie Rosji czyli Wschodu i Polska po stronie środkowych mocarstw czyli Zachodu.— Doświadczenia dziejowe i istota zadania nie ~~pozostają~~ powstawiają wątpliwości dla ~~Polak~~ Polski, co do wyboru, który zrobiła Rada Stanu, na podstawie niepodległości Polski, z wyboru którego jednak nie wyklucza, to wykluczyć nie może ~~ze~~ jej zależności od których ~~tego~~ środkowych mocarstw niezawisłej ~~zostanie~~ od potężniejszych Niemiec, w bycie Polski; jednak przeciwwaga winna ~~być~~ wyrastać habsburgska monarchia, niż w zależności od przecież lepiej i prawidłowiej zabezpieczonym, Rosji.—

Nalot.

Rada Stanu zajęła wobec wojskowej rewolucji to samo pokojowe stanowisko co środkowe mocarstwa. Mądre zaznaczyła zgodnie z aktem 5 listopada a wobec republikańskiego prądu, że Polska winna mieć monarchiczny rząd.—

~~2385~~ 402

Cesarz Wilhelm wydał reskrypt do Kanclerza Bethmanna-Hollweg, którym ~~... przygotowanie tajne~~ poleca przygotowanie zapowiedzianych, wewnętrznych reform, tak aby po zakończeniu wojny spiesznie były wprowadzone. „Przeżycia obecnych walk o byt cesarstwa, zapoczątkowują z pełnią ostrą powagą nowe czasy. — Jako odpowiedzialnemu kanclerzowi niemieckiego cesarstwa i pierwszemu ministrowi mojego rządu w Prusach przypada, ci doprowadzić do ~~osiągnięcia~~ zadośćuczynienia wymaganiom tych czasów, właściwemi środkami i we właściwej godzinie. Przedstawiłeś przy różnych sposobnościach w jakim duchu, kształty naszego państwowego życia mają być zbudowane, aby stworzyć ramy dla wolnego i radosnego współpracownictwa wszystkich członków naszego ludu." Jaki wiesz, zasady które przy tem postawiłeś, odzyskały moje uznanie" „Wiary zwłaszcza do serca [illegible]

~~22~~ 86 403

pruskiego dążenia i wyzwolenia naszego, całego, wewnętrznego, politycznego życia z tej sprawy" „Po niezmiernych działaniach całego ludu w tej strasznej wojnie, jestem przekonany, że nie możliwem jest już w Prusach klasowe prawo wyborcze" Cesarz zapowiada także reformę izby panów, przy czem oddaje już należny hołd. —

„Postępuję wedle doświadczeń wielkich przedtem okazyjach przy odrodzeniu ważnych części naszej ~~silnej~~ silnie zespolonej i doskonale wypróbowanej, państwowej budowy, wiernemu, dzielnemu, uzdolnionemu i wielce rozwiniętemu ludowi, zaufanie ~~któ~~ na które zasługuje"

~~Zam~~ Zmiany we wskazanym kierunku były od dawna zamierzone, właśnie z najdrażliwszą, które

* reforma pruskiego prawa wyborczego, najwspanialszego ~~największym~~ we wszystkich już krajach nawet był do którego kanclerza prawem wyborczym. Reskrypt jednak z ~~przezwyc~~ wszystkiem morze ~~nie~~ bycia związku z najsilniej rewolucja przyjmuje

2287. 404

Przeciez hr. Czernin w rozmowie o niej rzekł także „Pokłon milionom któr w strzeleckich rowach lub w domowej pracy, znoszą ber skargi codzienne niedostatki. Pokłon ich wielkości i sile. Przyjdzie Dzień w którym ludy monarchii otrzymają nagrodę za swoje „Utrzymaci-=tewstwa" W przyszłym zaś wątkujące cesarz Wilhelm mówi „socjalny rozwój zbrojna siłę jako prawdziwą ludową armię, pozwalać od początku ludu we wszystkich jego warstwach, było celem moim, od zespolenia ludu z monarchią mich rządów! Usiłując w silnem zespoleniu ludu z monarchią, postanowiłem, rozwijać, o ile na to pozwala dobru całości, struktu wojenny stan, budowę naszego wewnętrznego, politycznego, gospodarczego i socjalnego życia"

Monarchowie i rządy poddają się prądowi socjalnemu a może dla uprzedzenia takowego, aby po wojnie a może i podczas niej nie obalił ich. Nie zawsze okazało się to skutecznem. - Ale sprawia, że dziś już prawie wszędzie możliwa reformy w socjalistyczno-radykalno-demokratycznym kierunku. Słowo z dołu ich żądają a u góry zgadzają się na nie.-

2288 405

Cesarz Wilhelm wprasza się w łaski ludu. Pilno mu było, po wszystkiej rewolucji. Usłuchał socjalistę Scheidemanna, który zwiastował, że już tylko pięć minut do dwunastej.

w Niemczech – Ale czemu potrzeba ~~usprawiedliwienia~~ zerwania, z junkrami tronu i pruskiej potęgi, z pruskiemi junkrami, pruskimi konserwatystami.

Może też chciał zapobiec przeciwstawieniu. ~~Zestawia~~ d ~~[illegible] wszystkich wypadków~~ demokracji, despotyzmowi, co zestawia w wszystkich wypadkach stało się hasłem ~~Porozumienia~~ ~~wszystkiem~~ — Wszak Lloyd-George rzekł, że pierwszym ~~zasadem~~ ~~obecnej wojny~~ zadaniem obecnej wojny jest ~~że świat musi [illegible]~~ „iż musi być w świecie zabezpieczenie dla demokracji". ~~[illegible]~~ Czem zaliczył Anglię do demokratycznych państw. Istotnie uczynił ją demokracją zbawieniem, wypróbowanych,

2289 406

tradycyjnych instytucji i urządzeń, zaprowadzeniem ~~gwałtownych~~ zadaniem zmian społecznych z obyczajami i historią narodu — nie gwałtu. — Nic bardziej nie ~~dem~~ zdemokratyzowało Europy jak ogólna służba wojskowa. —

Pod wpływem wojennej nawałnicy rośnie społeczne przeobrażenie zapowiedź socjalisty ... — demokratycznego okresu. —

14 kwietnia

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXXIX

407

~~Wien~~ I.

21 Kwietnia 1917 r.

2390-2412

~~Mauten~~

408

CXXIX

Największa w tej wojnie i w dziejach walka Bitwa pod Arras. – Bitwa nad Aisne. Walki w Szampanii. ~~Niemieckie~~. Wielka angielska ofensywa – Niemieckie sprawozdanie ~~tw~~ zaznaczyło że nadzieje nieprzyjaciela nie spełnione – Szósta niemiecka, wojenna pożyczka – ~~Nie~~ Zniesienie w Niemczech ustawy o Jezuitach oraz językowego paragrafu – ~~Neutralności Meksyku~~ – Druga bitwa pod Ghaza – Albańska Deputacja u cesarza Karola. Podwójne, pokojowe oświadczenie hr. Czernina – Także same niemieckiego rządu. Zaproszenie rewolucji rosyjskiej do zawarcia z pokoju. Uwagi i pytanie co do Królestwa Polskiego. Uchwały rosyjskiego Socjaliści, wojna i pokój – ~~Nowa~~ ~~[illegible]~~ Kongresu robotników i żołnierzy. Alexiejew naczelnym wodzem – ~~w Petersburgu~~. Minister Thomas w Petersburgu – Ministerstwa Tymczasowego Porozumienia orzekły proklamacji rząd do Polaków –

Francuskie nadzwyczajne poselstwo do Wilsona
z Joffrem na czele — Zerwanie stosunków
dyplomatycznych Brazylii z Niemcami —
Odezwa Wilsona do obywateli Stanów — Zjednoczonych.
Madryt i Berlin. — Upadek Romanonesa.
Gabinet Prieto. Turcja zrywa stosunki
dyplomatyczne ze Stanami — Zjednoczonemi
Zaniechanie patentów i zwołanie Rady — Państwa
Dymisja ministrów Baernreithera i Urbana. —
Dymisja Bobrzyńskiego z powodu stanowiska
zajętego przez rząd w sprawie wyodrębnienia
Galicji. — Orzeczenie. — Uwagi. Słowa
Cesarza Karola do Delegata Federowicza

21go Kwietnia

~~2290~~ CXXIX 409

Angielskie sprawozdanie z 13-4-a mówiło, ~~że~~ wyparto Niemców na całym froncie od północy Scarpe do południa Loos. Wykrzało wielka miejscowości zajętych ~~i~~ stwierdzało utworzenie w nieprzyjacielskie wrog na północ od Loos. — ~~Mówiło~~ Opiewało przekroczyliśmy 7 mil na północny wschód Arras ~~linii~~ linię Hindenburga. Razem od 9 kwietnia wzięliśmy do niewoli 14.000 ludzi — w tem 285 oficerów

zdobyliśmy 186 dział. —

Na to ze strony niemieckiej odpowiedziano, że owe zajęte przez Anglików miejscowości jak Vitaire już przed kilku dniami Niemcy dobrowolnie opuścili byli — ułatwiania Anglikom postanowienia frontu zwróconego całym przeciw dawnym z 1915 ~~liniom~~ stanowiskom i jakiekolwiek ~~spot~~ miały miejscowe urządzenia, doszczętnie i ostatecznie zniszczone spętały. Co zaś angielskie sprawozdanie wspomina

pod nazwą Hindenburga linii, pozostaje nie jasnem, albowiem ~~wszystkie~~

wszystkie są liniami Hindenburga.

Ale w tem niemieckie sprawozdanie z 16. t.m. zapisanego

pod Arras ~~niedbałą~~ słabnącą walkę, donosi, iż nad Aisne, po dziesięciodniowym

ogniu, rozpoczęto się wielkie ~~przełamanie~~ dla przełamania frontu ~~uderzenie~~ francuskie

uderzenie, z daleko sięgającym celem. Na czterdziesto kilo=

=metrowym ~~froncie~~ szerokości froncie, toczy się zacięta

walka na naszych przednich stanowiskach.—

Przypuszczać ~~trzeba~~ wypada zatem, iż zapowiedziana na wiosnę wielka, przewidywać należało

ofensywa rozpoczęta się była, że jak zawsze na zachodzie ~~wojna~~.—

wojna ~~przyjęte~~ rozstrzygnąć się ma na zachodzie. Nad Aisną toczy się

Niemieckie sprawozdanie z 17. t.m. brzmiało„

największa bitwa ~~światowej wojny~~ potężnej wojny a tem

2292 411

samem Dziejowie. Francuzi wielkiemi siłami przy pomocy rezerw
gwałtownie przedsięwzięli przełamanie niemieckiego frontu. Zestrzelane
pośrednio artylerią wysunięte stanowiska nie można dalej utrzymać, trzeba
należy bowiem oszczędzać własne siły, a nieprzyjacielowi możliwe zadać
krwawe straty, chociaż ze stratą wojennego materiału. Walka nie toczy się
już o jedną linię lecz o głęboko ustawione umocnione stanowisko-
To zadanie spełnionem zostało. Dnia 16ᵉ wielkie francuskie
przedsięwzięcie przełamania frontu, które dalekí miało cel, spełzło
a nieprzyjaciel ciężkie poniósł straty. Tam gdzie w nielicznych
miejscach wkroczył w nasze linie, walka trwa jeszcze. Oczekiwać
należy nowych przeciwników uderzeń. Dnia 17 z rana
wybuchła walka w Szampanii. Pole walki rozciąga [illegible]
od Oisy do Szampanii. Francuzi nie wznowili pod
wieczór wielkiego uderzenia.-
Sprawozdanie zaś francuskie że 16 mówi to że na całym
froncie walka była zacięta. Wszędzie francuskie
wojska podołały silnej obronie przeciwnika. Między
Soisson i Craonne cała pierwsza niemiecka

2293 412

stanowisko dostało się w ręce Francuzów. Na wschód od Craonne
zdobyli drugie nieprzyjacielskie stanowisko. W innych punktach
posunęli się naprzód. Odparli przeciw uderzenia. Wzięli do
niewoli 10,000 ludzi.—
Pozar pierwszy niemieckie sprawozdanie było niejasne, nieco zawiłe
i jakby zakłopotane. Tyle widocznem było, że „największa tej
wojny bitwa" 17go trwała dalej i rozstrzygnięta nie była.—
Niemieckie sprawozdanie z 18.4.a opiewało, że pod
Arras nie zaszło nic ważnego.— Na froncie Aisne
nocnem uderzeniem nieprzyjaciel zajął Nilka miejscowości.
Po dwóch stronach Craonne po spełznięciu ranniego
uderzenia Francuzi, rozpoczęli powtórny który już w kęgdz
rozpoczęły się nowe walki.—
W Szampanii także
Niemieckie wieczorne sprawozdanie 19.4. opiewało „Na północ Arras żywy ogień.
Po obu stronach Craonne silna walka artylerii. Wzdłuż Kanału Aisne-Marne
francuskie uderzenia. Najsilniejsze na Brimont już spełzło. W Szampanii
nasze kontratakiem wyrównały terytorialne
zdobycze nieprzyjaciela..

2324 413

Francuskie sprawozdanie zaznaczało, dalsze postępy — powodzenia oraz udział w nich wszystkiego wojska ~~za~~ które znajduje się we Francji. —

„Największa w dziejach bitwa" trwała zatem dalej, nierozstrzygnięta toczyła się także około Reims i oczy świata ~~całego~~ nadzieje i obawy na nią zwrócone były. — W tem ogólnem położeniu Niemieckie sprawozdanie z 20/9 nie zaznaczyło zmiany. W niejasny sposób ~~[illegible]~~ wzmiankowało opuszczenie brzegu Aisne między Condé i Soupir, uzasadniając od dawna powziętym zamiarem zmiany stanowiska, z dodatkiem „Nieprzyjaciel z wahaniem posuwa się". „Zwycięska bitwa nad Aisne i w Szampanii" w dalszym biegu. — Francuskie nadzieje „i nowego ~~uderzenia~~" Francuzom nie spełnione. Wieczorne sprawozdanie brzmiało „Nowe uderzenia rozwinęły się pod Arras. Na froncie Aisne silna artyleryjska walka. Uderzenie Francuzów na Brimont spełzło ze stratami. Po południu powolne walki między Prosnes i doliną Suippe".

~~W drugiej bitwie pod Ghazą~~ 2295 414

Szósta, niemiecka, wojenna pożyczka przewyższyła wszystkie poprzednie, przyniosła dwanaście miliardów siedemset siedemdziesiąt milionów marek –

~~W drugiej bitw~~

2296

415

Niemiecka Rada Związkowa zgodziła się na zmienienie ustawy o stowarzyszeniach wraz z ~~prześladującym~~ prześladowczym paragrafem językowym, oraz ustawy o wydalaniu Jezuitów. A że parlament uchwalił był te dwa zmienienia, wzrastała wolność przemawiania w nie niemieckich ~~[illegible]~~ językach na zgromadzeniach i Towarzystwo Jezusowe powraca i osiedlić się ~~ma~~ prawo w Niemczech. Chwalebne dwie ~~postanowienia, vary dwie~~

Naprawcy —

~~Meksyk zyskał neutralność~~: —

W drugiej bitwie pod Gazą 19-tym Turcy odparli Anglików. —

2327 416

Cesarz Karol przyjął albańską deputację. Która wyraziła [wobec mości cesarzowej] „wdzięczność" dynastii i monarchii za stałą opiekę albańskiego narodu oraz przekonanie, że ~~ona~~ one jedynie wyzwoliły go i zbawiły w najniebezpieczniejszych wypadkach. Cały albański naród wie że celem i życzeniem Austro-Węgier było zawsze ~~jest połączenie~~ jego połączenie w jedną, wspólną, wielką ojczyznę.

Cesarz podziękował i rzekł, że jego wojskowa administracja dokłada starań aby przy uszanowaniu narodowych właściwości, mowy oraz stanowiących niektórych praw narodu utworzyć gwarancje „dla przyszłego samorządu kraju". Ponownie zaznaczył, że po zawarciu pokoju otoczy opieką „wprowadzenie i utrzymanie samorządu"! – O jednej, wspólnej, wielkiej ojczyźnie nie nadmienił. Odpowiedź Cesarza, nie wyklucza panowania czy też protektoratu, przy samorządzie – wnosić by można, że nie porzucono tu myśli albańskiej –

417

2~~3~~28

Hr. Czernin którego każde odezwanie było dotąd trafne i ~~wytrawne~~ ze ~~za~~ zbytnim pośpiechem i rozpędem zbyt dwuznacznie przemówił za pokojem. W odpowiedzi na słowa uznania wiedeńskiej Rady Miejskiej powstałe nie z powodu rozmowy z redaktorem Fremdenblatt wyraził się: „Straszny dramat wojny światowej zbliża się ku końcowi. Końcem tym będzie zaszczytny dla monarchii pokój, gdyż ~~nawet~~ Austro-Węgier w zmaganiach się niemal przeklętnich, udowodniły, że nigdy nie uda się ich pokonać lub zniszczyć." Wobec ich siły i wielkości blednie bohaterstwo starożytnych

Pomijając ~~za~~ nie uzasadnione ~~dotąd~~ jeszcze zbliżanie się końca wojny i zaszczytnego pokoju, ~~[illegible]~~ „siłę i wielkość wobec których blednie bohaterstwo starożytnych", nawet jest niesmaczną przesadą. – ~~Ludy monarchii~~

2~~2~~99 418

monarchii znoszą cierpliwie i z poddaniem się ciężary i klęski
wojny ~~ale~~ z konieczności. bez ~~[illegible]~~ zapału, ~~nie bez bohaterstwa~~ nie bez utyskiwań
i żalu, ~~bez zapału~~, ~~[illegible] przymusu~~, nie bez pytania: jakie
wynieść może korzyści monarchia z tej wojny? ~~a~~ z nagany
polityki, która ~~[illegible] jej obecnie~~ uczyniła ją niezbędną, w
tak olbrzymich rozmiarach; przedewszystkiem z pragnieniem
pokoju. — Nie jest to stanowcze bohaterstwo, lecz nowo= osiągnięcia
–czesny przymus. —
Następnie hr. Czernin ogłosił (~~oświadczenie~~ komunikat ~~z~~ z powodu oświadczenia podpisanego przez
Tymczasowego Rządu rosyjskiego ~~[illegible]~~ z 10 kwietnia ... zgadza się z całem
Rosyjska Duma, w którym donieść wolno ... Fremdenblatt z czego
jakie zaznaczył w rozmowie z redaktorem znaleźć drogę do
wnosi ~~[illegible]~~ że nie będzie rzecz trudną ... zgodnie ze sprzymierzeńcami
porozumienia, tem bardziej że Austrya ... w spokoju i przyjaźni
żyć pragnienie by w przyszłości ... z Hr. Czerninem.
z narodem rosyjskim. —
Hr. Tisza znalazł się ~~w~~ w sprzeczności z Hr. Czerninem.
W ~~[illegible]~~ wobec pojawienia się pewnego

2~~1~~0 419

Komunikat rzekł 14. t.m. w izbie magnatów, „Minimum że gdybyśmy znowu ~~jakiśkolwiek~~ powtórzyli oświadczenie ~~jasne~~ dane już ~~to~~ jasno poprzednio – wobec wypadków wewnątrz Rosji – to nie wzmocniłoby ~~by~~ naszego stanowiska, lecz tylko osłabiło i nie byłoby pomocnem ~~w~~ ~~wu~~ ~~pokojowi~~ urzeczywistnieniu pokoju, lecz przeciwnie stałoby się szkodliwem".

W Nordd. Allg. Zeit. niemiecki rząd ogłasza komunikat w tym samym duchu i zaznacza co hr. Czernin, że z wielkim naciskiem starał się dowieść, że dalsze prowadzenie wojny przez Rosję byłoby wyzyski=waniem jej przez Francję, Anglię i Włochy dla ich zaborczych celów, z jej szkodą i przeszkodą w jej wewnętrznym rozwoju. –

Rządy środkowych mocarstw może zbyt pospiesznie i ~~wyraźnie~~ widocznie usiłują doprowadzić ~~[illegible]~~ do osobnego pokoju z rewolucyjną Rosją. Zarazem pragną ~~pokojowi~~ ~~i~~ usprawiedliwić się wobec własnych narodów. Są to oznaki potrzeby zakończenia wojny. –

~~[illegible]~~

~~2901~~ 2831 420

Kiedy zaś chcą zaznaczyć „zgodność" swoich celów z wyrażonemi w oświadczeniu Tymczasowego Rządu z 10go Kwietnia ~~do~~ powstaje pytanie, czy przyjmują postawioną w niem zasadę, nie przywłaszczania sobie obcych terytoriów z wojny. W tem może tkwić różnica i trudność. –

Austro-Węgry, po zrzeczeniu się polskich nabytków nie mają widoków innych, ale Niemcy gdyby przyjęły ową rosyjską zasadę a wtedy oddałyby zdobyte i zajęte ~~ziemie~~ obce ziemie a wtedy trzechletnią zakończenia ~~[illegible]~~ pocz[ą]ćby toczyć krwawą i najaczarliwszą jedynie dla jej ~~[illegible]~~ zakończyłyby ją bez korzyści i rekojmi. ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ Socialist

~~[illegible]~~

Powstaje przy tem pytanie co do Królestwa Polskiego. Program Tymczasowego Rządu rosyjskiego obejmuje zachowanie z tego dziedzictwa zatem stan posiadania Królestwa nie przywłaszczając ante i rewindykacię Królestwa. – Niemcy którą sobie wprawdzie ale oykosity jego niepodległości wyklu czyći by wina jego zwrot Rosi. –

2402. 2~~5~~02 421. zwłaszcza że Rosja także ~~[illegible]~~.

Powiedzieć

Jednak [niepodobna co] stać się może na mitego pokoju. ~~A Niemcy~~ A niemieckie
uznaje niepodległości Królestwa chociaż z zastrzeżeniami pozorną?
rząd tak dalece pokoju ~~[illegible]~~ pragnie, że w owem Kommunikacie

Nord. Allg. Zeit. usprawiedliwiający ~~[illegible]~~ zwycięstwo
nad Stochodem, wojskowa komendę nosicia miejscową
i zapewnia że nie zaznacza to wcale zamiaru
dalszego napadu na nową, wolną Rosję —
Socialiści wojujący w celu pokoju z tą rewolucyjną Rosją pomocy
środkowym mocarstwom. Austryjaccy socialistyczni posłowie do Rady Państwa
Adler, Renner, Seitz udali się do Berlina dla narady z tamtejszemi
~~tamtejszemi socialistami~~

~~2203~~ 4/22

socjalistami przedewszystkiem ze Scheidemanem zbliżonym do Kaudera. Od niej zależeć miało dalsze tych partji postanowienie.
Przed udaniem się do Berlina przyjęci zostali przez hr. Czernina a poseł Renner otrzymał posłuchanie u cesarza Karola.
Socjalistyczne niemieckie stronnictwo odbyło debatę w obecności socjalistycznych austryjacko-węgierskich partji i uchwaliło że zgadza tychże „Oświadczamy nasze przystąpienie do uchwały Rady rosyjskich robotników i żołnierzy, która żąda przygotowania wspólnego pokoju bez aneksji i odszkodowania wojennego, na podstawie wolnego rozwoju narodowego ludów" Poczyniono kroki dla zwołania między=
=narodowego, socjalistycznego kongresu, który w Stokholmie
Zebrać się ma w pierwszej połowie maja w Stokholmie tam odbyły się narady rosyjskich socjalistów z nie=
=mieckimi i austryjacko-węgierskimi ~~W Stokholmie~~ – i ci zbadali położenie wewnętrzne na frontach.

~~Socjalistami~~

24/04

423

~~(Porozumienie Tkiewicza ze Scheidemannem, zbliżonym do Kautskiego. Od niej zależeć były dalsze tych partii postanowienia. Przed wydaniem się w podróż przyjęci zostali przez ... Brantinga.~~ —

Do Petersburga przybyli rosyjscy socjaliści którzy za dawnego porządku rzeczy schronili się byli za granicą. Witano ich przychylnie pomimo przejazdu przez Niemcy. Do Petersburga przybyli także socjaliści ze wszelkich krajów ~~...~~ sprzymierzonych i ~~...~~ neutralnych, jedni w pokojowych celach, inni ~~pobudzić~~ dla zachęcania do dalszej z Niemcami walki —

Kongres ~~ro~~ przedstawicieli robotników i żołnierzy w Petersburgu z 10 kwietnia uchwalił: a. uznanie oświadczenia Tymczasowego Rządu b. wezwanie do całej rosyjskiej demokracji skupienia się około Wydziału robotników i żołnierzy dla zapobieżenia kontrrewolucji i ustalenia zdobyczy rewolucji c. ciągły ~~kontr~~ nadzór nad Tymczasowym Rządem dla zniewolenia go do silnej walki

z antyrewolucyjnemi żywiołami i z demokratyzowania Rosji, oraz do przygotowania pokoju bez aneksji i wojennego odszkodowania, zbudowanego na zasadzie wolnego rozwoju wszystkich narodów. Z wezwanie do wszystkiej rewolucyjnej demokracji, popierania Tymczasowego Rządu przy odmowie odpowiedzialności za jego czynności i to tylko dopóki usiłować on będzie ustalić i rozwijać zdobycze rewolucji i dopóki nie opiera swej zewnętrznej polityki na terytorialnych zdobyczach.—

Uchwały te powzięte zostały jednomyślnie.—

~~W Stokholmie odbywają się narady wszystkich socjalistów z niemieckiemi Niemcy i austryjacko-węgierscy i austryjacko-węgierskiemi~~

~~Zbadali się Zbadali położenie na frontach.—~~

2406 22306.   425

Tymczasowy Rząd mianował ostatecznie jenerała Alexejewa naczelnym wodzem wszystkich wszystkich armij, był już nim tymczasowo po dokonaniu rewolucji —

Francuski minister amunicji Thomas udał się do Petersburga

2284 ~~Francuski Dziennik urzędowy Thomas udał się do Petersburga —~~ 2281 426

2290/3

2407. ~~Tymczasowy Rząd mianował ostatecznie jenerała Aleksiejewa naczelnym wodzem wszystkich wojsk [illegible] od Kaukazu [illegible] był jej nim tymczasowo —~~

Francuski rząd postanowił wysłać nadzwyczajne poselstwo dla złożenia życzeń prezydentowi Wilsonowi. Na jego czele stoją jenerał Joffre, b. prezydent ministrów Viviani, wiceadmirał Guépratte oraz margrabia Chambrun. — Przypuszczają że Joffre udzieli pomocy przy powstaniu armii Stanów Zjednoczonych. —

~~2108~~ 24

Brazylia zerwała stosunki dyplomatyczne z Niemcami.
Wzburzona zatopieniem przez niemiecką łódź podwodną
brazylijskiego statku Parana. Brazylijski rząd położył
sekwestr na niemieckie statki w portach rzeczypospolitej. —
Prezydent Wilson w orędziu do Amerykanów Stanów Zjednoczonych
zachęca ich i poleca im wzięcie we wszelkich
działach i kierunkach pomocy, mocarstwom
walczącym z Niemcami. — Zapowiada
~~w dział~~ pospieszne uzbrojenie floty i postawienie
wielkiej armii. — Meksyk ogłosił neutralność. —
Madrycki gabinet przesłał do Berlina notę w sprawie zatapiania ~~t~~ statków
oraz komunikacji Hiszpanii z Ameryką morzem. Wtem gabinet liberalny
hr. Romanones podał się do dymisji. — Nowy gabinet utworzony został
z prezydentem Garcia Prieto na czele. —

~~2340~~ 3 ~~2404~~ Turcja zerwała stosunki dyplomatyczne ze Stanami Zjednoczonemi.

428

Cesarz Karol, — razem jego zaufani doradcy, zwłaszcza prawdopodobnie w. ochmistrz ks. Konrad Hohenlohe, — postanowił zwołać w maju Radę Państwa i zaniechać ~~z~~ wszelkich zamierzonych przedtem zarządzeń za pomocą cesarskich patentów czy też „§ 14". Jest to liczenie się z demokratyczno-ludowym prądem objawiającym się w Europie, jest to pośrednio także w związku z rosyjską rewolucją. Potwierdzone uzasadnienie ~~[illegible]~~ „się zaznacza" wzgląd na wypadki w dziedzinie zewnętrznej polityki.

Niemieckie stronnictwa żądały przed zwołaniem Rady Państwa załatwienia obchodzących ich spraw, tak zwanych przedwstępnych warunków jej prawidłowych obrad, za pomocą cesarskich rozporządzeń. Wobec powyższego postanowienia ich przedstawiciele w gabinecie Baernreither i Urban podali się do dymisji. Także zaś ~~wy~~ Koło Polskie żądało ustanowienia wyodrębnienia Galicji także za pomocą cesarskiego patentu, przed zwołaniem

~~2410~~ ~~2243~~ ~~2241~~ 429

Rady-Państwa, musiał p. Bobrzyński także podać się do dymisji.-
Stąd gabinetowe przesilenie. ~~podwójne~~ -
Wyodrębnienie Galicji natrafi w Radzie-Państwa na nie do przełamania
przeszkody i mogło być dokonanem jedynie za pomocą cesarskiego
patentu. To ~~jednak które~~ wyodrębnienie które uchwaliły Komisje Koła Polskiego, a ale
dotyczyło stosunku do państwa, nie byłoby ~~było~~ przyjętem ani przez
Koronę ani przez rząd. We wewnętrznym ustroju Galicji ~~wprowadza~~
wprowadzało szkodliwe nawet niebezpieczne, polityczno-społeczne urządzenia;
W ustępstwach Rusinom, dla zapewnienia demokratycznych
nabytków, szło bardzo daleko bezużytecznie, bo
nie zadawalniały one wcale Rusinów, nie ~~zamykały~~ nasycały,
nie zamykały ich nieubłaganej walki z Polakami o nierównie dalej idące
zdobycze.— ~~Nie nasycały~~
Wyodrębnienie uchwalone przez Komisje Koła Polskiego. ~~nie~~ jest ustępstwem jego z demo-
-kratyzowania i przymuszenia do niego socjalistów. Gwoli ~~zadawalniało~~ skrajnych ~~...~~ związków ~~...~~ ~~ale~~ ale
nie ~~odpowiadało~~ potrzebom kraju i jego narodowego bytu

~~241~~ ~~22/1~~2 430 Czerwiec

Dowiedziałem się, że minister spraw zagranicznych hr. ~~[illegible]~~ sprzeciwił się załatwieniu ~~po~~ cesarskiemi patentami spraw wojnych, jak to było zamierzone i już przygotowane. ~~Hr. [illegible]~~ uzasadnił swój opór tem, że oktrojowanie byłoby, wobec obecnego zewnętrznego położenia, szkodliwem i nie odpowiedniem. Zgadzam to jest z owną wzmianką w poprzedniej otrzymanych komunikacie i potwierdza zdanie że rosyjska rewolucja mogła wpłynąć na tutejsze ~~po~~ ostatnie postanowienia. —

Mniemam jednak że ~~były~~ są tu wgórze częstsze wpływy, albowiem Czesi, Rusini, ~~[illegible]~~ Słowianie przeciwni byli rozporządzeniom Kołowe z ich szkodą, o nich bez nich, rozstrzygać mających; także wyodrębnieniu Galicji; ~~[illegible]~~ co pociąga za sobą ustąpienie dzisiejszego Koła Polskiego z Rady Państwa i pozostawienie innych Słowian sam na sam z Niemcami a w mniejszości, w sprawach najważniejszych ~~które~~ dla nich. ~~Także liczono~~ Liczono się także że związkami Koła ~~[illegible]~~ zasadniczo przeciwne być muszą wszelkiemu oktrojowaniu

~~2412~~ ~~2243~~ 431

Cesarz na pertraktacjach przedstawicieli Niemców, w Laxenburgu i zapewnił, że nie spuści z oczu zamierzonych przekształceń i wytrwale będzie je teraz przygotowywał, po wojnie przeprowadzać. Alboż te przekształcenia, które da się przewidywać, nigdy parlamentarnie usankcjonowane nie będą. — Także wyodrębnienie Galicji — niedotykalne się ~~[illegible]~~ Ugoda z Kołem — Ostrożniej było wszelkich tych ~~nad~~ drażliwych zadań ~~[illegible]~~ ~~poruszać~~, wystarczyło, na razie — niech Galicja, zasadniczo już przyrzeczone, dotrwać do pokoju; ~~i obejść się~~, ~~Ale~~

~~pozostawić je jako hasło~~ i jak ~~dotąd, bez parlamentu, ale do zakończenia wojny.~~

~~Do tego potrzeba było mądrego a silnego rządu.~~

pozostawić je jako hasło i obejść się, jak dotąd, bez parlamentu, do zakończenia wojny. —

Do tego potrzeba było mądrego i silnego rządu.

Im bardziej ustalać się ~~a~~ będzie w Rosji demokratyczna rzeczpospolita, tem więcej będzie się ~~Rząd~~ ~~[illegible]~~ demokratycznych i tem tu obawiać ~~się~~ ~~to~~ ~~liczyć się~~ ~~że~~ ~~że~~ z większą siłą przyciągającą socjalistycznych, słowiańskich żywiołów w ~~monarchii~~ liczyć się z tem niebezpieczeństwem —

~~2411~~3 ~~2244~~ 432

Mówiłem z p. Bobrzyńskim. – Nie tylko i nie tyle przyczyną jego podania się do dymisji jest zaniechanie patentu o uwodnieniu Galicji, ~~jak to mi p. Bobrzyński~~ jak to, co mi powiedział. Otóż uwodnienie uchwalone przez Komisję Koła Polskiego, p. Bobrzyński, zmienił, i poprawił i przedłożył rządowi, po czem miał zdać sprawę Kołu Polskiemu. Rząd projektu p. Bobrzyńskiego, względnie Koła Polskiego nie przyjął i p. Bobrzyński osądził, że nie pozostaje mu nic innego jak dymisja. Z ostatnią odmową rządu, stanowiskiem w gabinecie pozostać nie chciał. – Przewidując, że dalsze zachowanie się Koła Polskiego nie pozwoliłoby mu przedstawiać takowego w gabinecie a nawet brać za nie odpowiedzialność. – Podanie się jego do dymisji ~~spraw~~ wywołało niepokój gabinetu i usiłowania aby ją cofnął. – Mógłby to uczynić, wtedy tylko, gdyby rząd uznał jego projekt

~~2414~~ ~~2249~~ 433

wyodrębnienia za swój postanowił wnieść go do Izby i bronić —

Wątpliwem jest, aby ~~się~~ przeszedł przez Izbę, już dlatego że Rusini wszelkich użyliby środków aż do najostrzejszej obstrukcji aby temu przeszkodzić i znaleźliby poparcie Czechów i Włochów a także niemieckich Austryjaków dawnego ~~autoramentu~~ kroju — Ale uchwycenie się przez p. Bobrzyńskiego byłoby uzasadnionem i na politycznej podstawie opartem —

~~Prawie wyodrębnienia [illegible] opór, nie zgadzają się z tem w obozie [illegible] społeczeń[illegible], takie [illegible] polityk jest [illegible] b. minister Witek [illegible] nie jest [illegible]. Wątpliwe jedynie minister [illegible] zaś centralistyczne zachcianki — [illegible] za wyodrębnieniem, który przygotował był razem z hr. Stürgkhiem [illegible] wewnętrznych; sprawa wewnętrznych [illegible] obstaje [illegible] postąpił [illegible] P. Bobrzyński [illegible] politycznie [illegible] ale ratować trzeba że [illegible] polskiej sprawy [illegible] Ustąpienie jego byłoby [illegible] wyodrębnienie do polityki Można było [illegible]~~

434

~~2445~~ ~~2246~~

Wzmiksza się tu opór przeciw wyodrębnieniu; nie zgadzają się na niego w obozie chrześcijańsko-społecznym. Taki wytrawny polityk jak były minister Witek stanowczo mu jest przeciwnym. Stronnictwo środka izby panów w piśmie do ministra prezydenta wystąpiło przeciw niemu niemal bezwzględnie. — Odżyły centralistyczne zachcianki. — W gabinecie jedynie minister spraw wewnętrznych Handel obstaje za wyodrębnieniem, które przygotował był wraz z hr. Stürgkiem. — W danych warunkach p. Bobrzyński musiał zażądać dymisji i postąpił zacnie i politycznie. Żałować trzeba iż nie potrafił przeszkodzić ich wytworzeniu się. — Dziś jego ustąpienie będzie szkodą dla polskiej sprawy. Można było jej uniknąć odkładając wyodrębnienie do pokoju. —

Jest ono potęgowane z ostatecznem zaniechaniem polskiego żądania, a to jeszcze
nie ~~jest~~ ~~dokonane~~ dokonane ~~ostatecznie~~ i wyodrębnienie ~~przez~~ spełniłoby swoje, na razie powstanie
jako hasło, Veto, które ~~zabezpieczało~~ zażegnywałoby tarcia i konflikty Polaków
z ~~au~~ Austrią, względnie ~~z~~ austryackim rządem.— Praktycznie nie mogło być
wprowadzone w życie przed końcem wojny a teoretycznie zapewnionem
było oświadczeniami dwóch monarchów i gabinetu hr. Clama.—
Obecnie rzecz ~~wzięł~~ bierze niepożądany obrót i staje się zawiłą.—
Wyodrębnienie — jak je rozumiało Koło Polskie a nawet p. Dobrzyński —
parlamentarnie zdaje się nigdy przeprowadzonem być nie może, ~~patentem~~
a patentem zostało wykluczonem.— Przecież zasadnicze zobowiązania dwóch monarchów i przyjęcie
gabinetu hr. Clama nie mogą stracić swej wartości i przyjdzie
przynajmniej je zużytkować w kierunku reformy administracyjnej w Galicyi
wedle wniosku Dunajewskiego.— Cała sprawa odłożona,
prawdopodobnie do pokoju i zależna od losu Polski ~~w~~
w ogóle.— Na razie położenie ~~dla~~ Polaków ~~krytyczne~~ a we
Wiedniu krytyczne, w Vetoem potrzebną by była wielka rozwaga.— Konflikt

~~2417~~ ~~2218~~ 436

nawet opozycja polska w Austryi byłaby z ogólnych polskich względów w obecnym okresie nie polityczną i porzątkowania godną. Zwróciłaby się w Austryi na korzyść Rusinów w Królestwie Polskiem Niemców

Mnie się zdaje że jeśli Austryja spoźniała się znaczny, to tym razem, Polacy stąd się pospieszyli i że lepiej było porzucić Koronę i zadać określenie wyodrębnienia Galicyi i na tem tle prowadzić układy, jak występować z własnemi wnioskami. ~~Których nie miał~~ bez rękojmi że odrzuceni nie będą.

~~Odrzuceni nie będą~~ ~~Wogóle [illegible] przedwczesnego działania i [illegible] galicyjskich Polaków i [illegible] w obecnych wypadkach; [illegible] Koła Polskiego [illegible] potrzeba [illegible] Polski [illegible] dobre Koronie [illegible] Konstytucyi [illegible] Wyodrębnienie Galicyi [illegible] dla Galicyi ani dla [illegible] Nie można [illegible] Konstytucyi [illegible] w żadnym wypadku~~

~~2418~~ ~~2119~~ ~~2249~~ 437

Polscy politycy w Galicji, zwłaszcza krakowscy, okazali w obecnych wypadkach chorobliwą ~~chęć~~ potrzebę działania bądź co bądź, przedwczesnego występowania i odzywania się, wtedy, kiedy lepszem byłoby milczenie. Kiedy zaś nastała w Królestwie Polskiem chwila czynu, zwłaszcza utworzenia polskiej armii, nie dojrzało ono. — Wyodrębnienie Galicji, jakiego życzyły sobie koterie Koła Polskiego, nie było ani dla niej ani dla monarchii korzystnem. Nie można żałować jego upadku, ubolewać ~~przyjdzie~~ by przyszło nad sposobem upadku. —

Podczas posłuchania krakowskiego Delegata Adama Fedorowicza, gdy nadmienił, iż pragnieniem Polski jest dostać się pod berło cesarza Karola, Ten odrzekł: "Byłoby to bardzo pięknie"

21a kwietnia

FEINST GELBLICH

VELINPOST

CXXX

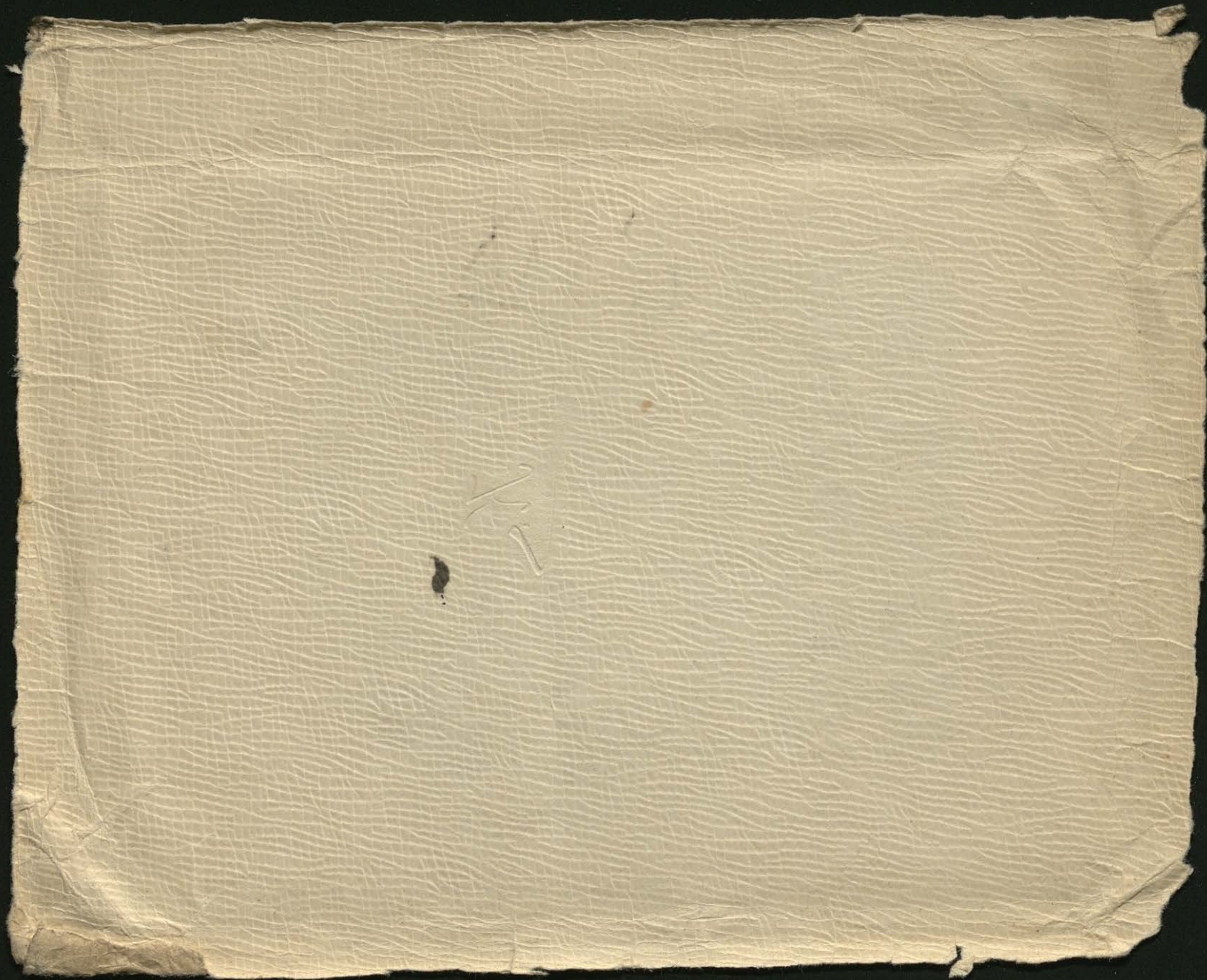
2320

438

K.

28 Kwietnia 1917 r.

2449 - 2451

CXXX

Dalszy przebieg bitwy pod Arras oraz nad Aisną i w Szampanii. – Walka Bułgarów z Anglikami w Macedonii. Zaś Anglicy zbliżają się do Palestyny. Zajście Salmara w Meszopotamii. Niemiecka flotylla ostrzeliwała Dower i Calais. – Minister wojny Stein o wojnie podwodnej. – Jenerał Szeptycki jenerał-gubernatorem w Lublinie. – Legiony i polska armia. Rada Stanu uchwaliła wydanie odezwy o ochotniczym werbunku. – Odpowiedź międzypartyjnego Koła na odezwę Tymczasowego Rządu rosyjskiego do Polaków. Piastowski król i rzeczpospolita. – Nienawiść Niemców. – List pasterski Arcybiskupa Kakowskiego. – Deputacja polskich organizacji w Rosji do obecnych rosyjskich władz. – Polacy

w Ameryce przeciw sprzymierzeńcom mocarstwom.
Uwagi. Rozbrojenie" w polskiej narodzie.
Przytość!— Oświadczenie wiedeńskiego
gabinetu we Fremdenblatt. Dawna polityka
hr. Tiszy.- Rozmowa ks. biskupa ~~Sapieżky~~
z cesarzem Karolem.- Związek kresów
wschodnich przeciw zmianie polskiej
polityki w Prusach.- Odezwa Rady
robotników i żołnierzy do Polaków.-
Ekstrawaganta wiedeńskiego Kota Polskiego
wobec rosyjskiej rewolucji.- Metropolita
Szeptycki uwolniony.- Wydział robotników
i żołnierzy oświadczył się przeciw osobnemu
pokojowi.- Brak wszelkiej odpowiedzi:-
Zachodni socjaliści w Petersburgu.- Wypiska ~~Zapowiedzenie co do żądań Anglii~~.-
Dalsza wojna.- ~~Zapowiedzenie~~
Bezrobocia w Niemczech i wyżywienie.-
Bohaterowie pracy" cesarza Karola.-
Zachodnie nadzwyczajne poselstwa we
Waszyngtonie. Siedem
4

440

miliardów dolarów na cele wojenne –
Nota do Niemiec i nowy gabinet Dato
w Hiszpanii –
Przebieg przesilenia we Wiedniu. –
Niemcy Zakończenie niemieckiego. Odroczenie
polskiego. – Pismo cesarza do hr. Clama –
Cesarz nie przyjął dymisji p.p. Urbana i
Wiesnerzithera oraz p. Bobrzyńskiego. Pierwsi
pozostają w gabinecie, także na razie p. Bob=
=rzyński, do ostatecznej uchwały Koła Polskiego
w pierwszej połowie maja. Patent zwołujący
Radę Państwa na 30 maja –

28 kwietnia

~~475.~~

1110a

Tu zaszła pomyłka
w numeracji
Zamiast 2319 winno
być 2419 i dalej—

280 × 2'5

1400
560

7000

2'5 × 272'5

125
50
125
570

68125

~~241G~~ ~~2?~~ XXX XXII. 441

Niemieckie urzędowe sprawozdanie z 22go Kwietnia w następujący sposób przedstawiło przebieg czterodniowej bitwy:

" Na całym froncie bojowym długości 60cio klm nad Aisne i w Szampanii walczono także w czwartym dniu bitwy zawzięcie. Wszystkie rozpaczliwe wysiłki Francuzów celem uzyskania odcinka frontu Braye–Cerny–Craonne były daremnemi. Wszystkie ich fale szturmowe załamały się wszędzie wśród najcięższych strat. Z taką samą gwałtownością walczono nad kanałem Aisne-Marne. Pięć uderzeń liczebnie ogromnych spełzło na niczem, wśród ciężkich krwawych francuskich strat. Także w Szampanii rozbiły się krwawo francuskie uderzenia, podczas gdy my w przeciwuderzeniach zajęliśmy teren i ważne stanowiska na górach. Ponieważ nie spełniła się nadzieja Francuzów przełamania niemieckiego frontu, w pierwszych dniach bitwa weszła w okres nie dający Francuzom widoku ~~powodzenia~~ powodzenia"

~~21~~ 22 ~~10420~~ 442

Tutejsze wojskowe koła są także zdania, że ofensywa która przez cztery dni nie ~~dokonała~~ przełamała frontu zamierzonego celu nie ~~d~~ może ~~zapewne~~ dopiąć ~~[illegible]~~ na razie. Byłby to skutek poprzedniej zmiany frontu, zarządzonej przez Hindenburga, jednak przy odstąpieniu nieprzyjacielowi części poprzednio zdobytej okolicy.—

Cesarz Wilhelm wystosował do następcy tronu telegram, w którym zaznacza, że wojska stojące pod jego dowództwem zniweczyły wielkie, francuskie przełamanie nad Aisne i w Szampanii; dowódcom i wojskom cesarz przesyła swoje i ojczyzny dzięki i dodaje „Bitwa nad Aisne i w Szampanii jeszcze nie zakończona"

Jakoż sprawozdanie niemieckiego głównego sztabu z 23. kwietnia zapisawszy, że Anglicy między Loos i [illegible] [illegible] wkroczyli w przednie rowy niemieckie lecz kontruderzeniem wyparci z nich zostali, mimo to o walkach dalszych nad Aisne i w Szampanii „Wieczorne zaś sprawozdanie było następującej treści: „Na placu boju

Zaczniemy 22 września [illegible] 21 i dalej

~~2322~~ 2322 ~~2421~~ 449

pod Arras nowe dziś uderzenie angielskie rozbiło się bezskutecznie
z ciężkiemi nieprzyjaciela stratami. „Nad Aisną i w Szampanii
chwilowo silna artylerii walka."
Podczas gdy cesarz Wilhelm dziękował synowi za odparcie Francuzów,
Król Jerzy angielski i Prezydent Poincaré zamienili telegraficzne
powinszowania z powodu zwycięstwa na zachodnim froncie.—
Znawcy wojennych spraw wyrażają się o ogólnem położeniu,
iż znamiennem jest, że obecnie niemal tylko na zachodzie toczą się
walki. W Rosji żołnierze czem innem jak walką zatrudnieni
zużytkowują czas na politykowaniu i pochodach przed
Tymczasowym Rządem. — Nie można tam liczyć zgoła na wielką
ofensywę. Ale także we Włoszech i Bałkanach nic nie zachodzi
znaczącego. Na zachodnim froncie Anglicy i milionowe armie
prowadzą jeszcze walkę. Całość wojennych działań

~~22/23~~ ~~2422~~ 445

sprawia wrażenie ostatniego aktu ~~to~~ dramatu, który nagle i ~~n~~ niespodziewanie może się zakończyć. —

Sprawozdanie austryjacko-węgierskiego głównego sztabu z 23° kwietnia podpisane jak zwykle „Höfer" było zwięzłe „Na wszystkich trzech polach walki nic ważnego!" —

Bitwa pod Arras odnowiła się 22 i 23 kwietnia. — Niemieckie sprawozdanie z 24.go opiewało „Na polu walki pod Arras angielskie siły przedsięwzięły drugie ~~wie~~ wielkie uderzenie. Dla przełamania niemieckich linii" Opisuje zawzięte. Krwawe walki; dwukrotne przypuszczenie szturmu przez Anglików, drugie po niektórych ostatnich [?] trapach brygada [?] pod niemiecką linią. Zaznacza wielkie straty nieprzyjaciela na drodze i spełznięcie przełamania frontu, jednak zapisuje że „tylko kilkaset metrów Arras-Cambrai nieprzyjaciel zyskał"

~~2384~~ 2423 446

terenu. ~~wojny~~ Wojny Guemappe pozostały w jego ~~rę~~ rękach

Wieczorne Komunikaty „Jak nad Aisną i w Szampanii ~~tak~~

samo też pod Arras nie powiodł się, przy niesłychanych stratach

~~ze~~ nieprzyjaciela zamiar przełamania. ~~Anglia poniosła~~

Potęga Anglii poniosła ciężką krwawą klęskę"

Cesarz Wilhelm ~~przesłał~~ wystosował do ks. Ruprechta bawarskiego

Następujący telegram: „Nowy angielski szturm na pole bitwy pod Arras

~~przez~~ złamanym został przez twoje wojska. Bohaterom ~~zwycięzcom~~

z pod Arras i ich znakomitym dowódcom, którzy ~~zwycięsko~~ zwycięzcy

wodzom tym z nad Aisny i w Szampanii mojej ~~nie~~ zawdzięczam

dzięki"

Wieczorny ~~biuletyn~~ biuletyn niemiecki z 24. „Na północ Arras ~~całe~~ dzisiaj

~~Potężne walki~~ "

~~22[illegible]~~

~~Zabrać [illegible] Kwatkowskiego Delegata Adama Fedorowicza~~
~~gdy ten nadużywał i [illegible] Sołtki jest [illegible]~~
~~jed [illegible] Karola, ten [illegible] u Wg[illegible] to [illegible]~~
~~[illegible]!~~

~~21° Kwietnia~~

2325 2424 447

walka o Gavrelle. Wzdłuż drogi Arras–Cambrai, ustały angielskie uderzenia. Nad Aisną i w Szampanii ~~silne~~ zamiera silnego ognia!" –

Minister wojny Stein rzekł, w głównym Wydziale parlamentu "Ofensywa połączonych nieprzyjaciół nie dopięła celu, podczas gdy niemiecka sprawa dobrze stoi"

Niemiecki biuletyn z 25 mówi o walkach pod Arras, nad Aisną i w Szampanii, w których Anglicy względnie Francuzi odparteni zostali ze stratami. Wieczorny brzmiał: "Pod Arras Anglicy uderzyli trzykrotnie tylko na południowym brzegu Scarpe, na północ Monchy. Trzechkrotnie zostali tam ze stratami odparci. Nad Aisną i co Szampanii położenie nie zmienione"

Ten przebieg bitwy nie przeszkodził święcić go jako zwycięstwo w obozie mocarstw porozumienia. Naczelny wódz rosyjski Alexejew przesłał do naczelnego dowódcy francuskiego Nivelle, telegram z wyrazem własnej

~~2226~~ 2725 448

owacją wszystkiej armii radości, z powodu zwycięstwa francuskich wojsk i oświadczył, że wszystka armia postanowiła wziąć udział w usiłowaniach Francji, aby sprawie sprzymierzeńców ~~doprowadzić~~ zapewnić do ostatecznego triumfu. Jenerał Nivelle odpowiedział, ~~[illegible]~~ poruszonym z powodu powołania Alexejewa na naczelne dowództwo i zapewnieniem że francuska ~~wojsk~~ armia żywo ~~[illegible]~~ odczuła życzenia wszystkiej " ~~[illegible]~~ z radością dowiadujemy się, że niebawem wszystka armia przyłączy się do działań, przeciw wspólnemu nieprzyjacielowi"

Widocznem było nawet z niemieckich sprawozdań że zacięta i krwawa bitwa wciąż zaznaczała się odnawiała. Walczono zacięcie o wieś Gavrelle. Wieczorny niemiecki [illegible] odpartem „Angielskie uderzenie z rana 24" na Beaucamp-Villers. zostało z ciężkiemi nieprzyjaciela stratami. Po odniesionem silnem ogniu artylerii, ~~oddaliśmy~~ pozostawiliśmy nieprzyjacielowi te miejscowości na przednich stanowiskach" Anglicy wciąż wprowadzali w bój ~~nowe~~ liczne oddziały.

2327 2425 449.

Powtarzają wciąż z niemieckiej strony, że zbytnio może
naciskiem „angielsko-francuskie" przestaniemy uderzenia
zupełnie spełzło na niczem. A jednak niemieckie
sprawozdanie z 26° mówi znowu o krwawych zaciętych,
licznych walkach a w dotyczących się około Gavrelle.
że ~~niemi~~ Niemcy stoją na wschodnim brzegu tej osi-
Wieczorny biuletyn opiewał „Nie ma ~~nic~~ znaczącego
do doniesienia z frontów walki"
Zachodnie zaś mocarstwa i dzienniki nie przestają mówić
i pisać o powodzeniu. — ~~Strzesz~~ wrócił streszcza
Niemieckie sprawozdanie z 27°: „Na froncie Arras trwa w niektórych
stan rzeczy w Stawach"
odcinkach silny ogień. ~~Odparowano~~, angielskie uderzenia

~~227~~ 22~~7~~68 ~~2227~~ 450

na froncie Arras-Cambrai spełzło stratnie na niczem. Wśród walki 11
Aisny i w Szampanii ~~sił~~ zamierana silnej walki artylerii ~~walki~~

£ ~~26~~ 27 kwietnia donosi

Sprawozdanie bułgarskiego głównego sztabu z 26 kwietnia donosi
~~o walce~~ z macedońskiego frontu o walce z Anglikami między
Vardar a jeziorem Doiran i przypisuje sobie zwycięstwo, krwawe
odparcie nieprzyjaciela i zapisuje jego straty także oblicza
na przeszło 3000 tysięcy poległych Anglików.—

~~2399~~ 2428 451

W przypuszczeniu że angielskie wojska, ~~z~~ w Kwocyi mogą do Palestyny poruszają

~~Wojska angielskie wylondowane w Palestynie, zbliżają się ku Murze~~

~~do Jerozolimy~~ i że w sumie dyplomatycznych ~~powaga~~ sprawy obrządku

Jerozolimy ~~Miejsc Świętych~~. Papież miał polecić wniosek aby powierzono

Belgii straż nad Miejscami Świętemi.

Angielskie wojska ~~w~~ w Mezopotamii zajęły po walce Samarę -

~~2230~~ ~~2429~~ 452

Lekkie siły morskie, niemieckie w nocy z 20 na 21-go kwietnia wykonały wycieczkę we wschodniej części Kanału i ujścia Tamizy. Ostrzeliwały z bliska twierdze Dover i Calais. Przy powrotnej wycieczce przyszło im stoczyć ostrą z bliska walkę z angielskiemi kontrtorpedowcami; jeden z nich zatopiły inne uszkodziły. Straciły dwie torpedowce także. — Ta działalność niemieckiej floty w angielskich wodach, przy bezczynności brytańskiej, nie ma oczywiście zbyt wielkiego znaczenia, ale drażni i gniewa Anglików, panów morza. —

W angielskich kołach marynarki przypuszczają, że Niemcy żywili zamiar dosięgnięcia okrętu na którym Lloyd George powracał do Anglii z narady w Sabaudii z francuskiemi i włoskiemi przedstawicielami ministrów. — Gdyby się był powiódł, środkowe mocarstwa pozbyłyby się najdomyślniejszego i najniebezpieczniejszego przeciwnika. —

Na posiedzeniu budżetowego wydziału niemieckiego parlamentu sekretarz stanu marynarki oświadczył, iż ~~dotąd~~ dotychczas wojna podwodnemi łodziami stoi pod znakiem wielkiego powodzenia a małych strat. Podał szczegóły i zakończył „Nie wątpimy w marynarce, iż w pewnym przeciągu czasu, Anglia, zmuszoną będzie wyciągnąć konieczne następstwa"

Niemiecki urząd marynarki zapisuje i ogłasza codziennie zatopione tony.-

2332 2381 459

Cesarz Karol mianował Komendanta Legionów pułkownika hr. Szeptyckiego jenerałem i jenerał-gubernatorem Lublina. Hr. Szeptycki nie przyjął poprzednio tego stanowiska ze względu na Legiony i utworzenie na ich podstawie polskiej armii. Albo więc teraz uważał je za zapewnione albo zwątpił o niem. O ile wiem zachodzi obawa aby Legiony nie stopniały i wcale nie posłużyły za kadry polskiej armii. Ale Austro-Węgry pozbyły się powojennego „Legionowego kłopotu.- Zdaje się że polskie intrygi spowodowały – ku zadowoleniu Niemców – ustąpienie hr. Szeptyckiego z dowództwa Legionów. Przewodzę on że niemieckie dowództwo polskiej armii wyłączy z niej austryjacko-węgierskich oficerów-

Piszą mi z Królestwa Polskiego „Pod wszelkiemi względami bardzo tu pstro, ale trudno aby było inaczej. Stosunki nader ciężkie. Jaśniejszym nieco prom= =ykiem że – jak twierdzą przybyli z Galicii duchowni – praca religijna wśród ludu wdzięczna a pole jej bardzo wielkie"

Tymczasem nadeszła wiadomość że Tymczasowa Rada-Stanu
nareszcie uchwaliła większością głosów na posiedzeniu 21 Kwietnia
wydać odezwę wzywającą do ochotniczego wstępowania do wojska
polskiego. Członkowie Rady Stanu Piłsudski i Ks. Radziwiłł
zgłosili ~~na~~ na tem posiedzeniu, chęć wstąpienia do wojska polskiego
i w następstwie wystąpili z niej Rady-Stanu
Jest to chwalebne postanowienie, nie zapewnia jednak stworzenia
armii polskiej, która w należytej liczbie i składzie powstać ~~tylko~~
może tylko ~~[illegible]~~ za pomocą rekrutacji.
Koło międzypartyjne które nie przyłączyło się do Rady-Stanu i stanęło
na ~~boku~~ uboczu wydało ~~a~~ odpowiedź na proklamacji do Polaków Tymczaso
= wego Rządu wszystkiego, ~~[illegible]~~ inną niż Rady-Stanu. Jego deklaracja
podkreśliwszy caveat, wita gorąco nowy porządek rzeczy w Rosji i przed
[illegible] zjednoczenia całej Polski w niepodległe państwo
polskie, i przy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] Komunatach,

2394   2433   456

pragnie jego stworzenia przez Rosji i z Rosją w przeciwstawieniu do ogłoszonego 5 listopada 1916 przez środkowe mocarstwa. Jest to manifest rusofilski i wyraz zaufania do Tymczasowego Rządu rosyjskiego. O polskiej armii nie ma wzmianki.– Dalsze dzieło demokracji narodowej, jej dawna dążność wzmocniona rewolucyjnym przewrotem w Rosji, w której bierze udział stronnictwo konserwatywne, tak nazwane realistów, albowiem przed kilku dniami zaprzeczyło wiadomości, iż wystąpiło z międzypartyjnego. Sprawdza się zatem przypuszczenie że zwrócą się Polacy którzy pójdą na lep rewolucji rosyjskiej i ta niedorzeczność ziściła się..– Niesłychanem i niepojętem jest iż dopuszczają się jej konserwatyści.– Dwa więc obozy. Nie dość na tem. Piłsudski dzielny żołnierz ale bałamutny

~~2285~~ 2243/4 457

zawsze polityk, związany spiskowemi zobowiązaniami na zamierzał utworzenie socjalistycznej rzeczypospolitej. ~~Grono~~ Inne znów grono wynieść chce na tron ks. Zdzisława Lubomirskiego, podobno ogłosiło go już królem a żąda aby, na razie został ~~regentem~~ regentem –

W razie wstąpienia na tron członka panujących domów, dwa gotowe ogniska warcholstwa i rozstroju. –

Cały ten zamęt potęgowany jest, z nienawiścią do Niemców, którzy oswobodzili Królestwo Polskie z wszystkiego jarzma, pierwsi ogłosili niepodległe, polskie państwo, dali możność utworzenia polskiej armii ~~podczas~~ podczas gdy inni ~~to~~ z nimi wystąpili obietnicami,

i to wtedy kiedy pruski rząd wbrew hakatystom ~~i to~~ ~~podczas~~ ~~gdy~~ ~~Prusy~~ ~~zmienił~~ ~~tegoż~~ swoją antypolską wewnętrzną polityki. Jenerał Beseler utworzył, wojskowe wydziały z niemieckich oficerów ~~[illegible]~~ in= ~~struktorów~~ dla polskiej armii, złożone z niemieckich oficerów ~~[illegible]~~ za to =instruktorów. Do każdego przyłączył Polaka, dla nauki. Poczytano ~~[illegible]~~ za to koniecznością za swoją obrazę, ~~[illegible]~~ co jest techniczną koniecznością skoro nie było wojska polskiego zatem obcemu [illegible]

~~2236~~ 2376 ~~2435~~ 458

należące i wojskowości ludzi.-

Niewiele zmieniło się w ~~gło~~ polskich głowach i sumieniach od rozbiorów. Te same nawyki, to samo warcholstwo, ta sama anarchia pojęć bez rządów, ~~i~~ ukryta ~~przyjęta~~ ~~nawet te same twarze~~ te same typy i nawet te same nazwiska.-

Dopiero ~~do~~ po abdykacji cesarza Mikołaja i upadku caratu. Arcybiskup warszawski Kakowski wydał ~~zaraz~~ pasterski list, patryjotyczny, w którym sięga mitów ojczyzny i zachęca do budowy niepodległego, polskiego państwa - dziękował się ~~dopiero~~ do proklamacji Tymczasowego Rządu wojskowego do prawdziwych ~~Polaków~~ Polaków.- Polscy posłowie do wojskowych ciał prawodawczych złożyli mandaty.- W takich dniach wojny i rewolucji zamieszanie i chaos w sprawie polskiej ~~ciągle~~ rośnie z dniem wypadków.- Deputacja wszelkich polskich organizacji w Rosji na czele której stanęli demokrata Lednicki, konserwatysta hr. Wielopolski, biskup Cieplak

~~2~~3 ~~36~~7 ~~2436~~ 459

wała się do Tymczasowego Rządu, do Dumy, do Wydziału robotników i żołnierzy i w odpowiedzi na proklamacji do Polaków, wyraziła wszędzie radość z przewrotu dokonanego w Rosji, i zjednane dla jego przyjaźni i życzenia na tle zapowiedzianej niepodległości Polski, tworzącej z wolną Rosją w słowiańskim świecie. Wszędzie otrzymała odpowiedzi ciche, politycznie ogólnikowe i mętne. Polacy w Ameryce gotują się do utworzenia ochotniczej armii dla walki z Niemcami. Rozbieżność i różnice kierunków w polskim narodzie, są one następstwem warunków w jakich się znajduje ale takie braku zmysłu. Są dwa główne, jeden ~~os~~ rosyjsko-, wschodni, drugi centralno-zachodni. Przy czem pierwszy chce przedstawiać nie dokonane i niewykonalne zjednoczenie, drugi opiera się na danej i możliwej państwowej niepodległości części. Co stąd i z wypadków wyniknie ostatecznie, niepodobna dziś przewidzieć. Żywić jednak możemy nadzieję, że byt narodu polskiego znajdzie się w lepszych warunkach niż przed tem. Ale dualizm dążności daje złudzenie zabezpieczenia na ~~wszelki~~ każdy wypadek, podczas gdy jednolitość byłaby istotną siłą z której korzystać na każdy wypadek. Wybór między dwoma kierunkami

~~2238~~ 2437 460

W potwierdzonym artykule Fremdenblattu: ~~Odpowiedź~~ [illegible] na zapytanie
Odpowiedź socjalnej demokracji wiedeński gabinet na zapytanie
niemieckiej i austryjacko-węgierskiej zebranych w Berlinie ~~[illegible]~~ czy się
zrzeka wszelkiej zdobywczej ~~[illegible]~~ polityki, odpowiada „Jeżeli chce się
usłyszeć jeszcze nowe oświadczenie, to austryjacko-węgierski
rząd powiedzieć może, że monarchia nasza zgoła nie
żywi żadnych agresywnych planów przeciw Rosji i ~~nie~~
także nie zamierza powiększyć ~~się~~ jej kosztem swych
posiadłości." Jest to dawny program hr. Tiszy: ~~[illegible]~~ ~~program hr. Tiszy~~ ~~[illegible]~~
pożałowania godna, smutna polityka która ~~[illegible]~~ z większej
wojny żadnych nie ma odnieść korzyści, podczas gdy
ponieść może straty. – Komentarz Pester Lloyd „Nie
Do słów Fremdenblattu dodaje
żywiemy ~~ża~~ zgoła żadnej co do rosyjskiej własności. Rozwiązanie
sprawy polskiej, 5 listopada 1916 jest najlepszym dowodem
że zawrzeć chcemy bezsamolubny z ~~Rosją pokój~~ ~~[illegible]~~ rosyjskim
narodem pokój, oraz trwałe z nim porozumienie"

~~2291~~ ~~2339~~ ~~2438~~ 461

Xiążę biskup krakowski Sapieha ~~po~~ podczas posłuchania u cesarza Karola wspomniał o powrócie pod jego panowanie Królestwa Polskiego Cesarz odrzekł że byłoby to pożądanem i możliwem „gdyby od niego tylko zależało, ale jest drugi od którego to zawisło" i wtedy już ~~gorzej~~

~~począł mówić o sprzymierzeńcu – rozwodzić~~

począł rozwodzić się o sprzymierzeńcu.–

~~2276~~ ~~2340~~ ~~2339~~ ~~2340~~ 2439 462

Ostmarkverein (Związek Kresów Wschodnich) powziął na zebraniu głównego zarządu w Berlinie uchwałę przeciw wszelkiej zmianie w Prusach polskiej polityki i zniesieniu antypolskich ustaw. Uzasadnił ją między innemi tem, że oswobodzenie Królestwa Polskiego z pod rosyjskiego panowania przez niemieckie wojska i zapowiedź polskiego państwa w niczem nie zmieniły nieprzyjaźni Polaków do Niemiec i Niemców. Powołał się na fakta.—

~~2341~~ ~~2271~~ ~~2470~~ 463

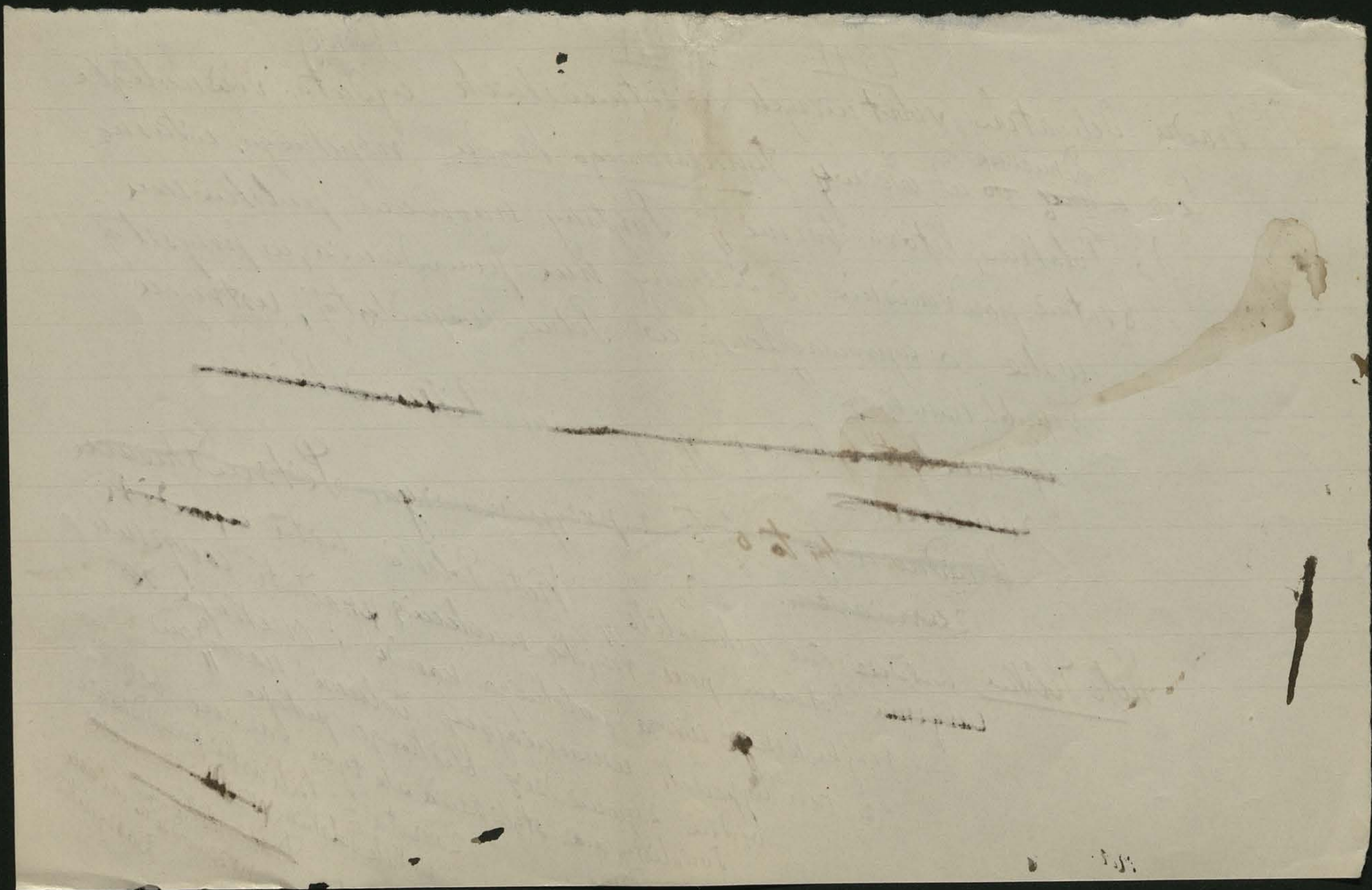
Rada delegatów robotniczych i żołnierskich wydała równolegle tez ~~odmię~~ odmienną ~~do~~ od odezwy Tymczasowego Rządu rosyjskiego, właśnie do Polaków, która brzmi „Posyłamy narodowi polskiemu bratnie pozdrowienie i życzymy mu powodzenia, w przyszłej walce o wprowadzenie w Polsce niepodległej, ustroju republikańskiego”

~~Zgodnem było by to z przyjmowaniem~~ ~~Piłsudskiego zamiarem.~~

~~Zgodnem by to było z przyjmowaniem Piłsudskiego zamiarem.~~

Koło Polskie wiedeńskie uchwaliło „Koło Polskie wita ~~upadek~~ upadek caryzmu ~~caryzmu~~ dokonany przez wojska rewolucji ~~upadek~~ caryzmu największego wroga polskiego narodu i oczekuje że ten wypadek umacniający wolność narodów będzie zapowiedzią bliskiego pokoju”

Socjalistyczna stylizacja ale tym razem bez zarzutu: Biliński przewodniczy ~~przewodził w niem~~ w Kole Polskim ~~Daszyński~~ przewodził w niem Daszyński

~~2272~~ ~~2742~~ ~~2171~~ 464

Tymczasowy Rząd rosyjski zwrócił bezwarunkową wolność Metropolicie Szeptyckiemu który powróci do Lwowa — Obecnie przebywa w Petersburgu

Wydział robotników i żołnierzy oświadczył się przeciw odosobnionemu pokojowi. Nie życzy sobie żadnego osobnego pokoju lecz międzynarodowego bez aneksji i wszelkiego odszkodowania wojennego na podstawie wolnego rozwoju narodów i to o ile możliwe najśpieszniej —

Znamiennem jest że z rosyjskiej strony nikt nie odpowiedział ani uwzględnił z naciskiem dostatecznie ~~w~~ przez środkowe mocarstwa wyrażone życzenia pokoju — ~~[illegible]~~

Socjaliści ~~[illegible]~~ angielscy i francuscy przybyli do Petersburga oświadczyli, iż Związek z demokratyczną Rosją wzmocniony i ustalony został upadkiem caratu, wolnością i demokratyzowaniem wszystkiego narodu „Wolna zachodnia demokracja połączona z wolną demokratyczną Rosją walczyć będzie aż do zwycięstwa nad militaryzmem za wolność wszystkich ludów, za usunięciem wszelkiej wojny na ziemi" Miljukow odpowiedział w imieniu Tymczasowego Rządu „Możemy oświadczyć że użyjemy wszelkich sił do zniszczenia niemieckiego militaryzmu, by co przyczyni wykluczy wszelką możliwość wojny. Wystąpiemy z podwójną siłą wobec nieprzyjaciół w przekonaniu że niebawem odniesiemy zwycięstwo"

~~2742~~ ~~2743~~ ~~2774~~ 465

Kanclerz Bethmann wystosował do ówczesnych rządów pismo, w którem przestrzega przed bezrobociem we fabrykach broni i amunicji, piętnuje je jako w obecnych warunkach zdradę stanu i grozi odpowiedniemi karami, acz kolwiek ufa w patryjotyzm robotników i poczucie obowiązku. Pokazuje się jednak że mogłoby powstać niebezpieczeństwo a w Berlinie trwało ono już parę dni, zażegnane w końcu.

~~W miejsce zmarłego jenerał-gubernatora Warszawy~~ ~~cesarz mianował jego następcą jenerała barona Falkenhausena,~~ ~~który teraz 75 lat liczy.~~

Krok zdaje się poważny. Naczelnik urzędu wojennego Groener ze swej strony wydał odezwę do robotników uzbrojeń w Berlinie, ~~[illegible]~~, nader uroczystą, grzmiącą, w której na wszystko i na Hindenburga zaklina, aby nawet na dzień jeden nie przerywali pracy, od której zależy zbawienie ojczyzny i w końcu grozi karami. Stwierdza bowiem i dowodzi = nej agitacji pomiędzy robotnikami, której nie obcemu ta wpływy i cywilki nieprzyjacielskie.

Powtórzył to samo w budżetowym

24X3 ~~2344~~ ~~2275~~ 466

wydziale ~~parlamentu~~ lecz dbał, że należy też dać robotnikom możność
przedstawienia swoich potrzeb, zatem ~~prz~~ należy powołać ich
przedstawicieli do organizacyi środków wyżywienia. Drugim środkiem
jest ustawa o pomocy skarbowej i po raz ostatni wzywam pracodawców
aby spełnili to co słusznie należy się robotnikom. —
Bezrobocie w Berlinie spowodowanem zostało brakami w środkach
wyżywienia i jen. Groener przyznał otwarcie, że zmniejszenie
porcyi chleba mogło wywołać ~~w~~ robotników osłabienie sił fizycznych

Robotnicza sprawa poruszana z coraz większemi trudnościami
wyżywienia, poczyna być drażliwą i rządy z pewną troską liczą się
z nią. Cesarz Karol, przy danej sposobności, nader serdecznie
wyraził się o robotnikach i nazwał ich „Bohaterami pracy", były też pochlebstwami,
co z powodu tegoto okoliczności przesady
albowiem robotnicy we fabrykach uważają sobie, że w nich
dobrze płatni, pozostają a nie znajdują się w strzeleckich rowach i wcale
nie tęsknią za bohaterstwami, nie brak im odwagi, ale ~~nie~~ że ustrzegą do niesłychanych uciążliwości tej
potwornej wojny. —

~~2741~~ ~~2270~~ ~~2345~~ 467

Angielski minister spraw zagranicznych Balfour udał się do Ameryki na czele nadzwyczajnego poselstwa.- Przyjęty tam został z wielkiem ~~od~~ odznaczeniem- ~~[illegible]~~ i zapałem.- Przybyło tam także nadzwyczajne francuskie poselstwo z jenerałem Joffre i Vivianim na czele.-

Waszingtoński parlament uchwalił a prezydent podpisał siedem miliardów dolarów na cele wojenne.-

~~2277~~ 2 ~~2346~~ 468

Romanenos którego musiał ustąpić sprzyjał był widocznie mocarstwom porozumienia.

Teraz Biuro Wolffa ogłosiło hiszpańską notę do niemieckiego rządu ~~[illegible]~~ wystosowaną jeszcze przez poprzedni gabinet Romanenosa, ~~która~~ w której ~~[illegible]~~ i że ona o ~~mocarstwom po~~ bezwzględnej wojnie podwodnemi łodziami. z powodu szkód jakie ~~ze~~ z niej ponosi Hiszpania i wyraża nadzieję że pomimo poprzedniej odmowy niemiecki rząd uwzględni życie hiszpańskich marynarzy i bezpieczeństwo hiszpańskich statków i zapraszą go do rozmowy nad środkami złagodzenia trudności które dla Hiszpanii powstały. — Nota ale umiarkowana nie wyklucza zawikłań.

2445

Nowy zaś prezydent gabinetu Prieto miał wyrazić że jest tym samym jakim był zawsze kiedy zapoczątkował ~~[illegible]~~ zbliżenie się Hiszpanii do Francji. Jego gabinet ogłosił ścisłą neutralność, zarazem ustalił wierne dotrzymanie zawartych traktatów i zapewnił, że bronić będzie godności, honoru i żywotne interesy Hiszpanii. — Urzędowy komunikat potwierdził ten program. ~~Nie można~~ Hiszpania znaleźć się może przed naciskiem sąsiadującej Francji i w danym razie ulec z nim, ~~aczkolwiek~~ z powodu Gibraltaru nie sprzyja koalicja której duszą jest Anglia —

2846 ~~2278~~ ~~2347~~ 2 469

W rozmowie z Ks. Tasilo Festeticsem cesarz Karol rzekł, iż spodziewa się że przesilenie z powodu dymisji p. Bobrzyńskiego da się załagodzić i uniknąć. —

Gabinet hr. Clama wydał kommunikat w którym zapowiada zwołanie Rady Państwa na 30 Maja. — Zatrudnić zamierza się przedewszystkiem wyżywieniem oraz gospodarczemi sprawami, związanemi z wojną ~~także~~ socjalnemi i państwowo-finansowemi zadaniami teraźniejszości i przyszłości przy czem ~~z~~ rozpocznie ~~posiedzenia~~ usunąć politykę cesarza. —

~~Gabinet~~ Rząd obstaje nie zmiennie i silnie przy ustanowieniu posiadającego języka oraz zaprowadzenia odpowiednich administracyjnych urządzeń w prowincjach, przy uporządkowaniu sprawy posługiwania się ~~i posługiwania się językami~~ językami i załatwieniu porządku rzeczy w Czechach. na podstawie najwyższego po ~~przy~~ zaciągnięcia rady i odręcznego pisma z 26 Lipca 1913 r. — Ta owe Kommunikatu współudziałem niewadzających ludzi. — Ta owe Kommunikat załatwia niemieckie przesilenie i pp. Urban i Baernreither pozostają w gabinecie do czego upoważniły ich niemieckie stronnictwa. — Kommunikat w końcu oświadcza

~~2447~~ 2348 470

Rząd co się tyczy przeprowadzenia treści najwyższego odręcznego
pisma z 4 Listopada 1866r. dotyczącego Królestwa Galicji, ~~z cała~~
~~usilnością~~ odda się z całą usilnością i masie rozumieć,
dołoży przy tem starania dla (osiągnięcia) zbliżenia do siebie dwóch narodów
zamieszkujących Kraj !! ^ do pierwsza Koła Polskiego
W piśmie z 23go Kwietnia (Rząd powtarza ten końcowy ustęp
i oświadcza gotowość wejścia w porozumienie z Kołem Polskiem ~~[illegible]~~ uwzględnienia
niezwłocznie, oraz wzięcia na uwagę jego programu i gospodarczego
go możliwie. ~~uwzględnić~~. Usiłować będzie zapewnić Galicji warunki finansowych
rozwoju i uporządkowania budżetu, przy ustanowieniu periodycznych układów
stosunków do państwa, unikać chce ratunku zamierza ratunku wynagrodzenie
Dla wynagrodzenia wojennych strat natychmiastowe wynagrodzenie
ryczałtową sumą, ~~[illegible]~~ także zastąpić Kraj
za świadczenia wojenne przyspieszyć, oraz
przed niepotrzebną surowością, która mogłaby być
tłomaczoną jako nieufność lub zła wola.
Na podstawie tych oświadczeń rządu, Koło Polskie

~~2448~~ ~~2280~~ 2349 471

po mozolnych, niekończących się bałamutnych naradach i warcholstwach
licznych stronnictw, a ciężkiej pracy jego Komisji parlamentarnej
uchwaliło, wniesioną przez nią rezolucję: Koło Polskie oczekuje
wniosków rządu co do spraw poruszonych w jego piśmie z 23. t.m.
Poleca swojemu prezydium wziąć za podstawę układów z rządem
uchwały parlamentarnej Komisji i zastrzega sobie ostateczne
orzeczenie o tych układach. W tym celu ma być zwołanem
między 10 a 15 Maja
Prócz tego ma być zwołane pełne zgromadzenie
posłów do Rady Państwa i Sejmu dla omówienia
całości sprawy polskiej.–
Tym sposobem odroczonem zostało polskie przesilenie ~~i [illegible]~~
i zaklejonem ~~[illegible]~~ Na razie p. Bobrzyński pozostać może
w gabinecie i powinien pozostać.– Zażegnanem zostało
przynajmniej chwilowo niepolityczne i szkodliwe zerwanie
Polskiego Koła z rządem.–

~~2449~~ ~~2281~~ 2350 472

Ustępliwość wobec Koła spowodowała bezużyteczne i kłopotliwe
zwołanie Rady-Państwa, ~~który jałowi~~ którego już
zapowiedź już wywołała przesilenie. – Jej sesja pozostanie
jałową. Będzie to parlamentarna dekoracja. – Program
rządu którego ogłoszenie zażegnało na razie przesilenie,
nie będzie mógł być w Radzie-Państwa przeprowadzonym
a da powód do zaciętych walk. – Jaki zamierza
go rząd ~~dokonać~~ przeprowadzić wobec tego? ~~nie~~ Chyba pomimo zwołania
Rady-Państwa, po jej otworzeniu, rozporządzeniami. –
Inaczej przedewszystkiem ~~nie~~ wyodrębnienie Galicji
nie byłoby urzeczywistnionem. – Zamiar rządu, zbliżenia do siebie Polaków i Rusinów
jest marzeniem, w którego prowadzenie trudno aby ~~[illegible]~~
uwierzyć. Zbliżeniu bowiem stać będzie zawsze na
przeszkodzie żądanie Rusinów podziału kraju na które
Polacy zgodzić się nie mogą. Wyodrębnienie ~~[illegible]~~ to
to samobójstwo
~~zaś~~ miało by * ujawić ~~[illegible]~~ Rosji ~~[illegible]~~ –

gdyby zamknięto ~~2331~~ ~~2282~~

~~gdyby zamknięto~~ na zawsze sprawę podziału kraju na zachodnią i wschodnią, polską i 473

ukraińską prowincję. Uczynić by to mogło ~~ustawą~~ formalnie ale nie rzeczywiście,

mieliby zaś

gdyż Rusini nie przestaliby tego żądać, ~~a i a mieli~~ by w sejmie trzydzieści

mogliby

dwóch posłów, którzy ~~mogliby~~ przeszkodzić jego obradom i udowodnić, jak to

2480

uczynili kiedy mieli ich dwadzieścia kilka. nawiedziona wojną Galicja

Korzyścią przesilenia byłoby, gdyby ciężko

otrzymała znaczną pieniężną od rządu pomoc.—

~~Dziś ogłoszony został patent cesarski~~

Dziś ogłoszonem zostało odręczne pismo cesarza do hr. Clam-Martinica

w którem w gorących słowach, jakie znaleźć mógł tylko monarcha ustały,

zapewnia go o nieograniczonem zaufaniu, także wszystkich członków jego

gabinetu i o stałem poparciu. Cesarz przemawia do hr. Clama nietylko jako do

naczelnika rządu ~~prezesa gabinetu~~ ale także, jako ~~stały~~ do cennego stale wiernego doradcy i niczego nie brak w

piśmie cesarskiem, co mogło wzmocnić z strony Korony stanowisko

Gabinetu i zaznaczyć wyjątkowe łaskawe uczucia i uznanie ~~dla~~ w tak wielkim stopniu

Nie ma przykładu aby otrzymał je którykolwiek zdziałać przyjmuje

monarchy dla hr. Clama. ~~Monarcha~~ dotąd nie danem było którému

i minister

Nastąpiły trzy odręczne pisma cesarza, Baernreithera i Urbana oraz p. Bobrzyńskiego

Dymisji pp. i zapewnia ~~ich~~ im dalsze zaufanie.—

~~2751~~ ~~2552~~ ~~2283~~ 474

Wreszcie cesarskim patentem z 26 Kwietnia zwołany został Rada-Państwa na 30 Maja.–

Nie całkiem jasnem jest ~~Za~~ i uzasadnionem, zaniechanie, ze względów zewnętrznej polityki, pierwotnego zamiaru, załatwienia rozporządzeniami cesarskiemi, przed zebraniem Rady-Państwa ważnych spraw, które ona prawdopodobnie nie rozwiąże; co stało się, na stanowcze żądanie ministra spraw zagranicznych hr. Czernina z pewnością nie ułatwi ~~zadań~~ i wewnętrznych zadań i stosunków.– Okazać się może złudzeniem aby ten obrót rzeczy mógł wpłynąć na zewnętrzne położenie i pożądany pokój, aby miał z niemi związek.– Zebranie Rady-Państwa czyni zadość życzeniu, aby, skoro wszystkie europejskie parlamenty obradują podczas wojny, Austrja jedna nie stanowiła wyjątku poczytanego za upośledzający.– Stąd raczej zadowolenie próżności niż liczenie się z potrzebą i wyjątkowemi stosunkami Austrji.–

28go Kwietnia

K. k. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXXXI

~~Wien I~~

476

N3 K. 475
obecnie
m. 440 i 441

~~[illegible]~~

5 Maja 1917 r.

2452 - 2482

N

CXXXI

Zapowiedź nowego porządku rzeczy.– Demokratyczno-socjalistyczna przyszłość. Tymczasowa i przejściowa. Przyswojenie podstawowych reguł społeczno-państwowego bytu oraz polityki.– W Polsce demokratyzacja nie rozszerza – rozstraja.– Prezydent Wilson i prezydent Kramp.– Odręczne pismo Króla do hr. Tiszy.– Szczegół z polskiego przesilenia we Wiedniu.– Podróż cesarza Karola do Galicji.– Żelaźnicki nowym dowódcą Legionów.– Hr. Szeptycki w Lublinie, hr. Huyn w Galicji.– Komisja dla polskich likwidacji i nowa kr. Lwowa. Polscy posłowie do Dumy i złożenie mandatów.– Rozbieżność w polskim narodzie.– Polityka rozerwaności organizacji w Rosji. Ich deputacja.– Polska do czterdziestego ciężka objętnie. Mowa Lloyd-Georgea.– Tysiące wyzyskanych i robotniczy.– Głód.– wygłodniałych a setki tysięcy poległych.–

Nota Miljukowa do sprzymierzeńców.

Socjaliści przeciw nocie. Wydział robotników i żołnierzy wobec noty.

Wojsko przeciw Tymczasowemu Rządowi także robotnicy. Zamieszanie i niepewność.

Hr. Czernin, pokój. Trzecie jego oświadczenie i napięcia między Berlinem i Wiedniem. —

Kanclerz Bethmann między młotem a kowadłem

Szósta wojenna, austryjacka pożyczka —

Hr. Czernin admirowany w wieży Ś. Szczepana.

Brazylja. Guatemala. Liberya. Caranza.

Hiszpania. Mowa Maury. — Gibraltar i Tangier.

Pod Arras i nad Aisną — Poważki spzymierzeńców i wciąż wznawiane walki.

5a Maja

~~2284~~ ~~2353~~ CXXXI ~~D452~~ ~~478~~

Dojrzewają podczas wojny wewnętrzne w społeczeństwach i państwach Europy zmiany które na jej początku przewidywał cesarz Wilhelm. – Zapowiadane są z dołu, i z góry, przez ludy, i przez trybunały, przez rządy i władców którzy nie zamierzają się im sprzeciwiać, usiłują je uprzedzić. Odbywa się proces myśli, pojęć, wyobrażeń w dziedzinie społeczno-państwowej i w politycznej.

Przewidzieć można, że społeczno-państwowe zmiany pójdą w kierunku demokratyczno-socjalistycznym, do czego konieczności wojny i zarządzenia Sposobnym czynią ~~przygotowują~~ grunt. Przygotowującej się przemianie, rosyjska rewolucja dała nowy pęd: C'est du nord que nous vient la lumière. Jak daleko sięgnie i jakie przybierze kształty, obliczyć ~~dziś~~ nie ~~[illegible]~~ da się. –

Przepowiednię Napoleona: za sto lat Europa będzie kozacka albo republikańska — nie można by inaczej tłomaczyć, jak że kozacką nie będzie, republikańską stać by się mogła. –

Nie ma dziś w Europie monarchy który by był wodzem lub mężem stanu, którzyby zatem odpowiadał głównemu powołaniu

~~3354~~ ~~2285~~ ~~2753~~ 479

władzy. Ostatnia to urok monarchów, ~~zwarcia~~ przekonanie o ich użyteczności i potrzebie oraz monarchii. – Chociaż monarchia to coś innego niż ~~jak~~ monarcha. – Władcy, monarchowie, rządzący wyżsi stanu okazali nieudolność, tem, że doprowadzili do potwornej wojny, nieudolność bezrozumnem jej przedłużeniem, niemoc zakończenia jej. Zemścić się to może i ~~nie~~ pozostać bezkarnem. –

Wszystko to razem wzięte, wzmaga i uzasadnia demokratyczno-socjalistyczno-republikański prąd. Stąd jeszcze nie wynika, aby wszędzie i naraz obalić miał trony, ale że zachwianemi są, przeczyć nie można. – Przy gwałtownem obaleniu, dwie stoją na przeciw siebie siły: uliczna rewolucja i wojskowa karność. Pierwsza musi przed drugą ustąpić. Tylko wojskowa karność może stawić czoło rewolucji. Powolne ~~pod~~ podkopywanie istniejącego porządku rzeczy i tronów odbywa się codziennie i może sięgnąć aż do wojskowej karności, w armiach ogólnej służby wojskowej, zatem ludowych. Monarchowie i rządy, w myśli zapobieżenia podkopywaniu, przykładają do niego ręce

~~Jednocześnie pozyska się przełom w pojęciach i wyobrażeniach~~

Jednocześnie pozyska się przełom pojęć i wyobrażeń w polityce ~~zew~~

~~3355~~ ~~2286~~ ~~2454~~ 480

socjalistycznemi hasłami. Ogólnem jest oczekiwanie socjalistycznego Kongresu
w Stokholmie.- Socjaliści nie zdołali przeszkodzić wojnie, prawdopodobnie nie zdołają
– chociaż to mniej byłoby trudnem – sprowadzić pokoju. Ale ich nauki i hasła,
polityczne szerzą się, wsiąkają. Gdyby przyjętą została zasada: żadnych nabytków
żadnych wynagrodzeń, przekształciło by to politykę tak dalece że nic by się nie zostało
z nauki która jest jej podstawą od Rzymian, Machiavella, Kardynała Richelieu,
Fryderyka wielkiego, Napoleona, Cavoura do Bismarcka, nastała by inna
niezrozumiała dla największych ~~w~~ dziejach polityków i politycznych myślicieli,
albowiem duszą i głównym celem polityki były owocodajne nabytki i korzyści.--
Gdyby przyjętą została zasada: że narody mają same sobą rozporządzać i o sobie
stanowić, powstał by w politycznej dziedzinie zamęt któremu by polityka
nie sprostała i dotychczasowej byłoby koniec.--
W społeczno-państwowej i w politycznej dziedzinach mogą – jak to się
zdarzyło – zapanować najsprzeczniejsze ze zdrowemi, wypróbowanemi
~~stosunk~~ instytucje i stosunki, więc także odpowiednie demokratyczno
– socjalistycznej nauce, ale przejściowo, chwilowo. Albowiem

3356 ~~2287~~ 2455 481

ludzkie sprawy oparte są na ludzkiej naturze a też w dziedzinie społeczno-państwowej i w dziedzinie politycznej przeciwną jest socjalistyczna nauka i ludzka natura upomni się o swoje prawa, zwalczy zadany jej gwałt i w obydwóch dziedzinach przywróci jej odpowiednią naukę i stosunki. To nie znaczy, aby nie zaszły zmiany ustroju i kształtów, aby coś nie zostało się w spadku po przewrocie

Polski naród może także przejść przez demokratyczno-socjalistyczny okres, mogą w nim zaprowadzone być demokratyczne urządzenia ale obyczajem pozostanie szlacheckim.—

W Polsce ~~Demokrat~~ demokratyzacja nie rozszerza, rozstroja—

Prezydent Wilson chciał [także] przyłożyć ręki do podkopania tronu w Niemczech.— W orędziu kiłowem zaznaczył, stan wojenny z Niemcami rzekł „Nie mamy zgoła sporu z niemieckim narodem. Przeciwnie, odczuwamy dla niemieckiego

~~3497~~ ~~2288~~ ~~2456~~ 482

nawet tylko uczucia sympatii i przyjaźni" Odpowiedzialność

~~[illegible]~~ za wojnę i spór zwalił Wilson na władców

na dowódców cesarza, na cesarza.–

Otrzymał odpowiedź od prezydenta niemieckiego parlamentu

Kämpfa: Przy podjęciu prac parlamentu 2go maja

rzekł „Jeśli tem zdaniem prezydent Wilson wmawiał

siać w Niemczech niezgodę, to z tego nic nie będzie.

Ja ~~jako~~ prezydent niemieckiego parlamentu, wybranego

na mocy najliberalniejszego w świecie prawa wyborczego

poczytuję się jako przedstawiciel niemieckiego

narodu, obowiązanym, oświadczyć, że te wmawiania i że

rozbiją się o zdrowy umysł naszego narodu ~~[illegible] granit~~

prezydent Wilson. O tem wmawianiu [illegible] nie trzeba się

ugryzie granit. Jak Niemcy nie [illegible]

~~3458~~ ~~2281~~ ~~2457~~ 483

we wewnętrzne sprawy Rosji, tak samo wypraszamy sobie od każdego obcego rządu, jakikolwiek by on był, wszelkiego wkraczania w nasze wewnętrzne stosunki !! –

~~3759~~ ~~2290~~ ~~2458~~ 484

Po odrzuceniu pisma cesarza do hr. Clama ukazało się także do hr. Tiszy. „Nie jest wcale tak ciętem jak tamto i nie wyraża tak wielkiego uznania dla ministra któremu bądź co bądź danem było wcale działać jak dla tego któremu to dotąd odmówionem było.– Odrzucone pismo do hr. Tiszy sprawia raczej wrażenie jakoby wydanem było à contre coeur, na jego żądanie.– Władze, na razie koniec, wieściom o zmianie gabinetu w Peszcie i jest odgrywany dany opozycji a chwilowem ustaleniem stanowiska hr. Tiszy. Naprzeciw twierdzeniu przywódców opozycji hr. Andrassego, Apponyego, Zichego, Karolyego iż król nie jest przeciwny utworzeniu koalicyjnego gabinetu, zaznacza, iż monarcha nie ma żadnego powodu rozstawania się z rządem który rozporządza w izbie Deputowanych stałą większością i dobrze w trudnych czasach zasłużył się. Zapewnia mię też rząd o dotychczasowem zaufaniu. Stosunki do przeważającego

3360 ~~3291~~ 2456 485

prądu poleca mu przedłożyć wnioski co do obszernego systematu urządzeń ludowego gospodarstwa. Po czem następuje ustęp o najdrażliwszej sprawie, który zdawać by się mogło, jest ustępstwem uczynionem na hr. Tiszy. Opozycja we walce z hr. Tiszą ~~wy~~sunęła na pierwszy ~~drg~~ odryg: daleko idącą reformę wyborczą, z którą on stawił, w dziejnie uzasadniony a silny opór. Król w odręcznem piśmie żąda wniosku o rozszerzeniu prawa wyborczego, które odpowiadałoby obecnym wielkim czasom i poniesionym przez ludność ofiarom, uprawnie~~ni~~ z państwa-dwatkiem — odpowiedni~~e~~ żywotnym interesom państwa— Tym sposobem wytrąca się z rąk opozycji broń a ~~w~~ właściwie ją wręcz ~~a~~ zaraz hr. Tiszy, który niezawodnie niechętnie ją przyjmuje. Zaraz w urzędowym komentarzu ~~st~~ ostała i ograniczona rozszerzenie prawa wyborczego. Król jednak swoje zrobił i ludowych warstw zaskarbił sobie wdzięczność spróbować. W klubie stronnictwa ~~nie~~ niepodległości, hr. Albert Apponyi, po przeczytaniu odręcznego pisma powiedział „Nie jest ono zbytnią dla nas

3361 ~~2212~~ ~~2460~~ 486 pewnem powątpiewaniem

niespodziankę, albowiem zawsze przyjmowaliśmy z ~~pewnem ostrożnością~~

wieści o rządowem przesileniu. Przecież porządek rzeczy Tiszy jest jeszcze

obalony i nie długo się utrzyma"

Król musiał się liczyć z wielką większością którą hr. Tisza rozporządza

i stąd odręczne pismo które oddala przesilenie. Są powody do

mniemania, że ~~mu~~ hr. Tisza i jego ~~rząd~~ system nie są po myśli wewnętrznemu

nowego panowania i nie odpowiadają jego ~~zamiarom~~.— by o wiele

więcej, przynajmniej opozycja, zwłaszcza stronnictwo niezawisłości

wątpić by przyszło. Hr. Antoni Wodzicki zachował listy

Arcyksięcia Franciszka-Ferdynanda. ~~Ś.~~ Ś. p. które z wielką

niechęcią i ostrą krytyką wyrażają się o dzisiejszych przywódcach

węgierskiej opozycji mianowicie hr. Andrassym i Apponyim które za

Hr. Wodzicki złożył te listy w ręce cesarza Karola i który ze

serdecznem podziękowaniem ~~od~~ przyjął je.—

~~2299~~ 3362 ~~2461~~ 487

Podczas wiedeńskiego, ostatniego, gabinetowego przesilenia, kiedy po
radzie ministeryalnej p. Bobrzyński wczytał parlamentarnej Komisyi
Koła Polskiego, uchwalony na niej komunikat ~~oświadczenie~~ ~~o~~ wyodrębnieniu
Galicyi, Komisya zażądała posłuchania ~~u~~ u prezydenta ministrów
hr. Clama. Które ~~natychmiast~~ zaraz otrzymała. Większość jej ostatkiem
z wielkim impetem żądała i obstawała za natychmiastowem wyodrębnieniem,,
za pomocą cesarskiego patentu. Najgwałtowniejszym był p. Daszyński, ~~a~~ jak na
socjalistę nieco dziwnie upierał się przy oktrojowaniu. Hr. Clam wyraził, zdziwienie
aby można mu stawiać żądanie oktrojowania wyodrębnienia Galicyi, i wtedy, kiedy
gabinet już wziął postanowienie zaniechania ~~ga~~ go w innych sprawach i oświadczył
wręcz że to jest niemożliwem. Przeszło się, do szczegółów rządowego Komunikatu
~~o wyodrębnieniu~~ i wtedy p. Dawid Abrahamowicz zwrócił uwagę hr. Clama na
sprzeczność tekstu prawdopodobnie — jak rzekł — przez nieuwagę się ~~do niego~~ wciśniętą,
Mianowicie na ustęp w tekście powiedzianem było, że rząd ~~s~~ dotąd „wszelkich starań
aby wyodrębnienie przeprowadzić ~~za z ...~~ „za zgodą Rusinów" p. Abrahamowicz
stwierdził, sprzeczność, albowiem Rusini niejednokrotnie orzekli że są przeciwni
wyodrębnieniu, zatem gdyby miało nastąpić dopiero za ich zgodą, wszelkie starania
rządu nie miałyby żadnej wartości. Hr Clam natychmiast przyznał słuszność
temu rozumowaniu i oświadczył, gotowość zmienienia

3363 ~~2299~~ ~~2462~~ 488

ustępu. Po czem dokonał tego, w ten sposób, jaki pozostał w ostatecznym
a zmienionym tekście komunikatu " Urząd oczywiście dołożył starania,
aby sprowadzić zbliżenie między " Dziennikami zamieszczającemi
Kraj " Hr Clam zapytał, czy ta redakcja zadawalnia i
otrzymał przyzwalającą odpowiedź.–
Cesarz w rozmowie z ks. biskupem Sapiehą, przedłożył, niepodobieństwo przeprowadze=
=nia wyodrębnienia Galicji podczas wojny. i niejako utyskiwał nad odnośnem, przy czem, nie oświadczył
zasadniczem żądaniem,
się wcale zasadniczo przeciw wyodrębnieniu. Wiem iż dawniej przeprowadzeniu
stawił był pytanie, co pocznie się z Rusinami, przy jego przeprowadzeniu

2364 ~~2295~~ ~~2163~~ 489

Cesarz Karol udał się 2 maja wieczorem do Galicji i zwiedził cały od południa do północy front, dłużej zatrzymał się w Chodorowie.
Cesarzowa Zita 4 maja ~~od~~ opuściła Wiedeń w towarzystwie ministra prezydenta hr. Clama i w. ochmistrza ks. Hohenlohe –

3365 ~~2296~~ ~~2464~~ 490

W miejsce hr. Szeptyckiego dowódcą Legionów został brygadier trzeciej brygady, Zygmunt Zieliński. — Fremdenblatt powtarza tę wiadomość z głosem, który nie powiedział, kto mianował p. Zielińskiego. — Wątpliwości co się tyczy Legionów i ich stosunku do polskiej armii nie są usunięte a raczej zwiększyły się z ustąpieniem hr. Szeptyckiego. — Ze zadowoleniem powitano w polskich kołach jego nominację na jenerał-gubernatora w Lublinie, co jest zasługą przedewszystkiego. — Do austryjackich właściwości czy też nieprawdopodobieństw zaliczyć przychodzi, że podczas gdy w zajętym polskim kraju Polak został jenerał-gubernatorem, w polskim kraju monarchii namiestnikiem jest Niemiec. — Może nie obcym był z austryjackiej strony zamiar przeciwstawienia jenerał-gubernatorowi Niemcowi we Warszawie, jenerał-gubernatora Polaka w Lublinie. — Małe psoty są ~~[illegible]~~ nieraz wyrazem głębokich uczuć. —

3366 ~~2297~~ ~~2265~~ 491

Komisja dla likwidacji spraw Królestwa Polskiego rozpoczęła posiedzenia w Zimowym Pałacu w Petersburgu, uroczystem ich otwarciem 29 kwietnia. Prezydent ministrów Ks. Lwow zaznaczył, iż utworzenie tej Komisji i ~~ich~~ jej obrady są symbolem i wykładnią jasnych i stałych zasad na których odtąd stosunki między dwoma bratniemi narodami opierać się będą. Komisja będzie miała za zadanie zlikwidowanie nietylko starych urzędów i spraw ale także wszystkich sporów i nieporozumień między polskim i rosyjskim narodami.

~~Polepszenia bytu oczekiwać~~ Wszelkie a tak liczne obietnice, uznania praw polskiego narodu, zdumiewająco obfite, mało mają wartości, gdyż zwykle tracą je po wojnie; nie są wcale rękojmią, mogą być złudzeniem. Na nich budować nadziei nie można. Polepszenia bytu polskiego narodu oczekiwać raczej ~~można~~ należałoby od siły wypadków, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ powojennych konieczności, wbrew woli i zamiarom ludzi.

3367 ~~2238~~ ~~2466~~ 492

Polscy posłowie w Dumie i polscy członkowie Rady Stanu

~~skutkiem złożyli mandaty uzasadnili~~ złożyli mandaty. Uzasadnili to ogłoszeniem

przez Tymczasowy Rząd ~~swej~~ niepodległości Polski. To samo uczynić

miał i z tego samego powodu, poseł z Warszawy wszystkich wyborców,

Mglista ~~(...)~~ niby „niepodległość" Polski, zapowiedziana, z nie małemi zastrzeżeniami, przez Alexej—

Tymczasowy Rząd, pozbawiona rzeczowych na razie a zawsze ideowych ~~(...)~~ etycznych

warunków i rękojmi, przeznaczoną jest do ~~tem~~ wytworzenia zwad

większej i głębiej sięgającej rozbieżności ~~w~~ polskim narodzie. W ostatecznym

wyniku rozchodzić ~~się będzie~~ będzie się o to czy polski ~~(...)~~ naród ma stanąć za wał ~~(...)~~

przed panslawizmem czy za taran do rozbijania germanizmu. Wewnętrzne ~~Bankructwo~~ Pogrom

Obrót rzeczy, rosyjski przewrót zmniejszają potrzebę wału a wewnętrzne ~~(...)~~ i przejścia osłabiają go.—

Niemiec mógłby uczynić ~~(...)~~ polskie stosunki i bezużytecznym taran— nieumiejętne obchodzenie się, od początku,

Bankructwo ~~(...)~~ austryjacko-polskiego rozwiązania, z polskiem żądaniem, w całości i szczegółach, przez środkowe

mocarstwa, mogą przechylić szalę na przeciwną stronę ~~nie tylko dla polskiego~~

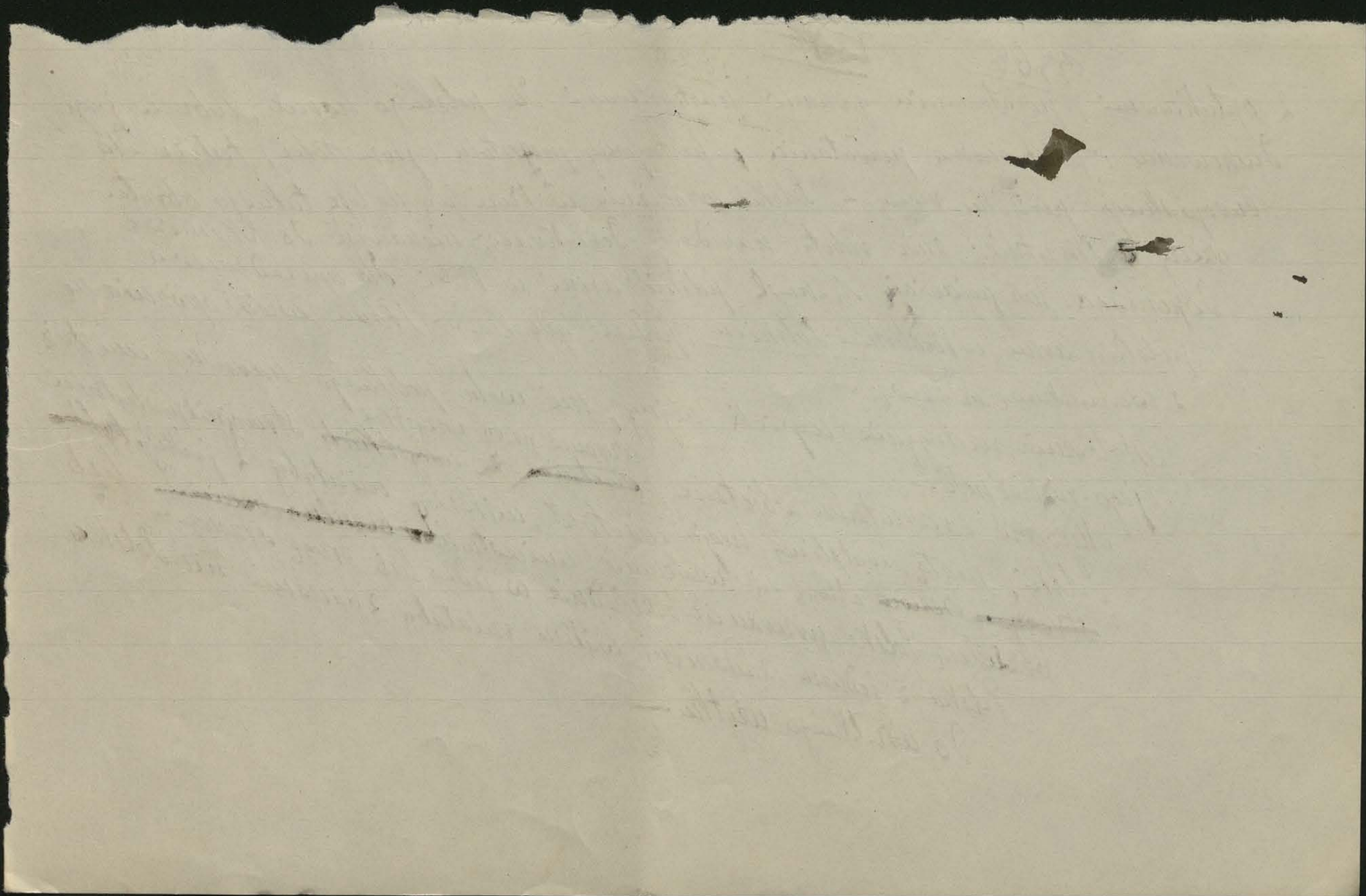
~~opłakanemi~~ ~~złowrogiemi następstwami~~

~~3~~368 ~~22~~ ~~24~~67 493

z optakaniem, pożałowania godnemi następstwami dla polskiego narodu, wbrew jego duchowemu i politycznemu powołaniu i historycznej przeszłości i przyszłości, także dla europejskiego porządku rzeczy.– Polskie organizacje w Rosji idą na lep takiego obrotu rzeczy wszystkie; znać robotę narodowej demokracji – nienawiść do Niemiec dopomaga. Już pojawia się myśl polskiej armii w Rosji, dla uprzedzenia polskiej armii w Królestwie Polskiem, podczas gdy Rada-Stanu wciąż opóźnia się z werbunkową odezwą.–

Ostatecznie rozstrzygnie wynik wojny, nie wola polskiego narodu ani też uznanie przez wszystkie ~~objętnie~~ ~~wszystkich~~ stron niepodległości ~~…~~ jego rozbieżność.–

Mnogość i rozrzutność obietnic, ~~objętnie~~ wiksze miałaby z jednej ~~…~~ lub Polski, małe, wątpliwą mają wartość, większa unicestwić ~~bezsilną~~ ~~…~~ stronę ~~strony~~ ~~…~~ Mogą się wzajemnie unicestwić w jedną lub drugą stronę bezsilną Polskę, przerzucić bezwiednie w jedną lub drugą stronę. Większe znaczenie niż Polska z jednem żądaniem większe miałaby znaczenie Polska z jednem żądaniem do wielkiego wszystkiego.–

~~2369~~ ~~2300~~ ~~2768~~ 494

Lloyd George wygłosił, w Guildhall z właściwym mu ~~[illegible]~~ gestem, wielką mowę.
~~z gestem mowę~~. Porównał wojenne położenie ~~Anglii~~ w 1915 z obecnym
zaznaczył, że wtedy poniosła wielkie straty w jeńcach i armatach podczas ~~ludziach i armatach, podczas~~
gdy teraz, przy nieznacznych stratach, więcej wzięto ~~ludzi do niewoli~~
jeńców i więcej zdobyto armat. Osobny ustęp poświęcił ~~wojnie~~ łodziami, tym nowszym
bandytom, którzy niewidzialni, ukrywają się w głębiach morza." Nie chce zmniejszać ~~[illegible]~~ bezwzględne
żądania które ta wojna wytwarza. Odkąd Niemcy ogłosiły
wojnę łodziami, nie zawsze zatopiły więcej statków niż przedtem, ale Najwięcej
spowodowały udział ~~przystąpienie~~ Ameryki we wojnie. i
trudniejsze jest, wygranie, albowiem gdybyśmy z głodu umierali
byłby to koniec wojny. Mówca wyliczył, wszystko co wojnie ~~[illegible]~~
należy i co się czyni aby temu zapobiedz, mianowicie wyjątkowy
szuka się sposobu dostarczenia podwodnych łodzi, których jeszcze nie wynaleziono
ale nad którym pracuje się w Anglii, Francji i w Stanach Zjednoczonych.
Położył główny nacisk na podniesienie rolnej produkcji do=
=mowej i na żniwo 1918 r. czem przypuszczał jeszcze
oczy ~~te~~ straszył dwuletnią wojną —

2?/XI Zaręczył że naród Anglii nie może być wygłodzony nawet gdyby Anglia
nie otrzymała ani jednej tony zboża z zewnątrz.—
3370 Przyznał, że na razie kraj nie jest bogato zaopatrzony w pszenicę
„ale jeżeli złożymy wszystkie zbożowe zapasy, okaże się że mamy
bogate środki wyżywienia" Przyznał ~~także~~ że ciężkie są straty
statków.— Bardzo podniósł zasługi kolonii we wojnie
i obiecał im większe prawa i znaczniejszy udział w
sprawach W. Brytanii. ~~Indie zgotowały zawód Niemcom~~
Zapowiedział reformę rządowych urządzeń całego
brytańskiego państwa. Indie zgotowały Niemcom zawód
bo zamiast kłopotem, ~~bo~~ są pomocą dla Anglii w tej wojnie.—
Irlandia jest jedynym groźnym punktem, na całym widnokręgu.—
Dla osiągnięcia zespolonego, potężnego państwa niezbędnem jest
aby ~~ze~~ przeistoczyć Irlandię z ~~niedawnie~~ nieprzyjaznego
i niebezpiecznego sąsiada w lojalnego, przyjacielskiego
towarzysza. „Jeżeli przemawiam za uporządkowaniem
irlandzkiej sprawy, to dla tego, że wiem, ~~iż~~ we wszystkich częściach
Ameryki i Australii, poczytanem to jest za główny warunek
szybkiego zwycięstwa" Lloyd-George zakończył, gadkami

silnego człowieka, jakim jest, słowy „Wszystkie te żądania wymagają odwagi męża stanu. Trwożliwość i małoduszność" są w pokoju godnemi pogardy, podczas wojny są fatalnemi".—

Chociażby wyżywienie nie stało się rozstrzygającym czynnikiem musi być ogólną troską. Jego stopień spłaca się że sprawność ~~Nie przypuszczam aby robotniczą, wojskową oraz usposobienia wyżywienie w fizyczne i moralne~~ robotniczą, wojskową oraz fizycznego i duchowego usposobienia.— Środkowe mocarstwa nie będą wygłodzone, co nie znaczy aby w nich głód nie zaglądał; podobno już w Styrii daje się [illegible]. We Wiedniu go nie ma ale z każdym dniem wyżywienie trudniejsze i przykrzejsze.— Wielki pan, ordynat na pruskim Śląsku, bliski cesarza, twierdził, że pokój nie zmieniłby wyżywienia albowiem wyczerpanie jest ogólnem i dodał „wtedy kiedy we wojnie będzie w stotysięcznych gięga rozmiarach; nie możnaby przywiązywać znaczenia do kilku tysięcy umarłych z głodu" Jest to pruska twardość!—

~~3372~~ ~~2303~~ ~~2471~~ 497

Rosyjski minister spraw zagranicznych ~~Milj~~ Miljukow przesłał, 1° Maja do przedstawicieli Rosji przy sprzymierzonych mocarstwach telegram. ~~Który~~ Polecił nim wręczyć ich rządom notę, która ~~tuż im~~ zaprzecza rozsiewanym wieściom, w celu siania niezgody między sprzymierzeńcami, o zamiarze osobnego Rosji pokoju ze środkowemi mocarstwami i nazywa je wymysłem. Oświadczenia Tymczasowego Rządu i jego zachowanie się, nie pozwalają przypuszczać, aby upadek dawnego porządku rzeczy, pociągnął za sobą zwolnienie Rosji we wspólnej walce sprzymierzeńców; przeciwnie narodowa wola, doprowadzenia światowej wojny do końcowego zwycięstwa, otrzymała nowe wzmocnienie, dzięki temu poczuciu odpowiedzialności które dziś ożywia wszystkich razem i każdego z osobna.— Dzielność ta jeszcze silniejszą się stała ~~się~~ ~~bez~~ tem iż odnosi się do bezpośredniego zadania, wyparcia nieprzyjaciela który wdarł się podczas gdy zalał ziemię naszej ojczyzny.

3373 2304 498

Tymczasowy Rząd stoi na straży prawa ojczyzny, ściśle ~~dotrzyma~~ uszanuje zobowiązania wzięte względem sprzymierzeńców Rosji. W końcu, przyjętym przez Koalicję sposobem p. Milukow przeciwstawia walkę Demokracji, walce despotyzmu stwierdzając „Sprzymierzone demokracje przejęte ~~tym~~ tą ~~samym duchem~~ samą dążnością, znajdą środki, ~~uzyskania~~ potrzebnych rękojmi i sankcji dla zapobieżenia w przyszłości ponownemu się krwawych starć."

Nota wykluczała widoki osobnego z Rosją pokoju i na razie wszelkiego ~~dow~~ zawiązania pokoju. Nazajutrz Petersburgska Agencja Telegraficzna doniosła, iż nota wywołała żywe niezadowolenie socjalistów. Rada robotników i żołnierzy po długich, nocnych naradach, postanowiła zażądać od Rządu wyjaśnienia powodów ogłoszenia noty. ~~Zw~~ Zgodzono się odbyć wspólne posiedzenie. W tem Rada dowiedziała się że nota wywołała niezadowolenie także w niektórych ~~w~~ oddziałach wojska. Te wystąpiły

~~3~~374 ~~203~~ ~~2305~~ 499 ~~2473~~ 21127

z chorągwiami na których wypisanem było żądanie dymisji ministra wojny Guczkowa i Milukowa. Rada spowodowała powrót oddziałów do koszar. Jej Wydział wykonawczy poczytuje za potrzebne ~~jakieś~~ oświadczenie przeciw nowe Rządu, nie zamierza przy tem wcale, spowodować Rząd do ustąpienia. Nota wywołała także wzburzenie w robotniczych kołach. Odbyły się w stolicy zgromadzenia i manifestacje. Tłumy szły ulicami z chorągwiami, na których widniały napisy: Precz Tymczasowy Rząd! Precz Milukow, precz Guczkow! —

~~Ale~~ Dowód to zamięszania i niepewności stosunków w Rosji, raczej niż bliskiego pokoju, ~~do~~ już dlatego że ta niepewność ~~nie~~ pozbawia go podstawy, ~~bo~~ ~~i mi bo mówimy o nie~~ niemożności rozpoczęcia ~~o~~ ~~takiej~~ rokowań z kimkolwiek. — Dopiero dalszy obrót wypadków mógłby ją stworzyć! ~~Z tem się. I tem zapewne liczy~~ ~~hr. Czernin.~~

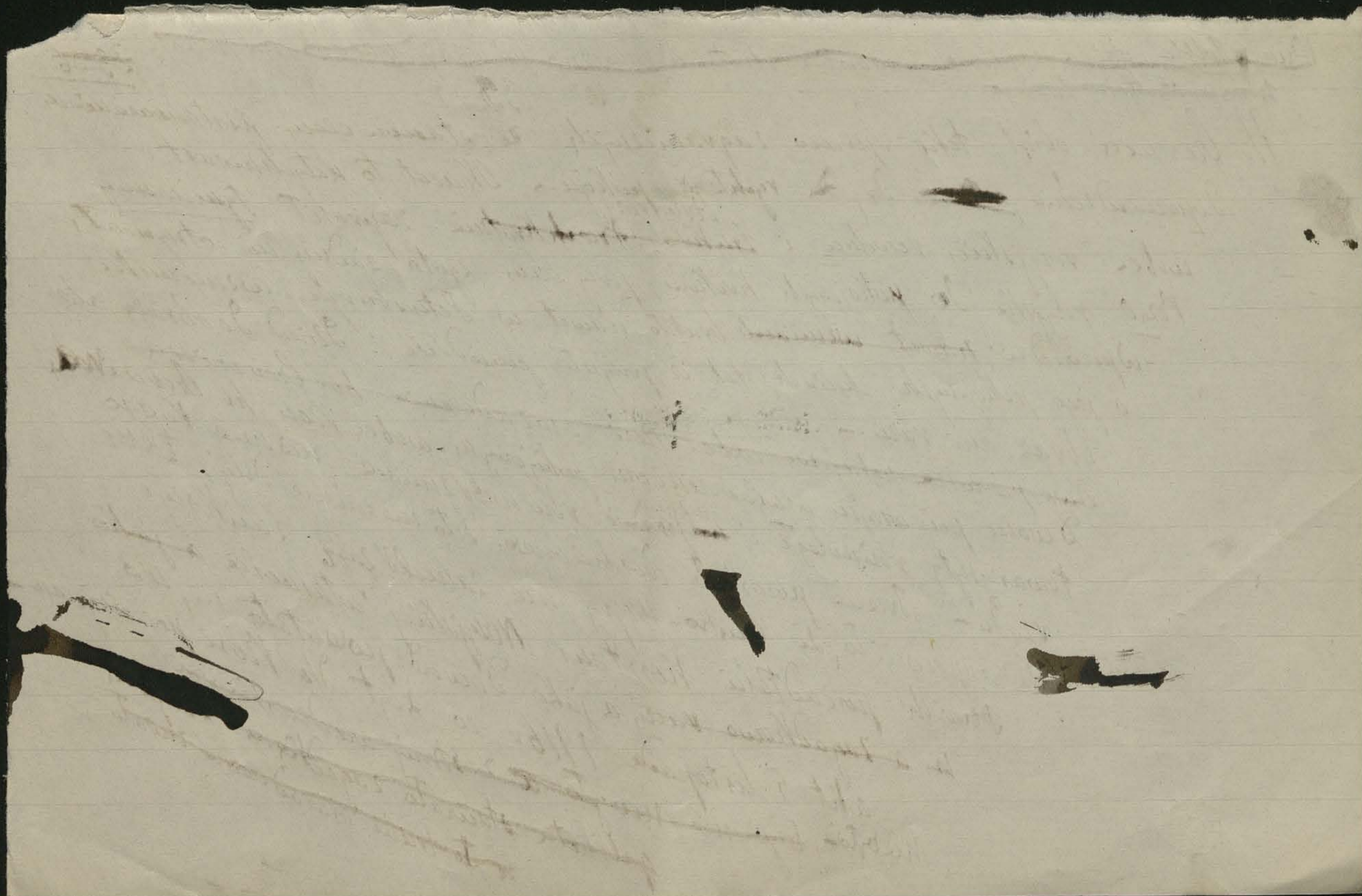
Tego zapewne oczekuje hr. Czernin. —

~~Biuro Wolffa oblicza angielsko-francuskie straty od rozpoczęcia podwodnej ofensywy na przeszło~~ ~~2 [illegible]~~ ~~[illegible] ton ładunku~~

3374 2474 500

Hr. Czernin objął tekę spraw zagranicznych ze stanowczem postanowieniem doprowadzenia ~~[illegible]~~ do, ~~d~~ rychłego pokoju. Okazał to natychmiast wobec wojskowej wodzów i ~~trzykroć~~ trzy razy ~~[illegible]~~ kilkakrotnie zapraszał tymczasowy Rząd rosyjski do pokojowych rokowań; przy czem zgoła żadnej nie otrzymał odpowiedzi; ~~nawet wzmianki~~ brakło nawet w Petersburgu wzmianki o jego pokojowych chęciach; tak że przyszło powiedzieć: Dziad do obrazu ale obraz ani razu.

~~Dwa pierwsze pokojowe wobec Rosji oświadczenia hr. Czernina~~ Dwom pierwszym oświadczeniom pokojowym wobec Rosji hr. Czernina niemieckiego towarzyszyły zadowalające i niemal ~~najzupełniej~~ równobrzmiące rządu. Trzecie pozostało odosobnionem. Szło niewinnie dalej. Tem zwiększyć ~~a jako~~ Już zapomniano, że Austro-Węgry nie zamierzały zająć swych posiadłości kosztem Rosyjskiej własności, na ~~a zagadkowa rzecz~~ a jako dowód powołało się na akt 5 listopada 1916 r., co zbyt dla Rosji pociągającem nie było ~~być nie mogło [illegible] ze strony [illegible]~~ ~~gabinetu stawiało zagadkę [illegible]~~ ~~i to trzecie oświadczenie [illegible]~~

~~3376~~ ~~2307~~ 501 ~~2475~~

Zagadkowemi zaś dla wszystkich ~~było i wywoływało~~ stało się i wywołało wątpliwości

To treść zbyt skore oświadczenie ~~[illegible] zbyt [illegible]~~ zaznaczyło pewną rozbieżność

między Wiedniem i Berlinem i domyśleć się można było, że Berlin z

niezadowoleniem, może nawet z urazą powiedział sobie: parlez pour vous.

Oddala bowiem Niemcy więcej niż Austro-Węgry od pokoju, skoro one

tego samego powiedzieć nie mogły czy nie chciały. – Jakoż zamiast

o odrębnym pokoju z Rosją i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] rozważać poczęły dzienniki ~~[illegible] o~~ osobny

pokój z Austro-Węgrami. Socjaliści w niemieckim parlamencie

zapytali zaraz Kanclerza czy znanem mu jest oświadczenie

Austro-Węgier i jak zamierza postąpić aby zgodnie z niem

przyspieszyć pokój. Konserwatyści zaś zapytali ~~o~~ jakie zajmuje

stanowisko wobec uchwały socjalistów za pokojem

bez nabytków i odszkodowania. – Znagla to Kanclerza

do niewyraźnej odpowiedzi, zapowiedzianej na najbliższe

dni. – Znalazł się między młotem i kowadłem dzięki

hr. Czerninowi –

~~2308~~ ~~2376~~ 502 ~~2476~~

Zdaje mi się że w następstwie trzeciego oświadczenia hr. Czernina nastało pewne naprężenie między Berlinem i Wiedniem. Być może że stąd owa gorycz, której wyraz dał cesarz Karol, wobec ks. Biskupa Sapiehy, mówiąc o sprzymierzeńcu.—

Hr. Czernin przekonany jest, o potrzebie, żeby nie powiedzieć konieczności pokoju dla monarchii i widzi że na dalszem prowadzeniu wojny nic zyskać nie może a coraz ~~większe~~ większe straty ponosić będzie.— Wszak jest + zapowiedzianą jest [illegible] wojenna porażka.

Podczas gdy niemieckie wojenne sprawozdania podpisane Ludendorff donoszą codziennie o krwawych, ciężkich walkach na zachodzie; austryjacko-węgierskie podpisane Höfer brzmią jednostajnie: „Na wszystkich naszych frontach nic nie zaszło znaczącego" „Położenie nie zmienione".—

Jakby Austro-Węgier walka ustała.—

Cesarz Karol nadał hr. Czerninowi dziś w. wstęgę św. Szczepana. Dowód zaufania okazany, w tej chwili, że zamiarem.

3278 2309 503 2417

Hr. Czernin próbuje zachować wobec niemieckiego sprzymierzeńca [illegible] dworu habsburskiej monarchii, czy też odzyskać pewną niezależność. Śmiały nieco zamiar, zresztą uzasadniony tem, że pomimo całej wyższości niemieckiego cesarstwa, liczyć się ono musi dziś, więcej niż kiedykolwiek, z austryjacko-węgierskim sojusznikiem. Rozgrywają się zaś losy raczej Niemiec względnie Prus, niż habsburskiej monarchii.

~~3379~~ ~~2310~~ 504 ~~2178~~

Brazylia ogłosiła neutralność we wojnie Stanów Zjednoczonych z Niemcami —

Guatemala zerwała z Niemcami stosunki dyplomatyczne.

Mocarstwa Porozumienia wywierają nacisk na Rzeczpospolitą Liberyji aby przyłączyła się do nich przeciw Niemcom. Oczekują stąd upadku niemieckiego ~~[illegible]~~ wpływu w zachodniej Afryce i przecięcia ich radiotelegraficznego połączenia.—

Carranza obrany prezydentem rzeczypospolitej meksykańskiej

~~1 Maja~~, 1° Marca objął swój urząd 1° Maja.—

Najznakomitszy mąż stanu Hiszpanii, były prezydent kilku konserwatywnych gabinetów, Maura wypowiedział w Madrycie wielką, niepolityczną mowę za neutralnością i przeciw „uszkodzonej i upokorzonej" Hiszpanii w grupie zachodnich państw. „Na drodze Gibraltaru nie tylko natrafiamy na twierdzę Gibraltar ale także na pogwałcenie i zaprzeczenie hiszpańskiego panowania poza Gibraltarem przez Anglii przemoc, która nie pozwala nam być panami naszych wybrzeży i nadbrzeżnych wód" ~~Neutrali~~ Internacjonalizacja Tangeru — jest także zaprzeczeniem praw Hiszpanii.—

3780 ~~2311~~ 505 ~~2479~~

Wieczorny, niemiecki biuletyn z 28 kwietnia streszcza:

powtórnie na zachodnim froncie, stary „Na polu bitwy pod Arras dziś po raz trzeci najświetniej nie powiodło się przełamanie szturmy ~~uderzenia~~ silnemi niemieckich linii. Ze wschodem słońca rozpoczęte zastępami we frontowej szerokości 30 kilometrów, po obu brzegach Scarpy, ~~wszystkie~~ spełzły wszystkie na niczem, za ~~pr~~ sprawą naszego ognia i przeciw uderzeń. Jego

Nieprzyjaciel ponownie poniósł ciężką klęskę.

straty są bardzo znaczne.–

Nad Aisną i w Szampanii zamiana ogniowej walki"

Wieczorny biuletyn niemiecki z 29 kwietnia „Na froncie Arras przy silnym artyl. ogniu, jedynie cząściowe walki pod Oppy, gdzie ataki angielskie uderzenia, stracie spełzły bez skutecznie. Wzdłuż Aisny i Aisne-Marne kanału oraz w Szampanii wzmożona ogniowa walka z rana wypiadowe, francuskie oddziały zostały odparte"

~~3387~~ ~~2817~~ 506 ~~2X~~880

Okazało się następnie że Niemcy pozostawili w rękach Anglików wieś Arleux.. Biuletyny niemieckie wciąż mówiły o angielskiej przegranej a Anglicy wciąż donosili zwycięstwa. Biuletyny niemieckie mówiły o ogromnych stratach Anglików, a z 30 kwietnia obliczają we walce 28 kwietnia, we wszystkiem sześć tysięcy ludzi, co tam gdzie występują milionowe armie nie można nazwać ogromnemi..

Zdaje się że bardziej stanowczem było odparcie Francuzów nad ~~Aisne~~ Aisne i w Szampanii przez dni kilka tu coś odnowili jak Anglicy uderzeń ~~po ostatnim [illegible] uderzeniu~~! Można by także poczytać za dowód francuskiej przegranej, powołanie do Paryża głównego dowódcy jenerała Nivelle oraz ~~jego~~ wieści o jego ustąpieniu z głównego dowództwa które ~~[illegible]~~ że nie zostały dotąd urzędownie potwierdzone.. ~~[illegible]~~ Pewnem jest tylko że naczelnikiem głównego sztabu mianowany ~~został mianowany jenerał Petain~~ został jenerał Petain.–

Niemiecki biuletyn wieczorny z 30 kwietnia brzmiał „Pod Arras ogniowa walka ze zmienną siłą. Bitwa artylerii trwa nad Aisne i w Szampanii" ~~Ale już~~ biuletyn z 1go maja brzmiał „~~Zawsze~~ po potężnej

~~3382~~ 33 ~~2313~~ 507 ~~2181~~

między Prosne i Auberive rozpoczęto się francuskie uderzenia,
wprowadzonemi dostały świeże dywizje, dla odebrania nam
wzgórz na południe Nauroy i Moronvilliers. Uderzenie
złamało się o silny opór naszych wojsk; po twardych tu i tam ~~zapasach~~
~~twardych~~ zapasach, walczące tam badeńskie, saskie i brandenburgskie
pułki, pozostały w pełnem posiadaniu swoich stanowisk. ~~Nieprzyjaciel~~ Skierowane
wojska ponosił straty.— Drugie uderzenie wieczorem skierowane
od Nauroy, nie zdołało zmienić w niczem niepowodzenia.—
Pokazuje się że pierwsza porażka Francuzów nie przeszkodziła im w kilka dni
odnowić szturmy.

Niemiecki wieczorny biuletyn z 1 Maja: "Pod Arras, nad Aisną i
w Szampanii, korzystna dla nas walka artylerii. Pod Lens angielskie
Monchy, Fontaine, Cerny, częściowe uderzenia angielskie
i francuskie spełzły na niczem"

Biuro Wolffa doniosło 3. Maja: "Na froncie Arras nowa angielska
próba przełamania spełzła na niczem z najcięższemi dla
nieprzyjaciela stratami.— Nad Aisną i na północ
Reims ciągła, silna artylerii walka"

~~3383~~ ~~2314~~ 508 ~~2442~~

Biuro Wolffa oblicza angielsko-francuskie straty od rozpoczęcia podwójnej, wiosennej ofensywy na przeszło trzykroć sto tysięcy ludzi. —

Zapisywane w niemieckich biuletynach powodzenia z angielsko-francuskiej porażki nie przeszkadzały dalszym walkom. —

Niemieckie sprawozdanie z 4 maja mówi o nowem angielskiem uderzeniu siedemnastu dywizji — odpartem. Jednak nieprzyjaciel zajął Fresnoy a pod Bullecourt ma część przednich rowów. Wieczorny biuletyn „Na froncie Arras po obu stronach Bullecourt, ~~na froncie linii~~ angielskie, na froncie linii między Berry au Bac i Brimont francuskie, silne uderzenia, zostały odparte"

5 Maja

CXXXII

509

12 Maja 1917 r.

2483 — 2503

CXXXII

510

Pobyt cesarskiej pary w Krakowie. Przemowa cesarza Karola. Pożądane zażegnanie przesilenia. Sekretarz stanu Helfferich o Polsce. Rada Stanu żąda Regenta. Zamiana telegramów między Kanclerzem Bethmannem a ministrem hr. Czerninem. Bliskie i szczęśliwe zakończenie wojny według słów Kanclerza. — Sekretarz stanu Solf i przyszłość kolonii. Mowa Lloyd-Georgea Odwrotna strona medalu. — Wiadomości z Berlina. Krwawe starcie w Petersburgu. Kompromis Rady robotników i żołnierzy z Rządem w sprawie noty 1go Maja. Dwa rządy. Izwolski pozostaje ambasadorem w Paryżu. Proklamacja Tymczasowego Rządu. — Mowa Rodzjanko przy otwarciu nadzwyczajnego posiedzenia Dumy. Krekowe wyznanie Gutczkowa że zapanowała anarchia.

Werwanie Ks. Lwowa do Rady robotników i żołnierzy o wstąpienie nowych sił ludowych do gabinetu. – Jenerał Russkij odwołany. –

Wydział dla wypracowania ustawy wyborczej. Kongres socjalistów w Stokholmie. –

Nowy gabinet Zaimisa w Atenach. –

Wynik wojny podwodnemi łodziami.

Pod Arras i nad Aisną –

Uderzenie armii Sarraila w Macedonii odparte.

Bitwa na Zachodzie ani rozstrzygnięta ani zakończona

12 Maja

~~2387~~ CXXXII ~~2384~~ ~~2413~~ 511

Cesarz Karol i cesarzowa Zita przybyli do Krakowa 5 maja w sobotę o 9tej z rana. Przyjęcie było nader przystojne i z obydwóch stron serdeczne. Na powitanie cesarskiej pary znalazł się cały episkopat kraju, wszyscy polscy dygnitarze, minister Bobrzyński, marnatek Niezabitowski prezes Koła Polskiego Biliński, ~~[illegible]~~ namiestnik hr. Huyn, ~~[illegible] ministrem hr. Clam~~, liczne deputacje, szlachta, rada miejska, parlamentarna komisja Koła Polskiego, Arcyksiążę Karol Stefan, Akademia z prezesem hr. Stanisławem Tarnowskim, Uniwersytet. ~~[illegible]~~ — Damę ~~[illegible]~~ cesarskiej towarzyszył hr. Clam marszałek gabinetu — Polityczne znaczenie nadały przemowa prezesa Koła Polskiego ~~[illegible]~~ na czele parlamentarnej komisji i odpowiedź cesarza — ~~[illegible]~~

P. Biliński naznaczał uczucia lojalności i przywiązania dynastyczne, do stosunku kraju i Polaków, które łączyły ~~[illegible]~~ ich z poprzednim monarchą i do opieki i łaskawości jakiemi ich otaczał. ~~[illegible]~~ do uznania dla monarchii przez niego znaczenia narodu polskiego

~~2385~~ ~~2484~~ 512

a czemu dał, ostatecznie wyraz aktem 5 listopada 1916 r. zapewniającym niepodległe Królestwo Polskie i ~~aktem~~ pierwszym odręcznym 4 listopada zapowiadającym ~~autonomię~~ nowe ukształtowanie Galicji

Cesarz odpowiedział, czy chce zatrzymać spadek po cesarzu Franciszku-Józefie wzajemnego, osobistego zaufania między nim a Polakami, Ożywiony szczerą sympatią dla polskiego narodu i rozumiejąc ich uczucia, pragnę ~~Pragnę chcę~~ współbudować przy nowo utworzonem polskiem państwie oraz ~~[illegible]~~ urzeczywistnić pełno zdanie mojego ~~[illegible]~~ zmarłego poprzednika z 4 listopada 1916 r. Oby ~~[illegible]~~ kraj widzieć ~~[illegible]~~ w tem porozumieniu dowód mojego ~~[illegible]~~ wielkiego zaufania...

~~[illegible] kraj zamieszkujących~~
~~przez co stworzoną zgodą, [illegible] kraj [illegible]~~
~~ludności i Galicja tem silniej że mną i moim~~
~~domem spojoną ma być~~ ~~do~~

~~dwóch~~ obu ludności zamieszkujących kraj przez co stworzoną ma być zgoda Kraj i Galicja spojoną ma być tem silniej że mną i moim domem

Obecnemi byli prezydent ministrów Dr. Clam i minister dla Galicji Bobrzyński

Nie posuwa to ani o krok naprzód obydwóch spraw ale Dobry cesarz nie mógł nic więcej powiedzieć, tem mniej zdziałać. Serdeczne słowa których w tych czasach

~~2317~~ 2 ~~386~~ ~~2485~~ 513

z nikąd nie brak Polakom, raczej tem samem oddziaływające ~~oddziaływające tem samem~~, niż posiłające, mają przecież cenną wartość ze strony, z której w tym dniu i na tem miejscu wypowiedziane zostały. – Ten pobyt cesarskiej pary w Krakowie ma to znaczenie, iż ~~[illegible]~~ uwydatnił, że polska sprawa za wszystkich monarchów najściślej zespala się z habsburgską monarchią, szła potwierdzenia i istotę stosunków – oraz wspólnym interesem. – ~~Jakże jak z [illegible] zgorzeniem~~ powiedział cesarz Galicya z nim, i jego ~~[illegible] Pobyt jest [illegible]~~ i porozumienie ministra Bobrzyńskiego. Pobyt jest zasługą

Para cesarska odjechała do Wiednia o 12tej w południe. –

Pobyt prawdopodobnie zaciężył ostatecznie ~~niepolityczne~~ i szkodliwe we Wiedniu polskie przesilenie oraz opozycję Koła Polskiego. – I p. Bobrzyński pozostanie ministrem, co jest pożądanem –

Zależeć to jednak będzie od uchwały Koła Polskiego 14 t.m. Które w obecnym składzie jest nieobliczalnem –

2387 2486 514

W Komisi budżetowej parlamentu sekretarz stanu spraw wewnętrznych i zastępca kanclerza Helfferich wygłosił mowę o Polsce, przy czem gorzkie wypowiedział prawdy.-

515 2380

[redacted]

[redacted] oświadczył, że wytyczną linią administracyi w Polsce jest: pogodzić wedle możności interesa niemieckie i polskie. Wobec pieczy nad interesami okupowanego kraju wytknięte są jednak granice przez ostre wymogi wojny, w której Niemcom chodzi o byt. Łatwo jest mówić piękne słowa pod adresem Polaków, jak to uczynił Wilson, Francuzi i Anglicy, dla których nie wchodzą w rachubę żadne własne interesa; łatwem, jak to także uczynili Rosyanie, którzy uważają Polskę za straconą pod względem militarnym. Jeżeli się zważy — powiedział sekretarz stanu — w jakim stanie Rosyanie pozostawili Polskę, nasza administracya już dziś może wykazać poważne sukcesy. Polacy w swych skargach nie powinni zapominać, że ojczyzna ich tylko nam i naszym zwycięstwom może zawdzięczać swoją przyszłą samodzielność; to też jest rzeczą sprawiedliwą i konieczną, by ponosili wspólnie ofiary ciężkiej wojny. Niecierpliwość Polaków także wobec Rady Stanu i zarzut, że budowa Rady Stanu zbyt powoli postępuje, są zrozumiałe, lecz, pominąwszy stosunki wojenne, wielki rozdźwięk w Polsce na polu wyznaniowym i narodowościowym, a przedewszystkiem na polu stronnictw wraz z całkowitym brakiem wyszkolonych urzędników — czyni zadanie podwójnie cięższem. Sekretarz stanu omawiał w końcu możliwości innych rozwiązań kwestyi polskiej, które wszystkie są nie zadowalniające i doprowadziłyby do niepożądanych rezultatów i doszedł do wniosku, że zapowiedziana przez mocarstwa centralne w drodze proklamacyj polityka polska, także i dzisiaj jeszcze jest jedynie słuszną i możliwą.

kie urządzenia biurowe
la Galicyi Bukowiny i
stwa Polskiego.

ryańska 26 telefon 1416.

siewu.

rą svalöfską
Princes" svalöfski
s" svalöfski

eski

białą
raw
stewne
grodowe i polne
starcza natychmiast

K ROLNICZY

yjskiego Towarzystwa Gos-
o Lwów, Kopernika L. 5.

wynajęcia

onu i sypialni, Rynek Nr. 23
r. 3 nad księgarnią Gebethnera.
(2636)

Poszukuje

krzewy owoc
drzewka alejowe

róże pienne i k

Cena przystępna.

Do wios

Wapn

firm

Skład materyałów

Chorob
nie

esteśmy ludźmi i każdy
skrofuły, choroby skórne
kich tych cierpień pozby

Pi

Pudełko z dokładnym
Turner Ge
Törek, Bu

Patent zastrzeż

„Idea

Najle
składa
i spręż
MATER

2389 ~~2488~~ 516

Sekretarz stanu, broniąc musiał, polityki i postanowień rządu w sprawie polskiej, nie uzasadnił zaś ~~jej~~ ich przekonywującem rozumowaniem, co tem trudniejszem by było, że dotychczasowe doświadczenie wykazało ich wadliwość. – S. Helfferich omawiając różne rozwiązania, ~~musiał~~ nie mógł pominąć austrjacko-polskiego i ~~[illegible]~~ nawiązującem by było wiedzieć jak potrafił, dowieść, iż obecne, niemieckie, lepszem i praktyczniejszem jest. –

Tymczasowa Rada Stanu ~~postan~~ która nie wyszła dotąd z akademickiego okresu przesłała, okupacyjnym mocarstwom żądanie, ustanowienia Regenta i ministrów, oraz oddania powstałemu stąd polskiemu rządowi administracji kraju. – Od tego, na razie, zależy dalszy przebieg rzeczy. –

517

~~2989~~

<u>2320</u>

Widocznie w zamiarze zatarcia napięcia między Berlinem i Wiedniem Kanclerz Bethmann uknuł, spowodować odznaczenia hr. Czernina w. wstęgą Sw. Szczepana, aby mu przesłać powinszowanie. Na co hr. Czernin musiał odpowiedzieć.– ~~odpowiedział.~~ ~~Z Z zamienionych telegramów wieje jednak chłód~~ Ze zamienionych telegramów wieje jednak chłodny wietrzyk i brak ich dawnej, zażyłej ~~serdeczności~~ sojuszniczej ~~serdeczności~~ miłości.– ~~[illegible]~~ ze zamiarem.– ~~ze zamiarem~~ Mimowolnie rozminięto się ze zamiarem.–

~~2397~~ 518 ~~2480~~

Urzędowe doniesienie Bayrische Staatszeitung stwierdza ~~mówi~~, że Wydział Rady Związkowej dla spraw zagranicznych obradował 8 i 9. t.m. pod przewodnictwem ministra stanu hr. Hertling i przy czem jednomyślnie uznanie [illegible], wywody kanclerza, pełne ufności w bliskie i możliwe zakończenie wojny, o ogólnem potwierdzeniu i ~~do~~ prowadzonej polityce!! –

Cesarz Wilhelm mawiał w 1916 r., że wojna musi być zakończoną przed końcem roku ~~-a~~ w 1914 3

Przy rozprawach nad budżetem [illegible] marynarki w parlamencie niemieckim sekretarz stanu Solf rzekł iż okazało się, że wszystkie stronnictwa, które on za stanowczo współdziałaniem będą dla odbudowy kolonii, które ~~pa~~ [illegible] pewnością przewiduje.–

2392 ~~2491~~ 518

Izba gmin odbyła 10. t.m. tajne posiedzenie którego jednak główny
przebieg streszczonym został przez Biuro Reutera. Na wezwanie Churchilla
pierwszy minister Lloyd-George odpowiedział, bardzo znacząca mowa
której nazwać można drugą stroną medalu.–

Omówił wewnętrzne położenie Austro-Węgier oraz położenie Niemiec
z uwzględnieniem rezerw, które niekorzystnie w porównaniu z położeniem
Anglii odbywające się

Przytoczył poglądy angielskich i francuskich dowódców, którzy działania na Zachodzie
wnosząc do wyników ostatnich wojennych ~~rezerw~~ ~~zaspokojone~~
~~w~~ zupełnie zadawalniającemi są.–

Wytoczył, jak potrzeba ~~[illegible]~~, większych rezerw ~~[illegible]~~ od sierpnia, ~~[illegible]~~
mogłaby być zaspokojoną

Podał cyfry miesięcznych strat statków, oraz cyfry wzbudzające sprawozdanie
we wojnie podwodnej taktyce oraz wraz z wyliczeniem nowo zbudowanych
o sposobach zwalczania jej. w pierwszych dwunastu miesiącach.–
statków, w pierwszych ~~otrzymała~~ i zwiększonej wewnętrznej produkcji

Przy oszczędnem Anglia może
nie ma obawy głodu a w 1918 r. ~~[illegible]~~ wyżywienia.
pokryć własną potrzebę

~~2398~~ 2593 ~~2192~~ 5210

Zwanym jest cel wojny sprzymierzeńców i w niczem się nie zmienił. —
Asquith wniósł aby zapoznać kraj z większą częścią mowy
Lloyd-Georgea. —
Na przeciw tego, wiadomości z Berlina mówią, iż wierzą tam
wciąż jeszcze w przetrzymanie, z dodatkiem, iż lepiej zginąć
jak ustąpić. Rozczarowani są co do własnego załatwienia
sprawy polskiej i zdziwieni, że nie ma lepszego prowadzenia
Budzi się troska o oddziaływanie na W. Ks. Poznańskie i
wzmożenie się tam polskiego wpływu. Kanclerz Bethman
ma być wyczerpany i ~~[illegible]~~ nerwowo rozstrojony. —
W Berlinie obliczają własne straty, w ostatnich walkach
zachodnich, na sto tysięcy ludzi, Francuzów i Anglików
na trzy kroć sto tysięcy. —

~~1384~~ ~~2483~~ 521

Petersburgska Agencja Telegraficzna donosi: Wykonawczy Komitet Rady robotników i żołnierzy zebrał się ponownie aby powziąć postanowienie o nocie Rządu z 1go maja do sprzymierzeńców. W tem dowiedział się, że liczni robotnicy zmierzają do miasta z żądaniem ~~aby~~ ~~Rząd~~ ustąpienia Rządu. Natychmiast ~~otworzono~~ stanęły zastępy sprzyjające Rządowi i starły się z przeciwnikami; podarto chorągwie robotników z napisami „Precz z Rządem”, wtedy ze strony robotników padły strzały które spowodowały kilka ofiar. Wykonawczy Komitet wysłał ~~zatem~~ przedstawicieli, aby zażegnali dalsze starcia i zachowali obydwa obozy do cierpliwego wyczekania wyniku rokowań między Tymczasowym Rządem a Radą robotników i żołnierzy.

Biuro Reutera donosi: Wykonawczy Komitet uznał za dobre tłomaczenie jakie Tymczasowy Rząd dał swej nocie z 1go maja i poczytuje stąd zajście za załatwione. Nowy ~~z~~ dowód zamieszania i chwiejności ~~stos~~ rosyjskich stosunków. Są tam dwa ostatecznie samorzutne rządy, i każdy z

~~2386~~ ~~2494~~ 522

z nich wacha się zrzucić drugiego, z obawy trzeciego.

Stanął kompromis. Na żądanie Wykonawczego Komitetu robotników i żołnierzy Tymczasowy Rząd zgodził się udzielić ambasadorom sprzymierzonych mocarstw oświadczenie ministra spraw zagranicznych, objaśniające notę ogłoszoną 1 maja, w ten sposób, że pod stanowczem zwycięstwem rozumieć należy, zrzeczenie się Rosji terytorialnych zdobyczy oraz przywłaszczenia sobie własności cudzych narodów i wszelkiego rozszerzenia potęgi, kosztem cudzych państw. W skutku tego, Wykonawczy Wydział postanowił 34 głosami przeciw 19 przyjąć wyjaśnienie Rządu jako zadawalniające i poczytać zajście za załatwione.

Rada robotników i żołnierzy powzięła uchwałę ~~w~~ która uzywała doprowadził ~~[illegible]~~ do pierwszego ~~[illegible]~~ nowe Rządu ~~pierwszego~~ ~~[illegible]~~ ~~aby~~ ~~[illegible]~~ polityki

Żądanie, że opór stawiany ~~[illegible]~~ ~~zrzeczenie się~~ zrzeczenie się ~~[illegible]~~ uzywanie ~~[illegible]~~ poczytanem być musi za ważne zwycięstwo demokracji. Lud stawia opór rządów i zmusza zawrzeć pokój bez aneksji i odszkodowania.

Kroku: Dla oddania pod międzynarodowe ~~[illegible]~~ ~~Dla oddania pod międzynarodowe [illegible]~~ ~~bez aneksji i odszkodowań~~ ~~aneksji i odszkodowań~~ ~~Zdobyczy~~ zdobyczy co

Nie załatwia to wojny lub pokoju, albowiem zrzeczenie musiałoby być wszechstronne i środkowe mocarstwa musiałyby zwrócić, które zajęte są posiadłości. — Zresztą zapewniają że Tymczasowy Rząd ... sprzymierzonym

~~2495~~ 523

rządom, drugie, tajne objaśnienia które posiadają wartości, dane na żądanie Wydziału

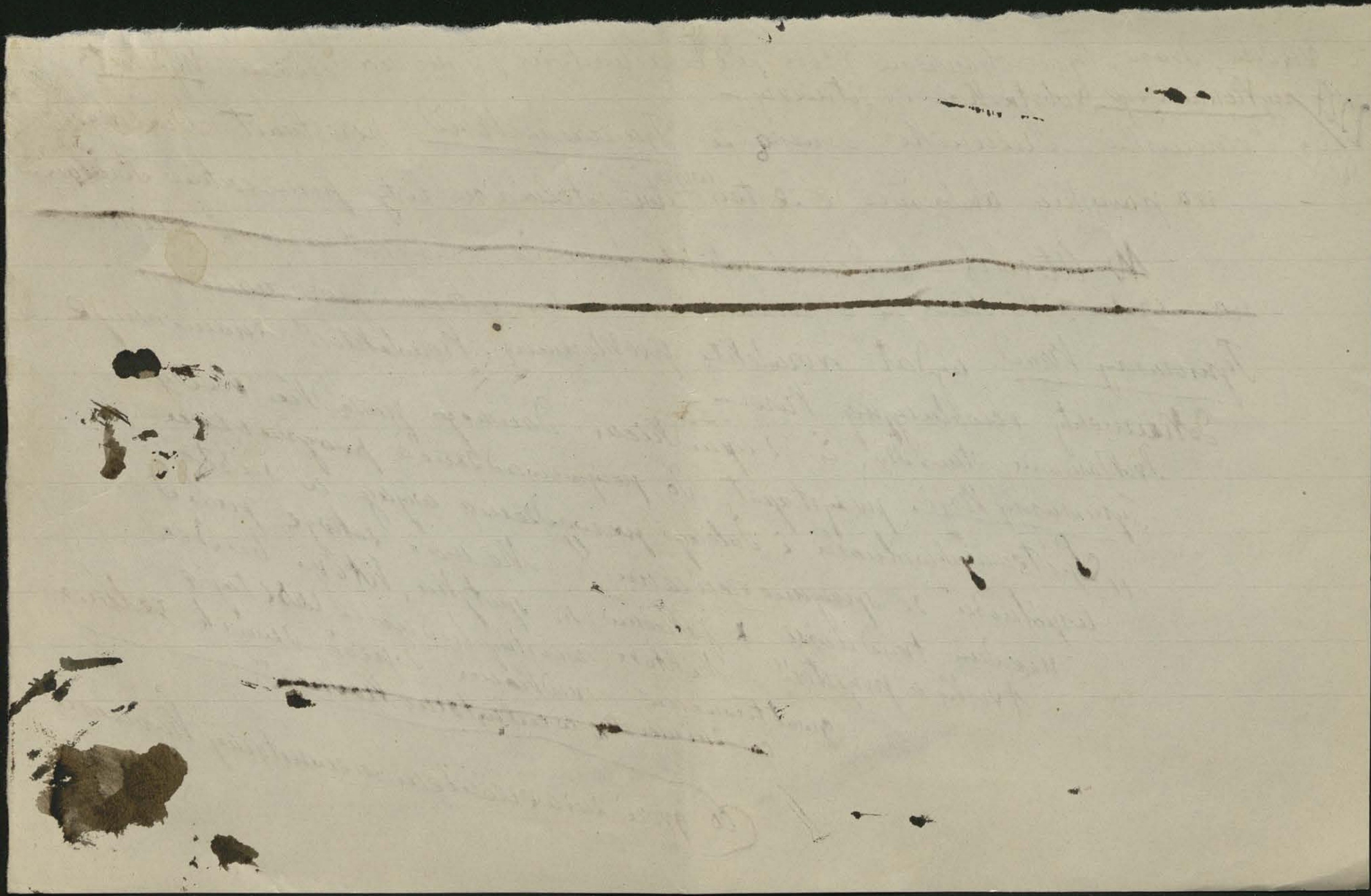
~~2327~~ 2396 wykonawczego robotników i żołnierzy.–

Francuskie dzienniki donoszą że Tymczasowy Rząd pozostawił Izwolskiego na paryskiej ambasadzie i że ten wręczył ~~uwierzytelniające~~ listy prezydentowi Poincaré-mu

~~W Atenach po dymisji gabinetu Lambrosa, powstał ... że Zaimis na czele. Nie stawia się o porozumienie z koncentrantami porozumienia~~

Tymczasowy Rząd wydał rozwlekłą proklamację. Rozwlekłość znamienną dokumentów rewolucyjnej Rosji.–

Proklamacja stwierdza, że z upadkiem dawnego porządku rządy Tymczasowy Rząd przystąpił do przeprowadzenia programu „społecznych wolności i dalszego prowadzenia wojny w ścisłej wspólności ze sprzymierzeńcami" Nie może zakryć przed narodem trudności z jakiemi się spotyka, które budzą troski o przyszłość". Niektóre warstwy ludności usiłują gwałtownemi środkami dopiąć swoich celów ~~z ... wewnętrznej karności~~ co grozi zniweczeniem wewnętrznej karności

2397

2496 524

i wyzyskaniem anarchii. Stwarza to niebezpieczeństwo ~~rewolucyjnych~~

zamieszkań ~~Przedmieść~~ i pogromu na froncie. „Widma anarchii i domowej wojny, zagrażające wolności, stają przed Rosją" Proklamacja wzywa wszystkich sił dla utrzymania zdobytej wolności i ~~wzmocnienia~~ ustalenia jej, do zespolenia się i wzmocnienia władzy, która jej strzeże.—

Ze swej strony Rząd nie ustanie w swoich usiłowaniach i postara się o wzmocnienie swojego składu, ~~stając się b...~~, przez powołanie przedstawicieli, żywotnych, twórczych sił kraju, które dotąd nie brały czynnego i bezpośredniego udziału w zarządzie państwa.—

Tymczasowy Rząd odwołał jenerała Russkiego z dowództwa północnej armii.—

~~2398~~ ~~2397~~ ~~2487~~ 525

<u>Petersburgska Telegraficzna Agencja</u> ~~Donosi~~ zapisała iż przy otwarciu uroczystego, nadzwyczajnego posiedzenia Dumy prezydent Rodzjanko wypowiedział mowę w której ~~odrz~~ odparł wszelkie przypuszczenie osobnego pokoju, co wraz z oświadczeniem o lojalnem zachowaniu się Rosji wobec sprzymierzeńców, przyjętem zostało z tego trwającemi objawami zadowolnienia i owacją dla ambasadorów sprzymierzonych mocarstw.—

<u>Biuro Reutera</u> zaś donosi że minister wojny Gutschkow rzekł w Dumie „W Rosji zapanowała anarchia. Są dwa rządy i właściwie są liczne władze. Armia ulega tej samej chorobie i to w gorszym nie równie stopniu. Jeszcze nie za późno, wyleczyć chorobę, ale nie należy ani jednej chwili tracić”

Od anarchii nie daleko do upadku lub dyktatury.—

Prezydent gabinetu ks. Lwow wystosował pismo do przewodniczącego Rady robotników i żołnierzy Tscheidse i do prezydenta Dumy Rodzjanko, którem wzywa ich

2339 2498 526

aby zawiadomili Radę i Dumę o postanowieniu Rządu powołania do gabinetu przedstawicieli tych politycznych stronnictw, które jeszcze bezpośrednio nie biorą udziału w zarządzie państwa

Tymczasowy Rząd zniósł karę wygnania i deportacji i zastąpił więzieniem. Mianował Wydział z jedynastu członków dla wypracowania statutu wyborów do Konstytuanty.–

Rada robotników i żołnierzy miasta 8 Maja jednogłośnie przychylili się do myśli pokojowej Konferencji, zamierzonej przez międzynarodowy socjalizm.– Nie jest ona wcale zapewnioną, atoli ze wszech stron spodziewają się że otwartą zostanie w Stokholmie. / Czerwca

~~[illegible]~~ 2400 ~~2489~~ 527

W Atenach po dymisji gabinetu Lambrosa, powstał nowy ze Zaimisem na czele. Ma starać się o złagodzenie stosunku do mocarstw porozumienia.

2392 2401 2500

Biuro Wolffa stwierdziło że w kwietniu niemieckie także podwodne zatopiły przeszło milion tonów.-

528

Sekretarz stanu marynarki Capelle dał rozległy obraz wojny podwodnej w niemieckim parlamencie; nietylko ilościowo także gatunkowo ~~zwiększają~~ się ta broń; oczywiście się także straty a obronne środki nieprzyjaciela ilościowo i gatunkowo ~~zwiększają~~ mnożą się ale nie ma on stanowczego sposobu przeciwko podwodnym łodziom. Nasze straty są o wiele mniejsze niż przewidywaliśmy. Spodziewamy się przeciętnie zatapiać miesięcznie sześćkroć sto tysięcy tonn. Wynik trzech miesięcy wynosi dwa miliony osiemkroć sto tysięcy zatopionych tonn. oraz 1325 statków

~~2501~~ 529

~~Biuro Wolffa stwierdza że w kwietniu niemieckie łodzie podwodne zatopiły przeszło milion tonn~~

.. ~~2399~~ 2402

Niemiecki biuletyn z 5go zapisał nowe z Anglikami walki odparte. ~~[illegible]~~ Przy czem zawsze mowa o znacznych stratach nieprzyjaciela, i ~~z~~ zamilczenie o własnych. — Walkę nad Aisną zapisał tak samo ~~Dalej~~ z Francuzami. Przy czem przyznał, że nieprzyjacielowi udało się usadowić ~~[illegible]~~ w niektórych przednich niemieckich rowach. — Wieczorny biuletyn opowiadał: „Na wzgórzach na północ Aisny rozpoczęła się nowa bitwa." —

Biuletyn z 6go mówi że walka artylerii dosięgła największego jej szczytu rozwoju. Dnia 5go nowe usiłowania przełamania na froncie 35 kilometrowym, w ciężkich walkach odparte. Francuzi ze szczególną gwałtownością walczyli o Winterberg. Wzgórze ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pozostało w ich rękach. — Wieczorny biuletyn:

„Po wczorajszej ciężkiej przegranej nad Aisną Francuzi

~~2394~~ 2403 ~~2502~~ 530

Nie odnowili dotąd uderzeń. Jedynie ~~pod~~ Winterberg są w biegu walki.
Biuro Wolffa oblicza że w olbrzymich walkach na Zachodzie
Francuzi i Anglicy wprowadzili w bój ~~[illegible]~~ już przeszło milion ludzi
Anglicy 44 dywizji co wynosi siedemkroć sto tysięcy ludzi
Francuzi 53 dywizji czyli osiemkroć sto tysięcy ludzi –

Biuletyny za 7 maja zapisują rozwaznie, dalsze walki bez
znaczniejszego wyniku. –
Słota wpłynęła na osłabienie ognia artylerii i walk
Niemiecki wieczorny biuletyn z 9. tm. „Pod Fresnoy i
Bullecourt spełzły angielskie uderzenia; pod Arras
i nad Aisną tylko miejscami żywszym był
ogień.“
Podczas tego stanu rzeczy mniej ważnych walk na Zachodzie
w Macedonii armia Sarraila stoczyła 9. maja
zaciętą bitwę, gwałtowniejsza niż poprzednie te
na tym froncie: Najpierw Monastiru Na 18
spełzła jej uderzenia.

~~2335~~ ~~2404~~ ~~2503~~ 531

Kilometrach Rewolucji po przygotowaniu artylerią, Włosi, Francuzi
Rosjanie licznemi zastępami przedsięwzięli ataki. Które
z ciężkiemi ich stratami odparte zostały. Jednakże
Które utworzyli były w ~~sto~~ bułgarsko-niemieckie stanowiska
wyparci zostali z krwawemi stratami
Sprzymierzona niemiecko-bułgarska piechota, ~~wsparta~~
wsparta artylerią, dzielnym odparciem i zawziętem
przeciw uderzeniem, utrzymała bezwzględnie swoje stanowiska
i świetnie walczyła.

Tak opiewał niemiecki, Ludendorffa biuletyn—
Wiedomie sprawozdanie niemieckie z 11° Maja " Na zachodnich frontach
potocznie nie zmienione!— "
„Największa w dziejach bitwa" nie rozstrzygnięta i nie zakończona—

12 Maja

K. K. ÖSTERREICHISCHE STAATSBAHNEN.

CXXXIII

532

19 Maja. 1917 r.

~~Lwów~~

2504-2550

Allg. Form. Nr. 182 g.

CXXXIII 1935 533

~~Mowa w~~ Bobyt Niemieckiego Kanclerza
we Wiedniu. Jego mowa o celach
wojny. Rozprawy nad nią. Cofnięcie
ustawy o uzwłaszczeniu. —
Żądania warszawskiej Rady Stanu postawione
środkowym mocarstwom. Regent. — Dane
odwlekające odpowiedzi ze zapowiedzią ostatecznej. Zapoczątko=
Strejk czarnych w Warszawie. Ks. [illegible] występuje
=wanie porozumienia stronnictw Koła Pols=
Krakowskiego.
P. Biliński ustąpił z prezesostwa
=kiego. Wyodrębnienie Galicji, oderwanie
od monarchji Galicji — Oderwanie i odbu=
=dowanie. Koło Polskie orzeka, że
nie może popierać rządu. Przechodzi do
opozycji. Przyjęło wniosek o zjednoczenie
wszystkich ziem polskich. — Ukraińcy
zapowiadają opozycję z powodu
wyodrębnienia. Błędy i winy
monarchji w sprawie polskiej!

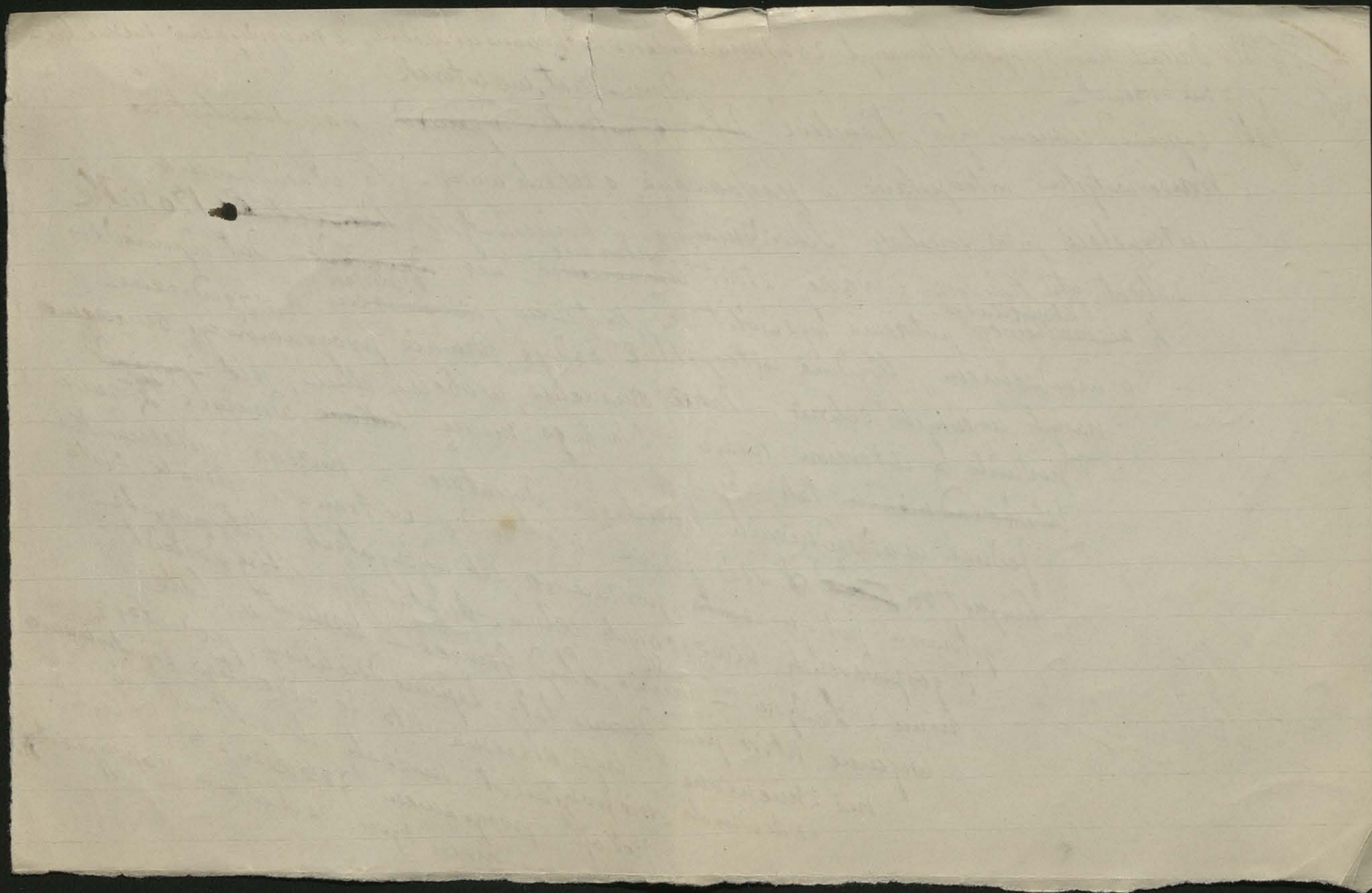
Koło Polskie popełniło także błąd przechodząc w tej chwili do opozycji.
Szkodliwe następstwa. Skrzyżowanie programu
~~[illegible]~~ 4° i 5° Listopada.-. Pożądana zmiana
ukuwaty Koła przy pomocy rządu.- Polak
Namiestnikiem.- Odszkodowanie i odbudowanie.
Z Rosji.- Demisja Gutczkowa.-
~~[illegible]~~ Wydział robotników i żołnierzy przeciw
osobnemu pokojowi.- Demisja Miljukowa
Przekształcenie gabinetu w Koalicyjny.
Vandervelde o odezwie.-
Socjaliści francuscy przeciw Kongresowi w
Sztokholmie rzucają anatemę na niemieckich
i austryjackich socjalistów.
Z frontów. Dziesiąta włoska ofensywa nad
Isonzo.- Z wszystkiem wszystkiego, ogólna
wiosenna ofensywa na wszystkich frontach
Powodzenie na drodze Otranto.- Usunięcie
Nivella. Petain naczelnym dowódcą. Uderzenie
angielskie na Zeebrugge.- Zapowiedź nowego
stosunku Kolonii do Anglii.- Anglii i zwoływania.-
Niezmienione cele wojny
19. Maja

~~2405~~ ~~2336~~ CXXXIII ~~2504~~ 534

Kanclerz Bethmann-Hollweg przybył do Wiednia w Niedzielę 13 Maja z rana. Zapewne dla porozumienia się z hr. Czerninem, przed odpowiedzią w parlamencie na ~~pierwszą~~ dziś interpelacje o ~~nabytkach~~ celach wojennych, zapowiedzianą na Wtorek 15 Maja. Był może ~~ch~~ także dla omówienia stanowiska wobec Żądań Tymczasowej Rady Stanu warszawskiej. —

Kanclerz przyjęty został przez cesarza w Laxenburgu i zaproszony do cesarskiego stołu na śniadanie. Wieczorem wyjechał. — Narady odbyły się w dalszym ciągu w Berlinie. ~~Oczekiwać~~ Komunikat urzędowy. — Berliner Tageblatt doniósł ~~następnie~~ ~~w bieżącym tygodniu dla~~ ~~że hr. Czernin oczekiwanym jest~~ ~~dalszych narad~~ że hr. Czernin oczekiwanym jest w nadchodzącym tygodniu, dla dalszych obrad; prawdopodobnie uda się wprost do Głównej Kwatery. — Istotnie wyjechał tam w sobotę 16 w towarzystwie ambasadora Merey'a i naczelnika biura prezydialnego hr. Colloredo.

~~2777~~ „Dla dalszych narad, zapewne korzystnych z abytności Kanclerza Bethmanna we Wiedniu, z niewdajnemi niemieckiemi osobami!" — 535
2466
odpowiedział, we wtorek
Jak zapowiedzianem było, Kanclerz ~~dał we wtorek odpowiedź~~ na socjalistów
i konserwatystów interpelacie, w parlamencie, o celach wojny. Po uzasadnieniu
interpelacji przez socjalistę Scheidemanna, i konserwatystę ~~Böricke~~ Kösicke dał odpowiedź —
deklaracje
zabrał głos Kanclerz i raczej złożył ~~oświadczenie~~ niż ~~odpowiedź~~ dał odpowiedź
kłopotliwego zwięzłem
Z ~~niemożliwego~~ położenia wyzwolił się, krótkiem, ~~stanowczem~~ a wygodnem
oświadczeniem „Obydwie interpelacje żądają, odemnie programowego oznaczenia
naszych wojennych celów. Takie oznaczenie, w obecnej chwili, nie ~~odpowiada~~ ~~z~~ tworzenia
postużyłoby interesom kraju. Dla tego muszę ~~takowe~~ odmówić, ~~wskazówek~~
~~W uzasadnieniu~~ takowego"
Jednak w uzasadnieniu Kanclerza dopatrzeć się można wskazówek
Ciągnął ~~on: „J~~ „Dziś jeszcze nie widzę we Francji i Anglii zgoła
gotowości pokoju, ~~zgoła~~ porzucenia ich wybujałych zdobywczych
i gospodarczych niweczących celów. Ostatni głos który doszedł
mnie z Londynu — mowa Lloyd Georgea — brzmiał „Cele
wojenne które przed dwoma laty zapewne dzieliśmy, pozostają
nie zmienione" Czyż mniema ktoś że wobec tego zapatrywania
zachodnich nieprzyjaciół, mógłbym ich nakłonić do zrzeczenia się, Czyż
pokoju programem mam tym zachodnim nieprzyjaciołom

Jać zapewnienie które pozwoliłoby im, bez żadnego niebezpieczeństwa własnych
strat, przedłużać w nieskończoność wojnę? Mam że im powiedzieć: my
na wszelki wypadek, cokolwiek się stanie, zrzeczemy się, i włos wam z głowy
nie spadnie, ale wy, którzy nas życia pozbawić chcecie, możecie bez żadnego
ryzyka, próbować dalej szczęścia? Nie panowie! Odrzucam ~~takie~~ takie
politykę. Albo też wprost przeciwnie, mam że postawić program dla zdobyczy
zdobyczy? To także odrzucam. Nie rozpoczęliśmy tej wojny
i ~~stoimy~~ walczymy stanowczo, niemal z całym światem, ale
wytrwale, aby zapewnić nasz byt i silnie ustalić przyszłość
Program zrzeczenia się zarówno jak zdobyczy
nawet nie ~~pomoże~~ dopomoże zwycięstwu i zakończenia wojny..
Możnaby między wierszami wyczytać, że zrzeczenie się zdobyczy,
Kanclerz czyni zamiarem w gotowości pokoju i porzucenia,
przez zachodnie mocarstwa zdobywczych i zniweczenia celów
od zmiany celów zapowiedzianych przed dawna laty.
Najważniejszem jest w mowie Kanclerza oddzielenie

Rosji w zachodnich mocarstw, „wydaje się — rzekł — że nowa Rosja zrzeka się dla siebie
gwałtownych planów zdobyczy". Jeżeli Rosja nie chce dalszego rozlewu krwi
swoich synów, jeżeli zrzeka się dla siebie wszelkich gwałtownych planów zdobyczy,
jeżeli chce przywrócić trwały z nami stosunek pokojowego, wzajemnego obok siebie
życia, wtedy jest to samo przez się zrozumiałem, że my którzy podzielamy to
życzenie, nie zburzymy trwałego w przyszłości stosunku, nie wysuniemy żądaniami,
niemożliwymi jego rozwoju ~~niemożliwymi~~, żądaniami niezgodnemi z wolnością i wolą ludów
i któreby w węzłach naważdy zaszczepiły zawiść nowej nieprzyjaźni.
Nie wątpię że znaleźć się może zgoda oparta wyłącznie na wzajemnem
porozumieniu, wykluczająca wszelką myśl przymusu i która nie
pozostawi żadnego kolca, żadnej niechęci. —
Jest to dalsze wpraszanie się o pokój u nowej Rosji, przy rozróżnieniu
jej od zachodnich nieprzyjaciół. Kanclerz zbliżył się tu do ostatniego
oświadczenia hr. Czernina o stosunku Austro-Węgier do Rosji
i zrzeczenia się nad nią zdobyczy. To też zapewnił
„że nowo powstałe ~~przygotowania~~ ~~mniemanie~~, jakoby
istniały różnice zapatrywań w sprawie pokoju,

~~2409~~ ~~1740~~ 538

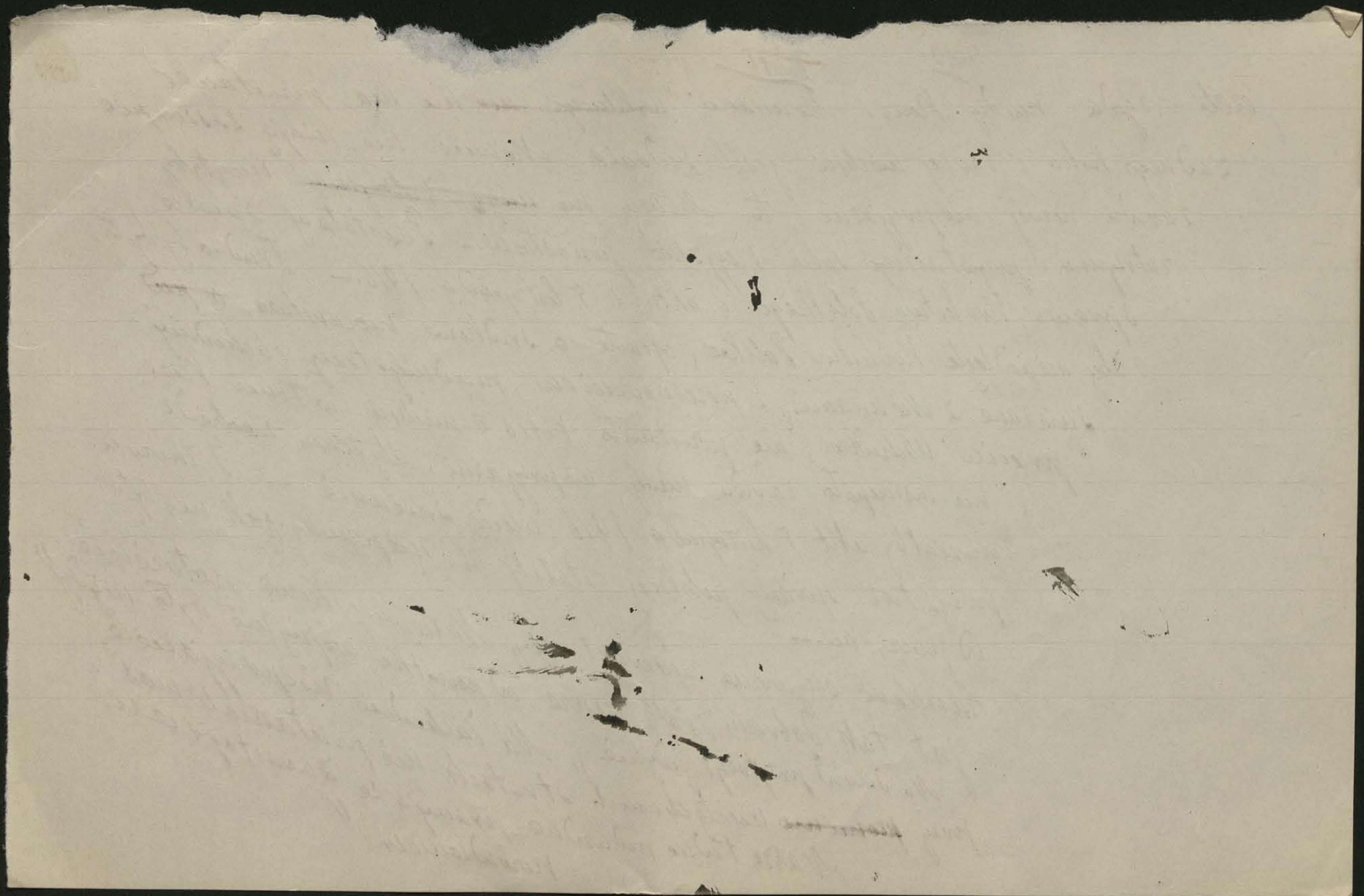
między nami a naszemi sprzymierzeńcami, należy do dziedziny bajki.

Stwierdzam, to tutaj, wyraźnie, ~~i w pewnem przekonaniu są pewny~~ pewny, że wyrażam zarazem przekonanie kierujących mężów stanu sprzymierzonych z nami mocarstw." – "Fremdenblatt" zaś dodaje półurzędowy komentarz „Rosja cała i mniej jeszcze, świat cały, ~~wiedzą~~ wie dziś, że Niemcy nie żywią zdobywczych zamiarów względem Rosji i że może ona każdej godziny z Niemcami, tak samo jak z Austro-Węgrami, zawrzeć zaszczytny pokój". „Ci, którzy mieli nadzieję wbić klin między monarchię i niemieckie cesarstwo, będą musieli uznać, że to usiłowanie, raz na zawsze beznadziejnem jest i że nie ma ~~w świecie~~ na ziemi potęgi" która mogłaby oderwać monarchię od sojusznika. Nie mogło oczywiście na czem innem się skończyć. –

Stwierdzenie "Fremdenblattu", że Niemcy nie żywią zdobywczych zamiarów względem Rosji, idzie formalnie istotnie jednak niedalej niż słowa kanclerza.

jeżeli zgoda między Rosją i Niemcami ~~wykluczyć nie~~ nie ma pozostawić
żadnego kolca i żadnej niechęci, jeżeli żądania Niemiec nie mają zaszczepić
zarodu nowej nieprzyjaźni, to Niemcy nie ~~mogą zatrzymać~~ mogłyby
zatrzymać i przywłaszczyć sobie wszystkie posiadłości. – Pozostałaby zawsze
sprawa Królestwa Polskiego i aktu z 5 listopada 1916. – Trudno by było,
aby niepodległe Królestwo Polskie, oparte o środkowe mocarstwa, ~~a pod~~
związane z Niemcami, z przeznaczeniem przedniej straży zachodniej
przeciw Wschodowi, nie pozostawiło kolca i niechęci w łonie Rosji
i nie zaszczepiło zarodu nowej nieprzyjaźni. Aby temu zapobiedz – I znowu
musiałby akt 5 listopada 1916 ulec zmianie. – I znowu
przyszłość sprawy polskiej stałaby się niepewną, jak nią była
od początku. –

Kanclerz oczywiście zapewnił że „Nasze wojskowe położenie
już tak dobrem, jak jeszcze od początku wojny nie było między
Na dowód przytoczył jedynie „Na Zachodzie nieprzyjaciele nie przestawali nas
przy ~~[illegible]~~ niesłychanych stratach nie przestawali nas zarastając
Nasze także podwodne pracują że „ z powodzeniem

~~2411~~ ~~2342~~ 540

Mowa Kanclerza nie wzmocniła widoków pokoju, jakkolwiek rzekł „Możemy z pełnem zaufaniem liczyć na to, iż zbliżamy się do dobrego końca". I tu Kanclerz wypowiedział nieomylne prawdy „Wtedy nastanie czas w którym będziemy mogli układać się o nasze cele wojny". – Zależne są one bowiem, nie od życzeń konserwatystów lub socjalistów, ani od ~~życzeń~~ woli Kanclerza ale od wyników wojny. – Kanclerz dodał te znaczące słowa „Jestem co do celów wojny w zupełnej jednomyślności z naczelnem dowództwem armii" co zapowiada przewagę strategicznych względów. –

~~W rozsądniejsze ustępstwa i w wyjaśnieniach nad [illegible] Kanclerz zrobił iż przyjdzie niebywałe oddanie Rosji [illegible] zaspokoić. Mowa konserwatystów [illegible] nachyla się do polityki socjalistów tak daleca [illegible] stronnictwo socjalistyczne ona [illegible] przed innemi. –~~

Zadaje kłam mniemaniu iż istnieją różnice między Bethmannem a Hindenburgiem i Ludendorffem

2~~41~~2 ~~2341~~ 541

Poseł Scheidemann który jako socjalista obstaje za pokojem bez ~~aneksji i odszkodowania, może wskazać~~ ~~rozwiązanie przyszłości~~. Powinnaś ~~zakończenie~~ aneksji i odszkodowania wskazać, przecież może przyszłą pokoju: ~~wojny~~ ~~kiedy~~ rzekł: „Przyznajmy szczerze: Wzajemnie nie możemy się zwyciężyć. Winien by przecież w końcu zapanować rozsądek i" „Ta i zawartym być pokój, sprawiedliwy dla wszystkich stron" — następują słowa które ~~określają~~ określać mogą przyszłe rozwiązanie zadania „Jestem silnie przekonany, że pokój nie może być zawartym, bez przesunięcia słupów granicznych. Ale ~~...~~ Jeżeli stać się to musi za wzajemnem ~~porozumieniem~~ zezwoleniem — jeżeli rządy porozumieją się co do tego, przy zawarciu pokoju, nie będzie to aneksją lecz układem o sprostowanie granic". Jest to myśl. — Wiele można by pod nią podciągnąć. —

2413 ~~2344~~ 542

W uzasadnieniu interpelacji, w rozprawach nad niemi padły nieobjętne zdania.

Mowca Konserwatystów Rosicke zarzucił Kanclerzowi iż nachyla się do polityki socialistów, iż uwzględnia tak dalece socialistyczne stronnictwo iż ono cieszy się pewnem pierwszeń=
=stwem przed innemi.—

~~2414~~ ~~2344~~ 543

Rozprawy ~~dotknięty~~ nie pominięty ważnych wewnętrznych stosunków; ~~i osoby~~ Niemiec ~~monarchii~~ i ~~cesarz~~ cesarza –

Poseł Rösicke zaznaczył, że mocarstwa porozumienia liczą na naszą niezgodę

Wilson oświadczył że nie może być pokoju z Hohenzollernami.

Lud amerykański przekonanym jest, że Hohenzollerny odejść" muszą

Do cnót Niemiec należy wierność ludu do naszego cesarza

W niemieckiem sercu zbyt głęboko tkwi monarchia ażeby niegodziwość mocarstw porozumienia albo też jakiegoś Wilsona mogła ją zniszczyć"

Kiedy socjalistyczny mówca Scheidemann zawołał,

ff Gdyby Francja i Anglia zrzekły się aneksji a Niemcy obstawały za zdobyczami, wtedy będzie pokój, nie będzie w kraju rewolucji" i słowa te wywołały burzę oburzenia.

Poseł Ledebour niezawisły socjalista powiedział [illegible] ▲

Dalej: " ~~Mamy~~ Jesteśmy silnie przekonani że w Niemczech takie ostatecznie przyjść musi, do tego samego co w Rosji:

~~Projekt zmiany ustawy~~ ~~2415~~ ~~2346~~ 544

Na tem pracuje ~~rządzący~~ dzierżący władzę. Musimy możliwie najrychlej zaprowadzić w Niemczech rzeczpospolitą. Postawimy wniosek, aby Wydział Konstytucyjny powziął przygotowania do przemiany niemieckiego cesarstwa w niemiecką rzeczpospolitą. Socjalni demokraci ukształtują przyszłość Niemiec i świata.

Nietylko konserwatyści ale wszystkie ~~niemal~~ mieszczańskie stronnictwa wystąpiły przeciw tym zapędom i opowiedziały się za monarchią i cesarzem, w oświadczeniu ztronem w ich imieniu, przez posła centrum ~~Spahna~~ Spahna.

Poseł konserwatywny Graefe rzekł: „Niema nigdy ~~nawet~~ godziny, w której nam nikogo, ~~któryby~~ ktoby nie powitał z wdzięcznością gdyby o jeden atom ustałyby te mordy. Ale czy nieprzyjaciele ustępliwszemi stali się, w skutku nieustającej wrzawy pokojowej socjalno-demokratów? Nie! Te wieczne ustępstwa przeszkadzają tylko uprzejmości ~~ustępliwości~~, zrzeczenia się pokojowi". Jak dotąd ma ztuszności! —

Projekt zniesienia ustawy o wywłaszczeniu w Zachodnich Prusach i Poznańskiem który został uchwalony w sejmie 18º Maja — Rząd uzasadnił go tem iż nie okazała się potrzeba zastosowania jej oraz położeniem stworzonem aktem 5 listopada 1916 r.

Tymczasowa Rada-Stanu Warszawska uchwaliła na swoich pełnych posiedzeniach szereg licznych żądań stawianych rządom środkowych mocarstw, zmierzających do natychmiastowego urzeczywistnienia w znacznej mierze, aktu 5 listopada 1916, to jest utworzenia państwa polskiego —

1º Niezwłoczne rozstrzygnięcie sprawy armii polskiej w myśl żądanego przez Rady Stanu memoriału

2º Niezwłoczne oddanie w ręce Rady-Stanu szkolnictwa i sądownictwa

3º Przyznanie organom Rady-Stanu udziału w aprowizacji kraju i rekwizycjach. Zapewnienie swobodnej komunikacji między obu okupacjami

4º Rozszerzenie działalności Rady-Stanu na części Królestwa Polskiego i części Litwy

5. Wprowadzenie w życie administracji polskiej

6º Uznanie państwa polskiego za samodzielny podmiot prawa międzynarodowego, oraz przyznanie Radzie Stanu prawa wysyłania i przyjmowania legacji w stosunkach z państwami sprzymierzonemi i neutralnemi.

~~2745~~ 546

Wrzesień ~~2417~~

7º Powstanie za zgodą Rady Stanu Regenta, którym stosownie do życzenia kraju powinna być osoba władająca ściśle językiem polskim, religii katolickiej, z krajem naszym przynajmniej w pewnej mierze związana, pochodząca, o ile możliwe, z dynastyi panującej

8º Pierwszem zadaniem Regenta powinno być powołanie do życia Sejmu i zwołanie stałego gabinetu ministrów, o charakterze czysto polskim

9º Natychmiastowe utworzenie Tymczasowego Rządu Polskiego złożonego z ministrów Polaków, przez Radę Stanu wyznaczonych a stanowiących Radę Ministrów, która do czasu rządów Regenta obejmować będzie władzę wykonawczą

8 Rada-Stanu postawiła żądanie aby Legioniści poddani austryjaccy nie byli pomijani przy obsadzeniu stanowisk w polskiej armii na równi z poddanemi Królestwa Polskiego. —

Tymczasowa Rada-Stanu uzasadniła w następujący sposób swoje żądania:

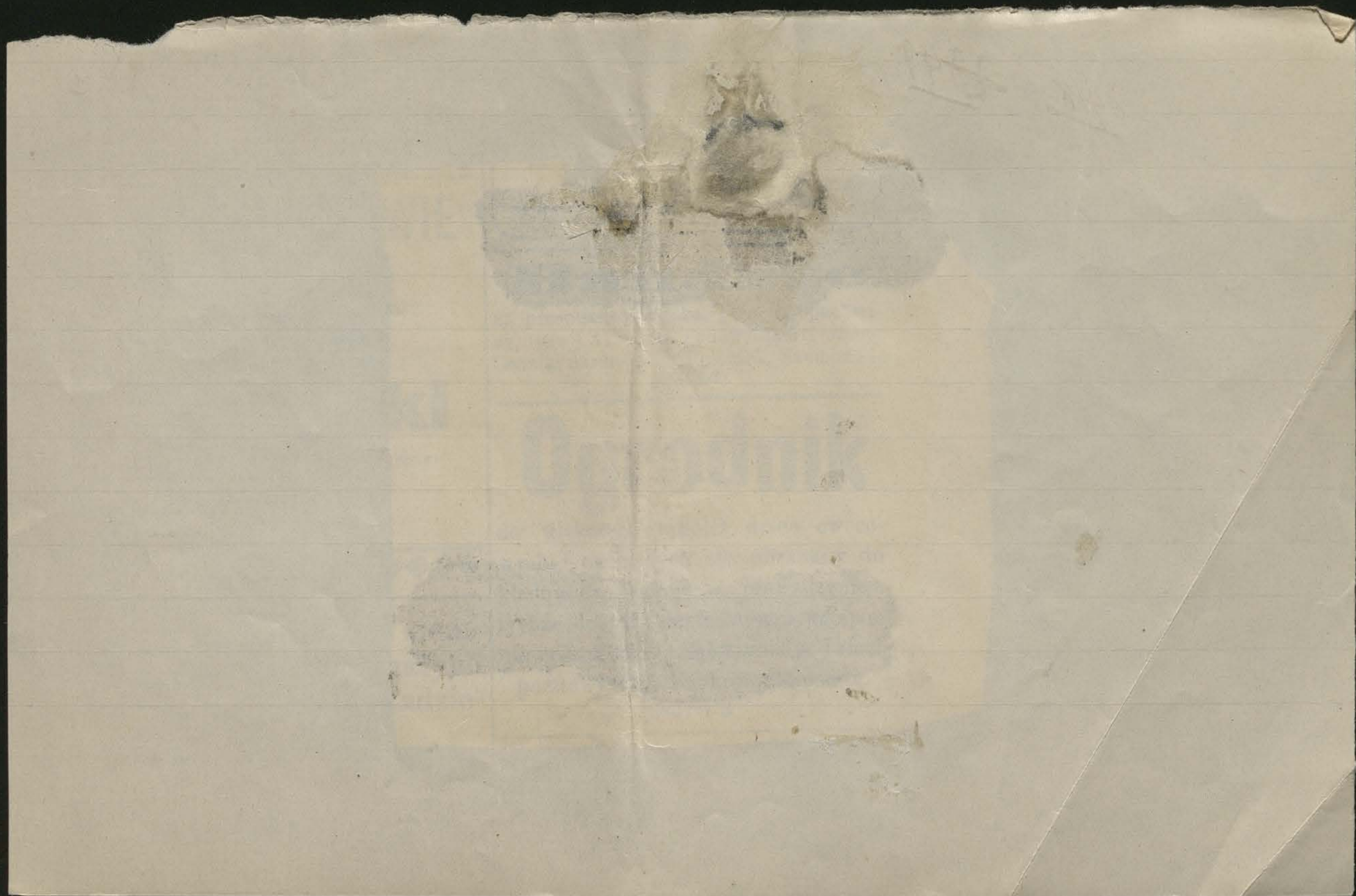
2418 ~~2349~~ 547

[illegible]

~~[illegible] żądań podkreślono, że~~: 1) stopniowe przejmowanie władzy dotychczas nie zostało wprowadzone w życie; 2) sprawa wojska nie jest dotąd rozstrzygnięta w myśl życzeń Rady Stanu; 3) stosunek do ludności władz okupacyjnych nie przyjął form przyjaźniejszych; 4) rozporządzenia prawodawcze są nadal wydawane, albo z pominięciem Rady Stanu, albo bez uwzględnienia jej opinii.

Wobec braku realizacyjnych zamierzeń aktu 5 listopada z. r. ze strony państw centr., zachwiała się nawet idea oparcia niepodległego państwa polskiego o wolny sojusz z mocarstwami centralnemi. Wobec tego istnienie tymczasowej Rady Stanu w dzisiejszej formie z tą kompetencyą, nie tylko nie wpływa na ustalenie przyjaznych politycznych stosunków między państwem polskiem, a mocarstwami centralnemi, ale może nawet podciąć w zarodku koncepcyę państwa polskiego, opartego o Zachód

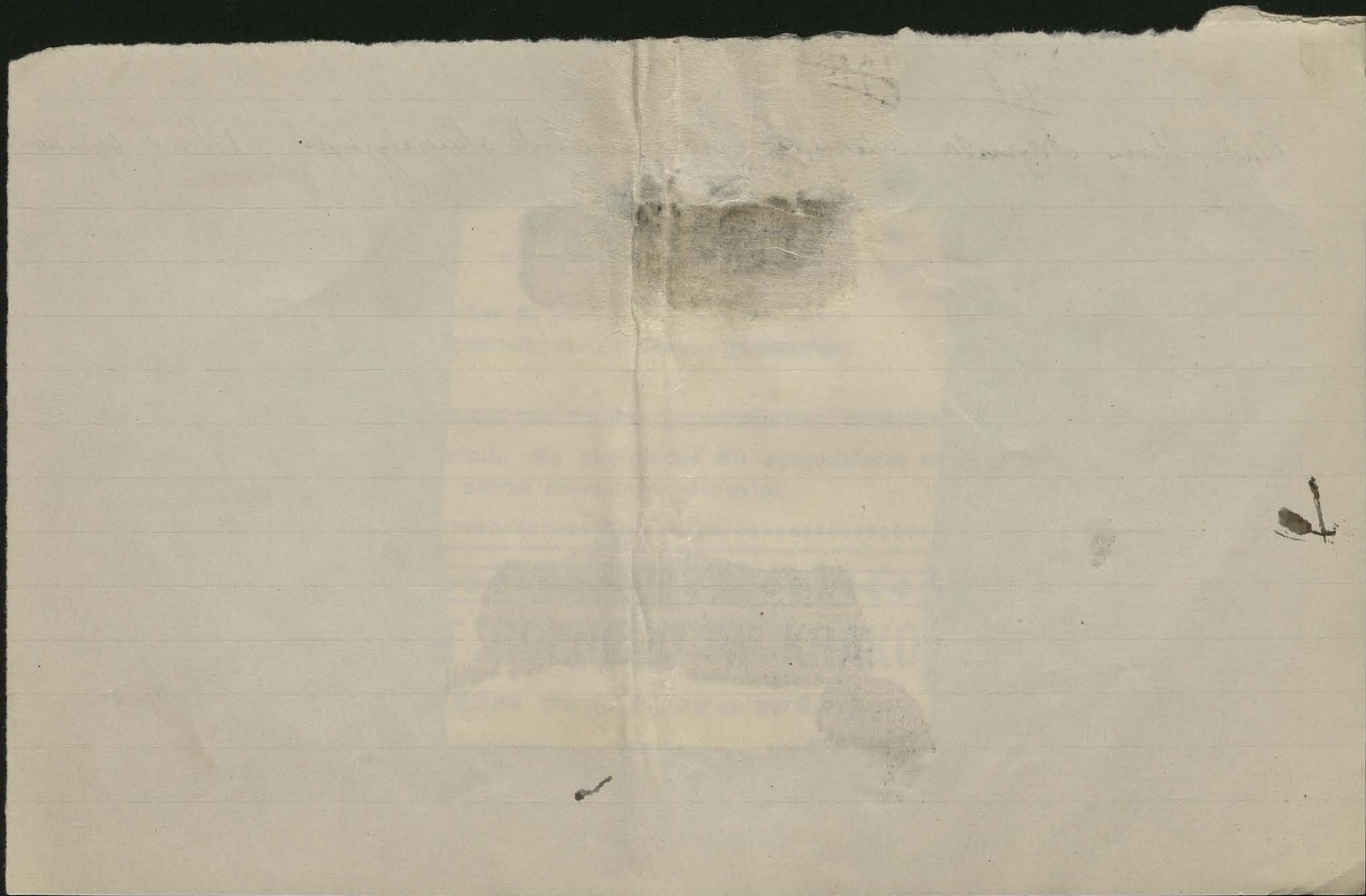
[illegible]

241/ ~~2340~~ 548

Rada Stanu otrzymała zwlekającą odpowiedź władz okupacyjnych z której wynika

~~d) W dalszym ciągu wyjaśnienie prowizorycznej odpowiedzi władz okupacyjnych, z której wynika~~, że odpowiedź urzędową Rada Stanu otrzyma, skoro tylko mocarstwa sprzymierzone porozumieją się, co do zasadniczego stanowiska wobec wniosków. Do tego porozumienia potrzebne jest i przyzwolenie obu monarchów, ponieważ wnioski wymagają zniesienia lub przynajmniej zupełnego przekształcenia rozporządzenia z dn. 26-go listopada. Opracowanie szczegółów przyszłego uregulowania sprawy wymagać będzie całego szeregu prac przygotowawczych i pertraktacyj. W każdym razie nowe ukształtowanie stosunków aż do urzeczywistnienia nowego stanu rzeczy czyni dalsze istnienie t. Rady Stanu, jako pomostu, bezwzględnie potrzebnem, zwłaszcza że tylko t. Rada Stanu może być powołana, by w rokowaniach, prowadzonych między sprzymierzonemi mocarstwami, wyrazić życzenia narodu polskiego.

~~2420~~ ~~1377~~ 549

W sprawie wojskowej jenerał gubernator warszawski Beseler w odpowiedzi zawiadomił Radę Stanu: że zmiana Komisji wojskowej na Departament Wojny jest przewidywaną oraz o innych szczegółach tworzenia polskiej armii, przy czem zapewniona jest Radzie Stanu wolność wpływania na ludność, aby wstępowała do wojska. W następstwie Rada Stanu postanowiła wydać odezwę werbunkową oraz wydać komunikat o jej stanowisku w sprawie wojskowej. Dotąd tego nie uczyniła.

Powody tego wystąpienia Rady Stanu są poważne i ~~z ważniejszych wysuwanych~~ niektóre żądania uzasadnione. Czy ~~żądania~~ wszystkie jej dadzą się pogodzić z ~~podwójnym~~ stanem wojennym i podwójną okupacją, to jest wątpliwem i trudnem do orzeczenia. Niektóre, przy dobrej woli mogłyby być spełnione. Cały ten obrót rzeczy wykazuje wadliwość niemieckiego rozwiązania sprawy polskiej oraz przedwczesne, bez należytego zastanowienia się nad następstwami postanowienie ~~[illegible]~~ niemieckiego rządu, ~~[illegible] zostało~~ ~~Stąd nieszczere~~ do którego przymusowo i poniewoli przystąpił austriacko-węgierski rząd.

Niemieckie rozwiązanie stwarza stale wątła [illegible] polityki, nie tylko nieusuwalną ale [illegible] dla sfer [illegible] ~~[illegible]~~ Stąd nie[illegible] zdrowe już

~~2421~~ ~~2372~~ 550

potrzebie, niesprawiedliwie w skutku takich się wypadków; w niem poratowania godne zajście. Władze niemieckie aresztowały we Warszawie dwóch studentów i podobno obeszły się z niemi brutalnie.– Ogólno akademicki wiec uchwalił 10 Maja strajk na Uniwersytecie, Politechnice, wyższych kursach rolniczych i wszystkich kursach handlowych. Do całkowitego zadośćuczynienia wynagrodzenia za aresztowania.– Narasta to głównie dotąd kryzys, po wyparciu wszystkiego panowania, polskie ~~publiczne~~ wychowanie i polską naukę – którego młodzież zamiast korzystać z polskiej nauki spieszyła, co jest natomiast polskiego społeczeństwa napawiło się do strajku niewinnie i istniejących przez badania.–

Po raz pierwszy dozwolono tutejszym dziennikom pisać o kandydaturze na Regenta Arcyks. Karola Stefana wyraźnie wskazanego przez Radę Stanu. Nawet półurzędowy ~~Frem~~ Fremdenblatt umieścił wiadomość o tej kandydaturze ~~oraz~~ z dodatkiem że od 9 Maja niemiecka cenzura we Warszawie dozwoliła dziennikom omawianie kandydatury Arc.-Karola Stefana sprawy kandydatów ~~oraz~~ kandydatury ~~wszystkie pozwolita~~ absolutnie ~~data poli...~~. Można by stąd wnosić iż przyjęto do porozumienia między Wiedniem i Berlinem co do regencji Arc. Karola Stefana

~~2422~~ ~~2393~~ 551

Na posiedzeniu Rady-Stanu 19 lutego austryjacko-węgierski

komisarz baron ~~[illegible]~~ Konopka odczytał w imieniu obu rządów

środkowych mocarstw nową odpowiedź która opiewa że

rządy zniosły się natychmiast ze sobą by zająć zasadnicze

stanowisko wobec żądań Rady-Stanu. Przedstawiciele

austryjacko-węgierskiego ministerstwa spraw zagranicznych

udali się w tej sprawie do Berlina. Podróż do Wiednia

niemieckiego kanclerza wzięta na cele dalsze prowadzenie

rokowań. Idzie o pogodzenie żądań z okupacją

wojskową i wojną. Rozstrzygnięcie ~~[illegible]~~ niebawem nastąpi

Rady zachęcają Radę-Stanu do wytrwania na stanowisku.-

Wobec rozbieżności zdań w Królestwie Polskiem, Arcybiskup warszawski Kakowski zamie[rza]

zapoczątkował narady przywódców stronnictwa dla doprowadzenia do porozumienia a [?] Żądanie nie łatwe przy dwudziestu

różnorodności w głównych bieżących ~~zadaniach~~ sprawach. Trzeba ~~[illegible]~~ więc prawidłowo ograniczyć by

wielkiem stronnictwach.- należało do dwóch lub trzech-

~~1354~~ ~~143~~ ~~2423~~ Pisza z Warszawy 552

Strejk młodzieży w Warszawie powstał na tle aresztowania dwóch studentów uniwersytetu przez policyę niemiecką. Jeden z aresztowanych został już wypuszczony na wolność, drugiego skazano na 3 miesiące więzienia. Strejk wszystek tego trwa dalej. Oprócz tego młodzież postawiła następujące żądania: 1) usunięcie z uniwersytetu profesora języka niemieckiego Paszkowskiego z Berlina; 2) usunięcie radcy szkolnego Schaumburga, urzędnika dla spraw wyższych uczelni; 3) zaprowadzenia autonomii dla uniwersytetu; 4) oddania kwestury, znajdującej się dotąd w rękach niemieckich, w ręce polskie. — Podobno w tej sprawie toczą się układy pomiędzy sekretarzami obu wyższych uczelni a władzami niemieckiemi.

Dnia 14 bm. wystosował rektor Brudziński do młodzieży następującą odezwę:

»Rektor i senat podjął stanowcze kroki w obronie pp. studentów nietylko w poszczególnych wypadkach, ale i dla zapobieżenia zajściom na przyszłość. Przerwanie zajęć w uniwersytecie ze strony pp. studentów, wysoce utrudnia stanowisko Senatowi i starania jego, skierowane w chwili obecnej ku ulepszeniu warunków istnienia wszechnicy. Rektor i senat wzywa pp. studentów do natychmiastowego powrotu do pracy w uniwersytecie i będzie w tym kroku widział dowód zaufania ze strony młodzieży dla władzy akademickiej«.

2424 2355 553

P. Biliński złożył na posiedzeniu Koła Polskiego 14. t.m. prezesostwo Koła. — Nie jest postem do Rady Państwa ..., jej zebraniem był by w położeniu Kury która wysiedziała kaczęta i podczas gdy te idą na wodę, ona kwacze na brzegu. — Tem też uzasadnił ustąpienie. Jego stanowisko było zachwiane intrygami i osobistemi żądzami. Przekompromitował je. Mieniąc się konserwatystą zgadzał się na wszelkie radykalne dążenia i żądania, popierał je i przyznał kobietom prawo wyborcze do galicyjskiego sejmu. — Niemniej jest to strata dla Koła Polskiego i w Wiedeńskim parlamentarnym jego składzie nie znajdzie się zastępca jego doświadczenia, parlamentarnej pilności, biegłości", znajomości stosunków austryjackich i w służbie publicznej. Bądź co bądź trudno będzie znaleźć lepszego na ważne prezesa. — Już dłużej trwają obecne światowe wypadki tem większy zamęt w polskich głowach. — Podczas gdy Koło Polskie zamierzało przejść do opozycji z powodu nie natychmiastowego wyodrębnienia Galicji, powstało teraz zdanie, iż przemianowaniem ich wyodrębnienie byłoby

2425 ~~2356~~ 554

ogólnej sprawie polskiej, bo przez ustalenie związku Galicji z monarchią
przeszkodę ~~do~~ połączenia jej z Królestwem Polskiem. – Jest to niebaczne
zachwianie stosunku do Austro-Węgier, szkodliwe także dla ogólnej sprawy
polskiej a bezprzedmiotowe w ramach aktu z 5 listopada 1916 i wręczonego
Ale w sił tylko polskiej przystało
pisma z 4 listopada 1916. Jest fantazją a nie polityką. – nic nie przesądza
niezasadnionego obawa albowiem wyodrębnienie
Wyrosadnienie ustąpienia przez Bilińskiego ~~viekt~~ " ~~Wyrazaliśmy~~ naszego programu bez
który zmierzał do połączenia Galicji z Królestwem Polskiem a gdy Galicji
dano nam ~~zaczynać~~ wyjaść
naszej winy ~~teraz~~ zrzekliśmy się, sprawą wyodrębnienia Galicji środek
który jednak przyjętem przez nas został, tylko jako środek naszego narodowego
~~do~~ zbliżenia nas do urzeczywistnienia naszego ~~że niebaczne~~ iż Komisja parlamentarna urządza wyodrębnienie
ideału " Nie tait ~~w~~ zasądzen przygotowania przyłączenie Galicji do Królestwa Polskiego –
wyodrębnienia tak aby przygotować połączenia Galicji z Królestwem Polskiem,
Programu nie zmierzał do ~~potrzeb~~ z habsburską monarchią, względnie
lecz Królestwa Polskiego z habsburską monarchią, względnie ~~potrzeb~~
z Galicją. I to jest całą pomyłką z której wytamia się ~~~~ do Królestwa Polskiego ~~byłoby~~
oderwanie Galicji od monarchii dla przyłączenia jej do ~~Królestwa~~ Koronnych
i to jeszcze nie utworzonego ostatecznie. ~~To jest~~ ~~~~
Byłoby to utratą dla Austro-Węgier jednego z największych krajów Koronnych
do czego żaden austryjacko-węgierski rząd

~~2457~~ 2426 555

nie może przyłożyć ręki i co niedziałoby doprowadzić do konfliktu między monarchią i polskim narodem.– W obecnym stanie rzeczy wyodrębnianie Galicji musi mieć na celu nie ~~ut~~ jej utratę, lecz zapewnienie jej posiadania monarchii.– Nawet na wypadek, coraz mniej prawdopodobny, wstąpienia na tron Królestwa Polskiego cesarza austryjackiego, ~~Gali~~ przyłączenie do niego zupełne i bezpośrednie ~~byłoby~~ Galicji byłoby wielką trudnością, bowiem za polską ~~Koronę~~ Koronę monarchy, uszczupleniem dotkliwem monarchii, osłabieniem, zatarciem wojskowem austryjackiego państwa. ~~Ar~~ Którego cesarz nie łatwo zgodzić by mógł i otrzymać od ludów Austro–Węgier.– Kiedy cesarz Aleksander I został Królem Polskim nie przyłączył ~~do~~ do Królestwa Polskiego Litwy i Zabranych Prowincyj, nie uczynił tego, i uczynić mu było niemal niemożliwem, jako że względu na Rosyę.–

P. Biliński ~~nie~~ powiedział, iż głównem jego żądaniem, pierwsza Koła Polskiego, było odbudowanie i odszkodowanie Galicji.– Czyż widok utraty Galicji, może zachęcić Austryę i jakikolwiek austryjacki rząd, do ~~kosz~~ odbudowania i odszkodowania jej, z kosztem państwa. Rzeczy jedno drugie,

~~2427~~ ~~2558~~ 556

w znacznej mierze, wyklucza i jest to dla uwojenia ~~[illegible]~~ narażeniem najżywotniejszych potrzeb Kraju.–

Wskazanem by było, nie zwlekając dziś wcale wyodrębnienia, a właściwie rozszerzenia autonomii Galicji i ustalenia jej reformą administracyjną bez utraty ~~[illegible]~~ wpływu we Wiedniu, który zapewnia Koło Polskie w Radzie Państwa, – ~~a które~~ na razie przeprowadzenie i tak nie możliwe przed końcem wojny + żądanie odbudowy i odszkodowania Kraju.– ~~[illegible]~~ Koło Polskie nie powzięło 14" ostatecznego postanowienia.–

~~Jest~~ Przy zamęcie pojęć i niezwykłych sądach i zdaniach oraz porostało ~~powstaje~~ niebezpieczeństwo wejścia na manowce.– Koło Polskie nie ominęło ich.– Na posiedzeniu 16. t. m. po niezliczonych obradach Komisji parlamentarnej i właściwych ~~[illegible]~~ żądania nieroważnie ~~[illegible]~~ uchwaliło, „iż nie będzie mogło ~~[illegible]~~ poparcia.” Przeszło więc do opozycji. Uchwała zapadła 35 głosami przeciw 9ciu Konserwatystów.–

Wniosek o wyodrębnieniu opiewał, „Koło Polskie w danej sytuacji nie ma podstawy do dyskusji i do powzięcia uchwał w sprawie wyodrębnienia Galicji”

~~2420~~ ~~2759~~ 557

Koło Polskie przyjęło tan wniosek Zieleniewskiego ~~o uzgodnieniu~~ który nie stawia sprawy bezpośrednio na porządku dziennym lecz nie wyklucza odstawi ~~i ukł~~ o ile układów z władzą Czechy jest, na osobie i wstępniejszym od innych zrealizujących ni pomiędzy wyodrębnienia ze względu na ogólne polskie zjednoczenie ~~[illegible]~~ a które ~~[illegible]~~ nie otrzymały wilkowicki składa

Koło uchwaliło wniosek posła Leo „Koło Polskie [illegible] podzięki za koło Morawskie z wyrazem najgłębszej jego wielkoduszne słowa, wypowiedziane 25 Maja do przedstawicieli Koła Polskiego w których wyraził szczere sympatie dla polskiego narodu i pełne zrozumienie jego uczuć."

Jest towarzyszem pokutowaniem za pobyt pary cesarskiej w Krakowie, które nie usuwa wrażeń Koła Polskiego sprzeczności między tymże a przysięga do opozycji, tem szkodliwszem że ostatnie po osobnym pobycie cesarzowi przeciw galicyjskim

2429 ~~2360~~ 558

hr. Clama który ~~co najwyższego stopnia~~ posiada zaufanie i Cesarza Monarchy i oczem Koło Polskie dotknąć i zważ może młodego Cesarza. —

W ogólnej sprawie polskiej Koło uchwaliło wytrwanie na stanowisku zjednoczenia polskich ziem. ~~Już~~ Zawiera to dziś oderwanie Galicji od monarchii i sprzecznem jest z aktem 5 listopada 1916 r. i odręcznym pismem cesarskiem z 4 listopada o autonomii Galicji, przyjętych wówczas z ~~wielkim~~ zbytnim zapałem przez Koło Polskie przy radosnych, co Krakowie, przedwczesnych i nieostrożnych objawach. — Jest to wstąpieniem na ~~[illegible]~~ niebezpieczną, dla ~~co~~ całej sprawy polskiej, drogę. Jest poniekąd bezwiedną może zmianą dotychczasowego kierunku, w duchu mocarstw przeznaczonej stworzonej Koło, naprzeciw niepodległego Królestwa Polskiego, uznając wraz z Koalicją przez środkowe mocarstwa, stawiając co zjednoczenie polskich ziem, zapowiedziane proklamacją w. ks. Mikołaja, oraz Wilsona

2430 ~~2361~~ 559

Tymczasowego Rządu rosyjskiego. ~~Jest~~ Cześć tu [illegible] rosyjskiej rewolucji
~~który dzisiaj się~~ na demokratyczne i socjalistyczne żywioły ~~Koła~~ mające
dziś przewagę w Kole Polskiem. Zrozumiał to hr. Clam. Każdy
rzekł „to wschodnia orientacja!" – Postawienie w ten sposób
żądania mogłoby nawet przeszkodzić regencji ~~Arc.~~ Karola Stefana.
~~ale~~ Nie ma zaś najmniejszej praktycznej wartości. ~~a~~ prowadzi
do konfliktu z Austro-Węgrami, zamiast do oparcia się o
habsburgską monarchię. – Czyli porzucenia Polski jedynego sąsiada,
naturalnego sprzymierzeńca!

Koło Polskie uchwaliło wprzódy „tak dobrze w sprawach ogólnej
polskiej polityki, jak też w najważniejszych żądaniach krajowych z obojętnością
spotykało się Koło Polskie przez cały czas wojny światowej wyczekującą
i bezsilnością rządu. Koło Polskie zajęło dotąd wyczekujące
stanowisko wobec dzisiejszego rządu w przypuszczeniu, iż
przeprowadzi zmiany w całym systemie zastosowanym
od początku wojny względem Polaków i Kraju i aż ~~te~~

~~2431~~ ~~2462~~ 560

dotąd pomimo powtarzanych obietnic nie stało się; przeciwnie
postępowanie i zachowanie się wojskowych a także cywilnych
urzędów. Dalej nie uwzględniono interesów Kraju oraz ~~ze~~
Dalej trwa się przy systemacie rządzenia Krajem bez
udziału Polaków, ~~oier~~ „Koło Polskie oświadczyło, iż nie
będzie mogło popierać rządu"
Podczas gdy wyodrębnienie Galicji i jego odłożenie było początkiem Przedstawicielstwo ~~ukra~~
politycznego przesilenia Ukraińskie Parlamentarne
uchwaliło, z powodu stanowiska gabinetu Clama w tej sprawie i
i obietnicy ~~i obietnicy~~ wyodrębnienia ~~sprawie~~ „zająć stanowcze przeciwko rządowi stanowisko do
w parlamencie"!. Skoro Koło Polskie przechodzi do opozycji, prawdopodobnie Ukraińskie Parlamentarne
Przedstawicielstwo zmieni swoją uchwałę. — ~~Hr. Clam~~
Jest to przedsmak zebrania Rady Państwa — ~~o tyle bystrym że nie jest, ~~ Hr. Clam zacny i wytrawny
~~zacny i wytrawny lecz niewątki stanowczy jednak ocz~~ ~~który o ile jest~~ ~~zacny i wytrawny~~ ~~stało się~~ ~~obecnie~~ niewątki ani bystry i stawia jednak ~~zbrojnie~~ czoło trudnościom.

2432 561

[illegible] Koła Polskiego przesadne nieco, nie jest wcale bezpodstawne. Zarzuca przykre dla rządzących prawdy, ale nie każdą prawdę wypowiadać należy, szczególnie w polityce..

Zarzut niewłaściwego obchodzenia się ze sprawą polską jest zasłużony a słowa odnoszące się do ~~niegodziwego~~ trzechkrotnego ~~niegodziwego~~ ~~[illegible]~~, powstania ~~[illegible]~~ trzech namiestników nie Polaków już dawno powinny były być wypowiedziane.

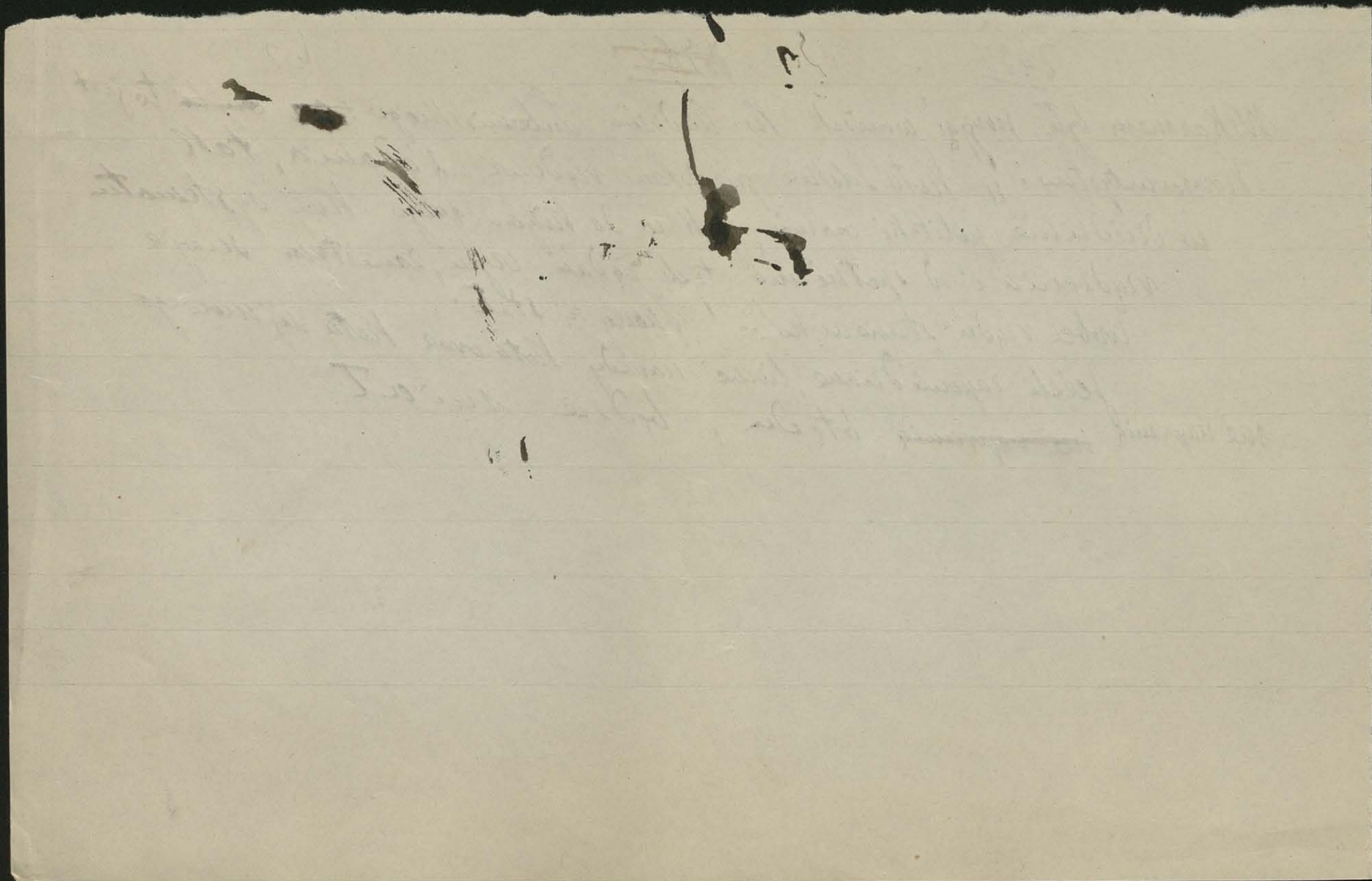
Najprostsze ~~jest~~ rozumowanie musi jednak doprowadzić do sądu i przekonania, że ze względu właściwie na ogólne ~~do~~ sprawy polit., chwila najgorsza wybrana została ~~do~~ dla konkluzji. A stąd, kto przechodzi do opozycji

To może być następstwem nerwowości, może serca, ~~[illegible]~~ osobistych ~~[illegible]~~ zachcianek, nie wynikiem politycznej mądrości – ~~[illegible]~~

~~2433~~ ~~2764~~ 562

Wskazaniem było przyjąć wniosek Ks. Andrzeja Lubomirskiego: [redacted] ~~czyli~~ to jest Konserwatystów: „Koło Polskie przedstawi rządowi żądania, tak w dziedzinie polityki ogólnej, jak co do rządzącego kraj systematu rządzenia i w spełnieniu tych żądań czynu, zanim zajmie wobec rządu stanowisko!" – Inaczej się stało!

Jeżeli zapomniane, liczne narady Koła oraz Koła dziś nowego nie naprawią ~~naprawienia~~ błędu, będzie miał

2434 ~~1164~~ ~~2265~~ 563

Opłakane i przykre następstwa. Skoro pobyt pary cesarskiej w Krakowie nie zapobiegł opozycji Koła Polskiego nie tylko stał się bezskutecznym ale pogorszył potężnie i wzajemne stosunki. Opozycja Koła pociągnie za sobą ustąpienie p. Bobrzyńskiego, co on już postanowił i zerwanie z całym, dotychczasowym politycznym kierunkiem Polaków austryjackich; zarzucenie zarazem programu, z wyjątkowania 4 i 5go listopada 1916r. ~~Ale~~ Jest skokiem w ciemności — bo w nierzeczywistości.— Polacy połączeni w opozycji z Czechami i innemi Słowianami, przybiorą „wschodnią" barwę. Cesarz rzekł do byłego ministra Zdzisława Morawskiego, „To wpływ rosyjskiej rewolucji".— Koło Polskie nie zdało sobie sprawy z ewolucji.— Może ono utrudnić nawet uniemożliwić rządy Rady-Państwa i na niego zrzucona być odpowiedzialno=ść. Nie mówiąc już o szkodliwem wrażeniu jakie wywoła za granicą jego wystąpienie i zwrot.—

Ostatecznie, opozycja Koła Polskiego obrócić się może tylko na korzyść Rusinów w Galicji, Nie ~~mówię~~ w sprawie polskiej.— Zmiana jego niewzruszonego postano=wienia jest ~~[illegible]~~ potrzebna, tem więcej że powziętem zostało przy nieobecności wielu, jego stosunków.— obowiązkiem rządu byłoby ~~jest~~, zapobiedz zerwaniu, w danych okolicznościach są

Niezaprzeczenie żądaniem i temi czynami które w danych okolicznościach są niepięknemi stawani ale możliwemi; naprawą błędów i nie urojonych, lecz istotnych krzywd. Nie powinien się wiązać i we wszystkiem oglądać na Rusinów. Mógłby

~~2435~~ ~~1318~~ ~~2366~~ 564

powołać na Namiestnika Galicji Polaka; powierzyć to stanowisko mike zastrzeżeniem Krakowskiemu Delegatowi Adamowi Fedorowiczowi, albo przybyłemu z Washingtonu ambasadorowi hr. Adamowi Tarnowskiemu. — Przypuszczać odszkodowania i odbudowę Koła Polskiego i groźbę opozycji. — Trudniej przyszłoby mu to uczynić bezpośrednio pod przymusem

Austro-Węgry nie jednem zawiniły w sprawie polskiej, bo nie stanęły na wysokości zadania. Stąd „obojętność" i bierność!

Najwięcej zawinił akt 5go listopada 1916r. Który, jak łatwo było przewidzieć, wytworzył dla Galicji ciężkie, niemal niemożliwe położenie. — Dla Polaków zadaniem było przecież zużytkować ~~at~~ ten akt oraz odezwę pisma cesarza o autonomii Galicji, a nie zmarnować. Dla wojen lub stronniczych rządów i przez stronnicze wystąpienia — zbierano-teraz owoce przedwczesnej denuncjacji i owej jedności i jednomyślności posuniętych aż do wypuszczenia socjalistów do Koła Polskiego, tej niesławnej zgody, która w stanowczej chwili zawiodła i ostygła wraz na manowce. —

2436 ~~2367~~ 565

W Rosji coraz większe i coraz szersze zamieszanie.— Wykonawczy Wydział robotników i żołnierzy nie zgodził się na wezwanie prezesa gabinetu Ks. Lwowa, wstąpienia do niego przedstawicieli ~~warstw~~ warstw ludowych. Rzecz miała być jeszcze oddana pod orzeczenie Rady robotników i żołnierzy.— Gorkij oświadczył się w swoim dzienniku stanowczo przeciw koalicyjnemu gabinetowi i wstąpieniu do niego socjalistów. Tylko Kerenski ~~za~~ przemawiał za niem.—

Minister wojny Guczkow najzdolniejszy członek rządu podał się do dymisji. Zażądał jej w liście do prezydenta gabinetu Ks. Lwowa który daje obraz stanu rzeczy.—

„Przy wojennych ~~wypadkach~~ stosunkach, wobec których władza rządu zwłaszcza powaga ministra wojny i marynarki w stosunku do armii i floty postawiona jest, stosunkach, których zmienić nie mogę a które ~~grożą~~ grożą pociągnięciem za sobą fatalnych następstw dla obrony wolności a także dla bytu Rosji, nie mogę dłużej piastować urzędu ministra

~~2437~~ ~~2368~~ 566

wojny i marynarki i podzielać odpowiedzialności, za ciężki grzech ~~popeł~~ względem ojczyzny"!—

Po upadku caryzmu Tymczasowy Rząd ~~nie~~ przedstawia w rosyjskiej rewolucji; państwową zasadę wewnątrz i zewnątrz, patryjotyzm i względnie jeszcze najrozsądniejszą, w danych okolicznościach, politykę. ~~Jest~~ Jest ~~zabezpieczeniem~~ zażegnaniem ~~przed~~ wewnętrznej anarchii, upokorzenia zewnętrznego.— Gdyby przeciwny mu, skrajny rząd obalił go, powstał by stan rzeczy ~~chao~~ najzupełniej chaotyczny, ~~powst~~ nastał by okres niedorzecznych prób, chwilowy i nie trwały, który by otworzył drogę reakcji, pod tym lub owym kształtem.—

Nowoje Wremja stwierdza: "Dwa rządy obok siebie istnieją, z których jeden dzierży władzę, drugi dzierży odpowiedzialność. Dawny porządek rzeczy wywrócony został ale zgoła żaden rząd ~~stan~~ nie powstał. Trwanie tego stanu rzeczy może wtrącić Rosję we wielkie nieszczęście"

2438 ~~2161~~ 567

W tem Wydział wykonawczy robotników i żołnierzy musiał zreasu=mować swoje poprzednie postanowienie, bowiem Petersburgska Agencja Telegraficzna donosiła iż 14. t.m. wypowiedział się, za udziałem przedstawicieli socjalistów w Tymczasowym Rządzie, pod pewnemi warunkami, z których najważniejszy „Zewnętrzna polityka Krajowa mieć musi za jawny cel możliwie najspieszniejszy ~~pokój~~ ogólny pokój bez aneksji i odszkodowania na podstawie prawa narodów rozstrzygania o swoim losie"

~~Rząd~~ Tymczasowy Rząd odrzucił ten warunek, co Wydział wykonawczy Dumy pochwalił. Po czem wydał odezwę ganiącą wystąpienie ~~za~~ Gutschkowa z oświadczeniem, iż powołuje się do obowiązku poszanowania na stanowiska

Rada robotników i żołnierzy wydała odezwę do socjali=stów całego świata, zawierającą protest przeciw imperiali=zmowi w ogóle w Rosji

~~2439~~ ~~2370~~ 568

oświadcza, że rosyjska rewolucja nie życzy sobie osobnego pokoju, któryby wzmacniał ręce niemiecko-austryjacko-węgierskiemu przymierzu. Taki pokój byłby zdradą sprawy robotniczej demokracji, wszystkich krajów.

Taką samą odezwę Rada wystosowała do armii.

Komendant Petersburga jenerał Korniłow ustąpił ze swojego stanowiska z powodu niemożności utrzymania karności.

~~[illegible] podał się do dymisji~~

W tem Miljukow podał się do dymisji i wystąpił z Tymczasowego Rządu a to z powodu różnicy z imieniem jego związanej co sprawie przekształcenia gabinetu. Następcą jego jako ministra spraw zagranicznych wyznaczono ministra finansów Tereszczenkę liczącego lat trzydzieści. Jest on wielce bogatym właścicielem licznych cukrowni, zwanego w gubernii kijowskiej cukrowym magnatem.

Kiereński zamienił tekę sprawiedliwości na ministerstwo wojny oraz marynarki.

~~2440~~ ~~2371~~ 569

Stanąć miało porozumienie między Wydziałem robotników i żołnierzy a
Tymczasowym Rządem. Trzech demokratycznych i trzech nacjonalistycznych
socjalistów wejść miało do nowego gabinetu.
Dnia 16 t.m. odbyło się posiedzenie Tymczasowego Rządu, Wydziału wykonawczego
Dumy i przedstawicieli Rady robotników i żołnierzy. Ks. Lwow odczytał
oświadczenie które powstał za ultimatum, zawarte w kilku punktach.
Żąda ono stanowczego i jasnego oświadczenia Rady, pełnego zaufania
do Tymczasowego Rządu. Dalej, ścisłego trzymania się zasady praktycznej [illegible]
anarchii i wichrzenia, na przedstawienie prawa wszystkich narodów ~~[illegible]~~ i ufności że
wolnego orzeczenia o przyszłym ich losie. Rząd zyska ~~[illegible]~~ największych
skoro pogorszył Rosji i jej sprzymierzeńców byłby zwątpieniem do
narodowych klęsk, rosyjska, rewolucyjna armia, nie dopuści do
zwycięstwa Niemiec, nad sprzymierzeńcami. Inne punkty
odnoszą się do wewnętrznego uporządkowania. Potem wyłożono ultimatum
[illegible] w nowym gabinecie. W końcu podpisano ultimatum
Ks. Lwowa. — Na naczelnika został:
Ks. Lwow ~~został~~ prezydentem ministrów i ministrem
spraw wewnętrznych.

~~2441~~ ~~2772~~

570

Tereszczenko został ministrem spraw zagranicznych –

Kerenski wojny i marynarki.

Konowałow handlu i przemysłu

Godnew kontrolerem stanu

Stojący przywódca socialistów Skobelew robót publicznych

Perewerzew ~~Pere[illegible]~~ sprawiedliwości

Socjalista Czernow rolnictwa

Narodowy socjalista Plechanow wyżywienia

Szingarew finansów

Cereteli poczty i telegrafów

Niekrasow komunikacji

Manuiłow oświecenia

Jako kandydaci na ministra dla przygotowania Konstytuanty

i ministra publicznej pomocy wymieniani zostali profesor Grimm

i książę Szachowski sekretarz pierwszej Dumy.–

Utworzony zatem został koalicyjny gabinet i czekać trzeba czy

potoczy koniec dwom rządom ~~[illegible]~~ i lepszym cieszyć się będzie powodzeniem

niż poprzedni. Wiernokrentewa [illegible] Doniesiono, że co prędzej po przyjęciu ustąpienia Gutczkowa

Brussiłow i Gurko podali się do dymisji, ~~[illegible]~~ rozstrzygnięcie

odtworzono do nominacji następcy Gutczkowe

którym został Kerenski.–

~~2442~~ ~~5 2577~~ Vandervelde 571

Belgijski socjalista i minister oświadczył się przeciw socjalistycznemu
Kongresowi w Stokholmie, nie może – rzekł – mieć politycznego znaczenia
albowiem Belgowie, Francuzi i Anglicy nie wezmą w nim udziału –
Nabycie przez Francję Alzacji i Lotaryngii, przez Włochy Trientina
nie będzie aneksją lecz odaneksją, zadośćuczynieniem za poprzednią
aneksję. Dopóki nieprzyjaciele nie uznają tego nie ma podstawy
dla pokojowych rokowań – Vandervelde udał się do Petersburga. –
Socjalistyczne francuskie stronnictwo postanowiło nie brać udziału
w stokholmskim Kongresie i uchwaliło iż niemieccy i austryjaccy
oraz węgierscy socjaliści jako wspólnicy rządów mają być
wyłączeni z międzynarodówki i postawieni w stan
oskarżenia. –
Mniejszość francuskich socjalistów
czyli secesja, postanowiła udać się do Stokholmu

~~2443~~ ~~2374~~ 572

Wieczorny Niemiecki biuletyn z 12 Maja „Angielskie uderzenia
między Gavrelle a Scarpe, po obu stronach
drogi Arras– Cambrai i pod Bullecourt
spełzły na niczem przy ciężkich stratach nieprzyjaciela
Pod Roeux trwa jeszcze walka. Nad Aisne
i w Kampanii nic nowego"
Biuletyn z 13 „Wielkie uderzenia Angielskie spełzły na niczem" do Roeux, wszędzie indziej
Dodatek „Ponadto się im wdarcia
ze stratami zostali odparci"
Wieczorny biuletyn 14. „Na zachodnim froncie silna wzajemna
walka artylerii. Częściowe uderzenia Francuzów bezskuteczne"
Na wszystkim froncie od paru dni na każdej linii ~~silna~~ zwiększona działalność wszelkiej artylerii, która wzmaga się. Parę ~~[illegible]~~ wszelkiej przedtym z punktu–
nad Isonzo silna, przygotowawcza zdawała się zapowiadać ofensywę ważnych przedsięwzięć wszelkiej

~~2444~~ ~~2370~~ 573

Armia Sarraila wznawiała bezskutecznie uderzenia częściowe —

Jak było do przewidzenia po trzech dniach silnego przygotowawczego ~~ognia~~ ognia artylerii rozpoczęła się na całym froncie ~~włoskim~~ 14 Maja włoska, dziesiąta, nowa ofensywa, ~~naj~~ głównie nad Isonzo. Wojsko austryjacko-węgierskie z powodzeniem odparto uderzenie, wzięto do niewoli 2000 Włochów. Jednak włoskie wojsko usadowiło się w paru niejasnościach i między Auzza i Canale dostało się na lewy brzeg Isonzo. Zatrzymano dalszy ich postęp. ~~Nieje [illegible]~~ (Biuletyn z 15 opiewał " Dziś także ~~dalej~~, nad Isonzo cały dzień walczono ~~nieustannie~~ zawzięcie ~~Kanał~~ Canale.

Front bitwy rozciągał się ku północy po za " do Walki są pomyślne "

Cesarz Karol wyjechał 14 z Wiednia do południowego Tyrolu. Przybył 15 do Trientu i udał się do Vielgereuth ~~dla obchodu~~ i Folgaria

Dla obchodu rocznicy ofensywy przedsięwziętej pod jego dowództwem w zeszłym roku. Wieczorem powrócił do Wiednia. Dnia 16 t. s. Teraz 18 rano wydał do armii Isonzo powrócił do głównej kwatery w Baden

2447 2376 574

Wieczorny biuletyn z 16° „Dziś przed południem Włosi ponowili w całej pełni uderzenie nad Isonzo. Ciężko nie mieli powodzenia i znaczne ponieśli straty" Bitwa trwała już pięć dni. Włosi próbują dostać się do Triestu –

Niemiecki wieczorny biuletyn 16 tm „Przy Ancre i Sommie wojenna działalność na zachodnim froncie była niewielka. Pod Vaux i Vauxaillon przyszło do mniejszych walk piechoty –

W Macedonii na północ Monastiru spełzły nieprzyjacielskie uderzenia"

Mocarstwa porozumienia przedsięwzięły zatem ofensywę wrześniową na trzech frontach; jedynie na rosyjskim walka niemal ustała. –

Biuletyn z 17° „Po względnie spokojnej nocy walki nad Isonzo gwałtownie wybuchły ~~wczoraj~~ wczorajszej porannie"

2446 575

Biuletyn z 18go „Bitwa nad Isonzo trwa dalej. Na południe Plava wzgórze Kuk zostało opuszczone przez nas wczoraj rano, po dziennej, zaciętej, z wielką zawziętością prowadzonej walce." Gdzie indziej nieprzyjaciel został odparty—

~~Niemiecki~~ Biuletyn wieczorny z 18go „W odcinku frontu Plava–Wippachtal dziś także zawzięcie walczono. Nigdzie nie mógł nieprzyjaciel osiągnąć powodzenia"

W niemieckim biuletynie z 18 napisano opuszczenie wsi Bullecourt przez Niemców. Wieczorny biuletyn opiewał „Na Zachodzie jedynie ożywiona była walka"

24~~4~~7 ~~2778~~ 576

W nocy z 14 na 15 oddział lekkich morskich austryjacko-węgierskich sił, znaczne miał powodzenie na drodze Otranto. Zatopił włoski torpedowiec, trzy handlowe parowce i dwadzieścia uciekających parowców straży na których wziął do niewoli 72 Anglików. W potyczce niemiecka łódź podwodna zatopiła ~~angielski~~ angielski ~~Krążownik~~ - Krążownik.

~~2448~~ ~~2379~~ 577

Rada ministrów postanowiła odebrać główne dowództwo armii jenerałowi Nivelle a powierzyć dowództwo ~~Kerguen~~ Nielle Kerguen
Na jego miejsce powołany został jako ~~[illegible]~~ I główny dowódca jenerał Petain a naczelnikiem głównego sztabu został jenerał Foch dowodzący wpamiętnej bitwie nad Marną.

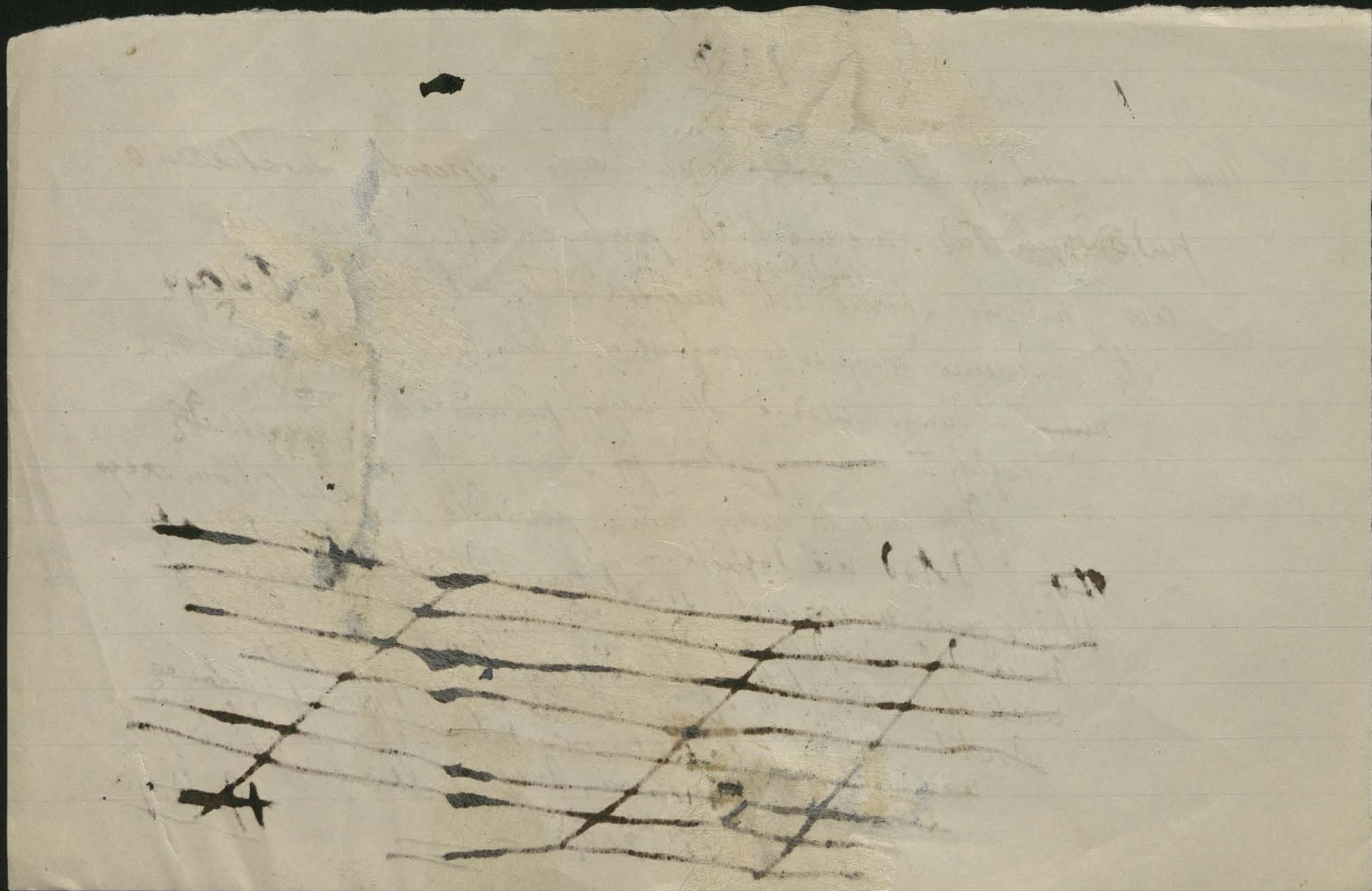
~~2441~~

~~2780~~

578

Anglicy nie ~~zaś~~ wynaleźli ~~dotąd~~ bezpośredniego sposobu zwalczenia podwodnych łodzi niemieckich, próbują więc zadać im cios niszcząc zborne (przystanowe) ich miejsca i te z których wyruszają. Stąd uderzenie marynarki angielskiej i lotników na Zeebrügge ~~miejsce~~ w dawna ważne dla wojny podwodnej – ~~gdyż~~ przeszkodę Mogłoby to ~~[illegible]~~ ~~postawić~~ jej stworzyć dla niej Anglikom, czego gdyby rzecz w dziwnej mierze powiodła się dotąd nie dopięli.–

~~[illegible]~~ ~~Wierzenia na wnioski socjalistów i innych liberalnych~~ ~~Anglia jest niewiadomie podobna do wojennego [illegible] Robert Cecil~~ ~~wrzekomo i socjalistycznych z dążeniem przedstawicieli~~ ~~wreszcie wojnie, że ta sama ugoda chce aby Rosja~~ ~~nie zmieniona i zyskała z wojny Syrię pod Armenię i [illegible]~~ ~~z [illegible] Persji, [illegible]~~ ~~[illegible] i Polski~~ ~~Moja~~

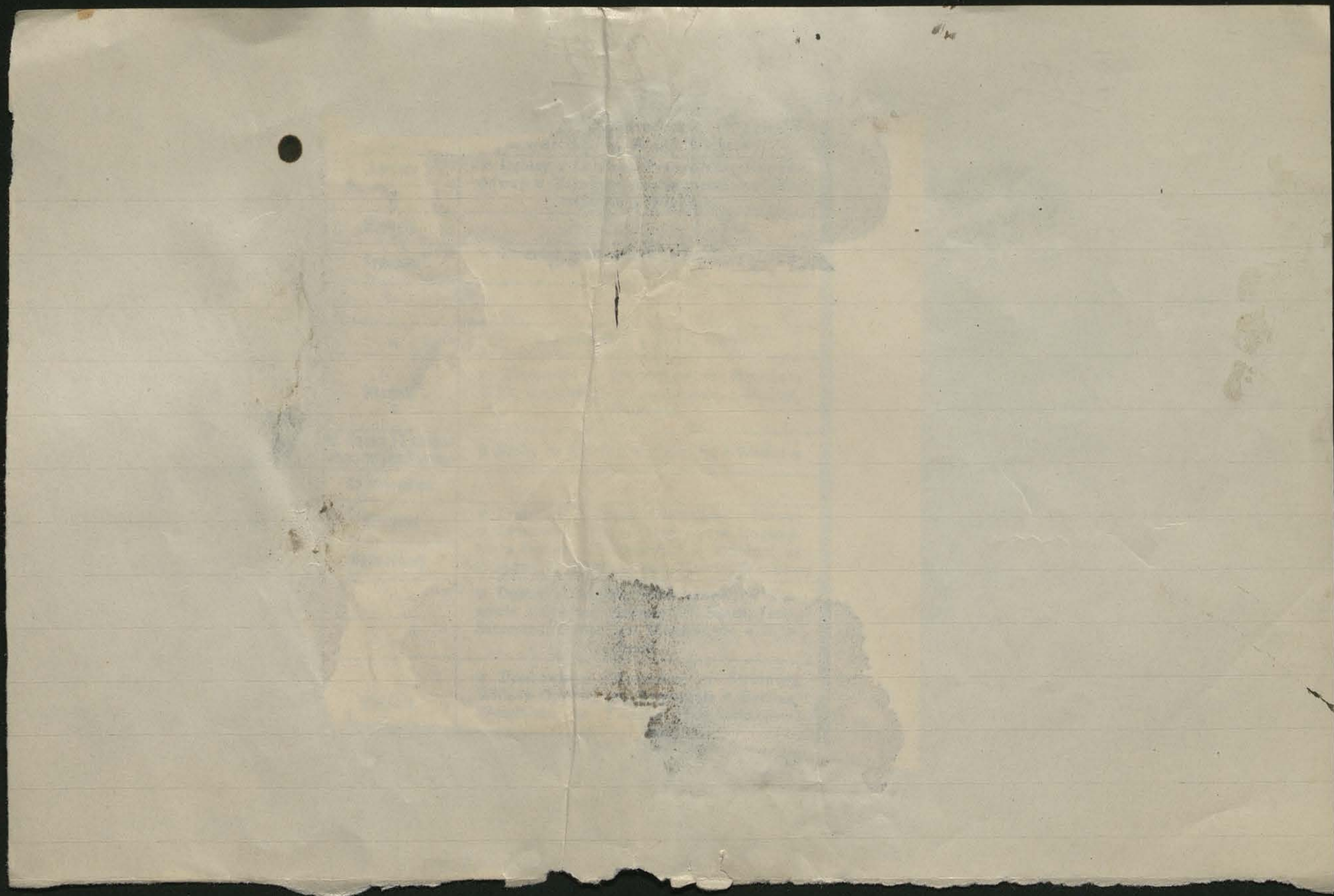
2450

~~2381~~

579

Lloyd George złożył w Izbie gmin oświadczenie, w którem między innemi powiedział: Pragnę zawiadomić Izbę o wydarzeniu, które stanowi kamień węgielny w historyi angielskiej kostytucyi. Od 14 dni mężowie stanu zamorskich dominiów i Indyj brali udział w posiedzeniach gabinetu i Rady wojennej państwa. Gabinet wojenny państwa składać się będzie z angielskiego premiera ministrów i tych jego kolegów, którzy zajmują się ogólnemi sprawami państwowemi, jakoteż z premierów ministrów dominiów lub wyznaczonych dla nich zastępców, dalej z przedstawicieli wybranych przez rząd indyjski Te doroczne zjazdy uznane będą jako postanowienie konstytucyi angielskiej.

Istotą nowych urządzeń jest, że odpowiedzialni kierownicy rządów dominiów jako też ministrowie, którym poruczono kierownictwo polityki państwowej, w regularnych odstępach czasu będą się zbierali dla omówienia polityki zagranicznej i powzięcia uchwał. W ten sposób będą mogli mieć wgląd w bieżące sprawy polityczne i współpostanawiać doradczo w polityce państwowej przy ważnych okazyach, nie tracąc samodzielności, którą dotąd się cieszyli.

~~2382~~ 2550 580

2491

W odbiegniu na wniosek socjalistów i dwóch liberałów aby Anglia dała oświadczenie podobne do wszystkiego zrzeczenia się wszelkich imperialistycznych zdobyczy, lord Robert Cecil oświadczył w imieniu rządu, że cele wojny pozostały nie zmienione i zapytał wnioskodawców: czy chcą aby kolonie zwrócone zostały Niemcom, z wskazał Armenia i Syria pozostały pod panowaniem Turcji, i – Polskę.– Wreszcie Alzację i Lotaryngię, włoską irredentę

19 Maja

K. k. Österreichische Staatsbahnen.

CXXXIV

581

26 Maja 1917

2581 - 2591

Allg. Form. Nr. 182 g.

582

CXXXIV

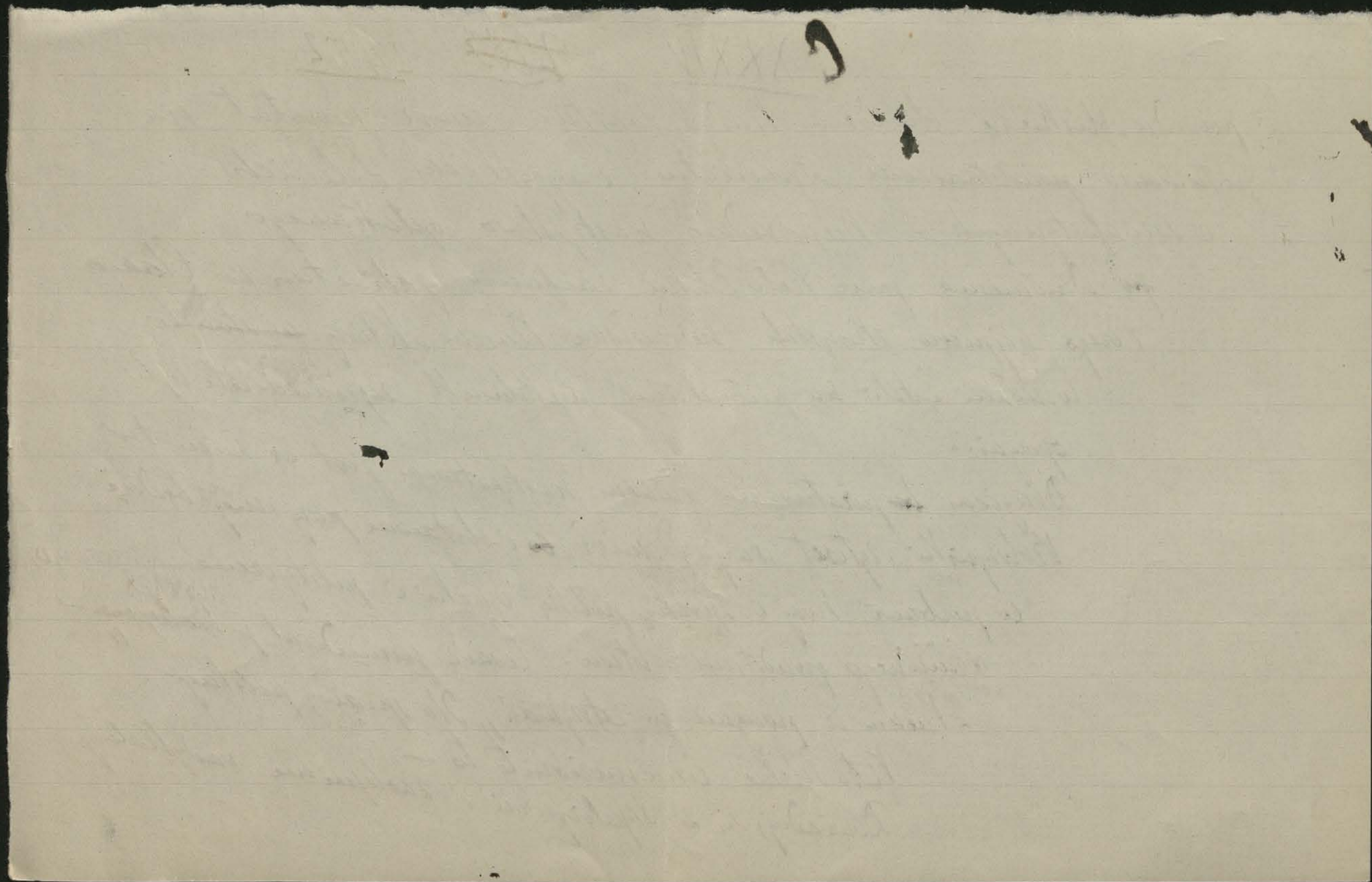
Posłuchania prezydium stronnictwa
Rady-Państwa u cesarza. Dymisja
p. Bobrzyńskiego. [illegible]
uchwały Koła Polskiego. Cesarz
zastrzegł ~~post~~ sobie postanowienie co
do dymisji p. Bobrzyńskiego.
Posłuchanie u cesarza wice-prezesa
Koła Polskiego Germana i hr. Zdzisława
Tarnowskiego.
Przesilenie na Węgrzech. Dymisja
gabinetu hr. Tiszy. –
Przekształcony tymczasowy rząd
rosyjski. Gabinet koalicyjny. Jego
program. Zgodne z nim oświadczenia
ministrów. – Oświadczenia prezydenta ministrów Ribot. –
Alexejew o osłabieniu armii
Szkolny strajk we Warszawie.
Narady wszelkich barw przeciwko
Niemcom. Pogłoski – o zajęciu
Archangielska przez Anglików
Charbina przez Japończyków
Z frontów 26 Maja

~~2551~~ CXXXIV ~~2383~~ 2452 583

Z powodu bliskiego otwarcia Rady-Państwa cesarz powołał na posłuchania przedstawicieli stronnictw, z wyjątkiem Polskich i socjalistycznych.- Bezpośrednie następstwo ogłoszonego ~~po~~ odmówienia przez Koło Polskie zaufania gabinetowi hr. Clama z czego najpierw skorzystali niezawodnie Rusini, którzy ~~wstąpili~~ wezwani zostali na posłuchanie aczkolwiek zapowiedzieli byli opozycję.-

Drugiem ~~[illegible]~~ pożałowania godnem następstwem jest iż namiestnik Bobrzyński złożył swoją dymisję, ~~[illegible]~~ i obstawał przy niej - będzie co pozbawi kraj i sprawę polską opieki i polityczne wytrawnego, [wybornego] ~~[illegible]~~ - rozumnego przedstawicielstwa. Cesarz powiedział mu: - Wiemy że pragnie go zatrzymać „dla sprawy polskiej" Veto Polskie uniemożliwiło to.- Zaślepienie radykalnej

Dowiaduję się że zapalczywości i

~~2445~~ 2453 ~~2384~~ 584

wiktoria Kota były tak miękkie, iż kiedy ks. Clam wezwał przywódców jego stronnictwa jeszcze raz na naradę, ci odmówili wszyscy, czego nie zaszkodziły uczynić nawet stronnictwa będące już w opozycji.—

Sprawa obsadzenia namiestnictwa Polakiem była już ~~na~~ przygotowaną, nawet ~~wymien~~ wymieniona była osoba namiestnika. ~~co~~ ~~Postawa~~ Postawa ~~Postawa~~ ~~przyjęta przez~~ Kota ~~zamiast~~ zamiast ułatwić, utrudniła rzecz i w ogóle nie przyszło łatwo rządowi zadość uczynić polskim żądaniom pod przymusem.— Postępowanie Kota przedstawia się jako konserwatywne.—

Prawdopodobnie pozostanie odosobnionem w Izbie. Albo przeszkodzi sesji, czem ściągnie na siebie odpowiedzialność albo okaże się jego bezsilność

Cesarz wezwał na powtórne posłuchanie ministra ~~Bobrzyńskiego~~ Bobrzyńskiego P. Bobrzyński

24 Maja. P. Bobrzyński wręczył był demisję— powtórzył powody demisji i wyraził przekonanie że jego ustąpienie ułatwi zakończenie opozycji. Cesarz na razie nie ~~?~~ zezwolił na ustąpienie i zastrzegł sobie dalsze postanowienie. W dniu tym cesarz

~~2781~~
~~2454~~ przyjął na posłuchaniu Arcyks. Karola Stefana — P. Bobrzyński zalecał cesarzowi jako swojego następcę b. ministra Morawskiego. —

585

Potem cesarz przyjął na osobnem posłuchaniu w Laxenburgu 25. t.m. wiceprezydenta Koła Polskiego Germana. Fremdenblatt zaznaczył że posłuchanie to było dalszym ciągiem przyjęć przywódców parlamentarnych.

W tym dniu cesarz przyjął na posłuchaniu hr. Zdzisława Tarnowskiego i ambasadora hr. Adama Tarnowskiego —

Cesarz wyraził wobec p. Germana życzenie, aby Polacy nie przeszkadzali mu w jego życzliwości i dobrych zamiarach w sprawie polskiej i to niepotrzebną opozycją i nie pozbawiali go tak cennego ministra jak Bobrzyński. Cesarz [illegible] że właśnie zajmuje się sprawą Regenta we Warszawie i że on popiera jego ustanowienie. W Niemczech [illegible] jednem [illegible] zwolennikiem trializmu

2455 ~~2386~~ 586

Cesarz niezmiernie ostro wyraził się o postępowaniu Koła Polskiego w obec hr Witolda Tarnowskiego. „Polacy rzekł stwarzają mi trudności, zmuszą mnie zapewne do rozstania się z p. Bobrzyńskim ale niech wiedzą, że nikogo w jego miejsce nie powołam."

Przesilenie rozstrzygnie się ostatecznie 28. w Krakowie na Kole Sejmowym.

~~2456~~ ~~2387~~ 587

Fremdenblatt podał z Peszta 22. t.m. wiadomość że hr. Tisza
na posłuchaniu dnia poprzedniego u cesarza, zgłosił swoję
dymisję
Węgierskie telegraficzne biuro urzędowe donosi, że hr. Tisza
przedłożył cesarzowi wnioski co do reformy wyborczej
Cesarz zastrzegł sobie postanowienie i od takowego
zależnem jest pozostanie lub ustąpienie gabinetu.
Odbyła się narada ministrów. Hr. Tisza ~~udaje się~~
~~do Wiednia i~~ przyjęty będzie przez cesarza.
Cesarz nie udzielił potwierdzenia reformie wyborczej
przedłożonej przez hr. Tiszę, w skutku czego
wniosł on dymisję gabinetu, którą cesarz
przyjął 23. Maja. Powierzył hr. Tiszy
tymczasowe prowadzenie bieżących spraw. ~~Hr. Apponyi ...~~
~~... kiedy ... ...~~ Upadł silny ostrowik, który znacznie oddał usługi
własnemu krajowi pokonaniem parlamentarnej
obstrukcji i monarchii umożebnieniem

~~2457~~ ~~2388~~ 588

~~ślepy~~ do uporu

wojskowej ustawy. Wytrwały i mocnej woli, niezmożony w pracy, niewyczerpany we wymowie, ciasny i krótkowidzący w polityce zagranicznej, ustępuje na sprawie w Vetöry ~~najzupełniej~~ po jego stronie słuszności, tak przedewszystkiem narodowym węgierskim, jak państwowym i społecznym, na sprawie zbyt daleko idącej demokratyzacji, za pomocą zbyt rozszerzonego prawa wyborczego. To też nader znamienne i pełne są słowa Vetöremi zawiadomił własne stronnictwo o ustąpieniu gabinetu „Woleliśmy opuścić nasze stanowiska niż wziąć odpowiedzialność za twór, Vetöry piętnujemy za szkodliwy, w równej mierze dla narodu i dla Korony" Vetöri powiedział że powszechne prawo wyborcze ~~owe~~ przesilenia narodowościowe przeciw jedności Węgier, Austrii-Węgier, jak i w Austrię, i wezwał do opozycji przeciwko Hr. Tisza zapowiedział reformie wyborczej —

Hr. Tisza z powierzchownością ~~alchemisty~~ ~~Hr. Tisza~~ kalwinisty, uparty aż do uporu dalekoidącej reformie wyborczej, stały w przekonaniach, nie liczył i zapatrywaniach, bezwzględny w postępowaniu z nowem panowaniem, z utratą pary cesarskiej.

2458 2309 589

Zachodziła psychologiczna niezgoda a przy skłonności do zmian nowego pannowani: rozstrzygnął ona jeszcze dawniej o losie hr. Tiszy. Hr. Apponyi miał słuszność, kiedy wobec odręcznego pisma Króla do hr. Tiszy w kwietniu, powiedział, że pomimo tego „system at i wszędy hr. Tiszy dobiegają do końca.—

W polityce zewnętrznej, zwłaszcza w sprawie polskiej, hr. Tisza wszystko zawinił i stąd należy powitać że z zadowoleniem jego upadek, – jeżeli dorwać on uratować, to nie wiele, co z austryjacko-polskiej polityki pozostało i jeżeli Polacy, to nie wiele, właściwie wyłącznie nie pogrzebią.—

Dla zewnętrznej polityki monarchii nieraźnie za późno upadł hr. Tisza,—

Dla wewnętrznej węgierskiej zapewne za wcześnie.—

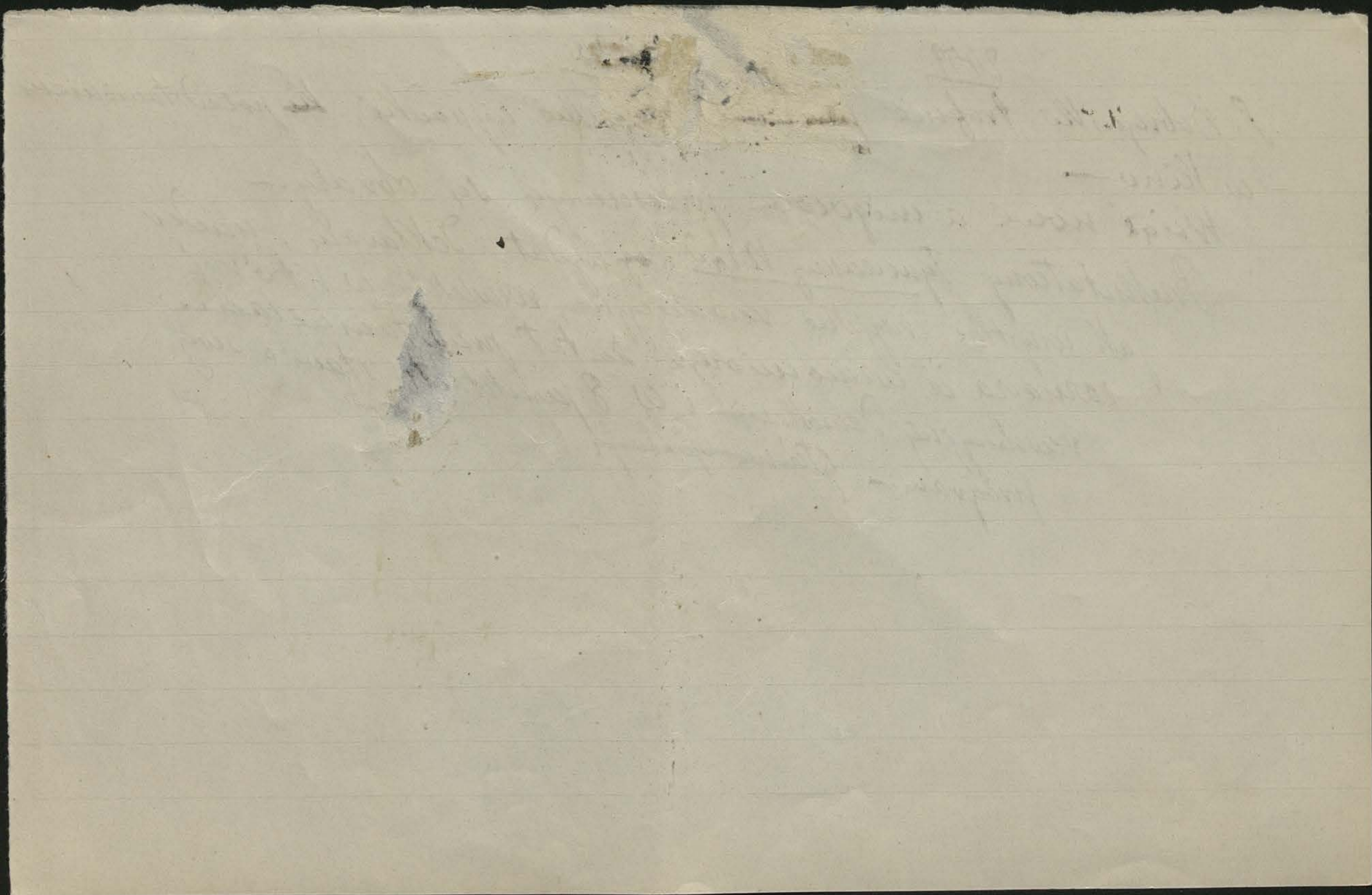
Trzy dni przed dymisją hr. Tiszy hr. Vikiner-Hedervary naczelnik wiekowości p. Zdziławy Morawskiego, że gabinet powiedział p. Zdziławy zapowiedział, że przy zaradcej, zapewnił, p. Zdziława, że gabinet hr. Tiszy silnie stoi i jako także środki rządowej, stronnictwa Morawskiego i że gabinet hr. Tiszy „Mamy przeciw opozycji że nic zdziałać nie może"

~~2477~~ ~~7990~~ 590

P. Kobrzyński trafnie nazwał ~~porównał~~ wszystkie wypadki; ~~ko~~ przedstawieniem w Kino.—

Wciąż nowe a migające przesuwają się obrazy.—

Przekształcony Tymczasowy Rząd ~~oj~~ wydał deklaracji, nader jak wszystkie wszystkie rewolucyjne, rozwlekłą w której zaznacza iż uzupełnionym został przedstawicielami rewolucyjnej demokracji i w 8 punktach stawia swój program.— ~~Główne opiewają~~

~~2460~~ ~~2291~~ 591

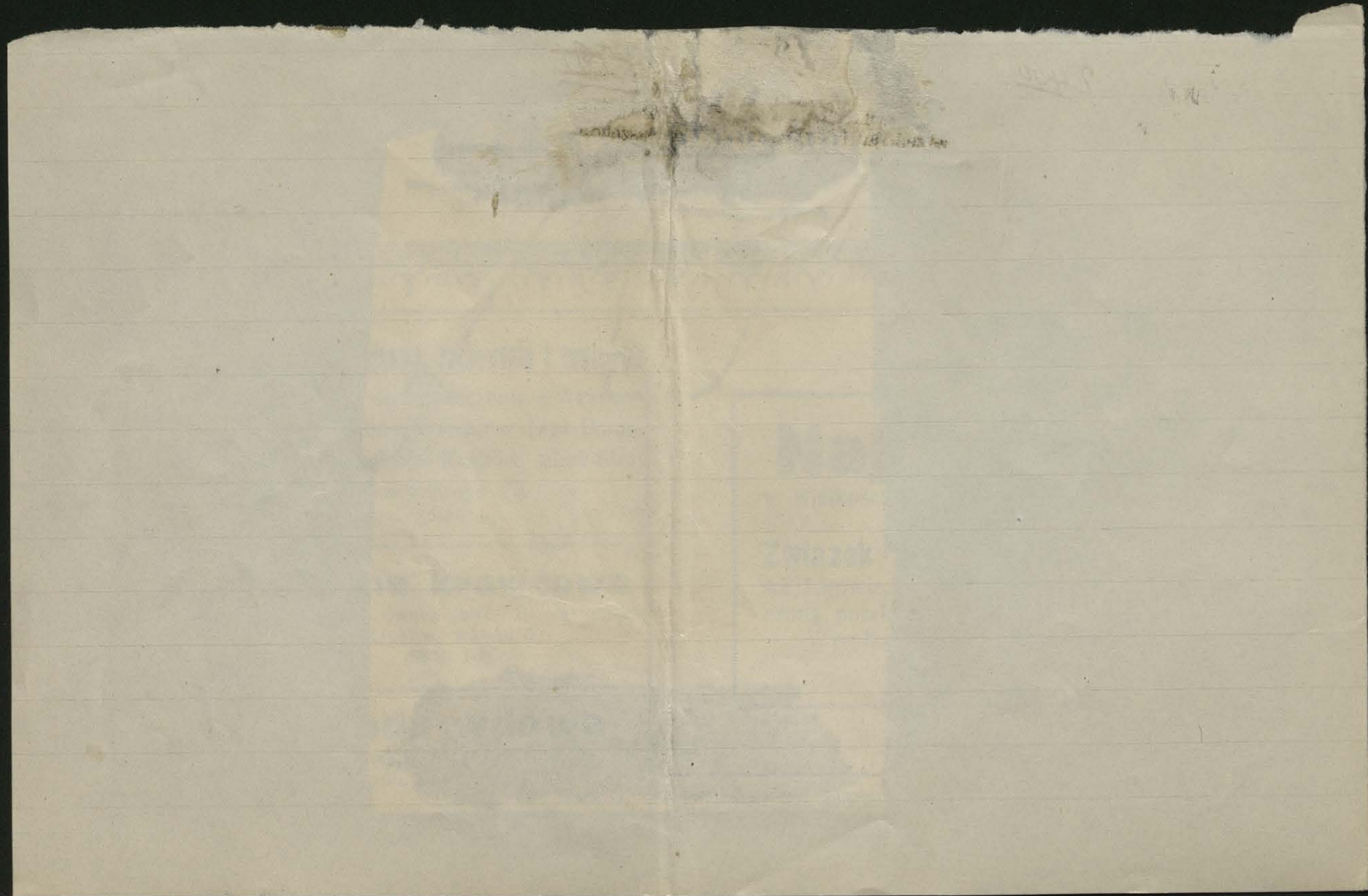
~~Deklaracya nowego gabinetu w Rosyi.~~

~~P[illegible] maja.~~

~~(Petr. Ag. telegr.)~~ Przekształcony rząd prowizoryczny ogłosił następujące oświadczenie:

Zreorganizowany, wzmocniony przez reprezentantów demokracyi rewolucyjnej rząd tymczasowy oświadcza, że ziści wypisane na swoim sztandarze hasła pokoju, wolności, równości i braterstwa, z których wynikła wielka rewolucya rosyjska. Jedność tymczasowego rządu ustalona została na podstawie następujących zasad:

1) W polityce zagranicznej rząd tymczasowy, odrzucając w zgodzie z całym narodem wszelką myśl odrębnego pokoju, stawia sobie otwarcie za zadanie przywrócenie powszechnego pokoju, który nie ma na celu ani zawładnięcia innymi narodami, ani odbierania im ich dóbr narodowych, ani gwałtownego opanowania obcych obszarów, pokoju bez aneksyj i odszkodowań, opartego na podstawie praw, które sobie narody same nadadzą. Rząd jest mocno przekonany, że upadek rządu carskiego w Rosyi i ustalenie się zasad demokratycznych w polityce wewnętrznej i zewnętrznej wśród sprzymierzonych demokracyj da nowy bodziec do trwałego pokoju i do zbratania się ludów; dlatego poczyni kroki, aby przygotować zjednoczenie się ze sprzymierzeńcami na podstawie oświadczenia z 9 kwietnia.

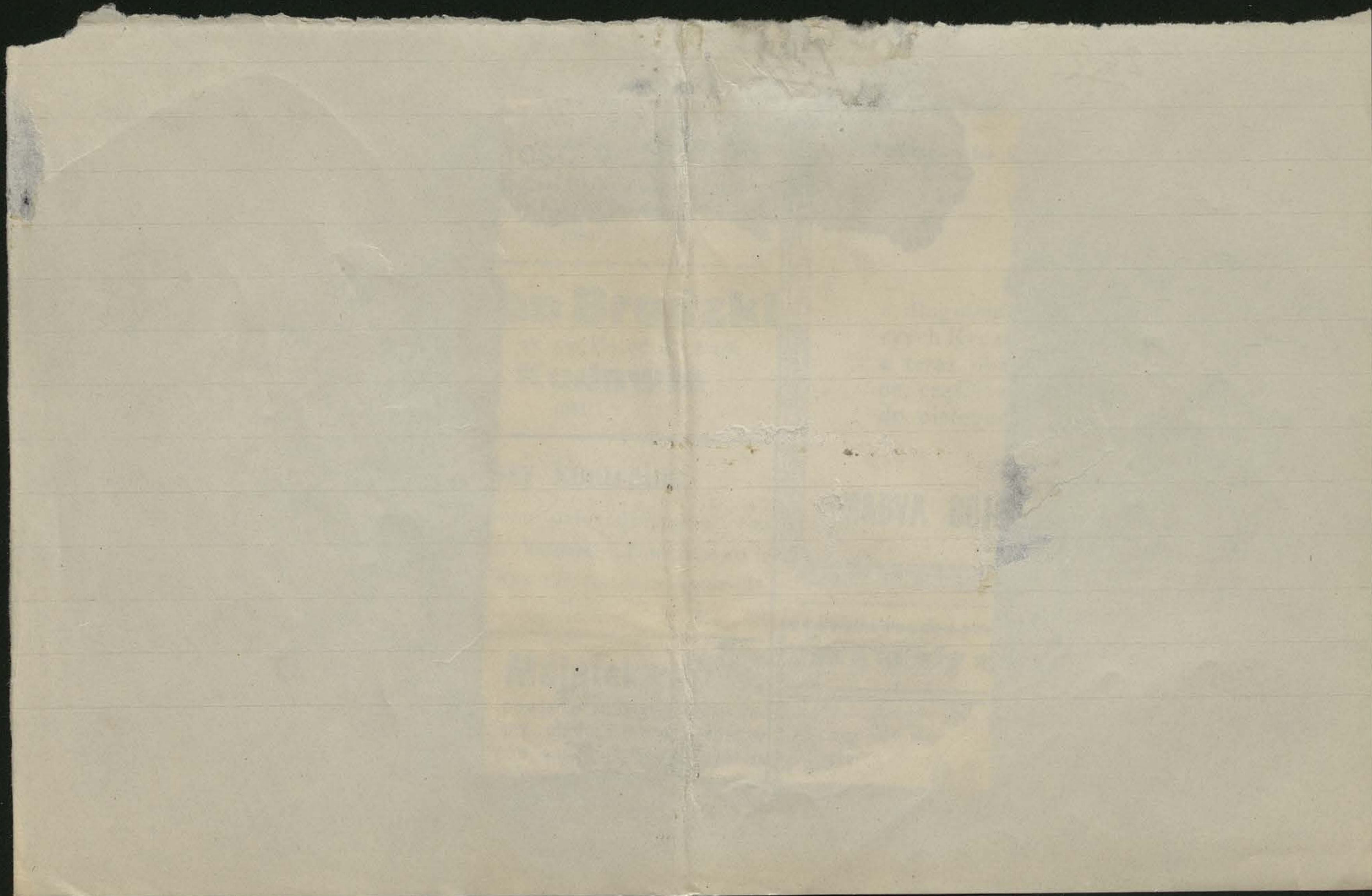
592

2) W przekonaniu, że klęska Rosyi i jej sprzymierzeńców byłaby źródłem najcięższego ucisku ludu i odsunęłaby w dal albo nawet uniemożliwiła zawarcie pokoju światowego na wyżej wymienionych podstawach, rząd wierzy w to stanowczo, że rewolucyjna armia rosyjska nie dopuści do tego, żeby wojska niemieckie zniszczyły naszych sprzymierzeńców z zachodu, by potem całą siłą rzucić się na nas. Umocnienie demokratyzacyi armii oraz rozwinięcie i wzmożenie jej siły wojskowej dla ataku i obrony będzie przeto najważniejszem zadaniem rządu tymczasowego.

3) Rząd tymczasowy stanowczo i energicznie będzie zwalczał szerzenie się braków w kraju, systematycznie zaprowadzając kontrolę rządu i społeczeństwa nad wytwarzaniem, przesyłaniem, wymianą i rozdziałem produktów, a w wypadkach, gdzie to będą konieczne, przystąpi do organizacyi produkcyi.

4) Zarządzenia wszelkiego rodzaju dla ochrony pracy będzie ze świadomością celu dalej rozwijane.

5) Zachowując dla konstytuanty sprawę przydziału ziemi ludności pracującej rząd tymczasowy wyda wszystkie nieodzowne zarządzenia, aby zapewnić krajowi jak największą produkcyę zboża i uregulować zużytkowanie gruntów w interesie gospodarstwa ludowego i klas pracujących.

2462 ~~7303~~

593

6) Rząd tymczasowy, dążąc do powolnego przekształcenia systemu finansowego przez reformy demokratyczne, szczególną baczność zwróci w kierunku wydatniejszego pociągnięcia klas posiadających do podatków bezpośrednich (podatku spadkowego, podatku od zysków wojennych, podatku gruntowego itd.).

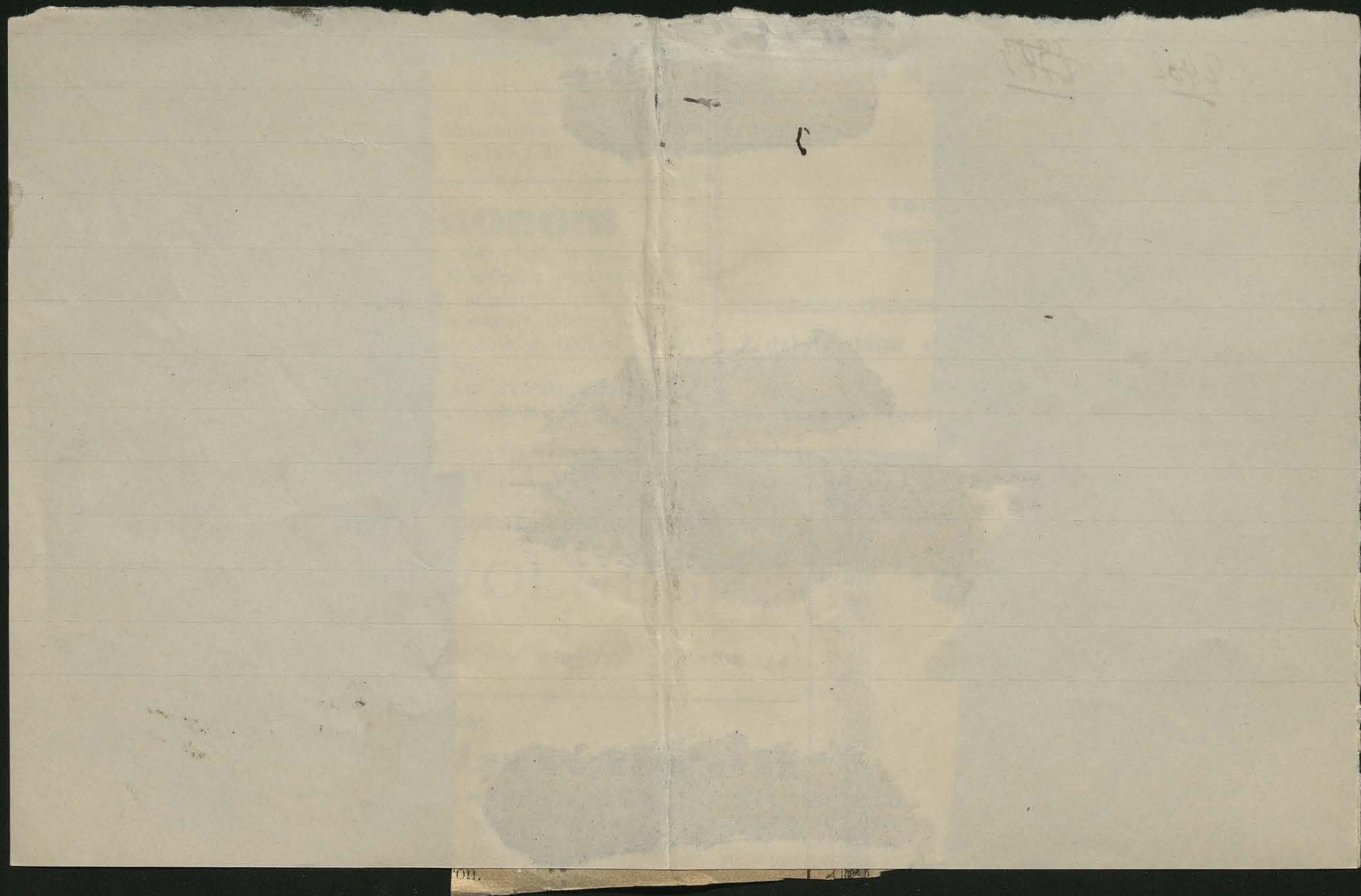
7) Wytrwale i szybko będzie się prowadzić dalej prace w celu wprowadzenia organów demokratycznych w samorządzie.

8) Rząd tymczasowy dołoży wszelkich starań, aby konstytuanta jak najrychlej została zwołana do Petersburga.

Zamierzywszy stanowczo ziszczenie powyżej naszkicowanego programu, rząd tymczasowy oświadcza jednak, że owocodajna praca jest możliwa tylko pod tym warunkiem, że rząd będzie posiadał zupełne i nieograniczone zaufanie całego rewolucyjnego ludu, i że będzie rozporządzał faktyczną pełnią władzy, aby w razie koniecznym zabezpieczyć zdobycze rewolucyi i jej dalszy rozwój.

Wzywając stanowczo wszystkich obywateli, by poparli jednolitą władzę, ucieleśnioną w rządzie, oświadcza rząd tymczasowy, że w interesie dobra ojczyzny chwyci się jak najenergiczniejszych zarządzeń przeciw wszelkiej próbie kontrrewolucyjnej tudzież przeciw wszelkim działaniom anarchicznym, bezprawnym i gwałtownym, które dezorganizują kraj i przygotowują runo dla kontrrewolucyi. Rząd spodziewa się, że w tych usiłowaniach liczyć może na poparcie każdego, komu miłą jest wolność Rosyi.

... gabinetu w Rosyi.

24~~4~~3 ~~2394~~ 594

Prezydent ministrów Ks. Lwow i minister spraw zagranicznych
Tereszczenko tak samo przemówili, w tym samym duchu
i kierunku wobec przedstawicieli dziennikarzy.—
Tereszczenko zaznaczył, że Alzacja i Lotaryngia mają prawo
dopięcia swojego ideału. Widocznie na mocy zasady iż narody
mają orzekać o swoich losach.— Dodał że we wolnej Rosji
niema – jak to było w reakcyjnej – ani jednego stronnictwa
lub zrzeszenia które pozyskaniem by było dla osobnego pokoju.
Jedynie do sporów dać by mógł powód tajny traktat
carskiego rządu. Bezpośrednie jego ujawnienie
równałoby się zerwaniem ze sprzymierzeńcami
i odosobnieniem Rosji. Byłby to początek osobnego pokoju
którego nawet wszyscy wrogowie, bo przekonany jest, światowym
że światowa wojna winna być zakończona jakby zawieszenie broni
pokojem. Pozostałe na froncie jakby zawieszenie broni
musi ustać. To samo silnie zaznaczył,

~~2464~~ ~~7795~~ 595

Ks. Lwow który dodał że rosyjska armia musi dać pomoc
sprzymierzeńcom. Zaznaczył, że dzięki upadłemu rządowi
siła armii zmalała aż do granicy zupełnego rozstroju
i że temu przedewszystkiem zawdzięczyć przyjdzie, jak też
w niej anarchii. Wolna Rosja nigdy nie dopuści do
tego aby jej dzielnice pozostały pod jarzmem niemieckiego
militaryzmu. Zaznaczył konieczność przywrócenia
Belgii, Serbii i Rumunii. – ~~Rozgrywka~~ Obydwaj
ministrowie nie wspomnieli o Polsce. Ks. Lwow i W
~~Lok~~ rzekł „Rozgrywka broni musi się zakończyć"
Minister wojny Kiereński udał się na front.
Zatem ~~d~~ osobnego pokoju nie będzie, tem samem
nie ma widoków, rychłego ogólnego. Rosja rewolucyjna
gotuje się do nowych walk, podczas gdy środkowe
mocarstwa nie skorzystały lub skorzystać
nie mogły z chwilowego w niej wojskowego
i wojennego zastoju. –

~~2465~~ ~~2396~~ 596

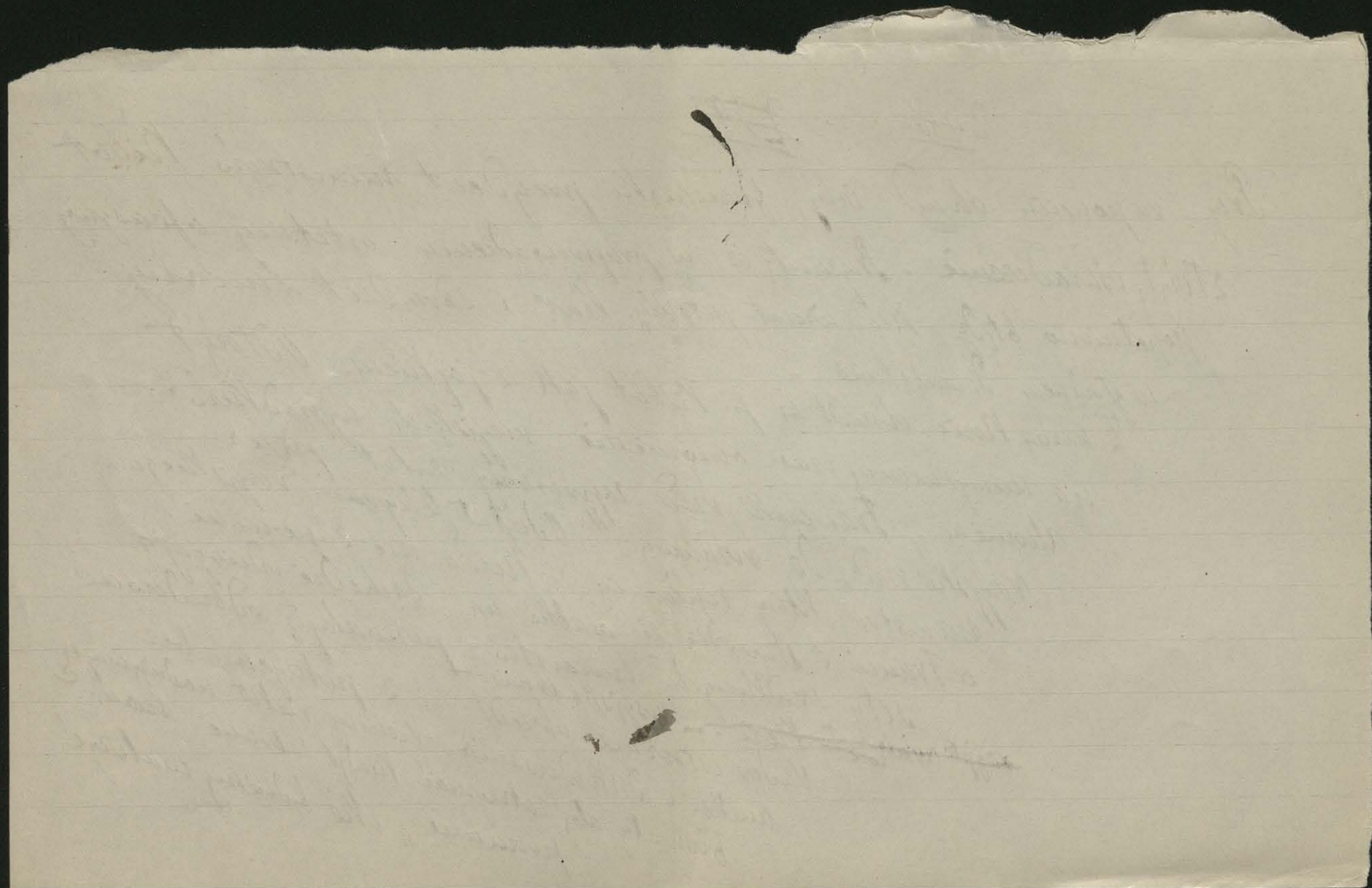
Nowy, rosyjski minister wojny Kiereński nie przyjął, dymisji żądanych przez niektórych jenerałów, między nimi przez Brussiłowa i Gurki.--

2~~406~~ ~~2597~~ 597

Przy rozpoczęciu obrad izby, francuski prezydent ministrów Ribot złożył oświadczenie. Przyznał, że w przeprowadzeniu ostatniej ofensywy popełniono błędy. Rząd uznał potrzeby kar i zarządził zmiany w głównem dowództwie.-

Z nową Rosją obszedł się p. Ribot jak z jajkiem. Odłożył na niewyznaczony czas omówienie rosyjskich wypadków albowiem „Francuski rząd zaproszony został przez rosyjski rząd do rozmowy" Odczytał telegram rosyjskiego ministra który zapewnia że Rosja nie zapomni o Francji i stwierdza że walkę na zachodzie uważają [za] odbudować siły zwątlonych mocarstw i pozwalają ~~rosyjsk armii siły Rosji~~ rosyjska armii.-

Nader ostrożnie obszedł się z pokojem bez aneksji i odszkodowania. Niemcy wciąż nadużywają formuły aby zatrzymać kiedyś zabrane nam prowincję „Nie będziemy walczyć

~~2467~~ ~~2394~~ 598

w duchu zdobyczy i aneksyi", ale dla oddawania tego co naszem było.

Z okazyi tej cała treść formuły „bez zdobyczy i bez aneksyi i bez odszkodowania" Francja wykłada z niej Alzacyi i Lotaryngię a jednocześnie bułgarscy socjaliści nie pozwalają objąć się Dobrudży i Macedonii.—

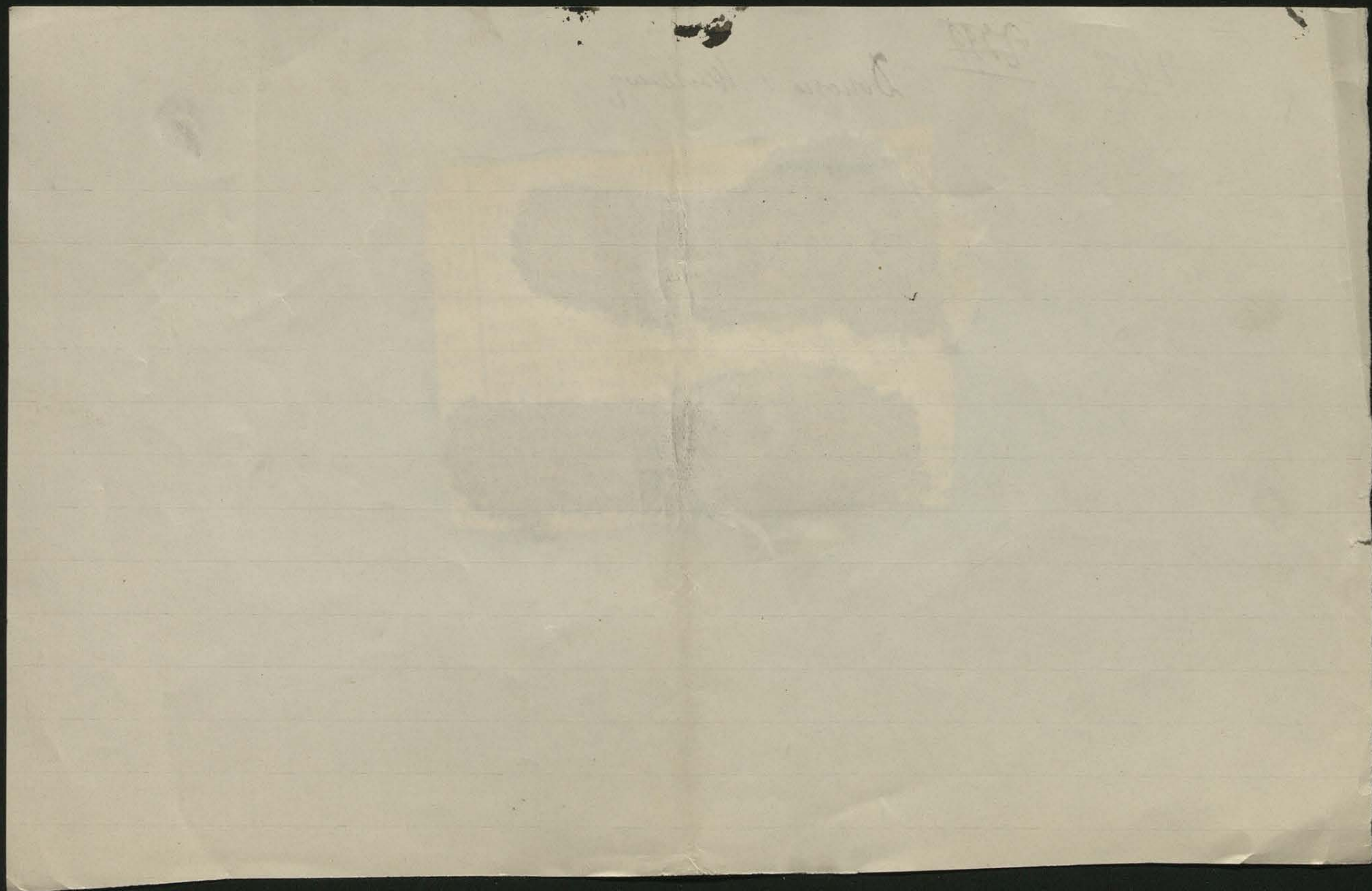
P. Ribot zapowiedział przybycie dzwięki Stanów-Zjednoczonych na pole walki we Francyi i zakończył „A jeśli [illegible] poproszą nas o pokój, potrafimy go wymusić"

Tymczasem główny dowódca wojsk Alexejew wyraźnie powiedział na kongresie oficerów „Jedyne niebezpieczeństwo albowiem siła wojenna wszystkiej armii w następstwie sporów" między oficerami i żołnierzami istotnie znacznie osłabła

~~24/08~~ ~~2799~~ Donosza z Warszawy

599

[redacted] Młodzież wszystkich wyższych zakładów naukowych uchwaliła na wiecu 18 b. m. trwać w strajku. Dnia 21 maja na bramie uniwersytetu pojawiło się następujące zarządzenie rektoratu: »Podaję do wiadomości pp. studentów, że wzorem roku ubiegłego, przerwa świąteczna z okazyi Zielonych Świąt trwać będzie od 21 b. m. do 30 maja. Rektor Brudziński«. W ten sposób rektorat znalazł na razie wyjście w zaostrzonej sytuacyi strajkowej. Tymczasem toczyć się będą rokowania senatu akademickiego z władzami w sprawie autonomii uniwersytetu, jako też pertraktacye z przedstawicielstwem młodzieży o podjęcie zajęć naukowych z początkiem czerwca. Istnieją podstawy do przypuszczenia, iż młodzież z końcem b. miesiąca wróci do pracy.

1460 Nie brak już żadnej ludzkiej farby; we walce z Niemcami Murzyńska Rzeczpospolita Liberii zerwała stosunki dyplomatyczne z Niemcami –

Nikaragua zerwał stosunki dyplomatyczne z ~~Nie~~ Niemcami

600

Ze Stokholmu nadeszła wiadomość która wymaga potwierdzenia że Anglicy w sile 4000 ludzi zajęli Archangelsk oraz kolej stamtąd do Petersburga i że Japończycy zajęli Charbin.– Byłyby to zamach ~~dla~~ ~~d~~ przeciw rewolucji dla zabezpieczenia się wobec niej –

Minister Bonar Law rzekł w izbie gmin zapytany o osobny pokój z Austro-Węgrami lub Bułgarią, iż nie widzi aby zachodził ten wypadek, ale odpadnięcie sprzymierzeńca byłoby najniebezpieczniejszym ciosem dla Niemiec.–

Lloyd George zapowiedział w izbie gmin zwołanie irlandzkiego konwentu który ma postawić wnioski co do rozwiązania irlandzkiej sprawy –

Biuletyn z 19go opiewał „Wczorajszy siódmy dzień, dziesiątej bitwy nad Isonzo, zapełniony był znowu gwałtownemi walkami" Potem opiewał ~~Opiewa~~ odparcie włoskich uderzeń. Wieczorny zaś mówił „Dziś aż do wieczora na froncie Isonzo jedynie silna artylerji walka. Nieprzyjaciel zaniechał uderzeń piechoty". — Ciężka, angielska artylerja bierze udział we włoskiej ofensywie. —

Niemiecki biuletyn z 19go „W Szampanii po południu zwiększona walka artylerji. Zresztą na Zachodzie i Wschodzie żadne ważne zdarzenia"

Biuletyn z 20go zaznaczył że dziesiąta bitwa nad Isonzo trwa dalej. Piechota włoska była niemal bezczynna 19 do popołudnia. —

Potem biuletyn donosił, pożądane powodzenie albowiem w ciężkiej dniu ~~Dziś~~ bitwy ~~przyniósł~~ Włosi ponieśli ciężką klęskę. Zmuszeni zostali opuścić lewy brzeg Isonzo, na którym 14. t.m. udało im się było zająć nieco terenu, ~~było osadzić~~, przyczem zadano im krwawe straty. —

Biuletyn z 21go donosił, o dalszych walkach. Włosi skierowali uderzenia głównie na Monte Santo, wszelkie odparci zostali. —

Potem w dniu tym aż do popołudnia nie przyszło do znaczniejszych walk. —

Biuletyn z 22go opiewał „Nad Isonzo nieprzyjaciel musiał, po siedmiodnio=wych bezskutecznych walkach, uczynić odpoczynek

<u>2401</u>　　　　　　　　　　　　　　　　602

swej piechocie. Wieczorny biuletyn opiewał „Dziś także nie było wiadomości
o walkach armii nad Isonzo.” —
Niemiecki biuletyn z 21ᵒ donosi o walkach pod Arras mniej znaczących
i o ciężkich w Szampanii. Tam powiodło się Francuzom usadowić się
na górach Cornillet i Keil. — Wieczorny biuletyn z 22ᵒ
„Nie nadeszły znaczące wiadomości z frontów”
Przebieg walk nad Isonzo nie przeszkodził zamianie powinszowań
między Królem angielskim prezydentem Poincare a Królem
Wiktorem Emanuelem, z powodu powodzeń włoskiej armii. —
Biuletyn z 24ᵒ „~~Wczoraj~~ Począwszy od wczoraj co potężnie
toczy się dziesiąta bitwa nad Isonzo, znowu z niezwykłą
gwałtownością.” „Nieprzyjacielowi powiodło się zająć teren tylko
w odcinku Jamiano, skąd musieliśmy cofnąć nasze wojsko
na stanowisko. Wszędzie indziej zatrzymaliśmy nasze
stanowiska. — Biuletyn wieczorny z 25 „Nad Isonzo walka trwa dalej.
Do tej godziny bitwa wzrasta z niezwykłą gwałtownością”

26 Maja

CXXXV

2 r Czerwca 1917 r

603

~~den Schriftsteller~~

~~Stanislaus von Kozmian~~

2572-2584

CXXXV

604

Cesarz Karol otworzył 31 Maja sesję
Rady-Państwa. Mowa tronowa.—
Narady w Krakowie. ~~Opatrzana~~ Która
Uchwała Koła Sejmowego
przyjęciem rezolucji Tetmajera
uznała ~~...~~ błąd Koła Polskiego
Nie dające się usprawiedliwić postępowanie
Następstwa
do niej Konserwatystów.— Dymisje p. Bobrzyń-
Rozżalenie Cesarza.
=skiego musiał z pewnością przyjąć.—
Ewolucja od Zachodu do Wschodu.
Przyczyny.— Woda na młyn Rusinów
w Galicji, Niemców ~~bez Kraju~~ w sprawie
Królestwie Polskiem; Rosji w sprawie Chełma-
polskiej.— Ukraińcy a ks. Chełm
Jego oświadczenie co do wschodniej Galicji
i Ukrainy—
Pierwsze posiedzenie izby posłów.. Dekla-
=racje.— S. Zarański prezesem Koła Polskiego
Zakończenie szkolnego strajku w Warszawie
Kokietowania Tymczasowego Rządu Rosyjskiego
ze Zachodniemi mocarstwami. Owa-
=runki pokoju.—

Honduras i Brazylia przeciw Niemcom. Z frontów. Telegraficzna konkluzja Cesarza Wilhelma.–

2 Czerwca

25 XV

247 CXXXV 605

Cesarz Karol otworzył we czwartek 31 Maja sesję Rady-Państwa na cesarskim Zamku, mową tronową wypowiedzianą do zgromadzonych tam obydwóch izb.-

Mowa jest niebywale obszerną, podobnie długiej od dawna, może nigdy nie było. Cesarz sam wskazał wszystko co w niej powiedzieć pragnął i w jakim duchu.- Jest natchniona szlachetnemi uczuciami i zamiarami. Cechuje ją dobra wola.- Pod względem zagranicznej polityki, wojny i pokoju, jest powtórzeniem znanych haseł i zasad, utartych wyrażeń i zwrotów, przyjętych i używanych przez czteroprzymierze. Nie ma w niej niespodzianek ani nowych poglądów ani nowych widoków.-

Cesarz zaznaczył postanowienie wykonywania władzy w duchu prawdziwie Konstytucyjnym. Uznał obowiązek złożenia przysięgi na Konstytucji. zastrzegł jednak sobie to złożenie „do niezbyt odległego ~~ta~~ jak mam nadzieję terminu, w którym fundamenty nowej

~~2471~~ 2403 606

silnej, szczęśliwej Austryi będą dla pokoleń znowu mocno odbudowane na wewnątrz jak i na zewnątrz" Cesarz bowiem wskazał konieczność urządzenia podstaw konstytucyjnych i prawno-administracyjnych całego życia publicznego, zarówno w państwie jak w poszczególnych Królestwach i Krajach, zwłaszcza w Czechach. — Przyczem uczynił wyjątek kiedy rzekł" pomijając załatwienie tej galicyjskiej sprawy, dla której Mój dostojny poprzednik wskazał już drogi" Co stosować się w ten sposób, że podczas gdy inne sprawy ~~załatwione~~ rozstrzygnięte mają być przy udziale cesarskiem Rady Państwa, galicyjska załatwiona będzie cesarskiem rozporządzeniem. —

Znaczna, niemal najznaczniejsza część mowy poświęcona jest potrzebom niższych warstw i trosce o ich przyszłość" i pierwszy raz usłyszano z wysokości habsburgskiego tronu prawdziwej iż monarcha chce być władcą w duchu tej właśnie podczas demokracji. Która zdała wspaniałą próbę ogniową w działaniu całego kraju bowiem wojny światowej i w obronie i w kraju" ~~wspaniałe zdała~~ To samo powiedział jaśniej cesarz Wilhelm. Może ~~pociągnął~~ podziałał przykład cesarza Mikołaja, który tego nie powiedział —

~~2474~~ 607

Zebrania w Krakowie i powzięte tam uchwały przez Koło Polskie i Koło Sejmowe nie tylko nie naprawiły popełnionego poprzednio błędu ale zwiększyły go, pogłębiły ~~znaczenie~~, nie załagodziły polskiego przesilenia we Wiedniu lecz zaostrzyły je.– I Koło Polskie i Koło Sejmowe uchwaliły jednogłośnie obie poprzednio powzięte we Wiedniu przez Koło Polskie rezolucje, jedną w sprawie polskiej tak nazwaną Tetmajera, która żąda zjednoczenia wszystkich ziem polskich w jednem niepodległem państwie, zatem ~~od~~ odłączenia Galicji od monarchii i jakby dla szyderstwa wyraża życzenie – aby cesarz austryjacki wziął w ręce przeprowadzenie; ~~drugą która~~ tę uchwaliło Koło Polskie ~~po~~ i Koło Sejmowe; drugą która odmawia zaufania gabinetowi hr. Clama, ponowiło.– Niepojętem i opłakanem jest, że konserwatyści także głosowali za ~~obydwoma~~ rezolucją Tetmajera, i sami konserwatyści, którzy we Wiedniu głosowali przeciw. Smutny objaw zastarzałej polskiej

~~1465~~ ~~1046~~ 608

Mocy – braku odwagi cywilnej i głosowali bowiem wbrew przekonaniu z miękkości politycznej, jak prawie zawsze, w ostatniej chwili.—

Video meliora proboque, deteriora sequor.—

Jest to powtarzający się w polskich dziejach, ustawiczny[?] powierzchownych, objaw skądinąd[?] uczony[?], a nadzieja iż najgorsze doświadczenia wyleczyły z niego zachowawcze żywioły i rozsądnych ludzi spełzła na niczem.

~~Oto Rezolucja tak nazwana Tetmajera~~

Oto tak nazwana rezolucja Tetmajera.—

~~Wnosi [illegible] następującą rezolucyę:~~

1) Polskie Koło sejmowe stwierdza, że jedynem dążeniem narodu polskiego jest odzyskanie niepodległej, zjednoczonej Polski z dostępem do morza i uznaje się solidarnem z tem dążeniem.

2) Koło sejmowe stwierdza dalej międzynarodowy charakter tej sprawy i uznaje jej urzeczywistnienie za porękę trwałego pokoju.

3) Polskie Koło sejmowe wyraża nadzieję, że życzliwy nam cesarz Austryi sprawę tę ujmie w swe ręce. Wskrzeszenie państwa polskiego przy pomocy Austryi zapewni jej naturalnego i trwałego sprzymierzeńca. [illegible]

~~Dr Hipolit Śliwiński wnosi~~ [illegible]

Informacye boz-

Następstwa nie dały na siebie czekać. Cesarz stanowczo dotknięty do żywego, urażony na Polaków, musiał z przykrością zezwolić, ostatecznie, ~~na~~ ustąpienie ministra Bobrzyńskiego. Ostatni ~~silniejszy~~ ~~[illegible]~~ z monarchą związek przecięty. – Program polski oparty na 4 i 5 listopada 1917 zaprzepaszczony, a w jego miejsce postawiony nie wykonalny, który po stuletnim, mianowicie trzechletnim podczas wojny, austryjacko-polskim, prowadzi do konfliktu z monarchią, może do zerwania i zarazem ewolucji od związku ze środkowemi mocarstwami i zachodnią od ~~mocarstwami~~ kombinacji do formuły W. Ks. Mikołaja i Tymczasowego Rządu rosyjskiego; od zdrowej rzeczywistości do zgubnych, chorobliwych ~~złudzeń~~ pomyłek i złudzeń. Od zachodu do wschodu. –

Jest to tak ~~do~~ wielki błąd, że mianowicie ~~od~~ z przyjmujących udział w nim konserwatystów, na razie, naprawionym być nie może, osłabieni tych, z *) ubezwładnia wszelkie odrodzenie i czyni co jednak nie pozwala im, którzy czują jego potrzebę, brać w nim udziału – tym zwłaszcza którzy do niego nie przystąpili i wytrwale potępiali –

~~Dziejowych~~ Dziejowych 2477 610

Są mylnemi.—

Jest to następstwo mylnej w tych dziejowych wypadkach polityki, począwszy od ~~występieni~~ występieni ~~[illegible]~~ N. N. Komitetu pod hasłem budzenia ducha a skończywszy na przyjęciu socialistów do Koła Polskiego pod hasłem solidarności narodowej najopaczniej tłomaczonej ~~[illegible]~~ zgniłej zgody.—

Odpowiednio przyczyniło się zbyt śpieszne i natarczywe obchodzenie się z tak nazwanem wyodrębnieniem Galicji; oddanie takowego w ręce Koła Polskiego, które mogło tu postawić za ostatnią, ale ~~nigdy~~ nie także ~~niewczesnie~~ niewcześnie postąpić za pierwszą instancyą. ~~Iz~~ Zaszła taktyczna pomyłka, ~~brak~~ ~~umiejętnie, nie~~ psychologiczne.— Ale głównym powodem opłakanego obrotu rzeczy pozostaje wadliwe, przeciwne monarchii, nie odpowiadające potrzebom polskiego narodu, niemieckie rozwiązanie ~~[illegible]~~ polskiego zadania.—

Wszystkie te powody są w logicznym związku z obecnym ich stanem.— Przy wielu zaletach polski naród ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ politycznego zmysłu.— ~~[illegible]~~

~~nie to aby zamącić~~ Wszystko jednak złożyło się, ażeby zamącić jego pojęcia i zniechęcić sąd.—

Zawód Koła Polskiego, rozbrojonego jest zachowanie się Polaków ~~jest~~ w Austryi jest ~~Iz~~ bezpośrednio działaniem bezwiednem w sprawie polskiej na korzyść Niemców; ~~bezwiednem~~ ~~mianowicie~~ ~~[illegible]~~ ~~lub może~~ ~~Rosyi czy dla wszystkich~~

~~2438~~ 611

~~Na wszystko pod którem takie bezwiednem, to jest wszystkiemi~~ ~~to wszystkie~~ ~~Dla Rusi~~ mianowicie lub ~~Dla~~ Rusi ~~a to~~ a na jej korzyść", nie bezwiednie ze strony wszechpolaków. — Zwrot zaś ten w Galicji ~~obecnie~~ jest woda na młyn Rusinów, którzy natychmiast potrafią go zużytkować ze znaną bieglością i perfidią. — Zapowiedzieli natychmiast ostrą opozycję z powodu wyodrębnienia Galicji, lecz natychmiast po ogłoszeniu przez Neue Politik [?] brakło [?] zaufanie do gabinetu hr. Clama, zbliżyli się do niego ~~i prosili~~ rusińscy i hr. Clam odbył z ~~nimi rozmowę~~ przywódcami rozmowę w której z tej tu ukraińskiej ludności świadectwo patriotyzmu, który nie [?] i wszystkich nawet do powstał w tyle za patriotyzmem zapomniał, że podczas wojny. Przy czem zapomniał o ~~D~~ ruskich, znanych, dowiedzionych zdradach. — Kraj — dodał — postanowił,

~~2479~~ 612

wejść w rachuby potrzeby rozwoju ukraińskiego narodu
Życzeniem jego jest, przy nowem uporządkowaniu stosunków
znaleźć drogę odpowiednią życzeniom ukraińskiego narodu —
Hr. Clam przy tej sposobności złożył, ważne zapewnienie iż faktem
jest, aby ułatwiało przyspieszenie ustąpienia przy zawarciu pokoju
wschodniej Galicji, lub Bukowiny —

Prezesem Koła Polskiego wybranym został p. Zarowski.– 2480 613

Na pierwszem posiedzeniu izby poselskiej Czesi i Słowieńcy ~~i Polacy~~ postawili prawne zastrzeżenia w duchu prawno-państwowym dalekoidące w kierunku federacyjnym, grożącym rozluźnieniem ~~rozbiciem autonomii~~ państwa austryjackiego, prawie w jego ramach. Polacy wnieśli program krakowskich uchwał, zatem za ~~prawie~~ ramami Austryi.–

Prezes gabinetu zapowiedział odpowiedź.–

Jeżeli kto o wrażeniu nie wątpił, to zwołanie Rady-Państwa już wyrzucono się z ~~tego~~.– Dobrem ~~owo~~ wrażenie być nie może. Do tego znaczenie przyczyniło się Koło Polskie i Koło Sejmowe

32

~~[illegible] STRAJKU MŁODZIEŻY.~~

Z Warszawy donosza dnia 24 b. m.: Młodzież uniwersytecka postanowiła z dniem 31 maja — rozpocząć uczęszczanie na wykłady i przerwać strajk. Na tę decyzyę młodzieży wpłynęła poważnie interwencya ze strony senatu oraz ze strony przedstawicieli społeczeństwa. Wobec faktu, iż szkolnictwo przechodzi niebawem pod zarząd Rady Stanu odpadły faktyczne podstawowy do dalszego strajku.

Senaty uniwerytetu i politechniki dokonały wyborów do komisyi, której zadaniem będzie opracowanie nowych rozszerzonych statutów obu tych wyższych uczelni. — Senat uniwersytetu wybrał pp.: rektora Dra Józefa Brudzińskiego, sędziego Koszembara, Łyskowskiego, i prof. Józefa Wierusz-Kowalskiego; senat politechniki pp.: rektora Patschkego, profesorów: Grotowskiego i Szperla.

POKOJOWA.

W myśl uchwały komisyi parlamentarnej

2491 ~~7404~~ 614

Jest przypuszczenie że Tymczasowy Rząd rosyjski zamierzał rozpocząć ze sprzymierzeńcami rokowania o zmiany warunków pokoju a to w duchu jego własnych, znanych oświadczeń.-

1482 615

Rzeczpospolita Honduras zerwała stosunki dyplomatyczne z Niemcami
Brazylia odwołała swoją neutralność czyli
stanęła po stronie Stanów-Zjednoczonych
chociaż jeszcze wojny Niemcom nie wydała

~~2400~~ ~~2483~~ 616

Biuletyn z 26 Maja „Wielka bitwa na zachodnim [illegible] trwa dalej" z niebywałą gwałtownością. „Dos Iwa najzupełniej wstrzymany na naszej Rozycie""

Niemiecki biuletyn z 26 mówi „Na Zachodzie i Wschodzie wojenna działalność w zwykłych rozmiarach"

Biuletyn z 27 mówi o ciągłych, zawziętych walkach i odparciu wszędzie Włochów. Tych wzięto do niewoli od początku dziesiątej nad Isonzo bitwy 13,000

Biuletyn z 28go donosi o znacznem zwolnieniu walki nad Isonzo. Wedle naocznych świadków pole bitwy zapełnione jest trupami włoskich wojsk — żołnierzy.

~~2487~~ ~~2487~~ 617

Pod Arras, nad Aisną i w Szampanii toczono walki bez ważnych skutków —

Wczoraj z 29 zawiadomiono o dalszych starciach nad Isonzo.

Niemiecki wieczorny biuletyn z 29°

„Dotąd nie ma wiadomości o znaczniejszych walkach"

Cesarz Wilhelm przesłał 1° czerwca telegraficzne powinszowanie cesarzowi Karolowi z powodu unicestwienia przez austryjacko-węgierską armię włoskiej ofensywy. — „Tego samego dnia cesarz Wilhelm wystosował do cesarzowej niemieckiej telegram w którym donosi, że według raportu Hindenburga, wielka francusko-angielska ofensywa doszła do pewnego zakończenia; po siedmiotygodniowych nieustających walkach spełzła na niczem najgwałtowniejsza bitwa w dziejach wojny —

2 czerwca

CXXXVI

618

9 Czerwca 1917

2585-2594

CXXXVI

619

utworzenie ministerstwa socialnej opieki. Parada cesarska na włoskim froncie. Cesarz powierzył utworzenie gabinetu węgierskiego hr. Maurycemu Esterhazy-mu. Ustąpienie Iswolskiego. Ribot o podróży socialistów do Stockholmu. Na co tery porozumienie przedłu-żeniem wojny. Tisza i Ribot obstają przy odzyskaniu Alzacji i Lotaryngii. Brussilow generalissimusem w miejsce Alexiejewa. Noulens francuskim ambasadorem w Petersburgu. Sasanow odwołany z londyńskiej ambasady.

Wilka amerykańskich
panitw zerwało stosunki
dyplomatyczne z Niemcami.–
Churchill na czele autkomantyki:
Telegraficzne zamknięcie
ofensywa cesarza Wilhelma.
z frontów.–

J Czerwia

~~2485~~ ~~2485~~

CXXXVI

620

Cesarz Karol w ciągłej trosce o ludowe warstwy, stworzył ministerium zdrowia ludowego i socjalnej opieki.–
Para cesarska udała się na włoski front; cesarz do wojsk nad Isonzo, przy czem odznaczył dowódcę jenerała ~~Boroevica~~ Boroevica Krzyżem Komandorskim Marji-Teresy, tym razem jaknajlepiej zastużonym. Cesarzowa Zita zwiedziła szpitale. Para cesarska przebyła krótką chwilę w Trieście a cesarz z powrotem zatrzymał się w Pola.–
Postępowanie pary cesarskiej chwyta za serca i jedna jej' umysły.– Odwiedziła w dalszej podróży Karintję i Voralberg, po czem powróciła do Laxenburga.–

2488

621

Cesarz Karol po powrocie z włoskiego frontu udał się do Pesztu i powierzył utworzenie nowego gabinetu hr. Maurycemu Esterhazy, który zbliżony ~~[illegible]~~ do hr. Andrassego, ~~nie należy do żadnego~~ ~~i [illegible]~~ stoi na podstawie 1867 r. oraz reformy wyborczej –

~~2478~~ ~~2487~~ 622

Rosyjski ambasador w Paryżu głośny Iswolsky, który przypisał sobie
był zasługę wojny podał się do dymisji, którą Tymczasowy Rząd przyjął
i mianował jako chargé d'affaires radcę ambasady Sewastopulo
Iswolsky powiedział był „To moja wojna" ale dziś jego była rewolucja —
Prezydent ~~minist~~ gabinetu Ribot przemówił w izbie przeciw udziałowi
francuskich socjalistów w stokholmskim kongresie i potępił stanowisko
takowy. Nie bez słuszności i dla nauki innych rządów, powiedział, że stanowisko rządu
socjalistyczne stronnictwo mogłoby przywłaszczyć sobie stanowisko stronnictwa. Może być
Istotny pokój nie może być dziełem jednego stronnictwa może ~~jedynie~~ tylko ze zwycięstwa.
jedynie francuskim pokojem. Wynikający ~~ow~~ — przyjaciół"
Cały powiedziano w Stanach Zjednoczonych, gdzie gotują ~~się~~ do socjalistów
nam cenną pomoc? Rząd nie odział paszportów rosyjskiego
Do Stokholm ale da je do Rosji. — ~~Senat~~ pochwalił postanowienie rządu za zezwoleniem wyjątku
Ribot zakończył zapowiedzią ogłoszenia dokumentów bez żadnego ~~angielscy~~ socjalistów
rządu ~~ogłoszenia~~ wszystkich dokumentów rosyjskiego. — porozumienia którą
dotyczących przymierza francusko-rosyjskiego mocarstwa Stanów Zjednoczonych
Donoszą mi ze Szwajcarii że w przyszłym roku dadzą się i którzy do
na znakomitą pomoc w przyszłym roku dla tego nie Oczekują także rewolucji
i chcą wygrać jeszcze tę kartę, dla tego nie ~~zawarcia~~ w bieżącym pokoju. ~~Izba~~ Przed uchwaleniem przez
zawarcia w bieżącym pokoju w Niemczech — izbę zaufania przy którym uzyskania
postanowienie odzyskania
Alzacji-Lotaryngii, Ribot
je potwierdził —

Izba deputowanych uchwaliła zaufanie rządowi
Angielscy socjaliści
także nie otrzymują paszportów do Stokholmu.

~~Wiedeń 4 Czerwca 1917.~~ v

~~IV Mayerhofgasse. 11.~~

~~Excellencjo~~

2488

623

Fakt że Alzacja i Lotaryngia nie przestały nigdy być francuskiemi prowincjami. zapowiedział wojnę aż do oddania ich Fran– ~~prowincjami~~. Nordd. Allg. Zeit. odpowiada, stanowczem postanowieniem Niemiec zachowania ich. — To to jedna ze skał o którą rozbijają się polityczne fale —

Wiedeń 4 Czerwca 1917 r.
IV Mayerhofgasse. 11

Excellencio Jaśnie Wielmożny Panie Namiestniku!

Za pośrednictwem C.K. Namiestnictwa otrzymałem, Twoje wielce szacowne pismo z 27 Maja b. r. w którem Wasza Excellencia

~~2412~~ ~~2489~~ 624

Ribot
W senacie Poincaré ponowił, ~~jest~~ że celem wojny jest odzyskanie
Alzacji i Lotaryngii co nie poczytuje za aneksję oraz
naprawa zniszczeń ~~i szkód~~ co nie poczytuje
za wojenne odszkodowanie. ~~Otrzymał~~ Tylko zwycięstwo zupeł-
ne może sprowadzić pokój. Otrzymał jednogłośne
wotum zaufania.-

2490

625

Generalissimus Alexejew postawiony został do rozporządzenia Tymczasowego Rządu. W jego miejsce generalissimus mianowany został jenerał Brussilow a zastąpił go jako dowódca na południowo-zachodnim froncie jenerał Gutko-wski. W miejsce Paleologa francuskim ambasadorem w Petersburgu mianowany został deputowany i były minister Noulens. P. Sazonowa demisja jako ambasadora w Londynie przyjętą została. — Rzeczpospolita Nikaragua zerwała dyplomatyczne stosunki z Niemcami. — Brazylia podług nadeszłych wiadomości zajęła handlowe statki niemieckie. — W skutku protestu rzeczypospolitej Haiti przeciwko wojnie podwodnej tudzież niemiecki rząd zerwał z nią stosunki dyplomatyczne

2491 626

Churchill ~~wszedł do gabinetu jako Vice~~ objął urząd aeronautyki w miejsce wicehrabiego Cowdray który z niego ustąpił —

Cesarz Wilhelm wystosował odręczne pisma do następcy tronu Ks. Wilhelma
do księcia następcy tronu bawarskiego Rupprechta i do jeneralnego kwatermistrza
Ludendorffa z podziękowaniem za zwycięskie odparcie francusko-
angielskiej ofensywy. — Już po raz drugi kładzie kropkę na ī —
Jest to zakończenie za pomocą telegrafu —
Urzędowe sprawozdanie stwierdza wynik dziesięciodniowej bitwy
nad Isonzo: Włosi stracili sto pięćdziesiąt tysięcy ludzi i kosztem
tak wielkich ofiar zajęli górę Kuk na ~~prawym~~ lewym brzegu Isonzo
oraz wieś Jamiano. „Przy nas niezaprzeczenie pozostało zwycięstwo i
powodzenie"
Ale już biuletyn z 5go donosi o znacznem
Austryacko-węgierskie wojsko dobrze obmyślanem
i wykonanem uderzeniem odzyskało w przeważnej ~~[illegible]~~ temu
walce znaczną część zdobytego przez Włochów terenu.
Dwa tygodnie terenu na południe Jamiano
i pozostało za całą linią zwycięsko
Wzięto do niewoli 171 oficerów i 6500
żołnierzy. — Narażała

Panie Hrabio, zawiadamiasz, mnie o łaskawem i zaszczytnem powołaniu mnie przez Najjaśniejszego Pana do Izby Panów. –
Racz Excellencjo przyjąć moje podziękowanie z wyrazem najgłębszego uszanowania. –

Stanisław Koźmian

— ~~2424~~ ~~2413~~ 628

Dalsze powodzenie i liczba wziętych do niewoli wzrosła do 250 oficerów i 10,000 żołnierzy. Trzy wszystkie pułki dostały się w ręce austrjacko-węgierskich wojsk. — W obydwóch siłach Armia Boroewica Madj. Zwycięstwa świeżego to zaczątkiem — przygotowana była do ofensywy a wtórne bić lecz przyznają że centrum musiało się cofnąć. —

Na dwóch frontach zawrzała 6 czerwca ponownie walka. Na wschodzie Włosi nieprzytomnie próbowali. Wszystkie co stracili w Jamiano lecz w pewnym zostali. — Od 12 Maja wzięto im do niewoli 27,000 ludzi. Na zachodzie armia Następcy tronu zdobyta część "Chemin des Dames". W zatoce Wytschaete nieprzyjaciel wkroczył w niemieckie stanowiska i 7 walka była jeszcze w pełnym biegu

~~2425~~ 24~~94~~ 629

Niemiecki biuletyn z 8 donosi iż udało się nieprzyjacielowi przełamać niemieckie stanowiska pod St Eloi, Wytschaete, Messine i po zaciętych walkach posunąć się dalej. Kontratakiem gwardia i Bawarczycy wyparli nieprzyjaciela z Messine i zatrzymali jego posuwanie się naprzód. Następnie niemieckie wojska cofnęły się na przygotowane stanowiska na zachód Warneton

9 Czerwca

=

Vom Präsidium des Herrenhauses des Reichsrates.

CXXXVII

Krakau

An Seine des Herrn

630

Schriftstellers, Mitgliedes des Herrenhauses des Reichsrates
etc. etc.

16 Czerwca 1917 r

Stanislaus von KOŹMIAN,

Hochwohlgeboren.

In Reishsratsangelegenheiten.

~~Krakau.~~

2596 – 2627

CXXXVIII

631

Program hr. Clama. – Rozprawy nad prowizorium budżetowem – Działanie konserwatystów na Koło Polskie. – Deklaracja prezesa Koła Żaleskiego. – Warcholstwo. Próba obalenia Żaleskiego. Ostateczne uchwalenie mu zaufania. – Gabinet hr. Maurycego Esterhazego. Zatrzymany werbunek do polskiej armii przez niemieckie władze. Odpowiedź środkowych mocarstw na żądania warszawskiej Rady Stanu. Ogon szkolnego strajku. Krowi. Rzeczpospolita Kwondstadzka–

Odpowiedź Wilsona i zachodnich mocarstw na rosyjską notę o celach wojny — Polemika z nią środkowych mocarstw — Wpływ rewolucji rosyjskiej na polskie zadanie.— Lord Cecil o zamiarach co do Austro-Węgier.— Włoski protektorat nad Albanią — Zajęcie Janiny.— Wymuszona abdykacja greckiego króla Konstantego.— Kryzys wojskowy w Hiszpanii, zmiana gabinetu.. Dato ministrem prezydentem.—

Z frontów.— Moje posłuchanie u Cesarza Karola.—

16 Czerwca

~~2491~~ CXXXVII 632

25/VI

Minister prezydent hr Clam przedłożył w izbie poselskiej i w Izbie Panów program rządu. Jest pojęty w duchu mowy tronowej. Nie hołduje ani skrajnemu centralizmowi ani skrajnej autonomii; szuka w porządku rozwiązania zadania; ~~Podstawowe podwaliny~~ a więc w autonomicz=nym centralizmie. Podstawowe podwaliny państwa nie mogą być naruszone, ale potrzebna jest przebudowa gmachu. Nadzieje pokładane w rozszerzeniu prawa wyborczego nie całkiem się ziściły. Państwo musi być silne dla rozwoju i bezpieczeństwa ojczyzny. Program długi i szeroko omawia, tak jak mowa tronowa, sprawy ekonomiczne, socjalno-ekonomiczne i potrzeby gospodarcze ludności z troską o byt niższych warstw. Hr Clam nie odpowiedział wprost na przesadne, niewłaściwe, [illegible] Austrię deklaracje wniesione na pierwszym posiedzeniu izby przez posłów [illegible], lecz cały tok jego mowy był ich odpowiedzią. –

2496

~~Nie dowierzam~~ Deklaracji opartej na niezręcznych uchwałach krakowskich uwieńczonej przez prezesa Koła Polskiego Jaworskiego hr. Clam skwapliwie pokwitował milczeniem i jedynie pośrednio zwrócił się przeciw niej stwierdzając przedewszystkiem, rząd stanowczo musi zastrzedz się przeciw wszelkiej dyskusji nad sprawami politycznemi które tak się: ~~ze sprawą~~ ze zwierzchniczem panowaniem państw sprzymierzonych lub włączenia do drugiego państwa monarchii.- Dotyczyło to owego ~~że~~ żądania krakowskiej rezolucji, ~~zjednoczenia~~ wszystkich polskich zjednoczenia państwowego i niepodległego ziem owa postu.- Program którym się przedewszystkiem Austryjakami!!

Badeny przedewszystkiem przewidziałem burze-towe

1) Mój program – Austryja! hasłem Nad wszystko! To cały postęp przewidziałem wówczas i

Przy rozprawach jeden z czeskich przywódców zapowiedział! że gdyby Polacy nie mieli zasiadać w Radzie-Państwa, Czesi nie przybyliby do niej Było to wprost wymierzone przeciw wyodrębnieniu Galicji i groźba wystosowana do rządu- Ale Czesi nie potrzebują się troszczyć o wyodrębnienie

~~2420~~ 2497 634

Galicyi, zaptem[bowiem] twórcy - krakowskich uchwał, zatem większość

Koła Polskiego, nie chce słyszeć o autonomii Galicyi, poczytując ją

~~w [illegible] z [illegible]~~ w zaślepieniu ~~[illegible]~~ za zdradę krakowskich uchwał

i zjednoczenia wszystkich części Polski –

Po długich naradach i pertraktacyjnych usiłowaniach konserwatystów

Koła Polskiego i Izby Panów, pod przewodnictwem prezesa konserwatystów

Koła Polskiego ks. Andrzeja Lubomirskiego aby nakłonić Koło Polskie

do deklaracyi, która interpretacyą krakowskiej rezolucyi w

duchu austryacko-habsburgskim sprostowała by ~~najściślej~~

skrzywioną i błędną drogę w sprawie polskiej, a

zarazem pozwoliła Kołu Polskiemu, głosować za potrzebami budżetowemi,

państwowemi, mianowicie za prowizorium budżetowem, przy

Prezes Koła Polskiego Żarawski w złożonej deklaracyi uczynił do pewnego

rozprawie budżetowej

stopnia zadość tym dwom warunkom. –

~~2498~~

635

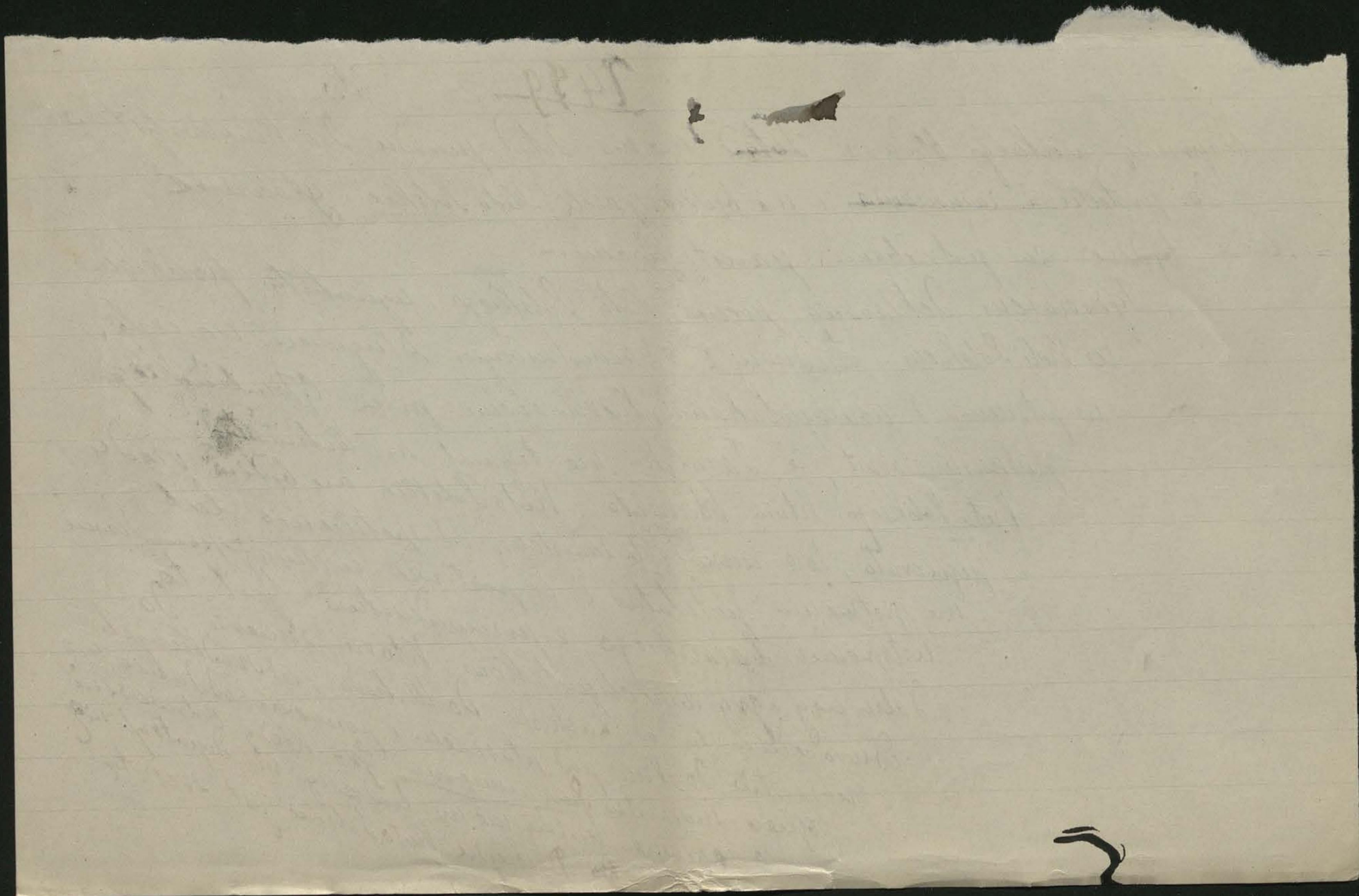
Deklaracja Odparta stanowczo przypuszczenie aby krakowska rezolucja była antyaustryjacką, przeciwnie zapewniła iż opiera o Austrię i Dom habsburgski sprawę polską. ~~Że~~ Dodał też rozumie się rozstrojone stawia „Nie zapominamy o tem, że polityka dążyć może tylko do tego, co jest możliwem i co się da osiągnąć, nie zaś do maximum tego, co jest pożądanem jednem. i jako obywatele państwa austryjackiego jesteśmy świadomi obowiązków naszych względem Monarchii. Które też zawsze lojalnie wypełniali i które taksamo wypełniać będziemy. Nasze ideały dwóch w żadnym razie nie sprzeciwiają się myśli państwowej austryjackiej i nie stają na poprzek interesów monarchii".

Co do ~~potrzeb~~ drugiego warunku deklaracja Lazarskiego poprawiła nieco potrzebne tem, iż nie przesądziła zachowania się Koła Polskiego wobec do rządu, prowizorium budżetowego i uczyniła zależnym jego stosunek do rządu od spełnienia postulatów i zmiany systemu w Galicji. zamiast + odmówienia z góry i bezwarunkowo zaufania gabinetowi hr. Clama

Zatem deklaracja, dostarcza jej polityczna cześć jest mała

~~2439~~ 636

naprawy wielkiego błędu i ~~dotąd~~ nie ma dotąd powodu dla konserwatystów
do protestu ~~i zarzucenia~~ i nie będzie jeżeli Koło Polskie głosować
zechce ~~będzie~~ za potrzebami państwowemi.–
Tymczasem deklaracja prezesa Koła Polskiego, wywołała przesilenie
w Kole Polskiem. Ludowcy z sojusznikiem Stagińskim na czele,
w porozumieniu z wszechpolakami, kierowanemi przez Głąbińskiego
podnieśli zarzut, że Łazarski nie trzymał się uchwały
Koła Polskiego którą brzmiała: Koło Polskie nie będzie rządu
popierało, lecz uczynił to zawisłem od spełnienia lub
nie spełnienia postulatów i w postawie wszystkiej sprowadzał
ustąpienie Łazarskiego z przewodnictwa. Jest to
dalszy ciąg gry wszechpolaków, która zmierza do
odwrócenia się od Zachodu do Wschodu, od swadkowych oddania się
mocarstwu do Rosji pod płaszczem i pozorem oddawna dołożyli się
opiece mocarstw porozumienia. Gra której ludowcy nie dopatrzyli się
a zapewne nigdy nie [illegible]
~~Do~~ Dzisiejsze Koło Polskie jest zresztą

~~2491~~ 2500 637

nieobliczalne i niepoczytalne, rozwielmożniło się w niem warcholstwo i wydzieliły się typy ~~z~~ 18go ~~stulecia~~ stulecia. Na razie jednak zdaje się już wzięło górę opamiętanie ~~rozsądek~~ i na wniosek Dawida Abrahamowicza Koło Polskie uchwaliło wotum zaufania prezesowi Zaleskiemu.– Nie ma rękojmi aby opamiętanie było trwałem.– W Kole Polskiem dawniej tak bardzo wytrawnem, rozumnem, statecznem teraz w powstałem z powszechnego głosowania, większość mają namiętności, osobiste żądze, i polityczny bezrozum.–

~~2932~~ 2901 638

Hr Maurycy Esterhazy utworzył gabinet którego jest prezydentem— Cesarz dokonał w Peszcie zaprzysiężenia nowego rządu— Gabinetowi nadaje głównie znamię wstąpienie do niego przywódcy stronnictwa niepodległości, świetnego hr. Alberta Apponyi, jako ministra wyznań i ~~..~~ oświaty. ~~Gabinet hr. Esterhazego skł~~ W gabinecie hr. Esterhazego zasiadają przedstawiciele wszystkich stronnictw z wyjątkiem ~~dawnej~~ partyi narodowej, czyli większości Tiszy—

Ministrem spraw wewnętrznych jest Gabriel Ugron, imiennik tego który ~~zastępuje~~ zajmuje dyplomatyczne stanowisko ~~we~~ w Warszawie. Ministrem a latere przy królu jest, hr. Teodor Batthyany ze stronnictwa Karolyego.— Ministrem dla Kroacyi hr. Aladar Zichy tymczasowo.— ~~Zichy~~ Ministrem sprawiedliwości został Varsonyi żyd, socjalista.— Z dawnego gabinetu pozostał minister honwedów jenerał Szurmay.

Czy ten gabinet będzie przejściowym czy też trwalszem [?] wszyscy [?] się będzie ustaleniem [?]; nie można powiedzieć.—

~~2433~~ ~~2582~~ 639

Cesarsko-niemieckie jenerał-gubernatorstwo warszawskie - oddział Polska Siła Zbrojna - wydało 4 czerwca rozkaz, mocą którego, zamknięto powiatowe urzędy zaciągu i biura zgłoszeń; a innych tam żołnierzy, podoficerów i oficerów Legionów polskich ~~skoszarow~~ odwołano, wstrzymując w ten sposób dalszy pobór ochotnika „ze względu na zbliżające się żniwa, dla zebrania których należy pozostawić do rozporządzenia kraju wszystkie siły, jakiemi rozporządza!"-

~~Na~~ Niemiecki rząd, zdaje się, przestał sprzyjać utworzeniu polskiej armii, co mu ta z wysokiego miejsca potwierdzając-. Polskie społeczeństwo nie potrafiło i nie zdołało urzeczywistnić w chwili w której mogła powstać polska armia.- Tem samem rozbiło się. Trudności były znaczne ale nie dołożono należytych starań aby je przezwyciężyć- ~~walki o~~ do ~~dotarcia~~ ~~[illegible]~~ ły ~~[illegible]~~ i ~~dotarcia~~

~~2474~~ 2503 640

Wreszcie 9 czerwca na ~~życzenie~~ żądanie Komisarzy wszystkich mocarstw hr. Lerchenfelda i bar. Konopki odbyło się we Warszawie posiedzenie Tymczasowej Rady-Stanu na którem udzielili oni odpowiedzi na jej pismo z 1go Maja w którem zawarte były znane ~~żądania~~ życzenia.

1o Życzenie Regenta odpowiada zupełnie zapatrywaniom wszystkich mocarstw i spełnionem zostanie jak tylko ~~powstaną~~ stworzone zostaną warunki pomyślnej działalności Regenta

2o Wszystkie mocarstwa widzą już obecnie w Radzie Stanu ~~jako~~ przedstawicielkę tworzącego się polskiego państwa i oczekują iż w możliwie krótkim czasie, ukończy przygotowawcze prace Konstytucji i administracji Królestwa Polskiego.

3o Wzywają Radę Stanu aby postawiła wnioski w jaki sposób bez uszczerbku stanowiska jakie ~~po~~ wedle prawa międzynarodowego przypada okupacyjnym mocarstwom, nastąpić by mogło oddanie niektórych administracyjnych gałęzi polskim centralnym władzom (ministerstwom) i jak pokryte by były koszta. — Temi administracyjnemi gałęziami są: Sądownictwo i szkoły, sprawy

2904 ~~2435~~ ~~265~~ 641

wyznaniowe, sztuka i nauka, handel i gospodarstwo,
Z ograniczeniem wynikającym ze względów wojskowego gospodarstwa,
co bliżej określonem zostanie, organizacja rzemiosł, ~~[illegible]~~ usunięcie
wojennych szkód i odbudowa kraju, wreszcie publiczna dobroczynność
i socjalna opieka. Mocarstwa środkowe oczekują, iż Rada Stanu
wskaże osoby, którym już do ustanowienia Regenta, powierzonym by został
najwyższy zarząd, przekazanych polskiemu państwu administracyjnych
gałęzi i mniemają, iż przedewszystkiem ~~w najstarszych~~ Marszałek Koronny-Mi-
~~[illegible]~~ w tym by być powinien na uwagę
=wojenstwa Zaopatrzenie żywności i rozdział należy do zakresu gospodarstwa

Odpowiedź ta — jak można było się spodziewać ~~nie~~ nie czyni, na razie i bezpośrednio
zadość wszystkim życzeniom Rady Stanu — O ile ~~[illegible]~~ stan wojenny
i podwójna okupacja pozwalają, otwiera pole do częściowej budowy
państwa, które zużytkować by należało. — ~~Ale i~~ Ale i to ~~[illegible]~~ ~~brak dotkliwy~~ ~~i [illegible]~~
zależnem jeszcze jest od pewnych przygotowawczych prac i od pewnych warunków. Dotkliwy brak ministerstwa spraw
wewnętrznych, które wymienionem nie jest. Może jednak być,
iż powstanie przez objęcie ważniejszych ~~[illegible]~~ przyznanych
gałęzi administracyjnych. — Odpowiedź jest
następstwem wadliwego postawienia.
Nieprzychylną nie jest. —

~~2436~~ 2505 642

Najgorszem jest że przemilcza o polskiem wojsku, co zdawałoby się potwierdzać że Niemcy go sobie już nie życzą —

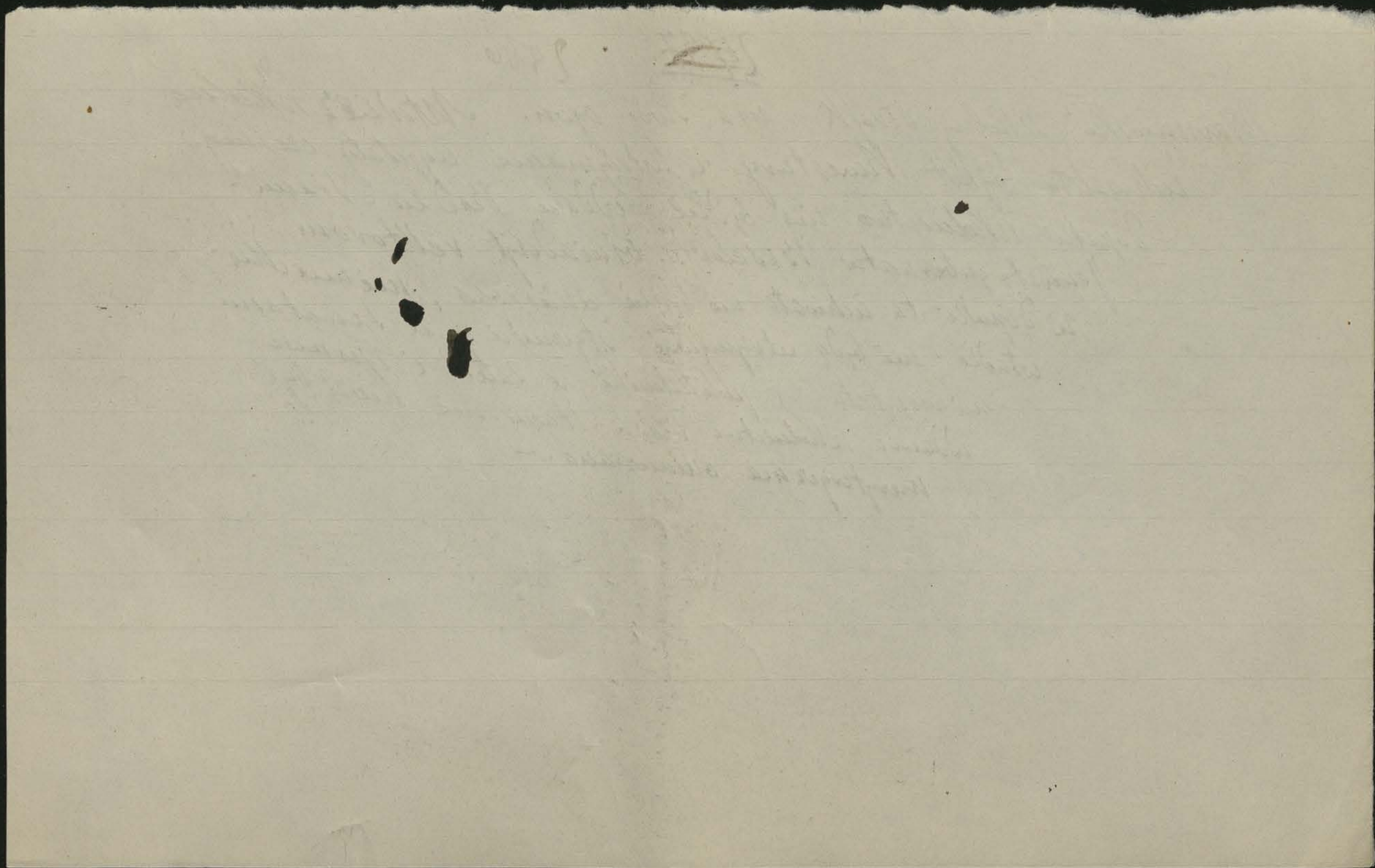
Dowiaduję się że Koźmian bez Konopko znaczny miał udział w tem załatwieniu sprawy i nie mało oddał usługi; mianowicie wobec niemieckiej okupacji i jej

Opera przeprowadził ważną sprawę udziału Rady-Stanu w organizacji i w dziale sądów ludności, wojsku i żywności —

Dodać należy że wobec zaniepokojenia, władze niemieckie złożyły oświadczenie, że redukcja zaciągu do armii jest tymczasowa i że po wyćwiczeniu zaciągniętych już, w obecnie [illegible] Ostheere, zaciąg w cały zostanie wznowiony.

2437 · 2406 643

Warszawski; szkolny strajk ma swój ogon. Młodzież szkolna uchwaliła bojkot kwestury i wstrzymanie wypłaty czesnego dopóki szkolnictwo nie będzie oddane Radzie-Stanu. Jenerał-gubernator Beseler oświadczył rektorom że dopóki ta uchwała nie będzie zniesiona, niemieckie władze nie będą utrzymywać styczności ze senatami uniwersytetu i politechniki a zatem i sprawa oddania szkolnictwa Radzie-Stanu nie może być merytorycznie omawiana.—

~~2438~~ ~~2407~~ 644

Z Rosji coraz ważniejsze wiadomości i w Rosji coraz większy zamęt. — Rada robotników i żołnierzy w Kronsztadzie ~~tak samo~~ ogłosiła miejscowa rzeczpospolitą tak samo jak w Schlüsselburgu i postawiła program utworzenia takich rzeczpospolitych w całej Rosji, które następnie zespolone by były federacyjnie. — Oświadczyła, że nie uznaje za jedyny rząd w Kronsztadzie. — Na to Tymczasowy Rząd postanowił użyć najradykalniejszych środków dla odzyskania porządku w Kronsztadzie i wezwanie do obywateli Kronsztadu i wykonania wszelkich rozkazów Tymczasowego Rządu i jednocześnie wydał rozkaz oddalenia z Kronsztadu wszystkich ~~do~~ szkolnych okrętów do Björkö i Frangsund na letnie ćwiczenia. —

Hrabina Panin znana z dobroczynnej, żywej czynności mianowana została podsekretarzem w ministerstwie opieki i dobroczynnego zarządu.

645

~~2477~~ 2508

Jenerał Gurko dowódca zachodniej armii ustąpił, Kerenski mianował go jenerałem dywizji — Główna Kwatera pierwszej amerykańskiej armii europejskiej przybyła do Anglji z jenerałem Pershing na czele w otoczeniu 186 osób. Sztab ten udał się ~~tam~~ do Francji

~~2440~~ 2500 646

Prezydent Wilson w odpowiedzi na wszystkie noty o ~~celach~~ celach,

powstał się

wojny ~~zdeklarował~~ i ~~do~~ dla swojej ogólnie i ~~innych znaczył~~ i one

znane oświadczenia przy czem rozwinął swoje humanitarne i

teoretyczne poglądy a jako cel wojny zaznaczył wyzwolenie

świata i ludzi z niemieckiego militaryzmu i samowładztwa — od Berlina do Bagdadu

jako cel także wybawienie świata z przewagi niemieckiej

czem objął także niemieckie ludy. — Angielski rząd przyłączył się w swej odpowiedzi

do zapatrywań Tymczasowego Rządu wszystkiego. Anglia

rozpoczęła wojnę aby zapewnić swój byt a nie

dla zdobyczy. Do tego przyłączyło się wyzwolenie narodów.

uciemiężonych przez obcy gwałt [illegible] się więcej

„Stąd angielski rząd serdecznie [illegible] zamiar

z wolna Rosja zapowiada [illegible] Polski

wyzwolenia Polski, nie tylko Polski wszystkie ~~[illegible]~~ wolnej

nad Litwą panowało dawne

samowładztwo, ale także w panowaniu

niemieckiego Polski pod panowaniem cesarstwa. Co do

~~niemieckiego~~

tego angielska demokracja

2520

1941 ~~2441~~ „ Stąd zamęt w stałych

polskich głowach — Dzięki Rzeszy dobrego porozumienia"

Odpowiedź francuskiego rządu zgodna jest z angielską i

dodatkiem, że Francja wraz ze sprzymierzeńcami

walczyć będzie aż do zwycięstwa, dla odzyskania

zabranych jej dawniej Alzacji i Lotaryngii.

W angielskiej izbie gmin, przedstawiciel rządu

rzekł, że sprzymierzeńcy bezwarunkowo

podzielają to postanowienie Francji.

Nordd. allg. Zeit. w urzędowym komunikacie, daje odprawę ~~odpowiedź~~ Wilsonowi. Na przeciw twierdzenia, że Niemcy, bez względu terytorialnych nabytków, intrygami i zapobiegliwością rozszerzały swoje panowanie od Berlina do Bagdadu; stawia zabory zamiary mocarstw ~~[illegible]~~ porozumienia; przyznanie Francji nietylko Alzacji i Lotaryngii ale także lewego brzegu Renu, Rosji Konstantynopola, Włochom i Rumunii austryjacko-węgierskich posiadłości — to jej wojenne cele zgoła =ści — Których stwierdzeniem że nowa Rzesza oświadczyła że nie są stawiana ~~żadnych~~ żądania i postawiła formuły: żadnych ~~[illegible]~~ aneksji; żadnych ~~kontrybucji~~ kontrybucji a ta nie stawia trudności dla pokoju między nią a przykrewnemi mocarstwami, które nie żądały od Rosji ani aneksji, ani ~~kontrybucji~~ kontrybucji. Przeciwnie ciągłe porozumienia z Rosją za pomocą ugody, które ~~zapewniłoby~~ zapewniłoby pokojowe, przyjacielskie, stałe sąsiedztwo — Fremdenblatt

647

~~1442~~ ~~2442~~ ~~2571~~ 648

najrzetelniej przyłączył się w imieniu austryjacko-węgierskiego rządu do tego niemieckiego oświadczenia; przyczem dodał „Bliższe warunki ~~tego~~ takiego pokoju, które między innemi także ~~ustanowią~~ ustalić! będą musiały nie objętą tą formą sprawę mającego być stworzonego polskiego państwa oraz podstawy przyszłego przyjacielskiego stosunku do Rosji, muszą być dopiero ustanowione za pomocą ugodowych bezpośrednich rokowań.” ~~Czernin~~ Niemiecki rząd przyłączył się zatem do oświadczenia ~~[illegible]~~ w sprawie pokoju z Rosją, które z początku uważane być za zte– tymczasowe.

I. Upadek poprzedniego ~~[illegible]~~ caryzmu, rewolucja rosyjska, wyrzeczenie się choćby tymczasowe nowej Rosji zaborczych zamiarów, główne oznaki słabości i rozstroju a stano– do pewnego stopnia zmieniają ~~mocarstwo~~, zwątpienie Rosji nie trzeba dalej tego zakrywać, ~~dla środkowych mocarstw~~ zadania ~~dla środkowych~~ niebezpieczeństwa ~~państw~~ panrosyjskiego. Jak znaczenie polskiego ~~[illegible]~~ stanów środkowych mocarstw oraz = wielko środkowych z ustąpieniem niebezpieczeństwa wału. Dostrzegł to i wypowiedział w Dla Niemiec ~~[illegible]~~ mającej ważnej polskiego wału. Delbrück i wypowiedział powadze, przyjaznej polskiej sprawie Preussische Jahrbücher. — Pomyśl też w miejsce wału wystąpić pokojowe, przyjacielskie i stałe sąsiedztwo, łatwiej zapewnione w przyszłości, wzrastaniem Polski między dwoma mocarstwami

~~2443~~ 2512 649

Jednak środkowe mocarstwa nie powinnyby przeoczyć że przerzucenie Polaków w objęcia Rusi, mogłoby jej przysporzyć sporą, nie obojętną siłę.-

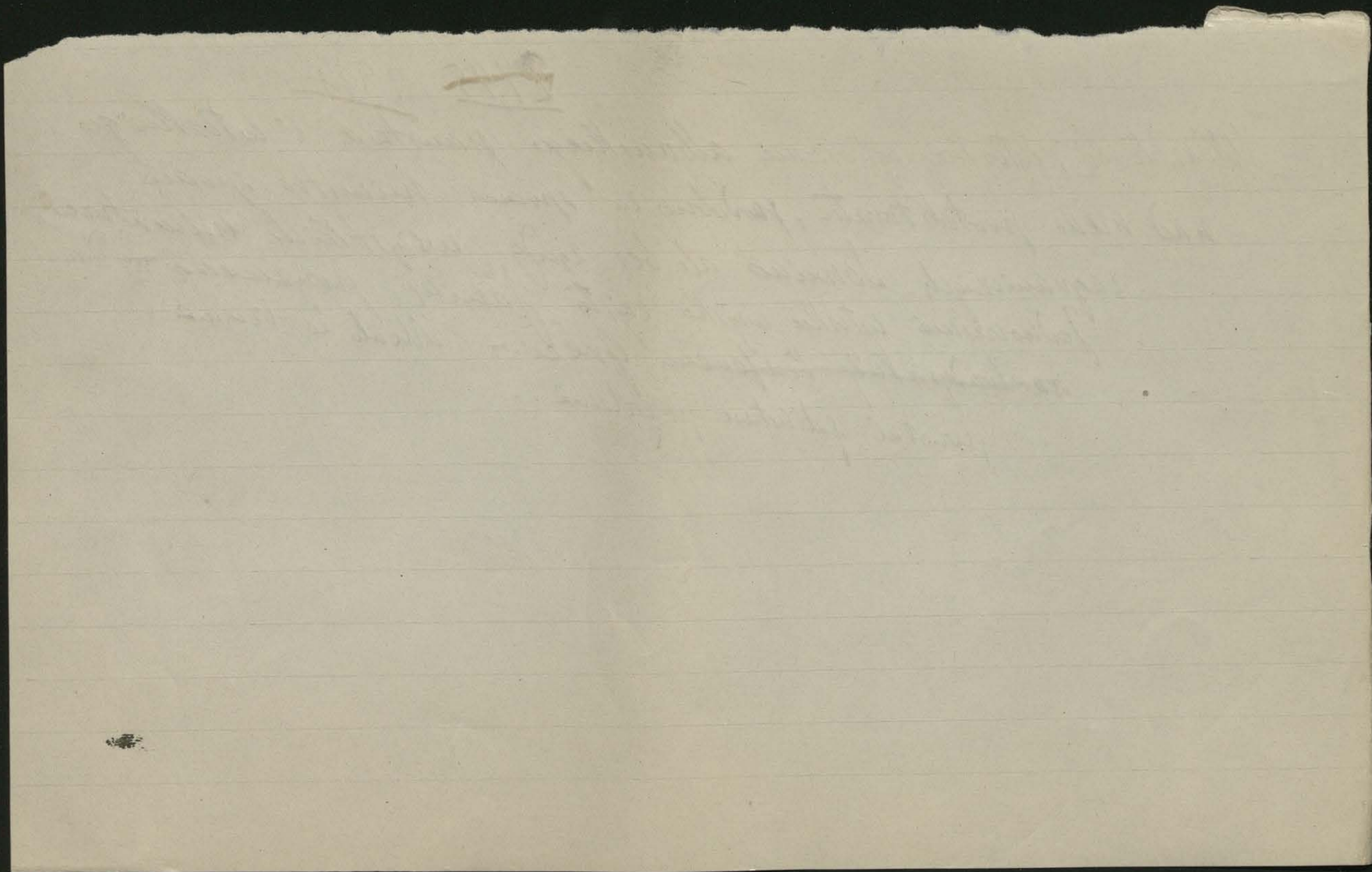
~~2444~~ 2513

650

Na zapytanie w izbie gmin podsekretarz rządu lord Cecil odpowiedział „Sprzymierzeni zamierzają pomódz narodowościom Austro-Węgier do wolności ale nie postanowili jeszcze co do bliższych tego warunków!!-

~~2/145~~ ~~2514~~ 651

Ukarało się włoskie ogłoszenie albańskiego państwa i włoskiego nad niem protektoratu, pozdobno za sprawą ministra spraw zagranicznych Sonnino ale bez zgody wszystkich ministrów. Jednocześnie włoskie wojsko zajęło Janinę, przyznaną dawniej ~~na ambasadorskiej konferencji~~ Grecji.– Miało w Rzymie powstać gabinetowe przesilenie.–

2515 ~~2446~~ 652

W imieniu Nad Komisarzy Francji i Anglji Jonnart (ovarkości) zażądał (poparty siłą zbrojną) w imieniu opiekuńczych mocarstw od ministra prezydenta Zaimisa abdykacji greckiego króla Konstantego i wyznaczenia następcy z wykluczeniem następcy tronu Konstantego. Po pertraktacjach u króla Zaimis ~~[illegible]~~ przesłał Jonnart~~owi~~ ~~król~~ list z abdykacją króla ~~[illegible]~~ na rzecz drugiego syna kr. Aleksandra. ~~Zakończy~~ Taki koniec dramatu ~~[illegible]~~ Ich króla Konstantego, lecz nie Grecji —

Sprzymierzone wojska zajęły Korynt, Pireus, część Tessalji — oddział wkroczył do Aten podczas przesilenia.

Duszono nie dusząc, w końcu zduszono —

~~2516~~ ~~2447~~ 653

W Barcelonie utworzył się Komitet oficerów który postawił licom żądania dotyczące armii. Jenerał dowodzący uwięził przywódców co wywołało ogólne oświadczenie całego korpusu oficerów w Hiszpanii. Okazało się że istnieje oficerska liga. — Żąda odbudowania siły zbrojnej i neutralności; na razie zażądała wypuszczenia uwięzionych oficerów, czemu zadość uczyniono, i zastąpieniem innym jenerała dowodzącego w Barcelonie. Lecz liga poszła dalej i zażądała spełnienia w dwunastu godzinach, wszelkich innych życzeń dotyczących reformy armii. — Wobec tego przymuszony gabinet Garcia Prieto podał się do dymisji i Król powierzył utworzenie nowego przywódcy konserwatystów Dato. Przedstawia on siłą neutralności. —

Król szuka porozumienia z korpusem oficerów i chce zadość uczynić życzeniom ~~oznajmił w Saragossie~~ reformy armii, co oznajmił w Saragossie naczelnik sztabu i jeneralny inspektor jenerał Weyler. — Z ruchem wojskowym w tej chwili zwłaszcza w Hiszpanii przychodzi się liczyć. — Gabinet

~~2448~~ 2517 654

Data utworzonym został pod jego prezydencją i Marqualiti
Lema jako ministrem spraw zagranicznych
Data w ogłoszonym programie oświadcza iż rząd trzymać się będzie
ścisłej neutralności i dobrowolnie nie opuści jej. Rząd
obstaje przy nadzwyczajnych środkach dla potrzeb armii i
marynarki oraz postanawia o załatwienie wojskowego konfliktu.

Dnia 10 czerwca ~~[illegible]~~ nastąpiło oczekiwane uderzenie 6 włoskiej armii między Asiago i Brentą. Po zaciętej walce odparty został. —
Natężenie walki w tej okolicy mianowicie w siedmiu gminach powiększyło się

~~1449~~ ~~2450~~ ~~2879~~ 656

Austryjackie wojenne biuletyny z 10go zaznaczyły, ~~wznowioną~~ zwiększoną rosyjskich wojsk działalność we wschodniej miejscowościach wschodniej Galicji i Niemiecki z 12 opiewał że nad Dźwiną, pod Smorgoniem, Baranowiczami a zwłaszcza pod Brzeżanami i nad Narajówką, znowu walka ożywiła się

Dnia 13 t.m. niemieccy lotnicy rzucili liczne bomby na terenie Londynu i na City, to spowodowały utratę życia około 40 osób i zranienie około 120. Dalsze biuletyny z 15 mówią o zwiększonej rosyjskiej walce we wschodniej Galicji i na Wołyniu. W Karyntii o zwiększonym ogniu włoskiej artylerii. Na Isonzo nic znaczącego—

~~2457~~ ~~2920~~ 657

Dla podziękowania za powołanie mnie do Izby Panów byłem w ~~[illegible]~~ poniedziałek na ~~[illegible]~~ osobnem posłuchaniu u cesarza Karola w Laxenburgu.–

Posłuchanie odbyło się w ogrodzie, w miły sposób, ~~[illegible]~~ inny jak za poprzedniego panowania ~~[illegible]~~ wolne od ~~[illegible]~~ hiszpańskiej etykiety.

Cesarz Karol sprawia orzeźwiające wrażenie: Przedewszy=stkiem występuje jego we wszystkiem dobra wola ~~ta~~ połączona z żywotnością, ożywiona wesołością [illegible] i uprzejmością i nieprzymuszonością, pewien osobisty = chów wiejski i wystawia pewien osobity ~~[illegible]~~ ładnie tatwem wystawieniem; ~~[illegible]~~ co, zdaje się, wrodzon [illegible] ~~[illegible]~~ wrodzoną uwag. Rozmowa ~~[illegible]~~ świadczy o zdrowym sądzie że podziała za grâce d'état; że sprawowanie i doktadnem obeznaniem się z potocznemi państwowemi i ogólnem ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, co zastępuje w pewnej mierze, niewątpliwy brak doświadczenia.–

postąpił pan Krakowski ku mnie

~~247~~ ~~2581~~ 658

Cesarz (Łaskawie podał mi rękę i wskazał krzesło, sam usiadł na ławce pod cienistem drzewem. – Na wstępie składam najpoddańsze podziękowanie za odznaczenie powołaniem do Izby Panów. Poczytuję takowe za zaszczytne ~~[illegible]~~ zakończenie mojego publicznego zawodu. Pragnę jednak pożytkować je dla sprawy monarchii i dla sprawy mojego narodu, które poczytuję za nierozdzielne a tych połączenie widzę w dostojnej osobie Naj. Pana. – Cesarz skinieniem głowy i odwzajemniającym się uśmiechem, podziękowawszy – Ale dodatkiem – powracam z łaski Naj. Pana w pewnej mierze do życia publicznego w trudnej i przykrej dla mnie chwili, albowiem nie mogę się pogodzić z najnowszem postępowaniem moich współrodaków. – Nie byłem w Krakowie i zapewnić mogę Naj. Pana, że nie byłbym głosował za uchwałą tam rezolucji przez Koło Sejmowe. Jest ona nieumiejętnie zbudowaną, ~~nie na miejscu~~ niewłaściwą, nie polityczną, bronić jej nie można, lecz można i trzeba ją interpretować. Mam przekonanie że spora bardzo wielka

665

CXXXVIII

2628 - 2649

23 Czerwca 1917 r.

apel państwa

yczce woje

równań i zestaw

peracyi

jest

stawiają

tki wojenne monarchii,

z kredytu w porównaniu

mierzonemi i walczące

e- drugiej stronie frontu.

rg- Otóż cyfry porównawcze, jakie zamiesz-

wia- czają pisma wiedeńskie, pozwalają stwier-

ństw centralnych